DISPUTATIONUM ROBERTI BELLARMINI POLITIANI, SOCIETATIS...

Roberto Bellarmino

Digitized by Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
42
4 E
17

Digitized by Google

INDEX
LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS,

CAP. I. *Qui ſcripſerint de Pœnitentia, tùm Catholici tùm Hæretici.*
II. *Deteguntur impoſturæ, & mendacia quædam craßiora Lutheri.*
III. *Calumniæ & mendacia Melanchthonis.*
IV. *Calumniæ & mendacia Tilemani Heshuſij.*
V. *Calumniæ & mendacia Ioannis Caluini, & Theodori Bezæ.*
VI. *Calumniæ & mendacia Martini Kemnitij.*
VII. *De nomine Pœnitentiæ.*
VIII. *Proponitur controuerſia prima:*
An Pœnitentia ſit Sacramentum propriè dictum.
IX. *Explicantur ſententiæ Aduerſariorum de propoſita quæſtione.*
X. *Pœnitentiam Sacramentum eſſe propriè dictũ.*
XI. *Soluuntur argumenta Caluini & Kemnitij.*
XII. *An Pœnitentiæ Sacramentum à Sacramento Baptiſmi diuerſum ſit.*
XIII. *Probatur veritas.*
XIV. *Soluuntur obiectiones.*

Digitized by Google

XV. *De partibus eſſentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.*

XVI. *Soluuntur obiectiones.*

XVII. *De partibus materialibus Sacramenti Pœnitentiæ, Quæſtio inter Catholicos.*

XVIII. *De partibus Pœnitentiæ, ſententiæ variæ Hæreticorum.*

XIX. *Refelluntur ſententiæ Hæreticorum, & Catholica confirmatur.*

XX. *Reſpondetur ad argumenta Aduerſariorum.*

XXI. *De tertia partitione Pœnitentiæ, in priuatã, publicam, & ſolennem.*

XXII. *De ritibus Pœnitentiæ ſolennis.*

LIBER SECVNDVS,

Qui eſt de Contritione.

PRÆFATIO.

CAP. I. *Proponitur doctrina Catholica.*

II. *Contritionem eſſe actionem bonam, & liberam, atq; ad Euangelium pertinentem.*

III. *Contritionem ſine ſpeciali Dei auxilio haberi non poſſe.*

IV. *In Contritione includi odium, ac deteſtationem peccati præteriti.*

V. *Soluuntur obiectiones.*

VI. *In Contritione includi propoſitum rectè viuendi.*

VII. *Soluuntur obiectiones.*

VIII. *Contritionem ad iuſtificationem omninò neceſſariam eſſe.*

IX. Sol-

Digitized by Google

IX. *Soluuntur obiectiones.*
X. *De quantitate Contritionis.*
XI. *De quantitate Contritionis ex ſententia Catholicorum.*
XII. *Contritionem cauſſam eſſe remiſsionis peccatorum.*
XIII. *Contritione perfecta cum voto Sacramenti ſuſcipiendi, remitti peccata ante ſacerdotis Abſolutionem.*
XIV. *Soluuntur obiectiones.*
XV. *Nullum eſſe peccatum, quod per veram Pœnitentiam non deleatur.*
XVI. *Soluuntur obiectiones: ac de peccato in Spiritum ſanctum breuiter diſputatur.*
XVII. *Contritionem imperfectam, ſiue attritionem ex timore pœnæ ortam, bonam atque vtilem eſſe.*
XVIII. *Soluuntur obiectiones.*

LIBER TERTIVS,

In quo de Confeſsione diſſeritur.

CAP. I. *De erroribus circa Confeſsionis neceſsitatem.*
II. *Probatur Confeſsionis neceſsitas ex Euangelio.*
III. *Confirmatur eadem veritas ex figuris, quæ confeſsionem Sacramentalem præceſſerunt.*
IV. *Confirmatur eadem veritas ex aliis locis noui Teſtamenti.*
V. *Idem probatur ex teſtimoniis Conciliorum.*
VI. *Idem probatur ex traditione veterum Patrum, qui floruerunt ab anno Domini C. ad CC.*

Digitized by Google

VII. *Teſtimonia Patrum ab anno CC. ad CCC.*
VIII. *Teſtimonia Patrum ab anno CCC. ad CD.*
IX. *Teſtimonia Patrum ab anno CD. ad D.*
X. *Teſtimonia reliquorum Patrum, ab anno D. ad M. CC.*
XI. *Refelluntur ſolutiones Kemnitij ad loca Patrum.*
XII. *Confeßionem eſſe Iuris diuini, confirmatur aliquot argumentis.*
XIII. *Soluitur argumentum primum Ioannis Caluini.*
XIV. *Soluitur argumentum ſecundum Caluini, vbi tractatur hiſtoria de facto Nectarij.*
XV. *Soluitur argumentum tertium Ioannis Caluini.*
XVI. *Argumentum quartum Caluini.*
XVII. *Diluitur argumentum quintum Caluini.*
XVIII. *Diluitur prima obiectio Martini Kemnitij.*
XIX. *Diluitur ſecunda obiectio Kemnitij.*
XX. *Diluitur tertia obiectio Kemnitij, & ſimul obiectiones Brentij.*
XXI. *Soluitur quarta obiectio Kemnitij.*

LIBER QVARTVS,

In quo de Satisfactione agitur.

CAP. I. *Status controuerſiæ explicatur.*
II. *Quòd ſæpe remiſſa culpa, maneat debitum luendæ pœnæ.*
III. *Reatum pœnæ temporalis, qui interdum remanet poſt amicitiam cum Deo reformatã, bonis operibus redimi poſſe.*

IV. *Opera*

Digitized by Google

IV. *Opera laborioſa, quibus reatus pœnæ temporalis expiatur, ſpontè ſuſcipi poſſe.*
V. *Opera quibus reatus peccati præteriti expietur, rectè à Sacerdotibus iniungi.*
VI. *Opera Satisfactoria eſſe Orationem, Ieiunium, & Eleemoſynam.*
VII. *Poſſe hominem iuſtificatum verè Deo ſatisfacere pro reatu pœnæ temporalis.*
VIII. *Ex Scripturis probatur, Deo ſatisfieri poſſe pro pœna temporali, culpa dimiſſa.*
IX. *Ex traditione veteris Eccleſiæ probatur Satisfactio.*
X. *Refutantur reſponſiones Hæreticorum ad teſtimonia Patrum.*
XI. *Soluuntur argumenta quædam Lutheri contra ſententiam Eccleſiæ de Satisfactione.*
XII. *Soluuntur argumenta Philippi Melanchthonis ex Locis communibus.*
XIII. *Soluuntur argumenta Philippi ex Apologia Confeſſionis Auguſtanæ.*
XIV. *Soluuntur quædam argumenta Ioannis Caluini.*
XV. *Soluuntur alia Caluini argumenta*
XVI. *Soluuntur alia Caluini argumenta.*

DE SACRAMENTO POENITENTIAE,

LIBER PRIMVS.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ quinq; ſunt controuerſiæ principales, quas, pro vt Dominus, pro cuius ſolius gloria ſcribimus, dederit, explicabimus. PRIMA eſt de genere, an videlicet Pœnitentia ſit Sacramentum propriè dictum, & quæ ſint eius partes. ALTERA de Contritione, quæ prima pars eſt materialis Pœnitentiæ. TERTIA de Confeſſione, quæ eſt pars ſecunda. QVARTA de Satisfactione, quæ eſt pars tertia. QVINTA de Abſolutione, quæ eſt pars formalis; vbi etiam de Caſuum reſeruatione, de Miniſtro, de Indulgentiis, de Clauibus agetur.

Sed antequam ad ipſas controuerſias accedamus, operæpretium eſſe duximus, tria quædam præmittere: Qui auctores de hoc argumento ſcripſerint; quibus impoſturis, & mendaciis veritatem inuoluere nitantur aduerſarij; & quid nomine Pœnitentiæ cùm apud Latinos, tùm apud Hebræos, & Græcos intelligatur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT PRIMVM.

Qui ſcripſerint de Pœnitentia tum Catholici tum Hæretici.

IGITVR EX CATHOLICIS MVLTI DE Pœnitentia egregia volumina reliquerunt. Ac vt à veteribus incipiamus, PRIMVS de Pœnitentia librum integrum ſcripſit Tertullianus, quē tamen inter Catholicos non numeramus. DEINDE, S. Cyprianus de eodem argumento ſcripſit tum in ſerm. 5. de lapſis, tum in lib. ad Nouatianum. TERTIO, ſcripſit Pacianus epiſtolas tres contra Nouatianos, & Paræneſim ad Pœnitentiam: quæ omnia nunc habentur in primo tomo Biblioth. ſanctorum Patrum. QVARTO, ſanctus Ephrem ſcripſit librum de Pœnitentia, & alterum de vera Pœnitentia. QVINTO, S. Ambroſius ſcripſit libros duos de Pœnitentia aduerſus Nouatianos. SEXTO, S. Ioannes Chryſoſtomus ſcripſit homilias duodecim de Pœnitentia. SEPTIMO, S. Auguſtinus ſcripſit homilias duas quæ ſunt 27. & 50. in lib. 50. homiliarum. quarum altera ſub titulo libri de vtilitate Pœnitentiæ; altera ſub titulo libri de Pœnitentiæ medicina, in tomo 9. etiam habentur. OCTAVO, Theodoretus in Epitome diuinorum decretorum, de Pœnitentia proprium tractatum fecit. NONO, Victor Cartennenſis inſigne volumen ſcripſit de Pœnitentia. DECIMO, Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 14. VNDECIMO, Petrus Lombardus, & poſt eum Theologi Scholaſtici lib. 4. ſentent. diſt. 14. & Gratianus, ac poſt eum Iureconſulti 33. quæſt. 3.

Propriè autem aduerſus Hæreticos recētiores hi Theologi ſcripſerunt. Thomas VValdenſis tomo 2. de Sacramentis, cap. 135. & ſeq. Ioannes Eckius in homiliis de Sacramentis, & in tribus libris de Pœnitentia. Ioannes Roffenſis in refutatione articulorum Lutheri. Albertus Pighius controuerſia nona. Petrus à Soto de inſtitutione ſacerdotum. Ruardus Tapperus in explicatione articulorū Louanienſium. Ioānes Gropperus in Enchiridio Concilij Colonienſis. Alphonſus à Caſtro in libris contra Hæreſes. Die-

ghus Payua lib. 8. Orthodoxarum explicationum. Iacobus Latomus in defenſione articuli tertij Louanienſium, & in lib. de Confeſſione ſecreta; & in altero contra Oecolampadium. Ioannes Antonius Delfinus lib. 2. de Eccleſia. Marianus Victorius hiſtoriam ſcripſit de Sacramento Confeſſionis. Hoſius Cardinalis in Confeſſione Polonica, cap. 44. & ſequentibus. VVilhelmus Lindanus lib. 4. Panopliæ, cap. 57. & ſequentibus. Pereſius Aiala in libro de traditionibus, part. 3. Andreas Vega lib. 13. in Concilium Tridentinum. Ioannes Cochlæus in diſcuſſione articulorum 11. & 13. Auguſtanæ Confeſſionis. Ioannes a Dauentria in refutatione eorundem articulorum. Ioannes Hoffmeiſterus in iudicio de iiſdem articulis. Alphonſus Virueſius Philippica 9. 10. & 11. Ioannes Medina tractatu de Pœnitentia, Confeſſione, & Satisfactione. Melchior Canus in relectione de Pœnitentia. Chryſoſtomus Iauellus libro de Philoſophia Chriſtiana, parte 5. tract. 5. Tilmannus in lib. de Sacramentis, cap. 4.

Iam verò ex Hæreticis noſtri temporis, ſcripſit primus Martinus Lutherus de Pœnitentia in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Sacramento Pœnitentiæ; in aſſertionibus articulorum ſuorum; in diſputationibus contra Antinomos. Philippus Melanchthon in Confeſſione Auguſtana, & eius Apologia, articul. 11. & 12. in locis communibus, tit. de Pœnitentia, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione: & in diſputatione quadam de Pœnitentia. Ioannes Oecolampadius in lib. de Confeſſione. Ioannes Brentius in Cōfeſſione VVirtembergenſi, & in eius Apologia, & in homiliis de Pœnitentia. Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 4. & lib. 4. cap. 19. Ioannes VVigandus in lib. qui inſcribitur Methodus doctrinæ Eccleſiæ Magdeburgenſis, ca. 18. Petrus Palladius in Admonitione de Pœnitentia, & Iuſtificatione. Dauid Chitræus in ſua Catecheſi, loco 8. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis Tridentini Concilij ad 14. ſeſſ. Theodorus Beza in ſua Confeſſione fidei, cap. 7.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

Deteguntur impoſturæ, & mendacia quædam craſſiora Lutheri.

NVNC vt ad mendacia veniamus: Lutherus in libello quem inſcripſit, Aduerſus execrabilē Antichriſti bullam, de ſexto articulo diſputans, ſic ait: *Lege libros illorum Sophiſtarum de Pœnitentia, & videbis eos nec promiſſionis, nec fidei vllam mentionem facere. Has enim partes Pœnitentiæ viuas omittunt, & ſolis mortuis contritionibus homines exagitant.* Hæc ibi. Idem repetit his verbis, in lib. de captiu. Babylon. cap. de Pœnitentia: *Non hoc contenta Babylonia noſtra, fidem quoq; adeò extinxit, vt impudenti fronte eam negaret neceſſariam eſſe in Sacramento iſto, immò Antichriſtica impietate definiret hæreſim eſſe, ſi fidem neceſſariam quis eſſe aſſereret.*

HAEC impudentiſſima calumnia non ſolùm refutatur omnibus Catholicorū libris, qui primo loco fidem exigunt in iuſtificatione adultorum: ſed etiam ex ipſomet Luthero ſecum in eadem pagina intra ſeptem lineas apertiſſimè pugnante. Sic enim ait in libro ſuprà citato aduerſus execrabilem Antichriſti bullam, & in eadem ipſa pagina: *Hoc ea doctrina egi: pœnitentiam nullius eſſe momenti, niſi in fide, & charitate fieret; quod ipſimet docent quoque, niſi quod nec quid fides, nec quid charitas ſit, aut ſciunt, aut docent.* Hæc ibi.

SECVNDO, idem Lutherus in eodem lib. de captiuit. Babylon. cap. de Pœnitentia: *Principiò*, inquit, *Contritionē ſic docuerunt, vt eam fide promiſſionis priorem facerent, & longè viliorem, vt quæ non eſſet fidei opus, ſed meritū; immò non memorantur eam.* Et infrà: *His audaciores, & peiores finxerunt quandam attritionem, quæ virtute Clauium, quam ignorant, fieret Contritio: eam donant impiis, & incredulis, vt ſic vniuerſa Contritio aboleretur. O iram Dei inſuſtentabilem. Haccine in Eccleſia Chriſti doceri?* Hæc ille.

AT HAEC omnia impoſturæ, & calumniæ ſunt. Nemo enim Catholicorum Contritionem priorem eſſe fide, neq; ipſam etiam attritionem niſi fide præcedente vllo modo haberi poſſe docuit: fidem autem ita certi ſumus donum

eſſe

eſſe Dei, vt neque Contritione, quæ ex fide naſcitur, neque vllo alio opere, tanquam ex merito acquiri poſſe conſtanter doceamus. Neque Lutherus vllum notare potuit auctorem ex noſtris, id eſt, Catholicum, qui ita ſcripſerit, aduerſus quæ ipſe adeò tragicè vociferatur. Sed video vnde occaſionem acceperit calumniandi: fidem enim nouus iſte Apoſtolus longè aliter definit, quàm in epiſt. ad Hebræos B. Paulus definierit, & quàm acceperit hactenus Catholica Chriſti Eccleſia. Quia igitur inanem illam perſuaſionem, qua Lutherani iubent vnumquemque firmiſſimè credere, ſibi à Deo remiſſa eſſe peccata, nos Catholici non agnoſcimus, ac ne fidei quidem Catholicæ nomine dignamur; Lutherus vt ſimplicibus imponat, nos fidem ſimpliciter à Cõtritione ſeparare, atque adeò de medio tollere calumniatur. At nos non fidem Chriſti, ſed hæreſim Lutheri minimè neceſſariam ad Contritionem eſſe contendimus.

Tertio, idem Lutherus in 4. diſputatione aduerſus Antinomos propoſitione 3. docet, apud Catholicos pœnitentem oportere eſſe incertum de remiſſione peccatorum. Et in eadem diſputatione, propoſitione 9. affirmat Papiſtas cogere homines vt diffidant an Chriſtus pro illorum peccatis ſit mortuus. Et in ſerm. de Euchariſtia, quem habuit anno XXVI. dicit, ſummè erratum eſſe; quòd nemo hactenus rationem Abſolutionis habuerit, quòd videlicet nõ certò crediderint ſe abſolutos.

Vbi eſt aliquid breuiter Observandum, vt fundamentum harum calumniarum faciliùs detegatur. Cùm tria cõcurrant ad remiſſionem peccatorum; Chriſti meritum, virtus Sacramenti, & propria diſpoſitio per ipſam pœnitentiam; quæ ſine actu fidei, aliarumque virtutum haberi non poteſt: Catholici homines adeò non dubitant de Chriſti merito, & Sacramenti virtute, vt hæreticos cenſeant qui Chriſtum non pro omnibus mortuum, aut eius mortẽ non ad omnia omnium hominum peccata delenda ſufficere, aut Sacramenti virtutem inefficacem, incertámue eſſe diſputare auſi fuerint. De propria diſpoſitione, an ea ſit qualis requiritur, non immeritò ambigi poſſe docent. Quod quidem ipſi etiam Lutherani fateri coguntur: nam fidẽ, & pœnitentiam requiri non negant: poſſe autem falli hominem in ſua fide ac pœnitentia diſcernenda, concedunt. Sic enim Lutherus loquitur in ſerm. de Baptiſmo habito anno M.D. XXXV.

XXXV. *Vt Baptiſmus certus ſit in nobis, ideò non fundat eum Deus ſupra fidem noſtram, cùm illa poßit incerta, & falſa eſſe, ſed ſupra verbum & inſtitutionem ſuam.* Et Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 2. §. 10. de iis loquens, qui fidem ſe habere exiſtimant, cùm tamen non habeant: *Tot vanitatis*, inquit, *receſſus habet, tot mendacij latebris ſcatet cor humanum, tam fraudulenta hypocriſi obtectum eſt, vt ſe ipſum ſæpe fallat. At verò qui talibus fidei ſimulachris gloriantur, intelligant diabolis nihilo ſe in hac parte præcellere.* Hæc ille.

Lutherus igitur, vt etiam Lutherani paſſim, cùm intelligant Catholicos de conſequutione remiſſionis peccatorũ interdum non ſine cauſſa dubitare ob indiſpoſitionem propriam; mira fraude, quod eſt vnius cauſſæ, ad aliam transferunt, & impudenter nobis affingunt, quòd de mortis Chriſti precio, aut de Sacramenti virtute, & efficacia dubitemus. Accedit, quòd Catholici non docent oportere pœnitentes (vt Lutherus mentitur) eſſe incertos de remiſſione peccatorum, quin potiùs hortantur, vt ita viuant, & ea diligentia, eoque ſtudio Sacramentum percipiant, vt certò confidere poſſint ſibi remiſſa eſſe peccata, & teſtimonio pacatæ conſcientiæ iucundiſſimè perfruantur.

Sed duo ſunt quæ Catholici docent, & in quibus ab aduerſariis diſſidemus. ALTERVM, certitudinem quam de remiſſione peccatorum habere poſſumus, & plurimi fidelium poſt Sacramenta percepta habent, non eſſe certitudinem fidei Catholicæ, ſed moralem & humanam, nec tàm fidei, quàm fiduciæ. ALTERVM, eos, qui hac certitudine carent, & ob ſuam infirmitatem metuunt ne fortè Sacramenti fructum non perceperint, non eſſe propterea inter infideles & impios numerandos; neque ideò inutiliter Sacramẽta percipere, qui timent ne fortè inutiliter Sacramenta percipiãt.

Aduerſarij verò non minus certò credere iubent eos, qui Sacramẽta miniſtrant, ſibi remiſſa eſſe peccata, quàm Chriſtum Deum eſſe, & eadem de cauſſa qui de ſua iuſtificatione dubitant, impios & infideles iudicant: in quo apertiſſimè falluntur. Nam etiamſi ex verbo Deo certi ſimus, omnibus illis remitti peccata, qui vt oportet ad Pœnitentię Sacramentum accedunt, dicente Domino: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ioan. 20. hunc tamen aut illum hominem, vt oportet, ad Sacramentum accedere, ex verbo Dei colligi non poteſt, ſed ex humanis tantùm coniecturis, ac ſi-

ac ſignis, proinde ad fidem Catholicam & diuinam, quæ verbo Dei nititur, id pertinere nullo modo poteſt.

Qvarto, idem Lutherus in libro de Miſſa priuata edito anno XXXIV. ſcribit pleroſque Catholicorum horribili, & Satanica impudentia iam rurſus docere, Chriſtum tantùm ſatisfeciſſe pro peccato originali: pro actualib⁹ autem nos ipſos ſatisfacere oportere, & ita ex Chriſtianis nos iam fieri Turcas & Ethnicos, conſputato Chriſto. Idem in præfatione cõmentariorum in epiſt. ad Galat. anno XXXV. longiùs progreditur: dicit enim à Catholicis minoris Chriſtum æſtimari, quàm à Iudæis; cùm Iudæi Chriſtum habeant pro latrone meritò in cruce ſuſpenſo: Catholici autem (vt ipſe mentitur) Chriſtum habeant pro fabula, & tanquam aliquod fictum numen apud Gentiles.

Mendacivm hoc tam eſt craſſum, & manifeſtum, vt nulla refutatione indigeat. Catholici enim Satisfactionem non ad ipſa peccata actualia delenda referunt, niſi fortè per modum diſpoſitionis; ſed ad pœnas temporales, quas diuina ſapientia remanere voluit remiſſa culpa: porrò culpas ipſas actuales Catholici omnes per Sacramentum Pœnitentiæ, quod vim habet ex Chriſti ſanguine, purgari affirmant. Id quod neque Lutherus ipſe ignorare potuit: nam in diſputatione Philippi de partibus Pœnitentiæ, cui Lutherus epiſtolam laudatoriam præfixit, ita habet propoſitio 10. *Rectè fatentur aduerſarij quòd Satisfactiones non mereantur remiſſionem culpæ*, & idem repetit Philippus in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ in art. de Confeſſione, & Satisfactione. Adde, quòd non ſolùm Catholici docent, Chriſtum ſatisfeciſſe pro culpis omnibus, ſed etiam pro omnibus pœnis: ceterùm Chriſti ſatisfactionem non eodem modo nobis applicari pro culpa originali, & pro actuali; neque eodem modo pro pœna æterna, & pro temporali, vt infrà ſuo loco explicabimus.

Qvinto, idem Lutherus in commentario epiſtolæ ad Galatas, in illa verba 2. capitis: *Si enim quæ deſtruxi, iterùm ædifico, &c.* ſcribit Catholicos in Confeſſionis Sacramento nullam mentionem facere meriti Chriſti, ſed inculcare tantùm humanas ſatisfactiones: id quod probat ex forma Abſolutionis, qua vtuntur religioſiores Papiſtæ.

Sed hoc mendacium non opinor Lutherũ vigilando, ſed dormiẽdo ſcripſiſſe: nam in ipſa forma Abſolutionis, quam

eo loco ponit, & quam etiam ex Luthero Tilmanus Heſhuſius recitat. in lib. de ſexcentis erroribus Pontificiorum, loco 9. numero 57. prima verba ſunt hæc: *Meritum paßionis Chriſti, & meritum B.* MARIAE *Virginis, & omnium Sanctorum, &c.*

SEXTO, idem Lutherus in captiuit. Babylon. cap. de Sacramento Pœnitentię, in ipſo principio ſic ait: *Primum huius Sacramenti, & capitale malum eſt, quòd Sacramentum ipſum in totum aboleuerunt, ne veſtigio quidem eius relicto.*

AT ſi ita eſſet, vt Lutherus hoc loco dicit, certè non exiſtimarent Catholici ex Lutheri ſententia, ſeptem eſſe Sacramenta: non enim ſeptem eſſe poſſunt ſi vnum dematur. Idem autem Lutherus in ipſo principio eiuſdē libri de captiuit. Babylon. cùm dicit, neganda ſibi eſſe ſeptem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda, ſatis apertè ſignificat apud Catholicos ſeptem Sacramenta communiter numerari.

SEPTIMO, idem Lutherus in libro aduerſus Papatum Romæ fundatum, quem edidit anno XLV. vno anno videlicet antequam de hac vita migraret, ita impudenter mentitur, & obſcœnè, ac petulanter loquitur, vt mirum ſit ab ipſis ſuis hominibus non pro ſcurra potiùs, quàm pro Euangeliſta habitum. Audacter ſcribit Papam dicere: *Nemo extra me, meas Claues, & Miſſas, poteſt opem ferre: Chriſtus & fides hic nihil poſſunt conferre.* Item: *Chriſtus eſt ebrius, ſtolidus, fatuus, & oblitus quantam poteſtatem ligandi cum Clauibus mihi tradiderit.* Item: *Qui non adorat ventris mei crepitus, peccatum mortale committit, & dignus eſt inferno.* Ibidem ſeriò affirmat, Papam & omnes qui illi adhærēt, quos rudes, & ſtupidos, ac ſceleratos aſinos vocat, nihil omninò ſcire in ſacris literis, nihil noſſe de Deo, de Chriſto, de Baptiſmo, de Euchariſtia, de Clauibus, de bonis operibus: & extra dubitationem eſſe dicit, nullum Catholicorum ſcire vnum ex decem Præceptis, vel vnam petitionem orationis Dominicæ, vel aliquem articulum Symboli; immò neque ordinem Decalogi poſſe recenſere, quæ apud ſuos Lutheranos etiam pueris quinque annorum notiſſima ſint.

HAEC SI refellere velim, iniuriam faciam vel ipſis Lutheranis, quaſi eos tam hebetes, & tardos eſſe cenſeam, vt hæc tam ſplendida mendacia ſibi perſuaderi paſſi fuerint.

OCTAVO,

Octavo, idem Lutherus in articulis Smalcaldicis, quos anno M. D. XXXVII. collegit, & in conuentu ſuorũ promulgauit, in 3. parte, tit. de falſa Pœnitentia Papiſtarum, præter alia multa mendacia, quibus titulus ille ſcatet, Catholicis imponit, quòd doceant eos qui rectè Pœnitentiam agunt, mereri remiſſionem peccatorum. Item addit, apud Catholicos nullam fieri Chriſti, aut fidei mentionem, ſed ſperare vnumquemque ſe propriis operibus abolere omnia peccata coram Deo: item Contritionem Catholicorum, eſſe fictam & ſimulatam cogitationem peccatorum ex propriis viribus profectam ſine fide, & ſine cognitione Chriſti.

Haec et ſimilia, quæ eo loco ſæpiùs repetuntur, & inculcantur, tantùm abeſt vt pro noſtris agnoſcamus, vt ea in Pelagianis Hæreticis prorſus damnemus. Sed, vt ſæpe dixi, facile eſt ſine teſte quidlibet aſſerere, & procliue, ac familiare Hæreticis mentiri.

CAPVT TERTIVM.

Calumniæ & mendacia Melanchthonis.

Philippvs Melanchthon Confeſſionis, & Apologiæ auctor, & Confeſſioniſtarum quaſi proprius parens, vt locũ hunc de Pœnitentia præter ceteros diligenter muniret, variis impoſturis, & calumniis fucandum cenſuit: ac primùm in ipſa Confeſſione Auguſtana artic. 12. mentitur, Catholicos non docere remiſſionem peccatorum per fidem cõtingere, ſed per noſtram dilectionem, & opera; & ſatisfactiones eſſe neceſſarias ad redimendas pœnas æternas.

Sed operæ pretium erit audire, quàm variè hoc mendacium in variis editionibus expreſſerint. Nam in ipſa Confeſſione quam anno M. D. XXX. Imperatori Carolo exhibuerunt, ita legimus: *Reiiciuntur & iſti, qui non docent remiſſionem peccatorum per fidem contingere, ſed iubent nos mereri gratiam per ſatisfactiones noſtras.* In editione autẽ VVittembergenſi anno M. D. XXXI. ita mutârunt: *Reiiciuntur & iſti, qui nõ docent remiſſionem peccatorũ per fidem contingere, ſed docent remiſſionem peccatorũ contingere propter noſtram dilectionem, & opera. Reiiciuntur & iſti, qui Canonicas ſatisfactiones docent neceſſarias eſſe ad redimendas pœnas æternas,*

aut

aut pœnas Purgatorij. In editione anni M. D. XL. ita poſuerunt: *Damnant & illos, qui non docent remiſſionem peccatorum per fidem gratis propter Chriſtum contingere: ſed contendunt remiſſionem peccatorum contingere propter dignitatē Contritionis, Dilectionis, aut aliorum operum; & iubent dubitare conſcientias in Pœnitētia, an conſequantur remiſſionem peccatorum, & affirmant hanc dubitationem non eſſe peccatum, &c.* Eadem Confeſſio in articulo de Confeſſione, qui eſt inter eos de abuſibus, in editione anni XXXI. *Antea,* inquit, *immodicè extollebantur ſatisfactiones, fides verò, & meriti Chriſti, ac iuſtitiæ fidei nulla fiebat mentio.* Et in editione anni XL. *Nuſquam,* inquit Confeſſio, *quidquam certi docent quomodo contingat remiſſio peccatorum: de fide prorſus eſt altiſſimum ſilentium, immò iubent perpetuò dubitare de remiſſione peccatorum.* Et infrà: *Docti,* inter Catholicos ſcilicet, *fingunt per ſatisfactiones compenſari æternam mortem: indocti putabant his operibus emi remiſſionem culpæ.*

Iam verò idem Philippus in Apologia ad art. 12. tot fraudes, & impoſturas congeſſit, vt difficilè ſit vel numerum inire: quarum tamen partem aliquam refutauimus in eo libello, quem inſcripſimus Iudicium de libro Concordiæ Lutheranorum. Sed vnum eſt mendacium tùm in Confeſs. in artic. de Confeſſione, editionis anni M. D. XL. tùm in Apologia ad articulum de Pœnitentia, quod nullo modo præterire poſſum. Gloriatur Philippus maximam huic loco à ſuis eſſe lucem allatam. In Confeſſione ſic loquitur: *Fuit obruta ingenti aceruo inutilium ac malorum opinionum, ſimplex doctrina de Pœnitentia.* Et paulò pòſt: *Ideo huic articulo maximè ſtuduerunt noſtri lumen adferre, quem quidem ita patefecerunt, atque illuſtrauerunt, vt etiam aduerſarij ſaniores fateantur hac in re benè meritos eſſe de Eccleſia.* In Apologia verò hæc addit: *Omnes,* inquit, *boni viri omnium ordinum, ac Theologici ordinis etiam, haud dubiè fatētur, ante Lutheri ſcripta confuſiſſimam fuiſſe doctrinam Pœnitentiæ. Exſtant libri Sententiariorum, vbi ſunt infinitæ quæſtiones, quas nulli Theologi vnquam ſatis explicare potuerunt: populus neq; rei ſummam complecti potuit, nec videre quæ præcipuè requirerentur in Pœnitentia, vbi quærenda eſſet pax conſcientiæ. Prodeat nobis aliquis ex aduerſariis, qui dicat quando fiat remiſſio peccatorum: Bone Deus, quantæ tenebræ ſunt. Dubitant vtrum in Attritione, vel in Contritione fiat remiſſio peccato-*

rum. Et infrà: *Nos igitur, vt explicaremus pias conſcientias ex his labyrinthis Sophiſtarum, conſtituimus duas partes Pœnitentiæ, videlicet Contritionem, & Fidem, &c.*

AT NOS contrà veriſſimè dicere poſſumus, ante Lutheri defectionem, & ſcripta illa contentioſa, planiſſimam fuiſſe doctrinam de Pœnitentia, ſi ea ſpectentur, quæ ad hoc Sacramentum cum fructu ſuſcipiendum & miniſtrandum pertinent, quæ ſola à populo, & ſacerdotibus communiter ſciri neceſſe eſt. Sciebant enim, & fatebantur omnes, Pœnitentiam Sacramentum eſſe; neque de ea re vlla controuerſia erat. Sciebant quo tempore neceſſe eſſet Pœnitentiam agere, atque ad hoc Sacramentum accedere. Sciebant quid eſſet agendum, vt Sacramentum hoc vtiliter perciperetur, nimirum dolendum eſſe de peccato præterito, & propoſitum concipiendum vitæ melioris; confitenda ſacerdoti omnia peccata mortalia, quæ ad mentem poſt examẽ venirent: mulctam denique ſubeundam, quam ſacerdos impoſuiſſet. Sciebant per Abſolutionem remitti peccata, Deo nimirum Chriſti merita per ſacerdotum miniſterium applicante: idque gratis, non ob meritum vel dignitatẽ Contritionis, nedum Attritionis, vt mendaciſſimè Aduerſarij nobis imponunt. Sciebant denique à quo Pœnitentiæ Sacramentum petere deberent, à proprio videlicet animarũ ſuarum Paſtore, vel certè ab eo, qui à communi Paſtore totius Eccleſiæ ad id munus facultatẽ haberet. Hæc omnia, & nota erant omnibus, & extra controuerſiam poſita, & ad populi inſtructionem in Catechiſmis, aliiſque communibus libris paſſim inueniebantur.

Quòd ſi prætereà quædam ſubtilius à Theologis diſputabantur in ſcholis de Pœnitentię Sacramento, ea nihil populi fidem impediebant, quemadmodum nec diſputationes de Trinitate, de Incarnatione, de peccato originis, aliiſque fidei noſtræ myſteriis impedimento ſunt plebi, quo minùs ſimplicem Symboli fidem ex concionibus, & Catechiſmis haurire poſſint.

At poſt Lutheri ſcripta & concertationes, ita confuſa & obſcurata ſunt omnia, vt nihil certi iam habeant Lutherani de præcipuis capitibus doctrinæ de Pœnitentia; vt mirum non ſit, diſputationes ſubtiliores Scholaſticorum apud eos ceſsâſſe, cùm in primis elementis, & iis, quæ ab ipſo etiam populo cognoſci debent, nondum conuenire potuerint.

Con-

Contendunt enim adhuc, ſitné vllũ Pœnitentiæ Sacramentum; an ſit retinenda priuata Confeſſio; quæ peccata ſint confitenda neceſſariò; quo tempore ſit facienda Confeſſio; cui ſit facienda; & num etiam fœminæ, ac pueri poſſint abſoluere; Fidéſne Contritionem, an Contritio Fidem præcedere debeat. Nam Lutherus in captiuit. Babyl. cap. de Pœnitentia, tragicè vociferatur in eos, qui Contritionem Fide priorem faciunt, quique eam impiis, & infidelibus tribuũt: *O iram*, inquit, *Dei inſuſtentabilem. Haccine in Eccleſia Chriſti doceri?* & tamen Confeſſio Auguſtana art. 12. qui eſt de Pœnitentia, & in artic. de Confeſſione, & Apologia ad art. 12. diſertis verbis docent, Contritionem præcedere, Fidem autem ſubſequi; ex quo ſequitur, vt Contritio nunquam niſi in impiis, & infidelibus reperiatur. Ita in re primaria pugnat Confeſſio, quæ eſt Lutheranis loco noui cuiuſdam Euangelij, cum ipſo Luthero, qui eſt iiſdem loco noui cuiuſdam Euangeliſtæ. Sed his omiſſis, pergamus ad cetera.

IdemPhilippus in diſputatione de Pœnitentia, propoſ. 7. ſic ait: *Stultè, & impiè docuerunt Scholaſtici, peccata remitti per Contritionem ſine fide.* Et propoſ. 11. *Tota*, inquit, *doctrina de Pœnitentia apud Scholaſticos, plena eſt errorum, & impietatis, quia ommittunt caput negotij, videlicet fidem, quia non docent hominem fide accipere remiſſionem peccatorum.* Idem in alia diſputat. contra artic. Louanienſes propoſ. 9. *Detrahunt*, inquit, *gloria Christi, quando dicunt remitti peccata propter noſtra merita, non propter Chriſtum.* Et propoſ. ſeq. *Hunc tertium errorem, quo deletur præcipuus articulus fidei; Credo remiſſionem peccatorum, impiè defendunt Louanienſes in ſuo decreto.* Idem in Locis communibus vltimò editis, tit. de Confeſſ. *Monachi*, inquit, *finxerũt enumerationem peccatorũ in Confeſſione eſſe cultum, & meritoriam remiſſionis.*

Haec omnia mendacia ſunt, neq; alio teſtimonio probari poſſunt, niſi quia Luthero libuit ea confingere: quod enim ille dixit, pro vero habendum, & ſæpiùs repetẽdum eſt, licet alioqui falſiſſimum ſit.

Denique in locis communibus editis annò M.D.XXII. cùm primitias ſpiritus Lutherici ſe habere gloriaretur Philippus, mendaciis & impoſturis contemptũ addebat antiquiſſimi, & celeberrimi Concilij œcumenici Nicæni: ſic enim ſcripſit in eo lib. tit. de humanis legib⁹: *In Synodo Nicana conſtituta ſunt quadam Pœnitentia forma: non pronuncio quo*

ſpiritu decreuerint Patres: at video bonam Euangelij partem, immò vim germanam Euangelij obſcuratam eſſe ea traditione, nam inde primùm natæ ſunt ſatisfactiones. Et infrà: *Porrò noſtrorum temporum Theologaſtri ſequuti priſcam traditionem Synodi Nicænæ, fecerunt ex ſatisfactionibus partem Pœnitentiæ; quo errore planè non eſt alius nocentior.* Hæc ille.

IN QVIBVS verbis tria mihi animaduertenda eſſe videntur. PRIMO, incredibilis audacia huius hominis, qui cùm eo tempore iuuenis eſſet, & ſacras literas vix attigiſſet, in ſcholis Grammaticorum tantùm verſari ſolitus; tamen iam ſpiritu hæretico ebrius, pronunciare auſus ſit, à Nicæna generali Synodo omnium antiquiſſima, & ſanctiſſima, vim germanam Euangelij eſſe obſcuratam.

SECVNDO, inſcitia intolerabilis in eo, qui ſe cenſorem Nicænæ Synodi profitebatur: neq; enim verum eſt, ex Cõcilio Nicæno primùm natas eſſe ſatisfactiones, cùm Concilium Neocæſarienſe, & Ancyranum, quæ ſunt Nicæno vetuſtiora, plena ſint Canonibus pœnitentialibus: & ſancti Cypriani ſermo de lapſis, ac Tertulliani liber de Pœnitentia (vt alios nunc omittam) nihil ferè aliud ſonent niſi ſatisfactiones. Floruiſſe autem S. Cyprianum annis circiter octoginta, & Tertullianum annis plus centum ante Synodum Nicænam, nemo inficiari poteſt.

TERTIO, admirabilis inconſtantia. Nam cùm doctrinam noſtram de Pœnitentia, quam oppugnant, paſſim nouam eſſe clamitent, & Papiſtarum commenta appellare ſoleant: hîc Philippus affirmare non dubitauit, Theologaſtros noſtri temporis in eo quod Satisfactionem partẽ Pœnitentiæ fecerunt, ſequutos eſſe Patres Synodi Nicænæ. Quod ſi ita eſt, antiquiſſimam fateri oportet Catholicorum doctrinam: nouam autem, quæ illi repugnat, Lutheranorum.

CAPVT QVARTVM.

Calumniæ, & mendacia Tilemani Heshuſij.

TILEMANVS Heshuſius, qui ſe Epiſcopum Sambienſem ſcribit, cùm animaduerteret multis iam annis Catholicos proteſtari, mẽdacia plurima à Luthero, Philippo, ceteriſque ſectariis eſſe conficta, vt doctrinam Catholicam, quam ſolidis rationibus confutare nõ poterant, impoſturis ſaltem odioſam face-

facerent: conſilium cœpit indicandi auctores eorũ omnium errorum, qui nobis à Lutheranis obiiciuntur, vt auctoribus noſtrarum ſententiarum conſpectis atq; agnitis, deſineremus aliquando Lutheranos tot mendaciorũ, & calumniarum reos facere. Itaq; librum ſcripſit de ſexcentis erroribus, quos Romana Eccleſia contra Dei verbum furenter defendit: de quo libro in aliis locis non pauca diximus.

NVNC inſpiciemus ſolum locum nonum, qui eſt de Pœnitentia. In eo loco errores tres & octoginta numerauit Heshuſius, quos de Pœnitentia à Catholicis affirmari contendit. SED in his non inueniuntur, qui à Luthero, & Philippo paſſim nobis obiiciebantur, vt, quòd fidem excludamus à Sacramento Pœnitentiæ, quòd gratiam propriis meritis acquiramus, & alia id genus: non igitur indicauit auctores eorum errorum, quos nobis falsò, & per ſummam impudentiam imponi contendimus. Deinde in erroribus quos Tilemanus enumerat, multi ſunt nobis communes cum Lutheranis, qui certè aut errores non erunt, aut Lutherani cum Papiſtis errabunt, vel etiam Papiſtæ dici poterunt: multi ſunt item ad verbum deprompti ex libris veterum, ac ſanctiſſimorum Patrum, qui ante mille annos floruerunt, qui debent ſimiliter aut expungi ex catalogo illo errorum, aut certè efficietur, veteres illos ſanctiſſimosque Patres fuiſſe Papiſtas, & proinde Papiſtarum Eccleſiam, antiquam illam & veram eſſe Eccleſiam, quæ ante annos mille florebat. Sunt etiam non pauci, qui ſententias adeò veras compræhendunt, vt neceſſe omninò fuerit, vel Heshuſium non intellexiſſe Catholicorum ſententiam, aut ſtudiosè ineptire, ne dicam inſanire voluiſſe. Sunt denique plurimi, qui manifeſtas calumnias, & mendacia continent. His autem omnibus de numero illo detractis, ad exiguum ſanè reducetur cumulum ille ingens aceruus errorum.

Exempla PRIMI generis hæc eſſe poſſunt. OCTAVVS error apud Heshuſium eſt, quod in Concilio Tridentino, ſeſs. 14. cap. 1. Catholici aſſerant, Pœnitentiam ante Chriſti aduentum Sacramentum non fuiſſe, neque etiam poſt illius aduentum cuiquam eſſe ante Baptiſmum. IN HAC certè ſententia nobiſcum Lutherani conueniunt omnes: neq; enim Lutherus, aut vllus vnquã Lutheranus docuit Pœnitentiam Sacramentũ eſſe, cùm agitur ante Baptiſmum, aut in veteri Teſtamento vllũ fuiſſe Sacramentum propriè dictum Pœnitentiæ.

Error LIV. ab Heshuſio notatur, quod idem Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. cap. 6. doceat, etiam eos ſacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per Spiritus ſancti virtutem in Ordinatione collatam, tanquam Chriſti miniſtros functionem remittendi peccata exercere. HAEC SENTENTIA ita eſt cōmunis Catholicis cum Lutheranis, vt in ipſa Confeſſione Auguſtana art. 8. damnentur Donatiſtæ & ſimiles, qui negabant miniſterium malorum in Sacramentis eſſe vtile, atque efficax: & ibidem apertè aſſeratur, Sacramenta propter Ordinationem, & mandatum Chriſti efficacia eſſe, etiamſi per malos exhibeantur. Vel igitur Heshuſius errorem illum expungat, vel ſe vt Donatiſtam ab ipſa Auguſtana Confeſſione damnatum eſſe fateatur.

Error LXXIV. ponitur ab Heshuſio, quod pro peccatò originali non debeat fieri ſatisfactio: cuius erroris auctorem citat S. Thomam 4. diſt. 16. quæſt. 1. art. 2. ATQVIS vnquam Lutheranus non idem ſenſit? qui Satisfactionem vniuersè de medio tollunt, an credibile eſt eos admiſſuros Satisfactionem ad expiandum originale peccatum?

Iam SECVNDI generis hæc erunt exempla. PRIMVS error eſſe dicitur, quòd Pœnitentia ſit prçterita peccata plangere, & plangenda non admittere. QVAE VERBA apud S. Gregorium leguntur homil. 34. in Euangelia, & citantur ſimilia nomine S. Ambroſij à Gratiano, can. Ecce nunc. de Pœnitent. diſt. 1. quare ſi iſte error Papiſtarum eſt, vt Heshuſius dicit, Gregorius, & Ambroſius Papiſtæ, atque adeò Lutheranorum aduerſarij erunt.

TERTIVS error apud Heshuſium hic eſt: *Secunda poſt naufragium tabula eſt, culpam ſimpliciter confiteri.* AT HAEC ipſa verba S. Hieronymi ſunt in epiſtola ad Pammachium & Oceanum, de erroribus Origenis, & ſimilem ſententiam idem auctor habet in epiſt. ad Demetriadem, & in altera ad Sabinianum, & in cap. 3. Iſaiæ. Vides igitur Lector, quàm antiquum, ac nobilem Papiſtam nobis concedat Heshuſius, quem ſexcentis Lutheris optimo iure anteferre poſſimus.

Error XV. eſt, quòd Pœnitentiam eſſe dicamus Baptiſmum laborioſum, quodque in Tridentino Concilio, ſeſſ. 14. cap. 2. aſſerant Patres, ad vitæ nouitatem per Sacramentum Pœnitentię non ſine magnis fletibus & laboribus peruenin. ATQVI hæc ſententia non vnius, aut alterius,

terius, ſed omnium penè veterum ſcriptorum eſt, vt non poſſit hic error Papiſtarum dici, niſi omnes illi ſanctiſſimi, atque antiquiſſimi Patres Papiſtæ concedantur fuiſſe. Nam qui ita comparant Pœnitentiam cum Baptiſmo vt tabulam naufragij cum nauigio integro, ſatis apertè indicant, Pœnitentiam Baptiſmum eſſe laborioſum. Sed præter Hieronymum in eandem ſententiam ſcribunt ſanctus Cyprianus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Pacianus, Ambroſius, Theodoretus, Damaſcenus, & alij, quorum teſtimonia ca. 12. infra citantur.

Error XXVIII. eſt, dolorem ex Contritione ſuſceptum adeò vehementem, acrem, & incenſum eſſe oportere, vt doloris acerbitas cum ſcelerum magnitudine æquari, conferrique poſſit. HANC VERO ſententiam non ſolùm Catechiſmus Romanus, quem Heshuſius citat, ſed etiam ſanctiſſimus, & doctiſſimus Martyr CYPRIANVS habet: ſic enim ſcribit in ſerm. de lapſis, extremo: *Quàm magna deliquimus, tàm granditer defleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non deſit; Pœnitentia crimine minor non ſit.*

Error XL. eſt, quòd confeſſio à morte liberet, Paradiſum aperiat, & ſpem ſalutis tribuat: cuius erroris auctorem facit Heshuſius Petrum Lombardum lib. 4. Senten. diſt. 17. AT VERBA, quæ Lombardus loquitur, non ipſe ſibi finxit, ſed ex Ambroſio citauit in ſermone quodam de Quadrageſima. Atque hæc de ſecundo errore.

TERTII generis exempla hæc eſſe poterunt. QVINTVM errorem eſſe dicit, quòd Pœnitentiæ Sacramentum conſiſtat eſſentialiter in actu eius qui ſanctificatur: quam ſententiam Catholici ſic intelligunt, vt velint Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, quas partes materiales Sacramenti huius appellant, in actione pœnitentis conſiſtere. QVOD QVIDEM verum eſſe, nemo ſobrius negabit: cuius enim actio eſſe poteſt dolere, confiteri, ſatisfacere, niſi eius qui dolet, confitetur, ſatisfacit? SEXTVM errorem eſſe dicit, quòd Pœnitentia ſecundum habitũ debeat eſſe perpetua, ſecundum actum non item. HANC VERO ſententiam quis neget, ſi eam intelligat? nec enim Pœnitentiā actu agere dum dormimus poſſumus (vt varia negocia, quę Pœnitentię actionem impediunt, nunc omittā) proinde perpetuò illā agere minimè poſſumus: habitu autem

promptos, ac paratos ad Pœnitẽtiam agendam ſi res poſtulet, eſſe nos debere, ac poſſe, quis vnquam inficiatus eſt?

XIII. Errorem eſſe dicit, quòd fides non ſit pars Pœnitentiæ, ſed eam antecedat. Et hanc ſententiam, ſi per fidem intelligatur id quod Catholici intelligunt, firmus videlicet aſſenſus ad ea omnia, quæ Deus verbo ſuo reuelare dignatus eſt; nec Lutherani, nec vlli omninò homines negare poterunt. Niſi enim quis Deum, peccatum, Iudicium, & alia id genus eſſe certò credat, fieri non poteſt vt ad Pœnitentiam adducatur: quare niſi fides præcedat, Pœnitentia nunquam ſubſequetur.

XIV. Errorem numerat, quòd duplex ſit dolor in Contritione, vnus rationalis, alter ſenſualis, quodq́ue prior neceſſariò ad Contritionem requiratur, poſterior non item. Et hic quę dubitatio fingi poteſt? Negabit Tilemanus hominem & mente, & carne dolorem poſſe concipere? at ſi id neget, angelum, vel beluam, non hominem dabit. Negabit dolorem illum qui mente concipitur, ſine dolore ſenſibili atq; externo eſſe poſſe? at quàm ſæpe experimur ipſi in nobis, cùm rem aliquam grauiſſimè animo auerſemur, eiusq́; nos valde pœniteat; tamen lachrymam vnā nos ipſos à nobis impetrare non poſſe? quis verò Chriſtianus ambigat, ad peccati deteſtationem, cor contritum & ſpiritum contribulatum, etiã ſine corporalibus lachrymis poſſe ſufficere?

XXV. Errorem facit, quòd perfectam Contritionem eſſe oportere dicamus, & tantũ dolorẽ ex peccatis concipiendum, vt maior nequeat cogitari: cuius erroris auctorem facit Catechiſmum Romanum. Sed fallitur Heshuſius: non enim ſententiæ illius Catechiſmus Romanus, ſed Spiritus ſanctus eſt auctor, qui cùm & Moſis, & Chriſti ipſius ore tam ſæpe teſtatus ſit, Deum tota mente, toto corde, atq; omnibus viribus, id eſt, ſummo, & ſinceriſſimo amore diligẽdum eſſe, vt nihil ei vel anteponamus, vel adæquemus: certè ſimul etiam nos admonuiſſe cenſendus eſt, vt de peccatis in Deum admiſſis, toto corde, tota mente, atq; omnibus viribus doleamus; neque ob vllius boni creati iacturam maiori, aut æquali dolore afficiamur (amor enim doloris menſura eſt) niſi fortè Heshuſio videatur maiorem eſſe dolorem ex pecuniæ amiſſione, quàm ex Dei offenſione concipiendum. Sed venio ad exempla Vltimi generis, id eſt, ad calumnias, & mendacia.

In erro-

In errore XII. notat ex CATECHISMO ROMANO haberi, quod vi, & efficiẽtia Sacramenti Pœnitentiæ, quod conſiſtit in actu externo hominis, ſanguis Chriſti noſtra peccata abluat, hoc eſt, ſanguis Chriſti accipiat vim ſuam ab actu hominis; quæ eſt horrenda blaſphemia. AT horrenda potiùs impudentia mentientis Heſhuſij, quàm vlla Catechiſmi blaſphemia hoc loco reperietur. Id enim ſolùm Catechiſmus docet, vi Sacramenti, vt diuini cuiuſdam inſtrumenti, Chriſti ſanguinem ad nos deriuari, quo peccata purgentur: non autem (vt mentitur Heſhuſius) Chriſti ſanguinem vim ſuam à Sacramentis accipere, id enim nullus vnquam neque ſcripſit, neque ſomniauit Catholicorum. Hæc autem ſunt verba Catechiſmi, quæ citantur etiam ab Aduerſario: *Cùm nemo ſalutem niſi per Chriſtum, eiuſq; paſſionis beneficium conſequi poſſit, conſentaneum, nobisq; vtiliſſimum fuit eiuſmodi Sacramentum inſtitui, cuius vi, & efficientia Chriſti ſanguis ad nos defluens, peccata poſt Baptiſmum admiſſa elueret.* Quo loco non ſignificat Catechiſmus, vi & efficientia Sacramenti, Chriſti ſanguinem peccata eluere: ſed Chriſti ſanguinem, qui ſolus peccata noſtra eluere poteſt, vi, & efficientia Sacramenti ad nos defluere. Ex quo non magis ſequitur, Chriſti ſanguinem à Sacramento vim eluendi peccata accipere, quàm ſequatur, aquam vim humectandi à canali accipere, quia per canalem deſcendit: vel certè lucernam lucendi vim mutuari à candelabro, quia per candelabrum defertur ad aulam.

In errore XIX. notat, ex Gratiano, & Longobardo, ſemel tantùm Pœnitentiam agi poſſe. SED more ſuo impoſtorem agit. Nam Gratianus diſt. 2. & 3. de Pœnitentia, & Longobardus lib. 4. Sentent. diſt. 14. proferunt varia Patrum teſtimonia, quæ in ſpecie contraria eſſe videntur, cùm alia ſemel tantùm Pœnitentiam agi, alia ſæpiùs iterari poſſe concedant: ſed iidem auctores Patrum dicta conciliant, ac docent Pœnitentiam ſolennem non niſi ſemel, priuatam ſæpiùs concedi ſolitam. Heſhuſius autem vt ſimplicibus imponat, quæ auctores illi pro vna parte quæſtionis adducunt, ita citat, ac ſi ea ſententia omnium Catholicorum eſſet.

In errore XXIV. Catechiſmum Romanum, & Tapperum repræhendit quod aſſerant, Contritionem non eſſe opus Spiritus ſancti, ſed actum voluntatis, vi liberi arbitrij elici-

tum. HIC verò audaciſſimum impoſtorem agit: vbi enim, quæſo, in toto Catechiſmo, aut in omnibus Tapperi libris inuenietur illa negatio, non eſſe Contritionem opus Spiritus ſancti? Dicunt quidem auctor Catechiſmi & Tapperus, Contritionem eſſe actũ voluntatis, ſeu liberi arbitrij (quod ſolùm Heshuſius citat, & veriſſimum eſt) ſed actum eſſe ſolius liberi arbitrij, aut non eſſe ſimul Spiritus ſancti donũ, non dicunt. Et puerilis eſt illa Heshuſij Dialectica; Contritio eſt actus voluntatis, non igitur eſt opus Spiritus ſancti; quaſi non poſſit idem opus à Deo ſimul, & à noſtra voluntate fieri. S. AVGVSTINVS lib. de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 3. diſſerens de actibus credendi & amandi: *Vtrumq;* inquit, *noſtrum eſt, propter arbitrium voluntatis, & vtrumq; datum eſt, propter Spiritum fidei, & charitatis.*

In errore LVII. cuius auctorem Heshuſius inuenire non potuit, hæc verba habentur: *Docent abſolutionem peccatorum non tantùm in nomine IESV CHRISTI debere fieri, ſed & B. MARIAE, & omnium Sanctorum, & noſtrorum etiam operum: vnde eſt hæc communis, & blaſphemiæ plena forma Abſolutionis, quæ in Monaſteriis ſunt vſi.* [*Meritum paſſionis Domini noſtri IESV CHRISTI, & B. MARIAE ſemper virginis, & omnium Sanctorum, meritum Ordinis, & grauamen Religionis, humilitas Confeſſionis, Contritio cordis, bona opera, quæ feciſti & facies pro amore Domini noſtri IESV CHRISTI, cedant tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum meriti & gratiæ, & in præmium vitæ æternæ, Amen.*]

HAEC ad verbum recitare volui, vt impudentia Hæreticorum, & mentiendi libido omnibus innoteſceret: nam nec protulit, nec proferre potuit noſter Heshuſius vllum Catholicũ auctorem, qui hæc verba pro forma Abſolutionis agnoſceret. Forma enim vera, qua Catholici omnes vtuntur, illa verba ſunt: *Ego te abſoluo ab omnib. peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amẽ.* in qua forma nulla mentio fit B. Virginis MARIAE, aut Sanctorum ceterorum, ſed ſolius Dei, cuius eſt proprium, per ſe aut per Miniſtros ſuos, peccata remittere. Hanc autem eſſe formam Abſolutionis, partim ex Conciliis, Tridentino & Florentino, & omnibus auctoribus, qui de iis rebus tractant, partim ex ipſa Eccleſię conſuetudine, omnes norunt. Porrò illa, quæ citat Heshuſius, non forma Abſolutionis, ſed pia quædam precatio eſt, quam adhibere nonnulli ſolent poſt Abſolutionem à peccatis

catis datam. Neque abſurdè precamur iuuari ad pœnæ, quæ ex peccato relinquitur, remiſſionem, necnon ad gratiæ incrementum, & vitam æternam conſequendam, meritis Chriſti, ſanctiſſimæ Deiparæ, omnium beatorum cū Chriſto regnantium, & noſtris etiam propriis operibus ac laboribus, cùm omnia ſuo modo prodeſſe valeant.

Sed iam de Heshuſio ſatis diximus: neque enim omnia excutere, ſed quædam ſolùm exempli cauſſa in medium adducere propoſitum fuerat.

CAPVT QVINTVM.

Calumniæ & mendacia Ioan Caluini, & Theodori Bezæ.

NVNC de Caluini calumniis & mendaciis pauca quædam annotanda eſſe videntur. PRIMO igitur in 3. lib. Inſt. c. 4. §. 1. ad hunc modum Caluinus loquitur: *Sic ſunt,* Catholici, *in externis exercitiis mordicus infixi, vt nihil aliud ex immenſis voluminibus colligas, quàm Pœnitētiam eſſe diſciplinam, & auſteritatē, quæ partim domādæ carni, partim caſtigandis puniendiſq; vitiis ſeruiat: de interiori mentis renouatione, quæ veram vitæ correctionē ſecum trahit, mirum ſilentium.* Hæc ille. QVAE ſententia & iis repugnat, quæ continuò ab eodem auctore ſubiiciuntur, & apertum mendacium continet: ſic enim ille in conſequentibus loquitur: *De Contritione quidem & attritione, multus apud eos ſermo.* At ſi de Contritione, & attritione multus apud Catholicos ſermo eſt, quomodo de interiori mentis renouatione mirum apud eoſdem ſilentium eſt? ad Contritionem enim propriè pertinet celebris illa Pœnitentiæ definitio, quam iiſdem Catholicis idem Caluinus attribuit: *Anteacta peccata deflere, & deflenda non committere.* Qui autem ita ſeriò peccata deflet, vt propoſitum certiſſimum concipiat animo, nunquam deinceps ad peccata redeundi, is profectò internam illam mentis renouationem acquirit, quæ veram vitæ correctionem ſecum trahit.

QVOD verò paulò infrà Caluinus ſubiicit, Catholicos leui cæremoniarum aſperſione totam cordis amaritudinem ſanare, noua calumnia eſt, & ipſius etiam Caluini teſtimonio re-

nio refelli poteſt, ſiquidem paulò antè dixerat, Pœnitentiam apud Catholicos nihil eſſe aliud, niſi diſciplinam, & auſteritatẽ, quæ vitiis puniendis & caſtigandis ſeruiat. Quòd ſi apud nos eiuſmodi requiritur in pœnitentibus auſteritas; & Satisfactionis gratiâ ieiunia, preces, eleemoſynæ, peregrinationes, & alia id genus opera carni moleſta, & laborioſa, à Sacerdotibus indicuntur: quomodo non mentitur, qui hoc ipſum agnoſcit, & tamen ſcribit, omnem cordis amaritudinem leui cæremoniarum aſperſione ſanari?

Secundo, ibidem Caluinus Doctores Catholicos ſingularis cuiuſdam inſcitiæ arguere ſibi videtur, quòd ſe torqueant, & impediant tribus quibuſdam, alioqui facillimis quæſtionibus, An vnius peccati Pœnitentia Deo placeat, vbi in aliis durat obſtinatio; An pœnæ diuinitùs inflictæ ad Satisfactionem valeant; An ſæpiùs iterari poſſit pro mortalibus peccatis Pœnitentia. Sed ego nullum hactenus legi, qui his quæſtionibus impeditus teneretur: omnes enim continuò reſpondent, non placere Deo Pœnitentiam vnius peccati, nec veram pœnitentiã eſſe, vbi in aliis durat obſtinatio; & pro certo axiomate habent verbum illud Auguſtini ſeu quicũq; fuerit auctor, in lib. de vera, & falſa Pœnitentia, c. 9. *Quadã impietas infidelitatis eſt, ab illo qui iuſtus, & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam.* nec minùs conſentiunt omnes, flagella à Deo immiſſa, ad Satisfactionem valere: idq; contra Hæreticos negantes defendunt, vt videre eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. can. 13. nemo deniq; Catholicorum eſt, qui dubitet Pœnitentiam priuatam (nam de ſolenni alia ratio eſt) toties iterari poſſe, quoties quis in peccatum lapſus fuerit.

Tertio, ibidem Caluinus impudẽter mentitur, cùm ait: *Turpiter & impiè definiunt, non niſi de venialibus peccatis quotidie agi Pœnitentiam.* Qui enim, quæſo, hoc definiunt? cur nullus citatur huius decreti auctor? Scribunt quidẽ Catholici, venialia peccata quotidiana eſſe, & idcirco quotidianã quoq; de eis Pœnitentiam eſſe agendam: neq; ſolùm recentiores, ſed etiam S. Auguſt. id verbis apertiſſimis docet in lib. 50. homiliarũ, hom. poſtr. cap. 8. at non poſſe, & interdum etiam oportere de mortalibus peccatis toto vitæ tempore Pœnitentiam agi, nemo Catholicus definiuit. Et contrà potius exſtant multi veteres Canones, qui Pœnitentiã perpetuam pro certis criminibus imperant; & laudantur apud

nos

nos ij vehementer, qui ad expianda adoleſcentiæ ſuæ peccata, vel in Eremo, vel Monaſteriis toto vitæ ſuæ tempore duriſſimum vitæ genus complexi, Pœnitentiam agunt.

QVARTO, idem Caluinus in eodem capite, §. 2. ſcribit, exigere Catholicos à pœnitentibus Contritionem adeò iuſtam & perfectam, vt in trutina appendatur cum fiducia veniæ. & §. 3. id ipſum planiùs explicans, ſcribit Catholicos velle, vt ea Contritio meritum ſit remiſſionis peccatorum, cùm tamen eam nemo habere poſſit: *Multum*, inquit, *intereſt, doceas ne emereri remiſſionem peccatorum iuſta, & plena Contritione, qua nunquam defungi poſſit peccator; an eum inſtituas ad eſuriendam, & ſitiendam Dei miſericordiam, &c.* SED Catholici non docent, Contritione nos emereri remiſſionem peccatorum, ac per hoc nec illud docent, debere in trutina appendi cum fiducia veniæ, doloris acerbitatem: audiunt enim Catholici omnes Synodum Tridentinam diſertis verbis concionantem, nihil eorum quæ iuſtificationem præcedunt, mereri gratiam iuſtificationis, & ideò gratis per Chriſtum homines iuſtificari, ſeſſ. 6. cap. 8. Itaq; Contritionem diſpoſitionem eſſe volunt Catholici, non meritum remiſſionis peccatorum.

QVOD etiam Caluinus obiter dicit, nunquam poſſe hominem defungi iuſta, ac plena Contritione; & neminem eſſe qui ex doctrina Catholica de Contritione vel non ſit ad deſperationem adactus, vel ſimulationem doloris Deo pro vero dolore non oppoſuerit; meræ calumniæ ſunt. Nam etiamſi fidei certitudine ſciri non poſſe Catholici doceant, perfectam ne Contritionem habuerimus, an imperfectam: tamen perfectam haberi poſſe, & à plurimis reipſa haberi docemus: neq; vllũ nouimus qui ex hac doctrina ad deſperationẽ adactus ſit, aut ſimulatum Deo dolorem pro vero dolore obtulerit. Sed fruſtrà contendimus, cùm aduerſarius ſola ſua affirmatione contentus, nullos teſtes adhibeat.

QVINTO, in eodem cap. §. 16. 17. & 18. calumniatur doctrinam Catholicorum de enumeratione peccatorum in Confeſſione facienda: ac tandem addit, rem impoſſibilem ab illis præcipi: *Dicam*, inquit, *in ſumma, qualis lex illa fuerit. Simpliciter eſt impoſſibilis.* SED calumniam hanc eſſe nemo negabit, qui libros Catholicorum, aut certè Concilium ipſum Tridentinum, ſeſſ. 14. cap. 5. legere voluerit. Neque enim omnia omninò peccata enumerari oportere

lex

lex noſtra iubet, ſed ea ſolùm, quæ poſt diligentiam in examine poſitam, menti occurrerint: diligentiam autem moralem intelligimus, qualem in negotiis grauioribus adhibere ſolemus.

Quid, quod hoc idem eodem in loco ipſe idem Caluinus docet? nam Deo peccata confitenda eſſe dicit non ſolùm generatim, ſed etiam ſingula: *Quid?* inquit, *ergóne confitenda non ſunt ſingula delicta? ergo nulla confeſſio Deo accepta, niſi duobus iſtis verbis concluſa, Peccator ſum? immò verò danda potius opera, vt quantum in nobis eſt, totum cor effundamus coram Deo, nec modò nos peccatores eſſe, ſed quanta ſit, & quàm varia peccatorum labes; tota cogitatione recognoſcamus non modò nos immundos, ſed qualis, & quanta, quamq; in multis partibus noſtra immundicies; non modò nos debitores, ſed quantis debitis grauati, & quot nominibus obſtricti; non modò vulneratos, ſed etiam quàm multis, & lethalibus plagis ſaucij ſimus.* Ac ne quis ei obiiceret, id omninò fieri non poſſe vt ſingula peccata Deo confiteamur, adiungit: *Hac tamen recognitione, cùm ſe totum peccator coram Deo effuderit, ſeriò ac ſincerè cogitet plura adhuc reſtare, ac profundiores eſſe malorum ſuorum receſſus, quàm quos penitùs excutere poſſit: atque adeò exclamet cum Dauide: Errores quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine.* Hæc ille. Sicut igitur ipſe non exiſtimat legem eſſe impoſſibilem, qua iubemur ſingula peccata Deo confiteri, quia non tenemur id facere, niſi quantum in nobis eſt: ita non debet legem impoſſibilem iudicare, qua iubemur ſingula peccata ſacerdotibus confiteri, quia non tenemur id facere niſi quantum recordari poſſumus; & de reliquis cum Propheta ſupplicare debemus, ac dicere: *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine.*

SEXTO, idem Caluinus in eodem cap. §. 25. rurſus mentitur, nos docere, veniam peccatorum meritis acquiri: *In hanc ſummam,* inquit, *recidunt omnia: nos quidem à Dei clementia delictorum veniam impetrare, ſed intercedente merito operum.* Et infrà §. 26. *Verùm,* inquit, *qua ſunt peruerſitate, & peccatorum remiſſionem, & reconciliationem fieri ſemel dicunt, cùm in gratiam Dei per Chriſtum in Baptiſmo recipimur: poſt Baptiſmum reſurgendum eſſe per ſatisfactiones.* QVID facias huic calumniatori, qui dedita opera ſententiam Catholicorum perperam exponit, vt odioſam reddat? quod

enim

enim Catholici dicunt, ſatisfaciendum eſſe pro pœnis temporalibus, quæ poſt reconciliationem cum Deo, & culpæ ac pœnæ æternæ gratuitam remiſſionem, aliquando reſtant; id ipſe trahit ad meritum reconciliationis. Tantùm autem abeſt, vt Catholici ſentiant, reconciliationem acquiri meritis ſatisfactionum, vt etiam doceant neminem poſſe Deo ſatisfacere, niſi reconciliatum. Ac vt intelligas, lector, Caluinum non ignorantia, ſed malitia peccare, legas §. 29. & 30. eiuſdem capitis: ibi enim fatetur, Catholicos non referre ſatisfactionem ad reconciliationem, ſiue, quod eſt idem, ad culpæ remiſſionem, ſed ſolùm ad expiandam pœnam, eamque temporalem: *Fingunt*, inquit §. 29. *ſibi diſtinctionem culpæ, & pœnæ: culpam remitti fatentur Dei miſericordia, ſed culpa remiſſa pœnam reſtare, quam perſolui Dei iuſtitia poſtulat.* Et §. 30. *Scio*, inquit, *ſubtilius adhuc ipſos elabi, dum inter æternam pœnam, & temporales diſtinguunt.*

Septimo, idem Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. 16. cùm docuiſſet Catholicos multum laborare, & ſudare, vt Sacramentum in Pœnitentia inuenire poſſint, indicat eis, in Abſolutione Sacerdotis multò ſpecioſius, & facilius Sacramentum conſtitui potuiſſe, quàm in actione pœnitentis: & miratur cæcitatem Scholaſticorum, qui hoc non aduerterint: *Sanè*, inquit, *hallucinati ſunt pluſquam pueriliter, & cæci in ſole fuerunt; qui cùm multa difficultate æſtuarent, rem planam adeò, & cuiuis obuiam non perſpexerunt.* Hæc ille: qui quidem impudentius mentiri non poterat, niſi fortè nullum Scholaſticum legerit. Nam ex Scholaſticis Scotus, Ocham & Gabr. in 4. ſentent. diſt. 14. Sacramentum Pœnitentiæ in ſola Abſolutione conſtituunt: ceteri omnes actus pœnitentis, Confeſſionem, Contritionem, & Satisfactionem, partem Sacramenti huius eſſe volunt, ſed non abſque Abſolutione, quam Sacramenti formam, ac per hoc primariam Sacramenti partem eſſe docent. Itaque quod nulli in mentem veniſſe Caluinus fingit, omnibus in mentem venit: & ipſe planè hallucinatus eſt pluſquam pueriliter, & cæcus in ſole fuit, ſi libros Scholaſticorum legit, & rem planam adeò, & cuiuis obuiam non perſpexit.

Octavo, idem Caluinus in Antidoto articulorum Pariſienſium, artic. 3. introducit Catholicos ita loquentes:

Quantum verò pertinet ad Confeſsionem, notandum eſt, quòd materia ſit de iure diuino, forma autem de iure poſitiuo. Et paulò infrà dicit, formam ſuperinductam ab Innocentio Pontifice, qui ſtatuit confitendum eſſe proprio Sacerdoti. Denique fingit ſententiam eſſe Lutheranorum, & Catholicis contrariam; Nos reconciliari gratis per ſatisfactionem Chriſti. SED hæ meræ ſunt impoſturæ: nam neque vllus Catholicus docuit formam Confeſſionis eſſe de iure poſitiuo: neque formam Theologi vocant, confiteri proprio Sacerdoti, cùm forma ſit, omnium conſenſu, verbum Abſolutionis: neque Innocentius inſtituit confitendum eſſe proprio Sacerdoti, ſed explicuit, iure diuino non conuenire poteſtatem Sacramenti huius adminiſtrandi, niſi iis, qui iuriſdictionem in alios habent, quales ſunt proprij Sacerdotes. Sententia autem illa, Nos reconciliari gratis per ſatisfactionem Chriſti, non modò nobis contraria non eſt, neq; abſurda Catholicis vllis videtur, vt Caluino fingere placuit, ſed anathema dicimus iis, qui illam negare voluerint: neque Caluiniſtæ proferent vnquam teſtimonia Doctorum Catholicorum, qui ea dicant, quæ nobis Caluinus impoſuit.

Similia mendacia habet etiam Theodorus Beza in ſua Confeſſione, cap. 7. art. 11. vbi de Pœnitentia Papiſtarum diſſerit. PRIMO, affirmat Catholicos non tàm eſſe medicos, quàm carnifices crudeliſſimos animarum, quod in omnibus adultis requirant, vt neceſſaria ad ſalutem, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, ſed aut reipſa, ſi poteſt quis ea præſtare, aut certè in voto, ac deſiderio. Quæ autem crudelitas eſt, exigere deſiderium confitendi, & mulctam impoſitam adimplendi?

SECVNDO, affirmat exigi à nobis, vt perfectè tria illa præſtentur: quod eſſe videtur promptum iter ad deſperationem. AT non exigimus perfectè, niſi quatenus vires humanæ à Deo adiutæ ſe extendunt; neque enim requirimus confeſſionem, niſi eorum peccatorum, quę memoria tenētur, neque mulctam imponimus, niſi quam vnuſquiſque facilè ferre poſſit. Itaque in tam prono itinere ad deſperationem nullum vidimus vnquam deſperâſſe.

TERTIO, affirmat in his tribus nos ponere remiſſionem peccatorum, inſigni cum Chriſti contumelia. AT quę contumelia Chriſto eſſe poteſt, ſi dicamus, meritum paſſionis eius veram eſſe, atque vnicam peccatorum medicinam, eamque

amque applicari per verbum Abſolutionis iis, qui per Contritionem & Confeſſionem, ac ſatisfaciendi propoſitum ad eam medicinam recipiendam ritè præparantur? Vel ſi hæc contumelia eſt, cur non erit etiam contumelia, ſi quis dixerit, Baptiſmum aquæ lauacrum eſſe regenerationis? vel, in eo lauacro poſitam eſſe remiſſionem peccatorum, quòd per id lauacrum applicetur nobis Chriſti meritum, quo peccata donantur?

QVARTO, affirmat doctrinam Catholicorum de Contritione, blaſphemam eſſe, quòd eam, partem eſſe velimus Satisfactionis pro noſtris peccatis coram Deo, atque ita transferamus ad homines, quod vnius Chriſti proprium eſt. AT non hoc docent Catholici, neque enim propriè ſatisfieri poſſe credunt pro culpis in Deum admiſſis, quaſi Contritio iuſtum precium ſit, qua offenſioni atque iræ diuinæ ſatisfiat: ſolùm enim iuſtificatos, atque amicos Dei per Chriſti meritum factos, docent, pro temporalibus pœnis poſſe ac debere ſatisfacere. Sed Aduerſarij noſtri non laborant, vt Catholicam doctrinam intelligant, ſed id ſolùm quærunt, vt quouis modo eam reprehendant, ac in inuidiam vocent. Sed de his hactenus.

CAPVT SEXTVM.

Calumniæ & mendacia Martini Kemnitij.

NVNC tandem ad calumnias, & mendacia Kemnitij veniamus. PRIMVM, vt ſe ac ſuos à Nouatianorum hæreſi aſſerat, illorum ſententiā perperam exponit: ſic enim loquitur in 2. p. Examin. pag. 900. *Nequaquam ſumus Nouatiani, qui ſemel iuſtificatis, ſi poſt Baptiſmum lapſi eſſent, omnem ſpem veniæ, & reconciliationis cum Deo vel prorſus negabant, vel in dubium reuocabant, etiamſi rurſus conuerterentur, & Pœnitentiam agerent.* SED non fuiſſe hanc Nouatianorum hæreſim, multis argumentis probare poſſemus, ſi opus eſſet: verùm Kemnitius hoc labore nos liberauit. Nam paulò infra pag. 902. refert ex hiſtoria Tripartita, quæ fuerit Nouatianorum opinio, his verbis: *Meritò improbatur Aceſii Nouatiani dictum, qui in Tripart. lib. 1. cap. 13. ad Conſtantinum Imperatorem inquit: inuitandos quidem lapſos ad Pœnitentiam; ſpem*

am; ſpem verò remiſſionis non à Sacerdotibus, ſed à Deo ſolummodò expectandam, qui ſolus poteſtatem habeat remittendi peccata. Hîc vides non negâſſe Nouatianos ſpem veniæ, & reconciliationis cum Deo, vt ſuprà falsò ſcripſit Kemnitius, ſed negâſſe in Sacerdotibus poteſtatem abſoluendi, quippè quæ in ſolo Deo ſit: quod etiam negant pertinaciſſimè Lutherani, vt infrà oſtendemus.

SECVNDO, idem Kemnitius pag. 902. S. Ambroſij verba deprauat, vt ea ad ſententiam ſuam accommodet: *Ambroſius*, inquit, *Nouatianorum opinionem ita deſcribit: Pœnitentibus poſt lapſum non ſimpliciter ſanè præcidendam eſſe omnem ſpem veniæ, ſed Sacerdotes nec poſſe nec debere illis, miniſterio Euangelij remiſſionem peccatorum annunciare, vel Abſolutionem impertiri: ne Dei (ſicut ſimulabant) partes audaci temeritate ſibi vſurparent.* Hæc ille. AT nuſquam in Ambroſio inuenitur modus ille loquendi, Lutheranorum proprius: *Miniſterio Euangelij remiſſionem peccatorũ annunciare.* Quod Ambroſius docet, vt ex lib. I. de Pœnit. cap 2. colligitur, id eſt; negâſſe Nouatianos, poteſtatem remittendi peccata Sacerdotibus eſſe conceſſam: *Sed aiunt*, inquit, *ſe Domino deferre reuerentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſeruent, &c.*

TERTIO pag. 905. *Peccatorem*, inquit Kemnitius, *poſt Baptiſmum lapſum, quando quærit & ambit reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, Pontificij per Sacramentum ſuum Pœnitentiæ deducunt ad humana, ſeu propria opera, vt illa, accedente verbo Abſolutionis, fiant & ſint Sacramentum, hoc eſt, cauſſa efficiens & conferens gratiam reconciliationis cum Deo, & remiſſionis peccatorum.* Hæc ille: vbi PRIMVM in eo errat, & ſecum ipſe pugnat, quod Contritionem & Confeſſionem vocat opera humana & propria, cùm potiùs dona ſint Dei, vt ipſe idem Kemnitius confitetur pag. 955. vbi ſic loquitur: *Eſt autem vera Contritio non opus liberi arbitrij, ſeu virium humanarum: ſed Spiritus ſanctus per verbum prædicatum, auditum, & cogitatum, illam in nobis excitat, inchoat, operatur, & efficit.* Cùm igitur Contritio, & conſequenter etiam Confeſſio, non ſit noſtrum tantùm opus, ſed etiam Dei qui illam nobis inſpirat, falsò Kemnitius paulò antè ſcripſit: Pontificios deducere peccatores ad opera humana, & propria.

DEINDE, Catholici etiamſi Contritionem, Confeſſionem, &

nem, & Satisfactionem, ad partem materialem Sacramenti Pœnitentiæ pertinere velint: tamen cauſſam efficientem remiſſionis peccatorum vt inſtrumentum Dei, vel ſolam Abſolutionem faciunt, vel actiones pœnitentis cum Abſolutione coniunctas, non vt actiones humanæ ſunt, ſed vt inſtrumenta Dei; alioqui enim ipſa etiam Abſolutio, & ablutio, & corporis Domini conſecratio, ac diſtributio, actiones humanæ dici poſſent, cùm non minùs ab hominibus fiant, quàm ipſa peccatorum enumeratio. Nihil igitur eſt cur Kemnitius clamitet, nos cauſſam efficientem remiſſionis peccatorum in humano, ac proprio opere pœnitentis conſtituere, cùm in ipſo verbo, per Sacerdotem nomine Dei pronunciato, conſtituamus.

QVARTO, Pag. 911. demonſtrare Kemnitius volens, cur Pœnitentia quam prædicauit Ioan. Baptiſta, & poſt eum Chriſtus, non ſit apud Catholicos Sacramentum Pœnitentiæ, ita loquitur: *Quia in illa Pœnitentia gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittebantur peccata, quia etiam tam Baptiſta quàm Chriſtus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuerſionis neceſſariam ad conſequendam remiſſionem prædicárunt. Propter has cauſſas talis Pœnitentia Pontificiis non eſt Sacramentum: id quod diligenter expendatur.* Hæc ille. O MISEROS Lutheranos, quorum ignorantia ſic abutitur Kemnitius, vt palpabilia mendacia non ſolùm eis impudenter obtrudat, ſed etiam iubeat tanquam magna myſteria diligenter expendi. Scribit quidem Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum fuiſſe poſt Chriſti reſurrectionem, & eade cauſſa Sacramentalem Pœnitentiam non fuiſſe Catholici docent Pœnitentiam illam, quam Baptiſta & Chriſtus prædicabant. At cauſſas quas fingit Kemnitius, non modò nullus agnoſcit Catholicus, ſed planè omnes pro hæreticis haberemus qui illis de cauſſis Pœnitentiam Sacramentum eſſe negarent. Tantùm enim abeſt, vt ideò Pœnitentiam aliquam pro Sacramēto non habeamus, quia in ea gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittuntur peccata, vel quia fides in Chriſtum pars conuerſionis, & quidem neceſſaria ad remiſſionem obtinendam prædicetur; vt contrà potiùs vbi iſta abſint, Sacramentum Pœnitentiæ aut nullum eſſe, aut inutiliter adminiſtrari dicamus.

QVINTO, Pag. 931. non minori audacia Kemnitius Tridentino Concilio imponit ea, quæ nunquã Patres eius

Concilij cogitârunt: *Sed*, inquit, *aliud eſt, quod Tridentinum Concilium quærit, in Baptiſmo ſcilicet remiſſionem peccatorum gratis, ſine noſtris operibus, propter meritum Chriſti donari, & fide accipi: in lapſis verò poſt Baptiſmum, Pœnitentiam impetrare veniam, non fide, gratis, & ſine operibus, ſed per, & propter opera Pœnitentiæ.* Et pag. ſequenti: *Idem eſt*, inquit, *quod alibi dicunt, duplicem eſſe iuſtificationem, quarum prior ſit gratis, fide, ſine operibus, propter Chriſtum: altera non gratis, ſed per, & propter opera fiat.* Hæc ille. PORRO, ſi iſta mendacia non ſunt, proferatur in medium vel vnus aliquis ſcriptor Catholicus; ne dicam Concilij Oecumenici, aut etiam particularis decretum, in quo habeatur, iuſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ non donari gratis per fidem ſine operum merito, ob Chriſti denique paſſionem, & mortem? Neque enim quia requirimus Contritionem, & Confeſſionem, ac deinde etiam Satisfactionem, ideò non gratis, & per Chriſtum, ſed ex operibus propriis iuſtificamur; illa enim opera non merita ſunt iuſtificationis, ſed diſpoſitiones iuſtificandi: alioqui etiam iuſtificatio quæ fit in Baptiſmo, non gratis, ſed ex operibus fieret, quia Pœnitentia quædam requiritur ante Baptiſmum, dicente Apoſtolo Petro, Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrûm in nomine* IESV CHRISTI, *in remiſſionem peccatorum veſtrorum.*

Quid, quòd idem Kemnitius antè confeſſus fuerat, Catholicos agnoſcere, per meritum Chriſti fieri remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ? ſic enim ſcripſit pag. 903. *Pontificij aſſeuerant, Pœnitentiam qua lapſi Deo reconciliantur, eſſe peculiarè Sacramentum, quo lapſis poſt Baptiſmum beneficium mortis Chriſti applicatur.* Hæc ille: cuius teſtimonium hoc loco prolatum, verum eſt, ſed malè cohærens cum his, quæ nobis falsò paſſim imponit.

SEXTO. Pag. 935. auctorem primum Sacramenti Pœnitentiæ Kemnitius Petrum Lombardum facit, qui poſt annum Domini M. C. floruit: *Quia*, inquit, *Lombardus primùm ex Pœnitentia Sacramentum fecerat, cœperunt poſteà Scholaſtici quærere, quæ ſit materia, & quæ forma; &c.* HOC eſſe mendaciũ nemo dubitabit, qui aliquid in veteribus legerit; paſſim enim coniungunt veteres Pœnitentiam ſeu reconciliationem cum Baptiſmo, aliiſque Sacramentis propriè dictis. Quæ teſtimonia ſuo loco adducentur: nunc vnum S.

num S. AVGVSTINI teſtimonium nobis ſufficiet; is enim in epiſt. 180. ad Honoratum: *An non cogitamus*, inquit, *cùm ad iſtorum periculorum peruenitur extrema, nec eſt poteſtas vlla fugiendi; quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab vtroq; ſexu, atq; ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipſius Pœnitentiæ actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? vbi ſi miniſtri deſint, quantum exitium ſequatur eos, qui de iſto ſeculo vel non regenerati exeunt, vel ligati?*

SEPTIMO. Pag. 944. & 945. vix credi poteſt quanta impudentia Kemnitius tùm mentiatur, tùm Concilij Tridentini ſententiam omninò peruertat. Negauerat Concilium partes Pœnitentiæ eſſe, terrores, & fidem: nam terrores & fides etiam in impœnitentibus eſſe poſſunt, cùm Iacobus dicat, dæmones credere, & contremiſcere, quos certum eſt Pœnitentiam nunquam acturos; de qua etiam re ſuo loco dicemus. At Kemnitius ex capite ſuo ita Concilij ſententiam exponit: *Et terrores quidem*, inquit, *à Deo voce Legis conſcientiæ incuſſos, ideò nolunt eſſe partem Pœnitentiæ, quia Contritionem volunt eſſe dolorem voluntariè pro peccatis tanquam vindictam aſſumptum, qui hoc opere promereatur miſericordiam Dei.* SED mentitur in caput ſuum, non enim Concilium vſquam dixit, Contritionem eſſe opus meritorium remiſſionis peccatorum, ſed contrà potiùs ſeſſ. 6. cap. 8. diſertis verbis pronunciauit, ideò gratis per Chriſtum nos iuſtificari ſecundum Apoſtolum, quia nihil eorum quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promerentur.

ET quia Concilium ſic negat fidem partem eſſe Pœnitentiæ, vt tamen ad Pœnitentiam fidem neceſſariam eſſe concedat, & Theologi fidem Pœnitentiæ fundamentum eſſe docent: explicat Kemnitius mentem Concilij, ac Theologorum his verbis: *Quando dicunt fidem eſſe fundamentum Pœnitentiæ, intelligunt talem perſuaſionem: ſi actiones illas Pœnitentiæ à Pontificiis præſcriptas quis ſuſceperit, & præſtiterit, quòd illis actionibus impetret veniam peccatorum, & reconcilietur Deo; & hoc eſt quod dicunt fidem eſſe fundamentum Pœnitentiæ.* AT longè aliter mentem ſuam ipſum Concilium explicat: ſic enim loquitur, ſeſſ. 6. cap. 6. vbi exponit quem locum fides habeat in negotio iuſtificationis: *Diſponuntur*, inquit, *ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gra-*

tia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe, quæ diuinitùs reuelata & promiſſa ſunt, atq; illud inprimis, à Deo iuſtificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ eſt in CHRISTO IESV: *& dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à diuinæ iuſtitiæ timore quo vtiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe conuertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore; illumq; tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduerſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem, &c.*

Ex his habemus, fidem, quæ eſt fundamentum Pœnitentiæ, non eſſe (vt mentitur Kemnitius) perſuaſionem, quòd actionibus Pœnitentiæ impetremus veniam peccatorum, & reconciliationem; ſed quòd vera ſint Dei promiſſa, & illud inprimis, iuſtificari impium per gratiam Dei per redemptionem, quæ eſt in Chriſto. Et ſimul habemus, non excludi fidem ac terrores à Pœnitentia, immò includi, non vt partes, ſed vt cauſſas præcedentes Pœnitentiam: neque enim credere & terreri, eſt pœnitere, ſed ex fide & terroribus Pœnitentia gignitur. NEQVE multum refert, quod in loco iam citato Concilium explicat iuſtificationem, quæ in Baptiſmo acquiritur, non eam quæ in Sacramento Pœnitentiæ: nam idem eſt diſpoſitionum & conuerſionis progreſſus, licet Pœnitentiæ opera multò faciliora ad Baptiſmũ, quàm ad reconciliationem exigantur.

OCTAVO, pag. 945. incredibili malitia vel inſcitia, ex cau. 4. ſeſſ. 14. Concilij Tridentini Kemnitius colligit, totum Euangelium ex Pœnitentia à Catholicis tolli: *Quando*, inquit, *quartus Canon anathemate damnat eos, qui dicunt fidem conceptam ex Euangelio, vel Abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata, neceſſariam partem eſſe Pœnitentiæ ad conſequendam remiſſionem peccatorum; quid aliud facit, quàm quòd totum Euangelium ex Pœnitentia tollit, & ipſam vocem Euangelij propriam, ſicut à Prophetis, Chriſto, & Apoſtolis tradita eſt, damnat?* Et pag. 946. *Quid reliquum erit Euangelio, ſi tollas inde Chriſtum, fidem in Chriſtũ, & remiſſionem peccatorum, quæ fide per Chriſtum accipitur? & tamen Tridentinum Concilium non veretur anathemate damnare, ſi quis dixerit, partem Pœnitentiæ eſſe fidem ex Euangelio conceptam, qua quis credit ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata.* Et pag. 947. *Ad perpetuam*, inquit, *rei memoriam notum ſit veræ Eccleſiæ Dei, Concilium Trident. promittere Pœnitentiæ reconci-*

reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, ſine fide, quæ quidem ex Euangelio concepta ſit, & qua quis credat per Chriſtum ſibi peccata remiſſa. Hæc ille: qui quidem tam pueriliter errat, vt me ſanè pudeat hæc tam leuia refutare; & non parùm Kemnitij, quamuis aduerſarij, miſereat. Neqve enim Concilium negat, fidem ex Euangelio conceptam ad Pœnitentiam eſſe neceſſariam: ſed negat, tùm fidem partẽ eſſe Pœnitentiæ, cùm ea potiùs (vt ſupra diximus) Pœnitentiam gignat; tum verò fidem, qua quis credit ſibi remiſſa eſſe peccata, veram eſſe fidem ex Euangelio conceptam, cùm nihil niſi figmentũ Lutheri iure dici poſſit. Euangeliũ enim remiſſionẽ peccatorum omnibus verè pœnitentib' promittit; ſed vtrum hic aut ille veram Pœnitentiam habeat, Euangelium nuſquã dicit: quare ex Euangelio fides illa concipi non poteſt, qua quis certò credat ſibi remiſſa eſſe peccata. Sperare quidẽ poſſumus & debemus, vt Concil. docet ſ. 6. c. 5. & ſ. 14. c. 4. Deum nobis propitiũ fore: ſed certò id credere, quo modo certò credimus articulos fide, imò ſtultitia eſt.

Nono. pag. 958. falsò tribuit S. Thomæ quod ſcripſerit, ad remiſſionẽ peccati requiri actum noſtrum, qui ſit meritorius, quia cadat ſub libero arbitrio. Id enim neq; vſquam S. Thomas ſcripſit, neq; ſcribere potuit, niſi Theologię planè oblitus. Quis. n. vel mediocris Theologus diceret, actũ noſtrum eſſe meritoriũ, quia cadat ſub liberum arbitrium? quaſi verò non poſſint multi actus ſub liberũ arbitrium cadere, nec tamen meritorij eſſe. Quid, quòd S. Thomas in q. vlt. art. 5. diſertis verbis docet, neminẽ poſſe mereri gratiam iuſtificationis; cuius contrarium Kemnitius illi imponit?

Decimo. Similem omninò Kemnitius habet calumniam pag. 961. vbi ſic ait *Talis fides eſt Pontificia Pœnitentia, in noſtra ſcilicet opera, non in Chriſtũ, talem miſericordiam Dei volunt, non quæ ſit gratuita, & gratis propter Chriſti meritũ peccata remittat, ſed quæ operibus noſtris tribuat mercedem, reconciliationẽ ſcilicet cum Deo, & remiſſionem peccatorum.* Hæc ille. Sed tantum abeſt, vt hęc ſit Catholicorũ ſententia, vt nullus ſit Catholicorũ, qui non toto corde anathema ſcribere paratus ſit iis, qui ita ſentiunt, vt nos ſentire Kemnitius fingit.

Vndecimo. pag. 962. affirmat Scotum velle, dilectionẽ Dei ſuper omnia ex naturalibus viribus haberi poſſe, eamq; eſſe diſpoſitionem ſufficientem immediatam & vltimã ad infuſionem gratiæ. Deinde pag. 963. addit: *Et hoc eſt dogma Scholaſticorum, ad quod ſtabiliendum factũ eſt hoc decretũ.*

Hîc duo mendacia ſunt. VNVM, Scholaſticorum eſſe illud dogma: nam Scotum, quem ſolum Kemnitius citat, longè aliter ſenſiſſe, fusè demonſtrat Andreas Vega in lib. de Iuſtificat. q. 10. & deinde quidquid de Scoto ſit, conſtat S. Thomam, & meliorem Scholæ partem, contrarium omninò docere. ALTERVM eſt mendacium luculentius, Ad illud ſtabiliendum dogma, decretum Concilij Triden. eſſe formatum, quod habetur ſeſſ. 14. c. 4. & can. 5. Concilium enim in hoc ipſo loco, Attritionem, quæ & imperfecta Cōtritio, donum eſſe Spiritus ſancti docet: ex quo rectè colligitur, multò magis ipſam Contritionem perfectam, quæ dilectionem Dei ſuper omnia includit, non ex ſolis naturæ viribus, ſed Dei munere haberi. Et ſeſſ. 6. can. 3. his verbis ſententiam iſtam damnat, quam ei Kemnitius affingere nō veretur: *Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.*

DVODECIMO. Pag. 964. negat Kemnitius Lutherum docuiſſe id, quod in bulla Leonis X. damnatum legimus, Attritionem facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: ſed tantùm Scholaſticorum ſententiam repræhendiſſe, quæ deteſtationem peccatorum per liberum arbitrium ſolis naturæ viribus productam, facit diſpoſitionem ſufficientem ad gratiam. ATQVI hæc eſt incredibilis audacia, cùm verba Lutheri non vno in loco poſita, clariſſima ſint, neq; vllam eiuſmodi interpretationem admittant.

In ſermone de Pœnitentia, habita anno M. D. XVII. ex quo articuli illi deprompti ſunt, quos Leo X. damnauit; ita Lutherus loquitur: *Contritio duplici via paratur. Primò per diſcuſſionem, collectionem, deteſtationem peccatorum, qua quis (vt dicunt) recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum grauitatem, damnum, fœditatem, multitudinem, deinde amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, & alia, quæ poſſunt triſtitiam, ac dolorem excitare. Hæc autem triſtitia facit hypocritam, immò magis peccatorem, quia ſolùm timore præcepti, & dolore id facit: & tales omnes indignè abſoluuntur.* Hæc ibi; vbi non damnatur Contritio, ſiue Attritio (vt Kemnitius dicit) quia ſit ex ſolo libero arbitrio, ſed quia naſcitur ex timore præcepti, non ex amore iuſtitiæ.

Rurſus

Rurſus idem Lutherus in lib. contra bullam Antichriſti, poſteaquam recitauit art. 6. à Leone damnatum, vbi habentur ad verbum, quæ modò ex ſerm. de Pœnitentia citauimus, ita ſubiungit: *Meus certè eſt articulus, & Chriſtianiſſimus, quem mihi innumerabilibus Papis & Papiſtis non ſinam extorqueri.* Vtri, quæſo, magis credendum, Lutheróne articulum ſuum agnoſcenti, an Kemnitio impudenter mentienti, nunquam Lutherum ita ſenſiſſe?

In aſſertione quoque omnium articulorum ſuorum, iterum recitat eundem ſextum articulum, & ſuum eſſe fatetur, & multis argumentis confirmare nititur.

Denique in Reſolutionibus ſuper propoſitiones Lipſiæ diſputatas, apertiſſimè dicit hæreſim eſſe Pelagianam, admittere, Pœnitentiam inchoari ante dilectionem iuſtitiæ: vbi prorſus tollit primam partem Pœnitentiæ, quam Kemnitius, & Lutherani ceteri conſtituunt in illis terroribus fidem præcedentibus. Proinde nunc Luthero teſte, Lutherani Pelagiani facti ſunt: & ideò non mirum, ſi Kemnitius mauult impudenter Lutheri ſcripta negare, quàm Pelagianus haberi.

Decimotertio. Pag. 967. mirabili ſtratagemate Kemnitius Catholicis affingit, quæ ſunt Lutheri propria. Repræhendit enim Scholaſticos, quòd doceant, Contritionem, ſi non oriatur ex dilectione Dei, ſed ex timore iræ & iudicij diuini, etiamſi accedat fides petens & ſtatuens remitti nobis peccata propter Chriſtum, tamen non eſſe ſalutarem, ſed Iudæ Pœnitentiam. At hoc nunquam Scholaſtici docuerunt, ſed Lutherum ita docentem Leo Pontifex, & Academiæ Catholicæ, & nuper Patres in Tridentino Concilio damnauerunt: Ita videlicet fideliter recitat ſententias noſtras Kemnitius. Atque hæc de calumniis & mendaciis ſufficiant.

CAPVT SEPTIMVM.

De nomine Pœnitentiæ.

Expeditis Hæreticorum mendaciis & calumniis, nunc ad nomen Pœnitentię veniamus. Aduerſarij ab ipſo Pœnitentiæ nomine fundamenta iacere incipiunt errorũ ſuorum: & quia Poenitentia à pœna dicta videtur, & pœna referri poteſt tùm

ad dolorem de peccatis præteritis, quam nos Contritionem vocamus, tùm ad eam mulctam, quæ indicitur pœnitentibus, quæque Satisfactio à Catholicis nominatur; propterea illi non libenter hac voce vtuntur, & pro ea in Scripturis ferè vbique ſubſtituunt Reſipiſcentiam.

Laurentius Valla, qui veluti præcurſor quidam Lutheranæ factionis videtur fuiſſe, in Annotatione ad cap. 7. poſterioris ad Corinth. ſcribit, elegantiores voces eſſe μετάνοιαν, & μεταμέλειαν Græcas, quàm Pœnitentiam, Latinam, quòd Pœnitentia ſignificet triſtitiam commiſſi, illæ mentis emendationem: atque inde colligit, nihil agere eos, qui ex eo Pauli loco triplicem inducant Pœnitentiam, vnam quæ ſit Contritio, alteram quæ ſit Confeſſio, tertiam quæ ſit Satisfactio, cùm apud Paulum duæ illæ voces μετάνοια, & μεταμέλεια tantùm inueniãtur.

Eraſmus, qui alter præcurſor Lutheri dici poteſt, in Annotationibus noui Teſtamenti ad cap. 3. Matth. & alibi frequentiſſimè, mauult, reſipiſcere & reſipiſcentiam, quàm, pœnitere & pœnitentiam, eſſe vertendum, vbi legimus μετανοεῖν, & μετάνοιαν: *Noſtrum vulgus,* inquit, *putat eſſe Pœnitentiam agere; præſcripta pœna quapiam, luere commiſſa: quòd apud Chriſtianos, qui publicè peccâſſent, eiecti è conſortio propalam affligerentur, eáque ſatisfactio ſiue pœna, pœnitentia vocari cœpta. Qua quidem ex re non mediocris error Theologis quibuſdam obrepſit, qui quod Auguſtinus de Pœnitẽtia, hoc eſt, publica ſatisfactione ſcripſit, ad animi dolorem, quam Contritionem vocant, detorquent. Alioqui μετάνοια dicta eſt à μετανοεῖν, hoc eſt, à poſterius intelligendo, vbi quis lapſus, re peracta tum demum animaduertit erratum ſuum.* Et infrà: non ſolùm vocem Græcam μετάνοιαν reſipiſcentiã ſonare contendit, quod multi alij fecerũt, & inter alios Lutherus, ipſum Eraſmum auctorem citans in Reſolutionibus: ſed etiã, Pœnitentiã, quod fortè nullus eſt auſus, in reſipiſcentiã transformare conatur. Vult enim & hoc loco in cap. 3. Matth. & infrà in cap. 7. poſterioris ad Cor. nõ à pœna, ſed à ponè tenendo, Pœnitentiam ductam; quaſi nihil ſit aliud pœnitere, niſi poſterius conſilium tenere; ſiue, vt ipſe loquitur, intelligere poſt factum, vnde & Græcis dicta eſt Metanœa.

Theodorus Beza annotat. ad 3. cap. Matth. interpretationem

nem eorum repræhendens, qui illud μετανοεῖτε non verterunt, Reſipiſcite, ſed, Pœnitentiam agite; ita loquitur: *Quam interpretationem multas ob cauſſas repudio, ſed ob eam potiſsimum, quòd multi imperiti occaſionem ex hoc dicendi genere arripuerint falſarum opinionum de Satisfactione, quibus hodie agitatur Eccleſia.* Hæc ille. Scilicet imperiti, & (vt Eraſmus loquebatur) vulgus deputandi ſunt omnes, qui fidei ſimplicitatem cum ſanctis Patribus, & vniuerſa Eccleſia tenent. Sic olim Berengarius (Lantfranco teſte in lib. de corpore Chriſti) Catholicorum ſententiam appellabat.

Porrò diſtinguit Beza vocem μετανοεῖν à voce μεταμέλεσθαι; ac μετανοεῖν, quæ vox in Scripturis paſſim occurrit, propriè ſignificare dicit, poſt factum ſapere, eique reſpondere Latinam vocem, reſipiſcere, vnde eſt reſipiſcentia, & vocem Hebraicam שׁוּב conuerti, vnde eſt תְּשׁוּבָה conuerſio: quod idem obſeruauit Ioan. Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 3. §. 5. Vocem autem μεταμέλεσθαι, propriè ſignificare dicit, poſt rem aliquam factam ſollicitum eſſe, & anxium; atque huic voci, quæ nuſquam ferè in Scripturis occurrit, cùm de conuerſione peccatoris agitur, reſpondere vult Latinam vocem, pœnitere, vnde eſt Pœnitentia; & Hebraicam נִחַם pœnitere, ſeu conſolari.

Martinus Lutherus in epiſt. ad Vicarium ſui Ordinis, quam ſcripſit anno M. D. XVIII. & exſtat in primo tomo operum eius, VVittembergæ excuſorum, dicit ſe ſtudio eruditiſſimorum virorum tandem didiciſſe, vocem Pœnitentiæ non ſignificare odium, vel dolorem de vita præterita, vt olim dicebatur, ſed ſignificare amorem iuſtitiæ & nouæ vitæ, & hoc nomen nihil habere amarum, vel acerbum, ſed omnia grata, & dulciſſima. Similia indicat idem Lutherus in ſerm. de Pœnitentia, & in Reſolutionibus ſuarum propoſitionum.

Sed in eo multum errant doctores iſti, Grãmatici potiùs quàm Theologi, quòd vocũ ſignificationes ex etymologia potiùs ducunt, quàm ex communi Scripturæ, & bonorum auctorum vſu. Nam ſi non originem ac deriuationem, ſed vſum ſpectemus harum vocum, videbimus non ſolùm נִחַם & μεταμέλεσθαι, ſed etiã שׁוּב, μετανοεῖν, & ipſum præcipuè pœnitere, velit nolit Eraſmus, externum dolorem, ac pœ-

ac pœnam ex interna conuerſione profectam ſignificare, & idcircò Latinum interpretem melius voce Pœnitentiæ vſum eſſe, quàm feciſſet, ſi voce Reſipiſcentiæ vti voluiſſet.

Percurramus ſingulas voces. Vbi legimus in lib. Iob. cap. vlt. *Ago Pœnitentiã in fauilla, & cinere,* נִחַמְתִּי eſt in Hebræo. Ex quo intelligimus, verbum נִחַם non aliquid dulce, vt Lutherus ſomniat, ſed amarum dolorem, & eum non ſolùm internum, ſed etiam externam actionem compræhendere: id quod ne Beza quidem negare auſus eſt.

Apud Ioëlem cap. 2. vbi habemus: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu, & planctu,* vox שׁוּבוּ nõ poteſt ad ſolam animi mutationem referri, cùm tam perſpicuè Dominus iubeat eos conuerti in ieiunio, fletu & planctu: proinde Conuerſio, quam vox illa Hebraica ſignificat, internam & externam ſimul actionem compræhendit.

SED veniamus ad Græcam vocem μετάνοιαν de qua potiſſimùm controuerſia eſt. Matth. 11. & Luc. 10. *Si in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, olim in cilicio & cinere Pœnitentiam egiſſent.* Apud vtrumque Euangeliſtam eſt vox μετενόησαν, quam omninò abſurdè Beza reddidit: *Reſipuiſſent.* Quid enim eſt, in cilicio & cinere ſedendo reſipiſcere? certè reſipiſcentia, ſi propriè accipiatur, ſaccum & cinerem præcedit; nemo enim ſaccum induit, & in cinere ſedet, niſi antea reſipuerit: Dominus autem actionem pœnalem ſignificat, quæ tum aſſumitur & exercetur, dum quis mœſtus & dolens in ſacco & cinere ſedet. Itaque μετενόησαν eo loco nihil aliud ſignificare poteſt, niſi, corde ſimul & corpore auerſari peccata præterita, & vindictam de illis à ſemet repetere.

Similis locus eſt Matth. 12. & Luc. 11. vbi Dominus Niniuitas laudat, quòd egerint Pœnitentiam in prædicatione Ionæ, & vtitur eodem verbo μετανοεῖν: quæ fuerit autem Pœnitentia Niniuitarum, ſcribitur Ionæ 3. nimirum ieiunia, cilicia, preces ad Deum.

Adhæc in poſteriore ad Corinth. epiſt. cap. 12. extremo: *Metuo,* inquit Apoſtolus, *ne iterum cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui antè peccauerunt, & non egerunt Pœnitentiã ſuper immunditia, & fornicatione*

& impu-

& impudicitia, quam geſſerunt. Hoc etiam loco verbum μετανοησάντων vertitur à Beza: *Reſipuerunt*, omninò contra proprietatem Græci, Latiniq́ue ſermonis. Nam nec Latinè dicitur, Reſipiſcere ſuper peccatum; & Græcè illud ἐπὶ coniunctũ Datiuo, vt hoc loco ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, cauſſam ſignificare ſolet, ac ꝓ eo poni quod eſt OB vel PROPTER. Si quis autem dicat, Pœnitentiam eſſe agendam ob peccatum cõmiſſum, rectiſſimè dicet, eſt enim culpa cauſſa pœnæ, cùm ex culpa obligatio naſcatur ad pœnam: at reſipiſcendũ ob culpam, non niſi abſurdè diceretur, non enim culpa reſipiſcentiæ cauſſa haberi poteſt, cùm nõ ex culpa, ſed ex bona aliqua aſpiratione reſipiſcentia oriatur.

NEQVE ſolùm Scripturæ diuinæ vſus, ſed etiam auctores tùm Græci, tùm Latini hanc vocem μετάνοια accipiunt non pro ſola reſipiſcentia, ſed etiam pro deteſtatione præteritæ culpæ, & vindicta, quam quis de ſe ob eam culpam expetit. Sic accipit S. Baſilius in oratione de fame & ſiccitate, vbi μετάνοιαν appellat externam pœnitentiam Niniuitarum: & Poëta Latinus AVSONIVS in illo Epigrammate de occaſione & pœnitentia, eodem modo accepit, cùm ait:

Sum Dea, quæ facti non factiq́ exigo pœnas:
Nempe vt pœniteat, ſic Metanœa vocor.

Neque probabile eſt quod ſcribit Beza loco citato, Auſonium metri cauſſa poſuiſſe Metanœam pro Metamelia. Voluit enim Auſonius proprium nomẽ eius ſimulachri, quod vulgò POENITENTIA dicebatur, exprimere; & quia Latinum non exſtabat apud Ciceronem, & alios antiquos probatos auctores: *Sum Dea*, inquit, *cui nomen nec Cicero ipſe dedit*, Græcum ſubſtituit pro Latino. Non eſt autem credibile, eum qui proprium nomen reddere volebat, alienum ſuppoſuiſſe, præſertim cùm facilè potuerit poëtica licentia dicere: *Nempe vt pœniteat, Metamelia vocor*, producendo primam ſyllabam vocis *Metamelia*, vt ſimilem produxit VIRGILIVS: *Italiam fato profugus, &c.* immò Græcis ſolenne eſt primam producere, cùm tres breues in aliqua voce occurrunt.

LACTANTIVS lib. 6. cap. 24. ſcribit quidem Metanœam Latinè

Latinè reddi poſſe Reſipiſcentiam: ſed explicat, per Reſipiſcentiam non debere intelligi ſolam mentis mutationem: *Reſipiſcit autem*, inquit, *quem errati piget, & ſeipſum caſtigat dementia, & confirmat ad rectius viuendum.* Atque hæc de Græca voce.

PORRO vox Latina POENITENTIA non eſt quidem apud Ciceronem, vt neque etiam Reſipiſcentia, tamen verbum Pœnitendi, vnde ſine dubio Pœnitentia dicta eſt, apud Ciceronem non eam vim habet, quam credit Eraſmus, ſed quam veteres Grammatici, qui à pœna, non à ponè, Pœnitere & Pœnitentiam deriuârunt. In 4. Tuſculana extrema: *Quomodo*, inquit CICERO, *ſi naturalis eſſet ira, aut alius alio magis iracundus eſſet; aut finem haberet priùs quàm eſſet vlta, vleiſcendi libido; aut quenquam pœniteret, quod feciſſet per iram? vt Alexandrum Regem videmus, qui cùm intereміſſet Clytum familiarem ſuum, vix à ſe manus abſtinuit: tanta vis fuit pœnitendi.* Quo loco vox POENITENDI non ſignificat ſolam agnitionem erroris, ſed deteſtationem facti, cum deſiderio puniendi.

OVIDIVS quoque in eadem ſignificatione verbum, Pœnitere, accepit lib. 1. de Ponto, cùm ait:

Pœnitet ô, ſi quid miſerorum creditur vlli,
Pœnitet; & facto torqueor ipſe meo.
Cumq; ſit exilium, magis eſt mihi culpa, dolori:
Eſtq; pati pœnam, quàm meruiſſe, minus.

IAM verò apud Eccleſiaſticos auctores, nomen Pœnitentię non pro ſola erroris agnitione, & mentis mutatione, ſed etiam pro vindicta, quam de ſe ſumit peccator, ſæpenumerò vſurpari, ſuperuacaneum erit oſtẽdere: ita paſſim teſtimonia Patrum occurrunt. Certè TERTVLLIANVS cùm in lib. de Pœnitentia ait: *Confeſsione Pœnitentia naſcitur, Pœnitentia Deus placatur*, non poteſt Pœnitentiam pro reſipiſcentia accipere; cùm non ex confeſſione reſipiſcentia, ſed confeſſio ex reſipiſcentia oriatur. Itaque Pœnitentiam, pœnam ſponte aſſumptam ad peccatum puniendum vocauit: quo ſenſu ſcripſit etiam S. CYPRIANVS in ſerm. 5. de lapſis: *Pœnitentia crimine minor non ſit.* & S. AVGVSTINVS in epiſt. 108. ad Seleucianam: *Eſt*, inquit, *Pœnitentia, bonorum & humilium fideliũ pœna quotidiana, in qua pectora tundimus dicentes: Dimitte nobis debita noſtra.*

DENIQVE vnde vox, Pœnitentia, diphthongum haberet,

ret, quem habet vox Pœna, ſi à Ponè, vt vult Eraſmus, & non à Pœna deriuaretur? Maneat igitur, omnes Pœnitentię voces, Hebraicam, Græcam, & Latinam, ſecundum Scripturæ & bonorum auctorum vſum, non ſolam mentis mutationem, aut erroris agnitionem, ſed etiam deteſtationem peccati, & vindictam ſpontè aſſumptam ſignificare.

CAPVT OCTAVVM.

Proponitur Controuerſia prima.

An Pœnitentia ſit Sacramentum propriè dictum.

CONTROVERSIA PRIMA, quæ eſt de genere, ſitné videlicet Pœnitentia Sacramentum propriè dictum, quatuor partes habebit. PRIMO enim explicandus erit quæſtionis ſtatus. DEINDE adferendæ ſententiæ aduerſariorum. TERTIO aſſerenda & propugnanda veritas. POSTREMO obiectiones contrariæ diluendæ.

Vt igitur controuerſiæ ſtatus aperiatur, illud initiò ponimus, non de quauis Pœnitentia controuerſiam eſſe: poteſt enim, vt ad præſentem diſputationem pertinet, vera Pœnitentia vel in ſola mentis conuerſione, atque interna peccati deteſtatione conſiſtere, vel etiam externis ſignis, mœrore, lachrymis, confeſſione, corporis afflictatione ſe prodere. Et quidem conuerſio illa mentis ad Deum, etſi ſemper neceſſaria fuerit ad reconciliationem, & virtus quædam ſit non exigua; tamen niſi ſigna externa adiuncta habeat, Sacramentum dici non poteſt: neque de hac re vlla controuerſia eſt.

Poſſe autem, & vt plurimum ſolere, veram Pœnitentiam ſigna externa adiuncta habere, ex ſacris literis paulò antè probatum eſt. Dominus enim Matth. 11. in cinere & cilicio Pœnitentiam acturos fuiſſe dicit Tyrios, & Sidonios, ſi prædicatum eis fuiſſet: & Matth. 12. laudat idem Chriſtus Pœnitentiam Niniuitarum, quam externam fuiſſe teſtatur Ionas cap. 3.

Ipſi etiam aduerſarij, licet ſatisfactiones reiiciant, tamen opera externa laborioſa in ſignum Pœnitentiæ, non reiiciũt. Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 3. §. 15. *Quò ſeueriores,* inquit, *in nos*

in nos ſumus, eò debemus ſperare magis propitium ad miſericordiam Deum: & certè fieri non poteſt, quin anima iudicij horrore percuſſa, partes Vltionis in exigenda de ſe pœna occupet. Et Kemnitius in 2. part. Examinis in diſputatione de Satisfactione pag. 1072. ſcribit, non reiici à ſuis opera laborioſa, vt fructus, & ſigna veræ Pœnitentiæ.

De hac igitur Pœnitentia, quæ ſignis externis proditur, quæſtio eſt, an Sacramentum dici debeat. Sed neque de omni eiuſmodi Pœnitentia controuerſia eſt: ſatis enim inter nos & aduerſarios conuenit, Pœnitentiam Niniuitarum, & aliorum qui ante Chriſti aduentum vixerunt, Sacramentum nouæ legis, de quo nunc agimus, nequaquam eſſe potuiſſe. Sed neque Pœnitentiam eiuſmodi, etiam poſt Chriſti aduentum & paſſionem, Sacramentum facimus vel nos, vel aduerſarij, ſi nulla ſequatur Abſolutio. Abſolutionis autem ritum aliquem ferè omnes agnoſcunt, licet de vi & efficacia Abſolutionis, de Miniſtro qui eam pronunciat, deque aliis multis rebus ad Abſolutionem pertinentibus, multæ ſint inter nos & aduerſarios quæſtiones.

Hic igitur ſtatus controuerſiæ eſt: An Pœnitentia ſignis externis manifeſtata, accedente ad eam verbo Abſolutionis, ſit Sacramentum nouæ legis propriè dictum. Iſtum enim ritum reconciliandi lapſos poſt Baptiſmum, qui ex Pœnitentia ſignis externis prodita, & verbo Abſolutionis conſtet, Catholici verum ac propriè dictum Sacramentum eſſe affirmant; Hæretici negant.

Kemnitius more ſuo dum queritur à Catholicis controuerſię ſtatum confundi, ipſe eum mira fraude confundit. Quia enim ſtatu rectè conſtituto, videbat magnam Lutheranorum partem, & ipſum Confeſſionis Auguſtanæ auctorem à Catholicis non diſſentire, ne ipſe cum ſuis tam apertè pugnare videretur, ſtatum quæſtionis longè alium eſſe finxit, quàm reuera ſit. Is igitur pag. 905. & 908. hunc eſſe contendit ſtatum controuerſiæ: Vtrum peccatores poſt Baptiſmum quærentes reconciliationem cum Deo, abducendi ſint à fide obedientiæ, paſſionis, & ſatisfactionis Chriſti, ad fiduciam actionis propriæ Contritionis, Confeſſionis, & Satisfactionis: ita vt iſtæ actiones, accedente ad eas verbo Abſolutionis, ſint Sacramentum, & cauſſa efficiens remiſſionis peccatorum.

At iſta quæſtio ſi inter nos eſſet, non eſſet certè illa quam

Catho-

Catholici proponunt, cùm quærunt: Sítne Pœnitentia Sacramentum propriè dictum: ſed eſſet alia quæſtio à priore dependens, nimirum: Quale ſit Pœnitentiæ Sacramentum. Priùs enim componenda eſt controuerſia, An Pœnitentia Sacramentum ſit; quam Kemnitius fraudulenter diſſimulare conatur: deinde quærendum, Quale tandem Sacramentum ſit.

Quid, quòd quæſtio quam Kemnitius depingit, ac fingit, nulla eſt omninò? non enim Catholici (vt etiam ſuperiore capite breuiter oſtendimus) vſquam diſputant, peccatores à fide obedientiæ, paſſionis, & ſatisfactionis Chriſti abducendos eſſe ad fiduciam actionis propriæ: ſed contrà omnes vno ore clamant, totam vim Sacramenti Pœnitentiæ, vt aliorum omnium Sacramentorum, à merito obedientiæ, paſſionis, & ſatisfactionis Chriſti pendere, neque abſque fide in Chriſtum, vllum à peccatis abſolui, vel reconciliari cùm Deo poſſe. Portò vim Sacramentalem, quæ efficienter atque inſtrumentaliter concurrit ad remiſſionem peccatorum, propriè ac præcipuè in verbo, quod ſacerdos Dei nomine pronunciat, dum abſoluit, conſtituunt; vt perſpicuum eſt ex S. Thoma in 4. ſent. diſt. 18. quæſt. 1. art. 3. actiones autem pœnitentis ſolùm concurrunt ad remiſſionem peccatorum efficiendam, quatenus vim Sacramentalem à verbo Abſolutionis, à quo formantur, participant.

NEQVE his repugnat, quòd Pœnitentiam ipſam, quæ in actione peccatoris conſiſtit, Sacramentum appellamus: nomen ſiquidem Sacramenti, materiæ aptius tribui ſolet, quàm formæ, licet forma aut ſola, aut præcipuè vim efficiendi contineat. Sic Baptiſmus ablutionem, hoc eſt, materialem partem propriè ſignificat: illa autem verba: *Ego te baptizo, &c.* non Sacramentum, ſed formam Sacramenti nominare ſolemus. Sic panem conſecratum, Sacramentum dicimus: illa autem verba: *Hoc eſt corpus meum*, Sacramentum non dicimus. Sic vnctionem confirmandorum, & vnctionem ægrotantium, Sacramentũ vocamus potiùs, quàm verba quibus Sacramenta illa perficiuntur. Sic denique Matrimonium, ſiue coniunctionem viri cum fœmina; non autem illa verba: *Ego te accipio in meam*, Sacramentum appellàmus.

HVC accedit, quod ſi actiones pœnitentis, efficientes cauſſæ dicerentur remiſſionis peccatorum, non minus

propriè & principaliter quàm ipſa Abſolutio: non tamen eæ cauſæ dicerentur, niſi vt inſtrumenta Dei, & ideò nihil omninò detraheretur de efficientia Dei, & merito paſſionis Chriſti. Nam ipſa etiam Abſolutio, & ablutio, & Euchariſtiæ conſecratio, actiones humanæ ſunt: & tamen quia per eas actiones, vt per ſua quædam inſtrumenta, Deus operatur, & Chriſti merita nobis applicat; nemo queritur abduci homines à merito Chriſti ad fiduciam actionis humanæ, quando ab homine baptizari, vel abſolui, vel Euchariſtiam ab homine conſecratam ſumere iubetur,

Verus igitur ſtatus quæſtionis eſt, quem nos conſtituimus, Vtrum Pœnitentia ſignis externis declarata, cum verbo Abſolutionis, ſit verè, propriéque dictum nouæ legis Sacramentum.

CAPVT NONVM.

Explicantur ſententiæ Aduerſariorum de propoſita quæſtione.

POENITENTIAM Sacramentum eſſe, primi negârunt Montaniſtæ, & Nouatiani: quanquam ij non Sacramenti ſolùm rationem, & nomen, ſed etiam poteſtatem reconciliandi peccatores, & omnem omninò ritum Eccleſiaſticum reconciliationis ſuſtulerunt. Neque verò, vt nonnulli falsò exiſtimant, Pœnitentiam, & ſpem veniæ à Deo obtinendæ, Hæretici ſupra nominati tollebant è medio, ſed ſolùm ab Eccleſia ſolui ac reconciliari poſſe eos, qui poſt Baptiſmum fuerant lapſi, negabant.

De Montaniſtis S. HIERONYMVS in epiſt. ad Marcellam de erroribus Montani: *Illi*, inquit, *ad omne penè delictum Eccleſiæ obſerant fores: nos quotidie legimus; Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem.*

De Nouatianis refert Socrates lib. 4. hiſtor. cap. 23. Nouatianum ipſum, quem ipſe Nouatum vocat, ad Eccleſias omnes ſcripſiſſe, vt eos qui ſimulachris immolâſſent, minimè ad myſteria admitterent, ſed hortarentur ad Pœnitentiam, remiſſionemque permitterent Deo, qui poteſt & habet auctoritatem remittendi peccata. Idem ex Cypriano lib. 2. epiſt. 4. & ex Ambroſio lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. col-

2. colligitur. Monet autem AMBROSIVS, Nouatianos ſui temporis nonnihil remiſiſſe de rigore maiorum ſuorum: *Aiunt*, inquit, *ſe, exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem auctor veſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini Pœnitentiam dandam putauit.* Et paulò pòſt: *In eo igitur patrem veſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſoluenda à vobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini.*

QVIA VERO auctorem huius hæreſis poſt Montanum alij Nouatum, alij Nouatianum vocant: ſciendum eſt, Nouatum Presbyterum Carthaginenſem, primum fuiſſe, qui poſt Montanum hanc hæreſim excitauit: ab illo enim ſeductum fuiſſe Nouatianum Romanum Presbyterum, qui cum Cornelio in ſchiſmate ſedit, intelligi poteſt ex Paciano in epiſt. 3. ad Sympronianum, & ex Hieronymo in libro de viris illuſtribus, in Nouatiano. Quare idem Hieronymus in ſecundo libro aduerſus Iouinianum, & Auguſtinus lib. de Hæreſibus, cap. 38. Nouatum auctorem hæreſis faciunt: Græci hæc nomina confundunt, & vtrumque Nouatum vocant.

Hanc antiquiſſimam hæreſim iam olim damnatam, iterum excitare conatus eſt Lutherus, & qui poſt eum ſurrexerunt falſi Prophetæ, Zvvinglius, Caluinus, & ceteri. Nam etiamſi reconciliationem quandam lapſorum poſt Baptiſmum agnoſcunt, in quo diſcrepare videntur à Nouatianis: tamen veram & iudiciariam poteſtatem peccata remittendi, non minùs ſacerdotibus negant Lutherani, quàm olim negarent Nouatiani.

Verum autem & propriè dictum Sacramentum eſſe Pœnitentiam, primus negauit hoc noſtro ſeculo Lutherus, ſed timidè, & inconſtanter: nam in lib. de captiuit. Babylon. non procul ab initio: *Principiò*, inquit, *neganda mihi ſunt ſeptem Sacramenta, & tantum tria pro tempore ponenda, Baptiſmus, Pœnitentia, Panis.* Sed in eodem libro, extremo, Pœnitentiam ad Baptiſmum reuocat, & ex tribus duo facit: *Propriè*, inquit, *ea Sacramenta vocari viſum eſt, quæ annexis ſignis promiſſa ſunt: quo fit, vt ſi rigidè loqui volumus, tantùm duo ſint in Eccleſia Dei Sacramenta, Baptiſmus, & Panis, cùm in his ſolis & inſtitutum diuinitùs ſignum, & promiſſionem remiſſionis peccatorum videamus. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accenſui, ſigno viſibili & diuinitùs*

inſtituto caret, & aliud non eſſe dixi, quàm viam ac reditum ad Baptiſmum. Hæc ille. Idem tamen Lutherus cùm alibi ſæpe, tùm in propoſitionibus aduerſus Louanienſes, quas edidit anno M. D. XLV. propoſitione 35. Pœnitentiam Sacramentum eſſe conceſſit.

Philippus Melanchthon in Locis communibus editis anno M. D. XXII. apertè negauit hoc Sacramentum: ſic enim loquitur in tit. de Pœnitentia: *Pœnitentiam non eſſe ſignum, nihil obſcurum eſt: eſt enim Pœnitentia vetuſtatis noſtræ mortificatio, & renouatio ſpiritus. Sacramentum eius, vel ſignum non aliud niſi Baptiſmus eſt: atque hic omnium rectiſſimè vocetur Sacramentum Pœnitentiæ.* Idem tamen Philippus Lutherum ſuum ſequutus in libris poſteà editis, Pœnitentiam Sacramentum eſſe docuit, ac præſertim in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ.

Et quoniam Matthias Illyricus in Apologia Confeſſionis Antuerpienſis, cap. 18. & Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 903. ſcribere non verentur, Apologiam Confeſſionis Auguſtanæ non agnoſcere hoc Sacramentum niſi impropriè, & modo quodam, non autem ſimpliciter & propriè; verba ipſa Apologiæ adferenda ſunt, vt duo iſti Lutherani non ſolùm ab Eccleſia Catholica, ſed etiam ab Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, in cuius verba iurauerant, defeciſſe intelligantur. Sic igitur habet Apologia in cap. de numero & vſu Sacramentorum: *Si Sacramenta vocamus ritus, qui habent mandatum Dei, & quibus addita eſt promiſſio gratiæ, facilè eſt iudicare, quæ ſint propriè Sacramenta. Nam ritus ab hominibus inſtituti, non erunt hoc modo propriè dicta Sacramenta: non eſt enim auctoritatis humanæ, promittere gratiam. Quare ſigna ſine mandato Dei inſtituta, non ſunt certa ſigna gratiæ, etiamſi fortaſſe rudes docent aut admonent aliquid: Verè igitur ſunt Sacramenta, Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, quæ eſt Sacramentum Pœnitentiæ: nam hi ritus habent mandatum Dei, & promiſſionem gratiæ, quæ eſt propria noui Teſtamenti. Certo enim debent ſtatuere corda, cùm baptizamur, cùm veſcimur corpore Domini, cùm abſoluimur, quod verè ignoſcat nobis Deus propter Chriſtum.* Hæc ibi: vbi Apologia PRIMO appellat Pœnitentiæ Sacramentum, propriè ac verè Sacramentum. SECVNDO, dicit habere ritum diuinitùs inſtitutum, & gratiæ promiſſionem, cùm tamen Kemnitius ideò ſolùm neget

get eſſe propriè Sacramentum Pœnitentiam, quòd eam carere exiſtimet ritu diuinitùs inſtituto. TERTIO, coniungit perpetuò cum Baptiſmo, & Cœna Domini, quę ſunt omnium conſenſu verè ac propriè Sacramenta. QVARTO, ſeparat ac diſtinguit à ritibus humanis, qui non ſunt propriè Sacramenta. Poterátne igitur Apologia clariùs aſſerere, Pœnitentiæ Sacramentum verè ac propriè Sacramentum eſſe?

ADDE, quòd in Locis communibus editis anno M. D. XLIII. in titulo de numero Sacramentorum idem Philippus ſic loquitur: *Cùm autem vocabulum Sacramenti de cæremoniis intelligitur inſtitutis in prædicatione Chriſti; numerentur hæc Sacramenta, Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, quæ ſunt externi ritus, & ſunt ſigna totius Euangelij, & quidem propriè ſunt teſtimonia remiſsionis peccatorum, ſeu reconciliationis, de qua præcipuè dicitur in definitione vſitata: Sacramentum eſt ſignum gratiæ, id eſt, reconciliationis gratuitæ, quæ propter Chriſtum donatur, & in Euangelio prædicatur.* Satis igitur conſtat, Philippum & Lutherum reuocâſſe priorem illam ſententiam, quam initiò docuerant.

Sed erroris ab iſtis introducti, ac poſteà deſerti, non defuerunt qui patrocinium ſuſciperent: ac primùm Zvvinglius in libro de vera & falſa religione, cap. de Sacramentis, & Zvvingliani omnes, Pœnitentiam a numero Sacramentorum remouent. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 19. §. 15. & ſequentibus, non negat ſolum Pœnitentiæ Sacramentum, ſed etiam multis argumentis nullum eiuſmodi Sacramentum eſſe conatur oſtendere: quod idem facit in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſſ. 6. cap. 15. Caluinum ſequitur ſuus Beza in Confeſſione fidei, cap. 7. art. 11. nec deſunt multi ex his qui Lutherani dici volunt, & in verba Confeſſionis Auguſtanæ & eius Apologiæ iurârunt, qui ad Sacramentarios in præſenti quæſtione defecerint; vt Nicolaus Selneccerus in 2. parte ſuæ Pædagogiæ, vbi de numero Sacramentorum tractat: Ioannes VVigandus in Methodo doctrinæ Eccleſiæ Magdeburgenſis, capit. 14. Matthias Illyricus in præfatione libri, qui inſcribitur: *De ſectis & diſsidiis Pontificiorum.* Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, in prima diſputatione de Pœnitentia: aliíque denique non pauci, quos nihil attinet recenſere.

Aduerſus hunc errorem edidit Synodus TRIDENTINA canonem primum ſeſſ. 14. in hæc verba: *Si quis dixerit, in Catholica Eccleſia Pœnitentiam non eſſe verè ac propriè Sacramentum, pro fidelibus quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.*

CAPVT DECIMVM.

Pœnitentiam Sacramentum eſſe propriè dictum.

NVNC ad veritatem confirmandam accedamus. Ac primo quidem loco habemus verba Domini Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retẽta ſunt.* Ex quibus verbis duo colliguntur, quæ ad omne Sacramentũ propriè dictum conſtituendum, & requiruntur, & ſufficiunt; ritus externus ſiue ſymbolum diuinitùs inſtitutũ, & promiſſio gratiæ iuſtificantis, illi ritui ſiue ſymbolo annexa.

Nam cùm Dominus Apoſtolis poteſtatem conceſſerit remittendi peccata hominibus, dubitari non poteſt, quin ſigno aliquo externo eam poteſtatem exerceri voluerit: neque enim homines, qui corporales ſunt, peccata ſibi remitti intelligerẽt, niſi voce aut ſigno aliquo externo ac ſenſibili remitterentur. Neque Aduerſarij id negant: agnoſcunt enim ex hoc teſtimonio diuinæ Scripturæ rectè colligi verbum Abſolutionis etiam priuatæ, vt patet ex Kemnitio 2. par. Exam. pag. 916. & 917. & ex Caluino lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 12. & 14. Verbum autẽ ſignum corporale, ac ſenſibile eſt. NEQVE ſolùm ritus externus abſoluentis, ſed etiam ritus externus pœnitentis ex eodem teſtimonio rectè colligitur: neque enim peccata remitti debent, niſi iis, qui ſe peccata habere, eaq; ſibi diſplicere teſtantur. Nam vt ij abſolui nequeunt, qui ligati non ſunt; ita nec ij, qui ſolui nolunt: nolunt autem ſolui, qui non adferunt animum paratum, vt oportet, id eſt, qui ſine fide ac Pœnitentia accedunt. Quare ipſi etiam aduerſarij abſoluendos non putant eos, qui Pœnitentiæ ſigna nulla oſtendunt, quique abſolutionem non petunt: *Priuata Abſolutio,* inquit Kemnitius pag. 916. *contritis, & fide petentibus conſolationem, remittit peccata.* Habemus igitur ſymbolum, ſeu ritum externum, eumque duplicem; ſigna Pœnitentiæ, & verbum Abſolutionis.

Pro-

Promiſſionem verò gratiæ iuſtificantis nuſquam Dominus apertiùs expoſuit, quàm hoc loco: quid enim eſt peccatorum remiſſio, niſi iuſtificatio?

Hoc teſtimonium variis modis Hæretici deprauare conantur: ſed duo ſunt præcipua ipſorum effugia. VNVM eſt omnibus commune, loqui Dominum de remiſſione peccatorum, non Iudiciaria, & ex poteſtate quadam quaſi Prætoria, ſed per Euangelij prædicationem: *Illis enim*, inquiunt, *Miniſter peccata remittit, in quibus prædicando fidem excitat, qua remiſsio ipſa apprehenditur.*

SED de hac expoſitione ſuo loco infrà diſputabimus, vbi de poteſtate Clauium, ſiue de Abſolutionis efficacia diſſeremus: neque enim hoc loco ad rem noſtram multum facit iſta deprauatio verbi Dei. Nam etiamſi ſolùm de remiſſione per annunciationem Euangelij Dominus loqueretur, adhuc aduerſarij Sacramentum negare non poſſent: ſiquidem ipſi omnia Sacramenta nihil aliud eſſe volunt, niſi quādam Euangelij annunciationem ad excitandam fidem inſtitutam. Quemadmodum igitur aquæ aſperſio cum verbo: *Ego te baptizo*, Sacramentum eſt etiam apud aduerſarios, licet illud: *Ego te baptizo*, referatur ad excitādam fidem, per annunciationem ablutionis nomine Dei factam: ſic etiam ſignum Pœnitentiæ, quod peccator oſtendit, dum petit Abſolutionem, cum verbo: *Ego te abſoluo*, Sacramentum cenſendum eſt, licet ipſorum opinione, illud: *Ego te abſoluo*, referatur ad excitandam fidem, per annunciationem abſolutionis nomine Dei factam; debere autem Abſolutionem in particulari applicari, Lutherani concedunt, vt ſuprà citauimus ex Kemnitio in 2. part. Examinis pag. 916. & ex Caluino lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 14.

ALTERVM effugium eſt Caluini in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſſ. 6. cap. 14. vbi poſteaquam dixerat, Catholicos ex loco iam citato Euangelij colligere inſtitutionem Sacramenti Pœnitentiæ; Reſpondet, verba illa Euangelij: *Quorum remiſeritis peccata*, pertinere ad remiſſionem peccatorum, quæ tùm efficitur, cùm per verbum prædicationis, impij & infideles conuertuntur ad fidem, & per Baptiſmum ad Eccleſiam adiungūtur. *Quis*, inquit, *ignorat munus Apoſtolis illic fuiſſe iniunctum, quo erga extraneos fungerētur? ea legatio eſt, quæ per Euangelium defertur in Eccleſiā nondum cooptatis.* Idem etiam habet Kemnitius in. 2. par. Examinis,

pag. 915. vbi hanc expoſitionem probat ex cap. vlt. Lucæ, vbi Dominus iuſſit prædicari Pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in nomine ſuo per omnes Gentes: hæc enim loca cùm de re eadem tractent, ſe inuicem explicant.

RESPONDEO, duobus modis poteſt intelligi locus Euangelij, qui habetur Ioan. 20. Vno modo, vt data ſit Apoſtolis auctoritas peccata remittendi tum Infidelibus, tum Fidelibus. Altero modo, vt ſolùm Fidelibus.

PRIOR expoſitio eſt S. Cyrilli in eum locum; & eam ſequi videntur aduerſarij. Nam Kemnitius loco citato, & etiam pag. 920. apertè declarat, generalem eſſe promiſſionem Ioan. 20. quæ tàm ante Baptiſmum, quàm poſt Baptiſmum locum habeat.

Caluinus autem tametſi in Antidoto ita loquitur, vt videatur eam promiſſionem reſtringere ad ſolos infideles; tamen alibi ſe ipſe explicat. Siquidem lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 12. dicit Miniſtris eſſe iniunctum, vt de remiſſione peccatorum certiores reddant fidelium conſcientias, & probat ex hoc loco Ioannis; & paulò pòſt §. 14. ex hoc eodē loco colligit priuatam abſolutionem, quæ datur in Eccleſia pœnitentibus: *Non vulgare*, inquit, *aut leue ſolatium eſt, habere illic præſentem Chriſti legatum, reconciliationis mandato præditum, à quo denunciari ſibi Abſolutionem audiat. Hic vtilitas Clauium meritò commendatur, cùm ritè, quo ordine & qua religione decet, iſta peragitur legatio: ſimiliter cùm is, qui ſe ab Eccleſia quodammodò abalienauerat, reſtituitur in fraternam vnitatem, accepta venia. Quantum beneficium eſt, quod ſibi ab iis ignoſci intelligit, quibus dixit Chriſtus: Quibuſcunque remiſeritis peccata in terris, remiſſa in cœlo erunt?* Et lib. 4 Inſtit. cap. 1. §. 22. diſertis verbis affirmat, generalem eſſe promiſſionem, immò magis in fidelibus, quam in infidelibus locum habere: *Non enim*, inquit, *cùm Apoſtolis mandatum dedit Chriſtus, & poteſtatem contulit remittendi peccata, hoc tantùm voluit, vt eos ſoluerent à peccatis, qui ab impietate ad Chriſti fidem converterentur: ſed magis vt hoc officio fungerentur perpetuò inter fideles.* Et probat ibidem Caluinus hoc ipſum ex Apôſtoli Pauli certiſſimo teſtimonio: nam 2. Corinth. 5. Apoſtolus ad fideles ſcribens, eoſque exhortans ad reconciliationem cum Deo ob culpas poſt Baptiſmum admiſſas: *Deus*, inquit, *poſuit in nobis verbum recōciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante*

tante per nos: obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Neque dubitari poteſt, vt etiam Caluinus non dubitat, quin verbum reconciliationis tunc in Apoſtolis poſitum fuerit, cùm dictum eſt eis à Chriſto: *Quorum remiſeritis peccata, &c.*

Poſita hac expoſitione, ſatis facilè colligimus Sacramentum Pœnitentiæ. Nam, vt Cyrillus in hunc locum docet, Chriſtus dedit quidem Apoſtolis poteſtatem peccata remittendi ac retinendi, tùm infidelibus, tùm fidelibus: ſed non eodē modo. Infidelibus enim remitti voluit per Baptiſmum, & retineri per excluſionē à Baptiſmo, ſi fortè indigni eo cenſeantur: at fidelibus remitti voluit per Baptiſmum, ſed per alium ritum, nimirum per reconciliationē pœnitentium. Sicut igitur poteſtas remittendi infidelibus peccata, non ſine Sacramento quodā exercetur, ita nec poteſtas remittendi fidelibus: proinde reconciliatio fidelium poſt Baptiſmum, Sacramentum quoddam eſt.

NEQVE hæc negare aduerſarij poſſunt, cùm admittant, ex his verbis Domini colligi, priuatam Abſolutionem à Domino inſtitutam, qua poſt Baptiſmum reconcilientur. De qua re ſic loquitur Kemnitius, pag. 901. *Hoc etiam apud nos extra controuerſiam eſt, Deum in Scriptura inſtituiſſe & ordinâſſe certa media, per quæ lapſis poſt Baptiſmum, ſi conuertantur, beneficium mortis Chriſti vult applicare, & obſignare ad reconciliationem, & remiſſionem peccatorum.* Hæc ille. Ea media nos contendimus verum Sacramentum continere, cùm ſint corporalia, à Deo inſtituta, & promiſſionem habeant gratiæ iuſtificantis, vt ipſi concedunt.

Et hæc dixerim, ſi prior illa expoſitio admittatur: ſed tamen videtur omninò POSTERIOR expoſitio probabilior. Nam S. Ioannes non ſolet ea repetere, quæ alij Euangeliſtæ ſcripſerunt, niſi fortè cùm aliquid circa eandem hiſtoriam addendum iudicat. Iam de mandato Baptiſmi adminiſtrandi ſatis apertè ſcripſerant Matthæus, & Marcus in vlt. cap. Euangelij: & iam etiam ante paſſionem ſuam Dominus dederat Apoſtolis baptizandi poteſtatem, vt idem Ioannes teſtatur cap. 4. nulla igitur cauſſa erat, cur aut Dominus poſt reſurrectionem ſuam hanc poteſtatem Apoſtolis daret, aut id ſcriberet Ioannes.

PRAETEREA poteſtas Clauium datur hoc loco ſanctis Apoſtolis, vt Catholici & Hæretici concedunt: poteſtas au-

tem Clauium non eſt ad Baptiſmum neceſſaria, cùm non ſoli miniſtri Eccleſiaſtici, quibus claues dantur, ſed etiam laici, immò etiam non Chriſtiani Baptiſmum aliquando dare poſſint.

Ad haec poteſtas Clauium ſine dubio, Iudicialis quædam poteſtas eſt, vt alio loco probaturi ſumus: non autem iudicant Chriſtiani de Infidelibus, ſed de Fidelibus tantùm: *Quid ad me*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 6 *de his qui foris ſunt, iudicare?* Igitur hoc loco poteſtas datur Eccleſiæ Præpoſitis, fidelibus tantùm baptizatis peccata remittendi, eosq; certo ritu poſt Baptiſmum reconciliandi.

Quare Chryſoſtomus, Theophylactus, Euthymius, & alij in hunc locum: & rurſus Chryſoſtomus in 3. lib. de Sacerdotio, Ambroſius in lib. 1. de Pœnitentia, c. 2. cùm hunc locum exponunt, nullam Baptiſmi mentionem faciunt. Pacianus in epiſt. 3. ad Sympronianum, refellit Nouatianos, qui hoc loco volebant, datam Eccleſiæ poteſtatem ſoluendi catechumenos per Baptiſmum.

Neqve vim vllam habet argumentum Kemnitij ex vlt. cap. Lucæ: falsò enim aſſumit Kemnitius, de re eadem loqui Ioannem & Lucam. Nam longè aliud eſt, prædictum eſſe à Prophetis, prædicandam eſſe Pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in Chriſti nomine per omnes Gentes, quod ſcribit Lucas: aliud, accepiſſe Apoſtolos à Domino Spiritum ſanctum, & cum eo poteſtatem remittendi ac retinendi peccata, quod ſcribit Ioannes. Neqve dubium eſt, quin Lucas de ea Pœnitentia loquatur, quæ Baptiſmum præcedit, quæq; propriè Gentibus ad fidem adducendis cōuenit, de qua loquitur Petrus Act. 2. cùm ait: *Pœnitentiā agite, & baptizetur vnusquisq; veſtrûm:* cùm Ioannes aut generatim de omni Pœnitentia, aut ſolùm de ea quæ poſt Baptiſmum agitur, verba faciat. Deniqve iam diximus, Ioannis conſuetudinē non eſſe, repetere quę ceteri ſcripſerūt.

Quòd ſi poſterior hæc expoſitio admittatur, euacuatum eſt planè obiectum aduerſariorum. Habemus igitur ritum abſoluendi, per verbum reconciliationis, vt Apoſtolus loquitur, externum ac ſenſibile, cum promiſſione remiſſionis peccatorum in Euangelio fundatum, ipſis etiam aduerſariis teſtibus: ex quo quid ad Sacramenti propriè dicti rationem deſit, omninò non video.

Sed vt clarius omnia perſpiciantur, & aduerſarij euiden-

tius

tius conuincantur, conferamus hunc ritum quem ex Scriptura deduximus, cum definitionibus, quibus tùm Catholici, tùm Hæretici, Sacramenti naturam atq; eſſentiam explicare ſolent. Catholici Sacramentum eſſe volunt ſacræ rei ſignum: ſic autem definitionem ſuam exponunt, vt per ſignum intelligant ſignum practicum, atq; efficax, quod ſignificando efficiat; per rem ſacram, gratiam iuſtificationis, quæ tunc à Deo in animam infundatur, cùm ſignum illud extrinſecus adhibetur. HAEC definitio aptiſſimè quadrat in eum ritum, de quo agimus: nam & confeſſio pœnitentis, & verbum abſoluentis, ſigna ſunt gratiæ iuſtificantis. Quid enim Confeſſio ſignificat, niſi animi renouationem? quid verò Abſolutio, niſi peccati ipſius, quo quaſi vinculo peccator conſtrictus tenebatur, relaxationem? Eſſe autem hoc ſignum practicum, atq; efficax, ex eo intelligimus, quia falſum eſſe non poteſt quod veritas dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

Lutherus in lib. de capt. Babyl. propè finem ſcribit, propriè Sacramenta vocari, quæ ſignis annexis promiſſa ſunt. Apologia Confeſſionis Auguſtanæ artic. de numero & vſu Sacramentorum, Sacramentum propriè dictū eodem modo definit: vult enim eſſe ritum, qui habet mandatum Dei, & cui addita eſt promiſſio gratiæ. HANC definitionem in ritum Confeſſionis atq; Abſolutionis quadrare, certè negari non poteſt: nam vt de Confeſſione interim taceam; Abſolutionem, etiam priuatam, habere mandatum Dei & promiſſionem gratiæ, omnes fatentur. Illud enim 2. Cor. 5. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis*, &, *Pro Chriſto legatione fungimur*, mandatum diuinum ſonat. Illud autem, Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, apertiſſimam gratiæ promiſſionem continet. Et licet etiam mandatum expreſſum nullum exſtaret; tamen in ipſa promiſſione abſq; dubio tacitè contineretur: quorſum enim daret Chriſtus Apoſtolis abſoluendi poteſtatem, niſi etiam vt ea vterentur quando opus eſſet, iuberet?

Martinus Kemnitius communi hac definitione contentus non fuit: Itaq; in 1. p. Exam. Tridentini Concilij p. 41. vt excluderet à ratione Sacramenti propriè dicti, omnia Sacramenta Catholicorum, exceptis duobus, Baptiſmo & Euchariſtia; definitionem longiſſimam fabricauit. Voluit enim octo conditiones requiri ad Sacramentum nouæ

legis

legis propriè dictū: quas omnes excuſſimus in primo libro de Sacramētis in genere; nunc ſatis erit oſtēdere, eas omnes Sacramento Pœnitentiæ, inuito etiā Kemnitio, conuenire.

PRIMA conditio poſtulat, vt adſit externum ac ſenſibile ſymbolum. Damus in præſenti verbum externū ac ſenſibile: *Abſoluo te*, ſeu, *Remitto tibi peccata*, ex illo teſtimonio Domini: *Quorum remiſeritis peccata*. SECVNDA conditio exigit, vt ſymbolum illud habeat inſtitutionem & mandatum Dei, non autem ſit ab humano ingenio fabricatum. Id quoque iam demonſtrauimus ex verbo Dei: *Quorum remiſeritis peccata*. TERTIA, vt mandatum, ſiue inſtitutio ſit in nouo Teſtamento. Et hoc extra controuerſiam eſt, niſi quis Euangelium Ioannis, & epiſtolam Pauli ad Cor. ad nouum Teſtamentum pertinere nolit. QVARTA, vt ſit ritus perpetuus, non ad breue tempus inſtitutus. Ritum autem Abſolutionis ſemper in Eccleſia permanſiſſe, ac permanſurum, neque aduerſarij negant; & ex Euangelio facilè probari poteſt. Cùm enim Dominus in Eccleſia poteſtatem remittendi peccata eſſe voluerit, neque tempus vllum definierit; id manifeſtè ſequitur, vt tamdiu ea poteſtas duratura ſit, quamdiu Eccleſia purgatione & remiſſione indigebit. QVINTA, vt adſit etiam promiſſio gratiæ. SEXTA, vt ſit promiſſio gratiæ non cuiuſlibet, ſed quæ in iuſtificatione, ac reconciliatione conſiſtat. SEPTIMA, vt promiſſio illa gratiæ ſigno externo adiuncta, & veſtita ſit. Quæ tres conditiones in allegato teſtimonio: *Quorum remiſeritis peccata*, euidentiſſimè conſpiciuntur. OCTAVA, vt promiſſio non tantùm in genere annuncietur, ſed etiam in particulari ſingulis applicetur. Hanc verò conditionem in Abſolutionis ritu ineſſe, nemo inficiari poteſt. Nam quemadmodum ex illis verbis: *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.* colligimus, in particulari ſingulis eſſe dicendum: *Ego te baptizo, &c.* ſic etiam ex iſtis: *Quorum remiſeritis peccata*, colligere debemus, in particulari ſingulis eſſe dicendum: Ego tibi remitto peccata; vel, quod eſt idem: *Ego te abſoluo à peccatis*. Vides igitur nihil deſiderari in ritu Abſolutionis, eorum quæ ad propriam & perfectam Sacramenti rationem Kemnitius requiſiuit.

SED fortè Caluini definitio in hunc ritum non quadrat: ita quidem ille docet in 4. lib. Inſtit. cap. 19. §. 15. vbi ad ſuam definitionem prouocat. SED illa etiam (quamuis alioqui

qui ſatis inepta, vt in primo libro de Sacramentis in genere, demonſtrauimus) ad hunc ritum accommodari poteſt. Igitur ille, lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 1. Sacramentum definit: *Externum ſymbolum, quo beneuolentiæ erga nos ſuæ, promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem: & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & Angelis, quàm apud homines teſtamur.* Symbolum externum, & gratiæ promiſſionem, iam non ſemel in ritu Confeſſionis & Abſolutionis oſtendimus: illum autem finem, ad ſuſtinendam fidem & pietatem teſtificandam; non minus in ritu Abſolutionis, quàm in ritu Baptiſmi locum habere video. Nam quemadmodum qui in Baptiſmo audit illa verba nomine Dei prolata: *Ego te baptizo,* erigit animum ad ſpem, & in fide confirmatur, & roboratur: ſimiliter facit, qui poſt Confeſſionem audit verba illa à Dei legato ad ſe propriè dirigi: *Ego te abſoluo.* Et ſicut qui ad Baptiſmum accedit, & in Chriſti familiam cooptari poſtulat, pietatem ſuam erga Deum apud homines teſtatur: ita etiam eandem teſtatur, qui ſigna Pœnitentiæ præſeferens, & ad Abſolutionem accurrens, cùm Deo reconciliari enixè flagitat.

Quæ cùm ita ſint; aut Sacramentum Pœnitentiæ verè proprieque dictum Sacramentum erit, aut Baptiſmus Sacramentum verè ac propriè dictum non erit: vel certè confingant nouam aliquam definitionem, ſi ritum reconciliationis ita cupiunt à Sacramenti ratione excludere, vt ab eadem Baptiſmum non excludant.

ACCEDANT præterea teſtimonia veterum. Duobus præcipuè modis intelligi poteſt, quæ fuerat de hac re Patrum ſententia. Primùm enim non rarò, cùm vera Sacramenta enumerant, iis Pœnitentiam adiungunt: ſæpe etiam Pœnitentiam cum Baptiſmo conferunt, ac docent, in vtroque Sacramento Deum eſſe, qui potiſſimum operatur.

TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia: *Hæc, inquit, venena prouidens Deus, clauſa ignoſcentiæ ianua, & intinctionis ſera obſtructa, aliquid adhuc permiſit patere: collocauit in veſtibulo Pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat.* Vbi Tertullianus duas ianuas eſſe docet ad remiſſionem peccatorum, Baptiſmum & Pœnitentiam: proinde tale aliquod remedium eſſe iudicat Pœnitentiam, quale eſt Baptiſmus, licet ſpecie diuerſum. Vide etiam eundem librum 1. contra Marcionem extremo.

S. CY-

S. CYPRIANVS vel quicunq; fuit auctor (antiquum autem auctorem eſſe nemo negat) in ſermone de ablutione pedum: *Poſt Baptiſmum*, inquit, *qui ſui reuerentiâ non patitur iterari, aliud lauacrum procurâſti, &c.*

S. AMBROSIVS lib. 1. de Pœnitentia, cap. 7. *Cur*, inquit, *baptizatis, ſi per hominem peccata remitti non licet? In Baptiſmo enim vtiq; remiſſio peccatorum omnium eſt: neq; intereſt vtrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum Sacerdotes ſibi vindicent: idem in vtroq; myſterio eſt.* Et quia Nouatiani dicebant, poſſe hominem baptizare, quia in Baptiſmo Deus eſt, qui potiſſimùm operatur; addit Ambroſius; *Quid in Pœnitentia, nónne nomen Dei operatur?* Vide etiam lib. 2. cap. 2.

S. HIERONYMVS in lib. 1. contra Pelagianos: *Redimatur*, inquit, *ſanguine Saluatoris, aut in domo Baptiſmatis, aut in Pœnitentia, quæ imitatur Baptiſmatis gratiam.* Et lib. 2. *Quod*, inquit, *ſcriptum eſt: Et ſanguis* IESV *emundat nos ab omni peccato; tàm in confeſſione Baptiſmatis, quàm in clementia Pœnitudinis accipiendum eſt.* Et in epiſt. 1. ad Heliodorum: *Abſit vt de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt; per quos & nos Chriſtiani ſumus; qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante diem iudicij iudicant.* vbi coniungit cum Baptiſmo, & Euchariſtia, pœnitentium abſolutionem.

S. AVGVSTINVS epiſt. 180. ad Honoratum: *Annôn cogitamus*, inquit, *cùm ad iſtorum periculorum peruenitur extrema, nec eſt poteſtas vlla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab vtroq; ſexu, atq; ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantib. aliis reconciliationem, aliis etiam Pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem?* Et paulò pòſt: *Si miniſtri adſint*, inquit, *alij baptizãtur, alij reconciliantur, nulli Dominici corporis communione fraudantur.* Et li. 5. de Baptiſ. c. 20. *Si ad hoc valet quod dictum eſt in Euangelio, vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum, quibus manus imponitur?* vbi per manus impoſitionem, Ordinationem, & Reconciliationẽ intelligit. Nam pœnitentium reconciliationem vocari ab Auguſtino, manus impoſitionem; multis teſtimoniis probari poſſet: ſed in præſenti vnum aut alterum ſufficiet. Lib. eod. 5. de Bapt. c. 23. *Manus*, inquit, *ab hæreſi redeunti: propterea*

prereà imponitur, ne extra omnem culpam fuiſſe videatur, &c. Et in Pſal. 146. explicans illud: *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Quæ ſunt,* inquit, *iſta alligamenta? temporalia Sacramenta*, & exempla ponit Euchariſtiæ, & manus impoſitionis, qua per Præpoſitum peccatores reconciliantur. Idem Auguſt. in li. 1. c. vlt, de adulterinis coniugiis, & lib. 2. c. 6. apertiſſimè confert Reconciliationem cum Baptiſmo.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS li. 3. de Sacerdotio, primò coniungit poteſtatem remittendi peccata cum poteſtate conficiendi Euchariſtiam: deinde paulò pòſt eandem confert cum Baptiſmo: *Neq; enim,* inquit, *ſolùm cùm nos regenerant, ſed etiam poſteà, condonandorum nobis peccatorum poteſtatem obtinent.*

S. CYRILLVS lib. 12. in Ioan. c. 56. duobus modis dicit remitti peccata à Sacerdotibus, vt Dei miniſtris; per Baptiſmum, & Pœnitentiam.

THEODORETVS in Epitome diuinorum decr. cap. de Pœnitentia, dicit; ſacrorum myſteriorũ Baptiſmi, & Pœnitentiæ, figuras fuiſſe in Teſtamento veteri, ablutiones, & ſacrificia. Vbi non ſolùm coniungit Theodoretus Pœnitentiam cum Baptiſmo, ſed etiam vtrumq; Myſterium (qua voce Sacramenta nominare ſolent) appellat.

S. LEO epiſt. 91. ad Theodorum: *Multiplex,* inquit, *miſericordia Dei, ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per Pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ.*

VICTOR VTICENSIS lib. 2. de perſe. Vandalica, inducit populos his vocib. alloquẽtes Sacerdotes, qui in exilia mittebantur: *Quibus nos miſeros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi ſunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis munus Pœnitentiæ collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia obſtrictos peccatorũ vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt: Quæcunq; ſolueritis ſuper terram, &c.*

VICTOR CARTENNENSIS in lib. de Pœnit. cap. 20. apertè nominat Sacramentum: *Deniq;,* inquit, *Dominum audi in Euangelio, quibus iaculis feriat peccatorem, vt intelligas, quanti faciat Pœnitentiæ Sacramentum.* Floruit autem Victor Cartennenſis circa annum Domini CD. L. teſte Trithemio, & Gennadio.

ACCEDAT vltimò teſtimonium Eccleſiæ Latinæ, & Græcæ, quæ ab annis D. floruit. His enim quingentis annis in to-

in tota Eccleſia, Sacramentum Pœnitentiæ inter Sacramenta verè ac propriè dicta numeratum eſſe, nullo modo negari poteſt, neque aduerſarij, vt arbitror, negant. Satis enim id conſtat, tum ex Petro Lombardo, quem Theologi omnes poſteriores ſequuti ſunt, lib. 4. Sentent. diſt. 14. tũ ex decreto Lucij Papæ III. quod exſtat cap. Ad abolendã, extra. de Hæreticis, & ex definitione generalium Conciliorum, Florentini & Tridentini, quibus Catholici omnes libenter parent; tum denique ex reſponſione Hieremiæ Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ad Germanos: nam cap. 7. apertè docet Hieremias, Græcam Eccleſiam inter vera Sacramenta numerare Pœnitentiæ Sacramentum.

Hæc autem teſtimonia non ideò profero, quòd ignorem ea nihili fieri ab aduerſariis: ſed vt omnes intelligãt, aut totis quingentis annis Eccleſiam vniuerſam in grauiſſimo errore eſſe verſatam, quod certè fieri non poteſt, cùm ſit columna, & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. aut verum eſſe, quod nos ab eadem Eccleſia de Pœnitentiæ Sacramento didicimus. Hanc autem Eccleſiam, quæ his quingentis annis peregrinata eſt in terris, veram Chriſti fuiſſe Eccleſiam, & cum antiquiore illa continuatam; vel vno hoc argumento ſatis conuincimus: Quia cùm nulla alia Eccleſia ab aduerſariis demonſtretur, quæ totis his quingentis annis ſine interruptione vbique terrarum ſparſa fuerit; aut hæc noſtra vera Eccleſia fuit, aut nulla omninò fuit: nullam verò fuiſſe nunquam affirmabit, qui verba illa Chriſti vera eſſe crediderit: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Matth. 16. Sed de his ſatis: nunc ipſorum obiecta diluamus.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta Caluini, & Kemnitij.

IOANNES Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 19. §. 15. 16. & 17. hæc argumenta proponit. PRIMO, obiicit difficultatem, quam Theologi Scholaſtici patiuntur in Sacramento reperiendo, cùm de Pœnitentia tractant. *Romanenſes*, inquit, *Scholaſtici anxiè in reperiendo hic Sacramento deſudant: nec mirum videri debet, nodum enim in ſcirpo quærunt. Quod tamen optimum habent,*

rem

rem implicatam, ſuſpenſam, incertam, opinionumq́; varietate confuſam ac turbatam relinquunt.

RESPONDEO; aptè omninò exordium à mendacio ducit. Theologi enim ſummo conſenſu Pœnitentiam Sacramentum eſſe docent, neque vlla eſt inter eos de hac re opinionum varietas: in eo ſolùm nonnihil laborant, vt oſtendant, in hoc Sacramento quid ſit Sacramentum tantùm, quid res tantùm, quid res ſimul & Sacramentum. Hęc enim tria perſpicuè cernuntur in Baptiſmo, & quibuſdam aliis Sacramentis: in quibusdam autem non ita facilè diſtingui poſſunt, neq; neceſſe eſt. Sed hæc nihil ad rem noſtram faciunt, non enim cum Hæreticis diſputamus, an hæc tria in Sacramento Pœnitentiæ diſtincta inueniantur; quæ propria Scholarum quæſtio eſt: ſed an Sacramentum Pœnitentiæ verè proprieq́; dictum Sacramentum ſit; à qua diſputatione Theologi Scholaſtici facile ſe, breuiſſimeque expediunt.

SECVNDO, Caluinus obiicit definitionem Sacramenti à ſe allatam: ex ea enim colligit, Pœnitentiam Sacramentum non eſſe, cùm ei definitio Sacramenti non conueniat: *Qui Sacramenti,* inquit, *definitionem ſuprà à nobis poſitam memoria tenent, ad eam exigant id quod dicunt eſſe Sacramentum, & inuenient non eſſe cæremoniam externam à Domino inſtitutam ad fidei noſtræ confirmationem.*

RESPONDEO; iam ſuperiore capite oſtendi, non minus Pœnitentiam cum Abſolutione ritum externum eſſe, atq; à Deo inſtitutum, & fidem noſtram confirmantem, quàm ſit Baptiſmus. Sed licet fides ex eiuſmodi ritibus confirmari poſſit: non eſt tamen is proprius & primarius finis Sacramentorum, ſed concionis, atq; exhortationis; alioqui fruſtrà infantes, dormientes, amentes, Sacramenta vlla perciperent. Sed de hac re ſatis multa in 1. lib. de Sacramentis in genere, diximus.

TERTIO, obiicit teſtimonium S. AVGVSTINI ex ſermone de Baptiſmo ad infantes, & ex lib. 3. quæſt. vet. Teſtam. qui Sacramenta viſibilia eſſe debere ſcribit: *Quid tale,* inquit, *aut ipſi vident, aut aliis queunt oſtendere in eo quod Sacramentum Pœnitentiæ vocant?*

RESPONDEO, non deſunt multa ſigna viſibilia in Sacramento Pœnitentiæ, ſiue ſacerdotem aſpicias manus imponentem, ſiue pœnitentē ad genua ſacerdotis abiectum, &

lachrimas fundentem: ſed quia iſta ita plerumq; conſpiciuntur, vt tamen etiam abſq; iis Sacramentū Pœnitentię eſſe poſſit; breuiter Reſpondeo, viſibile ſignum, idq; à Deo inſtitutum, eſſe tùm Confeſſionem, tùm Abſolutionem. AVGVSTINVS enim viſibile ſignum vocat, quod ſenſu externo aliquo percipitur, etiamſi is non ſit ſenſus videndi, ſed audiendi: nam vt idem Auguſtinus li. 10. Confeſ. c. 35. ait, rectè dicimus: *Vide quid ſapiat, vide quid oleat, vide quid ſonet, vide quàm durum ſit.* Et certè in Sacramentis viſibile ſignum non opponit Auguſtinus ei rei, quæ non cernitur oculis; ſed quæ ſola mente, nullo autem corporali ſenſu appræhendi-ditur; ſic enim ait Serm. ad infantes, quem Caluinus ipſe citauit: *Sacramentum ideò dicitur, quia aliud videtur, aliud intelligitur: quod videtur, ſpeciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem.* vbi vides corporale opponi ſpirituali, & quod ſenſu percipitur, ei quod intelligentia appræhenditur. Verbum igitur corporale rectè ſignum viſibile, id eſt, ſenſibile, atq; externum dicitur.

QVARTO obiicit, nullam exſtare promiſſionem: *Quacunq;*, inquit, *in parte Sacramentum poſuerint, nego iure haberi pro Sacramento: primùm, quòd nulla Dei promiſſio ſingularis ad hanc rem exſtet.*

RESPONDEO, nimia hæc impudentia, vel inconſtantia eſt: exſtare enim ſingularem promiſſionem Dei pro Abſolutione priuata, quam miniſter pœnitenti annuntiat (vt verbis vtar ipſius) ex pluribus Caluini locis ſuperiore capite oſtendimus. Et ſanè quæ fingi poteſt clarior promiſſio, quā illa ſit? *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ioan. 20.

QVINTO obiicit, non eſſe cæremoniam in hoc Sacramento vllam à Domino inſtitutam: *Deinde*, inquit, *quòd quæcunq; hic cæremonia proferatur, merum ſit hominum inuentum: mendacium, & impoſtura fuit, quod de Sacramento Pœnitentiæ commenti ſunt.*

RESPONDEO, Abſolutio non videtur Caluino cæremonia, quia id ſibi perſuaſit, non referri verbum Abſolutionis niſi ad inſtituendam, & excitandam mentem pœnitentis, non ſecùs ac ſi pars quædam concionis eſſet: quod idē docet de verbo Baptiſmi, & ceterorum Sacramentorum. Sed hoc eius principium falſiſſimum eſſe, in primo libro de Sacramentis in genere, multis rationibus demonſtrauimus.

Si enim

Si enim verbum Baptiſmi: *Ego te baptizo, &c.* ad mentem inſtruendam & excitandam potiſſimùm refertur, quorſum (vt paulò antè dicebamus) infantes, interdum etiam dormientes, & amentes baptizarentur? Verba igitur Sacramētalia, & inter alia illud: *Ego te abſoluo*, veræ cæremoniæ ſunt, non conciones; ſiquidem actiones ſunt externæ, ad ſignificandam & efficiendam iuſtificationem, atq; ad Deū eo ritu colendum à Chriſto inſtitutæ. Et propterea non multum refert, vtrum ab eo qui Sacramentum percipit, exaudiantur & intelligantur, an ſecus; & linguáne patria, an Latina, vel Græca, aut Hebræa pronuncientur. Atq; hactenus de argumentis Caluini.

Martinus Kemnitius in 2. par. Exam. Tridentini Concilij, pag. 903. PRIMO obiicit, deeſſe Pœnitentiæ Sacramento elementum externum: *Ex diuina*, inquit, *inſtitutione non habet tale externum, & materiale elementum, quale eſt in Baptiſmo, & in Euchariſtia, quod ad integram definitionem, & genuinam proprietatem* Sacramenti *pertinet.*

RESPONDEO, non malè Kemnitius ex Baptiſmo, & Euchariſtia, quæ omnium conſenſu vera Sacramenta ſunt, naturam ac proprietatem Sacramentorum in genere inueſtiganda eſſe cenſet: ſed in eo fallitur, quòd non rectè explicat, quo gradu ſimilitudo requiratur inter elementum Baptiſmi atq; Euchariſtiæ, & Sacramentorum ceterorum. Fatemur enim, in omni Sacramento requiri elementum externum, ſimile illi, quod in Baptiſmo & Euchariſtia adeſſe cernimus: ſed quæſtio eſt, quo gradu, ſiue quatenus ſimile requiratur.

Ac primùm certum eſt, non requiri ſimile in ſpecie: alioqui deberent omnia Sacramenta ex aqua conſtare, quia Baptiſmus ex aqua conſtat; & tum Euchariſtia, quæ conſtat ex pane & vino, Sacramentū non eſſet. Eadem ratione certum eſt, non requiri ſimilitudinem in genere proximo: alioqui Sacramēta omnia ex ſimplici corpore, quale eſt aqua, id eſt, ex aëre, aut igne, vel terra, conficienda eſſent. Sed fortè ſimilitudo requiritur in ſuperiore aliquo genere; vt elementum cuiuſcunq; Sacramenti, ſubſtantia quædam ſit corporalis, quales ſubſtantias eſſe videmus aquam, panem & vinum, ex quibus Baptiſmi & Euchariſtiæ Sacramenta conſtant. At neq; hoc dici poteſt: nam Baptiſmi natura atq; eſſentia propriè non in ſubſtantia, ſed in actione conſiſtit.

Symbolum enim externum, cui annexa eſt gratia, & quod propriè Baptiſmus dicitur, non eſt aqua, ſed ablutio cum ſanctiſſimæ Trinitatis inuocatione: ablutio autem & inuocatio, non ſubſtantiæ, ſed actiones ſunt. Quare immeritò Catholicos Kemnitius reprehendit pag. 936. quòd elementum de prædicamento Subſtantiæ, transformârint in elementum de prædicamento Actionis. Nec tamen generatim affirmari poteſt, omne Sacramentum in actione conſiſtere, nam Euchariſtiæ Sacramentum propriè non actio tranſiens, ſed res permanens eſt: non enim actionem conſecrandi, ſed panem conſecratum, & in corpus Dominicum commutatum, Euchariſtiam vocamus.

Vera igitur ratio ſimilitudinis inter externa ſymbola Baptiſmi, & Sacramentorum ceterorum, à fine ſumenda eſt, ob quem Sacramenta inſtituta eſſe conſtat. Finem autem tùm Baptiſmi, tùm aliorum Sacramentorum, omnes admittunt eſſe, ſignificare internam iuſtificationem; & eo modo hominem, qui corpore & ſpiritu conſtat, per ſenſibilia & corporalia ſymbola ad rerum intelligibilium & ſpiritualium cognitionem euehere: hinc enim ſigna ſymbola, & Sacramenta dicuntur. Nam vt S. Auguſtinus in epiſt. ad Bonifacium loquitur: *Si Sacramenta ſimilitudinem non gererent earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, Sacramenta non eſſent.* Quemadmodum igitur in Baptiſmo ablutio exterior per aquam exhibetur, vt ablutio interior per ſpiritum ſignificetur: ſic etiam in Euchariſtia, panis & vinum, ſeu potiùs panis viniq; ſpecies in conſpectu ponuntur, vt corpus & ſanguis Domini, cibus ac potus animorum eſſe intelligantur; & ad eundem modum in Sacramentis ceteris, id ſolùm neceſſariò Sacramenti natura poſtulat, vt externa ſigna ad ſpiritualem effectum aptè repræſentandum exhibeantur. Vtrum autem ea ſigna ad prædicamentum Subſtantiæ, an ad prædicamenta Accidentium pertineânt, & vtrum oculis, an auribus percipiantur, nihil intereſt: neque Chriſtus nos de prædicamentis ſollicitos eſſe voluit, neque facilius ipſe per Subſtantiam quam per Accidentia homines iuſtificat.

Quare in Sacramento Pœnitentiæ, in quo pro ſymbolo externo confeſſionem pœnitentis, & abſolutionem voce corporali a ſacerdote pronunciatam habemus, vera & propria Sacramenti ratio minimè deſideratur. Verba enim non ſolùm ſigna externa, ac ſenſibilia, ſed etiã in genere ſignorum

rũ præſtantiſſima ſunt, vt docet S. Auguſt. lib. 2. c. 3. de doctrina Chriſtiana.

Quod verò idem AVGVSTINVS tract. 80. in Ioan. diſtinguit elementum à verbo, cùm ait: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*; non debet ad omnia Sacramenta trahi: neq; enim ille de Sacramentis generatim, ſed de Baptiſmo tantùm loquebatur, vt ex illis verbis intelligimus: *Detrahe verbum, quid eſt aqua, niſi aqua?* Alioqui enim & verba loco elementi, ſeu rei, & res loco verborũ eſſe poſſe, in lib. 1. de Sacramentis in genere, demonſtrauimus.

SECVNDA obiectio Kemnitij in eo conſiſtit, vt probet, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in verbo Dei, neq; in Patribus: id verò prolixè perſequitur, diſputatione in quinq; capita diſtributa; de quibus omnibus breuiter, atq; ordine dicendum erit.

PRIMO igitur capite, quod habetur pag. 908. probat, Sacramentum Pœnitentię non habere fundamentũ in Teſtamento veteri, idq; ex teſtimonio Concilij Tridentini, ſeſſ. 14. cap. 1. & inde colligit, per annos circiter quater mille nõ fuiſſe Pœnitentiæ Sacramentum. SED hæc inania ſunt. Fatemur enim Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto inſtitutum, vt etiam Baptiſmum, & Euchariſtiam, & idcirco mirũ non eſſe, ſi per multa annorum millia non fuerit.

Ne tamen nihil feciſſe Kemnitius videatur, argumentum quoddam proponit, quod hoc ſyllogiſmo compręhendi poteſt. In Pœnitentia Teſtamenti veteris fuit Contritio, Confeſſio, & quædam veluti Satisfactio, cum poteſtate remittendi peccata: Atqui ea Pœnitentia non erat Sacramentum propriè dictum: Igitur nec Pœnitentia, quam Catholici ex Contritione, Confeſſione, & Satisfactione, cum poteſtate remittendi peccata, conſtare volunt; Sacramentum propriè dictum exiſtimandum eſt. Propoſitionem probat Kemnitius: nam in Teſtamento veteri exſtant exempla Contritionis, & Confeſſionis peccatorum: & Mariæ ſorori Moſis, ac Dauidi, Deus poſt reconciliationem impoſuit certas caſtigationes, ex quibus Catholici Satisfactionem probare ſolent. Exſtat prętereà exemplũ Abſolutionis, Nathan; ſiquidem Dauidem contritum, & confitentem peccatum ſuum, abſoluit. Aſſumptionem probat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. c. 1. vbi Patres docent, Pœnitentiam veterum, Sacramentum non fuiſſe.

RESPONDEO, propoſitio argumenti magna ex parte falſa eſt. Nam vt omittam cetera, non fuit in Teſtamento veteri poteſtas remittendi peccata; neq; Nathan aut vllus alius, vt Dei miniſter, peccatores abſoluit: nondum n. auditum erat illud: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Audi S. Ioannem CHRYSOST. li. 3. de Sacerd. *Corporalem lepram purgare, ſeu verius dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorũ ſacerdotibus ſolis licebat. At verò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Hæc ille.

NEQVE exemplum Prophetæ Nathan, quod exſtat lib. 2. Reg. c. 12. ad rem noſtram facit, & omninò ineptè non ſemel à Kemnitio inculcatur. Non enim Nathan dixit: Ego te abſoluo, vel tibi peccata remitto; ſed ſolùm: *Dominus transtulit peccatũ tuum à te,* quibus verbis ſignificauit id, quod ſibi vt Prophetæ, diuinitùs indicatum erat, non autem peccatum ipſe remiſit. Quod ſi quicunq; narrat aliquid factum eſſe, idem poteſt dici rem illam feciſſe; quid prohibet, quo minùs Euangeliſtæ Chriſtum peperiſſe, interfeciſſe, & eundem à mortuis reuocâſſe, & in cœlum tranſtuliſſe, & Spiritũ etiam ſanctum miſiſſe dicantur, quia hæc omnia facta eſſe literis prodiderunt? Non igitur dicimus, quod fingit Kemnitius, Nathan non abſoluiſſe iudiciaria poteſtate, ſed per miniſterium, quaſi apud nos ſacerdotes non per miniſteriũ, ſed regia ac ſuprema poteſtate abſoluãt: ſed dicimus, in Sacramento Pœnitentiæ ſacerdotes poteſtate iudiciaria, ſed miniſteriali, vt Chriſti miniſtros, non vt Reges ac Dominos, peccatores abſoluere; Nathan autem, nec Regia nec miniſteriali poteſtate abſoluiſſe, ſed tantùm à Deo iam abſolutum Prophetica virtute cognouiſſe, & renunciâſſe. Quanquam ne tum quidem aliquid obtineret Kemnitius, ſi Nathan iudiciaria miniſteriali poteſtate Dauidẽ abſoluiſſet: id enim factum eſſet ſemel extraordinaria quadam prouidentia Dei, ſingularia verò exempla legem non faciunt.

SED inſtat Kemnitius: *Apoſtolus Petrus Act. 10. & Paulus Act. 26. affirmant ſe de Pœnitentia in Deum, & de accipienda remiſſione peccatorum, non aliter docuiſſe quàm Prophetas.* AT quid hoc ad propoſitum facit? num ideò Pœnitentia Teſtamenti veteris Sacramentum erit? aut noui non erit? Apoſtoli enim loquuntur de Pœnitentiæ virtute, & ea præſertim quæ ad Infideles pertinet, qui conuertuntur ad fidem;

eam autẽ ſemper in vſu fuiſſe, & à Prophetis frequenter prędicatam, non negamus. Aliud autem eſt virtus Pœnitentię, quæ ſemper neceſſaria fuit: aliud verò Sacramentum Pœnitentiæ, quod à Chriſto inſtitutum, in ſolo Teſtamento nouo locum habet.

Cur igitur inſtat Kemnitius, *ab exemplis Teſtamenti Veteris, Sacramentum Pœnitentiæ confirmare nitimini, ſi Pœnitentia in Teſtamento Veteri Sacramentũ non erat?* RESPONDEO, non probamus ex Teſtamento veteri Pœnitentię Sacramẽtũ, niſi fortè ex vaticiniis, & figuris: ſed virtutẽ Pœnitentię, ſine qua Sacramentum, aut eſſe, aut certè vtile eſſe non poteſt. Ex Pœnitentia enim Dauidis, & aliorum veterũ probamus Contritionẽ non eſſe ſolos terrores, ſed verum dolorem de peccatis præteritis, cũ certo propoſito vitæ melioris; & rurſum eodem exemplo diſcimus, remiſſa culpa non ſemper pœnam quoq; temporalem remitti: & alia id genus multa, de quibus infrà ſuo loco diſputandum erit.

In SECVNDO capite pag. 910. probat Kemnitius, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentũ in prædicatione pœnitentiæ Chriſti, & Præcurſoris eius: quod totum libenter concedimus, cùm doceamus Sacramentũ Pœnitẽtiæ poſt reſurrectionem Domini inſtitutum fuiſſe. Ceterũ hîc etiam ludere voluit Aduerſarius, & ineptè, vt ſolet, ratiocinari. Sic igitur loquitur: *Baptiſta prædicauit Pœnitentiã in remiſſionem peccatorum: ſumma etiam prædicationis Chriſti ita deſcribitur: Pœnitentiã agite, & credite Euangelio. Docuit autẽ, & Baptiſta, & Chriſtus de Contritione. Baptiſtæ auditores confeſſi ſunt peccata ſua, Matth. 3. & Chriſtus priuatam Abſolutionem impertiit, Matth. 9. & Luc. 7. Quare igitur iuxta definitionẽ Pœnitentiæ à Pontificiis traditã, Pœnitentia illa à Chriſto & Baptiſta prædicata, non eſt Sacramentum? atqui Tridentinum Concil. ſeſſ. 14. cap. 1. negat eam eſſe Sacramentum.*

Ad hoc argumentum reſpondet ipſe qui illud fecit, ſed planè abſurdè, vt nimirum oſtendat non poſſe reſponderi, niſi multis conceſſis, quæ nulla ratione concedenda eſſent: *Reſpondeo,* inquit, *quia Contritio & Confeſſio non habuit enumerationem ſingulorum delictorum: Chriſtus etiam abſolutionem impertiit, non præmiſſo proceſſu iudiciali, & impoſita mulcta, ſed gratis, iis qui peccata agnoſcebant, iram Dei timebant, & fide propter ipſum petebant, & quærebant reconciliationem. Et ſumma,* inquit, *quia in illa Pœnitentia gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittebantur peccata, quia etiam*

tàm Baptiſta quàm Chriſtus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuerſionis neceſſariam ad conſequendā remiſsionē prædicárunt: propter has cauſſas talis Pœnitentia Pontificiis non eſt Sacramentum. Concedit itaq; & fatetur Tridentinum Concilium, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum, teſtimonium, vel exemplum, ſicut non in veteri Teſtamento, ita nec in concionibus Baptiſtæ, & Chriſti ante Reſurrectionem. Hæc ille.

Ad argumentum initio factum RESPONDEO, Pœnitentiam, quam Chriſtus & Baptiſta prædicârunt, ideò Sacramentum non fuiſſe, quia defuit pars Sacramenti potiſſima, nimirum verbum Abſolutionis, confeſſioni peccatorum adiunctum. Nam Matth. 3. legimus quidem auditores Baptiſtæ confiteri ſolitos peccata ſua, cùm accederent ad Baptiſmum, ſed Baptiſtam pronunciâſſe verbum Abſolutionis, non legimus: Chriſtum autem, & paralytico, & fœminæ peccatrici peccata remiſiſſe legimus, ſed eos peccata cōfeſſos nequaquam legimus. Itaq; niſi Kemnitius velit ex Confeſſione auditorum Ioannis, & ex paralytici ac peccatricis Abſolutione, vnum Sacramentum facere; non habemus exemplum Sacramenti Pœnitentiæ, in actis Baptiſtæ, & Chriſti ante reſurrectionem.

ADDE, quòd Chriſtus, cùm paralyticum & peccatricem abſoluit, non ritum inſtituit, quo reconciliarentur deinceps peccatores, neq; Apoſtolis mandauit, vt eo modo quo ipſe fecerat, inſpecta fide aliorum, alij nihil petenti, peccata remitterent: proinde non verbo Sacramentali, ſed propria, ac ſingulari ſua poteſtate peccata dimiſit.

PORRO illa Kemnitij reſponſio ad idem argumentū, nihil valet: neque Catholici eiuſmodi reſponſionem vnquam agnoſcerent. Primùm enim falſum eſt, contritionem illorum ita interiorem fuiſſe, vt non fuerit etiam exterior: certè qui confitebantur peccata Matth. 3. & quæ lachrimis pedes Domini lauit, ſatis apertis ſignis contritionem ſuam prodebant. Confeſſionem autem illorum non fuiſſe ſingulorum delictorum; aut falſum, aut incertum eſt: *Confitentes peccata ſua*, ait Matthæus, neq; addit Generatim, vel Singillatim.

Porrò Chriſtum eis peccata remiſiſſe, qui peccata agnoſcebant, iram Dei timebant, & fide propter ipſum petebant & quærebant reconciliationem: neſcio vbi Kemnitius lege-

legerit, nam Matth. 9. & Luc. 7. quæ loca ipſe citat, iſta non legimus. Paralyticus Matth. 9. nihil omninò per ſe petiit, per alios autem corporalem ſanitatem, non reconciliationem quærebat: neque vlla fit eo loco mentio agnitionis peccati, vel timoris iræ Dei. Lucæ autem 7. deteſtatio quidem peccati agnoſcitur, ſed ea non tàm ex timore iræ Dei, vt Kemnitius ſomniat, quàm ex amore Chriſti vehementiſſimo naſcebatur: quæ etiam cauſſa eſſe potuit, cur mulctam nullam ei Dominus impoſuerit. Nam & hoc tempore Theologi docent, tantam eſſe poſſe in pœnitente vim contritionis & amoris, vt nullus omninò pœnæ & culpæ reatus poſt reconciliationem ſuperſit: *Cui*, inquit, *minus dimittitur, minus diligit*, &, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Mendacia autem illa, quòd ideò negemus, Pœnitentiam à Chriſto & Baptiſta prædicatam Sacramentum fuiſſe, quia in ea gratis, & propter Chriſtum dabatur remiſſio: iam ſuprà notata & refutata ſunt.

Denique concluſionem illam libenter admittimus, fateri Concilium Tridentinum, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum, teſtimonium, aut exemplum in concionibus Baptiſtæ, & in toto veteri Teſtamento. Sed ſi cui mirabile id videtur, is miretur etiam, cur in Teſtamento veteri, & in concionibus Baptiſtæ, fundamentum, teſtimonium, & exemplum non habeamus Baptiſmi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; & Euchariſtiæ, ex pane vinoque per conſecrationis verba confectæ.

In TERTIO capite pag. 911. & ſequentibus, probat Kemnitius, Pœnitentiæ Sacramentum non fundari in illis Domini verbis: *Quorum remiſeritis peccata.* Ioan. 20. & rurſus repetit argumenta ſua de abſolutione Dauidis per Nathan Prophetam, & de Pœnitentia quam Chriſtus & Baptiſta prędicauerunt.

SED hæc omnia iam anteà refutata ſunt: quia enim ex teſtimonio illo Dominico verè colligitur Pœnitentiæ Sacramentum, ideò de verbis illis egimus capite ſuperiore, vbi argumenta noſtra pro veritate adferebamus.

In QVARTO capite pag. 921. probare conatur, ex Apoſtolorum doctrina & exemplis nihil adferri poſſe, ad Sacramentum Pœnitentiæ confirmandum: & quamuis id non multum referat, cùm ſatis eſſe debeat Chriſti verbum; ta-

S. CYPRIANVS vel quicunq; fuit auctor (antiquum autem auctorem eſſe nemo negat) in ſermone de ablutione pedum: *Poſt Baptiſmum*, inquit, *qui ſui reuerentiâ non patitur iterari, aliud lauacrum procuraſti, &c.*

S. AMBROSIVS lib. 1. de Pœnitentia, cap. 7. *Cur*, inquit, *baptizatis, ſi per hominem peccata remitti non licet? In Baptiſmo enim vtiq; remiſſio peccatorum omnium eſt: neq; intereſt vtrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum Sacerdotes ſibi vindicent: idem in vtroq; myſterio eſt.* Et quia Nouatiani dicebant, poſſe hominem baptizare, quia in Baptiſmo Deus eſt, qui potiſſimùm operatur; addit Ambroſius; *Quid in Pœnitentia, nonne nomen Dei operatur?* Vide etiam lib. 2. cap. 2.

S. HIERONYMVS in lib. 1. contra Pelagianos: *Redimatur*, inquit, *ſanguine Saluatoris, aut in domo Baptiſmatis, aut in Pœnitentia, quæ imitatur Baptiſmatis gratiam.* Et lib. 2. *Quod*, inquit, *ſcriptum eſt: Et ſanguis* IESV *emundat nos ab omni peccato; tàm in confeſſione Baptiſmatis, quàm in clementia Pœnitudinis accipiendum eſt.* Et in epiſt. 1. ad Heliodorum: *Abſit vt de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt; per quos & nos Chriſtiani ſumus; qui claues regni cœlorum habentes, quodammodò ante diem iudicij iudicant.* vbi coniungit cum Baptiſmo, & Euchariſtia, pœnitentium abſolutionem.

S. AVGVSTINVS epiſt. 180. ad Honoratum: *Annòn cogitamus*, inquit, *cùm ad iſtorum periculorum peruenitur extrema, nec eſt poteſtas vlla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab vtroq; ſexu, atq; ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantib. aliis reconciliationem, aliis etiam Pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem?* Et paulò pòſt: *Si miniſtri adſint*, inquit, *alij baptizātur, alij reconciliantur, nulli Dominici corporis communione fraudantur.* Et li. 5. de Baptiſ. c. 20. *Si ad hoc valet quod dictum eſt in Euangelio, vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum, quibus manus imponitur?* vbi per manus impoſitionem, Ordinationem, & Reconciliationē intelligit. Nam pœnitentium reconciliationem vocari ab Auguſtino, manus impoſitionem; multis teſtimoniis probari poſſet: ſed in præſenti vnum aut alterum ſufficiet. Lib. eod. 5. de Bapt. c. 23. *Manus*, inquit, *ab hæreſi redeunti propterea*

pterea imponitur, ne extra omnem culpam fuiſſe videatur, &c. Et in Pſal. 146. explicans illud: *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Quæ ſunt,* inquit, *iſta alligamenta? temporalia Sacramenta*, & exempla ponit Euchariſtiæ, & manus impoſitionis, qua per Præpoſitum peccatores reconciliantur. Idem Auguſt. in li. 1. c. vlt, de adulterinis coniugiis, & lib. 2. c. 6. apertiſſimè confert Reconciliationem cum Baptiſmo.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS li. 3. de Sacerdotio, primò coniungit poteſtatem remittendi peccata cum poteſtate conficiendi Euchariſtiam: deinde paulò pòſt eandem confert cum Baptiſmo: *Neq; enim,* inquit, *ſolùm cùm nos regenerant, ſed etiam poſteà, condonandorum nobis peccatorum poteſtatem obtinent.*

S. CYRILLVS lib. 12. in Ioan. c. 56. duobus modis dicit remitti peccata à Sacerdotibus, vt Dei miniſtris; per Baptiſmum, & Pœnitentiam.

THEODORETVS in Epitome diuinorum decr. cap. de Pœnitentia, dicit; ſacrorum myſteriorũ Baptiſmi, & Pœnitentiæ, figuras fuiſſe in Teſtamento veteri, ablutiones, & ſacrificia. Vbi non ſolùm coniungit Theodoretus Pœnitentiam cum Baptiſmo, ſed etiam vtrumq; Myſterium (qua voce Sacramenta nominare ſolent) appellat.

S. LEO epiſt. 91. ad Theodorum: *Multiplex,* inquit, *miſericordia Dei, ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per Pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æterna.*

VICTOR VTICENSIS lib. 2. de perſe. Vandalica, inducit populos his vocib. alloquẽtes Sacerdotes, qui in exilia mittebantur: *Quibus nos miſeros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi ſunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis munus Pœnitentiæ collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia obſtrictos peccatorũ vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt: Quæcunq; ſolueritis ſuper terram, &c.*

VICTOR CARTENNENSIS in lib. de Pœnit. cap. 20. apertè nominat Sacramentum: *Deniq;,* inquit, *Dominum audi in Euangelio, quibus iaculis feriat peccatorem, vt intelligas, quanti faciat Pœnitentiæ Sacramentum.* Floruit autem Victor Cartennenſis circa annum Domini CD. L. teſte Trithemio, & Gennadio.

ACCEDAT vltimò teſtimonium Eccleſiæ Latinæ, & Græcæ, quæ ab annis D. floruit. His enim quingentis annis in to-

in tota Eccleſia, Sacramentum Pœnitentiæ inter Sacramenta verè ac propriè dicta numeratum eſſe, nullo modo negari poteſt, neque aduerſarij, vt arbitror, negant. Satis enim id conſtat, tum ex Petro Lombardo, quem Theologi omnes poſteriores ſequuti ſunt, lib. 4. Sentent. diſt. 14. tũ ex decreto Lucij Papæ III. quod exſtat cap. Ad abolendã, extra. de Hæreticis, & ex definitione generalium Conciliorum, Florentini & Tridentini, quibus Catholici omnes libenter parent; tum denique ex reſponſione Hieremiæ Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ad Germanos: nam cap. 7. apertè docet Hieremias, Græcam Eccleſiam inter vera Sacramenta numerare Pœnitentiæ Sacramentum.

Hæc autem teſtimonia non ideò profero, quòd ignorem ea nihili fieri ab aduerſariis: ſed vt omnes intelligãt, aut totis quingentis annis Eccleſiam vniuerſam in grauiſſimo errore eſſe verſatam, quod certè fieri non poteſt, cùm ſit columna, & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. aut verum eſſe, quod nos ab eadem Eccleſia de Pœnitentiæ Sacramento didicimus. Hanc autem Eccleſiam, quæ his quingentis annis peregrinata eſt in terris, veram Chriſti fuiſſe Eccleſiam, & cum antiquiore illa continuatam; vel vno hoc argumento ſatis conuincimus: Quia cùm nulla alia Eccleſia ab aduerſariis demonſtretur, quæ totis his quingentis annis ſine interruptione vbique terrarum ſparſa fuerit; aut hæc noſtra vera Eccleſia fuit, aut nulla omninò fuit: nullam verò fuiſſe nunquam affirmabit, qui verba illa Chriſti vera eſſe crediderit: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduerſus eam.* Matth. 16. Sed de his ſatis: nunc ipſorum obiecta diluamus.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta Caluini, & Kemnitij.

IOANNES Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 19. §. 15. 16. & 17. hæc argumenta proponit. PRIMO, obiicit difficultatem, quam Theologi Scholaſtici patiuntur in Sacramento reperiendo, cùm de Pœnitentia tractant. *Romanenſes,* inquit, *Scholaſtici anxiè in reperiendo hìc Sacramento deſudant: nec mirum videri debet, nodum enim in ſcirpo quærunt. Quod tamen optimum habent;*

rem

rem implicatam, ſuſpenſam, incertam, opinionumq; varietate confuſam ac turbatam relinquunt.

RESPONDEO; aptè omninò exordium à mendacio ducit. Theologi enim ſummo conſenſu Pœnitentiam Sacramentum eſſe docent, neque vlla eſt inter eos de hac re opinionum varietas: in eo ſolùm nonnihil laborant, vt oſtendant, in hoc Sacramento quid ſit Sacramentum tantùm, quid res tantùm, quid res ſimul & Sacramentum. Hęc enim tria perſpicuè cernuntur in Baptiſmo, & quibuſdam aliis Sacramentis: in quibusdam autem non ita facilè diſtingui poſſunt, neq; neceſſe eſt. Sed hæc nihil ad rem noſtram faciunt, non enim cum Hæreticis diſputamus, an hæc tria in Sacramento Pœnitentiæ diſtincta inueniantur; quæ propria Scholarum quæſtio eſt: ſed an Sacramentum Pœnitentiæ verè proprieq; dictum Sacramentum ſit; à qua diſputatione Theologi Scholaſtici facile ſe, breuiſſimeque expediunt.

SECVNDO, Caluinus obiicit definitionem Sacramenti à ſe allatam: ex ea enim colligit, Pœnitentiam Sacramentum non eſſe, cùm ei definitio Sacramenti non conueniat: *Qui Sacramenti,* inquit, *definitionem ſuprà à nobis poſitam memoria tenent, ad eam exigant id quod dicunt eſſe Sacramentum, & inuenient non eſſe cæremoniam externam à Domino inſtitutam ad fidei noſtræ confirmationem.*

RESPONDEO; iam ſuperiore capite oſtendi, non minus Pœnitentiam cum Abſolutione ritum externum eſſe, atq; à Deo inſtitutum, & fidem noſtram confirmantem, quàm ſit Baptiſmus. Sed licet fides ex eiuſmodi ritibus confirmari poſſit: non eſt tamen is proprius & primarius finis Sacramentorum, ſed concionis, atq; exhortationis; alioqui fruſtrà infantes, dormientes, amentes, Sacramenta vlla perciperent. Sed de hac re ſatis multa in 1. lib. de Sacramentis in genere, diximus.

TERTIO, obiicit teſtimonium S. AVGVSTINI ex ſermone de Baptiſmo ad infantes, & ex lib. 3. quæſt. vet. Teſtam. qui Sacramenta viſibilia eſſe debere ſcribit: *Quid tale,* inquit, *aut ipſi vident, aut aliis queunt oſtendere in eo quod Sacramentum Pœnitentiæ vocant?*

RESPONDEO, non deſunt multa ſigna viſibilia in Sacramento Pœnitentiæ, ſiue ſacerdotem aſpicias manus imponentem, ſiue pœnitentē ad genua ſacerdotis abiectum, &

lachrimas fundentem: ſed quia iſta ita plerumq; conſpiciuntur, vt tamen etiam abſq; iis Sacramentũ Pœnitentię eſſe poſſit; breuiter Reſpondeo, viſibile ſignum, idq; à Deo inſtitutum, eſſe tùm Confeſſionem, tùm Abſolutionem. AVGVSTINVS enim viſibile ſignum vocat, quod ſenſu externo aliquo percipitur, etiamſi is non ſit ſenſus videndi, ſed audiendi: nam vt idem Auguſtinus li. 10. Confeſ. c. 35. ait, rectè dicimus: *Vide quid ſapiat, vide quid oleat, vide quid ſonet, vide quàm durum ſit.* Et certè in Sacramentis viſibile ſignum non opponit Auguſtinus ei rei, quæ non cernitur oculis; ſed quæ ſola mente, nullo autem corporali ſenſu appræhendiditur; ſic enim ait Serm. ad infantes, quem Caluinus ipſe citauit: *Sacramentum ideò dicitur, quia aliud videtur, aliud intelligitur: quod videtur, ſpeciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem.* vbi vides corporale opponi ſpirituali, & quod ſenſu percipitur, ei quod intelligentia appræhenditur. Verbum igitur corporale rectè ſignum viſibile, id eſt, ſenſibile, atq; externum dicitur.

QVARTO obiicit, nullam exſtare promiſſionem: *Quacunq;*, inquit, *in parte Sacramentum poſuerint, nego iure haberi pro Sacramento: primùm, quòd nulla Dei promiſſio ſingularis ad hanc rem exſtet.*

RESPONDEO, nimia hæc impudentia, vel inconſtantia eſt: exſtare enim ſingularem promiſſionem Dei pro Abſolutione priuata, quam miniſter pœnitenti annuntiat (vt verbis vtar ipſius) ex pluribus Caluini locis ſuperiore capite oſtendimus. Et ſanè quæ fingi poteſt clarior promiſſio, quã illa ſit? *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ioan. 20.

QVINTO obiicit, non eſſe cæremoniam in hoc Sacramento vllam à Domino inſtitutam: *Deinde*, inquit, *quòd quæcunq; hic cæremonia proferatur, merum ſit hominum inuentum: mendacium, & impoſtura fuit, quod de Sacramento Pœnitentiæ commenti ſunt.*

RESPONDEO, Abſolutio non videtur Caluino cæremonia, quia id ſibi perſuaſit, non referri verbum Abſolutionis niſi ad inſtituendam, & excitandam mentem pœnitentis, non ſecùs ac ſi pars quædam concionis eſſet: quod idẽ docet de verbo Baptiſmi, & ceterorum Sacramentorum. Sed hoc eius principium falſiſſimum eſſe, in primo libro de Sacramentis in genere, multis rationibus demonſtrauimus.

Si enim

Si enim verbum Baptiſmi: *Ego te baptizo, &c.* ad mentem inſtruendam & excitandam potiſſimùm refertur, quorſum (vt paulò antè dicebamus) infantes, interdum etiam dormientes, & amentes baptizarentur? Verba igitur Sacramētalia, & inter alia illud: *Ego te abſoluo*, veræ cæremonię ſunt, non conciones; ſiquidem actiones ſunt externæ, ad ſignificandam & efficiendam iuſtificationem, atq; ad Deū eo ritu colendum à Chriſto inſtitutæ. Et propterea non multum refert, vtrum ab eo qui Sacramentum percipit, exaudiantur & intelligantur, an ſecus; & linguáne patria, an Latina, vel Græca, aut Hebræa pronuncientur. Atq; hactenus de argumentis Caluini.

Martinus Kemnitius in 2. par. Exam. Tridentini Concilij, pag. 903. PRIMO obiicit, deeſſe Pœnitentiæ Sacramento elementum externum: *Ex diuina*, inquit, *inſtitutione non habet tale externum, & materiale elementum, quale eſt in Baptiſmo, & in Euchariſtia, quod ad integram definitionem, & genuinam proprietatem* Sacramenti *pertinet*.

RESPONDEO, non malè Kemnitius ex Baptiſmo, & Euchariſtia, quæ omnium conſenſu vera Sacramenta ſunt, naturam ac proprietatem Sacramentorum in genere inueſtiganda eſſe cenſet: ſed in eo fallitur, quòd non rectè explicat, quo gradu ſimilitudo requiratur inter elementum Baptiſmi atq; Euchariſtiæ, & Sacramentorum ceterorum. Fatemur enim, in omni Sacramento requiri elementum externum, ſimile illi, quod in Baptiſmo & Euchariſtia adeſſe cernimus: ſed quæſtio eſt, quo gradu, ſiue quatenus ſimile requiratur.

Ac primùm certum eſt, non requiri ſimile in ſpecie: alioqui deberent omnia Sacramenta ex aqua conſtare, quia Baptiſmus ex aqua conſtat; & tum Euchariſtia, quæ conſtat ex pane & vino, Sacramentū non eſſet. Eadem ratione certum eſt, non requiri ſimilitudinem in genere proximo: alioqui Sacramēta omnia ex ſimplici corpore, quale eſt aqua, id eſt, ex aëre, aut igne, vel terra, conficienda eſſent. Sed fortè ſimilitudo requiritur in ſuperiore aliquo genere; vt elementum cuiuſcunq; Sacramenti, ſubſtantia quædam ſit corporalis, quales ſubſtantias eſſe videmus aquam, panem & vinum, ex quibus Baptiſmi & Euchariſtiæ Sacramenta conſtant. At neq; hoc dici poteſt: nam Baptiſmi natura atq; eſſentia propriè non in ſubſtantia, ſed in actione conſiſtit.

Symbolum enim externum, cui annexa eſt gratia, & quod propriè Baptiſmus dicitur, non eſt aqua, ſed ablutio cum ſanctiſſimæ Trinitatis inuocatione: ablutio autem & inuocatio, non ſubſtantiæ, ſed actiones ſunt. Quare immeritò Catholicos Kemnitius reprehendit pag. 936. quòd elementum de prædicamento Subſtantiæ, transformârint in elementum de prædicamento Actionis. Nec tamen generatim affirmari poteſt, omne Sacramentum in actione conſiſtere, nam Euchariſtiæ Sacramentum propriè non actio tranſiens, ſed res permanens eſt: non enim actionem conſecrandi, ſed panem conſecratum, & in corpus Dominicum commutatum, Euchariſtiam vocamus.

Vera igitur ratio ſimilitudinis inter externa ſymbola Baptiſmi, & Sacramentorum ceterorum, à fine ſumenda eſt, ob quem Sacramenta inſtituta eſſe conſtat. Finem autem tùm Baptiſmi, tùm aliorum Sacramentorum, omnes admittunt eſſe, ſignificare internam iuſtificationem; & eo modo hominem, qui corpore & ſpiritu conſtat, per ſenſibilia & corporalia ſymbola ad rerum intelligibilium & ſpiritualium cognitionem euehere: hinc enim ſigna ſymbola, & Sacramenta dicuntur. Nam vt S. Auguſtinus in epiſt. ad Bonifacium loquitur: *Si Sacramenta ſimilitudinem non gererent earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, Sacramenta non eſſent.* Quemadmodum igitur in Baptiſmo ablutio exterior per aquam exhibetur, vt ablutio interior per ſpiritum ſignificetur: ſic etiam in Euchariſtia, panis & vinum, ſeu potiùs panis viniq; ſpecies in conſpectu ponuntur, vt corpus & ſanguis Domini, cibus ac potus animorum eſſe intelligantur; & ad eundem modum in Sacramentis ceteris, id ſolùm neceſſariò Sacramenti natura poſtulat, vt externa ſigna ad ſpiritualem effectum aptè repræſentandum exhibeantur. Vtrum autem ea ſigna ad prædicamentum Subſtantiæ, an ad prædicamenta Accidentium pertineânt, & vtrum oculis, an auribus percipiantur, nihil intereſt: neque Chriſtus nos de prædicamentis ſollicitos eſſe voluit, neque facilius ipſe per Subſtantiam quam per Accidentia homines iuſtificat.

Quare in Sacramento Pœnitentiæ, in quo pro ſymbolo externo confeſſionem pœnitentis, & abſolutionem voce corporali a ſacerdote pronunciatam habemus, vera & propria Sacramenti ratio minimè deſideratur. Verba enim non ſolùm ſigna externa, ac ſenſibilia, ſed etiã in genere ſigno-

rum

rũ præſtantiſſima ſunt, vt docet S. Auguſt. lib. 2. c. 3. de doctrina Chriſtiana.

Quod verò idem AVGVSTINVS tract. 80. in Ioan. diſtinguit elementum à verbo, cùm ait: *Accedit Verbum ad elementum, & fit Sacramentum;* non debet ad omnia Sacramenta trahi: neq; enim ille de Sacramentis generatim, ſed de Baptiſmo tantùm loquebatur, vt ex illis verbis intelligimus: *Detrahe Verbum, quid eſt aqua, niſi aqua?* Alioqui enim & verba loco elementi, ſeu rei, & res loco verborũ eſſe poſſe, in lib. 1. de Sacramentis in genere, demonſtrauimus.

SECVNDA obiectio Kemnitij in eo conſiſtit, vt probet, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in verbo Dei, neq; in Patribus: id verò prolixè perſequitur, diſputatione in quinq; capita diſtributa; de quibus omnibus breuiter, atq; ordine dicendum erit.

PRIMO igitur capite, quod habetur pag. 908. probat, Sacramentum Pœnitentię non habere fundamentũ in Teſtamento veteri, idq; ex teſtimonio Concilij Tridentini, ſeſſ. 14. cap. 1. & inde colligit, per annos circiter quater mille nõ fuiſſe Pœnitentiæ Sacramentum. SED hæc inania ſunt. Fatemur enim Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto inſtitutum, vt etiam Baptiſmum, & Euchariſtiam, & idcirco mirũ non eſſe, ſi per multa annorum millia non fuerit.

Ne tamen nihil feciſſe Kemnitius videatur, argumentum quoddam proponit, quod hoc ſyllogiſmo compręhendi poteſt. In Pœnitentia Teſtamenti veteris fuit Contritio, Confeſſio, & quædam veluti Satisfactio, cum poteſtate remittendi peccata: Atqui ea Pœnitentia non erat Sacramentum propriè dictum: Igitur nec Pœnitentia, quam Catholici ex Contritione, Confeſſione, & Satisfactione, cum poteſtate remittendi peccata, conſtare volunt; Sacramentum propriè dictum exiſtimandum eſt. Propoſitionem probat Kemnitius: nam in Teſtamento veteri exſtant exempla Contritionis, & Confeſſionis peccatorum: & Mariæ ſorori Moſis, ac Dauidi, Deus poſt reconciliationem impoſuit certas caſtigationes, ex quibus Catholici Satisfactionem probare ſolent. Exſtat prętereà exemplũ Abſolutionis, Nathan; ſiquidem Dauidem contritum, & confitentem peccatum ſuum, abſoluit. Aſſumptionem probat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. c. 1. vbi Patres docent, Pœnitentiam veterum, Sacramentum non fuiſſe.

RESPONDEO, propoſitio argumenti magna ex parte falſa eſt. Nam vt omittam cetera, non fuit in Teſtamento veteri poteſtas remittendi peccata; neq; Nathan aut vllus alius, vt Dei miniſter, peccatores abſoluit: nondum n. auditum erat illud: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Audi S. Ioannem CHRYSOST. li. 3. de Sacerd. *Corporalem lepram purgare, ſeu verius dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorū ſacerdotibus ſolis licebat. At verò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Hæc ille.

NEQVE exemplum Prophetæ Nathan, quod exſtat lib. 2. Reg. c. 12. ad rem noſtram facit, & omninò ineptè non ſemel à Kemnitio inculcatur. Non enim Nathan dixit: Ego te abſoluo, vel tibi peccata remitto; ſed ſolùm: *Dominus tranſtulit peccatū tuum à te*, quibus verbis ſignificauit id, quod ſibi vt Prophetæ, diuinitùs indicatum erat, non autem peccatum ipſe remiſit. Quod ſi quicunq; narrat aliquid factum eſſe, idem poteſt dici rem illam feciſſe; quid prohibet, quo minùs Euangeliſtæ Chriſtum peperiſſe, interfeciſſe, & eundem à mortuis reuocâſſe, & in cœlum tranſtuliſſe, & Spiritū etiam ſanctum miſiſſe dicantur, quia hæc omnia facta eſſe literis prodiderunt? Non igitur dicimus, quod fingit Kemnitius, Nathan non abſoluiſſe iudiciaria poteſtate, ſed per miniſterium, quaſi apud nos ſacerdotes non per miniſteriū, ſed regia ac ſuprema poteſtate abſoluāt: ſed dicimus, in Sacramento Pœnitentiæ ſacerdotes poteſtate iudiciaria, ſed miniſteriali, vt Chriſti miniſtros, non vt Reges ac Dominos, peccatores abſoluere; Nathan autem, nec Regia nec miniſteriali poteſtate abſoluiſſe, ſed tantùm à Deo iam abſolutum Prophetica virtute cognouiſſe, & renunciâſſe. Quanquam ne tum quidem aliquid obtineret Kemnitius, ſi Nathan iudiciaria miniſteriali poteſtate Dauidē abſoluiſſet: id enim factum eſſet ſemel extraordinaria quadam prouidentia Dei, ſingularia verò exempla legem non faciunt.

SED inſtat Kemnitius: *Apoſtolus Petrus Act. 10. & Paulus Act. 26. affirmant ſe de Pœnitentia in Deum, & de accipienda remiſsione peccatorum, non aliter docuiſſe quàm Prophetas.* AT quid hoc ad propoſitum facit? num ideò Pœnitentia Teſtamenti veteris Sacramentum erit? aut noui non erit? Apoſtoli enim loquuntur de Pœnitentiæ virtute, & ea præſertim quæ ad Infideles pertinet, qui conuertuntur ad fidem; eam

eam autē ſemper in vſu fuiſſe, & à Prophetis frequenter prędicatam, non negamus. Aliud autem eſt virtus Pœnitentię, quæ ſemper neceſſaria fuit: aliud verò Sacramentum Pœnitentiæ, quod à Chriſto inſtitutum, in ſolo Teſtamento nouo locum habet.

Cur igitur inſtat Kemnitius, *ab exemplis Teſtamenti Veteris, Sacramentum Pœnitentiæ confirmare nitimini, ſi Pœnitentia in Teſtamento Veteri Sacramentū non erat?* RESPONDEO, non probamus ex Teſtamento veteri Pœnitentię Sacramētū, niſi fortè ex vaticiniis, & figuris: ſed virtutē Pœnitentię, ſine qua Sacramentum, aut eſſe, aut certè vtile eſſe non poteſt. Ex Pœnitentia enim Dauidis, & aliorum veterū probamus Contritionē non eſſe ſolos terrores, ſed verum dolorem de peccatis præteritis, cū certo propoſito vitæ melioris; & rurſum eodem exemplo diſcimus, remiſſa culpa non ſemper pœnam quoq; temporalem remitti: & alia id genus multa, de quibus infrà ſuo loco diſputandum erit.

In SECVNDO capite pag. 910. probat Kemnitius, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentū in prædicatione pœnitentiæ Chriſti, & Præcurſoris eius: quod totum libenter concedimus, cùm doceamus Sacramentū Pœnitētiæ poſt reſurrectionem Domini inſtitutum fuiſſe. Ceterū hîc etiam ludere voluit Aduerſarius, & ineptè, vt ſolet, ratiocinari. Sic igitur loquitur: *Baptiſta prædicauit Pœnitentiā in remiſſionem peccatorum: ſumma etiam prædicationis Chriſti ita deſcribitur: Pœnitentiā agite, & credite Euangelio. Docuit autē, & Baptiſta, & Chriſtus de Contritione. Baptiſtæ auditores confeſſi ſunt peccata ſua, Matth. 3. & Chriſtus priuatam Abſolutionem impertiit, Matth. 9. & Luc. 7. Quare igitur iuxta definitionē Pœnitentiæ à Pontificiis traditā, Pœnitentia illa à Chriſto & Baptiſta prædicata, non eſt Sacramentum? atqui Tridentinum Concil. ſeſſ. 14. cap. 1. negat eam eſſe Sacramentum.*

Ad hoc argumentum reſpondet ipſe qui illud fecit, ſed planè abſurdè, vt nimirum oſtendat non poſſe reſponderi, niſi multis conceſſis, quæ nulla ratione concedenda eſſent: *Reſpondeo,* inquit, *quia Contritio & Confeſſio non habuit enumerationem ſingulorum delictorum: Chriſtus etiam abſolutionem impertiit, non præmiſſo proceſſu iudiciali, & impoſita mulcta, ſed gratis, iis qui peccata agnoſcebant, iram Dei timebant, & fide propter ipſum petebant, & quærebant reconciliationem. Et ſumma,* inquit, *quia in illa Pœnitentia gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittebantur peccata, quia etiam*

tàm Baptiſta quàm Chriſtus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuerſionis neceſſariam ad conſequendā remiſsionē prædicârunt: propter has cauſſas talis Pœnitentia Pontificiis non eſt Sacramentum. Concedit itaq; & fatetur Tridentinum Concilium, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum, teſtimonium, vel exemplum, ſicut non in veteri Teſtamento, ita nec in concionibus Baptiſtæ, & Chriſti ante Reſurrectionem. Hæc ille.

Ad argumentum initio factum Respondeo, Pœnitentiam, quam Chriſtus & Baptiſta prædicârunt, ideò Sacramentum non fuiſſe, quia defuit pars Sacramenti potiſſima, nimirum verbum Abſolutionis, confeſſioni peccatorum adiunctum. Nam Matth. 3. legimus quidem auditores Baptiſtæ confiteri ſolitos peccata ſua, cùm accederent ad Baptiſmum, ſed Baptiſtam pronunciâſſe verbum Abſolutionis, non legimus: Chriſtum autem, & paralytico, & fœminæ peccatrici peccata remiſiſſe legimus, ſed eos peccata cōfeſſos nequaquam legimus. Itaq; niſi Kemnitius velit ex Confeſſione auditorum Ioannis, & ex paralytici ac peccatricis Abſolutione, vnum Sacramentum facere; non habemus exemplum Sacramenti Pœnitentiæ, in actis Baptiſtæ, & Chriſti ante reſurrectionem.

Adde, quòd Chriſtus, cùm paralyticum & peccatricem abſoluit, non ritum inſtituit, quo reconciliarentur deinceps peccatores, neq; Apoſtolis mandauit, vt eo modo quo ipſe fecerat, inſpecta fide aliorum, alij nihil petenti, peccata remitterent: proinde non verbo Sacramentali, ſed propria, ac ſingulari ſua poteſtate peccata dimiſit.

Porro illa Kemnitij reſponſio ad idem argumentū, nihil valet: neque Catholici eiuſmodi reſponſionem vnquam agnoſcerent. Primùm enim falſum eſt, contritionem illorum ita interiorem fuiſſe, vt non fuerit etiam exterior: certè qui confitebantur peccata Matth. 3. & quæ lachrimis pedes Domini lauit, ſatis apertis ſignis contritionem ſuam prodebant. Confeſſionem autem illorum non fuiſſe ſingulorum delictorum; aut falſum, aut incertum eſt: *Confitentes peccata ſua,* ait Matthæus, neq; addit Generatim, vel Singillatim.

Porrò Chriſtum eis peccata remiſiſſe, qui peccata agnoſcebant, iram Dei timebant, & fide propter ipſum petebant & quærebant reconciliationem: neſcio vbi Kemnitius lege-

legerit, nam Matth. 9. & Luc. 7. quæ loca ipſe citat, iſta non legimus. Paralyticus Matth. 9. nihil omninò per ſe petiit, per alios autem corporalem ſanitatem, non reconciliationem quærebat: neque vlla fit eo loco mentio agnitionis peccati, vel timoris iræ Dei. Lucæ autem 7. deteſtatio quidem peccati agnoſcitur, ſed ea non tàm ex timore iræ Dei, vt Kemnitius ſomniat, quàm ex amore Chriſti vehementiſſimo naſcebatur: quæ etiam cauſſa eſſe potuit, cur mulctam nullam ei Dominus impoſuerit. Nam & hoc tempore Theologi docent, tantam eſſe poſſe in pœnitente vim contritionis & amoris, vt nullus omninò pœnæ & culpæ reatus poſt reconciliationem ſuperſit: *Cui*, inquit, *minus dimittitur, minus diligit*, &, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Mendacia autem illa, quòd ideò negemus, Pœnitentiam à Chriſto & Baptiſta prædicatam Sacramentum fuiſſe, quia in ea gratis, & propter Chriſtum dabatur remiſſio: iam ſuprà notata & refutata ſunt.

Denique concluſionem illam libenter admittimus, fateri Concilium Tridentinum, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum, teſtimonium, aut exemplum in concionibus Baptiſtæ, & in toto veteri Teſtamento. Sed ſi cui mirabile id videtur, is miretur etiam, cur in Teſtamento veteri, & in concionibus Baptiſtæ, fundamentum, teſtimonium, & exemplum non habeamus Baptiſmi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; & Euchariſtiæ, ex pane vinoque per conſecrationis verba confectæ.

In TERTIO capite pag. 911. & ſequentibus, probat Kemnitius, Pœnitentiæ Sacramentum non fundari in illis Domini verbis: *Quorum remiſeritis peccata.* Ioan. 20. & rurſus repetit argumenta ſua de abſolutione Dauidis per Nathan Prophetam, & de Pœnitentia quam Chriſtus & Baptiſta prędicauerunt.

SED hæc omnia iam anteà refutata ſunt: quia enim ex teſtimonio illo Dominico verè colligitur Pœnitentiæ Sacramentum, ideò de verbis illis egimus capite ſuperiore, vbi argumenta noſtra pro veritate adferebamus.

In QVARTO capite pag. 921. probare conatur, ex Apoſtolorum doctrina & exemplis nihil adferri poſſe, ad Sacramentum Pœnitentiæ confirmandum: & quamuis id non multum referat, cùm ſatis eſſe debeat Chriſti verbum; ta-

men ne Kemnitius glorietur, ad hunc locum nihil eſſe reſpõſum, reſpondeamus breuiter: *Paulus*, inquit Kemnitius, *Actor. 26. recitans ſummam doctrinæ ſuæ de Pœnitentia, affirmat ſe nihil docuiſſe extra ea, quæ Prophetæ loquuti ſunt.*

At hìc duo ſunt mendacia. Non enim Paulus Actor. 26. recitat ſummam doctrinæ ſuæ de Pœnitentia, ſed tantùm dicit ſe annunciâſſe hominibus, vt Pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna Pœnitentiæ opera facientes: hæc certè non eſt ſumma doctrinæ de Pœnitentia, ſed cohortatio ad Pœnitentiam. Nec loquitur Paulus niſi de Pœnitentia, quæ Baptiſmum præcedit, quam nos fatemur Sacramentum non eſſe. Deinde quod Paulus addit, ſe nihil eſſe loquutum extra ea, quæ Prophetæ prædixerunt futura: non refertur ad doctrinam de Pœnitentia, ſed ad doctrinam de Chriſti aduentu, paſſione, & reſurrectione: ſic enim Apoſtolus ait: *Vſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori atque maiori, nihil extrà dicens, quàm ea, quæ Prophetæ loquuti ſunt futura eſſe, & Moyſes: ſi paſſibilis Chriſtus, ſi primus ex reſurrectione mortuorum lumen annunciaturus eſt populo, & Gentibus.*

Svbivngit Kemnitius: *Petrus etiam Actor.* 10. *affirmat, ſe illam rationem conſequendæ remiſsionis peccatorũ tradere, quæ à Prophetis teſtimonium habet.* At nec Petrus tradit ritum Pœnitentiæ, neque explicat quid ad eam neceſſariò requiratur; ſed ſolùm ſcribit, Chriſto omnes Prophetas teſtimonium perhibere, remiſſionem peccatorum accipere in nomine eius omnes, qui credunt in eum: quæ veriſſima ſunt, neque vllo modo cum ſententia noſtra pugnant.

Addit Kemnitius: *Apoſtoli nuſquam leguntur exegiſſe enumerationem peccatorum ad remiſsionem neceſſariam: nec leguntur impoſuiſſe mulctam, quibus peccata remittebant.* At nec leguntur alicui peccata remiſiſſe. Proferat Kemnitius exempla, vbi Apoſtoli legantur in particulari alicui lapſo poſt Baptiſmum Abſolutionem impendiſſe, vel (vt ipſi malunt) annunciâſſe; & tum demum iure à nobis quæret, vt oſtendamus, in ea reconciliatione Confeſſionem & mulctam adfuiſſe. Quis ambigit, multa Apoſtolos, & feciſſe & docuiſſe, quæ ſcripta non ſunt? alioqui facile probabimus, non eſſe homines baptizandos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quia nuſquam Apoſtoli hoc ritu baptizâſſe legantur.

Profe-

Proferetur fortaſſe exemplum Corinthij inceſtuoſi. Sed Paulus non eum propriè abſoluit, ſed abſolutionem à Corinthiis datam approbauit 2. Corinth. 2. Corinthios autem non ſine mulcta impoſita illum abſoluiſſe, ſignificat idem Apoſtolus 2. Corinth. 7. vbi inter alia nominat vindictam, quam de peccato illius inceſtuoſi exegerant.

ADDIT rurſus Kemnitius: *Vanum etiam & falſum eſt, Apoſtolos aliam docuiſſe Pœnitentiam, quod ad ſubſtantialia attinet, qua impij ante Baptiſmum ad Deum conuertuntur; & aliam diuerſam, qua lapſi poſt Baptiſmum cum Deo in gratiam redeant: non enim aliam Legem, non aliud Euangelium, non alium Chriſtum, nec aliam fidem lapſis poſt Baptiſmum propoſuerunt.* ET vbínam legiſti mendax, apud Catholicos Pœnitentiam ante Baptiſmum, ab ea differre, quæ agitur poſt Baptiſmum, quòd aliam fidem, aliam Legem, aliud Euangelium, alium Chriſtũ requirat? hæc enim veſtra ſunt mendacia, non noſtra dogmata. Lege, ſi placet, Tridentinum Conciliũ ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. vbi deſcribitur iuſtificatio impij per Baptiſmum, & rurſus cap. 14. vbi deſcribitur iuſtificatio per Pœnitentiæ Sacramentum: videbis in iis locis, in vtraque iuſtificatione peccata remitti per Chriſti merita, præcedente fide, & Pœnitentia, ac Deo corda excitante, & adiuuante, vt ſeriò conuertantur, & Pœnitentiam, vt oportet, agant, idque totum ex eodem Euangelio deriuari.

Diſcrimen inter Pœnitentiam ante, & poſt Baptiſmum, in eo ponimus; quòd poſterior, materia Sacramenti eſt, & confeſſionem ſingulorum peccatorum, ac opera quædam laborioſa exigit: prior, nec eſt Sacramenti materia, neque diſtinctam illam, ac particularem peccatorum confeſſionem, neque laborioſa illa opera neceſſariò poſtulat. Quæ omnia accidentaria ipſi Pœnitentiæ ſunt, non ſubſtãtialia: accidit enim virtuti Pœnitentiæ, vt tali vel tali modo exteriùs prodeat, atq; vt ſigna eius externa cum verbo Abſolutionis, Sacramentum efficiant.

VLTIMO addit Kemnitius: *Exſtant verò in ſcriptis Apoſtolorum, exempla conuerſionis eorum, qui poſt Baptiſmum lapſi fuerant, vt Galatarum. Illos verò Paulus non ad aliam nouam, & diuerſam rationem reconciliationis cum Deo deducit, ſed vehementiſſimè contra perſuaſionem de iuſtificatione operum concionatur, &c.* SED Galatarum ego apud Paulũ conuerſionem nuſquam legi. Defeciſſe eos à fide ſemel accepta

Paulus narrat, eosque ad viam veritatis iterum reuocare conatur: ſed num illi redierint, & quo ritu reconciliati fuerint, nec Paulus, nec alius (quod ſciam) vſquam retulit. Porrò cùm nondum illi conuerſi eſſent ab errore, in quem dolo Pſeudoapoſtolorum prolapſi fuerant; non opus erat vt Paulus eis Pœnitentiæ modum præſcriberet, ſed vt ad conuerſionem, & Pœnitentiam ſimpliciter hortaretur, ac ſimul errorem ipſum quo tenebantur, refelleret, quod quidem Apoſtolus diligenter præſtitit. Ad quem modum Catholici Doctores, cùm vos Lutheranos ad conuerſionem hortantur, non antè ad confeſſionem ſingulorum peccatorum ad pedes Sacerdotis deponendam vos prouocant, quàm ad fidem Catholicam iterum profitendam, & Eccleſiam agnoſcendam, diſputando, atque errores veſtros refellendo perduxerint. Quorſum enim ad Sacramentum Pœnitentiæ inuitaremus, quos ſcimus Sacramentum ipſum nihili facere?

Quis igitur fuerit Apoſtolorum tempore ritus, quæúe ratio reconciliandi eos, qui poſt Baptiſmum lapſi fuerant, non poteſt ex epiſt. ſola ad Galatas planè cognoſci. Illuſtrius aliquanto eſt exemplum Corinthij inceſtuoſi 1. Cor. 6. & 2. Cor. 2. & 7. & quamuis nec de illius reconciliatione in particulari ſit proditum, quo ritu ea peracta ſit: tamen ſatis conſtat multò durius cum eo actum eſſe, quàm ſi ante Baptiſmum idem flagitium perpetràſſet.

In QVINTO & vltimo capite probat Kemnitius, Sacramentum Pœnitentiæ nullum habere in antiquis Patribus fundamentum. Ac PRIMVM dicit extra omnem dubitationem eſſe, primam originem Sacramenti Pœnitentiæ, à Catholicis excogitati, ductam eſſe ex ſpectaculis publicæ Pœnitentiæ, quam magna ſeueritate vetus Eccleſia in manifeſtis, & atrocibus criminibus ſeruabat. In illa enim requirebantur ſigna externa Contritionis, Exomologeſis, ſeu Confeſſio criminum; & imponebantur certæ caſtigationes, tùm exempli cauſſa propter alios, tùm verò explorationis gratia, an ſeria eſſet Pœnitentia.

ADDIT, fuiſſe etiam antiquis in vſu priuatam Pœnitentiam; & Patres, vt Origenem, hortatos populum, vt etiam alia crimina, quamuis non notoria, nec ita magna, confiterentur. Inde autem cœpiſſe regulam & doctrinam generalem fieri; ad Pœnitentiam, qua lapſi in qualiacunque peccata poſt Baptiſmum, Deo reconcilientur, pertinere præter

cordis

cordis contritionem, & fidem amplectentẽ Chriſtum, etiam oris confeſſionem ſacerdoti faciendam, & operis ſatisfactionem.

DEINDE attexit, varias eſſe opiniones Catholicorum de neceſſitate Confeſſionis: idque probat ex Gratiano, & eius Gloſſa, ac Bonauentura; hi ſunt enim omnes Patres, omneſque Hiſtorici, quos Kemnitius citat, quamuis Bonauẽturæ locum præ feſtinatione non annotauerit.

Hîc ego PRIMVM à Kemnitio quæro, vnde illam hiſtoriam de origine Pœnitentiæ hauſerit: nullo enim teſte hęc probata reliquit. Legerat, credo, tale aliquid in Caluino; id ei ſatis fuit, ſed nobis non eſt ſatis, qui multa ipſius etiam Caluini mendacia depræhendimus. DEINDE, quid hoc ad quæſtionem, de qua agimus? Eſto enim, prima lapſorum reconciliatio, in publica Pœnitentia fuerit: cur ea Sacramentum eſſe non potuit? cur ſigna illa externa contritionis, & criminum confeſſio cum verbo Abſolutionis, Sacramentum non fuerunt? DENIQVE eſto, non ſit confeſſio iuris diuini, vt ex Gloſſa quadam quam etiam Catholici repræhendunt, Kemnitius probare nititur: cur ipſa Abſolutio Sacramentum non erit, cùm ſymbolum ſit externum diuinitùs inſtitutum, & gratiæ ac iuſtificationis promiſſionem habeat; vt ipſe etiam Kemnitius confitetur?

Sapientius igitur Kemnitius feciſſet, ſi cum Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, in cuius verba iurauerat, Pœnitẽtiæ Sacramentum verè ac propriè dictum, aduerſus Caluinianos, non Catholicorũ modò, ſed etiam Lutheranorum iudicio ac cenſura Hæreticos, defendiſſet.

CAPVT XII.

An Pœnitentiæ Sacramentum à Sacramento Baptiſmi diuerſum ſit.

HÆRETICI, qui Sacramentum Pœnitentiæ de medio ſuſtulerunt, ex hoc errore in alium prolapſi ſunt: quia enim negandum eſſe non putabant, peccatores poſt Baptiſmum poſſe Deo reconciliari, neque reconciliationem iſtam ſine Sacramento aliquo fieri credebant, id eis in mentem venit, vt dicerent, Baptiſmum ipſum dici poſſe atque eſſe Pœnitentiæ Sacramentum.

mentum. Itaque lapſos poſt Baptiſmum, reconciliari dixerunt per Baptiſmum, memoria, non autem reipſa, repetitum.

Ex quo nouo dogmate, tria quædam aduerſarij deduxerunt. PRIMO, non eſſe durius pactum, quod Deus cum peccatore fecit in reconciliatione poſt Baptiſmum, quàm ante Baptiſmum, ſed eſſe æquè facile, vel potiùs prorſus idem: & inde grauiſſimè inuehuntur in eos, qui dicunt Pœnitentiam eſſe tabulam naufragij, quaſi nõ liceat ad ipſam nauim Baptiſmi amplius redire. SECVNDO, non minus integrè renouari hominem in reconciliatione poſt Baptiſmum, quàm ante Baptiſmum: & ſicut in regeneratione, quæ fit in Baptiſmo, dimittuntur omnia peccata quoad culpam & pœnam; ſimiliter fieri volunt in reconciliatione, quæ fit poſt Baptiſmum. TERTIO, non eſſe quærendum poſt Baptiſmum, ſymbolum externum diuinitùs inſtitutum, quo Chriſti merita applicentur, cùm id ſatis commodè præſtet Baptiſmus, memoria (vt diximus) apprehenſus, & repetitus.

Primus auctor huius erroris, vt etiam aliorum fermè omnium, qui hoc tempore inter Lutheranos verſantur, Lutherus fuit: ſic enim ſcribit in lib. de captiu. Babylon. cap. de Baptiſmo: *Præbuit his opinionibus occaſionem verbum illud periculoſum D. Hieronymi, ſiue malè poſitum, ſiue malè intellectum, quo Pœnitentiam appellat ſecundam tabulam poſt naufragium, quaſi Baptiſmus non ſit Pœnitentia. Hinc enim vbi in peccatum lapſi fuerint, de prima tabula ſeu naui deſperãtes, velut amiſſa, ſecundæ tantùm incipiunt niti & fidere tabulæ, id eſt, Pœnitentiæ.* Et in eodem lib. propè extremo: *Pœnitentiæ Sacramentum,* inquit, *ſigno viſibili, & diuinitùs inſtituto caret: & aliud non eſſe dixi, quàm viam ac reditum ad Baptiſmum.* Hæc ille: in quibus verbis obiter obſeruanda eſt mira Lutheri inconſtantia. NAM in eiuſdem libri principio diſertis verbis ſcripſit, tria eſſe Sacramenta, Baptiſmum, Pœnitentiam, & Panem; ſeu potiùs vnum Sacramentum, & tria ſigna Sacramentalia: quo loco ſignum Sacramentale apertiſſimè in Pœnitentię Sacramento poſuit diſtinctum à ſigno Baptiſmi, & Euchariſtiæ. Sed in fine libelli, opinione mutata, vel potiùs oblitus eorum quæ paulò antè ſcripſit, æquè apertè negat ſignum Sacramentale in Pœnitentiæ Sacramento diſtinctum à ſigno Baptiſmi.

Philip-

Philippus Melanchthon in Locis editis anno XXI. titul. de Pœnitentia, Lutherum ſequutus, ſcripſit ſignum Pœnitentiæ eſſe Baptiſmum. Idem habet Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 15. §. 4. vbi dicit à Baptiſmo pendere Clauium poteſtatem, & vim Baptiſmi ad omnia peccata totius vitæ ſe extendere, & ex huius rei ignoratione natum eſſe cõmentitium Pœnitentiæ Sacramentum. Et cap. 19. §. 17. repræhendit HIERONYMI dictum de tabula naufragij: *Sed dictum*, inquit, *eſt Hieronymi. Cuiuſcunque ſit, quin planè impium ſit, excuſari nequit, ſi ex eorum ſenſu exponitur: quaſi verò per peccatum deleatur Baptiſmus, & non potiùs in memoriam reuocandus ſit peccatori, quoties de remiſſione peccatorum cogitat, vt illinc ſeſe colligat, animumq; recipiat, & fidem confirmet, &c.* Et infrà: *Aptiſſimè itaq; dixeris, ſi Baptiſmum vocaueris Pœnitentiæ Sacramentum, cùm in confirmationem gratiæ, & fiduciæ ſigillum, iis datus ſit, qui Pœnitentiam meditantur.*

Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 929. 930. 931. & 932. fatetur quidem aliud eſſe Pœnitentiam, aliud Baptiſmum; & maiorem luctam conſcientiæ eſſe in iis, qui cõuerti debent à peccato poſt Baptiſmum commiſſo, quàm in iis, qui conuertuntur à peccato commiſſo ante Baptiſmum: tamen Lutherum & Caluinum ſequutus, repræhendit ſimilitudinem de tabula naufragij, & fœdus Baptiſmi vult eſſe perpetuum; ita vt vel in eo perſeueremus, vel ſi fortè peccatum admiſerimus, ad illud reuertamur. Repræhendit etiam Concilium Tridentinum, quòd velit diuerſam eſſe rationem reconciliationis in Baptiſmo ab ea, quæ eſt in Pœnitentia, & hanc quidem multò difficiliorem, ac duriorem eſſe, quàm illam. Detorquet autem impudentiſſimis mendaciis Concilij ſententiam ad eam intelligentiam, de qua nunquam Patres Concilij cogitârunt, vel potiùs quam diſertis verbis anathemate damnârunt, nimirum, quòd in Sacramento Pœnitentiæ non nitamur Chriſti ſatisfactione & merito, ſed propriis noſtris operibus; de quibus mendaciis ſuprà diximus, quæ hoc loco dici potuiſſent.

Igitur aduerſus hunc nouum errorem TRIDENTINVM Concilium ſeſſ. 14. can. 2. ita ſcripſit: *Si quis Sacramenta confundens, ipſum Baptiſmum Pœnitentiæ Sacramentum eſſe dixerit, quaſi hæc duo Sacramenta diſtincta non ſint, atque ideò Pœnitentiam non rectè ſecundam poſt naufragiũ tabulam appellari,*

appellari, anathema ſit. Quæ veritas tribus argumentis confirmanda eſt; teſtimonio Scripturæ, traditione veterum, & ratione.

CAPVT XIII.

Probatur veritas.

QVOD attinet ad PRIMVM: habemus inprimis exempla; vel potiùs typos & figuras Teſtamenti veteris. Extra controuerſiam eſt, Circumciſionem datam Iudæis in figuram Sacramenti Baptiſmi: vnde etiam Baptiſmus ab Apoſtolo Coloſſ. 2. dicitur Circumciſio ſpiritualis, & non manufacta. Si quis autem diligenter euoluat Scripturam veterem, nuſquam inueniet memoriam Circumciſionis præſcribi tanquam remedium peccatorum poſt Circumciſionẽ perpetratorum; ſed ſacrificia, expiationes, confeſſionem peccatorum, vt ex cap. 4. 5. & 6. Leuitici colligi poteſt. Eodem igitur modo in Teſtamento nouo exiſtimandum non eſt, Baptiſmi memoriam remedium eſſe ad ea peccata purganda inſtitutũ, quæ poſt Baptiſmum committuntur, ſed ſacrificium noui Teſtamenti, & expiationem per Confeſſionem, & Abſolutionem.

Habemus DEINDE teſtimonium Apoſtoli Ioannis in epiſt. 1. cap. 1. vbi loquens idem Apoſtolus de remedio peccatorum, quæ baptizati indies committunt; non ait: Si Baptiſmum ad memoriam reuocauerimus; ſed: *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

Habemus TERTIO B. Pauli Apoſtoli teſtimonium, in epiſt. ad Hebr. cap. 6. *Impoßibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, & prolapſi ſunt; rurſus renouari ad Pænitentiã, rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* Hoc enim loco non negat Apoſtolus, poſſe lapſos poſt Baptiſmum Deo per Eccleſiam reconciliari, vt falsò Nouatianos ſenſiſſe, etiam aduerſarij noſtri concedunt. Quomodo enim Paulus negaret, lapſos poſt Baptiſmum reconciliari poſſe, qui Corinthium poſt Baptiſmum grauiſſimo ſcelere inquinatum, reconciliari permiſit? Sed negat poſſe renouari per Baptiſmum: ſic enim hunc locum intelligunt, Chry-

Chryſoſtomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Ambroſius, & alij in commentario huius loci; & præterea Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 2. vbi copiosè hoc oſtendit, Nouatianos refellens. Idem etiam apertiſſimè docet Auguſtinus in expoſit. epiſt. ad Rom. inchoata, propè finem, vbi notat, eos qui poſt Baptiſmum labuntur, curari poſſe per Pœnitentiam, non autem renouari, quod eſt proprium Baptiſmi. Idem habet etiam auctor libri de vera & falſa Pœnitentia, cap. 3. qui liber habetur in 4. tomo operum S. Auguſtini.

Deinde circumſtantiæ loci vix patiuntur aliter accipi verba Apoſtoli. Nam initio capitis monet Apoſtolus Hebræos, vt non reſpiciant iterum ad primordia Baptiſmi, & fidei, & eius Pœnitentiæ, quæ Baptiſmum præcedit, eſtque veluti fundamentũ ædificij ſpiritualis: *Quapropter*, inquit, *intermittentes inchoationis Christi ſermonem, ad perfectionem feramur, non rurſus iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum, Baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & iudicij extremi.* De quibus Pauli verbis loquens Avgvstinvs lib. de fide & operibus, cap. 11. *Hæc*, inquit, *omnia pertinere ad initia Neophytorum, ſatis aperteq́ Scriptura teſtatur.* Reddit autem in ſequentibus verbis Apoſtolus rationem, cur non oporteat reſpicere ad illa primordia, cùm ait: *Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c.* ac ſi apertiùs diceret: Quia non contingit niſi ſemel, ea renouatio, quæ habetur per Baptiſmum. Deſcribi verò Baptiſmum per illuminationem, dubitari non poteſt: inde enim omnes veteres, ac maximè Græci, baptizari illuminari dicunt, & Baptiſmum Sacramentum luminis appellant.

Cùm ergo ex Apoſtolo habeamus, impoſſibile eſſe iterum renouari per eam Pœnitentiam, quæ cum Baptiſmo coniuncta eſt: neceſſe eſt omninò, aut negare cum Nouatianis reconciliationem, aut cum Catholicis admittere nouum Sacramentum à Baptiſmo diſtinctum, quo peccatorum remiſſio tribuatur. Neqve dicere poſſunt aduerſarij, Paulum tantùm velle, non debere iterum repeti actionem Baptiſmi: non enim Paulus de cæremonia, ſed de eius effectu, id eſt, de renouatione loquitur. Quare ſi Baptiſmi effectum iterum habere nõ poſſumus, certè alium ritum, aliud Sacramentum quærere debemus.

ADDE, quòd cùm in Scriptura legamus exempla eorum, qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt, vt Simonis, Actor. 8. & Corinthij inceſtuoſi, 1. Corinth. 6. nuſquam tamen legimus eos remiſſos fuiſſe ad memoriam Baptiſmi. Et mirum ſanè eſſet, vnicum remedium in tota vita eſſe Baptiſmi memoriam, & tamen in Scriptura nullam fieri huius remedij mentionem.

ACCEDAT nunc traditio veterum Patrum, qui quidem ſummo conſenſu docent id, quod aduerſarij in Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. cap. 2. repræhendunt, quòd videlicet non ſine magnis fletibus, & laboribus ad eam integritatem reconciliationis peruenire poſſint, qui poſt Baptiſmũ Pœnitentiam agunt, ad quam facili negotio per Baptiſmum antè peruenerant.

TERTVLLIANVS in libro de Pœnitentia, vocat Pœnitentiam tabulam poſt naufragium, & ſecundam ianuam, quæ pulſantibus patebit, obſtructa per peccatum ianua indulgentiæ, & ſera intinctionis. Itẽ appellat poſt Baptiſmum ſecundam ſpem, & ſecunda ſubſidia: & ibidem oſtendit, per multos labores perueniri ad remiſſionem poſt Baptiſmum, cùm ante Baptiſmum facillimus ſit aditus ad indulgentiam.

CLEMENS Alexandrinus apud Euſebium lib. 3. hiſtor. cap. 17. aliâs 24. vocat Pœnitentiam Baptiſmum lachrymarum: atque ibidem ſignificat, multis orationibus & ieiuniis opus eſſe ad remiſſionem, quæ fit poſt Baptiſmum.

CYPRIANVS in ſerm. 5. qui eſt de lapſis, nihil aliud agit, quàm, poſt Baptiſmum ſi quis labatur in peccatum, ei neceſſe eſſe multis lachrymis & ieiuniis culpam ſuam abluere: & lib. 3. epiſt. 15. & 16. grauiter repræhendit eos, qui Abſolutionem pœnitentibus dabant, antequam iuſtam Pœnitentiam egiſſent. Similia habet Ambroſius in libro ad Virginem lapſam, cap. 8. vbi comparat Pœnitentiam tabulæ naufragij. Idem Gregorius Nazianzenus oratione in ſancta lumina, vbi diſtinguit Baptiſmum aquæ, qui facilis eſt, à Baptiſmo laborioſo, & lachrymarum, qui eſt eorum proprius, qui Pœnitentiam agunt poſt Baptiſmum. Eadem habent, & eadem ſimilitudine naufragij vtuntur, Pacianus epiſt. 1. ad Simpronianum, & Hieronymus in caput 3. Iſaiæ, & in epiſtola ad Demetriadem, & in altera ad Sabinianum.

EPIPHANIVS hæreſi 59. quæ eſt Catharorum, ſcribit, eos qui poſt Baptiſmum in peccata labuntur, non poſſe amplius ad Baptiſmum confugere, ſed aliud remediũ eſſe quęrendum, videlicet Pœnitentiam.

AVGVSTINVS in epiſt. 23. ad Bonifacium: *Si infans,* inquit, *poſt Baptiſmum propria incipiat habere peccata; illa non regeneratione auferuntur, ſed alia curatione ſanantur.* Et lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 16. *Si à Catechumeno factum eſt homicidium, Baptiſmate abluitur; ſi à baptizato, Pœnitentia & reconciliatione ſanatur.* Et homil. 50. ex lib. 50. homiliarum, diſtinguit tres Pœnitentiæ actiones: vnam quæ agitur ante Baptiſmum: alteram quotidianam atque perpetuam pro peccatis venialibus, pro quibus aſſiduè dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra:* tertiã pro lethalibus peccatis, quæ poſt Baptiſmum committuntur; ac de tertia iſta ſic loquitur, cap. 9. *In hac Pœnitentia maiorẽ in ſe quiſq; ſeueritatẽ exercere debet, vt à ſeipſo iudicatus, non iudicetur à Deo.*

CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, & CYRILLVS lib. 12. in Ioannem, cap. 56. apertè diſtinguunt modum peccata remittendi per Baptiſmum, & per alia Sacramenta; quod certè non facerent, ſi Baptiſmo peccata omnia præterita, & futura dimitterentur.

THEODORETVS in Epitome diuinorum decretorum, cap. de Pœnitentia, ſcribit, vulnera quæ poſt Baptiſmum accipiuntur, curabilia quidem eſſe, ſed non, vt olim, facili negotio per lauacrum regenerationis, ſed per multas lachrymas, & opera laborioſa.

Denique Ioannes DAMASCENVS, vt recentiores omittam, lib. 4. de Fide, cap. 10. repetit Nazianzeni ſententiam de diſtinctione Baptiſmatis aquæ à Baptiſmate laborioſo, & lachrymarum. Verè igitur Sacramentum Pœnitentiæ Baptiſmus quidam eſt, ſed Baptiſmus, vt Patres omnes teſtantur, laboris, & lachrymarum.

ACCEDANT poſtremò etiam rationes. PRIMVM. Nulla ratio patitur, vt eadem facilitate Deus ignoſcat iis, qui ignorantes, & qui ſcientes peccauerunt. Vera eſt enim Domini ſententia: *Ille ſeruus, qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis; qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Luc. 12. cui ſententiæ congruit, quod de ſe Apoſtolus ait: *Miſericordiam Dei conſecutus ſum,*

quia ignorans feci, in incredulitate. 1. Tim. 1. At ſi vera eſſet aduerſariorum opinio, non eadem, ſed, quod longè abſurdius eſt, maiori facilitate ad veniam peruenirent, qui ſcienter poſt fidem, & Baptiſmum, quàm qui ignoranter in incredulitate peccâſſent: facilius enim eſt Baptiſmum olim acceptum ad memoriam reuocare, quàm reipſa iterum baptizari. Hoc autem eſt, quod aduerſarij volunt, peccata ante Baptiſmum admiſſa, per Baptiſmum reipſa ſuſceptum; contracta autem poſt Baptiſmum, per Baptiſmum quidem, ſed memoria & cogitatione repetitum deleri. Quòd ſi hæc abſurda ſunt, vt reuera eſſe nemo ſanæ mentis inficiari poteſt, illud efficitur; diuerſum eſſe pactum Baptiſmi à fœdere reconciliationis poſt Baptiſmum; proinde diuerſum etiam Sacramentum.

Secundo. Ritus Baptiſmi & Pœnitentiæ diuerſam habent materiam, & formam: diuerſa igitur Sacramenta exiſtimanda ſunt. Quod attinet ad materiam, infrà ſuo loco probandum erit, materiam Sacramenti Pœnitentiæ eſſe ipſius pœnitentis actiones; cùm Baptiſmi materiam, aquæ aſperſionē eſſe nemo neget. Baptiſmi formam admittunt omnes illis verbis Dominicis contineri: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Ad eam reconciliationem, quæ fit poſt Baptiſmum, nemo dicit: *Ego te baptizo*, ſed, *Ego te abſoluo*, quam Abſolutionem etiam priuatam, agnoſcunt, & ex verbo Dei rectè doceri fatentur, Kemnitius & Caluinus, vt ſuprà oſtendimus.

Sed ad hoc argumentum reſpondet Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 15. §. 4. poteſtatem Clauiū, quæ exercetur in Abſolutione, non poſſe à Baptiſmate ſeparari: non enim poteſtatem Clauium exerceri ſine prædicatione Euangelij, qua annunciamus impios mundari Chriſti ſanguine. Signum autem ac teſtimonium lauacri illius, non eſſe aliud, niſi Baptiſmum: ita ſignum vtriuſque verbi, id eſt, tàm illius, *te baptizo*, quàm huius, *te abſoluo*, vnum atq; idem, non aliud & aliud eſſe.

At facilis eſt huius reſponſionis confutatio. Nam quidquid ſit de ſigno materiali, certè verbum aliud eſſe in Baptiſmo, aliud in reconciliatione pœnitentium, Caluinus negare non potuit. Cùm autem verbum potiſſima Sacramenti pars ſit, neceſſariò efficitur, vt Sacramenta diuerſa ſint, Baptiſmus, & pœnitentium reconciliatio; quæ verbi diuer-

diuerſis conſtant. Quid? quòd verba diuerſa, diuerſa etiam ſigna materialia exigunt. Nam ſignum materiale eſt quaſi viſibile verbum, & illud idem ſenſibus offerre debet, quod offert verbum: neque id aduerſarij negant. Porrò verbum, BAPTIZO, quod lauacrum ſonat, rectè adiunctum habet ritum Baptiſmi per aquam: idem enim oculis offert actio lauandi, quod auribus verbum baptizandi: At verbo ABSOLVO, quod à vinculis ſoluendis, non à ſordibus abluendis ducitur, non congruit ritus ablutionis. Quare non poteſt eſſe ſignum externum reconciliationis pœnitentium Baptiſmus, cùm eandem ſimilitudinem continere atq; exprimere debeant, verbum, & elementum. Et quamuis à virtute ſanguinis Chriſti omnis noſtra iuſtificatio pendeat; tamen idem Chriſti ſanguis, & lauacrum, & precium, & poculum etiam dicitur: & propterea per varia ſigna effectus eius repræſentari, & virtus applicari poteſt, per Baptiſmum vt lauacrum, per Abſolutionem vt precium; per Euchariſtiam vt poculum. Et ſicut Euchariſtia non cenſetur ab aduerſariis idem Sacramentum cum Baptiſmo, ita nec debet ritus Abſolutionis cum Baptiſmi ritu confundi, licet omnia iſta ſigna, ac teſtimonia ſint ſanguinis Chriſti pro nobis effuſi, cuius virtute lauamur, ſoluimur, potamur. Ex quo argumentum Caluini planè euacuatur. Fatemur enim Chriſti ſanguine nos iuſtificari, ſiue cùm baptizamur, ſiue cùm reconciliamur, ſiue cùm potamur, ſed per diuerſa externa ſigna, atque adeò Sacramenta, vim ſanguinis illius ita nobis applicari, vt modò mundari, modò ſolui, modò potari dicamur.

TERTIO. Miniſtri diuerſitas diuerſa Sacramenta eſſe teſtatur. Conſtat enim Baptiſmum ratum eſſe, etiamſi à non Sacerdote tribuatur: nam Actor. 8. Philippus Diaconus baptizauit. Actor. 9. Ananias, qui ne Diaconus quidem erat ſed merè laicus, Apoſtolum Paulum baptizauit. Id enim contigit primo anno à paſſione Domini, quo tempore ſolùm erant ſeptem Diaconi ab Apoſtolis ordinati, è quorum numero Ananias non erat. Et Ruffinus lib. 10. hiſt. cap. 14. ſcribit, Baptiſmum verum ac ratum habitum eſſe, quem Athanaſius laicus, & puer, aliis quibuſdam pueris aliquando contulerat. At reconciliationem Pœnitentium, ita propriam ſemper fuiſſe ſcimus Epiſcoporũ, & Preſbyterorum, vt ſi laicus id facere quauis neceſſitate prȩſume-

 ret,

ret, irritam eſſe reconciliationem nemo ambigeret. De qua re ſuo loco diſſeretur.

QVARTO. Si Baptiſmus Sacramentum Pœnitentiæ eſſet, ac per cogitationem & memoriam repetitus, obſignaret, vt aduerſarij loquuntur, promiſſionem reconciliationis, quocunque tempore opus eſſet; illud efficeretur, non debere niſi adultos baptizari, vt ab Anabaptiſtis, quos Lutherani etiam & Caluiniani repræhendunt, fieri videmus. Nam alioqui incertiſſima erit iuſtificatio, quippè quæ ab hominum teſtimonio pendeat: neque enim qui infantes baptizantur, cùm poſteà adoleuerint, baptizatos ſe fuiſſe recordari poſſunt, ſed coguntur alienis verbis, non ſuis oculis credere. Quo pacto igitur iſta cohærent, vt Sacramenta percipi dicant, quo certi reddantur homines propriæ iuſtificationis: & tamen incertos eos eſſe cogant an Sacramentum perceperint, cùm infantes baptizent?

QVINTO. Si Baptiſmus valet ad peccata, nō ſolùm prçterita, ſed etiam futura delenda; quæro, quo tempore futura peccata deleat: an tunc, cùm primùm ſuſcipitur, an poſteà, cùm ad memoriam reuocatur. Si enim cùm primùm ſuſcipitur, omnia peccata etiam futura vſque ad finem vitæ deleat; incredibilis cōſequetur abſurditas, vt videlicet peccata prius deleantur quàm fiant, & homini baptizato nulla peccata etiam poſt Baptiſmum admiſſa, nocere queant, ac demum vt omnes baptizati, ac proinde omnes tùm Catholici tùm Hçretici, modò Baptiſmum ſuſceperint, neceſſariò ſaluari debeant: verum enim eſſe Baptiſmum, & ſalutarem, quem infantes apud nos ſuſcipiūt, Lutherani & Caluiniani non negant.

QVOD ſi fortè dixerint, peccata poſt Baptiſmum cōmiſſa non eſſe, antequā fiant, deleta, ſed tunc demū purgari, cùm per fidem & Pœnitētiam ad ſignum, & fœdus Baptiſmi animo & cogitatione reditur: duplex abſurditas conſequetur. Nam & incerta erit iuſtificatio, vt paulò antè dicebam⁹, cùm ab hominum teſtimonio pendeat: & eadē ratione tolletur Euchariſtiæ frequentatio, cùm ita ſufficere poſſit memoria ſpiritualis cibi aliquando guſtati, quemadmodū memoria ſufficit lauacri aliquando percepti. Vel ſi ridiculum eſt, ita memoriam cibi ad ſaturitatē prodeſſe, vt cibus ipſe prodeſt: cur non ſit etiam ridiculum, ita memoriam lauacri ad maculas eluendas conferre, vt lotio ipſa confert?

CAPVT

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones.

SED iam argumenta aduerſariorum diluẽda ſunt. Et quoniam in libro de Baptiſmo, cap. 18. ſoluimus argumenta Lutheri, Kemnitij & Caluini, quæ ipſi attulerant in diſputationibus de Baptiſmo: nunc ea ſolùm argumenta diſſoluenda reſtant, quæ Caluinus addidit lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. 17. vbi de Sacramẽto Pœnitentiæ propriè diſputat. Sic igitur ille argumentatur; Baptiſmus per peccatum non deletur; igitur tota vita vtilis eſſe poterit, ſi ad memoriã reuocetur, quoties peccator de remiſſione cogitat: *Quaſi verò*, inquit, *per peccata deleatur Baptiſmus, & non potius in memoriam reuocanda ſit peccatori, quoties de peccati remiſſione cogitat, vt illinc ſeſe colligat, animumq́ recipiat, & fidem confirmet, &c.*

RESPONDEO; Multa ſunt in Baptiſmo: PRIMVM, actio ipſa ablutionis, quæ propriè cum verbo Sacramentum facit: atque hæc non permanet, ſed dum efficitur, tranſit, vt notum eſt. DEINDE, gratia regenerationis, & renouationis, quæ per Baptiſmum acquiritur: hæc verò manet in anima, donec per lethale peccatum eiiciatur. Qui enim poſt Baptiſmum peccant, deſinunt eſſe filij Dei, & hæredes Regni, atque ad membra Diaboli, & Gehennam pertinere incipiunt: id quod in Scripturis apertiſſimum eſt. TERTIO, character quidam ſpiritualis; & hic quidem ſemper manet, neque per vllum peccatum aboleri poteſt, & ratione eius, Baptiſmus repeti nequit. Sed neque Caluinus characterem iſtum admittit, neque eſt character ſignum viſibile atque externum, vt verbo adiunctum, propriè Sacramentum efficiat. Quare licet Baptiſmus in ſuo quodam effectu ſemper maneat: non tamen eam vim habet, vt per modum ſigni viſibilis promiſſionem confirmare, atque, vt ipſi loquuntur, obſignare poſſit.

DICENT fortaſſe, ipſam Baptiſmi actionem viſibilem atque externam ſemper manere, non quidem in ſe, ſed in mente & cogitatione hominis baptizati. AT id non ſufficit vt Sacramentum Baptiſmi manere dicatur: & ſi id ſufficeret, certè etiam Euchariſtiæ mãducatio ſemel peracta, ſemper maneret; proinde fruſtrà repeteretur.

SECVNDO, Caluinus ibidem S. HIERONYMI teſtimo-

nium adducit: *Quòd*, inquit, *Hieronymus durè, & impropriè dixit, Pœnitentia reparari Baptiſmum (à quo excidunt, qui excommunicari ab Eccleſia merentur) boni iſti interpretes ad ſuam impietatem trahunt.*

RESPONDEO, ipſa ſimilitudo tabulæ naufragij, qua tot in locis S. Hieronymus vtitur, ſatis apertè docet, toto cœlo, vel potiùs mari, aberrare Caluinum. Nam ſi Hieronymus ſignificare vellet, Pœnitentia reparari Baptiſmum; non diceret, Pœnitentiam eſſe tabulam poſt naufragium, ſed ſcapham, qua rediretur ad nauim. Neque enim eiuſmodi tabulas, qui in diſcrimine vitæ verſantur, arripere ſolent; vt per eas ad nauim redeant, quam fractam eſſe ſciunt: ſed vt quoquomodo, licet ægrè atque incommodè, ad littus enatare queant. Sic enim explicat S HIERONYMVS ſimilitudinem illam in epiſt. ad Sabinianum: *Quòd ſi*, inquit, *nec ſic Pœnitentiam vult agere, & fracto nauigio, tabulam per quam ſaluari poterat, non retentat; cogor dicere, &c.*

TERTIO, à teſtimonio Scripturæ & veteris Eccleſiæ, argumentum ducit his verbis: *Aptiſſimè dixeris, ſi Baptiſmum vocaueris Pœnitentiæ Sacramentum, cùm in confirmationem gratiæ, & fidei ſigillum, iis datus ſit, qui Pœnitentiam meditantur. Quod ne commentum eſſe noſtrum putes, præterquam quod Scripturæ verbis conforme eſt, apparet in veteri Eccleſia fuiſſe peruulgatum inſtar certiſſimi axiomatis. Nam in libello de fide ad Petrum, qui Auguſtino inſcribitur, Sacramentum fidei, & Pœnitentiæ dicitur. Et quid ad incerta confugimus? quaſi verò apertius quippiam requirendum ſit, quàm quod recitat Euangeliſta, Ioannem prædicâſſe Baptiſmum Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.*

RESPONDEO, Pœnitentiam quandam ante Baptiſmum neceſſariam eſſe, & rurſus aliam ante reconciliationem, quæ poſt Baptiſmum datur; extra controuerſiam eſt. Nam de priore legimus, Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm.* De poſteriore Act. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua:* alloquitur enim S. Petrus Simonem Magum iam baptizatum. Probandũ itaque Caluino fuerat, Baptiſmum dari in ſigillum fidei, iis qui Pœnitentiam meditantur poſt Baptiſmum; aut eius Pœnitentiæ, quæ poſt Baptiſmum agitur, Sacramẽtum appellari: quod cùm non fecerit, nihil omninò fecit. Nam in lib. de fide ad Petrum, cap. 30. Baptiſmus vocatur Sacramentum fidei, & Pœnitentiæ,

entiæ, non cuiuſcunq;, ſed eius quæ ante Baptiſmum agi debet. Et in Euangelio Marci cap. 1. & Lucæ cap. 3. vocatur Baptiſmus Ioannis, non autem Baptiſmus Chriſti de quo agimus, Baptiſmus Pœnitentiæ: neq; dicebatur Baptiſmus Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, is quem Ioannes prædicabat; quia pœnitentibus peccata remitteret, ſed quia ad Pœnitentiam prouocabat, quam Pœnitentiam qui agerent vt par erat, remiſſionem peccatorum obtinerent. Itaq; Baptiſmus Ioannis Pœnitentiam pariebat, Pœnitentia remiſſionem; Chriſti verò Baptiſmus non Pœnitentiam gignit, ſed per Pœnitentiam præparatos à peccatis purgat, eoſque renouat, & regenerat: & ideò in Scripturis Baptiſmus Ioannis paſſim appellatur Baptiſmus Pœnitentiæ, quia ad Pœnitentiam inuitabat, Matt. 3. Marc. 1. Luc. 3. Act. 13. & 19. Chriſti verò Baptiſmus, non Pœnitentiæ Baptiſmus, ſed lauacrum regenerationis & renouationis dicitur, Tit. 3. Epheſ. 5. Vide plura de hac re in libro de Baptiſmo, cap. 23.

CAPVT XV.

De partibus eſſentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.

DEMONSTRAVIMVS hactenus, Pœnitentiam Sacramentum eſſe verè proprieq; dictum, atque etiam à Sacramento Baptiſmi diſtinctum: nunc de partibus eius diſputare incipiemus.

Tribus partitionibus diuidi ſolet Pœnitentię Sacramentum. PRIMA ſumitur ab eſſentia, quæ duabus partibus conſtat, materia & forma, id eſt, actibus pœnitentis, & abſolutione ſacerdotis. SECVNDA à materia, quæ tres partes compræhendit, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem. TERTIA à ritu, quæ eſt etiam trimembris: alia enim eſt Pœnitentia priuata, alia publica, & hęc rurſus aut ſolennis, aut non ſolennis. De his partitionibus nunc breuiter, & generatim dicemus: deinde in ſequentibus libris ſeorſim de ſingulis partitionum membris, de quibus controuerſiæ aliquæ agitari ſolent, diſſeremus.

Igitur de partibus eſſentialibus huius Sacramenti, illud conuenit inter omnes, Verbum abſolutionis ad huius Sacramenti eſſentiam pertinere: illud enim ſine vllo dubio

ſignum eſt, & cauſſa remiſſionis peccatorum. Et quanquam Abſolutio illis verbis, iuxta vſum Eccleſiæ, qui omninò ſeruandus eſt, continetur: *Abſoluo te à peccatis tuis*; tamen ſi in eandem ſententiam alia verba adhiberentur, vt: *Remitto tibi peccata tua*; vel, *Remittuntur tibi peccata tua*, nihil de Sacramenti eſſentiali perfectione decederet. Neq; verò quæſtio eſſe poteſt de materia, quam dicunt remotam: conſtat enim peccata, ſiue hominem peccatorẽ, materiam eſſe Sacramenti huius remotam, cùm ad peccata delenda, ſiue ad hominem peccatorem curandum Abſolutio à ſacerdotibus impendatur. Sed neq; peccatum, neq; peccator, talis materia dici poteſt, ex qua tanquam ex altera parte, Sacramentum perficiatur: ſed potiùs circa quam Sacramentum operetur; quemadmodum corporalis morbus, aut ægrotus, non eſt id ex quo medicamentum conſtet, ſed in quod vim ſuam medicamentum exerat.

Quæſtio igitur eſt, Vtrum præter Abſolutionem, aliquid aliud ſit, quod ad Sacramenti huius rationem, atque eſſentiam pertinere videatur. Quatuor autem ſententiæ inueniuntur. PRIMA eſt, ſolam Abſolutionem Sacramenti huius eſſentiam conſtituere. Ita ex Catholicis Theologis Scotus docuit in 4. Sent, diſt. 14. q. 4. & diſt. 16. q. 1. & qui eum ſequuti ſunt, Gulielmus Okam, Ioannes Maior, Iacobus Almayn, & ſi qui ſunt alij. Ad quam ſententiam accedunt etiam aliqui ex Hæreticis noſtri ſeculi, vt Illyricus in Apologia Confeſſ. Antuerpien. cap. 18. & Kemnitius in 2. par. Examinis. pag. 903.

Sed in duobus diſſident Hæretici iſti à Theologis ſuprà citatis. PRIMVM enim hæretici non agnoſcunt Sacramentum Pœnitentiæ, niſi imperfectum, & impropriè dictum, cùm ſolo verbo, vt ipſi loquuntur, ſine elemento conſtet: at Catholici illi integrum & perfectum, ac propriè dictum Sacramentum eſſe volunt, licet in ſola Abſolutione eſſentia eius conſiſtat. DEINDE Scotus, & qui eum ſequuntur, etſi negent Confeſſionem eſſentialem partem eſſe Sacramenti huius, tamen non negant eam eſſe neceſſariam, & à Chriſto inſtitutam, quod Illyricus, & Kemnitius, & ceteri Sectarij negant. ADDE, quòd Scotus, & ceteri Doctores Catholici, ante Concilia illa vixerunt, in quibus accuratius hæc omnia explicata ſunt; quòd ſi hoc tempore ſupereſſent, ſine dubio Eccleſiæ definitioni ac ſententiæ acquieſcerent.

ALTE-

ALTERA ſententia eorum eſt, qui præter verbum Abſolutionis, ritum etiam quendam viſibilem à miniſtro adhiberi volunt, vt eſſentia Sacramenti huius integrè perficiatur, quanquam non ſatis explicant, quis ſit ille ritus. Philippus Melanchthon in Apologia Confeſſionis Auguſt. art. 13. de vſu & numero Sacramentorum, huius ſententiæ auctor eſt: ſcribit enim, Baptiſmum, Euchariſtiam, & Abſolutionem vera Sacramenta eſſe, quòd habeant ritum cum promiſſione. Et ibidem, diſtinguit ritum à verbo: *Corda,* inquit, *ſimul per verbum & ritum mouet Deus: ſicut autem verbum incurrit in aures, vt feriat corda, ita ritus ipſe incurrit in oculos, vt moueat corda.* Et infrà: *Ritus oculis accipitur, & eſt quaſi pictura verbi, idem ſignificans quod verbum, quare idem eſt vtriuſq; effectus.*

TERTIA eſt eorum ſententia, qui ex Baptiſmo ſeu Baptiſmi recordatione, & verbo Abſolutionis, Sacramentum Pœnitentiæ conſtituunt: de qua ſuperiore capite diſſeruimus.

POSTREMA ſententia, eaque veriſſima eſt, Sacramentum Pœnitentiæ duplici parte intrinſeca atque eſſentiali conſtare, Abſolutione ſacerdotis tanquam forma, & actibus pœnitentis tanquã materia. Quę ſententia, & fuit olim multorum veterum Theologorum, ſancti Thomæ, Richardi, Durandi, & aliorum in 4. Senten. diſt. 14. & nunc eſt fermè omnium, qui de Pœnitentiæ Sacramento ſcribunt.

Sit igitur propoſitio PRIMA: *Non niſi abſurdè dici poteſt, Pœnitentiæ Sacramentum ex Baptiſmo & Abſolutione conſtare.* Hæc propoſitio ſatis capite ſuperiore probata eſt: & certè ſufficere deberet, quòd nec Baptiſmus ante multos annos peractus, nec eius recordatio, ſigna ſenſibilia dici poſſunt; cùm ad Sacramẽti eſſentiam id maximè requiratur, vt cùm Sacramentum percipitur, corporale ſignum corporalibus ſenſibus obiiciatur.

SECVNDA propoſitio: *Nullus eſt ritus à miniſtro adhibitus, præter verbum Abſolutionis, qui Sacramenti huius materia rectè dici poſſit.* Optarem Philippus clarius explicuiſſet, quiſnám ſit ritus, qui in oculos pœnitentis incurrit, dum verbum Abſolutionis, eiuſdem pœnitentis aures ferit: minus enim in eius ſententia refellenda laboraremus. Veruntamen, niſi fallor, tres ſunt miniſtri actiones duntaxat, de qui-

de quibus aliqua ratione ambigi poteſt: quæ ſi omnes euidenter excludantur, euidenter etiam Philippi ſententia refutata erit.

PRIMVM igitur Miniſter dum pœnitentes reconciliat, eiſdem manum imponere conſueuit. SED hic ritus etſi & in antiqua Eccleſia in vſu fuit, & nunc etiam in pleriſq; locis adhibetur; ad eſſentiam tamen Sacramenti huius non pertinet, vt ſanctus Thomas docet in opuſculo 22. de forma Abſolutionis, vbi breuiter refellit obiectiones, quę contrà fieri poterant. Erit autem hoc multò etiam certius, ſi aduerſariorum doctrina locum habeat, ſiquidem ex verbo Dei non poteſt vllo modo demonſtrari, manus impoſitionem in reconciliatione neceſſariò eſſe adhibendam: nec ſolum teſtimonium, ſed neque exemplum vllum huius manus impoſitionis in ſacris literis inuenitur. *Quorum remiſeritis peccata,* Dominus ait, *remittuntur eis.* Ioan. 20. non autem addidit: Et quibus impoſueritis manus. Neque ex verbis iam citatis colligitur, imponēdas eſſe manus, quemadmodum ſanè colligitur, confitenda eſſe peccata, vt ſuo loco oſtendemus: quid enim prohibet, quo minus peccata remittantur, etiamſi manus non imponantur? Neque Dominus, cùm Paralytico Matth. 9. & Magdalenæ Luc. 7. dixit: *Remittuntur tibi peccata,* manus eis impoſuiſſe legitur.

QVOD autem in Concilio IV. Carthaginenſi, can. 78. dicitur, vt pœnitentes, qui ob vitæ periculum, viaticum Euchariſtiæ accipiunt, non ſe exiſtiment abſolutos ſine manus impoſitione ſi ſuperuixerint: non repugnat iis, quæ diximus. Accipit enim Concilium manuſimpoſitionem pro ipſa Pœnitentiæ actione, in qua frequenter manus imponebantur: nam in eodem Concilio can. 80. præſcribitur, vt ſingulis diebus ieiuniorum, manus à ſacerdote pœnitentibus imponantur. Itaque hæc eſt Concilij illius ſententia; Qui ob vitæ periculum priuatim à ſacerdotibus abſoluuntur, nondum completa Pœnitentię publicæ actione, ij ſi ſuperuixerint, redeant ad ordinem pœnitentium, & cum illis manus impoſitionem ſuis temporibus percipiant; & niſi id fecerint, non ſe exiſtiment abſolutos à vinculo Excommunicationis; vel à pœna temporali, quæ illis præſcripta à Sacerdotibus fuerat. Nam quòd à culpa abſoluti fuerint, dubitari non poteſt, cùm viaticum Euchariſtiæ perceperint,

quod

quod Eccleſia nunquam tribuit, niſi iis, quos à culpa lethali liberos credit.

Alter ritus, quo in reconciliatione pœnitentium vti ſolent Catholici ſacerdotes, eſt ſignum crucis ſuper ipſum pœnitentem manu ſacerdotis expreſſum. Sed de hoc ritu nulla dubitatio eſſe poteſt; nam neque hoc ſignũ aduerſarij vlla in re adhibere ſolent, & idem ſignum non eſſe de eſſentia Sacramenti Pœnitentiæ, vt neque etiam Euchariſtiæ, S. Thomas docet 3. part. quæſt. 84. art. 4. cui nullus Catholicorum in hac re contradicit.

Tertivs ritus fingi poſſet, motus ille viſibilis linguæ, & labiorum, qui in verborum pronunciatione exercetur: quam ſententiam Lutheranorum quorundam eſſe audio. Et ſanè nihil aliud fingi poſſe videtur, ſi quo modo explicanda eſt opinio illa Philippi, diſtinguentis in pronunciatione Abſolutionis ritum, qui obiicitur oculis, à verbo, quod incurrit in aures. Sed abſurda omninò, ac planè ridicula ſententia eſt. Nam Inprimis commune eſt omni verbo corporali, vt non fiat ſine motu linguæ & labiorum, & tamen nemo hactenus in verbo, quo Baptiſmum, vel Euchariſtiam conficimus, diſtinxit ritum à voce. Deinde motus linguæ & labiorum nihil per ſe ſignificat, ſed ſolùm eſt cauſſa vocis, quæ indicat animi conceptiones. Itaque ſi ſurdus quiſpiam videat hominem loquentem, non magis ex motu labiorum coniiciet quid à loquente ſignificetur, quàm ſi eundem motum labiorum cerneret in pecude. Non igitur fingi poteſt ritus vllus ex parte Miniſtri.

Tertia propoſitio: *Actio pœnitentis quaſi materia, & verbum Sacerdotis quaſi forma, Sacramenti Pœnitentiæ rationem atque eſſentiam complent.* Non eſt hoc loco ex diuinis literis probandum, actionem pœnitentis, Confeſſionem videlicet, & reliqua, quæ ex parte eius requiruntur, vel omninò neceſſaria eſſe, vel à Chriſto inſtituta: id enim infrà ſuo loco tractabitur, vt ſuprà diximus. Sed hoc poſito, probandum eſt ſolùm, actionem pœnitentis ad Sacramenti eſſentiam pertinere vt materiam, ex qua, ſi forma accedat, Sacramentum conſtituitur. Et quoniam illa hypotheſi facta, quæſtio ſolùm inter Catholicos eſt; probabitur ſententia noſtra ex teſtimoniis illis, quæ à Catholicis omnibus admittuntur.

Primvm igitur Tridentinum Concilium, ſeſſ. 14. c. 3. docet,

docet, formam Sacramenti Pœnitentiæ eſſe verba illa: *Ego te abſoluo, &c.* actus verò pœnitentis eſſe quaſi materiam: & paulò pòſt addit, tàm Abſolutionem, quàm actus pœnitentis, ad integritatem Sacramenti pertinere. Quo decreto ſatis apertè Concilium docuiſſe videtur, non ſola Abſolutione integrum Sacramentum contineri: non enim diſtingui debuit forma à materia, ſi vnica ſimplex actio Sacerdotis totum Sacramentum conſtituit. Et quomodo, quæſo, ad Sacramenti integritatem non minus requiritur actio pœnitentis, quàm Abſolutio ſacerdotis, ſi ſola Abſolutio Sacramentum perficit?

Deinde Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum, ipſam Pœnitentiam vocat Sacramentum, & eius partes materiales eſſe dicit actus pœnitentis, formam autem verba Sacerdotis: *Ego te abſoluo, &c.* ad quem modum loquitur etiam Lucius Papa III cap. Ad abolendam, de hæreti. vbi Sacramenta vocat, Baptiſmum, Confeſſionem peccatorum, & Matrimonium. At quomodo Confeſſio Sacramentum eſt, ſi ad eſſentiam Sacramenti nullo modo pertinet? Neque Scotus ſatis aptè loquutus videri debet, cùm ait in 4. diſt. 14. q. 4. *Pœnitentia eſt abſolutio pœnitentis, facta certis verbis, &c.* Pœnitentia enim actio pœnitentis eſt, non Sacerdotis; Abſolutio autem Sacerdotis, non pœnitentis. Quis enim ita loquitur, vt dicat hominem agere Pœnitentiam, dum abſoluitur, & non potiùs dum plorat, confitetur, ieiunat?

Idem Praeterea Concilium omnia Sacramenta tribus perfici dicit, materia, forma, & intentione Miniſtri: non igitur Sacramentum Pœnitentiæ ſola forma Abſolutionis & intentione conſtare poteſt.

Denique actio pœnitentis ſignum eſt ſenſibile gratiæ iuſtificantis à Deo inſtitutum, & ex eiuſdem promiſſione concurrit ad remiſſionem peccatorum: cur igitur pars quędam Sacramenti non erit? Nam ſenſibile ſignum eſſe, in quæſtionem verti non poteſt, cùm non debeat Sacerdos abſoluere, niſi quem ex ſignis ſenſibilibus pœnitentem eſſe cognoſcit: eſſe autem ſignum gratiæ iuſtificantis, manifeſtè colligitur ex eo, quòd qui peccatum confitetur, & veniam à Deo petit, indicat ſe peccatum odiſſe, & ab eo iam, animo & voluntate recedere, ac proinde iuſtificari, quod apertiùs ſignificatur, & completur per Abſolutionem. Porrò

hoc

hoc ſignum à Deo inſtitutum eſſe, alibi, vt diximus, eſt probandum, neq; à Scoto eiusq; ſectatoribus negatur. Deniq; ad remiſſionem peccatorum aliquo modo concurrere, teſtatur S, Ioannes, qui in epiſt. 1. cap. 1. ſcribit: *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata, & emundet nos ab omni iniquitate.* Et quemadmodum verè dicimus aliquem iuſtificari, quia abſoluitur, ſic etiam rectè dicere poſſumus, aliquem iuſtificari, quia peccata humiliter confitetur. Sed de hac re in ſequenti capite plura dicemus.

CAPVT XVI.

Soluuntur obiectiones.

NVNC obiectiones diluendæ ſunt, tùm Kemnitij, tùm etiam aliquorum Catholicorum. Kemnitius igitur in 2. parte Examinis pag. 935. refellere nititur Concilij Tridentini doctrinam de partibus eſſentialibus Sacramenti Pœnitentiæ, ac PRIMO obiicit, Antiquitati eſſe ignotam hanc diſputationem, an in Pœnitentia ſit materia & forma Sacramentalis.

RESPONDEO, nomina materiæ & formæ in Sacramentis, inuenta ſunt à poſterioribus Doctoribus ad rem facilius explicandam: ideò nihil eſt mirum, ſi apud veteres non legantur. Nam neque in Baptiſmo & Euchariſtia, ſancti Patres ita verbum ab elemento diſtinxerunt, vt vnum formã, alterum materiam appellarent: & tamen non negat Kemnitius, aquam in Baptiſmo rectè vocari materiam, & verbum formam. Satis igitur nobis eſſe debet, quòd quemadmodum antiqui Patres in Baptiſmo, aquam, & inuocationem Trinitatis adeſſe debere docuerunt: ſic etiam in Pœnitentia, actionem pœnitentis & reconciliationem Sacerdotis neceſſariò adhibenda eſſe docuerint.

SECVNDO obiicit, ne inter Scholaſticos quidem de hac re quidquam conſtare, cùm alij peccata velint eſſe materiam, alij peccatorem confitentem, alij actiones pœnitentis, alij actionem ſacerdotis proferentis certis ritibus Abſolutionem: *Sic etiam formam quidam ponunt*, inquit, *Verba Abſolutionis; quidam ipſos actus abſoluentis dicunt eſſe pro forma, etiamſi non fiant per limitata & determinata Verba.*

RESPON-

RESPONDEO, Kemnitius ſemper eſt ſui ſimilis calumniator, & mendax. Nam inprimis nulli ſunt Catholicorum, qui materiam huius Sacramenti fecerint actionem Sacerdotis, certo ritu pronunciantis Abſolutionem, ſi vnum excipias Gropperum, aut quicunq; fuit auctor Enchiridij Colonienſis, qui non ſatis cautè interdum loquutus videtur. Theologi enim aut volunt in ſola Abſolutione Sacramentum conſiſtere; & ij non diſtinguunt materiam à forma: aut (quæ eſt communis ferè omnium ſententia) materiam ex parte pœnitentis, formam ex parte ſacerdotis aſſignant. Porrò, qui materiam eſſe dicunt peccata, aut peccatorem confitentem, aut ipſam Confeſſionem; non diſſentiunt inter ſe, vt Kemnitius cuperet, ſed idem omninò ſentientes, de re eadem diuerſa ratione loquuntur, non ſecus ac ſi alij dicerent in Baptiſmo materiam eſſe aquam, alij ablutionem, alij hominem, qui abluitur. Nam peccata dicuntur materia, cùm de materia remota agitur, ad quam tollendam Sacramentum inſtitutum eſt. Qui peccata confitetur, materia dicitur, cùm de materia circa quam, ſiue, de ſubiecto in quod agit virtus Sacramentalis, diſputatio eſt. Actio denique pœnitentis materia vocatur, cùm de materia illa diſſeritur, ex qua Sacramentum adiuncta forma conſtituitur. Simile quid cernimus in corporum medicina (eſt enim Pœnitentia medicina animorum) nam & morbus, & ægrotus, & ęgroti deambulatio, materia medicinę rectè dici poſſunt: ſiquidem morbus per medicinam tollitur; ægrotus per eandem curatur; deambulatio pars eſt medicamenti ſalutaris, & vnà cum pharmaco à medico propinato ſanitatem reſtituit.

QVOD attinet ad formam, non diſſentiunt inter ſe, qui certa verba Abſolutionis formam eſſe dicunt, & qui contendunt nulla eſſe verba determinata, quibus Abſolutio impendatur. Nam ſi de ſono, & numero ſyllabarum agatur, nulla ſunt verba determinata, quæ ad Sacramenti eſſentiam neceſſariò requirantur: ſiue enim quis dixerit: *Abſoluo te*, ſiue, *Remitto tibi peccata*; & ſiue id Latinè, ſiue Gręcè, ſiue barbara aliqua lingua pronunciauerit, ſemper efficitur Sacramentum. Si verò de ſententia verborum ſermo ſit, nemo Catholicorum negat, verba eſſe determinata, atque ex diuinis literis deprompta. Quod idem cernimus in Baptiſmo: neq; enim certus ſonus aut numerus ſyllabarum

in

in Scripturis determinatur, quo forma Baptiſmi pronunciari debeat, ſed ſolùm ſententia eius formæ ex Euangelio colligi poteſt. Quare quemadmodum ex eo quod Dominus ait Matth. vlt. *Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, colligit Eccleſia formam illam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, nec tamen cenſerentur non verè baptizare, qui dicerent; Ego te abluo, ſeu tingo, ſiue aſpergo, &c. ſic etiam ex eo quod idem Dominus ait Matth. 16. *Quodcunque ſolueris, erit ſolutum*. Et Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, colligit Eccleſia formam illam: *Ego te abſoluo à peccatis tuis*, nec tamen cenſerentur non verè abſoluere, qui aliis verbis eandem ſententiam proferrent.

TERTIO obiicit, Sacramenta eſſe actiones Dei: proinde ſi opera humana, quales ſunt actus pœnitentis, ſint pars eſſentialis Sacramenti; humanis operibus diuinitatem quandam attribui, vt ſcilicet ſolium ipſorum iuxta aſtra DEI exaltetur, ſicut de Rege Babylonico Iſaias loquitur.

SED hoc iam ſolutum eſt ſuprà cap. 6. in tertio mendacio Kemnitij, vbi breuiter indicauimus, actiones Pœnitentis non habere vim Sacramentalem iuſtificandi, niſi vt inſtrumenta ſunt Dei, quemadmodum etiam verbum Sacerdotis, etiamſi actio quædam ſit, ab hominis lingua & arteria, ſpirituque producta, tamen vt inſtrumentum Dei eſt, rem diuinam, id eſt, gratiam iuſtificationis efficit.

QVARTO obiicit, ante centum annos, tempore Gabrielis, nihil certi de materia Sacramenti Pœnitentiæ in Eccleſia fuiſſe.

RESPONDEO, more ſuo dicit Kemnitius, ſed non probat, nam Gabriel in 4. diſt. 14. q. 2. art. 1. docet ex communi ſententia, actiones pœnitentis eſſe pro materia huius Sacramenti, & verba Sacerdotis pro forma, & citat Alexandrũ, Thomam, & Richardum. NEQVE mouere debet, quòd non dicit, actionem pœnitentis eſſe materiam, ſed pro materia, quia idem dicit de materia omnium Sacramentorum diſt. 3. quæſt. 1. artic. 1. In nullo enim Sacramento inuenitur materia propriè dicta, ſi exactè loquamur de materia ad modum loquendi Philoſophorum: & tamen in Sacramento inuenitur res quædam, quæ inſtar materiæ dici poſſit. Et eodem modo loquitur Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum, cùm dicit, Sacramenta tribus perfici,

ſici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & intentione Miniſtri. Ex quo etiam Concilio intelligimus, falſiſſimum eſſe quod ſcribit Kemnitius, ante centum annos, & Gabrielis ætate, adhuc fuiſſe dubium & incertum, quæ eſſet materia Sacramenti. Nam Concilium Florentinum, in quo diſertis verbis explicantur materiæ & formæ omnium Sacramentorum, anno Domini M.CD. XXXIX. abſolutum eſt: proinde ante annos centum & quadraginta, & ante Gabrielis ætatem, iam erat in Eccleſia non ſolùm indubitata & certa doctrina de materia Sacramenti Pœnitentiæ, ſed etiam diligentius quàm vnquam anteà, explicata.

Qvinto obiicit verba Concilij Tridentini, quod non videtur auſum fuiſſe apertè ſcribere, actionem pœnitentis eſſe materiam Sacramenti huius, ſed ſcripſit eſſe materiam, vel quaſi. Ex quo pulchrè ſibi videtur Kemnitius colligere, Pœnitentiæ Sacramentum eſſe Sacramentum, vel quaſi; & effectum eius eſſe remiſſionem peccatorum; vel quaſi.

Respondeo, omitto quòd Kemnitius non ſatis fideliter retulit verba Concilij, vt locum faceret argutiæ ſuæ: non enim Concilium poſuit, eſſe materiam, vel quaſi; ſed ſimpliciter, eſſe quaſi materiam, ſeſſ. 14. c. 3. Omitto etiam, quòd vox illa Qvasi, non ſemper extenuat rem, de qua agitur: alioqui Ioan. 1. vbi dicitur Chriſtus quaſi vnigenitus à Patre; liceret argumentari cum Kemnitio, ac dicere, Chriſtum eſſe vnigenitum, vel quaſi. Sed his omiſſis, Concilium Tridentinum, vt etiam anteà Florentinum; actiones pœnitentis maluerunt dicere, quaſi materiam, quàm abſolutè, materiam, non quòd non ſint verè, & propriè talis materia, qualem Sacramenta requirunt: ſed quod non ſint res aliqua ſolida, permanens, ac tractabilis, qualis in multis aliis Sacramentis cernitur.

Quod vt planiùs explicetur, Animadvertendvm eſt, duobus modis Sacramentorum materiam poſſe conſiderari. Vno modo, vt eſt pars quædam Sacramenti. Alio modo, vt cum materia rerum naturalium, vnde nomen accepit, ſimilitudinem habet. Et quidem priore modo nihil aliud requiritur ad Sacramenti materiam, niſi vt ſit externum ac ſenſibile ſignum, quod per verbum perficiatur, & quaſi formetur; & hoc modo verè ac propriè actio pœnitentis eſt materia Sacramenti. Poſteriore autem modo nullius

lius quidem Sacramenti, vt rectè Gabriel affirmat, materia eſt propriè, ac ſimpliciter, ſed metaphoricè tantùm materia: ſed maximè tamen omnium, materia Sacramenti Pœnitentiæ diſtat à perfectione Phyſicæ materiæ, cùm, vt diximus, non ſit aliquid ſolidum, & tractabile, ſed actio quædam tranſiens. Quare quemadmodum aqua Baptiſmi, ſi cum materia phyſica comparetur, quaſi materia dici poteſt: ſic etiam actio pœnitentis, ſi cum aqua Baptiſmi conferatur, quaſi materia rectè dicitur, licet in ordine ad Sacramẽtum, vtraq; verè & propriè, ſimpliciter & abſolutè materia ſit.

Atq; hæc quidem præcipua ſunt Kemnitij argumenta, nam ad reliquas eius calumnias ſuprà reſpondimus, cùm Hæreticorum mendacia refutaremus. Nunc addemus illa argumenta, quibus vtuntur, qui Scotum ſequuti, in ſola Abſolutione totam Sacramenti Pœnitentiæ rationem ponunt: actionem verò pœnitentis, non partem Sacramenti, ſed diſpoſitionem quandã ad Sacramentum ſuſcipiendum vocant.

Obiiciunt igitur PRIMO, Sacramentum eſſe debere ſignum eius rei, quæ per Sacramentum efficitur: effectum autem Sacramenti huius, id eſt, remiſſionem peccatorum, per Abſolutionem pulchrè ſignificari, non autem per Confeſſionem, aut Contritionem, vel Satisfactionem.

RESPONDEO, remiſſionem peccatorum, vt ſuprà diximus, non ſolùm Abſolutione, ſed etiam Confeſſione ſignificari. Nam vt Sacerdos abſoluens ſignificat ſe peccatum expellere, ita pœnitens confitens, ſignificat ſe à peccato recedere.

SECVNDO obiiciunt, id Sacramentum eſſe quod à Miniſtro confertur: in Sacramento autem Pœnitentiæ ſolam Abſolutionem à Miniſtró conferri, non autem Confeſſionem, vel Contritionem. Et prætereà eſſe inauditum in Eccleſia, vt qui Pœnitentiam agit, Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ eſſe dicatur: proinde non eſſe actionem pœnitentis Sacramentum, aut partem Sacramenti.

RESPONDEO, Miniſtrum Sacramenti propriè dici, qui vel totum, vel potiſſimam Sacramenti partẽ conficit: ſi quis autem à Miniſtro illo iuſſus aliquid faciat, eum nõ propriè Miniſtrum, ſed Miniſtri cooperatorem nominari. Atque hoc modo Sacerdos, qui formam Abſolutionis pronun-

ciat, & à quo pœnitens interrogatur, examinatur, & iniunctam ſatisfactionem accipit; propriè Miniſter Sacramenti dicitur: pœnitens autem, licet aliquid faciat ad Sacramentum illud pertinens, non tamen Miniſter, ſed Miniſtri cooperator dici debet, quia ipſius actio non eſt pars Sacramenti, niſi quatenus poteſtati Sacerdotali ſubiicitur, & à Sacerdote dirigitur, vel iubetur. Simile eſt in curatione morbi corporalis, ſi fortè medicus iubeat ægrotum poſt ſumptum pharmacum inambulare: tametſi enim ægrotus id facit, quod ad partem medicamenti pertinet, tamen non propterea ipſe ſui medicus dicitur, ſed is tantùm qui pharmacum præbuit, & inambulationem iuſſit.

Obiiciunt Tertio, ſolam Abſolutionem eſſe cauſſam gratiæ, cùm tota vis Sacramentalis in Clauibus reſideat, Claues autem ſacerdotis ſint, non pœnitentis: proinde actionem pœnitentis partem Sacramenti eſſe non poſſe, non enim pars Sacramenti eſt, quę ad Sacramenti effectum non concurrit.

Respondeo, Primum negari poſſe conſequentiam huius argumenti. Nam quemadmodum homo corpore & ſpiritu conſtat, & tamen ſolo ſpiritu intelligit: ſic etiã facile fieri poſſet, vt Sacramentũ aliquod duabus partibus cõſtans, per alteram tantùm operaretur. Et hanc ſolutionem ſequuntur, qui vim Sacramentalẽ in ſola Abſolutione conſtituunt; quæ ſententia fuit olim S. Thomæ, & S. Bonauenturæ, & aliorum quorundam veterum in 4. Sent. diſt. 18. & 22. & ex recentioribus Andreæ Vegæ in Concilium Trid. li. 13. c. 15. & Franciſci Ferrarienſis in commentario cap. 72. lib. 4. contrà Gentes.

Deinde poteſt etiam reſponderi, Abſolutionem quidem eſſe potiſſimam cauſſam iuſtificationis, ſed non ſolã: proinde negari poſſet, vim Sacramentalem in ſolis Clauibus reſidere; ſed partim, & quidem præcipuè in Clauibus, quarum vi Sacerdos abſoluit, partim in actione pœnitẽtis, quatenus ea Deus vtitur vt inſtrumento, ad ſignificandam & efficiendam iuſtificationem. Et hæc eſſe videtur ſententia S. Thomæ 3. par. q. 86. art. 6. vbi reuocauit quod ſcripſerat in 4. Sent. diſt. 18. q. 1. art. 3. & diſt. 22. q. 2. art. 1. Nos in 2. lib. de Sacramentis in genere, cap. 11. priorem ſententiam ſequuti ſumus; ſed poſteriorem non minùs probabilem exiſtimamus, licet ea paulò difficiliùs defendi poſſe videatur.

CAPVT

CAPVT XVII.

De partibus materialibus Sacramenti Pœnitentiæ; Quæſtio inter Catholicos.

SEQVITVR ALTERA partitio Pœnitentiæ, qua pars eius materialis rurſum in partes tres, Contritionem, Confeſſionem & Satisfactionem diſtribuitur. De qua partitione duæ ſunt quæſtiones: vna inter Catholicos, altera cum Hæreticis.

Quæſtio PRIOR non eſt, An Contritio, Confeſſio, & Satisfactio ſint neceſſariæ, & omninò adhibendæ: ſed, An ſint omnes veræ partes Sacramenti. Fuit enim opinio Durandi in 4. diſt. 16. q. 1. ſolam Confeſſionem partem eſſe materialem Sacramenti Pœnitentiæ: Contritionem autem eſſe diſpoſitionem, & Satisfactionem fructum Pœnitentiæ.

Argumenta eius præcipua duo ſunt. PRIMVM, quia quælibet veri Sacramenti pars debet eſſe ſenſibilis; Contritio autem non eſt ſenſibilis. SECVNDVM, quia Sacramentum Pœnitentiæ non neceſſariò exigit Satisfactionem in re, ſed in voto duntaxat: verum enim Sacramentum erit, ſi confitenti peccata ſua, detur Abſolutio, etiamſi is nunquam poſteà ſatisfaciat.

AT ſententia Theologorum communis, in eadem diſt. 16. & S. Thomæ 3. p. quæſt. 90. art. 2. & 3. non ſolam Confeſſionem, ſed etiam Contritionem, & Satisfactionem, veras Sacramenti Pœnitentiæ partes materiales eſſe docet. Quæ ſententia certiſſima eſt, neq; iam amplius in dubium reuocari poteſt, cùm in Conciliis Oecumenicis, Florentino & Tridentino, diſertis verbis legamus, actus pœnitentis Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, eſſe quaſi materiam Sacramenti Pœnitentiæ.

NEQVE iis repugnat, quòd in Scripturis ſanctis ſatisfactionis opera dicuntur fructus Pœnitentiæ: nam aliud eſt loqui de virtute, aliud de Sacramento Pœnitentiæ. Virtus Pœnitentiæ non componitur ex partibus, cùm ſit habitus quidam ſimplex: proinde non ſunt partes, ſed actus eius, Contritio, Confeſſio, & Satisfactio. Contritio quidem eſt actus eius internus, Confeſſio & Satisfactio, actus externi: & hoc modo Scripturæ loquuntur, cùm opera externa fructus Pœnitentiæ vocant. Sacramentum verò Pœnitentiæ

duabus partibus conſtat, vt diximus, materiali atq; formali. Et ad materialem quidem pertinent tres illi Pœnitentiæ virtutis actus, qui ſunt etiam ipſius pœnitentis actiones: ad formalem autem Abſolutio Sacerdotis. Quia verò Contritio actio eſt interna; vt pars Sacramenti, quod eſt corporale ac ſenſibile, dici poſſit, ſigno aliquo externo prodi debet.

Et per hoc ſoluitur PRIMVM Durandi argumentum: non enim Contritionem, vt in corde ſedem habet, ſed vt per ſigna manifeſtatur, Sacramenti partem eſſe contendimus.

DICET fortaſſis aliquis, ſæpe accidere, vt Contritio non alio ſigno, quàm ipſa peccatorum confeſſione prodatur: proinde tunc non diſtingui Contritionem, quatenus eſt pars Sacramenti ſenſibilis, à Confeſſione; ac per hoc duas tantùm Sacramenti partes eſſe, Confeſſionem, & Satisfactionem, non autem tres. RESPONDEO, fieri quidem poſſe, vt iiſdem verbis Contritio detegatur, & Confeſſio explicetur, veruntamen in illis verbis duo ſigna ſenſibilia contineri; & planè aliud eſſe, Contritionem verbo expreſſam, aliud, Confeſſionem verbo explicatam. Nam ſi quis fateatur ſe furtum, adulterium, homicidium, & alia id genus multa commiſiſſe, ſed iactando, & gloriando, vel ſimpliciter colloquendo illa narret; ille quidem confitebitur peccata, ſed Contritionem non prodet. Quare aliud eſt, peccata confiteri, vt alter intelligat quot, & qualia illa ſint; aliud, cum dolore, ac deteſtatione confiteri, vt non ſolùm peccatorum numerus, ſed etiam peccatoris Contritio illa confeſſione aperiatur.

Ad ALTERVM argumentum Durandi, facile eſt reſpondere. Nam ſine Satisfactione, Sacramentum Pœnitentię eſſe poteſt, ſed mancum ac mutilum; neque enim tres illæ partes, eſſentiales, ſed integrales dicuntur: ſine aliqua autem parte integrali res quidem eſſe poteſt, ſed integra eſſe non poteſt. Illud admittimus, ex integralibus partib. quaſdam eſſe principales, ſine quibus eſſentia rei nullo modo conſiſteret, quales ſunt in homine caput, & cor; & tales in Sacramento Pœnitentiæ ſunt Contritio, & Confeſſio: nam niſi ſigna doloris aliqua conſpiciantur, & niſi manifeſtatio aliqua peccatorum præcedat, Abſolutio à Sacerdote impendi non poteſt. Aliæ ſunt partes integrales ſecundariæ, ſine quibus rei eſſentia conſiſtere, licet imperfecta & mutila, po-

la, poteſt: quales ſunt in homine, manus, & pedes; & eiuſmodi in Sacramento Pœnitentiæ videtur eſſe Satisfactio.

SED obiiciunt aliqui; Aut Satisfactio pars eſt Sacramenti, vt eſt in voto & propoſito pœnitentis, aut vt reipſa exercetur. Si priore modo, non eſt res ſenſibilis; ſi poſteriore, nō eſt præſens cùm perficitur Sacramentum. Siquidem accedente verbo Abſolutionis ad Confeſſionis elementum, perficitur Sacramentum: Satisfactio verò poſt Abſolutionem datam atq; acceptam peragitur.

RESPONDEO, vtroq; modo Satisfactio pars eſt Sacramenti; incipit enim quodammodo, dum iniungitur & acceptatur: & poſteà tempore ſuo completur. Et quamuis, vt eſt in voto & propoſito, non videatur eſſe ſenſibilis, tamen ſignis externis ſenſibilis redditur, dum verbo Sacerdotis indicitur, & verbo aut nutu pœnitentis admittitur. NEQVE abſurdum eſt, ſi poſt Abſolutionem datam atq; acceptam, Satisfactio compleatur: nam accedente verbo Abſolutionis ad elementum Confeſſionis, Sacramentum perficitur quidem, quod attinet ad eſſentiam, ſed non omninò integrè, & perfectè, ſi partes integrales conſiderentur. Quemadmodum etiam dum in vtero matris corpus humanu formatur, & corde, aliiſque nonnullis partibus perfectis, coniungitur anima corpori, homo inde exiſtit, etiamſi fortè oculi, digiti, & aliæ quædam partes nondum perfectæ, atque diſtinctæ conſpiciantur.

CAPVT XVIII.

De partibus Pœnitentiæ, ſententiæ variæ Hæreticorum.

ALTERA quæſtio iam cum Hæreticis tractanda eſt, quot ſint partes Pœnitentiæ, ſiue quot ſint actiones in homine pœnitente neceſſariæ, vt Abſolutionem percipere, & cum Deo in gratiam redire poſſit. Neq; enim cum Hæreticis diſputare neceſſe erit, an iſtæ omnes actiones ſint materiales Sacramenti partes, cùm illi (vt vidimus cap. 15.) nullam partem materialem agnoſcant, niſi fortè Baptiſmum, aut ritum quo Sacerdos verbum Abſolutionis pronunciat.

Igitur Catholici ſummo conſenſu tres aſſignant Pœnitentiæ partes, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem: neq; de hac re vlla inter Catholicos controuerſia eſt. Nam ipſe etiam Scotus, qui Pœnitentiæ Sacramentum in ſola Abſolutione, & Durandus, qui in Abſolutione, & Confeſſione conſtituit, diſertis verbis docent, ad percipiendam in hoc Sacramento peccatorum remiſſionem, tria illa ex parte pœnitentis requiri.

Porrò Aduerſarij à communi, frequentato, tutiſſimoq; hoc doctrinę Eccleſiaſticæ tramite aberrantes, in varias errorum viās abierunt. Tres præcipuè ſunt apud eos ſententiæ.

PRIMA eorum, qui docent duas eſſe Pœnitentiæ partes, Contritionem, & Fidem. Ac per Contritionem quidem intelligunt terrores conſcientiæ ex minis legis incuſſos: per Fidem autem, fiduciam quandam certam remiſſionis peccatorum ex Euangelij, vt ipſi dicunt, pollicitatione conceptam.

Huius ſententiæ primus auctor Lutherus fuit. Is enim etiamſi anno M. D. XX. in libro contra execrabilem bullam Antichriſti, in defenſione artic. 5. & rurſus anno M. D. XXI. in aſſertione articulorum ſuorum, eundem illũ quintum articulum propugnans, ſcripſerit, ſe non negare tres eſſe partes Pœnitentię, Contritionem, Confeſſionem & Satisfactionem; ſed tantùm de Satisfactione docere, eam quę arbitrio Eccleſiæ imponitur, non eſſe iuris diuini, aut ſi iuris diuini eſt, non poſſe per Claues Eccleſiæ tolli: tamen poſteà cùm non parum in ſchola Satanæ profeciſſet, anno M. D. XLV. in refutatione articulorum Louanienſium, propoſitione 37. his verbis priorem illam ſententiam à ſe quoq; admiſſam damnauit: *Pœnitentia à Louanienſium Synagoga tradita (ſcilicet quod ſit Contritio, Confeſſio, & Satisfactio) eſt nulla niſi Iudæ proditoris, & ſimilium; ideò vt hæretica eſt damnanda.* Et in articulis Smalchaldicis anno M. D. XXXVII. editis, in cap. de Pœnitentia, duas partes Pœnitẽtiæ eſſe docet, Legem & Euangelium, ſiue, quod eſt idem, vt ipſe ibidem explicat, Contritionẽ ex minis legis, & Fidem ex Euangelij promiſſis cõceptam: porrò opera bona hoc loco, non partem, ſed fructum Pœnitentiæ eſſe voluit. EADEM ſententia fuit Philippi Melanchthonis, tùm in Locis editis anno M. D. XXI. tùm in Confeſſione Auguſtana edita anno M. D. XXX.

M. D.XXX. Sed in Locis cap. de Pœnitentia, duas Pœnitentiæ partes vocat Mortificationem & Viuificationem: in Confeſſione autem, art. 12. vocat Contritionem, & Fidem; res tamen eadem per Mortificationem & Contritionem, per Viuificationem & Fidem ſignificatur. Idem quoque permulti alij Lutheranorum docent, vt Centuriatores Magdeburgenſes, Centur. 1. lib. 1. cap. 4. col. 148. & lib. 2. cap. 4. col. 341. Ioannes VVigandus, in Corpore doctrinæ Magdeburgenſis, cap. 18. Tilmãnus Heshuſius in lib. de erroribus Pontificiorum, loco 9. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis ad cap. 3. de Pœnitentia, pag. 942. & 943.

Altera eorum ſententia eſt, qui ad illas duas Pœnitẽtiæ partes adiungunt tertiam, videlicet opus bonum, ſiue nouam obedientiam.

Huius ſententiæ videtur etiam auctor Lutherus fuiſſe. Nam in prima diſputatione contra Antinomos, edita anno M. D.XXXVIII. propoſitione prima, dicit partes pœnitentiæ eſſe dolorem de peccato, & propoſitum melioris vitæ. In tertia autem diſputatione contra eoſdem, propoſitione 9. ad bonum propoſitum non ſolùm pertinere vult fidem, ſeu fiduciam erga Deum, ſed etiam omnia opera bona: *Omnia*, inquit, *opera poſt iuſtificationem, ſunt aliud nihil, quàm bonum propoſitum contra peccatum.* Idem docet Philippus Melanchthon, qui vt fidus Achates Lutheri, cum ipſo in formas varias facilè mutabatur. Is igitur in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, articulo de Pœnitentia, & in Locis editis anno M. D.XXXVI. & ſequentibus, tit. de Pœnitentia, duas quidem partes Pœnitentiæ aſſignat, Contritionem & Fidem: addit tamen, ſe non repugnaturum, ſi quis tertiam partem adiungat, nouam obedientiam. Sed in diſputatione de Pœnitentia, quã anno M. D.XLVIII. habuit, & cum Lutheri operibus circumfertur; diſertis verbis dicit, reipſa nouam obedientiam, tertiam partem eſſe conuerſionis, ſeu Pœnitentiæ: quod idem repetit in Examine ordinandorum, cap. de Pœnitentia. Idem docent illi omnes, qui Lutherani molles appellantur, & contra rigidos Lutheranos, ſiue Illyricianos, de hac re magna contentione digladiantur, vt auctores Cõfeſſionis Saxonicæ, cap. de Pœnitentia, Nicolaus Selneccerus in ſua Pædagogia ad finem 2. partis, vbi explicat articulum Symboli: *Remiſſionem peccatorum*; Dauid Chitræus in ſua Catecheſi, loco 8. & alij non pauci.

Tertia ſententia Caluini eſt, lib. 3. Inſt. cap. 3. §. 8. vbi duas Pœnitentiæ partes conſtituit, Mortificationē & Viuificationē; ſed longè alio ſenſu, quàm Lutherani faciūt. Nam per Mortificationem non intelligit terrores incuſſos, vt Lutherani, ſed mortificationē vitiorum, ſiue abnegationē ſui, & ſpoliationē totius veteris hominis; proinde non paruo aliquo tempore, ſed tota vita Pœnitentiam agendam eſſe dicit. Per Viuificationem, non intelligit fidem, vel fiduciam, aut conſolationē ex Euangelio conceptam, vt Lutherani, ſed pium benè viuendi ſtudium, atq; affectum ad opera bona; quæ opera non partē, ſed fructus Pœnitentiæ eſſe docet.

Refellit ibidem Caluinus apertè ſententiam Lutheranorum. Nam §. 1. contendit fidem priorem eſſe Pœnitentia, quod eſt contra Lutheranos, qui fidem poſteriorem partem Pœnitentiæ faciunt. §. 2. docet, incuſſos illos terrores, quos Lutherani priorem partem Pœnitentiæ eſſe volunt, non eſſe partem Pœnitentiæ, ſed eſſe timorem quendam initialem, qui fidem præcedit, ex quo poſteà Pœnitentia vt fructus, emanat. §. 3. agnoſcit, alios ante ſe Pœnitentiam eſſe partitos in Mortificationem & Viuificationem (id enim ſine dubio legerat apud Melanchthonem in Locis communibus editis anno M. D. XXI.) ſed addit, vocibus iſtis, ſi recta ſubſit interpretatio, vim Pœnitentiæ ſatis commodè exprimi: ſed non ſibi placere eorum interpretationem. §. 5. refellit illos (Lutheranos videlicet omnes) qui fidem ſub Pœnitentia complectuntur, ac dicit eos Paulo repugnare.

In Caluini ſententiā Theo. Beza diſcipulus eius deſcendit, eamq; tuetur & explicat, in lib. quē inſcripſit, Abſterſio calumniatū Tileman. Heshuſ. in reſponſione ad 4. calumniā.

CAPVT XIX.

Refelluntur ſententiæ Hæreticorū, & Catholica cōfirmatur.

Nunc breuiter, & per partes nouorū Hæreticorum dogmata refellemus, ac veterem & communem Eccleſiæ Catholicę, quæ ſola vera eſt, ſententiam comprobabimus.

Sit igitur ꝓpoſitio Prima: *Terror animo incuſſus à lege, quē Lutherani Cōtritionem, ſiue Mortificationē appellant, non rectè inter partes Pœnitentiæ numeratur.* Hęc propoſitio conformis eſt Trid. Con. ſeſſ. 6. c. 6. vbi numerantur quidē terrores incuſſi inter ea, quę hominem ad iuſtificationē iuuant, & ꝑparant; tamen non ponuntur Pœnitentiæ partes, ſed ab ea potiùs diſtinguuntur, cùm inter eos, & Pœnitentiam, actus qui-

quidam ſpei & dilectionis intercedere dicantur. Aliud enim eſt, aliquid ad conuerſionem & iuſtificationem requiri, aliud, partem ſiue actum eſſe Pœnitentię, ſi de Pœnitentia, vt Theologos decet, propriè loquamur. Igitur vt illos terrores ad conuerſionem vt plurimum requiri non negamus, ita partem eſſe Pœnitentiæ minimè concedimus.

Nam INPRIMIS Scriptura diſtinguit terrorē à Pœnitentia. Vbi enim legimus in epiſt. poſter. ad Cor. c. 7. *Quæ ſecundū Deum eſt triſtitia, Pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*, per triſtitiā intelligi debet moleſtia quędā, & timor, ac pudor natus ex obiurgatione illa vehementi, & minis, quibus Apoſtolus apud Corinthios vſus fuerat. Non enim vocat Apoſtolus eo loco triſtitiā, dolorem de peccatis admiſſis, quæ eſt ipſa Contritio, ſiue Pœnitentia, ſed moleſtiā illam, & verecundiā, quę æquo animo accepta, & ſecundū Deum, Pœnitentiā ſaluberrimam gignit. Nam in eadem epiſt. c. 2. Apoſtol⁹ ait: *Ex multa tribulatione, & anguſtia cordis, ſcripſi vobis, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis, quam charitatē habeam abundantius in vos.* Et cap. 7. *Gaudeo*, inquit, *non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad Pœnitentiam.* At certè Apoſtolus non hæc diceret, ſi per triſtitiā, dolorem illum acciperet, quo quis angitur, quòd Deū offenderit. Non diceret, inquā, *Scripſi vobis, non vt doleatis de peccato*, cùm hoc ipſum vehementiſſimè cuperet; neq; diceret: *Non gaudeo quia contriſtati eſtis*, cùm maximè gaudendum ſit, quòd peccatores peccâſſe ſe doleant, & gaudiū ſit in cœlo ſuper vno peccatore Pœnitentiā agente. Itaq;, vt Chryſoſtomus, & alij exponunt, ſententia Pauli eſt: Non gaudeo de triſtitia, gaudeo de fructu, qui eſt Pœnitentia. Et quemadmodum medicus non gaudet, quòd amaro pharmaco, vel ſectione, aut aduſtione ęgrotū cruciet; ſed gaudet de ſanitate, quę ex pharmaco illo, vel ſectione, aut aduſtione conſequitur: ſic etiā Paulus non gaudet, quòd aſpera obiurgatione & minis, terrorē & moleſtiam Corinthiis attulerit; ſed quòd ea moleſtia ác terrores Pœnitētiam, eamq; ſtabilem & omninò ſalutarē pepererint. Vides igitur ex doctrina Apoſtoli Pœnitentiā non eſſe terrorem ex minis incuſſum, ſed effectum, ſeu fructum quendam eius terroris, vt Concil. Trident. rectè docet.

DEINDE, ſi quis inſpiciat definitiones omnes Pœnitentię, quę apud Theologos tùm veteres, tùm recētiores exſtant, & ſimul inueniuntur apud Magiſt. in 4. lib. Sentent. diſt. 14. & apud Gratianū de Pœnitentia, diſt. 3. in nulla earum terrores iſtos inueniet, quos Lutherani partem Pœnitentię faciunt.

Praeterea, cùm partes Pœnitentiæ quærimus, non quoſuis motus, qui quocunque modo ad Pœnitētiam pertinent, quærimus, ſed eos motus ſiue actus duntaxat, qui ex ipſa virtute Pœnitentiæ prodeunt. Porrò terreri, cùm intentantur minæ; non eſt vllius virtutis actus, ſed naturalis affectio, quam etiam in pueris, & in ipſis beſtiis cernimus.

Adhaec, ſæpe terrores in iis inueniuntur, qui Pœnitentiam nullam agunt, ac ne inchoant quidem, vt in dæmonibus, qui credunt, & contremiſcunt. Iacobi 2. ſæpe etiā nonnulli veram Pœnitentiam agunt, nullo pœnæ terrore, ſed ſolo Dei & iuſtitiæ amore impulſi, qualem credibile eſt fuiſſe B. illam fœminam, de qua Dominus ait, Lucæ 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quòd ſi terrores ſine Pœnitentia, & Pœnitentia ſine terroribus, aliquando eſſe poteſt, certè non debent terrores illi inter partes Pœnitentiæ numerari.

Denique fides, vt mox probabimus, non eſt pars Pœnitentiæ, ſed eam præcedit. Atqui terrores incuſſi à lege, ex ſententia Aduerſariorum, ipſa etiam fide priores ſunt: non igitur terrores incuſſi à lege, partes Pœnitentiæ rectè dici poſſunt. Vide plura in ſecundo libro, cap. 1.

Secunda propoſitio: *Fides non eſt pars Pænitentiæ, licet ad eam efficiendam neceſſariò requiratur.* Hæc etiam propoſitio conformis eſt Tridentino Concilio, ſeſſ. 6. cap. 6. vbi fides primo loco ponitur inter ea, quæ ad iuſtificationē diſponunt; & à Pœnitentia, quæ inter eas diſpoſitiones quintum locum obtinet, apertè diſtinguitur.

Probatur autem Primo ex illis ipſis locis, vnde Aduerſarij ſententiam ſuam probant: proferunt enim Melanchthon, Illyricus, Heshuſius, Kemnitius, & alij paſſim, duo loca, vt probent duas eſſe Pœnitentiæ partes, Terrores, & Fidem. Prior locus eſt Marc. 1. *Pænitentiam agite, & credite Euangelio.* Alter Actor. 20. *Teſtificans Iudæis, atque Gentilibus in Deum Pænitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Iesvm Christvm.* At hæc loca maximè faciunt contra eos: ſiquidē diſtinguitur in vtroque loco fides à Pœnitentia. Non enim Dominus apud Marcum ait; Pœnitentiam agite credentes Euangelio; ſed: *Pænitentiam agite, & credite Euangelio:* duo ſunt igitur, ac diuerſa, Pœnitentiam agere, & credere Euangelio. Sic etiam beatus Paulus non ait: Teſtificans in Deum Pœnitentiam, quæ ex fide, & terro-

terroribus conſtat, ſed: *Teſtificans in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM.

DEINDE fides Pœnitentiam præcedit, eamque gignit, vt exemplum Niniuitarum, & ratio manifeſta docet: *Crediderunt,* inquit Scriptura Ion. 3. *Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & induti ſunt ſaccis.* Et ſanè intelligi non poteſt, quòd ſeriò aliquis Pœnitentiam agere incipiat, niſi prius credat vera eſſe, quæ Deus tùm peccatoribus cõminatur, tùm pœnitentibus pollicetur. Quòd ſi fides Pœnitentiam præcedit, certè cauſſa eius eſſe poteſt, pars autem nullo modo.

ADHAEC partes Pœnitentiæ, vt ſuprà diximus, illæ actiones cenſendæ ſunt, quæ à virtute Pœnitentiæ manant. Atqui credere, non Pœnitentiæ, quæ virtus eſt moralis, ſed fidei virtutis Theologicæ actio eſt.

DENIQVE veteres Patres cùm Pœnitentiam definiunt, nuſquam fidei meminerunt: quod certè non facerẽt, ſi ea potiſſima Pœnitentiæ pars eſſet, vt Lutherani volunt. GREGORIVS homil. 34. Pœnitentiam definit: *Præterita peccata plangere, & plangenda non admittere.* AMBROSIVS in præfatione enarrationis in Pſalmum 37. *Plena,* inquit, *eſt definitio Pœnitentiæ, cõmemoratio delictorum, vt vnuſquiſque peccata ſua, velut quodam quotidiani ſermonis caſtiget flagello, & commiſſa ſibi flagitia condemnet.* Quibus verbis docet, Pœnitentiam in eo conſiſtere, vt quis peccata ſua confiteatur, & confitendo caſtiget, ac damnet: quod ſine deteſtatione, quam nos Contritionem vocamus, & ſine Satisfactione, vel eius propoſito, fieri nõ poteſt. Quomodo enim ſeriò peccata confiteatur, qui ea non deteſtatur? & quomodo ea caſtiget, & damnet, qui Satisfactione emendare non cupiat?

AT certè credere ſibi remitti, vel remiſſa eſſe peccata; ad eam Confeſſionem minimè requiritur. Cur enim non poſſit aliquis cum dolore animi peccata ſua fateri, & ea laborioſis operibus caſtigare, & proinde ex Ambroſij ſententia plenam agere Pœnitentiam, etiamſi nondum certò credat ea ſibi eſſe remiſſa, aut etiam tunc remitti? Certè Niniuitæ crediderunt in Deum, teſte Scriptura Ionæ 3. & tamen de remiſſione dubitabant, cùm dicerent: *Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?* eos autem Pœnitentiam egiſſe gratam Deo, eademque Scriptura teſtatur. Itaque fides iſta ſpecialis, non modò non eſt Pœnitentiæ pars, ſed neque ad eam vllo modo requiritur.

Quod

Quod verò nos in ſecunda propoſitione diximus, ſine fide Pœnitentiàm haberi non poſſe; de fidę vera, & Catholica intelleximus, non de iſto Lutheranorum figmento, quod tamen ipſis fides iuſtificans, & pars præcipua Pœnitentiæ eſt.

Tertia propoſitio: *Non ſunt omnia bona opera, quæ poſt iuſtificationem fiunt, inter partes Pœnitentiæ numeranda.* Hoc eſt aduerſus molles Lutheranos, qui omnia opera bona intra Pœnitentiam includunt. Non volumus autem negare, quin propoſitum benè viuendi ad Pœnitentiam pertineat, neque etiam quin opera quædam bona, quæ ad eum finem tendunt, vt vel Pœnitentia interior oſtendatur, vel pro peccatis ſatisfiat, in partibus Pœnitentiæ numerentur: ſed id ſolùm aſſerimus, non omne bonum opus poſt reconciliationem cum Deo factum, partem eſſe Pœnitentiæ. Id quod vix vllam probationem exigit: multa ſunt enim opera bona, quæ à iuſtificatis fiunt, ſine vlla relatione ad peccata præterita; ex charitate in Deum, ex miſericordia in proximos, ex iuſtitia in eos quibus aliquid debent, ex temperantia, fortitudine, ceteriſque virtutibus, qualia opera facerent, etiamſi nunquam peccâſſent, aut Pœnitentia eguiſſent.

Qvarta propoſitio: *Non rectè ponuntur Pœnitentiæ partes, Mortificatio & Viuificatio, ad eum ſenſum, quo à Caluino & Beza accipiuntur.* Ratio propoſitionis huius certiſſima eſt. Nam Caluinus & Beza, vel confundunt omninò Pœnitentiam cum iuſtificatione, vel poſteriorem iuſtificatione eſſe volunt: dicunt enim, Pœnitentiam eſſe fructum fidei iuſtificâtis, & per Mortificationem & Viuificationem, intelligunt refrenationem vitioſarum affectionum, & pium ſtudium benè operandi, quæ in recõciliatione inchoantur, ac deinde tota vita perficiuntur.

At Scripturæ diuinæ paſſim docent, Pœnitentiam viam eſſe ad iuſtificationem, & proinde priorem ipſa iuſtificatione. Hieremiæ 18. *Si Pœnitentiam egerit gens illa à malo, agam & ego Pœnitentiam.* Ezechielis 18. & 33. ſæpè repetit Dominus: *Si Pœnitentiam egerit impius, iniquitatum eius non recordabor.* Lucæ. 3. *Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Lucæ 24. *Oportebat prædicari Pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum.* Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine* Iesv Christi *in remiſſio-*

remiſsionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti. Actor. 3. *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Actor. 5. *Hunc principem, & Saluatorem Deus exaltauit dextera ſua, ad dandam Pœnitentiam Iſraëli, & remiſsionem peccatorum.* Act. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Act. 11. *Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.*

Quòd ſi pœnitentia via eſt ad remiſſionem peccatorum, & prior iuſtificatione, ſecundum Scripturas; multò maiori ratione Mortificationem illam & Viuificationē præcedet, quæ opinione Aduerſariorum, fructus eſt fidei iuſtificantis, & iuſtificationem ipſam conſequitur. Quare tàm Lutherani, quàm Caluiniſtæ, extrema ſectantur: & ſicùt Lutherani errant, quia Pœnitentiam in his motibus conſtituunt, qui veram Pœnitentiam antecedunt; ita quoque errant Caluiniſtæ, qui Pœnitentiam in his actionibus ponunt, quæ veram Pœnitentiam conſequuntur.

Adde, quòd Pœnitentia in Scripturis non dicitur, niſi, à peccatis, ſiue, ab operibus mortuis, iuxta illud Hebr. 6. *Non rurſus iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, ad perfectionem feramur.* Nec Pœnitentia eſt omnium hominum, ſecundum Scripturas, ſed peccatorū tantùm: iuſtis enim Deus non poſuit Pœnitētiam, vt legimus in oratione Manaſſe; & Dominus Luc. 15. dicit, iuſtos non egere Pœnitentia. Non igitur rectè Caluinus Pœnitentiam vocat mortificationem illam afflictionū, & renouationem ſpiritalem, quæ eſt omnium hominum, etiam iuſtorum: iſta enim ad profectum, non ad Pœnitentiam pertinent.

Qvinta propoſitio: *Tres ſunt partes Pœnitentiæ; Contritio, Confeſsio, & Satisfactio.* Hæc propoſitio, in qua conueniunt omnes Catholici, breuiter explicanda ac probanda eſt. Primo, igitur Observandvm erit, hoc loco nomine Pœnitentiæ non ſignificari habitum, ſeu virtutem Pœnitentiæ, quæ, vt ſuprà diximus, partes nō habet, cùm ſimplex qualitas ſit; neque etiam actualem Pœnitentiam abſolutè, cùm Confeſſio & Satisfactio Contritionis ſigna & effectus ſint, & proinde ad eam non vt partes ad partem, ſed vt effectus ad cauſſam referantur: ſed deſignari actualem Pœnitentiam, quatenus ea ex parte pœnitētis ad remiſſionem peccatorum in Sacramento reconciliationis neceſſaria eſt. Quia enim tres iſti actus, qui ex virtute Pœnitētię (licet non æquè

æquè immediatè, & principaliter) oriuntur, ex parte pœnitentis neceſſarij ſunt, ideò tres partes Pœnitentiæ numerantur.

SECVNDO eſt OBSERVANDVM, tres iſtas Pœnitentiæ partes non ſolùm requiri in ordine ad Sacramentum, ſed etiam extra Sacramentum ſuo quodam modo eſſe, ac fuiſſe neceſſarias in omni lege. Dixi autẽ, Suo modo, propter duas cauſſas. PRIMVM, quia extra Sacramentum non requiritur confeſſio omnium peccatorum, quæ Sacerdoti fiat, neque Satisfactio à Sacerdote iniũcta: ſed ſatis eſt confeſſio quædam generalis facta Deo, & Satisfactio per opera laborioſa ſponte aſſumpta. DEINDE, quia extra Sacramentum, ſi quis aut anguſtiis temporis, aut alia de cauſſa legitimè impediatur, quo minus confiteri aut ſatisfacere queat, ſola contritio interior ad ſalutem illi ſufficiet.

TERTIO OBSERVANDVM eſt, non eſſe huius loci, de ſingulis his tribus partibus accuratè diſſerere, id enim ad librum ſequentem propriè pertinet: nunc verò muneri noſtro ſatisfeciſſe videbimur, ſi ex diuinis literis, teſtimoniis veterum, & congruentia rationis oſtendere potuerimus, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem ſaltem in genere, actus quoſdam eſſe virtutis Pœnitentiæ, ac per hoc partes ac veluti membra Pœnitentiæ actualis.

PRIMVM igitur Contritionem ad Pœnitentiam pertinere, Scripturæ paſſim docent. Deut. 4. *Cùm quæſieris Dominum, inuenies, ſi tamen quæſieris in toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ.* Ioëlis 2. *Scindite corda veſtra.* Pſal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Confeſſionem quoque Pœnitentiæ partem eſſe, perſpicuum eſt ex infinitis locis. Num. 5. *Vir ſiue mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, confitebuntur peccatum ſuum, &c.* Pſal. 31. *Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtiam meam Domino.* Matth. 3. *Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua.* Actor. 19. *Multi credentes veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos.* 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra.* Denique Satisfactionem per opera laborioſa, frequentiſſimè Scriptura commemorat. 2. Eſdræ cap. 9. *Conuenerunt filij Iſraël in ieiunio, & in ſaccis, & humus ſuper eos, & confitebantur peccata ſua.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Ioël, 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu,*

fletu, & planctu. Matth. 11. *Olim in cinere, & cilicio Pœnitentiam egiſſent.*

PRAETEREA idem Scripturarum exemplis demonſtrari poteſt. Illuſtre eſt exemplum Dauidis 2. Reg. 24. vbi cùm Dauid iuſſiſſet populum numerari, & in ea re ex quadã animi elatione peccâſſet, inquit Scriptura, deſcribẽs Pœnitentiam eius: *Percuſſit autem cor Dauid eum*, ecce Contritionem, *& dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto,* ecce Confeſſionem, *ſed precor Domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtultè egi nimis.* Et paulò infrà: *Ego ſum qui peccaui, & ego iniquè egi; iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur, obſecro, manus tua contra me.* Et paulò pòſt obtulit ſacrificium, & ſic Dominus placatus eſt: in quo apparet Satisfactio, per orationem, & ſubiectionem ad flagella Domini, & tandem per ſacrificij oblationem.

ALIVD exemplum eſt Niniuitarum, quorum Pœnitentiam Dominus in Euangelio laudauit Matth. 12. ita verò ea deſcribitur Ionæ 3. *Conuertatur vir à via ſua mala*, ecce Contritionem, *& clament ad Dominum in fortitudine*, ecce Confeſſionem, *& homines & iumenta non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant, & operiantur ſaccis homines, & iumenta*, ecce Satisfactionem.

TERTIVM exemplum habemus in Euangelio Lucę 18. vbi deſcribitur Publicanus pœnitens, qui in ſignum Contritionis non audebat oculos ad cœlum leuare: & peccatum confitebatur, dicens: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* ac denique pectus ſuum percutiebat, quod pertinet ad Satisfactionem. Huic ſimile eſt exemplum filij prodigi Lucæ 15. qui PRIMVM ad ſe reuertitur, ac ſtatum deteſtatur ſuum. DEINDE confitetur, dicens: *Pater peccaui in cœlum, & coram te.* POSTREMO ſubiicit ſe pœnæ à patre inferendæ: *Iam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut vnum ex mercenariis tuis.*

EADEM veritas ex Patrum teſtimoniis copioſè probari poſſet, ſed quia teſtimonia illa ſuis locis infrà adferenda erunt, vbi de his tribus partibus ſeorſim diſſeretur: nunc ſolùm illa breuiter annotabo, in quibus omnium trium partium ſimul mentio fit.

TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia, poſteaquam de Contritione dixerat, oportere pœnitentem animum mœroribus deiicere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire

dies ac noctes: & ibidem de Satisfactione; ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, ieiuniis preces alere, &c. ſubiungit de Confeſſione: *Hæc omnia Exomologeſis, vt Pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipſa pronuncians pro Dei indignatione fungatur.* Et paulò pòſt: *Cùm igitur prouoluit hominẽ, magis releuat; cùm ſqualidum facit, magis mundatum reddit; cùm accuſat, excuſat; cùm condemnat abſoluit.* S. CYPRIANVS in ſerm. de lapſis: *Denique*, inquit, *quanto & fide maiore, & timore meliore ſunt, qui quamuis nullo ſacrificij, aut libelli facinore conſtricti, quia tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter, & ſimpliciter confitentur, Exomologeſim conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirunt.* Hæc ille: vbi vides primùm fidem & timorem, non inter partes, ſed inter cauſſas Pœnitentiæ numerari: Deinde tres Pœnitentiæ partes diſtinctè, & perſpicuè oſtendi, Contritionem in verbo illo: *Dolenter*, Confeſſionem in illo: *Confitentur*; Satisfactionem in illis, *Salutarem medelam vulneribus exquirunt.* S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in ſerm. de Pœnitentia, qui habetur in 5. tomo poſt homilias decem de Pœnitentia: *In corde*, inquit, *eius, contritio eſt, in ore confeſſio, in opere tota humilitas: hæc eſt perfecta, & fructifera Pœnitentia.* S. AVGVSTINVS tractat. in Pſal. 146. illa verba exponens: *Qui ſanat contritos corde. Sanat*, inquit, *contritos corde, ſanat confitentes, ſanat ſeipſos punientes:* vbi perſpicuè audis tres partes veræ Pœnitentiæ.

ACCEDAT poſtremò etiam ratio ex ipſa natura Pœnitentiæ ducta. Pœnitentia enim de qua hîc agimus, non eſt quælibet peccati deteſtatio, ac punitio, ſed deteſtatio ac punitio peccati, vt eſt offenſio diuinæ Maieſtatis, & vt ad peccatum tollendum, & amicitiam cum Deo reſarciendam ordinatur. Hinc enim Act. 20. vocatur Pœnitẽtia in Deum: & Act. 26. coniungitur cum conuerſione ad Deum: & paſſim in diuinis literis, ac præſertim Ezech. 18. & 33. Pœnitentiæ finis dicitur iuſtificatio, & reconciliatio. Hoc autem intereſt inter iuſtitiam vindicantem, & Pœnitentiam reconciliantem; quòd ad iuſtitiam vindicantem ſatis eſt, ſi reus pœnam luat à Iudice præſcriptam, ſiue is libenter id faciat, ſiue inuitus, & ſiue is qui læſus eſt, id probet, ſiue improbet: at mulcta in Pœnitentia reconciliante ſubeunda eſt prõpto

animo ab eo, qui læſit, & ad arbitriũ eius qui læſus eſt. Quare neceſſariò hîc exigitur PRIMVM, vt qui peccauit, doleat ſe peccâſſe, & amicitiam violâſſe: quando enim recuperare amicitiam cuperet, qui non doleret amiſſam? DEINDE, vt ſubiiciat ſe pœnę ad arbitrium Dei, qui læſus eſt. ET, quia Deus per Miniſtros ſuos nobiſcũ agit: oportet, vt qui peccauit, illi homini ſe ſponte ſubiiciat, qui Dei locum tenet. Id verò fieri nequit, niſi & culpas ſuas ei per Confeſſionem aperiat, & mulctam ſuſcipiat, quam ille præſcripſerit. Sunt igitur tria illa neceſſaria: deteſtatio peccati cum propoſito vitæ melioris, quæ Contritio dicitur; Confeſſio, & Satisfactio.

ADHAEC, tria iſta, natura ipſa duce, quotidie adeſſe videmus, cùm aut liberi cum parentibus, aut ſerui cum dominis, aut vxores cum viris in gratiam redeunt: nam & ſigna doloris oſtendunt, & peccatum fatentur, & ſe caſtigationi ſubiiciunt, aut certè indulgentiam petunt: *Ad iudices*, inquit pro Ligario M. TVLLIVS, *ſic agi ſolet; Non fecit, non cogitauit, falſi teſtes, fictum crimen: Ad parentem autem, Errani, temerè feci, pœnitet, ad clemētiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoſcas oro.* Docent autem ſacræ literæ non vno in loco, Deum erga homines, & patris, & domini, & ſponſi locum tenere: proinde non abſimilem eſſe debere Pœnitentiam, & conuerſionem hominum ad Deum, illi, quæ eſt filij ad parentem, ſerui ad dominum, vxoris ad virum. Iſaiæ 63. *Tu pater noſter, & Abraham neſciuit nos, & Iſraël ignorauit nos: tu Domine pater noſter, Redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum.* Pſal. 122. *Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum: ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.* Hierm. 3. *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus.*

POSTREMO, neque illa congruentia contemnenda videtur, quòd quemadmodum tria ſunt inſtrumenta peccandi, cor, lingua, manus; peccamus enim corde, verbo, & opere: ita par eſt, vt tria ſint veluti inſtrumenta Pœnitentiæ; & aduerſus peccatum cordis, Contritione, oris, Confeſſione, & operis, Satisfactione pugnemus; vt hac ratione iuxta Apoſtolum ad Roman. 6. *ſicut exhibuimus membra noſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.*

CAPVT XX.

Reſpondetur ad argumenta Aduerſariorum.

RESTAT nunc vt iis obiectionibus reſpondeamus, quas Aduerſarij contra doctrinam iam explicatam & confirmatam faciunt. PRIMVM igitur Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 3. §. 8. probat duas eſſe Pœnitentiæ partes, ex illis Scripturæ locis: *Quieſcite agere peruersè, diſcite benè facere.* Iſaiæ 1. item: *Declina à malo, & fac bonum.* Pſal. 34.

RESPONDEO, locus Iſaiæ, Caluini ſententiæ manifeſtè repugnat. Nam Iſaias poſt illa verba, ſubiungit: *Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, ſicut lana alba erunt.* Proinde Pœnitentiam, quæ continet præteritorum peccatorum deteſtationem, & propoſitum vitæ melioris, non poſt iuſtificationem conſtituit, vt Caluinus facit, ſed ante: neque fructum, ſed cauſſam iuſtificationis eſſe docet. QVOD autem attinet ad alterum locum; quæ ibi numerantur, partes iuſtitiæ, non pœnitentiæ ſunt. Nam Pœnitentia ad peccatores tantùm pertinet, iuxta illud: *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad Pœnitentiam.* Luc. 5. at declinare à malo, & facere bonum, iuſtorum eſt proprium. Itaque perperam Caluinus confundit Pœnitentiam, cum iuſtitia: neque vſquam in Scripturis inueniet Pœnitentiam appellari, declinare à malo, & facere bonũ: ſed, in fletu & planctu, in cinere & cilicio, eleemoſynis & ieiunio, præterita malè facta purgare.

SECVNDO, idem Caluinus eodem lib. 3. cap. 4. §. 1. Catholicis obiicit, quòd dum tres partes Pœnitentiæ aſſignãt, definitionem Pœnitentiæ deſtruant, quam ipſi tamen ex Patribus hauſiſſe videri volunt. Siquidẽ apud MAGISTRVM Sententiarum lib. 4. diſt. 14. & in Decreto GRATIANI, diſt. 3. de Pœnitentia, hæ leguntur Pœnitentiæ definitiones: *Anteacta peccata deflere, & flenda non committere,* Item: *Mala præterita plangere, & plangenda non committere.* Item: *Vindicta quædam, puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe,* quę ex Gregorio, Ambroſio, Auguſtino decerptæ eſſe dicuntur. Porrò, cum his definitionibus non benè cohærere videtur partitio illa Pœnitentiæ in Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionẽ: poteſt enim facilè aliquis peccata præterita plangere, & plangenda non committere; & punire etiam in ſe, quod dolet commiſiſſe, etiamſi ore non confiteatur.

RESPON-

RESPONDEO, iam ſuprà expoſuimus, quo ſenſu Theologi doceant tres eſſe Pœnitentiæ partes, nimirum, tres eſſe pœnitentis actiones, quæ in Sacramento reconciliationis ad remiſſionem peccati exigantur: nam alioqui ſatis apertè docuimus, extra Sacramentum facilè poſſe fieri, vt ſine Cõfeſſione & Satisfactione, per internam cordis Pœnitentiam quis iuſtificetur. Quare nequaquam partitio Pœnitentiæ cum eius prima & ſecunda definitione pugnabit, ſi alio, & alio modo Pœnitentiæ vox accipiatur. In PRIMA enim & SECVNDA definitione, Pœnitentia accipitur pro Contritione, qui primarius actus eſt Pœnitentiæ virtutis: in partitione autem, vox Pœnitentiæ ſumitur pro actione integra pœnitentis, quæ materialis pars dicitur Sacramenti Pœnitentiæ. Porrò, definitio TERTIA ſatis aptè cum partitione cohæret, ſiquidem in ea Contritio & Satisfactio apertiſſimè exprimuntur, cùm dolor ad Contritionem, vindicta ad Satisfactionem pertineat: Confeſſio autem non obſcurè in Satisfactione includitur. Nam cùm Satisfactio fieri debeat ad arbitrium partis læſæ, neceſſariò intelligitur, oportere eum qui læſit, ſubiicere ſe per humilem confeſſionem ei, quem læſit, vel potiùs Miniſtro atque arbitro, quem is loco ſuo in terris conſtituit; qui quidem non poteſt iuſtam mulctam indicere, niſi per Confeſſionem cognoſcat, qualis ſit culpa.

TERTIA obiectio & ſequentes, Kemnitij ſunt, in 2. parte Examinis, pag. 942. & ſequentibus. Kemnitius igitur (vt etiam ceteri Lutherani) ita probat duas eſſe partes Pœnitentiæ, Terrores, & Fidem. *Lex diuina minas intentat peccatoribus, qui Dei præcepta tranſgrediuntur: proinde terret peccatores. Euangelium deinde conſolatur, propoſita Chriſti iuſtitia, & ſatisfactione, quæ per fidẽ apprehenditur: Ergo duæ ſunt partes Pœnitentiæ, Terror, & Fides.* Confirmat hoc totum argumentum Scripturis illis: *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio.* Marc. 1. *Oportet prædicari Pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum, in nomine meo.* Luc. vlt. *Teſtificans Iudæis atque Gentibus, in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM, Actor. 20.

RESPONDEO, quòd lex minas intentet, & Euangelium conſoletur, veriſſimum eſt, ſed non inde ſequitur, Terrores & Fidem partes eſſe Pœnitentiæ. Siquidem incuſſi illi terrores à minis legis, Pœnitentiam gignunt: proinde cauſſa

ſunt, non pars Pœnitentiæ. Aliud enim eſt, terreri, quod etiam dæmonibus cõuenit; aliud, pœnitere, quod illis nõ conuenit. Conſolatio quoq;, quam Euangelium adfert, Pœnitentiam ſequitur, aut etiam comitatur: ſed non ideò Pœnitentiæ pars facienda eſt. Deniq; non eſt ſatis, ex Scripturis oſtendere; terrores, & conſolationem, ſiue fidem, in conuerſione aut iuſtificatione peccatoris locum ſuũ habere, quod nos minimè negamus; niſi etiam ſimul probetur, duas illas res, easq; tantùm, partes Pœnitentiæ dici debere, quod hactenus probatum non eſt. AD Scripturas autem ex Marco, & Luca, & Paulo adductas, iam antè reſpondimus, eas omnes ſententiæ noſtræ mirificè fauere, cùm fidem à Pœnitentia diſtinguant. Hæc enim optima conſequentia eſt; Prædicat Paulus Pœnitentiam, & fidem: non igitur fides pars Pœnitentiæ eſt, ſicut nec Pœnitentia pars fidei eſt.

QVARTA obiectio eiuſdem Kemnitij: *Partes Sacramenti Pœnitentiæ viſibiles eſſe debent; eſt enim Sacramentum ſignum viſibile: igitur per Contritionem, non internus animi dolor, ſed ſigna externa doloris accipienda ſunt: & per Confeſſionem, non ea quæ fit Deo, ſed quæ fit homini, ſignificatur. At ſigna externa doloris, & confeſſionem quæ fit homini, nulla Scriptura docet ad remiſſionem peccati neceſſariò exigi: Ergo duæ iſtæ partes ſine teſtimonio Scripturæ excogitatæ ſunt. Rurſus, per Satisfactionem intelligunt Pontificij opera indebita, id eſt, verbo Dei non mandata: omnes igitur Pœnitentiæ partes ſine Scriptura habent.*

RESPONDEO, ſigna doloris tam euidenter in diuinis literis commendantur, atque ad Pœnitentiam exiguntur, vt mirum ſit cur id Kemnitius negare voluerit. Quid enim eſt, quod ait Propheta: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu?* Ioël. 2. an fletus & planctus, non ſunt apertiſſima ſigna doloris? Confeſſionem Sacerdoti faciendam ſingulorum peccatorum, iure diuino exigi, in ſequenti libro probaturi ſumus: Confeſſionem autem aliquam viſibilem, ſaltem in genere, adhibendam eſſe, atque etiam adhibitam in Teſtamento veteri & nouo fuiſſe, probauimus ex diuinis literis capite ſuperiore. Porrò, opera indebita, etiamſi præcepta non ſint abſolutè, tamen iis qui peccauerunt, & Pœnitentiam agere cupiunt, in diuinis literis imperantur, & ex indebitis debita fiunt. Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Ioël. 2. *Conuertimini ad me, &c. in ieiu-*

in ieiunio, &c. Sed de his plura, & ſuprà diximus, & infrà ſuo loco dicemus: nunc ſatis eſt, breuiter oſtendiſſe, partes viſibilis Pœnitentiæ in verbo Dei eſſe fundatas.

QVINTA obiectio eiuſdem: *Partes Pœnitentiæ quas enumerant Pontificij, hypocritæ quoq; ſimulare, & præſtare poſſunt: & tamen illis tribuunt remiſsionem peccatorum.*

RESPONDEO, ſi quid argumentum hoc valet, non ſolùm Pœnitentiæ partes, ſed etiam Baptiſmum & Euchariſtiam euertet. Nam hypocritæ Baptiſmum & Euchariſtiam ſumere poſſunt: & tamen his Sacramentis Kemnitius tribuit remiſſionem peccatorum. Si reſpondeat, Sacramenta Baptiſmi & Euchariſtiæ, & ab hypocritis poſſe ſumi, & peccata remittendi vim habere; ſed tamen non ea remittere niſi iis, qui ſeriò, & vt oportet, illa ſumunt. Idem omninò de Sacramento Pœnitentiæ ſibi ipſe reſpondeat. Etſi enim Cõtritio, Confeſſio, & Satisfactio ab hypocritis ſimulari poſſint; & ſimul tres illæ partes adiuncta forma Abſolutionis, peccata remittant, non tamen ea remittunt ſimulantibus, ſed verè ac ſeriò pœnitentiam agentibus, contritis, confeſſis, atque ad Satisfactionem ſubeundam paratis.

SEXTA obiectio eiuſdem: *Iudas fide illa ſpeciali deſtitutus, cùm partes Pœnitentiæ Pontificiæ haberet, Contritionẽ ſcilicet, Confeſsionem, & Satisfactionẽ, tamen laqueo ſe ſuſpendit.*

RESPONDEO, idem Iudas & baptizatus iam fuerat, & Euchariſtiam de manu Domini ſumpſerat, & tamen laqueo ſe ſuſpendit. An igitur neganda erit vis Baptiſmi & Euchariſtiæ, quia Iudæ non profuit? DEINDE eam non eſſe cauſſam, cur Iudæ Pœnitentia inutilis fuerit, quia fide illa ſpeciali caruerit; teſtimonium ampliſſimum nobis Scriptura præbet, cùm Ionæ 3. teſtatur Niniuitas vtiliter Pœnitẽtiam egiſſe, licet fide illa ſpeciali carerent ac dicerent: *Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat Deus?* DENIQVE falſum eſt, Iudam habuiſſe tres Pœnitentiæ partes, quas Catholici in Sacramẽto requirunt; immò nullam habuit omninò. Verã Contritionẽ certè non habuit, quæ ſine ſpe remiſſionis eſſe non poteſt. Confeſſionem quoq; non habuit, qualis exigitur, id eſt, ſingulorum criminum, atque ad veniam impetrandam Sacerdoti factam. Nec Satisfactionem habuit, præſertim à Sacerdote iniunctam: neque enim illi, vt ſe ipſe ſuſpenderet, ab vllo fuerat imperatum; neque ſe ipſum necare, opus eſt bonum, qualia eſſe debent opera ſatisfactoria.

SEPTIMA obiectio: *Trina illa enumeratio partium Pœnitentiæ, ex publicæ Pœnitentiæ ritibus ſumpta; poſteà ritibus illis partim abrogatis, partim mutatis, indoctè ad generalem Pœnitentiæ doctrinam accommodata eſt.*

RESPONDEO, hæc omnia facile poſſent contemni, cùm nulla ratione vel teſtimonio muniantur: tamen non grauabor vno verbo calumniam iſtam refellere. Quomodo, quæſo, ad generalem doctrinam de Pœnitẽtia tres illæ partes ex ritibus publicæ Pœnitentiæ accõmodatæ ſunt, cùm etiam in veteri Teſtamento in vſu fuerint, vt ſuprà oſtendimus exemplo Dauidis, & Niniuitarum: & ex ipſa ratione, ac natura Pœnitẽtiæ colligantur, vt paulò antè demonſtratum eſt? ritũ enim publicæ Pœnitentiæ, poſt Chriſti aſcenſionem in cœlum inſtitutum eſſe, nemo, opinor, inficiabitur. Deinde cùm apertè veteres mentionem faciant Pœnitentiæ, & publicæ, & priuatæ, vt in ſequenti capite demonſtrabo: vnde probabit Kemnitius, enumerationem illam ex ritibus publicæ Pœnitentiæ, & non ex priuatæ ſumptam eſſe?

OCTAVA obiectio: *Veteres in multis locis loquuntur de Pœnitentia, non quatenus quærit & accipit remiſsionem peccatorum, ſed quatenus eſt vita mutatio, & emendatio. Hæc non attendentes Monachi, fecerunt inde tres partes Pœnitentiæ, quibus acquiratur remiſsio peccatorum.*

RESPONDEO, ſi Kemnitius veteres Patres diligenter legiſſet, non ita temerè pronunciaret. Nam vt omittam, quòd Confeſſio, de qua Patres paſſim loquuntur, nihil facit ad vitæ mutationem; vt etiam illud prætermeam, quòd ieiunia, lachrymæ, cineres, cilicia, & alia id genus opera, vel inſtrumenta Pœnitentiæ, de quibus frequentiſſima apud Patres mentio eſt, non ad vitam mutandam, ſed ad peccata præterita caſtiganda apertiſſimè referũtur: nihil ſæpius apud Patres inuenies, quàm tribus illis Pœnitentiæ partibus remiſſionem peccatorum acquiri.

Pœnitentia, inquit TERTVLLIANVS in libro de Pœnitentia: *Dominus mitigatur.* CYPRIANVS in ſerm. de lapſis: *Quàm magna deliquimus, tàm granditer defleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non deſit, &c.* vbi perſpicuè vides, Pœnitentiam medicinam eſſe peccati præteriti, non ſolam vitæ mutationem. AMBROSIVS præfatione in Pſal. 37. *Quis dubitet affligere animam ſuam, cùm Propheta tantus*

tantus afflixerit, ſoluens pretium lachrymarum pro redemptione peccati? AVGVSTINVS in epiſt. 54. ad Macedonium: *Quoſdam,* inquit, *à ſocietate remouemus altaris, vt pœnitendo placare poßint, quem peccando contempſerant, ſeq; ipſos puniendo.* Sed quid ego in Patribus moror? annón Scriptura ipſa paſſim hæc docet? quid eſt, quæſo, quod ait Ezechiel cap. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam, &c. omnium iniquitatum eius non recordabor?* & quod ait Daniel cap. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime?*

Atque hactenus de obiectionibus: nam mendacia illa de fide, quam à Catholicis damnari mentitur, iam ſuprà capit. 6. expoſita, & refutata ſunt.

CAPVT XXI.

De tertia partitione Pœnitentiæ, in priuatam, publicam, & ſolennem.

SEQVITVR VLTIMA partitio Pœnitentię, quam eſſe diximus, in priuatam, & publicam; & rurſus publicæ, in ſolennem, & non ſolennem: quæ partitio breuiter explicanda erit, quia nonnulli Aduerſariorum vix aliam, quàm publicam Pœnitentiam agnoſcere videntur.

Igitur publica, & priuata Pœnitentia in eo potiſſimùm diſtinguuntur, quòd publica ea dicitur, in qua peccatum commiſſum publicatur, & pro eo publicè coram Eccleſia peragitur Satisfactio: priuata verò illa, in qua peccatum ſoli detegitur Sacerdoti, & Satisfactio occultè, ac priuatim iniungitur peragenda. Ex quo ſequitur, vt publica peccata ad Pœnitentiam publicam, occulta ad priuatam pertineant: neq; enim licet peccatum occultum publicare, aut etiam pro occulto Pœnitentiam ita publicam imponere, vt ex ea peccatum ipſum detegatur. Id patet ex epiſt. 80. S. LEONIS ad Epiſcopos Campaniæ, in qua repræhendit abuſum quorundam, qui peccata occulta priuatim in Confeſſione audita, coram Eccleſia publicabant. Qui etiam S. Leo epiſt. 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum. c. 8. Monachum, qui relicta Profeſſione, ad militiam vel coniugium tranſit; quia id occultum eſſe non poteſt, publicæ Pœnitentiæ ſatisfactione dicit eſſe purgandum: vbi cùm

publicam Pœnitentiam nominat, ſignificat aliam quandã eſſe pœnitentiam priuatam.

Inter publicam autem Pœnitentiam ſolennem, & publicam non ſolennem, multæ differentiæ ſunt; quamuis hoc nomen SOLENNE, apud veteres fortè non inueniatur, ſed ſolùm apud Gratianum, de Pœnitentia, diſt. 3. can. Nihil prodeſt. & apud Magiſtrum lib. 4. Sent. d. 14. & inde apud interpretes, tùm Gratiani, tùm Magiſtri.

PRIMVM Pœnitentia ſolennis, quam Auguſtinus humillimam vocat, in epiſt. 54. & Ambroſius, aliiq; Patres cõmuniter publicam appellare ſolent; non niſi pro grauiſſimis criminibus, quæ totam ciuitatem conturbâſſent magnumúe ſcandalum attuliſſent, imponi conſueuerat. Concilium III. CARTHAGINENSE can. 32. de ſolenni Pœnitentia loquens: *Cuiuſcunq;, inquit, pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod vniuerſam Eccleſiam commouerit, ante abſida manus ei imponatur.* Concilium etiam TOLETANVM I. can. 2. poſtquam docuit, pœnitentes non poſſe ad Clericatum aſcendere, ſubiungit: *Eum verò pœnitentem dicimus, qui poſt Baptiſmum, aut pro homicidio, aut pro diuerſis criminibus grauiſſimisq; peccatis publicam Pœnitentiam gerens, ſub Concilio, diuino fuerit reconciliatus altari.* Origenes quoque hom. 15. in Leuiticum, & Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. & ceteri ſcriptores conſentiunt, non niſi pro criminibus grauioribus iniungi potuiſſe pœnitentiam illam, quę repeti non poterat. Publica autem non ſolennis Pœnitentia, pro publicis quibuſcunq; peccatis, licet non ita grauia eſſent, neq; ſcandalum adferrent, imponi conſueuerat.

SECVNDO, Pœnitentia ſolennis ſemel tantùm concedebatur, vt patet ex Origine hom. 15. in Leuiticum. Ambroſio lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. & Auguſtino epiſt. 54. cuius rei ratio præcipua duplex eſt. VNA, quam reddit Auguſtinus, ne medicina vilis, minus vtilis eſſet ægrotis, quæ tantò magis ſalubris eſt, quantò minùs contemptibilis fuerit. ALTERA, quam inſinuat Ambroſius, & clariùs explicat S. Thomas in 4. diſt. 14. quæſt. 1. artic. 5. quia Pœnitentia ſolennis, eſt ſolennis quædam profeſſio, non redeundi iterum ad publica illa ſcandala, ſicut Baptiſmus eſt ſolennis profeſſio non redeundi ad infidelitatem: & ideò ſicut vnum Baptiſma, ita & vna eſt Pœnitentia ſolennis. Atque hoc idem fortaſſe ſibi voluit Tertullianus, cùm in lib. de Pœnitentia, ſecun-

ſecundam, non tertiam, aut quartam tabulam poſt naufragium, pœnitentiam appellauit. Pœnitentia publica non ſolennis, ſæpius agi poterat, vt ex iisdem auctoribus ſatis apertè colligitur.

Quid verò ageretur cum iis, qui poſt ſolennem pœnitentiam in eadem, vel grauiora crimina labebantur, explicat SIRICIVS Papa in epiſt. 1. cap. 5. his verbis: *Quia*, inquit, *iam ſuffragium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt ſola intra Eccleſiam fidelibus oratione iungantur; ſacra myſteriorum celebritati, quamuis non mereantur, interſint; à Dominicæ autem menſæ conuiuio ſegregentur, vt hac ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcænis cupiditatibus retrahantur. Quos tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cùm ad Dominum cœperint proficiſci, per Communionis gratiam volumus ſubleuari.*

TERTIO, Pœnitentia ſolennis Sacerdotibus imponi non poterat; & contrà, qui Pœnitentiam ſolennem egiſſent, ad Ordines promoueri nequibant. Exſtat de hac re teſtimonium vel decretum SIRICII Papæ in epiſt. ad Himerium Tarraconæ Epiſcopum, c. 14. in hæc verba: *Illud quoq; par fuit nos prouidere, vt ſicut Pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum: ita poſt pœnitudinem ac reconciliationem, nulli vnquam laicorum liceat honorem Clericatus adipiſci.* Idē habemus in Concilio Carthag. IV. can. 68. & Concilio V. can. 11. & Tolet. I. can. 2. & apud Innocentium I. in epiſt. 6. ad Agapitum, & S. Leonem epiſt. 92. ad Ruſticum Narbonę Epiſcopum, cap. 2. Pœnitentiam autem Sacerdotes ſubire potuiſſe, quæ licet non ageretur coram populo, tamen ſuo quodam modo publica eſſet, & non ſolennis; in dubium reuocari non poteſt. Nam & excommunicari poterant, & in Monaſteria ad agendam pœnitentiam amandari, quam, ſeceſſionem priuatam S. Leo loco notato appellat, quia in priuato loco agebatur, licet alioqui notum & publicum eſſe poſſet, eum Sacerdotem pro ſuis criminibus in Monaſterio eſſe incluſum. Et Clemens III. cap. Quæſitum de pœnit. & remiſſ. ſcribit, Sacerdoti non debere publicam imponi Pœnitentiam, niſi crimen eius publicum fuerit: ex quo intelligimus, poſſe publicam imponi etiam Sacerdoti pro peccato publico pœnitentiam, modò ſine ſolennitate id fiat.

NEC eſt improbabile quod quidam volunt, Sacerdoti depoſi-

depoſito potuiſſe Pœnitentiam ſolennem iniungi; quòd Sacerdos depoſitus, cenſeatur ad laicorum ordinem rediiſſe. Nam S. Cyprianus lib. 3. epiſt. 8. ad Fidum, repræhendit Epiſcopum Teraphium, qui Victori quondam Presbytero ante expletum Pœnitentiæ tempus, ſine petitu & conſcientia plebis, nulla infirmitate aut neceſſitate vrgēte, pacem dederat.

QVARTO, Pœnitentia ſolennis non poterat imponi coniugatis ſine mutuo conſenſu, vt patet ex Concilio II. Arelatenſi, can. 22. cuius rei ratio eſt, quia pœnitentibus interdicebatur officium coniugale, & ſi innupti erant, etiam nuptiæ, vt ex eodem Concilio Arelatenſi, can. 21. & ex Concilio Toletano VI. can. 8. & ex epiſt. 92. Leonis, cap. 12. poteſt intelligi. Propter eandem cauſſam iuuenibus non facile ſolennis Pœnitentia concedebatur, vt ex cap. 15. Concilij Agathenſis, & ex cap. 19. Concilij III. Aurelianenſis intelligimus. Id autem locum non habebat in Pœnitentia non ſolenni.

QVINTO, Pœnitentia ſolennis à ſolo Epiſcopo indicebatur, & ab eodem reddebatur pax pœnitentibus; neque id Presbyteris licebat, niſi in abſentia Epiſcopi, vrgente neceſſitate. Id patet ex Concilio II. Carthaginenſi, can. 4. & Carthaginenſi III. can. 31. & 32. & ex aliis canonibus, qui paſſim in Conciliis leguntur: immò ne Chorepiſcopis quidem hanc facultatem conceſſam fuiſſe, teſtatur S. Leo in epiſt. 86. At Pœnitentiam non ſolennem, Presbyteri quoq; iniungere poterant, & pœnitentes reconciliare.

SEXTO denique variæ ac multiplices ritus erant, qui ad ſolennem Pœnitentiam adhibebantur, nec Pœnitentiæ priuatæ, aut etiam publicæ non ſolenni, communes erant: de quibus ritibus in ſequenti capite breuitèr diſſeremus.

CAPVT XXII.

De ritibus pœnitentiæ ſolennis.

DESCRIPTVRVS ſolita breuitate, ſolennis Pœnitentiæ ritus, dicam de nomine Pœnitentium, de habitu, de loco, de tempore, de pœnis.

NOMEN Pœnitentium ordinis erat, vt nomen Clericorum, vel Catechumenorum. Chriſtiani enim

PRI-

PRIMVM in duos quaſi ordines ſecabantur; in Fideles, & Catechumenos: *Catechumenis*, inquit AVGVSTINVS tract. 96. in Ioan. *Sacramenta Fidelium non produntur*. DEINDE Catechumenorum duæ erant claſſes: alij enim audientes, alij competentes, ſiue electi dicebantur. Fidelium verò tres claſſes erant. PRIMA Clericorum, quo nomine omnes ordines Eccleſiaſtici intelligebantur. SECVNDA Fidelium, id eſt, laicorum, qui commune nomen retinuerunt, cùm aliud excellentius non haberent. TERTIA Pœnitentium, qui etſi fideles eſſent, tamen ob culpam ſuam à ceteris fidelibus ſegregati, & quaſi in ſentinam Eccleſiæ reiecti, peculiari nomine cenſebantur.

Hinc PACIANVS in ſua Paræneſi ad pœnitentiã, diſtinguens Pœnitẽtes à Fidelibus: *Catechumenis*, inquit, *ne in hoc tranſeant, & Fidelibus, ne in hoc redeant, prouidendũ eſt: ipſis verò Pœnitentibus, vt celeriter ad huius operis fructum perueniant, laborandum*. Et S. AVGVST. in li. 50. homil., homil. 49. *Quod dico*, inquit, *Competentibus, & Fidelib. audiant Pœnitẽtes: quod dico, Fidelibus dico, & Competentibus, & Pœnitentib.* Et in lib. de ſancta Virginitate, cap. 48. *Omnes*, inquit, *Chriſtianos, ab Apoſtolis vſq; ad vltimos Pœnitentes, quaſi à ſummis cælorum vſq; ad terminos eorum, docuit orare, &c.* Sanctus quoq; HIERONYMVS in epiſt. ad Oceanum de obitu Fabiolæ, ſcribit eam ſtetiſſe in ordine Pœnitentium. Declarauit autem, vt ſuprà notauimus, Concilium Toletanum I. can. 2. non dici propriè Pœnitentes, omnes qui quoquo modo Pœnitentiam agunt, ſed eos tantùm, qui publicam, & vt noſtri loquuntur, ſolennem Pœnitentiam agunt.

HABITVS Pœnitentium erat certus, quo diſtinguerentur à ceteris, videlicet pulla veſtis, cilicium, caput detonſum, exceptis fœminis. Meminerunt huius habitus plurimi auctores: Tertullianus in lib. de Pœnitentia, Pacianus in Paræneſi ad Pœnitentiam. Optatus libr. 2. propè finem. Ambroſius lib. ad Virginem lapſam, cap. 8. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ. Concilium Agathenſe can. 15. iubet non admitti ad Pœnitentiam eos, qui comam non depoſuerint, vel habitum nõ mutauerint. Concilium Toletanum III. can. 12. idem iubet, ſed excipit mulieres, quæ non tondere, ſed velare caput debent.

LOCVS Pœnitentium varius erat pro criminum varietate. S. Gregorius Neocæſarienſis in epiſtola canonica, quæ adiungi

adiungi ſolet canonibus Photij; quinq; loca Pœnitentium fuiſſe ſcribit. PRIMVM, id eſt, infimum, & ab altari remotiſſimum, extra portas Eccleſiæ conſtituit, qui πρόκλαυσις dicebatur, à fletu: qui enim in hoc loco conſiſtebant, non permittebantur ingredi Eccleſiam, ſed pro foribus flebant, & orationes fidelium poſtulabant. ALTER locus iam intra portas erat, vnde audire verbum Dei cum Catechumenis Audientibus Pœnitentes poterant, non tamen ad orationẽ cum Competentib. admittebantur: & hic locus ab audiẽdo ἀκρόασις nominabatur. TERTIVS locus eorum erat, qui admittebantur, tùm ad audiẽdum, tùm etiam ad orandum cum Competentibus, non tamen ad ſacrificium Miſſæ cum Fidelibus; & hic locus dicebatur ὑπόπτωσις quaſi Contemplatio rerum ſupernarum. QVARTVS locus erat eorum, qui manebant cum Fidelibus dum ſacrificium celebraretur; non tamen altari communicabant: & hic locus à ſtando σύστασις dicebatur. QVINTVS locus eorum erat, qui iam Pœnitentiam expleuerant, & ſolùm expectabant tempus reconciliationis; non enim reconciliabantur Pœnitentes ſolenni cæremonia, niſi feria V. in Cœna Domini, vt paulò pòſt demonſtrabimus: dicebatur locus horum pœnitentium μέστασις, id eſt, expletio.

Ex his intelligimus, aliquos Pœnitentes poſtponi ſolitos omnibus Catechumenis, aliquos æquari, aliquos anteponi; proinde Pœnitentes aliquos omninò in fundum Eccleſiæ reiectos, vt rectè dixerit AVGVSTINVS de ſancta Virginitate, cap. 48. *Ab Apoſtolis vſq; ad vltimos Pœnitentes, quaſi à ſummis cœlorum, vſq; ad terminos eorum.*

Iam verò quòd attinet ad TEMPVS, imponebatur Pœnitentia publica feria IV. ante primam Dominicam Quadrageſimæ, quæ dicitur, In capite Ieiunij, vt teſtatur Conciliũ Agathenſe, cap. 15. teſte Gratiano diſt. 50. can. In capite: nam ea verba non inueniuntur in vulgatis canonibus eius Concilij. Habemus adhuc veſtigium huius ritus, in conſecratione & aſperſione cineris, quæ eo die fieri ſolet. Et quãuis tempus pœnitendi aliis longius, aliis breuius præſcriberetur, vt trium, ſeptem, decem, aut plurium annorum: tamen ſingulis annis in V. feria maioris hebdomadæ, omnes reconciliabantur & communicabant, vt INNOCENTIVS I. in epiſt. ad Decennium Epiſcopum Eugubinum, cap. 7. his verbis

verbis teſtatur: *De Pœnitentibus verò, qui ſiue ex grauioribus, ſiue ex leuioribus Pœnitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha eis remittendum, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat.* Idem habemus in Concilio Agathenſi apud Gratianum can. In capite, diſt. 50. & idem indicat S. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ.

POENAE deniq; pœnitẽtium multiplices erant & variæ. PRIMA communis, & grauiſſima; abſtinere à participatione diuinorum myſteriorum. Id patet ex Cypriano lib. 3. epiſt. 8. & in ſerm. de lapſis, & alibi paſſim, vbi eos repræhendit, qui ante expletam Pœnitentiam corpus Domini, vt ipſe loquitur, inuadebant. SECVNDA, vt Pœnitentes non promouerentur ad Clerum, vt ſuprà oſtendimus ex Siricio, epiſt. 1. c. 14. TERTIA, vt abſtinerent à nuptiis, de qua etiam ſuprà diximus: indulgebatur tamen interdum adoleſcentibus, vt patet ex Leone epiſt. 92. c. 12. vt ad vitandam fornicationem vxorem ducerent. QVARTA, vt ad militiam ſecularem non accederent, ſed ſoli Deo deinceps deſeruire ſatagerent: vt ex eadem Leonis epiſt. capit. 11. intelligi poteſt. QVINTA, vt non eſſent Suſceptores in Baptiſmo aut Confirmatione, dum in ordine Pœnitentium ſtarent: teſtatur id Concilium Pariſienſe, tempore Ludouici & Lotharij celebratum, lib. 1. c. vlt. tribus enim libris Concilium illud compræhenſum eſt. SEXTA, vt Vnctione infirmorum carerent, teſte Innocentio I. in epiſt. ad Decentium, c. 8. SEPTIMA, vt ſingulis diebus Ieiuniorum venirent ad Eccleſiam, & capita ſubmitterent Sacerdotibus, qui eis manus imponerẽt, & pro eis orarent: vt monet Concilium IV. Carthaginenſe, can. 80. OCTAVA, vt mortuos ſepelirent; ex eodẽ Concilio can. 81. NONA, vt diebus Dominicis, & tempore Paſchali, cùm Fideles ſtantes orabant, ipſi genua flecterent ad orandũ; ex eodem Concilio can. 82. DECIMA, vt non irent ad balnea, neq; ad conuiuia, & inuitati recuſarent; vt indicat Pacianus in ſua Parænesi ad Pœnitentiam: ſed ieiuniis, & orationi, ſacco & cineri incubantes, aſſiduè operam darent; vt Tertullianus in lib. de Pœnitentia, & Ambroſius ad Virginem corruptam, cap. 8. & alij omnes paſſim teſtantur.

LIBER SECVNDVS DE POENITENTIA:

Qui eſt de Contritione.

PRÆFATIO.

DE POENITENTIAE PARtibus, Contritione, Confeßione, & Satisfactione diſputaturi, à Contritione, vt rectus ordo poſtulat, initium faciemus: de qua Pœnitentiæ parte duabus de cauſsis pauca dicenda eſſent. PRIMVM, quòd multa quæ de Contritione hoc loco dici poſſent, commodius in diſputatione de iuſtificatione diſputari poſſe videntur. DEINDE, quòd Lutherani iam penè receſſerint ab illis erroribus, quos initiò de Contritione Lutherus docuerat. Certè Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis Tridentini Concilij, cap. 4. de Pœnitentia, ferè admittit omnia, quæ in eodem Concilio de Contritione definita ſunt: ſed quoniam eas Concilij definitiones, aduerſus antiquos Lutheri errores conſtitutas eſſe non ignorabat; ne Lutherum tam apertè damnare, & etiam ne nihil dicere videretur, variis calumniis & mendaciis doctrinam Concilij perperam interpretando, odioſam reddere conatus eſt. Eas calumnias & mendacia iam ſuprà notauimus, & quãtum neceſſe videbatur, abſterſimus, in primo lib. cap. 6.

CÆTE-

Cæterum, ne opus hoc noſtrum imperfectum relinquamus, operæpretium eſſe duximus, doctrinam Eccleſiæ Catholicæ in medium adferre, & quæ vel Lutherus obiecit olim, vel nunc eius diſcipuli aduerſus eam obiiciunt, breuiter refutare.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur doctrina Catholica.

IGITVR Tridentinum Concilium ſeſſ. 14. cap. 4 ſeptem capita de Contritione proponit, quæ apud Catholicos omnes certiſſima eſſe debent. PRIMVM eſt, Contritionem eſſe dolorem animi, ac deteſtationem de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero. ALTERVM, Contritionem lapſis ſemper fuiſſe neceſſariam ad veniam obtinendam. TERTIVM, poſt Baptiſmum debere eſſe coniunctam cũ fiducia diuinę miſericordiæ, & cum voto præſtandi cetera, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ requiruntur. QVARTVM, Contritionem charitate formatam reconciliare hominem, etiam antequam Sacramentum actu percipiatur. QVINTVM, Contritionem imperfectam, quæ attritio dici ſolet, quæ ex metu Gehennæ concipitur; ſi voluntatem peccandi excludat, & cum ſpe veniæ ſit coniuncta, non ſolùm non facere hominem magis peccatorem, ſed eſſe donum Spiritus ſancti, & vtilem ad iuſtificationem. SEXTVM, Attritionem ſine Sacramento, quod reipſa percipiatur, non poſſe per ſe ad reconciliationem peccatorem perducere, eum tamen ad gratiam in Sacramento ſuſcipiendam diſponere. SEPTIMVM, Contritionem non eſſe coactam & extortam, ſed liberam, & voluntariam.

Ex his capitibus habemus, quid ſit Contritio, quæ eius neceſſitas, quæ ſpecies, quis effectus: ſunt autem de his omnibus controuerſiæ decem. PRIMA, An Contritio ſit actus bonus, & liber, & num ad Legem, an ad Euangelium pertineat. SECVNDA, An ſit actus ſolius liberi arbitrij. TERTIA, An includat odium, ac deteſtationem peccati

præteriti. QVARTA, An includat propoſitum benè viuendi. QVINTA, An ſit neceſſaria ad iuſtificationem. SEXTA, An ſummum dolorem exigat. SEPTIMA, An vim habeat peccatorem Deo reconciliandi. OCTAVA, An ante Abſolutionem Sacerdotis. NONA, An peccata omnia delere queat. DECIMA, An attritio ſit donum Dei.

CAPVT SECVNDVM.

Contritionem eſſe actionem bonam, & liberam, atq. ad Euangelium pertinentem.

VT à PRIMA quæſtione principium faciamus: Sciendum eſt, magnam partem Lutheranorum in ea ſententia eſſe, vt Contritio nihil ſit aliud, niſi terror quidam conceptus ex conſideratione peccatorum, & ſuppliciis, quæ diuina lex peccatoribus comminatur. Cui dogmati tria veluti paradoxa adiungunt. PRIMVM, Contritionem non eſſe liberam, ſed coactam, & extortam; immò non eſſe actionem, ſed meram paſſionem: non enim homo ſe ipſe conterit, vt ipſi dicunt, ſed Deus eſt qui eum conterit malleo legis, & minarum. SECVNDVM, Contritionem ad Legem, non ad Euangelium pertinere; Lex enim eſt, quæ ſupplicia comminando terret, Euangelium autem Chriſtum offerendo conſolatur: proinde Pœnitentia, quæ Contritione & Fide (vt ipſi loquuntur) conſtat, partim à Lege, partim ab Euangelio pendet. TERTIVM, Contritionem non modò non eſſe opus bonum, ſed etiam hominem omni bono opere ſpoliare; & peccatis ac maledictionibus replere, & eo modo mortificare, atq; occidere, vt deinde per Fidem viuificetur, & reſurgat, ac bonis omnibus repleatur.

Lutherus in prima diſputatione contra Antinomos, propoſit. 2. ſcribit, Contritionem eſſe tactum, & ſenſum legis in conſcientia: & propoſit. 30. ſcribit, eſſe afflictionem, ac paſſionem, quam conſcientia pati cogitur, etiamſi nolit. In articulis quoq; Smalchaldicis, tit. de Pœnitentia, dicit Contritionem non eſſe actiuam, ſed paſſiuam; & comparat Legem fulmini proſternenti, & citat verba illa Hiere. 23. *Verba mea ſunt quaſi malleus conterens petras.*

Eandem ſententiam acriter tuentur Ioannes VVigand. & alij rigidi Lutherani, vt intelligi poteſt ex Colloquio Altembur-

temburgenſi: nam in collatione 4. vbi reſpondent rigidi Lutherani ad 3. ſcriptum VVittembergenſium, ſiue mollium, & (vt in eo Colloquio nominantur) Electoralium Lutheranorum, in argumento 21. hæc verba habentur: *Tam Lex, quàm Euangelium, ad conuerſionis doctrinam pertinent; quæ tamen confundenda non ſunt. Lex quidem ad Contritionem pertinet, Rom. 3. ſed Euangelium ad ſecundam partem conuerſionis, nempè ad Fidem, referendum eſt.* Et infrà: *Contritio non eſt opus noſtrum, eſt potius paſſio noſtra, qua conterimur, & concutimur.* Et infrà: *Nos paſſiui tantùm ſumus, nos nihil agimus, ſed patimur: ipſe Deus nos conterit, non ipſi nos.* Et infrà: *Proprietates Contritionis ſunt, hominem vel pertinacem, vel hypocritam, exuere & expoliare ab omnibus ſuis bonis operibus; eumq; replere innumerabilibus peccatis, hoc eſt, cognitione peccatorum, concutere eum timore, tremore, horrore.* Et infrà: *Manifeſtum igitur eſt, Legem ad Contritionem pertinere, Contritionem autem nos priuare omnibus operibus bonis coram Deo in negotio ſalutis; & peccatis, atq; maledictione nos replere.*

Ad eandem ſententiam accedere videtur Kemnitius, qui in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, c. 3. de Pœnitent. pag. 942. & 943. docet, Contritionem ad Legem pertinere, Fidem ad Euangelium. Et cap. 4. pag. 955. ſcribit, Contritionem non eſſe opus liberi arbitrij, cùm Spiritus ſanctus per verbum prædicatum, auditum, & cogitatum, illam in nobis excitet, inchoet, operetur, & efficiat. Idem ſcribit, Contritionem, niſi accedat Fides, quæ ſtatuat nobis remitti peccata propter Filium Dei; eſſe fugam Dei, & fremitum aduerſus Deum, quibus tandem ruitur in æternum exitium. Hæc ille.

Contrà autem ſentiunt, Contritionem eſſe opus bonum, & noſtram actionem, & ad Euangelium pertinere; Lutherani molles, vt perſpicuum eſt ex Colloquio Altemburgenſi citato, vbi ponitur reſponſio Electoralium Theologorum ad quartum ſcriptum Saxonicorum: cum quibus etiam Caluinus ſentit lib. 3. Inſtitut. cap. 3. §. 20. Et hæc eſt verior ſententia, & omnium Catholicorum: vt autem facilius, & clarius veritas comprobetur, ſubiiciam aliquot propoſitiones.

PRIMA propoſitio: *Contritio non eſt terror ex minis legis conceptus.* Hæc propoſitio probata eſt in libro ſuperiore,

c.19. & ſanè præter argumēta eo loco adducta, nomina ipſa, & metaphoræ vnde ſumpta ſunt ea nomina, ſatis apertè docent, aliud eſſe, terreri & contremiſcere; aliud verò, conteri, molliri, & ſcindi. Poteſt enim res integra & dura cōmoueri, & tremere: at non poteſt dura ſimul & mollis, integra & ſciſſa ſeu contrita permanere. Quemadmodum autem cùm lapidea moles ita conteritur, vt in puluerem redigatur; duritiem & tumorem deponit, vt iam flecti & formari ſe facile ſinat ad artificis arbitrium: ſic etiam cor peccatoris durum ac tumidum, Dei legibus & imperio reſiſtens, per Contritionem mollitur, humiliatur, legi Dei ſe ſubdit, priſtinam ſuam duritiem & tumorem deponit. Et ideò in Scripturis idem eſt, cor contritum, & cor carneum: Deus enim quaſi malleo conterit petras, vt dicitur Hierem. 23. quando aufert cor lapideum, & donat cor carneum, iuxta Ezechielem cap. 11. vt exponit Hieronymus in commentario Hieremiæ ad cap. 23.

Rvrsvs ferè ſemper humilitas cum Contritione coniungitur, vt Pſal. 33. *Propè eſt Dominus iis qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabuntur.* in quem locum Baſilius & Auguſt. pro *tribulato*, Contrito, legunt; & cor contritū, cor humile eſſe dicunt, quia ſequitur in Pſalmo: *Et humiles ſpiritu ſaluabuntur.* Sic etiam in Pſalmo 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* quem locum tractans Chryſoſtomus hom. 9. in epiſt. ad Hebr. docet Contritionem ſine humilitate eſſe non poſſe. Cùm igitur Contritio duritiem & tumorem, ac proinde peccati affectum, ſecum non patiatur, dubitari non poteſt, quin aliud ſit Contritio, aliud ſimplex terror. Siquidem terrores in corde duro, & ſuperbo eſſe poſſunt, vt perſpicuum eſt inprimis de Satana & Angelis eius, qui credunt, & contremiſcunt, Iac. 2. & tamen nec peccatum ſuum oderunt, nec tumorem aut obſtinationem vnquam deponunt. Planum eſt etiam de Felice illo Syriæ Præſide, qui audiens Paulum de futuro Iudicio diſputātem, non leuem terrorem concepit, vt ſcribit S. Lucas Act. 24. nec tamen Contritionem habuiſſe dici poteſt, cùm retinuerit cor lapideum, & nec infidelitatem, nec cetera ſua peccata dimiſerit.

Deinde, Scriptura Contritioni tantam vim tribuit, vt Dauid dicat: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Pſal. 50. & Dominus apud Iſaiam: *Ad quem reſpiciam, niſi*

niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Iſai 66. & quod ſuprà citauimus: *Propè eſt Dominus iis, qui tribulato*, id eſt, contrito, *ſunt corde*, Pſalm. 33. Quis autem credat, terrores illos, qui in hominibus impiis, & in ipſis Dæmonibus eſſe queunt, à Deo non poſſe deſpici, & ſuper eos, qui ita terrentur, ſemper Dominum clementer aſpicere; ac propè eſſe Deum his, qui ſupplicia & tormenta ſic timent, vt interim peccata non deſerant?

DENIQVE Scripturæ diuinæ, & S. etiam Patres, cùm deſcribunt veram animi contritionem; non ſolos pauores & terrores, ſed gemitus, lachrymas, ſuſpiria, dolentis animi, & peccata deteſtantis, nobis proponunt.

SECVNDA propoſitio: *Contritio non eſt paſſio, ſed actio, & ea libera, non coacta.* Hæc propoſitio aduerſus eoſdem Lutheranos nullo negotio confirmari poteſt. Nam INPRIMIS exſtant apertiſſima præcepta diuina de Contritione. Ioëlis 2. *Scindite corda veſtra.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Act. 17. *Nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiq; Pœnitentiam agant.* At ridiculum eſt, ad paſſionem coactam, & non potiùs ad liberam actionē, eiuſmodi pręcepta referre. Quorſum enim imperentur ea, quæ non ſunt in noſtra poteſtate, & quæ, velimus nolimus, tolerare cogimur? quis niſi amens hortaretur aliquem, vt fulmine de cœlo cadente, aut leone ſibi occurrente, paueret?

DEINDE Contritio gratiſſimum Deo ſacrificium eſt, vt ex Pſal. 50. ſuprà oſtendimus; & oculos Domini ad ſe trahit, vt ex cap. 66. Iſaiæ intelligi poteſt: & promiſſionem habet miſericordiæ, & gratiæ, vt Scripturæ paſſim teſtantur. At paſſio coacta nihil habet, vnde placeat Deo, vt notum eſt: Contritio igitur non mera paſſio, ſed actio, eaq; voluntaria ac libera eſſe debet.

DENIQVE non alia de cauſſa Contritionem Aduerſarij paſſionem eſſe volunt, & extortam, atq; coactam, niſi quia ſibi perſuaſerunt, Contritionem nihil eſſe aliud, niſi terrores illos ex minis præceptorum conceptos: neq; enim fieri poſſe videtur, vt menti obiiciatur peccatum proprium, & ſimul ira Dei in peccatores, & ſupplicia æterna peccatoribus præparata, quin terror, & pauor ingens hominem iſta cogitantem inuadat. Atqui iam ſatis oſtendimus, longè aliud eſſe Contritionem, quàm iſtos terrores. Et licet etiam terrores iſti Contritio dici poſſent, adhuc tamen non coacti,

ſed liberi dici deberent: nam ſupplicia iſta, quæ Deus peccatoribus comminatur, non vt præſentia, & viſibilia, obiiciuntur oculis, ſed vt futura, abſentia, inuiſibilia, obiiciuntur menti. Proinde niſi quis ſeriò animum applicet ad ea cogitanda; non facilè commouetur: applicare autem animum ad ea, vel ab eis eundem animum auocare, in noſtra poteſtate eſt. Quocirca plurimi conciones audiunt, & libros ſacros legunt, qui tamen non extimeſcunt: & Dominus ipſe, cùm per Prophetas, tùm per ſe ipſe, ad hunc timorem hortatur, quod ſanè non faceret, ſi timere, vel non timere, in poteſtate noſtra non eſſet. Eccleſ. 12. *Time Deum, & mandata eius obſerua.* Eccleſ. 7. *In tota anima tua time Dominum.* Pſal. 33. *Timete Dominum omnes ſancti eius.* Luc. 12. *Timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in Gehennam; ita dico vobis, hunc timete.*

Sed vnum eſt argumentum, quod & Lutherus, & Lutherani paſsim obiiciunt. Hierem. 23. *Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? nunquid non verba mea ſunt quaſi ignis, dicit Dominus, & quaſi malleus conterens petras?* certè ignis violenter comburit, quidquid illi obiicitur: & malleus petras conterit, ſine vlla ipſarum cooperatione.

At facilis reſponſio eſt. Nam, vt S. Hieronymus in commentario loci huius admonet, comparat Dominus verba ſua cum verbis falſorum Prophetarum, atq; in eo diſcrimen ponit, quòd illi prædicarent ea, quæ auditoribus placebant, quæq; eis nihil prodeſſe poterant cùm eſſent vana, & falſa; vnde etiam paleas nominat, quæ medullam non habent, neq; alere & ſatiare poſſunt: ipſe verò per Prophetas ſuos flagella, & ſupplicia imminentia nuntiaret, & non dulcia, ſed vtilia concionaretur, quæ vim habebant ad Pœnitentiam commouendi. Itaq; Dominus verba ſua, triticum, ignem, & malleum appellauit: triticum, quòd vtilia, & ſolida eſſent, ignem, quòd acriter pungerent, ac pudore afficerent auditores; malleum, quod ad conterenda & humilianda corda non parum valerent. Proinde metaphora ignis & mallei, non ad tollendam hominum cooperationem, ſed ad efficaciam prædicationis Propheticæ indicandam, atque ad eam, à ſomniis & falſis pollicitationibus Pſeudoprophetarum diſtinguendam, referenda eſt. Alioqui, ſicut ipſe Dominus dicitur verbo ſuo quaſi malleo petras conterere, quia Contritionem in nobis, partim interna gratiæ aſpiratione,

tione, partim externa prædicatione operatur: ſic etiam dicuntur homines corda ſua conterere, quia diuinæ operationi per liberum cooperantur arbitrium. Sic enim legit Auguſtinus in Pſal. 33. *Iuxta eſt Dominus iis, qui obtriuerunt cor*, pro eo quod noſtra editio habet: *Propè eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde.* Et perſpicuè Ioëlis 2. Dominus clamat: *Scindite corda veſtra.* Et ſicut Ezechiel. 36. Dominus ait: *Dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum.* ſic etiam ait Ezechiel. 18. *Facite vobis cor nouum, & Spiritum nouum.* Et ſicut Michcæ 7. legimus: *Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* ſic etiam legimus Ezech. 18. *Proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras.* Et quemadmodũ nos Deũ oramus: *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter.* Pſal. 84. ſic ille viciſſim poſtulat à nobis: *Conuertimini, & agite Pœnitentiã*, Ezech. 18.

Quare cùm & Deus conterat corda noſtra, & nobis imperet vt ea ſcindamus, & conteramus; cùm det nobis cor nouum, & velit vt nos ipſi nobis faciamus cor nouum; cùm proiiciat peccata noſtra, & nobis, vt ea proiiciamus, mandet; cùm nos ipſe conuertat, & pœnitentiam nobis inſpiret, & ſimul, vt conuertamur & pœnitentiam agamus, iubeat; nulla remanet dubitatio, quin ad Contritionem noſtram verè cooperemur, & ſit Contritio non mera paſſio, ſed etiam actio, eaq; voluntaria, ac libera.

TERTIA propoſitio: *Contritio ad Euangelium maximè pertinet.* Hæc eſt aduerſus eoſdem Lutheranos, & probatur PRIMO ex vaticinio Ezechielis, cap. 11. & 36. vbi Dominus pollicetur filiis Teſtamenti noui, ſpiritum nouum, & cor carneum pro corde lapideo: idem enim eſt, cor lapideum & cor durum, idem etiam, cor carneum & cor contritum, vt S. Hieronymus docet in illud Hiere. 23. *Quaſi malleus conterens petras.*

SECVNDO id probatur. Nam Chriſtus auctor Euangelij, Contritionem prædicauit, cùm diceret: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Matth. 4. & rurſus: *Non veni*, inquit, *vocare iuſtos, ſed peccatores ad Pœnitentiam*, Lucæ 9. Apoſtoli quoq; à Chriſto miſſi ad euangelizandum, exeuntes prædicabant, vt pœnitentiã agerent, Marc. 6. Et rurſus poſt reſurrectionem ſuam explicans Chriſtus Lucæ vlt. quod Euangelium prædicandum eſſet in nomine ſuo: *Oportet*, inquit, *prædicari Pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum, in omnes Gentes.* Act. 5. Petrus dicit Chri-

ſtum exaltatum à Patre, ad dandam pœnitentiam Iſraëli. Actor. 11. *Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Actor. 17. *Et tempora quidem huius ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiq; Pœnitentiam agant.* Actor. 20. Paulus ſe prædicâſſe dicit Iudæis atq; Gentilibus, Pœnitentiam in Deum, & fidem in Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM: & cap. 26. iterum affirmat ſe prædicâſſe, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes. Ac ne omnia perſequamur, plena ſunt volumina Euangelica & Apoſtolica, teſtimoniis. Quare niſi à Pœnitentia Contritionem excludere velint, aut Chriſtum & Apoſtolos non Euangelij, ſed legis veteris prædicatores faciant, non poſſunt vllo modo negare, quin Contritio ad Euangelium propriè pertineat.

PRAETEREA lex vetus, vt à noua diſtinguitur, non habet promiſſionem gratiæ, neq; eius opera Deo ſunt grata. Nam ſi ex lege eſſet iuſtitia: *Chriſtus gratis mortuus eſſet,* ait Apoſt. Gal. 2. &, *Qui operatur,* nimirum ſine gratia, quę propria eſt Teſtamenti noui, *habet gloriam, ſed non apud Deum.* Rom. 4. &, *Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu: litera enim occidit, ſpiritus viuificat.* 2. Cor. 3. vbi litera Legis ſine ſpiritu Euangelij, tantum abeſt, vt vitam adferre dicatur, vt etiam dicatur occidere. At Contritio Deo gratiſſima eſt, & gratiæ, ac vitæ promiſſionē habet. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Pſal. 50. Sacrificium autem ideò nominatur, quia inſtar ſacrificij Deo grata & accepta Contritio eſt. Item in eodem Pſal. *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Et Iſai 66. *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu?* Et Deuter. 4. *Inuenies eum, ſi quæſieris in toto corde tuo, & in tota tribulatione animæ tuæ.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam, &c. vita viuet.* Cùm igitur habeat Contritio, ſiue Pœnitentia, quæ potiſſimùm in Contritione conſiſtit, promiſſionem gratiæ, & vitæ; ſine dubitatione ad Euangeliū potiùs, quàm ad Legem pertinere dicenda eſt.

DENIQVE ſi vlla ratio eſſet, cur Contritio ad Legem reiicienda videretur, ea potiſſimùm eſſet, quia proprium Legis eſt terrere, vt Euangelij proprium eſt conſolari. At iam oſtendimus, Contritionem non eſſe terrorem à Lege incuſſum. Et prætereà neq; illud eſt verum, Euangelij propriam

eſſe

eſſe conſolationem, non autem minas: ſiquidem Euangelium, vt mirificè conſolatur obedientes, & fideles, ita vehementer inobediẽtes & infideles exterret. Sic enim de Chriſto Ioannes concionatur: *Cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igni inextinguibili.* Matth. 3. Et ipſe Dominus nónne paſſim Matth. 5. 13. 24. & 25. Marci 9. Luc. 12. & alibi, minatur Gehennam, ignem inextinguibilem, vermem qui non moritur, tenebras exteriores, ſtridorem dentium, ſupplicium ſempiternum? Et quid eſt, quod Apoſtolus ait in ipſo principio epiſtolæ ad Romanos: *Non erubeſco Euangelium, virtus enim Dei eſt, in ſalutem omni credenti, Iudæo primùm, & Græco. Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt; Iuſtus autem ex fide viuit. Reuelatur enim ira Dei de cœlo ſuper omnẽ impietatem, & iniuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iuſtitia detinent?* certè hoc loco perſpicuè Paulus docet, Euangelium continere non ſolùm credentium ſalutem, ſed etiam minas iræ Dei erga peccatores. Quare nulla omninò remanet dubitatio, quin Contritio ad Euangelium pertinere dicenda ſit.

QVARTA propoſitio: *Contritio non ſpoliat hominem bonis operibus; & peccatis, ac maledictionibus replet, ſed contrà potiùs, & ipſa eſt opus bonum, & à peccatis liberat, & bona opera, ac benedictiones adducit.* Hæc propoſitio ſatis probabitur, ſi fundamenta Aduerſariorum cognoſcantur, & euertantur.

Duo ſunt igitur fundamenta ipſorum. VNVM, quia experientia teſtatur, eos, qui veram Contritionem peccatorum habent; ſe ipſos contemnere, ac deteſtari, nihilq́; in ſe boni, ſed multa mala agnoſcere, atq; idcirco ſe indignos gratia, dignos odio, & ſuppliciis iudicare. ALTERVM, quia terrores illos quos ipſi Contritionẽ vocant, antequam fides certa remiſſionis peccatorum accedat, nihil aliud eſſe volunt, niſi fugam Dei, fremitum aduerſus Deum, viam ad deſperationem, atque exitium ſempiternum.

SED in vtroque multum errant. Nam quòd homo ſe bonis operibus vacuum, & peccatis onuſtum cernat; non eſt Contritionis effectus, ſed partim humilitatis, partim diſcuſſionis, & cognitionis ſui ipſius: Contritio verò, eius cognitionis non cauſſa eſt, ſed effectus. Non enim quia con-

teritur quis, ideò ſe peccatis plenum agnoſcit, ſed è contrariò, quia ſe videt peccatis plurimis coopertum, ideò conteritur, angitur, dolet. Quemadmodum in rebus corporalibus, non ideò vulneribus ac morbis replemur, quia dolemus: ſed quia vulnerbis ac morbis nos plenos cernimus, ideò dolemus. Et facinoroſi homines, non quia ſupplicium timent, & viſo patibulo ac iudice, terrentur, ideò furtis, rapinis, homicidiis replentur; ſed contrà, ideò timent ac terrentur, quia furta, rapinas, homicidia ſua nouerunt. Perperam igitur loquuntur Aduerſarij, cùm nos per Contritionem omnibus bonis operibus ſpoliari, & peccatis ac maledictionibus repleri affirmant.

Deinde, quòd attinet ad ALTERVM fundamentum: nihil abſurdius dici poteſt, quàm, Contritionem ante certam illam fidem remiſſionis peccatorum, eſſe fugam Dei, fremitum contra Deum, viam ad deſperationem, & exitium ſempiternum; præſertim apud Aduerſarios, qui Contritionem, etiam vt fidem præcedit, à ſolo Deo eſſe contendunt. Nam & Kemnitius loco notato dicit, Contritionem eſſe opus Spiritus ſancti in nobis, non autem liberi arbitrij: & Lutherani illi Saxonici, ſiue rigidi, in Colloquio Altemburgenſi, loco anteà citato, dicunt Contritionem eſſe opus bonum, ſed Dei, non hominis; hominem enim pati, non agere, dum conteritur. At ſi Contritio iſta opus Dei eſt, quo pacto tam mala eſt, vt ſit fuga Dei, fremitus contra Deum, & via ad deſperationem, & exitium ſempiternum? num Deus in nobis id efficit, vt eum fugiamus, vt contra eum fremamus, vt in deſperationem, & exitium ſempiternum ruamus? Hæc ſanè opera non Deo, ſed Diabolo auctore digna ſunt: niſi cum Manichæis etiam Diabolum Deum faciatis.

DEINDE Niniuitæ, teſte Iona cap. 3. nónne de remiſſione peccatorũ dubitabant, cùm dicerent: *Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?* tamen territi & compuncti ad prædicationem Ionæ, non fugiebant à Deo, neque aduerſus eum fremebant, ſed eum potiùs Pœnitentiæ operibus placare ſatagebant, & ea ratione tandem miſericordiam impetrârunt. Vera igitur Contritio etiam ſine certa fide remiſſionis peccatorum, non eſt fuga Dei, neque replet hominem peccatis, neque bonis operibus priuat, ſed eſt potiùs ſacrificium Deo gratiſſimum, & antidotus peccatorum, & via ad gratiam, & ſalutem.

Compun-

Compunctio, inquit S. EPHREM in lib. de iudicio extremo, cap. 5. *ſanitas animæ eſt, illuminatio mentis eſt: compunctio remiſſionem delictorum nobis acquirit: compunctio* IESVM *Vnigenitum facit in nobis habitare.* Et infrà: *Grandis*, inquit, *virtus eſt lachrymarum, multumque prævalent lachrymæ, quæ ſecundum Deum ſunt.* Et S. Ioan. CHRYSOSTOMVS hom. 5. de Pœnitentia: *Pœnitentia*, inquit, *eſt medicamentum, peccatum extinguens, donum cœlitùs datum, virtus admirabilis, gratia vim legum ſuperans.* Atque ad eundem modum loquuntur ceteri Patres, quos non eſt opus hoc loco adducere, cùm eorum teſtimonia in laudem Pœnitentiæ ſiue Contritionis, paſſim occurrant.

NEQVE tamen Contritionem ſine omni ſpe veniæ eſſe poſſe concedimus, ſed ſolùm ſine certa illa fide remiſſionis peccatorum, quam Lutherani requirunt: ſequimur enim S. CYPRIANVM in ſerm. de lapſis, ita loquẽtem: *Nec deſperantes miſericordiam Domini, nec tamen tam veniam vindicantes.* A qua ſententia Concilium Tridentinum nequaquam receſſit, cùm & ſeſſ. 6. cap. 9. deteſtetur inanem fiduciam hæreticorum, qui certa fide credendum eſſe docent remiſſa eſſe peccata: & ſeſſ. 14. cap. 4. cum vera Contritione, ſpem miſericordiæ conſequendæ coniunctam eſſe debere affirmet.

CAPVT TERTIVM.

Contritionem ſine ſpeciali Dei auxilio haberi non poſſe.

ALTERA quæſtio erat, Vtrum Contritio, quam liberam actionem eſſe iam demonſtrauimus, ita procedat ex libero arbitrio, vt ſine ſpeciali Dei auxilio cor humanum præueniente & adiuuante, poſſit haberi. Quæ ſanè controuerſia hoc tempore nulla eſſet, ſi Aduerſarij noſtri finem aliquem facerent calumniandi. Fuit quidem olim cum Pelagianis grauiſſima concertatio, cùm illi (Auguſtino teſte in lib. de hæreſibus, cap. 88. & in epiſt. 106.) dicerent, gratiam qua liberamur ab impietate, ſecundum merita noſtra dari: Catholici contrà, Conuerſionem ac Pœnitẽtiam diuina gratia præueniri, atq; inſpirari cõtenderent. Sed hoc tempore ſatis cũ Lutheranis conuenimus, Pœnitentiã, ac per hoc Contritionem,

donum eſſe Dei, nec poſſe ſine diuina inſpiratione, ſolis naturæ viribus obtineri.

Quia tamen Martinus Kemnitius, in 2. parte Examinis, cap. 4. de Pœnitentia, pag. 963. ſcribere auſus eſt, Cõcilium Tridentinum ſtabilire voluiſſe dogma illud, quod tribuit humanis viribus ſine ſpeciali auxilio Dei eam Pœnitẽtiam, quæ ſit ſufficiens diſpoſitio ad remiſſionem peccatorum: idcirco neceſſarium eſſe duximus, PRIMVM adferre teſtimonia eiuſdem Concilij, & recentium Theologorum. DEINDE ſententiam Concilij, & Theologorum, atque adeò totius Eccleſiæ; teſtimoniis Scripturæ & veterum confirmare.

Igitur TRIDENTINVM Concilium ſeſſ. 6. cap. 5. hæc habet verba: *Declarat præterea* (ſancta Synodus) *ipſius iuſtificationis exordium in adultis à Dei per* CHRISTVM IESVM *præuenientegratia ſumendum eſſe.* Deinde cap. 6. *Diſponuntur,* inquit, *ad ipſam iuſtitiam dum excitati diuina gratia, atque adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, &c.* Tum cap. 14. *Qui verò,* inquit, *ab accepta iuſtificationis gratia per peccatum exciderunt, rurſus iuſtificari poterunt, cùm excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum merito Chriſti amiſſam gratiam recuperare procurauerint.* Et infrà can. 3. *Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Denique ſeſſ. 14. cap. 4. non modò non habetur, quod Kemnitius fingit, Contritionem ex ſolis viribus liberi arbitrij concipi poſſe; ſed etiam diſertis verbis ipſa etiam Contritio imperfecta, quam Attritionem dicimus, Concilium eſſe docet donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum.

Nec ſolum Concilium Oecumenicum, in cuius definitionibus omnes Catholici acquieſcunt, ſed etiam celeberrimę Academiæ in articulis publicè editis eam fidem apertiſſimè profitentur. Exſtant articuli PARISIENSES aduerſus Lutheranos editi anno M. D. XLII. eorum articulorum ſecundus ita habet: *Eadem fides conſtantia eſt tenendũ, homini ineſſe liberum arbitrium, quo poteſt benè, vel malè agere, & per quod, ſi etiam in peccato mortali fuerit, Deo adiuuante, ad gratiam reſurgere valet.* Exſtant etiam articuli LOVANIENSES paulò poſterius aduerſus eoſdem Eccleſiæ hoſtes promul-

promulgati, quorum ſeptimus ita habet: *Certa fide tenēdum eſt, hominem habere liberū arbitrium, quo poteſt male, & cum gratia Dei, benè agere; & poſt mortale peccatū admiſſum, Deo adiuuante, pœnitere, & peccatorum remiſſionem conſequi.*

In eandem ſententiam ſcripſerunt Theologi Scholaſtici antiquiores; nam de his qui hoc ſeculo vixerūt, aut viuunt, nulla dubitatio eſſe poteſt. Nec ſolùm S. Thomas in 1. 2. quæſt. 109. art. 6. & 7. & S Bonauentura in 2. librū Senten. diſt. 28. art. 2. quæſt. 1. & diſt. 30. quæſt. 1. & Gregorius Ariminenſis in 2. Senten. diſt. 26. quæſt. 1. & Marſilius in eundem librum quæſt. 17. & alij plurimi, eidem ſententiæ apertiſſimè ſubſcripſerunt: ſed etiam Scotus, quem accuſat Kemnitius nominatim, non vno in loco auxilij diuini in Pœnitentia concipienda neceſſitatem agnoſcit. Nam in 1. Sentent. diſt. 44. quæſt. vnica, ſcribit, ideò poſſe quemlibet peccatorem ſaluari, quia poteſt eum Deus ſua gratia præuenire: & in 4. diſt. 14. quæſt. 3. negat ab homine ſolis naturæ viribus poſſe cognoſci, peccatum eſſe deteſtandum, vt offenſiuum Dei, atque auerſiuum (vt ipſe loquitur) ab eo: & in eundem librum, diſt. 22. art. 2. extremo, Pœnitentiam à Deo inſpirari fatetur. Quemadmodum autem intelligenda ſint loca quædam eiuſdem Scoti, quæ cum his pugnare videntur, explicat Vega in opuſculo de iuſtificatione, quæſt. 11.

IAM verò ſententiæ huius Catholicæ veritatem aduerſus hæreticos Pelagianos ex diuinis literis nullo negotio comprobabimus. PRIMVM Pſalmi Dauidis pleni ſunt illis vocibus: *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter.* Pſal. 84. *Deus virtutum conuerte nos.* Pſal. 79. *Errraui ſicut ouis quæ periit, quære ſeruum tuum.* Pſal. 118. Deinde Hieremias cap. 31. *Conuerte*, inquit, *me Domine, & conuertar.* Et paulò infrà: *Poſtquam conuertiſti me, egi Pœnitentiam*, in quem locum S. HIERONYMVS ſcribens: *Vide*, inquit, *quantum ſit auxilium Dei, & quàm fragilis humana conditio, vt hoc ipſum, quòd Pœnitentiam agimus, niſi nos Dominus antè conuerterit, & niſi Dei nitamur auxilio, nequaquam implere valeamus.*

TVM Ezechielis cap. 36. diſertis verbis Dominus dicit: *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis carneum.* quod certè nihil aliud, quàm donum Contritionis veræque Pœnitentiæ ſignificare poteſt.

ADHAEC Lucæ 22. Cōuerſus Dominus reſpexit Petrum,

& talem

& talem in eo contritionem excitauit, vt continuò amariſſimè fleuerit: in quem locum ſcribens AMBROSIVS lib. 10. in Lucam: *Quos*, inquit, *IESVS reſpicit, plorant delictum. Negauit Petrus, & non fleuit, quia non reſpexerat Dominus: negauit ſecundò & non fleuit, quia adhuc non reſpexerat Dominus: negauit tertiò, & reſpexit IESVS, & ille amariſſimè fleuit.*

DENIQVE, vt alia prætermittam, quid apertius illo B. Pauli teſtimonio, qui in epiſtola poſteriore ad Timotheum cap. 2. monet, cum modeſtia corripiendos eſſe eos, qui reſiſtunt veritati: *ne quando det illis Deus Pœnitentiã, ad cognoſcendam Veritatem, & reſipiſcant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur?* quem locum adducens AVGVSTINVS lib. 5. in Iulianum, cap. 3. *Quantumlibet*, inquit, *præbeat patientiam, niſi ipſe dederit, quis agit Pœnitentiam?* Et lib. de fide ad Petrum, cap. 31. ex eodem Pauli teſtimonio dogma Eccleſiaſticum his verbis proponit, ſiue Auguſtinus, ſiue Fulgentius eius libri auctor fuerit: *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubita, neminem hîc poſſe Pœnitentiam agere, niſi quem Deus illuminauerit, & gratuita ſua miſeratione conuerterit.*

His accedunt veteris Eccleſiæ apertiſſimæ definitiones. Nam INPRIMIS in Synodo Paleſtina, in qua ipſe etiam Pelagius errores ſuos anathematizare compulſus eſt, illud inter cetera declaratum fuiſſe ſcribit Auguſtinus in epiſtola 106. Pœnitentiam donum eſſe Dei. DEINDE in Concilio Arauſicano II. can. 4. iterum explicatum eſt, per ſancti Spiritus infuſionem & operationem in nobis fieri, non tantùm vt à peccatis purgemur, ſed etiam vt purgari velimus.

IDEM quoque docuerunt doctiſſimi Apoſtolicæ ſedis Præſules, Innocentius, Cœleſtinus, & Leo. INNOCENTIVS in epiſtola ad Concilium Carthaginenſe, vt ad rectam redeamus viam diuino adiutorio nos egere confirmat. COELESTINVS in epiſt. ad Epiſcopos Galliarũ, can. 11. idipſum probat ex orationibus Eccleſiæ, quibus à Deo petimus, vt infidelibus detur fides, & vt lapſis Pœnitentiæ remedium conferatur; & ex gratiarum actione, quam Deo pro illuminatione infidelium, & lapſorum correctione deferimus. LEO in epiſt. 91. ad Theodorum Epiſcopum: *Ipſam*, inquit, *Pœnitentiam ex Dei credimus inſpiratione conceptam, dicente Apoſtolo: Ne forte det illis Deus Pœnitentiam.* Sed de his ſatis.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

In contritione includi odium, ac deteſtationem peccati præteriti.

TERTIA controuerſia erat, vtrum cõtritio includat odium ac deteſtationem peccati præteriti. Lutherus enim initio defectionis ſuæ à Catholica Eccleſia, inter alia multa hæretica paradoxa, hoc etiam excogitauit ac docuit, non eſſe veram Contritionem ſiue Pœnitentiam, odium vitæ præteritæ, ſed amorem iuſtitiæ, & nouam vitam.

In ſermone de Pœnitentia, loquens de Contritione, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ſic ait: *Hac triſtitia facit hypocritam, immò magis peccatorem.* Et quamuis paulò pòſt, dum hoc probare nititur, non videatur damnare peccati deteſtationem abſolutè, ſed ſolùm eam quæ oritur ex timore ſeruili: tamen in conſequentibus verbis apertè damnat abſolutè peccati deteſtationem, cùm ita loquitur: *Plus tibi diſcutiendum eſt confeſſuro, quantum diligas iuſtitiam, quàm quantum odias peccatum: multoq; maiore, immò ſolo hoc labore tibi cogitãdum eſt, quomodo futuram vitam agas bonam, quàm quomodo odias, aut deſeras præterita mala. Veriſsimũ eſt enim prouerbium, & omni doctrina de contritionibus huc vſque data præſtantius, Optima Pœnitentia, noua vita.* Hæc ille, qui, vt vides, ſolùm in eo laborandum iubet, quomodo vitam agas bonam, non quomodo præterita oderis mala. IDEM etiam Lutherus in epiſt. ad Ioannem Staupitium Vicarium ordinis S. Auguſtini, quæ exſtat in primo tomo operũ eius, non obſcurè ſcripſit, nomen Pœnitentiæ non ſignificare odium, vel dolorem de vitâ præterita, ſed amorem, dilectionemque iuſtitiæ; neque enim aliquid habere amarum vel acerbum, ſed omnia grata, & dulciſſima. DENIQVE circa primã concluſionem reſolutionum ſuarum: *Non ergo,* inquit Lutherus, *in vſu Scripturæ ſacræ Pœnitentia dolor dicitur, ſed mutatio mentis, & conſilij.* Hæc ille

SED ab hoc Lutheri paradoxo, iam omnes Lutherani receſſiſſe videntur: ac, vt alios omittam, Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 954, ſic loquitur: *Hinc ſequitur*

dolor

dolor conſcientiæ grauiter dolentis ſe peccâſſe, & peccatis offendiſſe Deum: incipit igitur peccatum odiſſe, & deteſtari, &c. Sic etiam Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 2. *Equidē,* inquit, *ſedulò & acriter inſtandum eſſe fateor, vt quiſque amarè deflendo ſua peccata, ſe ad eorum diſplicentiam & odium magis acuat.* Ipſe etiam Lutherus, cùm in articulis Smalchaldicis, tùm alibi, vt capite ſuperiore citauimus, dolorem de peccatis præteritis concipiendum eſſe confirmat.

Hæc igitur veritas, quam aduerſarij vel inuiti coguntur agnoſcere; ex diuinis literis, ex veterum teſtimoniis, & ex ipſa naturalis iudicij ratione breuiter confirmanda eſt.

Primvm igitur in Scripturis, tùm per ſe, tùm per Apoſtolos & Prophetas, Deus peccata frequentiſſimè in memoriam peccatoribus reuocabat, cuius nulla alia ratio reddi poteſt, niſi vt ipſi quoque ea recogitarent, & deteſtarentur. Gen. 3. dixit Deus mulieri: *Quare hoc feciſti?* Gen. 4. dixit idem Dominus Cain: *Quid feciſti?* Iudicū 2. Deus per Angelum populum increpat: *Noluiſtis audire vocē meam: quare hoc feciſtis?* Iſai. 58. *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Hieremiæ 7. *Et miſi ad vos omnes ſeruos meos Prophetas per diem, conſurgens diluculo, & mittens, & non audierunt me.* Et cap. 8. explicans quid ſit, de quo queritur Deus: *Nullus eſt,* inquit, *qui agat Pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens; Quid feci?* vbi perſpicuè vides, Pœnitentiam referri ad peccata præterita deteſtanda. Ezech. 16. *Notas fac Hieruſalem abominationes ſuas.* Ioëlis 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra.* Sanè fletus, & plāctus, & ipſa ſciſſio cordis, non ad vitam nouam, ſed ad peccata vetera pertinent. Denique Prophetæ omnes in hoc maximè laborabant, vt cohortationibus ſuis ad peccata agnoſcenda, ac deteſtanda populum prouocarent.

Nec minus in Teſtamento nouo Chriſtus ipſe aſſiduè peccata Scribarum, & Phariſæorum arguebat, ac præſertim Matth. 23. vt etiam Petrus Actor. 2. & 3. Stephanus Actor. 7. Paulus Act. 13. reuocant in memoriam Iudæis peccata ipſorum, atque illud maximè, quòd Chriſtum interfecerint.

Deinde idem oſtendunt Scripturarum exempla. Nam Iob de ſeipſo dicit, cap. 39. *Vnum verbum loquutus ſum, quod vtinam non dixiſſem.* Et cap. 42. *Inſipienter loquutus ſum.* Et paulò

paulò pòſt: *Idcirco me reprahendo, & ago Pœnitentiam in fauilla, & cinere.* Videmus certè exẽplo Iob, ad præterita mala Pœnitentiam pertinere. Dauid Pſal. 50. *Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* Ezechias apud Iſaiam cap. 38. *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Quare cùm Lutherus in ſerm. ſuo de Pœnitentia, repræhendit eos, qui recogitant omnes annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, Ezechiã repræhendit: eius enim ſunt verba illa. Mulier illa peccatrix Lucæ 7. lachrymis rigans pedes Domini; non vitam nouam, ſed vetera peccata deflebat. Sanctus etiam Petrus Luc. 22. fleuit amarè, non ob aliud certè, niſi quia Dominum ſuum negando, graue ſcelus admiſerat.

Accedant nunc teſtimonia aliqua Patrum. Cyprianvs in ſerm. de lapſis, non procul à fine: *Vos verò fratres,* inquit, *quorũ timor in Deum pronus eſt, & in ruina licet animus conſtitutus, mali ſui memor eſt; pœnitentes ac dolentes, peccata veſtra perſpicite, grauiſſimum conſcientiæ crimen agnoſcite, ad intelligẽtiam delicti veſtri oculos cordis aperite, &c.* Gregorius Nazianzenvs orat. in ſancta lumina, ſcribit, ſe pœnitentes recipere, ſi lachrymis confectos videat. Ambrosivs lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. *Dum dolemus,* inquit, *admiſſa, admittenda excludimus; & fit quædam de condemnatione culpæ, diſciplina innocentiæ.* Chrysostomvs in 1. lib. de compunctione cordis, propè extremo: *Quid corporis,* inquit, *viribus opus eſt, cùm cor conterere debeamus? hoc ſolùm eſt, quod à nobis expoſcitur, vt ſemper recordemur mala noſtra, & ad animum reuocemus, & conſcientiam geſtorum noſtrorũ habeamus ante oculos, vt per hæc ſupplicemus Domino, & Gehennam ponamus in conſpectibus, &c.* Hieronymvs in cõment. ad cap. 31. Hieremiæ, explicans illud: *Poſtquam cognouiſ percuſſi femur meum. Dolentis,* inquit, *& plangentis, & ſuper errore priſtino plorantis indicium eſt, vt femur manu percutiat.* Et infrà: *Quod tempus,* inquit, *non eſt confuſionis noſtræ, ſi recordemur antiqua peccata, & omniũ quæ malè egimus, capiamus memoriam?* Avgvstinvs in Enchir. cap. 65. *In actione,* inquit, *Pœnitentiæ, non tàm conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris: cor enim contritũ, & humiliatum Deus non ſpernit.* Item ſerm. 7. de tempore: *Pœnitentiã,* inquit, *certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei, quando ſic pœnites, vt tibi amarum ſapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita; & quod te prius*

oblectabat in corpore, ipſum te cruciat in mente: iam tunc bene ingemiſcis apud Deum, & dicis; Tibi ſoli peccaui, &c.

DENIQVE huc pertinet definitio illa communis: *Pœnitentia eſt, perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare,* ex GREGORIO homil. 34. in Euangelia: qui etiam 3. part. Paſtoralis, cap. 31. ita de hac re loquutus eſt: *Admonēdi ſunt, qui admiſſa deſerunt, neque tamen plangunt, ne iam relaxatas æſtiment culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant.*

QVOD ſi etiam rationis iudicium conſulatur, dubium eſſe non poterit, quin Pœnitentia ſiue Contritio, includat odium culpæ præteritæ. Nam & naturalis eſt illa Syndereſis, quæ malè facta in corde flagellat, etiamſi exterius non modò non puniantur, ſed ne cognoſcantur quidem: & apud Ethnicos dicuntur furiis agitari, qui grauibus ſe ſceleribus inquinârunt.

AD HAEC, nō videtur intelligi poſſe, quo pacto quis peccata deſerat, & ad vitam meliorem ſe transferat; niſi peccata, & vita priſtina, atq; adeò ipſe ſibi diſplicere incipiat: cur enim deſerit, quod hactenus placuit, niſi quia placere iam deſiit? *Nemo*, inquit AVGVSTINVS, homil. 27. in lib. 50. homiliarum, *elegit vitam nouam, niſi quem veteris pœnitet.*

CAPVT QVINTVM.

Soluuntur obiectiones.

NEQVE Lutheri argumenta vllius ſunt ponderis. Obiiciebat ille INPRIMIS nomen Græcum Pœnitentiæ μετάνοια, quod Lactantij teſtimonio Reſipiſcentiam ſignificat.

SED vanum eſt, etymologiam potiùs nominis, quàm vſum eius conſiderare. Nam idem Lactantius lib. 6. diuinarum inſtitutionum, cap. 24. vbi nomen illud μετάνοια Reſipiſcētiam ſignificare dicit; addit, eos verè reſipiſcere, quos errati pœnitet, & qui ſe ipſi caſtigant dementiæ. ET Tertullianus, qui lib. 2. in Marcionem ſcriptum reliquit, nomen Græcum Pœnitentiæ non à delicti confeſſione, ſed à mentis demutatione dictum eſſe; in lib. de Pœnitentia fuſiſſimè docet, veram Pœnitentiam exigere odium, ac deteſtationem vitæ præteritæ, confeſſionem peccatorum, opera labo-

laborioſa, & alia id genus multa. ET Auſonius, vt in primo libro citauimus, Metanæam eſſe docuit Deam, quæ facti, non factiq; pœnas exigit. DENIQVE Ariſtoteles lib. 3. de moribus, cap. 1. apertiſſimè docet, Pœnitentiam ad præteritum factum referri: nam cùm vellet oſtendere, non eſſe inuoluntarium, quidquid fit per ignorantiam; eo argumento vſus eſt, quia non ſemper homines pœnitet facti, neque dolent cùm reſciſcunt quid fecerint.

SECVNDO, Lutherus obiicit Prouerbium illud: *Optima Pœnitentia, noua vita.* & valde miratur, quid in mentem venerit Leoni Pontifici, vt prouerbium illud damnare voluerit, cùm prouerbia conſenſu omnium veriſſima eſſe ſoleant.

AT non damnauit ſummus Pontifex prouerbium, ſed prauam Lutheri expoſitionem. Neque enim prouerbio illo ſignificare volunt homines, ad Pœnitentiam nihil aliud exigi præter vitæ nouitatem: ſed, vitæ nouitatem eſſe certiſſimum veræ Pœnitentiæ argumentum. Qui enim ſic peccata deflent, vt mox ad eadem reuertantur, aut etiam nunquam deſerant; nihil omninò proficiunt: id quod pulchrè docuit Spiritus ſanctus per ECCLESIASTICVM, cap. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? ſic homo qui ieiunat in peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe?* Et S. GREGORIVS homil. 34. in Euangelia: *Qui ſic,* inquit, *alia peccata deplorat, vt tamen alia committat; Pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat.* & in lib. de cura paſtorali, par. 3. cap. 31. dicit, eos flendo inaniter ſe lauare, qui culpas poſt lachrymas repetunt: & in epiſt. ad Theotiſtam patritiam, lib. 9. epiſt. 39. copioſè refellit errorem quorundam, qui dicebant, de quolibet peccato Pœnitentiam triennio agendam, ac pòſt in voluptatibus viuendum. Denique prouerbium illud rectiſſimè AMBROSIVS, ſeu quicunque eſt auctor eorum commentariorum; exponit, in cap. 2. poſterioris ad Corinthios, vbi ſic loquitur: *Hæc vera Pœnitentia eſt, iam ceſſare à peccato: ſic enim probat dolere ſe ſibi, ſi de cetero deſinat.*

TERTIO, obiiciebat verba illa beati Pauli: *In Chriſto enim IESV, neq; circumciſio, neq; præputium aliquid valet, ſed noua creatura.* Gal. 6.

AT B. Paulus non opponit nouæ creaturæ, Pœnitentiam, quæ eſt via ad nouam creaturam, ſicut nec Baptiſmũ, qui eſt

inſtrumẽtum, quo efficitur noua creatura; ſed circumciſionem, quæ poſt Chriſti aduentum nullam vim habet ad iuſtificandum, vt nec præputium. Itaq; nunquam Paulus diceret: Neque Pœnitentia, neq; Baptiſmus aliquid valent, ſed noua creatura: neq; enim Paulus cum Petro cõmittendus eſt, qui Actor. 2. concionabatur: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrûm.* Et Act. 8. ad Simonem Magum: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua.* Multò etiam minùs B. Paulus Ioanni Baptiſtæ, & Chriſto ipſi repugnaret, qui prædicationẽ ab illis verbis exorti ſunt: *Pœnitentiã agite.*

Adde, quòd Apoſtolus in epiſtola ad Galatas, non videtur loqui de iuſtificatione à peccato, ſed de operibus iuſtificatorum: eſt enim ſenſus verborum eius; Iis qui ſunt in Chriſto iam per Baptiſmum renati, & iuſtificati, noua vita neceſſaria eſt, ſiue (vt ibidem ipſe loquitur) Fides, quę per dilectionẽ operatur, vt nimirum iuſtè, ſobriè, & piè viuant in hoc ſeculo: neq; periculũ vllum imminet ſi præputium gerant, neq; vtilitatem vllam adferre poterit circũciſio. Quocirca locus iſte nihil facit pro errore Lutheri; neq; ad Pœnitentiã pertinet, quę iuſtificandorum eſt, nõ iuſtificatorum.

Qvarto, poſſet obiici pro Luthero locus ille Apoſtoli 2. Cor. 7. *Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, Pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* hìc enim videtur Paulus ita triſtitiam à Pœnitentia ſeparare, vt Pœnitentia triſtitiam non includat, licet ab ea oriatur. Quod etiam confirmant verba ſequentia, vbi Paulus explicans quid ſit Pœnitentia, quam triſtitia illa peperit; nihil aliud ponit, niſi opera quędam bona, quæ noua vita dici poſſunt: *Ecce*, inquit, *hoc ipſum, ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſollicitudinem, ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam.*

Sed non eſt vſque adeò difficilis reſponſio. Nam per triſtitiam non intelligi ab Apoſtolo dolorem de peccatis, qui pars Pœnitentię eſt, ſed mœrorem quendam ex obiurgatione natum, qui ad Pœnitentiam, id eſt, ad peccati deteſtationem inducit, oſtendimus in libro ſuperiore, cap. 19. neque in illis verbis: *Ecce enim hoc ipſum contriſtari vos, &c.* explicat Paulus quid ſit Pœnitentia, ſed effectus potiùs, ac fructus Pœnitentiæ. Adde etiã, quòd ſi B. Paulus eo loco Pœnitentiam ipſam explicaret; nihil inde pro Lutheri errore colligi poſſet, ſiquidem inter alios actus numerantur etiam

indignatio, & vindicta, quæ non niſi ad præteritum peccatum commodè poſſunt referri.

QVINTO poſſet obiici, quod ſtultum eſſe videatur, nolle id eſſe factum, quod non poteſt nõ eſſe factum. Qui autem de peccato præterito dolent, quid aliud cupiunt ac volunt, quam ſe non peccâſſe? vt verò non peccauerit qui iam peccauit, nullo modo fieri poteſt. Satius igitur videtur eſſe, cogitare de bona vita inſtituenda, quàm anxium eſſe de mala tranſacta.

AD hoc RESPONDEMVS, ſtultum planè videri, abſoluta volũtate id optare, quod nulla ratione fieri poteſt. Proinde qui de peccato dolent, nõ dicunt (ſi ſani ſunt) Nolo me peccâſſe: ſed cum conditione, Si fieri poſſet, nollem peccâſſe; & quia fieri potuit aliquando, & mea culpa non eſt factum vt non peccarem, ideò iuſtè doleo, meque ipſe accuſo ac reprę-hendo, quòd peccauerim.

NEQVE enim probandum eſt quod Hadrianus, quæſt. 1. de Pœnitentia, docet, ne conditionalem quidem voluntatem haberi poſſe impoſſibilium. Nam ſi deſiderium haberi poteſt, vt ipſe fatetur, rei amiſſæ; cur non etiam voluntas conditionalis, vt (ſi fieri poſſet) res illa non eſſet amiſſa? ſiquidem deſiderium illud naturaliter hanc volũtatem conditionalem parit. Certè qui mortuum deflent amicum, non ideò lugent, quia diligunt amicum: ſed quia nollent periiſſe quem diligunt. Et Dauid cùm diceret: *Abſolon, fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te?* 2. Reg. 18. quid aliud ſignificabat, quàm optare ſe, ſi fieri poſſet, filij mortem propria morte redimere? Et Apoſtol⁹ Paulus cùm diceret: *Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri.* 2. Cor. 5. non id volebat, abſolutè non mori, cùm in eodem loco ſubiungat: *Bonam voluntatem habemus, peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.* Et Philip. 1. *Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto:* ſed volebat, ſi fieri poſſet, non incidiſſe hominem in hanc moriendi neceſſitatem. Chriſtus quoque ſatis apertè volebat, ſi fieri poſſet, vt calix tranſiret, tametſi non ignorabat, id iam eſſe à Patre ſtatutum ac definitum, vt biberet illum. Denique ipſe etiã Ariſtoteles in 3. lib. de moribus, cap. 2. negat impoſſibilium eſſe electionem, ſed voluntatem tamen eſſe concedit, nimirum conditionalẽ: nemo enim eligit ſemper viuere, cùm id fieri nequeat, ſed vellet tamen vnuſquiſque, ſi poſſet, nunquam mori.

CAPVT SEXTVM.

In Contritione includi propoſitum rectè viuendi.

QVARTA ſequitur quæſtio; Includat ne contritio propoſitum rectè viuendi, an ſolam peccati deteſtationem. Et quidem Hæretici huius temporis variè de quæſtione iſta loquuntur. Qui enim contritionem fide poſteriorem faciunt, vt Lutherus in illis omnibus locis, quos capite ſuperiore citauimus, & Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 3. ij facilè admittunt, propoſitum benè viuendi ad contritionem maximè pertinere. Qui autem contritionem fide priorem eſſe volunt, & Pœnitẽtiam diuidunt in contritionem & fidem: ij contritionem ſolis terroribus conſcientiæ, & peccati deteſtatione ex terroribus illis concepta definiunt; propoſitum autem rectè viuendi, fructum fidei, non contritionis partem eſſe docent. Atque in hac ſententia Lutheranorum pars maxima verſari mihi videtur: loca allata ſunt, tùm in primo capite huius libri, tùm cap. 18. libri ſuperioris.

Porrò, Catholici Scriptores in eo quidem conſentiunt, vt ad veram contritionem, & peccati deteſtatio, & vitæ melioris propoſitum requiratur: ſed in eo non conueniunt, vtrum hoc propoſitum expreſsè, & formaliter neceſſarium ſit, an ſufficiat virtuale, atque implicitum. Neque enim dubitari poteſt, quin is, qui ſeriò peccata ſua odit, ac deteſtatur, & ob ea perpetrata dolet: cupiat ſimul, ac velit ſaltem implicitè, & virtualiter, vt ſic loquamur, deinceps in melius vitam mutare.

Et quidem veteres Theologi, vt Petrus Lombardus lib. 4. diſt. 14. & 15. Alexander Alenſis in ſumma Theologica par. 3. quæſt. 69. m. 9. artic. 2. S Thomas in 4. Sentent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 1. & 3. parte, quæſt. 86. art. 2. & lib. 3. contra Gentes, cap. 158. & lib. 4. cap. 72. Scotus, Durandus, Albertus, & alij in 4. Sentent. diſt. 14. vel 17. ſimpliciter docent de ratione contritionis eſſe, cùm deteſtationem peccati, tùm propoſitum benè viuendi: & quamuis non diſtinguant inter formale, & virtuale propoſitum, tamen ſatis apertè indicant de formali ſe eſſe loquutos. Id quod apertius poſteà docuerunt Hadrianus Pontifex VI. in quinto quodlibeto art. 3. Thomas Caietanus in additionibus ad 3. partem S.

Thomæ

Thomæ, quæſt. 1. art. 1. Dominicus à Scoto in 4. Sent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 1. & Melchior Canus in relectione de Pœnitentia, parte prima.

Non defuerunt tamen pauci quidam, qui contrà diſputauerint, ac virtuali propoſito, quod in peccatorum deteſtatione includitur, contenti; formale propoſitũ neceſſarium eſſe, & in ratione contritionis includi negauerint. In iis fuerunt Ioannes Maior, & Iacobus Almaynus in 4. Sentent. diſt. 14. quæſt. 1. & qui eos ſequutus eſt, Andreas Vega lib. 13. in Concilium Trident. cap. 21.

SED nobis communis, ac trita à veteribus via ſemper viſa eſt tutior, & commodior. Probatur igitur, ad contritionem requiri explicitum, ac formale propoſitum vitę melioris. PRIMO, ex diuinis literis. Amos 5. *Odite malum, & diligite bonum, & conſtituite in porta iudicium, ſi fortè miſereatur Dominus Deus exercituum.* Iſaiæ 1. *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum, quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere.* Et mox: *Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur.* Hîc vides promiſſionem remiſſionis peccatorum poſt bona opera, ſaltem deſiderio & propoſito inchoata. Rurſus Ezech. 18. *Si autẽ impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciũ, & iuſtitiam; vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Hoc loco verba illa: *Et cuſtodierit omnia præcepta, &c.* ad votum, & propoſitũ cuſtodiendi mandata, referenda eſſe videntur, non ad ipſam mandatorum obſeruationem: neq; enim vno die, aut vna hora, ſeruari poſſunt omnia mandata. Neq; tamen exſpectãda eſt remiſſio peccatorũ ad longum tempus, cùm idem Propheta cap. 33. dicat: *Quacunque die peccator conuerſus fuerit*, indulgentiam habiturum.

AD hunc locum reſpondere conatur Vega loco citato, ac tria dicit. PRIMVM, obiicit verba illa eiuſdẽ capitis: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* vbi nulla fit mentio propoſiti ſeruandæ legis: & tamen promittitur remiſſio peccatorum. SED hic locus nobis apertiſſimè fauet. Nam cùm dixiſſet Propheta: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam*; continuò explicuit quid ſit conuerti, & agere Pœnitentiam, dicens: *Proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum.*

vbi vides quàm diſtinctè duo illa ponantur, quæ nos ad veram Pœnitentiam, ſiue contritionem requiri diximus.

SECVNDO Vega addit, illa verba: *Et cuſtodierit omnia præcepta, &c.* à Propheta adiecta fuiſſe, vt intelligeremus; præter Pœnitentiam de admiſſis, neceſſarium eſſe, non adiicere alia noua peccata, iuxta illud GREGORII, hom. 34. in Euãgel. *Quid prodeſt, ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æſtibus anhelet? quid prodeſt ſi iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabeſcat?* SED hæc reſponſio excluditur per vniuerſalem particulam, quam Ezechiel ponit, cùm ait: *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis.* Qui enim agit Pœnitentiam ab omnibus peccatis, fruſtrà admonetur, ne dum vnũ luget, aliud committat: neque enim fieri poteſt, vt quis eo tempore auaritię æſtibus anhelet, aut inuidiæ facibus tabeſcat, quo non ſolùm luxuriæ, atque iræ, ſed omnium vitiorum culpas luget.

TERTIO idem Vega reſpondet, illa verba; *Et cuſtodierit omnia præcepta, &c.* poſita eſſe contra illorum errorem, qui poſt Pœnitentiam peractam, licitum eſſe putant, ad ſordes priſtinas reuerti; vt Ezechiel nihil aliud voluerit, quàm poſt iuſtificationẽ per Pœnitentiã adeptam, in iuſtitia permanendum eſſe. SED repugnat huic expoſitioni, quòd Propheta ſatis apertè demonſtrat, duo illa, Pœnitentiam videlicet à peccatis, & mandatorum obſeruationem, in voto ſcilicet & propoſito, viam quandam eſſe ad iuſtificationem; & proinde priora eſſe debere ipſa remiſſione peccatorum. Sic enim ait: *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit omnia præcepta, &c. vita viuet, & nõ morietur; omnium iniquitatum eius nõ recordabor.* ex quo etiam refellitur error eorum Lutheranorum, qui nouæ obedientiæ propoſitum, poſt iuſtificationem conſtituunt.

ADHAEC, illæ omnes Scripturæ, quæ Pœnitentiam per conuerſionem deſcribunt, qualis eſt illa inprimis, Ioël 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu,* ſententiam noſtram apertè confirmant: ſiquidem conuerſio ad Deum, idem eſt, ac voluntas placendi Deo per obſeruationem mandatorum; ſicut auerſio à Deo, voluntas eſt præuaricandi. Quemadmodum igitur ſine conuerſione contritio eſſe nõ poteſt, ita nec ſine propoſito placendi Deo per mandatorum obſeruationem.

HVC etiã facit, quod Apoſtolus ait ad Epheſ. 4. *Deponite vos*

vos veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris: renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem. & quod S. Gregorius ſcripſit hom. 34. in Euang. veram pœnitentiam eſſe admiſſa peccata plangere, & plangenda non committere: quam definitionem Theologi omnes magno conſenſu receperunt.

Hvc pertinent quoq; exempla rerum humanarum: nam & domini à ſeruis, & parentes à filiis, quos poſt offenſionem in gratiam recipiunt, non magis peccati confeſſionē, quàm propoſitum vitæ melioris exquirunt.

Sed quod me maximè ad hanc ſententiam amplectendam ac defendendam mouet, eſt ſacroſancta Florentinę ac Tridentinæ Synodi auctoritas. In Concilio Florentino, in inſtructione Armenorum; & in Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. cap. 4. ita contritio explicatur, vt ſit *Dolor de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero.* Neqve verò reſponderi poteſt, Concilia iſta loqui de propoſito implicito. Nam cùm propoſitum implicitum à peccati deteſtatione nullo modo ſeparari poſſit: ſine cauſſa Concilia addidiſſent illa verba: *Cum propoſito non peccandi de cetero.* quorſum enim iſta expreſſio, ſi propoſitum non expreſsè requiritur? Si Concilia ita poſuiſſent, Contritio eſt deteſtatio peccati commiſſi cum propoſito implicito non peccandi de cetero; nemo eſſet qui non iudicaret ſuperuacaneam partem illam poſteriorem definitionis, cùm deteſtatio peccati ſine propoſito illo implicito nunquam reperiatur. Igitur aut verba illa de formali propoſito intelligenda ſunt, aut certè, quod abſurdiſſimum eſt, ſuperuacanea ſunt. Quid, quod in eodem cap. 4. Concilium Tridentinum paulò pòſt adiungit, propoſitum nouæ vitæ principaliter in contritione contineri, cùm ſic ait: *Declarat igitur ſancta Synodus, Contritionem non ſolùm ceſſationem à peccatis, & vitæ nouæ propoſitum, ſed etiam veteris odium continere?*

Deniqve ſicut peccati deteſtatio, propoſitum non peccandi implicitum & virtuale includit: ſic etiam contrà propoſitum non peccandi, deteſtationem peccati implicitam & virtualem includit. Quare ſi deteſtatio peccati commiſſi ſine propoſito formali non peccandi de cetero, ad iuſtificationem aliquando ſufficit, ſufficiet etiam aliquando propoſitum non peccandi de cetero, ſine formali deteſtatione peccati commiſſi: nulla enim ratio reddi poteſt, cur hęc

paria non ſint. Atqui ipſe etiam Vega, loco citato, rectè negat, ſine deteſtatione formali peccati commiſſi per ſolum propoſitum non peccandi de cetero, impium poſſe iuſtificari: negandum igitur etiam eſt, ſine propoſito formali non peccandi de cetero, per ſolam deteſtationem peccati commiſſi, impium poſſe iuſtificari. SED reſpondendum eſt argumentis, quæ contrà obiiciuntur à Vega.

CAPVT SEPTIMVM.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA obiectio continet exempla multorum, qui teſtimonio Scripturæ & Patrum, iuſtificationem adepti eſſe videntur ſine formali propoſito vitæ melioris. Nam 2. Reg. 12. Dauid mox iuſtificatus eſt, vt corde & ore dixit: *Peccaui Domino.* de qua re loquens AVGVSTINVS hom. 41. *Tres,* inquit, *ſyllabæ ſunt,* PECCAVI, *ſed de his tribus ſyllabis flamma ſacrificij coram Domino aſcendit in cœlum,* & CHRYSOSTOMVS hom. 9. de Pœnitentia: *Dic,* inquit, *Peccaui; & ſoluiſti peccatum.* De Manaſſe 2. Par. 33. nihil aliud legimus, niſi eum Pœnitentiam egiſſe, & oràſſe Dominum. De Niniuitis Ionæ 3. habemus conuerſionem à peccatis, ieiunium, ſaccum, & orationem: propoſiti melioris vitæ nulla mentio. Idem dici poteſt de filio prodigo, Luc. 15. & Publicano, Luc. 18.

RESPONDEO, ex allatis exemplis non poteſt rectè colligi, Dauidem, Manaſſem, & ceteros, ſine formali propoſito vitæ melioris iuſtificatos eſſe. Nam etiamſi Dauid non dixerit, niſi, *Peccaui*: tamen credendum eſt, eo modo verbum illud ab eo pronunciatum, quo pronunciari oportebat, vt tam ſubita ſequeretur iuſtificatio. Neq; enim quicunq; dicit, *Peccaui*; iuſtificatur: cùm ſciamus Iudam dixiſſe Matt. 27. *Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum,* & tamen iuſtificatum minimè fuiſſe. Dauid igitur perfecta conuerſione à Deo intus mutatus eſt, & dolorem de peccato, & propoſitum non peccandi, ſine dubio habuit, quod & coram Nathan vno verbo, & multis verbis in Pſalmis ſuis poſtmodum expreſſit. PORRO de Manaſſe cùm Scriptura dicat, eum egiſſe pœnitentiam valdè; quis prohibet, nomine Pœnitentiæ non ſolum dolorem de peccato, ſed etiam propoſitum vitæ melioris

oris, & opera pœnitentiæ eo loco accipere? Conuerſionem QVOQVE Niniuitarum à Iona expreſſam, non video cur ad ſolam peccati deteſtationem reſtringere cogamur, cùm etiam opera pœnitentiæ in eis legamus, quæ ſine propoſito benè viuendi effici non poterant. DENIQVE Publicanus, & filius prodigus, qua fronte veniam peccatorum poſtulâſſent, niſi decreuiſſent non amplius eum offendere, à quo veniam poſtulabant? Ac vt intelligas, non poſſe ex ſolis verbis iudicium fieri de animo pœnitentis; expende quid Apoſtolus dixerit, cùm à Chriſto vocatus, & ea vocatione conuerſus, & iuſtificatus fuit: nam neq; peccâſſe ſe dixit, neq; peccata deteſtari, ſed ſolùm: *Domine, quid me vis facere?* Act. 9. Quemadmodum igitur non licet argumentari, Paulum non habuiſſe de peccatis ſuis dolorem, etiamſi verbis nihil aliud expreſſerit, niſi propoſitum Domino ſeruiendi: ſic etiam non oporteret colligere, Dauidem, Manaſſem, & ceteros in exemplum adductos, non habuiſſe propoſitum rectè viuendi, etiamſi verbis nihil aliud expreſſiſſent, niſi dolorem atq; odium peccatorum.

SECVNDA obiectio: *Contritio ſeu Pœnitentia, ſuppoſita fide & ſpe, per legem & gratiam Dei, ſufficit Chriſtiano ad veniam obtinendam. At contritio non includit propriè, niſi actũ, quo nolumus Deum offendiſſe: igitur ſine propoſito formali vitandi deinceps peccata, per ſolam peccati præteriti deteſtationem iuſtificari poſſumus.* Aſſumptionem probat duobus argumentis. PRIMO, quia nomen Pœnitentiæ, tùm Gręcum tùm Latinum, ad præteritum, non ad futurum reſpicit. SECVNDO, quia propoſitum vitandi peccata, propriè actus eſt charitatis, ſiue obedientiæ, non Pœnitentiæ.

RESPONDEO, aſſumptio argumenti falſa eſt. Nam Concilia, Florentinum & Tridentinum ſuprà citata, apertiſſimè ponunt in definitione contritionis, propoſitum non peccandi de cetero; & idem docent ex beato GREGORIO Theologi omnes, qui Pœnitentiam definiunt: *Admiſſa peccata plangere, & plangenda non admittere.* Et Sanctus THOMAS, quem in hac parte ſequimur, in 3. p. Summæ quæſt. 87. artic. 1. *Pertinet,* inquit, *ad rationem veræ Pœnitentiæ, quòd non ſolùm homo doleat de peccato præterito, ſed etiam proponat cauere de futuro.* & idem confirmat in reſponſione ad primum, & alibi multis in locis.

QVOD

QVOD autem contrà obiicitur de nomine Pœnitentiæ, vanum eſt: nam, vt ſæpè diximus, non tàm ſequenda eſt etymologia, quàm vſus Scripturæ & Patrum, in vera ſignificatione vocabulorum aſſequenda. NEQVE verum eſt, quod obiicitur, Græcam vocem μετάνοιαν, ad præteritum, non ad futurum reſpicere: nam TERTVLLIANVS Græcæ linguæ peritiſſimus, li. 2. in Marcionem, diſertis verbis contrarium aſſerit, cùm ſic loquitur: *In Græco ſono, Pœnitentiæ nomen non ex delicti confeſſione, ſed ex animi demutatione compoſitũ eſt.* Et ſanè, μετανοεῖν, ſi etymologiam inſpicias, nihil eſt aliud, niſi pòſt ſapere: proinde ad futurum potiùs, quàm ad præteritum pertinet. Sed hæc, vt dixi, inania ſunt.

QVOD verò addebatur in probatione aſſumptionis, propoſitum cauendi peccata eſſe actum charitatis vel obedientiæ, non Pœnitentiæ; facilè retorqueri poteſt in auctorem. Nam etiam actus ille, quo nolumus Deum offendiſſe, charitatis eſt, ſi abſolutè conſideretur. Quemadmodum igitur actus, quo nollemus Deum offendiſſe, abſolutè charitatis eſt, & tamen vt refertur ad peccatum delendum, & amicitiam cum Deo reconciliandam; Pœnitentiæ eſt: ſic etiam propoſitum vitandi peccata, abſolutè charitatis, vel obedientiæ eſt, cùm etiam iuſtis conueniat, qui non indigēt Pœnitentia; tamen vt aſſumitur ab eo qui peccauit, ad compenſandam iniuriam Deo factam, & amicitiam redintegrandam, pœnitentiæ eſt. Siquidem pœnitentia, vt S. Thomas docet 3. p. q. 85. art. 3. pars quædam eſt potentialis iuſtitiæ, cuius proprium officium eſt, compenſare iniuriam Deo factam, vt inde reconciliatio conſequatur: compenſatur verò iniuria per deteſtationem peccati, & propoſitum ſeruandi mandata, & cetera omnia adhibendi, quæ Deus requirit.

TERTIA obiectio: *Dolor de peccatis propter offenſam Dei, virtute includit propoſitum non peccandi de cetero: igitur ad reconciliationem ſufficiet, etiamſi non diſtinctè feratur in futura. Qui enim ſic dolet, non minus perfectè vniri poterit Deo, quàm ille, qui actu haberet eiuſmodi propoſitum.*

RESPONDEO, ſi quid hoc argumentum concludit, efficiet etiam, vt propoſitum peccata vitandi, in quo virtualis dolor de præteritis continetur, ſufficiat ad reconciliationē, ſine formali ac diſtincto dolore de peccatis admiſſis; quod tamen

tamen diſertis verbis negat is, cuius nunc argumenta refellimus. Dico igitur non poſſe fieri, vt verus ſit in animo dolor de peccatis admiſſis, quin continuò oriatur etiam propoſitum vitandi peccata futura: ſicut neq; è contrario fieri poteſt, vt quis ex vera charitate propoſitum animo concipiat non peccandi, quin continuò exſurgat dolor de peccato admiſſo, & nondum per indulgentiam Dei dimiſſo; neque erit vera contritio, quæ dolorem adferat de peccato præterito, ſine propoſito non peccandi de cetero; neque erit vera charitas, quæ amorem iuſtitiæ ſine peccati odio gignat in eo, qui ſibi peccati lethalis conſcius ſit.

QVARTA obiectio: *Apud homines benignos ſola vehemens patratæ culpæ deteſtatio, nonnunquam impetrat illius veniam: Deus autem longè magis benignus eſt, quàm vlli homines ſint. Neq; credibile eſt, Chriſtum expectare voluiſſe, vt Petrus decerneret nunquam amplius peccare; ſed continuò peccatum ei remiſiſſe, cùm eum amarè plorantem vidit.*

RESPONDEO, benigni homines ad ſolam culpæ confeſſionem ac deteſtationem ignoſcunt, quia non dubitant, quin ij, quos ita culpas deteſtari vident, iam animo propoſitum conceperint non peccandi de cetero: nam alioqui etiam per tormenta promiſſionem illam extorquent. Porrò S. Petrum dum amarè flebat, ſimul & peccatum deteſtatum eſſe, & propoſitum non peccandi concepiſſe, & veniam etiam à Deo ſi non ore, certè corde poſtulâſſe, omninò credibile eſt: id enim experimur in nobis, & in aliis, qui ſpiritu compunctionis accepto, ſeriò peccata ſua deteſtãtur ac deflent.

QVINTA obiectio. Petitio veniæ cum diſplicentia peccati, licet ſit abſq; formali propoſito deuitandi peccata, ſatis eſt ad obtinendam remiſſionem peccatorum. Iſai. 55. *Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius.* Quis non videt, ſola hìc duo requiri ab impio, vt obtineat apud Deum miſericordiam, & ea illum præſtare, ſi deteſtetur peccata ſua, & miſericordiam ab ipſo humiliter flagitet? *Facilè,* inquit AMBROSIVS de Deo, li. 7. in Lucam, cap. *66. reconciliatur, quando impensè rogatur.*

RESPONDEO, ſæpenumero Scriptura diuina tribuit vim iuſtificandi, aut etiam ſaluandi, diuerſis rebus; non quòd ſolæ illę iuſtificare, aut ſaluare poſſint, ſed quòd illæ vim ſuam habeant ad iuſtificationem, aut ſalutem, & ad eum finem perdu-

perducant, ſi tamen cetera non deſint. Sic legimus Rom. 3. *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem.* Eccleſ. 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Rom. 8. *Spe ſalui facti ſumus.* Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ.* Tob. 12. *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata.* Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Iacobi 1. *Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.* Hæc & alia id genus in ſacris literis paſſim leguntur: neq; tamen vllus eſt, qui inde colligat, ſolùm timorem, aut ſolam ſpem, aut ſolam eleemoſynam, aut ſolum verbum, ſine fide, & dilectione, aliisq; ad eundem finem requiſitis, ſufficere poſſe ad ſalutem. Sic igitur etiamſi deteſtationi peccatorum & orationi alicubi Scriptura iuſtificationem tribueret: non tamen colligere oporteret, ſola illa ſufficere, ſed illa quidem vim ſuam habere, & planè iuſtificare, ſi cetera non deſint.

ADDE, quòd in verbis Iſaiæ citatis, non intelligo cur non potiùs propoſitum vitæ melioris, quàm peccatorum deteſtatio commendetur. Nam illa verba: *Derelinquat impius viam ſuam,* non tàm ſignificare videntur, oportere vt impius peccata ſua defleat, quàm, vt ceſſet à peccato, & nouam vitam inſtituat: hoc enim eſt derelinquere viam ſuam; non incedere antiquo & vſitato itinere, ſed nouam attripere atq; ingredi viam. Pari ratione verba illa ſequentia: *Et reuertatur ad Dominum,* quid aliud, quæſo, ſignificant, quàm vt impius Deum diligere, eique placere ſtudeat? id verò ſine propoſito ſeruandi mandata, fieri non poteſt; nam, *Si diligitis me,* Dominus ait Ioan. 14. *mandata mea ſeruate.*

SEXTA obiectio: *Poteſt contingere, ſubita morte aliquos ita præueniri, vt meminiſſe quidem poſſint peccatorum, quæ admiſerunt, & de eis dolentes, & clamantes, Domine miſerere; de vita diſcedant, ãtequam quidquam de futuris cogitare, vel decernere quiuerint. Nunquid ij venia carebunt? quid rigidius? quid durius? quid inclementius dici poteſt? ACCEDIT, quòd felix ille Latro, qui cum Chriſto pendebat in cruce, non legitur propoſitum vitæ melioris habuiſſe, ſed tantùm peccata ſua deteſtatum, ad Chriſti miſericordiam confugiſſe. Luc. 23. Et in Sacramento Pœnitẽtiæ abſoluendus cenſetur, qui ſigna doloris de peccatis oſtẽdit, etiãſi nullo ſigno declaret quid in futurũ proponat.*

RESPONDEO, non facilè concedo id poſſe contingere, vt quis ex vera dilectione Dei peccata defleat, & eorundem indul-

indulgentiam poſtulet, quin ſaltem animo proponat, Deum non amplius offendere: neq; periculũ eſt, vt huius propoſiti obliuiſcatur; cùm non ſolùm charitas, ſed etiam natura ipſa ſuggerat, non poſſe pacem cum Deo componi, niſi propoſitum adſit non peccandi de cetero. QVOD ad Latronem attinet, is neq; peccata deteſtatus, neq; vitam meliorem propoſuiſſe apertè legitur; ſed ſolùm iuſtum ſupplicium ſuum agnouiſſe, Chriſtoq; dixiſſe: *Memento mei dum Veneris in regnum tuum.* veruntamen ex impetrata venia manifeſtè colligimus, eum vera fide, atq; ardenti charitate ad Deum fuiſſe conuerſum, & ea omnia, licet breuiſſimo temporis ſpatio, præſtitiſſe, quæ ad veram & legitimam pœnitentiam internam requiruntur. PORRO, qui ſigna doloris oſtendunt, etiamſi fortè loqui nequeant; rectè in Eccleſia abſoluuntur, quia veram peccatorum deteſtationem, cum propoſito peccata deinceps vitandi, in corde gerere, non temerè iudicantur.

SEPTIMA obiectio: *Patres Veteres, & ipſum Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 14. cùm Pœnitentiam, ſecundam poſt Baptiſmum tabulam appellârunt, ad peccatorum deteſtationem ſine dubio reſpexerunt: fieri poteſt igitur, Vt aliquis interdum, ſine propoſito non peccandi de cetero, per ſolam deteſtationem peccatorum iuſtificetur.*

RESPONDEO, nec Patres nec Synodus, ad ſolam peccati deteſtationem, tabulæ ſimilitudinem retulerunt, ſed ad totam atque integram pœnitentiam; immò Concilium nõ tàm pœnitentiam, quàm Pœnitentię Sacramentum, ſecundam tabulam appellauit.

CAPVT OCTAVVM.

Contritionem ad iuſtificationem omninò neceſſariam eſſe.

QVINTA controuerſia erat de neceſſitate contritionis. Loquimur autem hoc loco de contritione in genere, vt tàm perfectam, quæ propriè contritio, quàm imperfectam, quæ attritio dicitur, compræhendamus: & quæſtionem non ſolùm de neceſſitate, quam vocant, medij, ſed etiam præcepti, intelligi volumus.

Ac Lutherus quidem & Caluinus, contritionem quæ iuſtifi-

iuſtificationem præcedat, nullam agnoſcunt. Nam Caluinus, cùm totam pœnitentiam, fructum fidei iuſtificantis eſſe doceat, vt ſuprà oſtendimus ex lib. 3. Inſtit. cap. 3. §. 1. ſine dubio nullam pœnitentiæ partem, proinde neq; ipſam contritionem, ad iuſtificationem obtinendam neceſſariam eſſe cenſet.

Lutherus in aſſertione articulorum ſuorum, nonnullis viſus eſt contritionis neceſſitatem pernegâſſe, propter illa verba art. 11. *Si ſacerdotis abſolutionem obtinueris, crede fortiter te abſolutum, & abſolutus eris, quidquid ſit de contritione.* Sed tamen in art. 12. affirmat impoſſibile eſſe, vt quis ſine contritione verè abſolutus ſit: *Si per impoſſibile*, inquit, *confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſeriò, ſed ioco abſoluiſſet, ſi tamen credat ſe abſolutum, verißimè eſt abſolutus*; & paulò infrà, declarat, ideò eſſe id impoſſibile, quia fides ſine contritione eſſe non poteſt: *Dixi*, inquit, *per impoßibile; quia ſatis ſuprà dictum eſt, fidem ſine contritione eſſe non poſſe, cùm gratia non infundatur, niſi cum magna concußione animæ.* Quare non negauit Lutherus contritionem abſolutè, ſed eam negauit ad remiſſionem peccatorum neceſſariam, cùm eam poſtponat fidei, quæ (ipſius opinione) ſola iuſtificat, vt in iiſdem articulis ſæpiſſimè repetit.

Non deſunt tamen ex Lutheri diſcipulis, qui contritionem ante confeſſionem neceſſariam eſſe doceant. Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis, pag. 901. *Eſt*, inquit, *& hoc, extra controuerſiam apud nos, neminem poſſe Deo reconciliari, & remißionem peccatorum conſequi, niſi agat Pœnitentiam.* Et paulò infrà dicit, contritionem eſſe medium ad acquirendam iuſtificationem; & addit hæc verba: *Sic territis, & contritis, Deus gratiam & remißionem peccatorum per miniſterium Euangelij offert & proponit.* Idem etiam repetit, pag. 956. & 957. *Neceſſaria*, inquit, *eſt contritio, non autem meritum eſt, &c.* Et infrà: *Ordo diuinus eſt, quòd vult quidem euangelizare, ſed pauperibus; vult ſanare, ſed contritos, &c.* Idem habet etiam Philippus in locis vltimò editis, titulo de contritione: & omnes illi ex Lutheranis, qui priorem partem Pœnitentiæ, contritionem; poſteriorem, fidem eſſe volunt. Sed his dimiſſis, nos iuxta communem Theologorum Catholicorum ſententiam; duas propoſitiones conſtituemus.

PRIMA propoſitio: *Contritio ſaltem imperfecta, omninò neceſ-*

neceſſaria eſt in adultis, neceſſitate medij, ad remiſſionem peccatorum & iuſtificationem obtinendam. Hæc propoſitio ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. cap. 4. ſatis apertè colligitur. Cùm enim Concilium dicit, contritionem omni tempore ad iuſtificationem neceſſariam fuiſſe, de neceſſitate medij ſine dubio loquitur; quę enim ſola pręcepti neceſſitate neceſſaria ſunt, non ita vniuersè omnia tempora complecti ſolent.

Probatur autem hæc propoſitio ex verbis illis Domini Luc. 13. *Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* hæc enim verba tam ſunt perſpicua, vt nullam omninò dubitationem relinquant. PRAETEREA, idem apertè probant verba illa S. Petri, Act. 3. *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Et illa B. Pauli ad Rom. 2. *Ignoras quia benignitas Dei ad Pœnitentiam te adducit? ſecundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei.* Et illa Chriſti ipſius in 2. cap. Apoc. *Memor eſto vnde excideris, & age Pœnitentiam, & prima opera fac: ſin autem; veniam tibi citò, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi Pœnitentiam egeris.* Deniq; Ezechiel cap. 18. nihil aliud peccatoribus concionatur, niſi vt pœnitentiam agant, ſi ſalui eſſe velint. HOC IDEM illi omnes Patres docent, qui pœnitentiam, ſecundam poſt naufragium tabulam appellârunt, quorum teſtimonia in primo libro retulimus: quibus addi poteſt S. AVGVSTINI teſtimonium, qui in epiſt. 48. ad Vincentium, ita loquitur in extrema epiſtola: *Nec quenquam putes ab errore ad veritatem, vel à quocunq; ſeu magno ſeu paruo peccato, ad correctionem ſine Pœnitentia poſſe tranſire.*

SECVNDA propoſitio: *De contritione præceptum diuinum exſtat.* Hæc PRIMVM ex ſuperiore probari poteſt. Siquidem ea omnia, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medij, cēſentur neceſſaria neceſſitate præcepti, licet non quæcunq; neceſſaria ſunt neceſſitate præcepti, ſint etiam neceſſaria neceſſitate medij; tenentur enim homines ea neceſſariò adhibere, ſine quibus ſalui eſſe non poſſunt.

DEINDE exſtant in diuinis literis manifeſta verba, quibus Pœnitentiæ præceptum indicatur, Ioël 2. *Conuertimini ad me, & ſcindite corda veſtra.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Ezech. 18. *Proiicite à vobis prauitates, & facite vobis cor nouum.* Apoc. 2. *Age Pœnitentiam.*

Adhaec obſeruatio mandatorum, ſufficiens eſt medium ad ſalutem. Dominus enim interroganti cuidam, Lucæ 18. *Quid faciens, vitam æternā poßidebo?* reſpondit: *Mandata noſti.* Et apertius apud Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quòd ſi quid aliud præter mandatorum obſeruationem requireretur ad vitam æternam obtinendam, Dominus illum adoleſcentem non tàm docuiſſe, quàm decepiſſe videretur. Oportet igitur, vt vel de contritione mandatum aliquod habeamus, quod nos aſſerimus; aut certè non ſit contritio ad ſalutem neceſſaria, quòd falſum eſſe iam ſuprà docuimus. Neqve verò reſponderi poteſt, Chriſtum ea verba ad iuſtos, non ad peccatores direxiſſe, quaſi iuſtis obſeruatio mandatorum ſufficiat ad ſalutem, peccatoribus non ſufficiat: nam Dominus generatim, & ſine vlla exceptione reſpondit. Et præterea licet iuuenis ille, cui Dominus loquebatur, Luc. 18. bonus ac iuſtus fuerit, vt ex cap. 10. Marci colligi poteſt: tamen Legiſperitus, qui de eadem re Dominum interrogauit, & eādem reſponſionem accepit, Luc. 10. peccator videtur fuiſſe, cùm Dominum tentare, non ab eo aliquid diſcere voluerit.

Praeterea dubium eſſe non poteſt, quin diuino præcepto teneamur ea media non negligere, quæ ad vitam, & ſalutem corporis neceſſaria ſunt: neq; peccatum homicidij ille euaderet, qui cibum capere nollet, quo tempore ſine cibo viuere non poſſet. Quanto igitur maiore ratione, diuino præcepto tenebimur ea media aſſumere, ſine quibus animæ vita reparari nequit?

Deniqve impœnitentiam non ſolùm peccatum, ſed etiam grauiſſimum peccatum eſſe conſtat, vſq; adeò, vt nonnulli peccatum in Spiritum ſanctum nihil aliud eſſe voluerint, niſi finalem impœnitentiam: & Scripturæ paſſim accuſant impœnitentes, & pœnas eis grauiſſimas comminantur. Pſal. 94. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Pſal. 4. *Vſq; quo graui corde?* Prouerb. 1. *Quia vocaui, & renuiſtis, &c. ego quoq; in interitu veſtro ridebo.* Zach. 1. *Ne ſitis ſicut Patres veſtri, ad quos clamabant Prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Dominus, Conuertimini de vijs veſtris malis, & de cogitationibus veſtris peßimis: & non audierunt, neq; attenderunt ad me.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, &c. & noluiſti.* Roman. 2. *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram.* Quòd ſi nouum peccatum

catum eſt, nolle conuerti, nolle pœnitere, nolle per contritionem veniam peccatorum ſuorum procurare; certè ſequitur vt nouum etiam præceptum ſit, quo tenemur conuerti ad Deum, & contritionem in nobis excitare. Quocirca rectè TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia, ex eo probat bonum eſſe pœnitere, quia Deus id præcipit: *Bonum eſt,* inquit, *pœnitere, annòn? quid reuoluis? Deus præcipit.*

Sed obiectiones aliquæ ſoluendæ ſunt, quas non Hæretici, ſed Catholici, explicandæ rei gratia, proponere ſolent.

CAPVT NONVM.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA obiectio. Baptiſmus, vt etiam Sacramenta cetera, non ponenti obicem, gratiam confert: ſed obicem non ponit, qui vitam nouam proponit, & nullius peccati complacentiam habet, etiamſi fortè non deteſtetur reipſa peccatum.

RESPONDEO, non poteſt rectè dici, non ponere obicem, qui ſine diſpoſitione neceſſaria ad Sacramentum accedit: alioqui non ſolùm ſine deteſtatione peccati, ſed etiam ſine fide poſſet aliquis per Baptiſmum iuſtificari. Eſſe autē pœnitentiam, quæ ſine peccati deteſtatione nulla eſt, diſpoſitionem ad Baptiſmum, docet Apoſtolus Petrus Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrûm.* quod idē nuper Trident. Concil. declarauit ſeſſ. 6. cap. 6. & anteà S. Thomas 3. p. q. 86. art. 2. ad primum, & alij Theologi communiter tradere conſueuerunt. Qui.n. propria voluntatis actione à Deo auerſus per peccatū fuerat; non poteſt ad gratiam Dei cenſeri diſpoſitus, niſi per contrariam actionem conuertatur ad Deum. Neq; tamen neceſſe erit, vt Pœnitentia, quæ Baptiſmum præcedit, contritionem illam perfectā contineat, quæ etiam ſine Sacramento reipſa ſuſcepto, peccata omnia delet: nam cùm Baptiſmus Sacramētum ſit regenerationis & renouationis, vim habet verè iuſtificandi & renouandi, proinde non neceſſariò exigit hominem iam per contritionem illam perfectam iuſtificatum. Et hoc fortaſſe ſibi voluit auctor COMMENTARIORVM in Paulum, quæ Ambroſio adſcribuntur; cùm in illa verba cap. 11. ad Rom.

Sine Pœnitentia ſunt dona Dei, ſcriptum reliquit, gratiam Dei in Baptiſmo neq; gemitum, neq; planctum requirere, ſed ſolam ex corde profeſſionem. Non enim auctor ille peccati deteſtationem ac Pœnitentiam omninò reiecit ab eo, qui baptizandus eſt, ſed perfectam illam contritionem, quę ſine exteriore actione vix reperitur.

SECVNDA obiectio. Charitas videtur omninò ſufficere ad iuſtificationem, & ſalutem, etiamſi abſq; Pœnitentia & contritione in aliquo reperiatur; nam *Vniuerſa delicta operit charitas*. Prou. 10.

RESPONDEO, charitas vera ſine dubio ſufficit ad ſalutem, & iuſtificationem: nam vbicunq; adeſt charitas, ibi adeſt iuſtitia, & inde neceſſariò abeſt peccatum lethale; nam *Qui diligit, legem impleuit*. Rom. 13. qui autem legem implet, iuſtus eſt, neq; ei deeſt aliquid ad ſalutem, iuxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*. Quare rectè S. AVGVSTINVS tractatu 5. in epiſtolam Ioannis: *Dilectio*, inquit, *ſola diſcernit inter filios Dei, & filios Diaboli*. Et infrà: *Hæc eſt precioſa margarita, ſine qua nihil tibi prodeſt, quodcunq; habueris; quam ſi ſolam habes, ſufficit tibi*. Et ipſe etiam S. IOANNES, teſte S. Hieronymo in comment. cap. 6. epiſtolæ ad Galatas, de præcepto charitatis ſententiam illam pronunciauit: *Præceptum Domini eſt, & ſi ſolum fiat, ſufficit*. Veruntamen charitas vera, ſine vera contritione in eo, qui peccati mortalis conſcientiam habet, nullo modo exiſtere poteſt: & ideò, licet charitas etiam ſola, ſufficiat; rectè dicunt Theologi, contritionem in eo, qui crimen lethale commiſit, eſſe medium neceſſarium ad iuſtificationem & ſalutem. Quemadmodum, & fides, ac ſpes neceſſariæ ſunt, tametſi ſola charitas (Auguſtino teſte) ſufficiat: nam charitas ſine fide & ſpe nulla eſt. Itaq; ſola charitas ſufficere dicitur, quia nunquam eſt ſola, ſed chorum aliarum virtutum partim ſequitur, partim pręcedit. Et hoc eſt; quod S. Thomas docet 3. p. q. 84. art. 5. ad 2. cùm negat, charitatem ſine pœnitentia ad iuſtificationem poſſe ſufficere: rationem enim reddit, quia charitas Pœnitentiam requirit, & efficit. Quomodo enim poteſt aliquis verè Deum diligere, niſi peccatum deteſtetur, per quod à gratia Dei excidit?

SED obiiciunt quidam; interdum mentem hominis ita repentè ad amorem Dei conuerti, vt ocium non habeat in pecca-

peccata reſpiciendi: interdum etiam peccatores ad martyrium ita rapi, vt poſſint quidem dilectionis actum elicere, quo ſe ad mortem propter Chriſtum offerant, ſed metu illo præſenti turbatos, de peccatis præteritis cogitare non poſſe: interdum quoque ita eſſe oblitos peccatorum ſuorum, vt ſine miraculo nequeant ea peccata ad memoriam reuocare.

SED primum & ſecundum membrum huius dubitationis, non difficulter explicari poſſunt. Nam qui conſcientiam peccati mortalis gerunt, nihil prius cogitant, cùm conuertuntur ad Deum, quàm peccata ſua: tunc enim maximè conſcientiæ ſtimulus ſentitur, cùm is placere incipit, quem peccando offendimus, & cuius gratiam deſideramus. Quod etiam experimur in rebus humanis. Qui enim non magnifaciunt amicitiam alicuius, facilè obliuiſcuntur iniurias, quas illi fecerunt; ſed cùm reconciliari cupiunt, tunc ad memoriam redeunt omnes iniuriæ: ſic etiam mors imminens, ſeu per martyrium, ſeu alia ratione, non modò non impedit, ſed etiam excitat recordationem peccatorum. Quod CHRYSOSTOMVS pulchrè probat, in homil. 4. de Lazaro, exemplo fratrum Ioſeph, qui cùm penè iam obliti eſſent iniuriam, quam in illum contulerant, redacti poſteà ad anguſtias, dixerunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum.* Gen. 42. Et S. CYPRIANVS idem oſtendit in ſerm. de lapſis, exemplo trium puerorum: *Ananias,* inquit, *Azarias, Miſaël, illuſtres ac nobiles pueri, quo minus Exomologeſin Deo facerent, nec inter flammas, & camini exæſtuantis incendia quieuerunt.*

DE tertio verò membro dubitationis, equidem arbitror in eo locum habere, quod quidam docent de contritione virtuali. Nam etiamſi contritionem planè formalem ordinariè requiri cenſeam; tamen in duobus caſibus ſufficere exiſtimo virtualem. PRIMVM, quando aliquis poſt accuratam diſcuſſionem conſcientiæ ſuæ, non poteſt ad memoriam peccatum, vel peccata ſua lethalia reuocare. DEINDE, cùm aliquis neq; peccati lethalis conſcientiam habet, neq; ocium vitam ſuam excutiendi, vt ſi fortè rapiatur ſubitò ad martyrium: tunc enim credibile eſt, poſſe hominem per actum dilectionis, in qua contritio virtute continetur, à peccatis occultis iuſtificari.

Ratio eſt INPRIMIS, quoniam alioqui fruſtrà cum Da-

uide diceremus Deo: *Ab occultis meis munda me Domine.* Pſal. 18. Nam ſi abſq; formali contritione nulla peccata deleri poſſunt, & contritio formalis de occultis haberi nequit: certè ſequitur, vt ab occultis nulla ratione liberari poſſimus; quorſum igitur oramus, ſi quod petimus, impetrari non poteſt? DEINDE, ſicut legimus Luc. 13. *Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis:* ſic etiam legimus Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Et Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Atqui omnes concedunt, Baptiſmum & Euchariſtiam, cùm re ipſa haberi nequeunt, per votum poſſe ſuppleri. ADHAEC S. Auguſtinus in epiſt. 48. ad Vincentium, ſcribit, Cyprianum aut correxiſſe errorem illum ſuum, aut texiſſe vbere charitatis, & à Patre cœleſti purgatum in eo falce paſſionis. Et S. Thomas 3. par. q. 87. art. 1. diſertis verbis ſcribit, virtualem diſplicentiam non ſufficere ad remiſſionem peccati mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem: quo loco admittit diſplicentiam virtualem, pro iis diluendis criminibus, quæ ad memoriam reuocari non poſſunt. DENIQVE mirum eſt, ſi non abſurdum videatur, poſſe contingere, vt homines aliqui in media Eccleſia, ſine miraculo iuſtificari nequeant: quales nimirum illi eſſent, qui aut morbo, aut ſenectute, aut alia de cauſſa omninò peccatorum ſuorum memoriam perdidiſſent.

TERTIA obiectio aduerſus alteram propoſitionem, quæ erat de præcepto contritionis. Impœnitentia non eſt ſpeciale aliquod peccatum, ſed circumſtantia omniũ peccatorum, vt ſanctus Tomas docet in 2. 2. quæſt. 14. artic. 2. non igitur ſpeciale aliquod pręceptum de Pœnitentia exſtabit.

RESPONDEO, Impœnitentia interdum ſpeciale peccatum eſt, interdum circumſtantia alterius peccati. Speciale peccatum eſt, quando occurrit tempus, quo tenemur pœnitentiam agere, & eam tamen non agimus. Neque enim præceptum de Pœnitentia agenda, quouis tempore obligat, cùm ſit affirmatiuum; ſed ſolùm certis temporibus, vt cùm verſamur in periculo vitę, cùm ad confeſſionem eſt accedendũ, cùm Deus peculiari inſpiratione ad pœnitentiam nos inuitat, iuxta illud Pſal. 94. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* At extra eiuſmodi tempora, impœni-

impœnitentia non tàm peccatum nouum, quàm peccati patrati circumſtantia eſt: quamdiu enim quiſq; in peccato hæret, tamdiu impœnitens dici poteſt, & ſemper magis, ac magis difficilem ſibi reditum ad gratiam Dei facit. Porrò S. Thomas in 2. 2. quæſt. 14. art. 2. de impœnitentia iſta poſteriore loquutus eſt: idem verò auctor in 3. part. quæſt. 84. artic. 7. ad 1. agnoſcit præceptum naturale de pœnitentia agenda; & quæſt. 85. artic. 2. ſpeciale præceptum de Pœnitentia exſtare confirmat. Sed de his iſtā ſufficiant, de quibus integræ diſputationes in libris noſtrorum exſtant.

CAPVT DECIMVM.

De quantitate contritionis.

SEXTA controuerſia erat; Quantánam eſſe debeat ea triſtitia, quam de peccatis ſuſcipimus, vt ad iuſtificationem peccatorum ſufficiat. Hìc mirè triumphant, atq; exultant Aduerſarij: exiſtimant enim ſe locum reperiſſe, ex quo doctrinam Catholicam de Pœnitentia cum plauſu vulgi repræhendant, vt quæ ad deſperationem ſternat viam, vel certè planè dubios, atque incertos de ſua iuſtificatione homines reddat.

Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis, pag. 963. ſcribit Concilium Tridentinum exigere ad iuſtificationem, contritionem charitate perfectam; eam autem contritionem, vt perfecta ſit, probat ex Scoto, habere debere certum gradum intenſionis, & certo ſpatio temporis continuari; cùm tamen neque poſſit vlla ratione conſtitui, quotus ille gradus ſit, neq; quantum ſpatium temporis exigatur. Ita nimirum redduntur perplexa, & implicata omnia. Addit etiam ex teſtimonio Scholaſticorum aliorum, contritionem oportere ex charitate procedere; charitate autem Deum ſuper omnia diligi debere: ad quam perfectionē nullus Sanctorum in hac vita peruenire poteſt. Ex his ita colligit pag. ſequenti: *Impoſſibilis igitur eſt ſufficientia, & perfectio contritionis, & eius perſuaſio vel facit Phariſæos, vel deſperabundos. Conſcientia enim, quæ nunquam poteſt certa eſſe de ſufficientia & perfectione contritionis, ſemper dubia & incerta manebit de remiſſione peccatorum, & reconciliatione cum Deo.* Hæc ille.

Ad eundem modum Ioannes Caluinus lib. 3. Inſt. cap. 4. §. 2. *Contritionem*, inquit, *debitam exigunt, hoc eſt, iuſtam & plenam: ſed interim non conſtituunt, quando ſecurus aliquis eſſe poßit, ſe hac contritione ad iuſtum modum defunctum eſſe.* Et infrà: *Sed vbi exigitur doloris acerbitas, quæ culpæ magnitudini reſpondeat, & quæ in trutina appendatur cum fiducia veniæ; hic verò miſeræ conſcientiæ miris modis torquentur, & exagitantur, dum ſibi debitam peccatorum contritionem imponi vident, nec aſſequuntur debiti menſuram, vt ſecum decernere poßint, ſe perſoluiſſe quod debebant.* Et §. 3. *Quòd ſi me*, inquit, *calumniari aiunt; prodeant ſanè, & vnum aliquem oſtendant, qui huiusmodi contritionis doctrina, vel non ſit ad deſperationem adactus: vel ſimulationem doloris, iudicio Dei, pro vero dolore non oppoſuerit.* Hæc ille. Nec diſſimilia ſcripta reliquit Heshuſius in lib. de ſexcentis erroribus Ponficiorum, tit. 9. nu. 25. & 28.

Nos igitur duo præſtabimus in præſenti diſputatione. Demonſtrabimus PRIMVM, quod nobis obiiciunt aduerſarij, in ipſos veriſſimè conuenire, vt videlicet ad deſperationem adigant pœnitentes. DEINDE doctrinam communem Theologorum veram, & conſolationis plenam de quãtitate contritionis breuiter explanabimus.

Vt incipiamus à PRIMO, concedunt aduerſarij, Kemnitius & Caluinus, contritionem, eamq; ſeriam & vehementem, eſſe neceſſariam. Kemnitius in 2. part. Examinis pag. 942. *Ardua*, inquit, *quæſtio eſt, quomodo Pœnitentia ita agi poßit, vt certiſsimus nos conſequi reconciliationem, & remißionem peccatorum: ſi enim Pœnitentia non rectè agitur, peccator licet quærat, non tamen aſſequitur remißionem peccatorum.* Deinde pag. 953. explicans quomodo agatur vera Pœnitentia: *Omninò*, inquit, *in iis, qui veram & ſeriam Pœnitentiam agunt, neceſſaria eſt contritio.* Et p. 954. docet, contritionẽ acrem ac vehementem eſſe debere: *Hinc ſequitur*, inquit, *dolor conſcientiæ, grauiter dolentis ſe peccâſſe, & peccatis offendiſſe Deum.* Caluinus lib. 3. Inſt. c. 4. §. 2. *Equidem*, inquit, *ſedulò & acriter inſtandum eſſe fateor, vt quiſq; amarè deflendo ſua peccata, ſe ad eorum diſplicentiam & odium magis acuat.* Et §. 3. *Diximus & nos*, inquit, *quodam loco, nunquam ſine Pœnitentia obuenire peccatorum remißionem; quòd nulli niſi afflicti, & peccatorum conſcientia vulnerati, Dei miſericordiam implorare ſincerè poſſunt.* Hæc ille.

Quamuis autem iiſdem in locis dicant, ac proteſtentur, ſe non facere contritionem cauſſam, aut meritum remiſſionis peccatorum, & Caluinus iactet ſe ſuſtuliſſe illa animarum tormenta; Quòd contritio debita præſtanda ſit: tamen ex iis, quæ ipſi docent, apertiſſimè ſequitur, neminem ex ſententia ipſorum ſine vera, ſeria, grauiq́ue contritione iuſtificari, ſiue ea contritio iuſtificationis cauſſa ſit, ſiue conditio tantùm, ſiue quid aliud; id enim ad rem noſtram hoc loco non pertinet.

Quæ ſit autem vera, ſeriaq́ue contritio, ſine qua peccata non remittuntur; non poſſumus aliunde melius, ac tutius diſcere, quàm ex literis ſacris. Porrò, literæ ſacræ vbique requirunt contritionem ex toto corde; qualis eſt etiam vera Dei dilectio, ex qua contritio vera procedit. Deut. 4. *Cùm quæſieris Dominum, inuenies eum, ſi toto corde quæſieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ.* Deut. 30. *Si ductus pœnitudine cordis, reuerſus fueris ad Dominum in toto corde tuo, & tota anima tua, miſerebitur tui.* 3. Reg. 8. *Si peccauerint tibi, & reuerſi fuerint ad te in vniuerſo corde ſuo, & tota anima ſua, propitiaberis populo tuo.* 2. Paralip. 30. *Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt eum.* Hierem. 29. *Quæretis, & inuenietis me, cùm quæſieritis me in toto corde veſtro.* Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra.*

Debent igitur Aduerſarij, velint nolint, admittere; ſine contritione perfecta, & quæ ex toto corde ſit, non remitti peccata. Atqui eiuſmodi contritioné, vt etiam dilectionem Dei, ex toto corde, impoſſibilem in hac vita eſſe contendunt, & quam nullus vnquam Sanctorum habuerit, vt ex locis ſuprà citatis, & ex aliis multis omnes norunt qui eorum ſcripta legerunt. Quare ſequitur, vt remiſſio peccatorum planè ſit impoſſibilis, & pœnitentibus nihil ſuperſit aliud, niſi deſperatio, ſi vera eſt doctrina Kemnitij & Caluini. Quam enim, quæſo, ſpem ſalutis ille concipiet, qui contritionem ex toto corde impoſſibilem eſſe cenſet; & eam ſolam veram ac ſeriam Contritionem eſſe, negare non poteſt; & ſine vera ſeriaq́ue Contritione peccata non remitti ſibi certiſſimè perſuaſit?

CAPVT XI.

De quantitate Contritionis, ex ſententia Catholicorum.

SED iam dimiſſis Aduerſariis, veram de Contritionis quantitate ſententiam aliquot propoſitionibus complectamur.

PRIMA propoſitio: *Non requiritur ad eam contritionem, quæ ſit futura ſufficiens ad remiſſionem peccati, vt æqualis ſit magnitudini iræ diuinæ.* Hæc eſt cōtra calumniam & mendacium Caluini, qui lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 2. vt etiam in primo libro notauimus, ſcribere auſus eſt, tam perfectam contritionem à Catholicis exigi, vt in trutina appendatur cum fiducia veniæ: non poteſt autem in trutina appendi cum fiducia veniæ, niſi ſit iuſtum precium peccatorum, & ex rigore iuſtitiæ ſatisfaciat Deo, atque iræ ipſius magnitudinem æquet.

ET quidem non exigi à Catholicis tantam cōtritionem, perſpicuum eſt ex eo, quòd omnes Catholici negant, Contritione mereri nos ex condigno inſtificationem, aliqui etiam negant ex congruo. Rectè autem non exigi, probari poteſt, tùm quia ſcriptum eſt: *Quis nouit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?* Pſal. 89. tùm quia peccatum lethale, Deum qui infinitæ dignitatis eſt, offendens, infinitam indignationem & pœnam meretur: non poteſt autem homo infinitum precium offerre Deo, quantumuis doleat ac ſeipſe excruciet.

SED argumentum euidens habemus ex diuinarum Scripturarum teſtimoniis, atq; exemplis. Nam Scriptura nihil aliud à nobis exigit, niſi vt conuertamur ad Deū in toto corde: conuerti autem ad Deum in toto corde, non eſt, dolorem illum concipere, qui æqualis ſit offenſioni vel iræ diuinæ, nam dolor iſte ſine dubio impoſſibilis eſt. Si verò impoſſibile eſſet conuerti ad Deum in toto corde, cur Deus ipſe id poſtularet? cur diceret Ioël. 2. *Cōuertimini ad me in toto corde veſtro?* an Deus ignorabat id fieri non poſſe, aut fieri volebat quod ſciebat non poſſe fieri? DEINDE, Scriptura teſtatur aliquos in toto corde reuerſos ad Deum, & alios pronunciat reuerſuros: quæ ſunt argumenta certiſſima, id fieri poſſe; & proinde conuerti in toto corde, non ſignificare con-

contritionem æqualem iræ diuinę. 4. Reg. 23. *Similis illi non fuit Rex, qui reuerteretur ad Dominũ in omni corde ſuo.* Hier. 24. *Ego ero illis in Deũ, quia reuertentur ad me in toto corde ſuo.*

Quare quod S. CYPRIANVS ait in ſerm. de lapſis: *Quàm magna deliquimus, tàm granditer defleamus*; non ſignificat, dolorem abſolutè offenſioni æquandum eſſe, quod fieri non poteſt: ſed proportionem illam inter peccata & dolorem de peccatis, eſſe debere, vt de maiore peccato magis, de minore minus doleamus. QVOD verò ſcribit S. AMBROSIVS in libro ad Virginem corruptam, cap. 8. cùm ait: *Sed quanta putas, & qualis neceſſaria Pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat?* non ita accipiendum eſt, quaſi Pœnitentia æquare, aut excedere debeat peccatum, vt offenſam Dei, ſed vt dolor Pœnitentiæ æquet, aut excedat voluptatem, quam peccando accepimus: quod aliis verbis ita ſcripſit HVGO de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 14. cap. 2. *Si in correctione minor eſt afflictio, quàm in culpa fuit delectatio, non eſt dignus Pœnitentiæ tuæ fructus.*

SECVNDA propoſitio: *Dolor de peccatis eſſe debet ſummus, ſaltem (vt Theologi loquuntur) appretiatiuè.* Rectè enim Doctores tradũt dolorem ſummum poſſe duobus modis intelligi, intenſiuè, & appreciatiuè. Summus dolor intenſiuè dicitur, quando voluntas (nam de dolore ſpiritus, non ſenſus ſiue corporis, hîc loquimur, licet vnus ex altero naſci ſoleat) quando, inquam, voluntas ſummo conatu deteſtatur aliquid: ſummus autem appreciatiuè, quando voluntas pluris æſtimat deteſtationem alicuius mali, quàm cuiuſcunque boni conſequutionem, aut alterius mali euitationem. Itaque magnitudo doloris intenſiuè, attenditur ex parte ſubiecti, magnitudo appreciatiuè, ex parte obiecti: & ſæpe accidit, vt de re aliqua magis doleamus intenſiuè, de qua minùs doleamus appreciatiuè, & contrà. Nam viri etiam boni grauius triſtantur interdum & dolent, ob mortes filiorum, quàm ob peccata; qui tamen, ſi daretur optio, mallent filios amiſiſſe, quàm Deum offendiſſe. De ſancta Paula Romana ſcribit S. Hieronymus in eius vita, in mortibus filiorum ſic illam grauiter affici ſolitam, vt ſemper de vita periclitaretur: qualem dolorem ob crimina in Deum admiſſa, nunquam ſenſiſſe legitur: nec tamen dubitari poteſt, quin fœmina illa ſanctiſſima & optima, maluerit filios omnes perire, quàm vel leuiter Deum offendere.

SI quis

Si quis obiiciat, fieri non poſſe, vt voluntas non intenſiùs doleat de eius rei amiſſione, quam pluris æſtimat, cùm ideò doleat, quia rem charã, & quam magnifaciebat, amiſit. Respondebimvs, id fieri non poſſe, ſi omnia ſint paria: tamen non ſemper eſſe omnia paria. Sæpe enim fit, vt id quod minoris faciendum eſſe recta ratio iudicat, ſit propinquius, notius, naturæ conuenientius, longa familiaritate coniunctum, quod proinde magis afficiat, & moueat, licet illi aliud quippiam abſolutè ac ſimpliciter præferatur. Id quod in rebus etiam corporalibus experimur, quippè qui magis triſtamur & angimur ob acrem dolorem dentium, aut vſtionem aliquam digiti, quamuis non lethalem, quàm ob febrim lentam, ſed peſtiferam: & tamen quis non libenter febrim illam lentam & peſtiferam, cum acerbiſſimo dentium aut digitorum dolore mutaret?

His explicatis, propoſitio noſtra probatur ex omnibus illis Scripturæ locis, quæ paulò antè adduximus, vt oſtenderemus, contritionem ex toto corde, atque adeò ſummam, & maximam eſſe debere. Deinde, addi poſſent illa omnia loca, quæ iubent vt Deum ex toto corde diligamus, quæ extant Deut. 6. Matth. 22. Luc. 10. & alibi. Qui enim iubemur Deum ex toto corde diligere, iubemur pariter peccatum, quo Dei amicitiam violamus, toto pectore deteſtari. Deniqve ratio id ipſum apertiſſimè docet. Nam cùm peccatum ſit malorum omnium maximum; ſuper omnia deteſtandum, fugiendumque eſt. Et quia teſte Apoſtolo Rom. 3. *Non ſunt faciẽda mala vt veniant bona*, ideò non licet peccatum eligere quacunque conditione propoſita: proinde magis dolendum eſt appreciatiuè, de commiſſo peccato, quàm lætandum de quouis opere bono.

Tertia propoſitio: *Non eſt neceſſe, vt contritio ſit dolor ſummus intenſiuè.* Probatur Primvm; quia ſi id eſſet neceſſe; maximè ob ea loca Scripturæ, quæ iubent vt conuertamur ad Deum in toto corde, & tota tribulatione animæ noſtræ, Ioëlis 2. & Deut. 4. ſed iſta loca exigunt quidem dolorem ſummum appreciatiuè, vt ſuprà diximus, non tamen intenſiuè. Conuerti enim ex corde, nihil eſt aliud, niſi ſeriò ac ſincerè conuerti: ex toto autem corde conuerti, eſt integrè & perfectè conuerti, ita vt non partim peccata deteſtemur, partim illis afficiamur, ſiue, non vnum peccatum odio habeamus, & alteri adhuc adhæreamus, ſed omnia deteſtemur,

mur, ab omnibus ſimpliciter auertamur; idque tam perfectè, vt nullum ſit malum quod vitatum malimus, quàm peccatum. Neque aliter intelligenda ſunt loca iſta, quæ conuerſionem ex toto corde requirunt, quàm illa, quæ dilectionem ex toto corde præcipiunt: illa autem loca non exigere ſummam dilectionem intenſiuè, ſed ſolùm appreciatiuè, vt videlicet nihil Deo anteponatur, vel æquetur; oſtendimus in 2. lib. de membris Eccleſiæ, qui erat de Monachis, cap. 13. vbi iſta omnia diligenter excuſſimus.

Deinde, probatur eadem propoſitio experimento hominum piorum, qui (vt paulò antè de ſancta Paula referebamus) intenſiùs aliquando dolent ob mortem charorum, quàm ob peccata, licet paratiſſimi ſint omnia perpeti potiùs, quàm vt peccatum in Deum committerent. Neque repræhendi poteſt vehemens ille dolor, qui ex amiſſione filiorum in parentibus cernitur, tùm quia naturalis eſt, tùm etiam quia in ſanctiſſimis hominibus locum inuenit. Certè Patriarcha Iacob ita doluit mortem filij ſui Ioſeph, vt Scriptura dicat Gen. 37. *Congregatis cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris, noluit conſolationem accipere; ſed ait, Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* Et S. Dauid 2. Reg. 19. ita vehementer Abſalonem filium ſuum defleuit, vt licet multa legantur de inſigni contritione eius ob peccatum adulterij, atque homicidij; maiora tamen ſigna doloris ob filij mortem oſtendiſſe videatur.

Accedit Tertio, quòd ex iis, qui seriò & vt oportet, de peccatis ſuis dolent, alij magis, alij minus dolent. Non enim tantoperè celebraretur Mariæ Magdalenæ contritio, ſi omnes, qui rectè Pœnitentiam agunt, parem contritiónem haberent, quoad intenſionem, ſicut reuera parem habent, quoad appreciationem.

Praeterea, ſi dolor ſummus pro quolibet lethali crimine exigeretur, nemo poſſet magis de vno, quàm de alio peccato dolere; quod eſt & contra experientiam, & contra rationem. Experimur enim, grauiora crimina acriùs conſcientiam pungere, & maiorem tùm verecundiam, tùm diſplicentiam parere, quàm leuiora: & iudicium rectæ rationis id poſtulat, vt maiora delicta maior Pœnitentia, & contritio intenſior conſequatur.

Denique, ſi ſummus dolor intenſiuè ad veram contritionem neceſſarius eſſet, vix vnquam poſſemus, non dico certò

certò ſcire, ſed ne probabiliter quidem cognoſcere, nos id feciſſe quod debemus, in ſceleribus deteſtandis. Quis enim eſt, qui non poſſit, ſi ſtudium adhibere velit, ad contritionem paulò maiorem ſe excitare? At profectò abſurdum, & alienum à diuina benignitate videtur, vt eam medicinam inſtituerit, in qua pacem animi, ac tranquillitatem nullam inueniamus.

QVARTA propoſitio: *Non requiritur certus gradus intenſionis, neque mora vlla temporis, ad veram contritionem.* Hæc eſt aduerſus nonnullos, qui veram contritionem eſſe negant, niſi & ad certum quendam intenſionis gradum perueniat, & certò ſpacio temporis duret. Sed facilis eſt huius ſententiæ confutatio. Nam Scripturæ conuerſionem & Pœnitentiam exigunt; ſed certi gradus aut temporis mentionem nullā faciunt: quare ſi certus gradus, certumúe tempus requireretur, id eſſet omninò incognitū, & proinde non ex electione, ſed caſu fieret, vt aliqui ad iuſtam menſuram doloris peruenirent, & in eo dolore iuſto tempore verſarentur. DEINDE, quis vnquam in præceptis fidei, ſpei, dilectionis, aliarumque virtutum iſtas menſuras excogitauit, vt non ſit fides, aut ſpes, aut charitas, niſi certum gradum intenſionis, & certam moram temporis habeat? quod ſi in virtutibus ceteris iſta non requiruntur, cur requirentur in Pœnitentiæ virtute?

QVID, quod Scriptura & Patres ſatis apertè tradunt, quouis momento poſſe hominem per veram Pœnitentiam iuſtificari? Iſaiæ 30. iuxta editionem LXX. Interpretum: *Cùm reuerſus ingemueris, ſaluus eris.* & Ezech. cap. 18. non ſemel Deus indulgentiam promittit iis, qui à peccatis auerſi, atq; ad vitam meliorem conuerſi fuerint: & Eccleſiaſt. cap. 11. *Facile eſt,* inquit, *in oculis Dei, ſubitò honeſtare pauperem.*

S. CYPRIANVS tract. 1. qui eſt ad Demetrianum, extremo: *In iſto,* inquit, *mundo manenti, Pœnitentia nulla ſera eſt.* Et infrà: *Tu ſub ipſo licet exitu, & vitæ temporalis occaſu pro delictis roges, & Deum, qui vnus & verus eſt, confeſſione & fide agnitionis eius implores; venia confitenti datur, &c.* Et in ſerm. de cœna Domini: *Sed,* inquit, *& in eodem articulo temporis, cùm iam anima feſtinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, Pœnitentiā, clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur.* Et infrà: *Nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, ſi vera contritio, ſi pura fuerit*

fuerit voluptatum mutatio, excludit à venia. Et infrà, de bono latrone: *In momento,* inquit, *impietas religionẽ, crudelitas induit pietatem, & ſtatim conſumatus ciuis Sanctorum, & domeſticus Dei pramiſſus eſt in regnum.* S. BASILIVS hom. de Pœnitentia: *Tantũmodò voles,* inquit, *& ipſe Deus vltrò occurret.* Et probat ibidem Baſilius exemplo filij prodigi, incredibilẽ eſſe Dei benignitatem erga pœnitentes. S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in epiſtola priore ad Theodorũ lapſum: *Non,* inquit, *ad temporis rationem, ſed iuxta affectũ animæ ſolet diiudicari Pœnitentia.* Et infrà de bono latrone: *In eo momento,* inquit, *totius vitæ peccata ſimul abſterſit, atq; ante Apoſtolos, officij gratis præmiũ ſuſcepit.* S. LEO in epiſt. 91. ad Theo. Epiſcopum: *Apud Deum,* inquit, *nullas patitur veniæ moras vera cõuerſio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuerſus ingemueris, ſaluus eris.* S. etiam COELESTINVS I. Papa in epiſt. ad Gallos: *Deſperat,* inquit, *de miſericordia Dei, qui ei ad ſubueniendum morienti ſufficere, vel in momento non credit poſſe.* Et infrà: *Vera ergo ad Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente potiùs æſtimanda eſt, quàm tempore; Propheta hoc taliter aſſerente; Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.*

QVINTA propoſitio: *Neq; illud exigitur, vt tot ſint actus cõtritionis, quot ſunt peccata; modò de omnibus, quæ poſt examen menti occurrunt, ex animo doleam⁹.* Nam vt negandũ non eſt, ſingula peccata deteſtanda eſſe, cùm ſcriptũ ſit Iſai. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos, &c.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnib⁹ peccatis ſuis, &c.* ſic eſt etiã concedendum, poſſe hominem vnica actione peccata omnia, quę memorię fortè occurrunt, deteſtari, atq; ob ea cõmiſſa dolere: alioqui enim falſum eſſet, quod paulò antè demonſtrauimus, in momento poſſe hominem conuerti, & iuſtificari.

SEXTA propoſitio: *Vtiliſſimum tamen eſt, peccata ſingula amariſſimè, & longo tempore ita deflere, vt contritio non ſolùm appreciatiuè, ſed etiam intenſiuè, & extenſiuè vt ſic loquamur, ſumma dici poſſit.*

Hanc propoſitionem ſatis nobis perſuadẽt exempla, & cohortationes Sanctorum. Nam & Dauid lauabat per ſingulas noctes lectum ſuum, Pſal. 6. & S. Petrus fleuit amarè, Luc. 22. & Magdalena lachrymis ſuis pedes Domini irrigauit, Luc. 7. & S. AVGVSTINVS de ſe loquens lib. 8. Confeſſ. cap. 12. *Vbi,* inquit, *à fundo arcano alta conſideratio contraxit, & congeſſit totam miſeriam meam in conſpectum cordis*

mei,

mei, oborta eſt procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum. Et infrà: *Ego ſub quadam fici arbore ſtraui me, neſcio quomodo, & dimiſi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile ſacrificium tuum.* Et infrà: *Dicebam hæc, & flebam amariſſima contritione cordis mei.* S. CYPRIANVS in ſerm. de lapſis, extremo: *Orare,* inquit, *oportet impenſiùs, & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymoſis lamentationibus occupare, &c.* S. AMBROSIVS in libro ad Virginem corruptam, cap. 8. *Defluant,* inquit, *oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt: palleſcat facies, quæ quõdam viruit impudicè: cor verò ſit liqueſcens, ſicut cera, &c.*

Hæc & ſimilia paſſim apud ſanctos Patres inueniuntur, quæ quidem non eo ſolùm toto animo amplectenda ſunt, quod (vt diximus) contritio eo ſit vtilior, quo eſt maior: ſed etiã quia periculum eſt, ne homo ſe ipſe fallat; & dum ſe ad acrem & intenſam contritionem excitare non ſatagit, reuera ne appreciatiuè quidem toto corde crimina deteſtetur.

CAPVT XII.

Contritionem cauſſam eſſe remiſſionis peccatorum.

SEPTIMA controuerſia ordine ſequitur, Vtrum contritio peccata remittat. Lutherani etiamſi contritionem requirant ad remiſſionem peccatorum, tamen non ferunt, vt contritio dicatur cauſſa iuſtificationis; quod ideò faciunt, ne vlla ratione fidei derogetur, cui ſoli iuſtificationem tribuunt.

Lutherus in aſſert. art. 12. poſteaquam docuerat fidem iuſtificare, etiamſi per impoſſibile homo non eſſet contritus; ſubiungit: *Dixi autem, per impoſſibile, quia ſatis ſuprà dictum eſt, fidem ſine contritione eſſe non poſſe, cùm gratia non infundatur ſine magna concuſſione animæ: volui enim fidei virtutem declarare, & cõmendare, quàm ſola faciat ad remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem pacis. Quod dico, ne quis me putet contritionem, ſeu perturbationem illam cordis in cognitione peccatorum ſuſcitatam, negare. Volo eam; ſed dico eam non operari iuſtificationem, aut remiſſionem peccatorum: fides enim in verbum Dei, iuſtificat & purgat.* Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 3. *Diximus,* inquit, *& nos quodam loco,*

nunquam

nunquam ſine Pœnitentia obtinere peccatorum remiſſionem; ſed ſimul adiecimus, Pœnitentiam non eſſe cauſſam remiſſionis peccatorum. Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 960. *Impetrationem*, inquit, *veniæ & reconciliationẽ cum Deo, manifeſtè tribuunt* (Catholici) *actui ſeu operi contritionis noſtræ: & quidem ante Abſolutionem, quæ eſt vox Euangelij, gratis propter meritum Chriſti annuncians, & impertiens fidei reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum. Quid verò aliud eſt hoc, quàm reconciliationẽ cum Deo, & remiſſionem peccatorum adimere Euangelio, & fidei, immò gratuitæ miſericordiæ Dei, & merito Chriſti: & transferre illam in merita noſtrorum operum?*

At Catholici communi conſenſu docent, contritionem cauſſam eſſe remiſſionis peccatorum: quod idem Tridentinum Concilium docet, tùm ſeſſ. 6. cap. 6. tùm ſeſſ. 14. cap. 4. Ex quibus etiam locis intelligere licet, duobus modis contritionem cauſſam eſſe iuſtificationis; quia videlicet diſponit ad iuſtificationem, & impetrat remiſſionem peccatorum. Seſſ. 6. cap. 6. numerat Concilium actum pœnitentiæ inter diſpoſitiones iuſtificationis: & quia diſpoſitio non ſolùm ſe tenet ex parte materiæ, ſed etiam ex parte agentis; ideò actus Pœnitentiæ quatenus ab auxilio gratiæ, & libero arbitrio procedit, & hominem diſponit ad iuſtificationem, ipſius iuſtificationis cauſſa dici poteſt aliquo modo etiam efficiens. Seſſ. 14. cap. 4. idem Concilium ſcribit, contritionem omni tempore neceſſariam fuiſſe ad veniam impetrandam: porrò impetrare, eſt eſſe etiam aliquo modo cauſſam.

Theologi Scholaſtici in eo ſolùm diſſentire videntur, quod nonnulli volunt actum Pœnitentiæ, vt etiam actum fidei & dilectionis, eſſe diſpoſitionem ad remiſſionem peccatorum, ſed non meritum neque de condigno, neque de congruo remiſſionis peccatorum: & huius ſententiæ ſunt Ioannes Capreolus in ſecundo Sentent. diſt. 40. quæſt. vnica, & Dominicus à Soto lib. 2. de natura & gratia, cap. 4. At alij, iiq; plurimi, non ſolùm diſpoſitionem, ſed etiam meritum de cõgruo iuſtificationis eſſe volunt eiuſmodi actus: quæ ſententia eſt Magiſtri Sententiarum in 2. lib. Sentent. diſt. 27. & S. Thomæ in 2. diſt. 27. quæſt. 4. ad 4. Alberti in primum, diſt. 41. art. 2. ad quintum. S. Bonauenturæ in 2. diſt. 28. art. 2. quæſt. 3. & in 4. diſt. 15. art. 1. quæſt. 5. Prҿterea

Scoti, Durandi, Gabrielis, & aliorum, in 2. diſt. 28. & ex recentioribus Andreæ Vegæ lib. 8. in Concilium Tridentinum, decem vltimis capitibus, & in opuſculo de iuſtificatione quæſt. 7. Et quamuis poſterior hæc ſententia nobis verior, & Scripturis ac Patribus conformior videatur, tamen in eo potiſſimùm laborabimus, vt probemus, Pœnitentiam ſiue contritionem cauſſam eſſe remiſſionis peccatorum, quidquid ſit de vocabulo meriti.

Habemus PRIMVM diuinas literas, ad quarum apertiſſima teſtimonia nullam adhuc legi Aduerſariorum reſponſionem. Ezech. cap. 18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam viuificabit.* Quid clarius? an viuificare animam ſuam, non eſt aliquid facere ad propriam iuſtificationem? In eodem capite: *Facite,* inquit, *vobis cor nouum, & ſpiritum nouum.* quomodo autē faciat homo ſibi cor nouum, & ſpiritum nouum, paulò antè Propheta explicauerat dicens: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam: proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras.* Quod ſi dum conuertimur, & Pœnitentiam agimus, facimus nobis cor nouum, & ſpiritum nouum; quis inficiari poteſt, conuerſionem, ac Pœnitentiam cauſſam eſſe iuſtificationis?

Ionæ 3. *Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitia, quam loquutus eſt vt faceret eis, & non fecit.* Hoc certè loco cauſſa redditur cur miſertus ſit Dominus Niniuitarum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & Pœnitentiæ opera fecerunt.

Pſal. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* At ſacrificium Deum placare, & gratiā impetrare ſolet: & ideò ſubiungitur: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Tobiæ 12. *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata.* Hæc loca non videntur intelligenda de eleemoſyna quocunque animo facta: nam qui in peccato perſeuerare volunt, nunquam per eleemoſynas ſaluabuntur. Neque intelligi poſſunt de eleemoſynis iuſtorum, qui pœnas temporarias poſt culpæ remiſſionem, iuxta Catholicorum ſententiam, redimunt: ſiquidem Nabuchodonoſor, quem Daniel alloquitur, impius erat; & Angelus apud Tobiam non tribueret eleemoſynæ vim liberandi à morte, ſi de iuſtorum tantùm eleemoſynis loqueretur. Quare loca illa de eleemoſynis pœnitentium intelligenda ſunt, qui ſaltem ex

congruo

congruo per contritionem & opera Pœnitentię, Dominum placant.

Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hoc loco dilectio, ſiue contritio ex dilectione, quam lachrymæ teſtabantur, apertiſſimè dicitur eſſe cauſſa remiſſionis peccatorum: ſiquidem particula illa QVONIAM, cauſſalis eſt.

Sed accedant teſtimonia Patrum; qui paſſim per contritionem peccata deleri, ablui, purgari dicunt: item contritione Deum placari, eique ſatisfieri affirmant: deniq; contritionem meritum, ac pretium appellare non verentur.

TERTVLLIANVS lib. 4. in Marcionem, ante medium: *Video*, inquit, *& Achab Regem maritum Iezabel, reum idololatriæ, & ſanguinis Nabuthe, veniam meruiſſe Pœnitentiæ nomine.* Et in libro de Pœnitentia: *Pœnitentia*, inquit, *Dominus mitigatur.* ORIGENES hom. 11. in cap. 20. Leuitici: *Purgatio*, inquit, *peccati per Pœnitentiam conſtat: quam vtrũ quis dignè gerat, ita vt mereri pro ea veniam poßit, videto.* CYPRIANVS in ſerm. 5. de lapſis, extremo, poſteaquam dixerat, Pœnitentiam eſſe medicinam peccati, & per eam Dominũ placari; & ad veram contritionem fuerat cohortatus, ita ſermonem clauſit: *Qui ſic Deo ſatisfecerit, qui Pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contriſtauerat, lætam faciet Eccleſiam; nec iam ſolum Dei veniam merebitur, ſed coronam.* Quibus verbis docet, vera contritione ſatisfieri Deo, & veniam impetrari, vt inde iuſtificatus homo, etiam ipſam gloriæ coronam per martyrium, vel alia ſancta opera mereatur. ATHANASIVS in libro de Virginitate, vltra medium: *Vide*, inquit, *quale remediũ in lachrymis: ſpecta, quæſo, quam iniquitatem deleuerint. Quid enim tetrius hoc vitio? quippè qui ter iuraturãdo Dominũ abnegauerat, tantum tamen ſcelus per lachrymas deleuit.* BASILIVS in ſermone de Pœnitentia: *Statim*, inquit, *Dauid ad pharmacum properauit.* vbi contritionem pharmacum peccati appellat. Et infra: *Tertiò Dominum Petrus negauit; lachrymatus eſt; flexerũt lachrymæ eum, qui noſtri miſertus eſt.* Et in epiſtola ad Virginem lapſam, in fine, dicit per Pœnitentiam purgari animã: & in libro de vera virginitate, vltra medium: *Pœnitentia*, inquit, *certum eſt relaxari peccata.* AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 3. loquens de filio prodigo: *Tam citò*, inquit,

Mmmmm 2 *veniam*

veniam meretur, vt venienti, & adhuc longè poſito occurrat Pater, & oſculum tribuat, quod inſigne eſt ſacræ pacis. Et lib. 10. in Lucam, in illud Luc. 22. *Reſpexit Dominus Petrum, &c. Lachrymæ,* inquit, *veniam non poſtulant, ſed merentur.* Et infrà: *Et tu ſi veniam vis mereri, dilue culpam lachrymis tuã.* Et præfatione in Pſal. 37. *Quis dubitet affligere animam ſuam, cùm Propheta tantus afflixerit, ſoluens pretium lachrymarum pro redemptione peccati?* EPHREM in lib. de die Iudicij, ca. 5. *Compunctio,* inquit, *ſanitas animæ eſt, illuminatio mentis eſt: compunctio remiſsionem delictorum nobis acquirit.* HIERONYMVS in Epitaphio Fabiolæ, explicans contritionem ac pœnitentiam eius: *Quæ peccata,* inquit, *fletus iſte non purget? quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant?* Et infrà: *O, felix Pœnitentia, quæ ad ſe Dei trahit oculos.* Et in lib. 2. contra Pelagianos: *Qui peccata,* inquit, *ſimpliciter confitentur, merentur humilitate clementiã Saluatoris.* Ioannes CHRYSOSTOMVS in 2. lib. de compunctione cordis: *Sola eſt,* inquit, *cordis compunctio, quæ ſicut ignis, omne animæ vitium perurit, & adimit: & quantacunq; in ea reperit mala, abſtergit vniuerſa, & penitùs delet.* AVGVSTINVS in epiſt. 54. ad Macedonium: *Quoſdam,* inquit, *à ſocietate remouemus Altaris, vt pœnitendo placare poſsint, quem peccando contempſerant.* Et in Pſal. 50. *Niniuitæ,* inquit, *Pœnitentiam egerunt, & certam miſericordiam meruerunt.* cui ſententiæ GREGORIVS ſubſcribit lib. 3. cap. 4. in primum librum Regum, in hæc verba: *Niniuitæ dum veluti pro difficili reconciliatione, graui Pœnitentia ſe deiiciunt, omnipotentis Dei miſericordiam facilè meruerunt.*

Habemus igitur ex teſtimoniis veterum, contritionem ſiue Pœnitẽtiam verè cauſſam eſſe iuſtificationis, cùm peccata deleat, abluat, abſtergat, ſanet, cùm Deum placet, illi ſatisfaciat, eius miſericordiam impetret, ac ſuo modo mereatur.

DENIQVE adferri poteſt etiam duplex ratio. PRIMA, oratio peccatoris pœnitentis non eſt inanis apud Deum, ſed eum placat, & veniam impetrat, vt patet exemplo Publicani, Luc. 18. multò igitur magis conuerſio, ac Pœnitentia, quæ orationis eſt cauſſa, non erit inanis, ſed aliquid faciet ad remiſſionem impetrandam. SECVNDA, actus Pœnitentiæ à Spiritu ſancto eſt, vt aduerſarij concedunt, & ad iuſtificationem diſponit; ergo ſuo modo cauſſa eſt iuſtificationis: neque enim Spiritus ſanctus per eiuſmodi actum nos

diſponens,

diſponens, nihil facit, aut nullius pretij ſiue meriti eſt, quod facit in ordine ad iuſtificationem.

Sed obiiciunt Aduerſarij. Si contritione noſtra iuſtificamur, quomodo gratis iuſtificari nos dicit Apoſtolus? ſi contritio iuſtificationem meretur, cur non potiùs redditur, quàm donatur?

Respondeo, quod ad ſimilem obiectionem olim reſpondit Avgvstinvs: ideò gratis nos iuſtificari, licet contritionis merito iuſtificemur, quia ipſa contritio donū Dei eſt; ille enim non gratis iuſtificaretur, qui ex opere proprio, id eſt, ſolius liberi arbitrij viribus acquiſito, iuſtificaretur: *Non dicat*, inquit Avgvstinvs in epiſt. 106. *ſibi, Si ex fide, quomodo gratis? quod enim fides meretur, cur non potiùs redditur, quàm donatur? Non dicat iſta homo fidelis, quia cùm dixerit; Vt merear iuſtificationem, habeo fidem: reſpondetur ei; Quid enim habes, quod non accepiſti? Cùm ergò fides impetrat iuſtificationem, non gratiam aliquid meriti præcedit humani, ſed ipſa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Hæc ille, vbi meritum humanum, vocat opus ex ſolo libero arbitrio factum, ſine ſpeciali videlicet gratia Dei excitante & adiuuante: qua ſignificatione accipiendo meritum, paſſim affirmat contra Pelagianos, gratiam non ſecundū merita noſtra dari; vt videre licet in hac ipſa epiſt. 106. & in præcedente, & ſequente; & præfatione in Pſal. 31. & libro de gratia & libero arbitrio, cap. 6. 7. & 8. vbi ante iuſtificationē nulla agnoſcit merita, niſi mala. Sed nuſquam negat, ex operibus cum auxilio Dei ſpeciali factis, vt ex actibus fidei, orationis, pœnitentiæ, & ſimilibus, nō poſſe nos mereri aliquo modo ipſam remiſſionem peccatorum, & gratiam benè operandi: quin potiùs id apertiſſimè cōfitetur, epiſt. 105. *Nec ipſa*, inquit, *remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat. Neq; enim nullum eſt meritum fidei, qua fide ille dicebat: Deus, propitius eſto mihi peccatori; & deſcendit iuſtificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur. Reſtat igitur vt ipſam fidem, vnde omnis iuſtitia ſumit initium, nō humano, quo iſti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec vllis præcedētibus meritis, quoniam inde incipiūt bona quæcunq; ſunt merita: ſed gratuitum Dei donum eſſe fateamur, ſi gratiā veram, id eſt, ſine meritis cogitamus.* Et epiſt. 106. *Si quis dixerit, quòd gratiam benè operandi fides mereatur; negare non poſſumus, immò gratiſſimè confitemur.*

Neqve verum eſt, quod quidam dicunt ab Avgvstino retractatam fuiſſe iſtam propoſitionem, Fides meretur iuſtificationē; quando retractauit illam: *Initium fidei eſt ex nobis*; lib. 1. Retract. c. 23. Nam in epiſt. 105. & 106. vbi maximè contendit, initium fidei non eſſe ex nobis, diſertis verbis docet, fidē mereri iuſtificationem, vt iam oſtendimus: & in illo ipſo lib. 1. Retract. cap. 23. vbi retractat quod olim dixerat; initium fidei eſſe ex nobis; affirmat veriſſimè dictum eſſe, quod fides inchoat meritum. Porrò S. Thomas in 1. 2. quęſt. 114. art. 5. dicit hanc propoſitionem: *Fides meretur iuſtificationem*, eſſe retractatá, ſi fides accipiatur pro fide ſolis virib' liberi arbitrij acquiſita: in quo ſenſu neq; S. Auguſtinus accipit fidem, neq; nos accipimus, cùm dicimus, fidem mereri de congruo iuſtificationem.

Respondeo ſecundò ad eandem obiectionē Aduerſariorum, non ſolùm gratis nos iuſtificari, licet Pœnitentia iuſtificationis gratiam mereatur, quia pœnitētia donum Dei eſt, vt iam diximus: ſed etiam quia meritum iſtud, quod Patres agnoſcunt ante remiſſionem peccatorum, non eſt meritum ex condigno, ſed ex congruo, neq; illi merces ex iuſtitia, ſed ex benignitate reſpondet, ac breuiter non eſt meritum ſimpliciter, ſed aliquo modo; vt ſemper loquuti ſumus. Meritum enim ex condigno & ſimpliciter, non præcedit iuſtificandum, ſed ſequitur iuſtificatum, vt Auguſtinus ſcribit in Pſal. 110. lib. de fide & operibus, cap. 14. lib. 1. ad Bonifacium, contra duas epiſtolas Pelagianorū, cap. 2. lib. de ſpiritu & litera, cap. 29. & 30. & lib. 1. ad Simplicianum, quęſt. 2.

De hoc merito ex condigno, ſiue ex iuſtitia, loquēs Concilium Tridentinū, ſeſſ. 6. cap. 8. dicit, iuſtificari hominem gratis, quia neq; fides, neque opera, quæ iuſtificationē præcedunt, ipſam merentur: meritum enim ex iuſtitia, opponitur gratiæ, non autem meritū ex congruo, quod non in iuſtitia, ſed in liberalitate fundatur. Et hoc modo de merito, nimirum ex condigno, nos in primo libro dum mendacia Hæreticorum refutaremus, ſæpe diximus, Contritionem non eſſe meritum, ſed diſpoſitionem iuſtificationis. Denique omnia loca Patrum à nobis adducta, vbi Contritio ſiue Pœnitentia dicitur meritum, precium, ſatisfactio pro peccato; de merito, precio, & ſatisfactione ex congruo accipienda ſunt, vt etiam loca Scripturæ: *Peccata tua eleemoſynis redime*, Daniel. 4. & ſimilia.

CVAPT

CAPVT XIII.

Contritione perfecta cum voto Sacramenti ſuſcipiendi, remitti peccata ante Sacerdotis abſolutionem.

OCTAVA quæſtio eſt; Vtrum Contritio ante Abſolutionem Sacerdotalem peccata remittat: ſiquidem Catholici Doctores communi conſenſu docere ſolebant, Contritionem ſi perfecta ſit, & votum Sacramenti Baptiſmi, aut Abſolutionis adiunctum habeat, omninò reconciliare hominem Deo, & peccata remittere, etiam antequam Sacramentum reipſa perciperetur.

Ceterùm, noſtro tempore Martinus Kemnitius in ſecunda parte Examinis, pag. 960. apertè repræhendit eos, qui Contritioni remiſſionem peccatorum tribuunt ante Abſolutionem. Fuit etiam Doctor quidam ante paucos annos, qui in libro, quem de charitate conſcripſit, aduerſus communem ſententiam docuit; Catechumenis & pœnitētibus, quamuis perfectè conuerſis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata ſiue reatum mortis æternæ, niſi cùm vel baptizantur, vel reconciliantur miniſterio Sacerdotum, niſi fortè in mortis articulo.

ET quidem cum Kemnitio, facili negocio controuerſia finiri poteſt. Nam cùm ipſe, & omnes Lutherani contendant, ſola fide hominem iuſtificari, & Abſolutionem ea tantùm de cauſſa requirant, vt per eam annuncietur verbum Dei, ex quo fides à pœnitente concipiatur: ſi quis ante Abſolutionem, vel ex lectione Scripturæ, vel ex memoria Baptiſmi, vel aliunde fidē concipiat, quomodo negare poſſunt eum iuſtificari etiam ante Sacerdotalē Abſolutionem? Nónne Lutherus ipſe in libro de captiuitate Babylon. cap. de Baptiſmo, ſcripſit, hominem iuſtificari, modò credat, etiamſi Baptiſmum non in nomine Domini, & proinde non verum & legitimum accipiat? & in aſſertione articuli 12. nónne ſcripſit, vndecunque verbum audiatur, fidem concipi poſſe, & inde hominem iuſtificari, etiamſi non per modum Abſolutionis, ſed per iocum, vel ad illud oppugnandum,

dum, verbum Dei pronuncietur? DENIQVE niſi Kemnitius probet, quod nunquam faciet, fidem concipi non poſſe, niſi per Abſolutionem; nunquam obtinebit, non poſſe homines antè iuſtificari, Deoque reconciliari, quàm Sacerdotum miniſterio abſoluantur. PORRO Catholici non cuicunque Pœnitentiæ, ſed illi ſoli remiſſionem peccatorum tribuunt ante Abſolutionem, quæ perfecta eſt; quæque ex fide, ſpe, & charitate procedit.

Iam verò ſcriptori illi Catholico, qui veram perfectamque Contritionem, cum reatu lethalis peccati, vſque ad Sacramenti perceptionem manere contendit, opponimus PRIMVM Concilij Oecumenici auctoritatem. Nam Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 4. declarat, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari ſine Baptiſmo, aut eius voto: quo loco admittit Concilium, poſſe hominem per veram Pœnitentiam cum voto Baptiſmi, Deo reconciliari, antequam Baptiſmum reipſa percipiat. Et ſeſſ. 14. cap. 4. diſertis verbis docet, Contritionem charitate perfectam, reconciliare hominem Deo, priuſquam Sacramentum Pœnitentiæ actu ſuſcipiatur. Et ſeſſ. 13. cap. 7. idem Concilium declarat, ad præparationem Euchariſtiæ, Confeſſionem Sacramentalem neceſſariam eſſe iis, qui conſcientiam habent peccati lethalis: & ſimul excipit eos, qui fortè Miſſam celebrare tenentur, neque habent ſacerdotem, cui peccata ſua confiteantur; iis enim Contritionem cum propoſito Confeſſionis, ad Euchariſtiam non indignè percipiendam ſufficere iudicauit. Itaque Concilium illud credidit, per veram contritionem, etiam ante ſacerdotis Abſolutionem, & extra mortis articulum, peccata remitti; neque enim ſuſpicari fas eſt, in vllo caſu Concilium Catholicum permiſſurum fuiſſe, vt cum conſcientia reatus peccati mortalis, ad Sacramentum Euchariſtiæ accederetur.

SECVNDO, opponimus teſtimonia Scripturarum, & ſanctorum Patrum explicationes. Scriptura enim paſſim docet, eos, qui toto corde ad Dominum conuertuntur, ſine mora veniam peccatorum accipere.

Lib. 2. Reg. cap. 12. cùm audiſſet Dauid à Nathan Propheta peccatum ſuum, pœnitẽtia ductus ait: *Peccaui Domino*; & cõtinuò ſubiecit Nathan: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuũ*; de qua re loqui videtur idem Dauid, cùm ait in Pſal.

Pſal. 31. *Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* S. AMBROSIVS in Apol. Dauid, cap. 7. *Si dixit,* inquit, *Pronunciabo; & veniam meruit antequam pronunciaret: quanto magis vbi de ſe pronunciauit dicens: Iniquitatem meam ego cognoſco; remiſſum eſt ei omne peccatum? ergo remiſsionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata ſua.* S. AVGVSTINVS con. 2. in Pſal. 31. *Non pronunciat,* inquit, *ſed promittit ſe pronunciaturum, & ille iam dimittit.* Sanctus GREGORIVS in comment. eiuſdem Pſal. 31. *Attende,* inquit, *quanta ſit indulgentia vitalis velocitas, quanta miſericordia Dei commendatio, vt confitentis deſiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perueniat Pœnitentia: antè remiſsio ad cor perueniat, quàm confeſsio in vocem erumpat.*

Iſaiæ 30. ſecundum verſionem LXX. Interpretum: *Si reuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.* ex quo loco ita colligit quod volumus, S. LEO epiſt. 91. ad Theodorum Foroiulij Epiſcopum: *Miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venia moras vera conuerſio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.* Hæc ille, qui certè ſatis apertè docet, veram conuerſionem nullas pati veniæ moras, proinde continuò remitti contritis peccata, etiam antequam Abſolutio Sacerdotalis accedat.

Similia legimus apud Ezech. cap. 18. *Si impius auerterit ſe ab iniuſtitia ſua, iniquitatum eius non recordabor amplius.* & cap. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* At profectò multũ nocet impietas, quamdiu reum facit æternæ damnationis: nec poteſt Deus dici oblitus iniquitatum, quamdiu pœnas æternas iniquitati debitas non relaxat.

Huc etiam pertinet parabola filij prodigi, Luc. 15. videmus enim in ea parabola, patrem occurriſſe filio reuertenti, & antequam ille confeſſionem ſuam abſoluiſſet, dediſſe oſculum pacis. Quam parabolam ad pœnitentium conſolationem adducens AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, c. 3. *Tam citò,* inquit, *veniam meretur, vt venienti, & adhuc longè poſito occurrat Pater, & oſculum tribuat, quod inſigne eſt ſacræ pacis.*

TERTIO, opponimus ea omnia loca Scripturæ & Patrum, quæ charitatem cum peccato, ſiue reatu mortis æter-

næ, ſimul habitare non poſſe teſtantur. Si enim charitas ſine remiſſione peccatorum eſſe nequit, & Contritio naſcitur ex charitate, eamq; comitem indiuiduam habet, neceſſariò efficitur, vt etiam Contritio ſine remiſſione peccatorum eſſe nequeat.

Prouerb. 8. *Ego diligentes mè diligo.* Prouerb. 10. & 1. Pet. 4. *Vniuerſa delicta operit charitas.* 1. Ioan. 3. *Nos ſcimus quia translati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte.* Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 7. in poſteriorem ad Timotheum: *Sicut,* inquit, *ignis vbi ſyluam occupauerit, omnia purgare conſueuit; ita & charitatis feruor quocunq; inciderit, omnia perimit, atq; perrumpit: vbi charitas eſt, omnia ſublata ſunt mala.* S. GREGORIVS homil. 33. in Euangelia: *Quid,* inquit, *eſſe dilectionem credimus niſi ignem? & quid culpam, niſi rubiginem? Vnde nunc dicitur: Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: ac ſi apertè diceretur: Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet validè per ignem amoris.* S. AVGVSTINVS lib. 15. de Trinit. cap. 18. de charitate loquens: *Nullum eſt,* inquit, *iſto dono Dei excellentius: ſolum eſt, quod diuidit inter filios regni æterni, & filios damnationis æternæ.* Hæc ille, qui reatum mortis æternæ cum charitate eſſe non poſſe, apertiſſimè confitetur. Quomodo enim charitas diuideret inter filios regni æterni, & filios damnationis æternæ, ſi poſſent qui charitate flagrant, eſſe rei damnationis æternæ? Idem AVGVSTINVS tract. 5. in epiſt. Ioannis: *Dilectio,* inquit, *ſola diſcernit inter filios Dei, & filios Diaboli.* Et infrà: *Si ſolam habes, ſufficit tibi.* at quomodo ſola ſufficit, ſi hominem non liberat à reatu mortis æternæ? Et infrà: *Si quis in corde ſuo inuenerit charitatem, ſecurus ſit, quia tranſiit à morte ad vitam, iam in dextera eſt.* at num in dextera eſſe dici poteſt, qui adhuc reus eſt Gehennę, & filius iræ, ac perditionis? Vide ſimilia loca, lib. de vnitate Eccleſiæ, cap. 19. & homil. 50. de verbis Domini.

QVARTO, opponimus rationem ex effectis, & proprietate charitatis ductam. Charitas & conſequenter Contritio, efficit filios Dei, vt ſanctus Auguſtinus demonſtrat libro de gratia Chriſti, cap. 21. ex illis verbis Scripturæ: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus.* 1. Ioan. 3. At qui filij Dei ſunt, hoc ipſo hæredes

redes regni ſunt, iuxta illud Apoſtoli Galat. 4. *Itaq; iam non eſt ſeruus, ſed filius: quod ſi filius, & hæres per Deum.* non igitur poteſt qui charitatem habet, reus eſſe mortis æternæ, quæ exhæredationem à regno cœlorum includit.

RVRSVS, qui charitatem habet, implet legem, & rectè viuit, vt idem Auguſtinus oſtendit in libro de fide & operibus, cap. 14. ex illis Apoſtoli verbis Roman. 13. *Plenitudo legis eſt dilectio.* At nemo rectè viuere, neque legem implere poteſt, niſi regeneratus, & iuſtificatus, & filius Dei effectus. Lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 2. inquit AVGVSTINVS: *Cùm non viuant benè homines niſi effecti filij Dei, quid eſt, quod iſte libero arbitrio tribuit bene viuendi poteſtatem?* Et præfatione in expoſitionem Pſal. 31. *Nihil,* inquit, *boni feciſti, & datur tibi remiſſio peccatorum.* & concione ſecunda in eundem Pſalmum, explicans illud: *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus,* ſcribit neminem eſſe ſanctum, niſi poſt remiſſionem peccatorum. Et in Pſalm. 110. *Iuſtitiam,* inquit, *non operatur, niſi iuſtificatus,* & libro de ſpiritu & litera, capite 26. *Factores legis iuſtificatio præcedit.* Sequitur igitur, vt qui charitatem habent, liberi ſint à peccato, quandoquidem ſancti ſunt, & legem implent, quod nemo poteſt niſi à peccato iuſtificatus.

PRAETEREA charitas facit amicos Dei, vel potiùs ipſa eſt amicitia hominis cum Deo. Prouerb. 8. *Diligentes me diligo.* Ioannis 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* quid autem ipſe præcipiat, explicat in eodem loco, dicens: *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem.* S. AMBROSIVS in epiſt. 7. ad Simplicianum: *Libertas,* inquit, *liberum facit hominibus, charitas amicum Deo.* At qui amicus Dei eſt, quomodo poteſt reus eſſe apud Deum mortis æternæ? potéſtne aliquis amicum putare, à quo ſciat ſibi ſempiternum exitium præparatum?

QVINTO, opponimus Eccleſiæ totius conſenſum. Nam in Eccleſia ſæpe conceduntur à Pontificibus Indulgentiæ habentibus contritionem peccatorum ſuorum, cum propoſito Confeſſionis Sacramentalis ſuo tempore faciendæ: & eædem Indulgentiæ à fidelibus toto orbe Chriſtiano libenter, & cum gratiarum actione ſuſcipiuntur. At certum eſt, Indulgentias hoc requirere, vt qui eas ſumit,

certò ſcire, ſed ne probabiliter quidem cognoſcere, nos id feciſſe quod debemus, in ſceleribus deteſtandis. Quis enim eſt, qui non poſſit, ſi ſtudium adhibere velit, ad contritionem paulò maiorem ſe excitare? At profectò abſurdum, & alienum à diuina benignitate videtur, vt eam medicinam inſtituerit, in qua pacem animi, ac tranquillitatem nullam inueniamus.

QVARTA propoſitio: *Non requiritur certus gradus intenſionis, neque mora vlla temporis, ad veram contritionem.* Hæc eſt aduerſus nonnullos, qui veram contritionem eſſe negant, niſi & ad certum quendam intenſionis gradum perueniat, & certò ſpacio temporis duret. Sed facilis eſt huius ſententiæ confutatio. Nam Scripturæ conuerſionem & Pœnitentiam exigunt; ſed certi gradus aut temporis mentionem nullã faciunt: quare ſi certus gradus, certumúe tempus requireretur, id eſſet omninò incognitũ, & proinde non ex electione, ſed caſu fieret, vt aliqui ad iuſtam menſuram doloris peruenirent, & in eo dolore iuſto tempore verſarentur. DEINDE, quis vnquam in præceptis fidei, ſpei, dilectionis, aliarumque virtutum iſtas menſuras excogitauit, vt non ſit fides, aut ſpes, aut charitas, niſi certum gradum intenſionis, & certam moram temporis habeat? quod ſi in virtutibus ceteris iſta non requiruntur, cur requirentur in Pœnitentiæ virtute?

QVID, quod Scriptura & Patres ſatis apertè tradunt, quouis momento poſſe hominem per veram Pœnitentiam iuſtificari? Iſaiæ 30. iuxta editionem LXX. Interpretum: *Cùm reuerſus ingemueris, ſaluus eris.* & Ezech. cap. 18. non ſemel Deus indulgentiam promittit iis, qui à peccatis auerſi, atq; ad vitam meliorem conuerſi fuerint: & Eccleſiaſt. cap. 11. *Facile eſt*, inquit, *in oculis Dei, ſubitò honeſtare pauperem.*

S. CYPRIANVS tract. 1. qui eſt ad Demetrianum, extremo: *In iſto*, inquit, *mundo manenti, Pœnitentia nulla ſera eſt.* Et infrà: *Tu ſub ipſo licet exitu, & vitæ temporalis occaſu pro delictis roges, & Deum, qui vnus & verus eſt, confeſſione & fide agnitionis eius implores; venia confitenti datur, &c.* Et in ſerm. de cœna Domini: *Sed*, inquit, *& in eodem articulo temporis, cùm iam anima feſtinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, Pœnitentiã, clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur.* Et infrà: *Nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremitas, nec vitæ enormitas, ſi vera contritio, ſi pura fuerit*

fuerit voluptatum mutatio, excludit à venia. Et infrà, de bono latrone: *In momento*, inquit, *impietas religionē, crudelitas induit pietatem, & ſtatim conſumatus ciuis Sanctorum, & domeſticus Dei præmiſſus eſt in regnum.* S. BASILIVS hom. de Pœnitentia: *Tantūmodò voles*, inquit, *& ipſe Deus vltrò occurret.* Et probat ibidem Baſilius exemplo filij prodigi, incredibilē eſſe Dei benignitatem erga pœnitentes. S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in epiſtola priore ad Theodorū lapſum: *Non*, inquit, *ad temporis rationem, ſed iuxta affectū animæ ſolet diiudicari Pœnitentia.* Et infrà de bono latrone: *In eo momento*, inquit, *totius vitæ peccata ſimul abſterſit, atq; ante Apoſtolos, officij grati præmiū ſuſcepit.* S. LEO in epiſt. 91. ad Theo. Epiſcopum: *Apud Deum*, inquit, *nullas patitur veniæ moras vera cōuerſio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuerſus ingemueris, ſaluus eris.* S. etiam COELESTINVS I. Papa in epiſt. ad Gallos: *Deſperat*, inquit, *de miſericordia Dei, qui ei ad ſubueniendum morienti ſufficere, vel in momento non credit poſſe.* Et infrà: *Vera ergo ad Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente potiùs æſtimanda eſt, quàm tempore; Propheta hoc taliter aſſerente; Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.*

QVINTA propoſitio: *Neq; illud exigitur, vt tot ſint actus cōtritionis, quot ſunt peccata; modò de omnibus, quæ poſt examen menti occurrunt, ex animo doleam⁹.* Nam vt negandū non eſt, ſingula peccata deteſtanda eſſe, cùm ſcriptū ſit Iſai. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos, &c.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnib⁹ peccatis ſuis, &c.* ſic eſt etiā concedendum, poſſe hominem vnica actione peccata omnia, quę memorię fortè occurrunt, deteſtari, atq; ob ea cōmiſſa dolere: alioqui enim falſum eſſet, quod paulò antè demonſtrauimus, in momento poſſe hominem conuerti, & iuſtificari.

SEXTA propoſitio: *Vtiliſſimum tamen eſt, peccata ſingula amariſſimè, & longo tempore ita deflere, vt contritio non ſolùm appreciatiuè, ſed etiam intenſiuè, & extenſiuè vt ſic loquamur, ſumma dici poſſit.*

Hanc propoſitionem ſatis nobis perſuadēt exempla, & cohortationes Sanctorum. Nam & Dauid lauabat per ſingulas noctes lectum ſuum, Pſal. 6. & S. Petrus fleuit amarè, Luc. 22. & Magdalena lachrymis ſuis pedes Domini irrigauit, Luc. 7. & S. AVGVSTINVS de ſe loquens lib. 8. Confeſſ. cap. 12. *Vbi*, inquit, *à fundo arcano alta conſideratio contraxit, & congeſſit totam miſeriam meam in conſpectum cordis*

mei,

mei, oborta eſt procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum. Et infrà: *Ego ſub quadam fici arbore ſtraui me, neſcio quomodo, & dimiſi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile ſacrificium tuum.* Et infrà: *Dicebam hæc, & flebam amariſſima contritione cordis mei.* S. CYPRIANVS in ſerm. de lapſis, extremo: *Orare,* inquit, *oportet impenſiùs, & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymoſis lamentationibus occupare, &c.* S. AMBROSIVS in libro ad Virginem corruptam, cap. 8. *Defluant,* inquit, *oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt: palleſcat facies, quæ quōdam viruit impudicè: cor verò ſit liqueſcens, ſicut cera, &c.*

Hæc & ſimilia paſſim apud ſanctos Patres inueniuntur, quæ quidem non eo ſolùm toto animo amplectenda ſunt, quod (vt diximus) contritio eo ſit vtilior, quo eſt maior: ſed etiã quia periculum eſt, ne homo ſe ipſe fallat; & dum ſe ad acrem & intenſam contritionem excitare non ſatagit, reuera ne appreciatiuè quidem toto corde crimina deteſtetur.

CAPVT XII.

Contritionem cauſſam eſſe remiſſionis peccatorum.

SEPTIMA controuerſia ordine ſequitur, Vtrum contritio peccata remittat. Lutherani etiamſi contritionem requirant ad remiſſionem peccatorum, tamen non ferunt, vt contritio dicatur cauſſa iuſtificationis; quod ideò faciunt, ne vlla ratione fidei derogetur, cui ſoli iuſtificationem tribuunt.

Lutherus in aſſert. art. 12. poſteaquam docuerat fidem iuſtificare, etiamſi per impoſſibile homo non eſſet contritus; ſubiungit: *Dixi autem, per impoſſibile, quia ſatis ſuprà dictum eſt, fidem ſine contritione eſſe non poſſe, cùm gratia non infundatur ſine magna concuſſione animæ: volui enim fidei virtutem declarare, & cōmendare, quàm ſola faciat ad remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem pacis. Quod dico, ne quis me putet contritionem, ſeu perturbationem illam cordis in cognitione peccatorum ſuſcitatam, negare. Volo eam; ſed dico eam non operari iuſtificationem, aut remiſſionem peccatorum: fides enim in verbum Dei, iuſtificat & purgat.* Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 3. *Diximus,* inquit, *& nos quodam loco,*

nunquam

nunquam ſine Pœnitentia obuenire peccatorum remiſsionem; ſed ſimul adiecimus, Pœnitentiam non eſſe cauſſam remiſsionis peccatorum. Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 960. *Impetrationem*, inquit, *veniæ & reconciliationē cum Deo, manifeſtè tribuunt* (Catholici) *actui ſeu operi contritionis noſtræ: & quidem ante Abſolutionem, quæ eſt vox Euangelij, gratis propter meritum Chriſti annuncians, & impertiens fidei reconciliationem cum Deo, & remiſsionem peccatorum. Quid verò aliud eſt hoc, quàm reconciliationē cum Deo, & remiſsionem peccatorum adimere Euangelio, & fidei, immò gratuitæ miſericordiæ Dei, & merito Chriſti: & transferre illam in merita noſtrorum operum?*

At Catholici communi conſenſu docent, contritionem cauſſam eſſe remiſſionis peccatorum: quod idem Tridentinum Concilium docet, tùm ſeſſ. 6. cap. 6. tùm ſeſſ. 14. cap. 4. Ex quibus etiam locis intelligere licet, duobus modis contritionem cauſſam eſſe iuſtificationis; quia videlicet diſponit ad iuſtificationem, & impetrat remiſſionem peccatorum. Seſſ. 6. cap. 6. numerat Concilium actum pœnitentiæ inter diſpoſitiones iuſtificationis: & quia diſpoſitio non ſolùm ſe tenet ex parte materiæ, ſed etiam ex parte agentis; ideò actus Pœnitentiæ quatenus ab auxilio gratiæ, & libero arbitrio procedit, & hominem diſponit ad iuſtificationem, ipſius iuſtificationis cauſſa dici poteſt aliquo modo etiam efficiens. Seſſ. 14. cap. 4. idem Concilium ſcribit, contritionem omni tempore neceſſariam fuiſſe ad veniam impetrandam: porrò impetrare, eſt eſſe etiam aliquo modo cauſſam.

Theologi Scholaſtici in eo ſolùm diſſentire videntur, quod nonnulli volunt actum Pœnitentiæ, vt etiam actum fidei & dilectionis, eſſe diſpoſitionem ad remiſſionem peccatorum, ſed non meritum neque de condigno, neque de congruo remiſſionis peccatorum: & huius ſententiæ ſunt Ioannes Capreolus in ſecundo Sentent. diſt. 40. quæſt. vnica, & Dominicus à Soto lib. 2. de natura & gratia, cap. 4. At alij, iiq; plurimi, non ſolùm diſpoſitionem, ſed etiam meritum de cógruo iuſtificationis eſſe volunt eiuſmodi actus: quæ ſententia eſt Magiſtri Sententiarum in 2. lib. Sentent. diſt. 27. & S. Thomæ in 2. diſt. 27. quæſt. 4. ad 4. Alberti in primum, diſt. 41. art. 2. ad quintum. S. Bonauenturæ in 2. diſt. 28. art. 2. quæſt. 3. & in 4. diſt. 15. art. 1. quæſt. 5. Prӕterea

Scoti, Durandi, Gabrielis, & aliorum, in 2. diſt. 28. & ex recentioribus Andreæ Vegæ lib. 8. in Concilium Tridentinum, decem vltimis capitibus, & in opuſculo de iuſtificatione quæſt. 7. Et quamuis poſterior hæc ſententia nobis verior, & Scripturis ac Patribus conformior videatur, tamen in eo potiſſimùm laborabimus, vt probemus, Pœnitentiam ſiue contritionem cauſſam eſſe remiſſionis peccatorum, quidquid ſit de vocabulo meriti.

Habemus PRIMVM diuinas literas, ad quarum apertiſſima teſtimonia nullam adhuc legi Aduerſariorum reſponſionem. Ezech. cap. 18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam viuificabit.* Quid clarius? an viuificare animam ſuam, non eſt aliquid facere ad propriam iuſtificationem? In eodem capite: *Facite*, inquit, *vobis cor nouum, & ſpiritum nouum.* quomodo autẽ faciat homo ſibi cor nouum, & ſpiritum nouum, paulò antè Propheta explicauerat dicens: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam: proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras.* Quod ſi dum conuertimur, & Pœnitentiam agimus, facimus nobis cor nouum, & ſpiritum nouum; quis inficiari poteſt, conuerſionem, ac Pœnitentiam cauſſam eſſe iuſtificationis?

Ionæ 3. *Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitia, quam loquutus eſt vt faceret eis, & non fecit.* Hoc certè loco cauſſa redditur cur miſertus ſit Dominus Niniuitarum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & Pœnitentiæ opera fecerunt.

Pſal. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* At ſacrificium Deum placare, & gratiã impetrare ſolet: & ideò ſubiungitur: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Tobiæ 12. *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata.* Hæc loca non videntur intelligenda de eleemoſyna quocunque animo facta: nam qui in peccato perſeuerare volunt, nunquam per eleemoſynas ſaluabuntur. Neque intelligi poſſunt de eleemoſynis iuſtorum, qui pœnas temporarias poſt culpæ remiſſionem, iuxta Catholicorum ſententiam, redimunt: ſiquidem Nabuchodonoſor, quem Daniel alloquitur, impius erat; & Angelus apud Tobiam non tribueret eleemoſynæ vim liberandi à morte, ſi de iuſtorum tantùm eleemoſynis loqueretur. Quare loca illa de eleemoſynis pœnitentium intelligenda ſunt, qui ſaltem ex

congruo

congruo per contritionem & opera Pœnitentię, Dominum placant.

Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hoc loco dilectio, ſiue contritio ex dilectione, quam lachrymæ teſtabantur, apertiſſimè dicitur eſſe cauſſa remiſſionis peccatorum: ſiquidem particula illa QVONIAM, cauſſalis eſt.

Sed accedant teſtimonia Patrum; qui paſſim per contritionem peccata deleri, ablui, purgari dicunt: item contritione Deum placari, eique ſatisfieri affirmant: deniq; contritionem meritum, ac pretium appellare non verentur.

TERTVLLIANVS lib. 4. in Marcionem, ante medium: *Video,* inquit, *& Achab Regem maritum Iezabel, reum idololatriæ, & ſanguinis Nabuthæ, veniam meruiſſe Pœnitentiæ nomine.* Et in libro de Pœnitentia: *Pœnitentia,* inquit, *Dominus mitigatur.* ORIGENES hom. 11. in cap. 20. Leuitici: *Purgatio,* inquit, *peccati per Pœnitentiam conſtat: quam vtrū quis dignè gerat, ita vt mereri pro ea veniam poßit, videto.* CYPRIANVS in ſerm. 5. de lapſis, extremo, poſteaquam dixerat, Pœnitentiam eſſe medicinam peccati, & per eam Dominū placari, & ad veram contritionem fuerat cohortatus, ita ſermonem clauſit: *Qui ſic Deo ſatisfecerit, qui Pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contriſtauerat, lætam faciet Eccleſiam; nec iam ſolùm Dei veniam merebitur, ſed coronam.* Quibus verbis docet, vera contritione ſatisfieri Deo, & veniam impetrari, vt inde iuſtificatus homo, etiam ipſam gloriæ coronam per martyrium, vel alia ſancta opera mereatur. ATHANASIVS in libro de Virginitate, vltra medium: *Vide,* inquit, *quale remediū in lachrymis: ſpecta, quæſo, quam iniquitatem deleuerint. Quid enim tetrius hoc vitio? quippè qui ter iureiurādo Dominū abnegauerat, tantum tamen ſcelus per lachrymas deleuit.* BASILIVS in ſermone de Pœnitentia: *Statim,* inquit, *Dauid ad pharmacum properauit.* vbi contritionem pharmacum peccati appellat. Et infra: *Tertiò Dominum Petrus negauit; lachrymatus eſt, flexerūt lachrymæ eum, qui noſtri miſertus eſt.* Et in epiſtola ad Virginem lapſam, in fine, dicit per Pœnitentiam purgari animā: & in libro de vera virginitate, vltra medium: *Pœnitentia,* inquit, *certum eſt relaxari peccata.* AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 3. loquens de filio prodigo: *Tam citò,* inquit,

veniam meretur, vt venienti, & adhuc longè poſito occurrat Pater, & oſculum tribuat, quod inſigne eſt ſacræ pacis. Et lib. 10. in Lucam, in illud Luc. 22. *Reſpexit Dominus Petrum, &c. Lachrymæ,* inquit, *veniam non poſtulant, ſed merentur.* Et infrà: *Et tu ſi veniam vis mereri, dilue culpam lachrymis tuã.* Et præfatione in Pſal. 37. *Quis dubitet affligere animam ſuam, cùm Propheta tantus afflixerit, ſoluens pretium lachrymarum pro redemptione peccati?* EPHREM in lib. de die Iudicij, ca. 5. *Compunctio,* inquit, *ſanitas animæ eſt, illuminatio mentis eſt: compunctio remiſſionem delictorum nobis acquirit.* HIERONYMVS in Epitaphio Fabiolæ, explicans contritionem ac pœnitentiam eius: *Quæ peccata,* inquit, *fletus iſte non purget? quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant?* Et infrà: *O, felix Pœnitentia, quæ ad ſe Dei trahit oculos.* Et in lib. 2. contra Pelagianos: *Qui peccata,* inquit, *ſimpliciter confitentur, merentur humilitate clementiã Saluatoris.* Ioannes CHRYSOSTOMVS in 2. lib. de compunctione cordis: *Sola eſt,* inquit, *cordis compunctio, quæ ſicut ignis, omne animæ vitium perurit, & adimit: & quantacunq; in ea reperit mala, abſtergit vniuerſa, & penitùs delet.* AVGVSTINVS in epiſt. 54. ad Macedonium: *Quoſdam,* inquit, *à ſocietate remouemus Altaris, vt pœnitendo placare poſſint, quem peccando contempſerant.* Et in Pſal. 50. *Niniuitæ,* inquit, *Pœnitentiam egerunt, & certam miſericordiam meruerunt.* cui ſententiæ GREGORIVS ſubſcribit lib. 3. cap. 4. in primum librum Regum, in hæc verba: *Niniuitæ dum veluti pro difficili reconciliatione, graui Pœnitentia ſe deiiciunt, omnipotentis Dei miſericordiam facilè meruerunt.*

Habemus igitur ex teſtimoniis veterum, contritionem ſiue Pœnitẽtiam verè cauſſam eſſe iuſtificationis, cùm peccata deleat, abluat, abſtergat, ſanet, cùm Deum placet, illi ſatisfaciat, eius miſericordiam impetret, ac ſuo modo mereatur.

DENIQVE adferri poteſt etiam duplex ratio. PRIMA, oratio peccatoris pœnitentis non eſt inanis apud Deum, ſed eum placat, & veniam impetrat, vt patet exemplo Publicani, Luc. 18. multò igitur magis conuerſio, ac Pœnitentia, quæ orationis eſt cauſſa, non erit inanis, ſed aliquid faciet ad remiſſionem impetrandam. SECVNDA, actus Pœnitentiæ à Spiritu ſancto eſt, vt aduerſarij concedunt, & ad iuſtificationem diſponit; ergo ſuo modo cauſſa eſt iuſtificationis: neque enim Spiritus ſanctus per eiuſmodi actum nos

diſponens,

diſponens, nihil facit, aut nullius pretij ſiue meriti eſt, quod facit in ordine ad iuſtificationem.

Sed obiiciunt Aduerſarij. Si contritione noſtra iuſtificamur, quomodo gratis iuſtificari nos dicit Apoſtolus? ſi contritio iuſtificationem meretur, cur non potiùs redditur, quàm donatur?

Respondeo, quod ad ſimilem obiectionem olim reſpondit Avgvstinvs: ideò gratis nos iuſtificari, licet contritionis merito iuſtificemur, quia ipſa contritio donũ Dei eſt; ille enim non gratis iuſtificaretur, qui ex opere proprio, id eſt, ſolius liberi arbitrij viribus acquiſito, iuſtificaretur: *Non dicat*, inquit Avgvstinvs in epiſt. 106. *ſibi, Si ex fide, quomodo gratis? quod enim fides meretur, cur non potiùs redditur, quàm donatur? Non dicat iſta homo fidelis, quia cùm dixerit; Vt merear iuſtificationem, habeo fidem: reſpondetur ei; Quid enim habes, quod non accepiſti? Cùm ergò fides impetrat iuſtificationem, non gratiam aliquid meriti præcedit humani, ſed ipſa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Hæc ille, vbi meritum humanum, vocat opus ex ſolo libero arbitrio factum, ſine ſpeciali videlicet gratia Dei excitante & adiuuante: qua ſignificatione accipiendo meritum, paſſim affirmat contra Pelagianos, gratiam non ſecundũ merita noſtra dari; vt videre licet in hac ipſa epiſt. 106. & in præcedente, & ſequente; & præfatione in Pſal. 31. & libro de gratia & libero arbitrio, cap. 6. 7. & 8. vbi ante iuſtificationẽ nulla agnoſcit merita, niſi mala. Sed nuſquam negat, ex operibus cum auxilio Dei ſpeciali factis, vt ex actibus fidei, orationis, pœnitentiæ, & ſimilibus, nõ poſſe nos mereri aliquo modo ipſam remiſſionem peccatorum, & gratiam benè operandi: quin potiùs id apertiſſimè cõfitetur, epiſt. 105. *Nec ipſa*, inquit, *remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat. Neq; enim nullum eſt meritum fidei, qua fide ille dicebat: Deus, propitius eſto mihi peccatori; & deſcendit iuſtificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur. Reſtat igitur vt ipſam fidem, vnde omnis iuſtitia ſumit initium, nõ humano, quo iſti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec vllis præcedẽtibus meritis, quoniam inde incipiũt bona quæcunq; ſunt merita: ſed gratuitum Dei donum eſſe fateamur, ſi gratiã veram, id eſt, ſine meritis cogitamus.* Et epiſt. 106. *Si quis dixerit, quòd gratiam benè operandi fides mereatur; negare non poſſumus, immò gratiſſimè confitemur.*

NEQVE verum eſt, quod quidam dicunt ab AVGVSTINO retractatam fuiſſe iſtam propoſitionem, Fides meretur iuſtificationẽ; quando retractauit illam: *Initium fidei eſt ex nobis*; lib. 1. Retract. c. 23. Nam in epiſt. 105. & 106. vbi maximè contendit, initium fidei non eſſe ex nobis, diſertis verbis docet, fidẽ mereri iuſtificationem, vt iam oſtendimus: & in illo ipſo lib. 1. Retract. cap. 23. vbi retractat quod olim dixerat; initium fidei eſſe ex nobis; affirmat veriſſimè dictum eſſe, quod fides inchoat meritum. Porrò S. THOMAS in 1. 2. quęſt. 114. art. 5. dicit hanc propoſitionem: *Fides meretur iuſtificationem*; eſſe retractatã, ſi fides accipiatur pro fide ſolis virib⁹ liberi arbitrij acquiſita: in quo ſenſu neq; S. Auguſtinus accipit fidem, neq; nos accipimus, cùm dicimus, fidem mereri de congruo iuſtificationem.

RESPONDEO ſecundò ad eandem obiectionẽ Aduerſariorum, non ſolùm gratis nos iuſtificari, licet Pœnitentia iuſtificationis gratiam mereatur, quia pœnitẽtia donum Dei eſt, vt iam diximus: ſed etiam quia meritum iſtud, quod Patres agnoſcunt ante remiſſionem peccatorum, non eſt meritum ex condigno, ſed ex congruo, neq; illi merces ex iuſtitia, ſed ex benignitate reſpondet, ac breuiter non eſt meritum ſimpliciter, ſed aliquo modo; vt ſemper loquuti ſumus. Meritum enim ex condigno & ſimpliciter, non præcedit iuſtificandum, ſed ſequitur iuſtificatum, vt Auguſtinus ſcribit in Pſal. 110. lib. de fide & operibus, cap. 14. lib. 1. ad Bonifacium, contra duas epiſtolas Pelagianorũ, cap. 2. lib. de ſpiritu & litera, cap. 29. & 30. & lib. 1. ad Simplicianum, quęſt. 2.

De hoc merito ex condigno, ſiue ex iuſtitia, loquẽs Concilium Tridentinũ, ſeſſ. 6. cap. 8. dicit, iuſtificari hominem gratis, quia neq; fides, neque opera, quæ iuſtificationẽ præcedunt, ipſam merentur: meritum enim ex iuſtitia, opponitur gratiæ, non autem meritũ ex congruo, quod non in iuſtitia, ſed in liberalitate fundatur. ET hoc modo de merito, nimirum ex condigno, nos in primo libro dum mendacia Hæreticorum refutaremus, ſæpe diximus, Contritionem non eſſe meritum, ſed diſpoſitionem iuſtificationis. DENIQVE omnia loca Patrum à nobis adducta, vbi Contritio ſiue Pœnitentia dicitur meritum, prẽcium, ſatisfactio pro peccato; de merito, precio, & ſatisfactione ex congruo accipienda ſunt, vt etiam loca Scripturæ: *Peccata tua eleemoſynis redime*, Daniel. 4. & ſimilia.

CVAPT

CAPVT XIII.

Contritione perfecta cum voto Sacramenti ſuſcipiendi, remitti peccata ante Sacerdotis abſolutionem.

OCTAVA quæſtio eſt; Vtrum Contritio ante Abſolutionem Sacerdotalem peccata remittat: ſiquidem Catholici Doctores communi conſenſu docere ſolebant, Contritionem ſi perfecta ſit, & votum Sacramenti Baptiſmi, aut Abſolutionis adiunctum habeat, omninò reconciliare hominem Deo, & peccata remittere, etiam antequam Sacramentum reipſa perciperetur.

Ceterùm, noſtro tempore Martinus Kemnitius in ſecunda parte Examinis, pag. 960. apertè repræhendit eos, qui Contritioni remiſſionem peccatorum tribuunt ante Abſolutionem. Fuit etiam Doctor quidam ante paucos annos, qui in libro, quem de charitate conſcripſit, aduerſus communem ſententiam docuit; Catechumenis & pœnitētibus, quamuis perfectè conuerſis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata ſiue reatum mortis æternæ, niſi cùm vel baptizantur, vel reconciliantur miniſterio Sacerdotum, niſi fortè in mortis articulo.

ET quidem cum Kemnitio, facili negocio controuerſia finiri poteſt. Nam cùm ipſe, & omnes Lutherani contendant, ſola fide hominem iuſtificari, & Abſolutionem ea tantùm de cauſſa requirant, vt per eam annuncietur verbum Dei, ex quo fides à pœnitente concipiatur: ſi quis ante Abſolutionem, vel ex lectione Scripturæ, vel ex memoria Baptiſmi, vel aliunde fidē concipiat, quomodo negare poſſunt eum iuſtificari etiam ante Sacerdotalē Abſolutionem? Nónne Lutherus ipſe in libro de captiuitate Babylon. cap. de Baptiſmo, ſcripſit, hominem iuſtificari, modò credat, etiamſi Baptiſmum non in nomine Domini, & proinde non verum & legitimum accipiat? & in aſſertione articuli 12. nónne ſcripſit, vndecunque verbum audiatur, fidem concipi poſſe, & inde hominem iuſtificari, etiamſi non per modum Abſolutionis, ſed per iocum, vel ad illud oppugnan-

dum, verbum Dei pronuncietur? DENIQVE niſi Kemnitius probet, quod nunquam faciet, fidem concipi non poſſe, niſi per Abſolutionem; nunquam obtinebit, non poſſe homines antè iuſtificari, Deoque reconciliari, quàm Sacerdotum miniſterio abſoluantur. PORRO Catholici non cuicunque Pœnitentiæ, ſed illi ſoli remiſſionem peccatorum tribuunt ante Abſolutionem, quæ perfecta eſt; quæque ex fide, ſpe, & charitate procedit.

Iam verò ſcriptori illi Catholico, qui veram perfectamque Contritionem, cum reatu lethalis peccati, vſque ad Sacramenti perceptionem manere contendit, opponimus PRIMVM Concilij Oecumenici auctoritatem. Nam Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 4. declarat, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari ſine Baptiſmo, aut eius voto: quo loco admittit Concilium, poſſe hominem per veram Pœnitentiam cum voto Baptiſmi, Deo reconciliari, antequam Baptiſmum reipſa percipiat. Et ſeſſ. 14. cap. 4. diſertis verbis docet, Contritionem charitate perfectam, reconciliare hominem Deo, priuſquam Sacramentum Pœnitentiæ actu ſuſcipiatur. Et ſeſſ. 13. cap. 7. idem Concilium declarat, ad præparationem Euchariſtiæ, Confeſſionem Sacramentalem neceſſariam eſſe iis, qui conſcientiam habent peccati lethalis: & ſimul excipit eos, qui fortè Miſſam celebrare tenentur, neque habent ſacerdotem, cui peccata ſua confiteantur; iis enim Contritionem cum propoſito Confeſſionis, ad Euchariſtiam non indignè percipiendam ſufficere iudicauit. Itaque Concilium illud credidit, per veram contritionem, etiam ante ſacerdotis Abſolutionem, & extra mortis articulum, peccata remitti; neque enim ſuſpicari fas eſt, in vllo caſu Concilium Catholicum permiſſurum fuiſſe, vt cum conſcientia reatus peccati mortalis, ad Sacramentum Euchariſtiæ accederetur.

SECVNDO, opponimus teſtimonia Scripturarum, & ſanctorum Patrum explicationes. Scriptura enim paſſim docet, eos, qui toto corde ad Dominum conuertuntur, ſine mora veniam peccatorum accipere.

Lib. 2. Reg. cap. 12. cùm audiſſet Dauid à Nathan Propheta peccatum ſuum, pœnitētia ductus ait: *Peccaui Domino*; & cōtinuò ſubiecit Nathan: *Dominus quoq; tranſtulit peccatum tuū*; de qua re loqui videtur idem Dauid, cùm ait in

Pſal.

Pſal. 31. *Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* S. AMBROSIVS in Apol. Dauid, cap. 7. *Si dixit,* inquit, *Pronunciabo; & veniam meruit antequam pronunciaret: quanto magis vbi de ſe pronunciauit dicens: Iniquitatem meam ego cognoſco; remiſſum eſt ei omne peccatum? ergo remiſsionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atq; operuit peccata ſua.* S. AVGVSTINVS con. 2. in Pſal. 31. *Non pronunciat,* inquit, *ſed promittit ſe pronunciaturum, & ille iam dimittit.* Sanctus GREGORIVS in comment. eiuſdem Pſal. 31. *Attende,* inquit, *quanta ſit indulgentiæ vitalis velocitas, quanta miſericordiæ Dei commendatio, vt confitentis deſiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perueniat Pœnitentia: antè remiſsio ad cor perueniat, quàm confeſsio in vocem erumpat.*

Iſaiæ 30. ſecundum verſionem LXX. Interpretum: *Si reuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.* ex quo loco ita colligit quod volumus, S. LEO epiſt. 91. ad Theodorum Foroiulij Epiſcopum: *Miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conuerſio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.* Hæc ille, qui certè ſatis apertè docet, veram conuerſionem nullas pati veniæ moras, proinde continuò remitti contritis peccata, etiam antequam Abſolutio Sacerdotalis accedat.

Similia legimus apud Ezech. cap. 18. *Si impius auerterit ſe ab iniuſtitia ſua, iniquitatum eius non recordabor amplius.* & cap. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* At profectò multũ nocet impietas, quamdiu reum facit æternæ damnationis: nec poteſt Deus dici oblitus iniquitatum, quamdiu pœnas æternas iniquitati debitas non relaxat.

Huc etiam pertinet parabola filij prodigi, Luc. 15. videmus enim in ea parabola, patrem occurriſſe filio reuertenti, & antequam ille confeſſionem ſuam abſoluiſſet, dediſſe oſculum pacis. Quam parabolam ad pœnitentium conſolationem adducens AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, c. 3. *Tam citò,* inquit, *veniam meretur, vt venienti, & adhuc longè poſito occurrat Pater, & oſculum tribuat, quod inſigne eſt ſacræ pacis.*

TERTIO, opponimus ea omnia loca Scripturæ & Patrum, quæ charitatem cum peccato, ſiue reatu mortis æter-

næ, ſimul habitare non poſſe teſtantur. Si enim charitas ſine remiſſione peccatorum eſſe nequit, & Contritio naſcitur ex charitate, eamq; comitem indiuiduam habet, neceſſariò efficitur, vt etiam Contritio ſine remiſſione peccatorum eſſe nequeat.

Prouerb. 8. *Ego diligentes mè diligo.* Prouerb. 10. & 1. Pet. 4. *Vniuerſa delicta operit charitas.* 1. Ioan. 3. *Nos ſcimus quia translati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte.* Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 7. in poſteriorem ad Timotheum: *Sicut,* inquit, *ignis vbi ſyluam occupauerit, omnia purgare conſueuit; ita & charitatis feruor quocunq; inciderit, omnia perimit, atq; perrumpit: vbi charitas eſt, omnia ſublata ſunt mala.* S. GREGORIVS homil. 33. in Euangelia: *Quid,* inquit, *eſſe dilectionem credimus niſi ignem? & quid culpam, niſi rubiginem? Vnde nunc dicitur: Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: ac ſi apertè diceretur: Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet validè per ignem amoris.* S. AVGVSTINVS lib. 15. de Trinit. cap. 18. de charitate loquens: *Nullum eſt,* inquit, *iſto dono Dei excellentius: ſolum eſt, quod diuidit inter filios regni æterni, & filios damnationis æternæ.* Hæc ille, qui reatum mortis æternæ cum charitate eſſe non poſſe, apertiſſimè confitetur. Quomodo enim charitas diuideret inter filios regni æterni, & filios damnationis æternæ, ſi poſſent qui charitate flagrant, eſſe rei damnationis æternæ? Idem AVGVSTINVS tract. 5. in epiſt. Ioannis: *Dilectio,* inquit, *ſola diſcernit inter filios Dei, & filios Diaboli.* Et infrà: *Si ſolam habes, ſufficit tibi.* at quomodo ſola ſufficit, ſi hominem non liberat à reatu mortis æternæ? Et infrà: *Si quis in corde ſuo inuenerit charitatem, ſecurus ſit, quia tranſiit à morte ad vitam, iam in dextera eſt.* at num in dextera eſſe dici poteſt, qui adhuc reus eſt Gehennę, & filius iræ, ac perditionis? Vide ſimilia loca, lib. de vnitate Eccleſiæ, cap. 19. & homil. 50. de verbis Domini.

QVARTO, opponimus rationem ex effectis, & proprietate charitatis ductam. Charitas & conſequenter Contritio, efficit filios Dei, vt ſanctus Auguſtinus demonſtrat libro de gratia Chriſti, cap. 21. ex illis verbis Scripturæ: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus.* 1. Ioan. 3. At qui filij Dei ſunt, hoc ipſo hæ-

redes

redes regni ſunt, iuxta illud Apoſtoli Galat. 4. *Itaq; iam non eſt ſeruus, ſed filius: quod ſi filius, & hæres per Deum.* non igitur poteſt qui charitatem habet, reus eſſe mortis æternæ, quæ exhæredationem à regno cœlorum includit.

RVRSVS, qui charitatem habet, implet legem, & rectè viuit, vt idem Auguſtinus oſtendit in libro de fide & operibus, cap. 14. ex illis Apoſtoli verbis Roman. 13. *Plenitudo legis eſt dilectio.* At nemo rectè viuere, neque legem implere poteſt, niſi regeneratus, & iuſtificatus, & filius Dei effectus. Lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 2. inquit AVGVSTINVS: *Cùm non viuant benè homines niſi effecti filij Dei, quid eſt, quod iſte libero arbitrio tribuit bene viuendi poteſtatem?* Et præfatione in expoſitionem Pſal. 31. *Nihil*, inquit, *boni feciſti, & datur tibi remiſsio peccatorum.* & concione ſecunda in eundem Pſalmum, explicans illud: *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus*, ſcribit neminem eſſe ſanctum, niſi poſt remiſſionem peccatorum. Et in Pſalm. 110. *Iuſtitiam*, inquit, *non operatur, niſi iuſtificatus*, & libro de ſpiritu & litera, capite 26. *Factores legis iuſtificatio precedit.* Sequitur igitur, vt qui charitatem habent, liberi ſint à peccato, quandoquidem ſancti ſunt, & legem implent, quod nemo poteſt niſi à peccato iuſtificatus.

PRAETEREA charitas facit amicos Dei, vel potiùs ipſa eſt amicitia hominis cum Deo. Prouerb. 8. *Diligentes me diligo.* Ioannis 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* quid autem ipſe præcipiat, explicat in eodem loco, dicens: *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem.* S. AMBROSIVS in epiſt. 7. ad Simplicianum: *Libertas*, inquit, *liberum facit hominibus, charitas amicum Deo.* At qui amicus Dei eſt, quomodo poteſt reus eſſe apud Deum mortis æternæ? poteſtne aliquis amicum putare, à quo ſciat ſibi ſempiternum exitium præparatum?

QVINTO, opponimus Eccleſiæ totius conſenſum. Nam in Eccleſia ſæpe conceduntur à Pontificibus Indulgentiæ habentibus contritionem peccatorum ſuorum, cum propoſito Confeſſionis Sacramentalis ſuo tempore faciendæ: & eædem Indulgentiæ à fidelibus toto orbe Chriſtiano libenter, & cum gratiarum actione ſuſcipiuntur. At certum eſt, Indulgentias hoc requirere, vt qui eas ſumit,

iam

iam ſit in ſtatu gratiæ, & liber à reatu mortis æternæ, & ſolùm pro temporalibus pœnis ſatisfacere teneatur: Indulgentiæ enim à temporalibus pœnis homines liberant, ſi tamen priùs ab æternarum reatu liberati fuerint. Quare vniuerſa Eccleſia credit, per Contritionem cum voto Confeſſionis, à reatu peccati mortalis hominem liberari, atque in gratiam cum Deo redire.

POSTREMO, opponimus id quod etiam Aduerſarius admittit; in articulo mortis, ſi non adſit qui reconciliet pœnitentem, vel baptizet Catechumenum, poſſe eos per veram Contritionem cum deſiderio Sacramenti percipiendi, non ſolùm iuſtificari, ſed etiam continuò ad æternam gloriam peruenire. Id enim docet Ambroſius in oratione de obitu Valentiniani Iunioris, Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 22. Bernardus in epiſt. 77. ad Hugonem, & Innocentius III. cap. Ad Apoſtolicam, de presbytero non baptizato. At certè non eſt articulus mortis, qui homines illos iuſtificat, ſed vera conuerſio, & cordis contritio cum deſiderio Sacramenti ſuſcipiendi. Articulus enim mortis ſolùm excuſat à præuaricatione præcepti, ac facit vt non ſit reus Sacramenti non percepti, qui non ideò Sacramentum non habuit quia noluit, ſed quia non potuit. Ergo vbicunq; eadem cauſſa reperietur, id eſt, vera Contritio cum propoſito Sacramenti ſuſcipiendi, idem etiam continuò ſequetur effectus.

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones.

MVLTAE ſunt obiectiones, & graues aduerſus ea, quę ſuperiore cap. diſputata ſunt. PRIMA obiectio: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Lucæ 7. Dominus peccata dimiſit, cùm ait: *Remittuntur ei peccata multa.* vt verba ipſa ſonant, quæ præſentis temporis ſunt, & vt ſentire videtur S. Thomas in 3. part. quæſt. 64. art. 3. neceſſe eſt, vt aliquo tempore fuerit mulier in peccatis ſuis, licet charitate flagraret. Non enim tunc primùm cœpit diligere, cùm audiuit Abſolutionem ſuam, ſed multò antè cœperat: Dominus enim non ait; Quia diligit multum, ſed: *Quia dilexit multum.*

NEQVE

NEQVE reſponderi poteſt, remiſſam fuiſſe pœnam temporalem, non autem æternam, cùm Dominus ait: *Dimittuntur ei peccata multa.* Nam in parabola duorum debitorum explicuit Dominus ſe loqui de condonatione debiti, pro qua debitores ſatisfacere nunquam potuiſſent: *Non habentibus*; inquit, *vnde redderent, donauit vtriſq;.* at ſatisfacere pro temporali pœna, poſſunt ij, quibus Deus donauit æternam, & quos gratia ſua diuites fecit.

RESPONDEO, verba illa: *Dimittuntur ei peccata multa,* non cogunt vt dicamus, illo ipſo tempore peccata fuiſſe fœminæ illi dimiſſa, quo verba illa Dominus pronunciauit: nam etiam poſteà interiecto aliquanto ſpatio temporis, iterum Dominus ait: *Remittuntur tibi peccata tua.* nec tamen dicere debemus, bis eadem peccata fuiſſe dimiſſa. Verba igitur Domini: *Remittuntur ei peccata multa, &c.* nihil aliud ſignificant, niſi, magnam dilectionem cauſſam fuiſſe magnæ indulgentiæ: & vt ſanctus Gregorius explicat in homil. 33. magnam rubiginem peccati, magno charitatis igne purgatam. Illa autẽ verba: *Remittuntur tibi peccata tua,* quæ magis præ ſe ferunt formam præſentis Abſolutionis; partim abſoluunt exteriùs, & coram hominibus, eam quæ iam intùs à Deo abſoluta erat; partim etiam confirmant Abſolutionem inuiſibiliter datam. Nam ſimile quid legimus Marci 5. vbi Dominus mulieri, quam iam ſanauerat à fluxu ſanguinis, ait: *Eſto ſana à plaga tua.* quo verbo non eam curauit, ſed curationem iam factam confirmauit. PORRO ſancti Thomæ teſtimonium nihil concludit, quoniam in argumentis contrariis rem illam breuiter attigit, ſed non clarè expoſuit, quid inde ſentiret.

DICET aliquis, Si dilectio Dei cauſſa fuit remiſſionis peccatorum, priùs certè debuit eſſe dilectio, quàm peccati remiſſio: ergo dabitur tempus aliquod, quo dilectio Dei ſine remiſſione peccatorum fuerit.

RESPONDEO, dilectionem Dei ſuper omnia, de qua hîc loquimur, vltimam eſſe diſpoſitionem ad gratiam, & peccati remiſſionem, & propterea eſſe quidem natura priorem, quàm ſit remiſſio peccatorum, ſed nullo puncto temporis eam præcedere: quod idem in naturalibus formis & diſpoſitionibus vſu venire Philoſophi docent.

SECVNDA obiectio: *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Ioan. 14. At Catechumeni ante remiſſionem peccatorum,

torum, ſermones Domini diligenter obſeruant: igitur Catechumeni ante remiſſionem peccatorum Deum diligunt.

RESPONDEO, ſi de integra obſeruatione mandatorum Dei agatur, falſa eſt aſſumptio: neque enim Catechumeni ante remiſſionem pecatorum omnia mandata ſeruant; vel ſi ea ſeruant, non carent remiſſione peccatorum, vt ſuprà ex Auguſtino demonſtrauimus.

TERTIA obiectio: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c.* hic igitur eſt ordo iuſtificationis, vt primùm quis diligat Deum, deinde mandata ſeruet, poſtremò illi per aduentum Patris, & Filij, & Spiritus ſancti peccata omnia remittantur.

RESPONDEO, illud: *Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c.* ad gloriam æternam, non ad iuſtificationem à peccatis referendum eſt, vt ſanctus Auguſtinus tract. 75. in Ioannem, & ſanctus Cyrillus lib. 10. in Ioannem, cap. 1. referunt. Itaq; hic eſt ordo quem Dominus hoc loco ſtatuit graduum ad vitam æternam, vt quis primùm diligat Deum, deinde mandata omnia ſeruet, poſtremò diligatur à Deo dilectione illa perfecta, quæ beatitudinem confert. Quod idem apertiùs paulò antè his verbis Dominus explicauerat: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* quod certè tunc fiet, cùm ſimiles illi erimus: *Quia videbimus eum ſicuti eſt*, 1. Ioan. 3.

QVARTA obiectio. Act. 22. Ananias Paulo, quem perfectè conuerſum eſſe, & vas electionis factum, ab ipſo Domino audierat, ſic ait: *Et nunc quid moraris? exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine illius.*

RESPONDEO, rectiſſimè dicuntur hæc Paulo ab Anania, quia debuit Paulus omnia facere, quę ad peccata remittenda Dominus inſtituerat. Non enim certò ſciebat Ananias, adeò perfectam Pauli conuerſionem fuiſſe, vt ſola ſufficeret ad peccata eius delenda; licet eum à Domino ſingulariter præordinatum, & vas electionis futurum eſſe non dubitaret. Potuit etiam Ananias hortari Paulum, licet perfectiſſimè conuerſum & per hoc iuſtificatum, vt amplius peccata ſua ablueret: iuxta illud Pſalm. 50. *Amplius laua me ab iniquitate mea.* fortè enim non totius pœnæ reatus per conuerſionem ei remiſſus fuerat; & ſi totius pœnæ reatus fuerat

rat remiſſus, certè non deerant vulnera ex peccato relicta, vt propenſiones malæ, & alia id genus multa, quæ per gratiam Dei curari poterant. DENIQVE & illud dici poſſet, debuiſſe Paulum iam intùs lotum inuiſibiliter, lauari etiam exteriùs viſibiliter, vt non ſolùm gratiam, ſed etiam gratiæ ſignum haberet; vt ſenſus ſit eorum verborum: *Ablue peccata tua*, id eſt, Ablutionis Sacramentum accipe: quo modo de Cornelio loquitur ſanctus AVGVSTINVS quæſt. 33. in librum Numeri: *Cornelius*, inquit, *audiens, & credens quod prædicauerat Petrus, ita mundatus eſt, vt ante viſibilem Baptiſmum, cum ſuis qui aderant, acciperet donum Spiritus ſancti: veruntamen nec viſibile Sacramentum contemni potuit, vt ablutus etiam extrinſecus, lauaret quodammodo veſtimenta ſua.* Hæc ille.

QVINTA obiectio: *Si quis non amat Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM, *anathema ſit.* 1. Corinth. 16. At impium eſt, execrari Catechumenos & pœnitentes, anhelantes ad remiſſionem peccatorum: igitur in illis eſt charitas Chriſti ante remiſſionem peccatorum.

RESPONDEO, Catechumeni & pœnitentes, ſi Chriſtum ſuper omnia diligunt, ac vera Dei charitate flagrant, iam apud Deum remiſſionem conſequuti ſunt, ad cuius remiſſionis Sacramentum piè, religioſeq; anhelant. Si autem per inchoatam dilectionem Dei (vt loquitur Concilium Trid. ſeſſ. 6. cap. 6.) paulatim diſponuntur ad gratiam, non habent illi quidem remiſſionem peccatorum, ſed neque ex eorum numero habendi ſunt, quos Apoſtolus execratur: ille ſiquidem eis tantùm anathema dicit, qui Chriſtum neque perfectè, neque imperfectè diligunt, vel etiam oderunt ac perſequuntur, aut certè contemnunt, & agnoſcere dedignantur.

SEXTA obiectio: *Qui non diligit, manet in morte.* 1. Ioan. 3. Sed Catechumeni & pœnitentes ante remiſſionem peccatorum, viuūt, cùm peccata ſua confiteantur, quod mortui facere nequeunt, dicente Scriptura: *A mortuo, tanquam qui non eſt, perit confeſſio.* Eccleſ. 17. Igitur Catechumeni & pœnitentes ante remiſſionem peccatorum Deum diligunt.

RESPONDEO, Catechumeni & pœnitentes, dum diligere incipiunt (vt Concilium paulò antè citatum loquitur) ſimul viuere incipiunt, perfectè victuri, quando perfectè diligent. Quare pulchrè Auguſtinus, lib. 1. ad Simplicianum, quæſt.

quæſt. 2. comparat Catechumenos embrionibus, qui in ventris matrum concepti, viuere incipiunt, ſed naſcuntur poſteà per Baptiſmum, vt ad vitam perueniant ſempiternam. Porrò Confeſſio non eſt propriè opus vitæ, ſed diſpoſitio ad vitam: opera enim quæ propriè dicuntur vitæ, ſunt opera iuſtitiæ bona, ac vitæ æternæ meritoria. AVGVST. in Pſal. 110. *Iuſtitiam*, inquit, *homo non operatur, niſi iuſtificatus*. Et infrà: *Vnde ergo illa confeſſio? nondū quidem opus eſt iuſtitiæ, ſed delicti improbatio.*

SEPTIMA objectio. Apoſtolus 1. Corinth. 13. ſcribit, neque fidem, neq; eleemoſynas aliquid prodeſſe ſine charitate. Sed impium eſt exiſtimare vel dicere, nihil prodeſſe Catechumenis, & pœnitentibus fidem quam habent, & eleemoſynas quas faciunt, ante remiſſionem peccatorum: habent igitur illi charitatem, etiam ante remiſſionem peccatorum.

RESPONDEO, quod Apoſtolus ait, fidem, & eleemoſynas non prodeſſe ſine charitate, non ita accipiendum eſt, quaſi abſolutè non proſint, hoc eſt, nullam adferant vtilitatem, ſed quòd nequeant hominem ad vitam æternam perducere, niſi cum charitate iungantur: alioqui enim fides, quamuis informis, donum Dei eſt, & multum prodeſt, cùm ſit iuſtificationis initium, & iuſtitiæ fundamentum. Si quis ædificij materialis fundamentum ieciſſet, ac deinde neque parietes, neque tectum ſuperædificaret, nihil ei prodeſſet quod fecit, cùm ſolo fundamento neq; à ſole, neq; ab imbribus defendi poſſet: at ſi vellet in ædificatione pergere, multum ei prodeſſet, quòd fundamentum iam haberet. Sic etiam fides informis, ſi ſemper maneat informis, non prodeſt, quia non ſaluat, multum tamen prodeſt, ſi ei ſpes & charitas adiungantur.

OCTAVA obiectio: *In* CHRISTO IESV *neq; circumciſio aliquid valet, neq; præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur.* Gal. 5. Sed fides, qua Catechumeni & pœnitentes impetrant remiſſionem peccatorum, multum valet; igitur per dilectionem operatur.

RESPONDEO, fides quæ per dilectionem operatur, dicitur ſola valere, quia ſola perfectè iuſtificat, & ſaluat: ſed non ideò fides, quæ petit remiſſionem peccatorum, & inchoat iuſtificationem, nihil valet. Neq; oportet Chriſtianum hominem idem iudicium facere de fide, quæ magnum donum

Dei

Dei eſt, & ſine qua impoſſibile eſt placere Deo; & de circumciſione ac præputio, quæ nullam omninò vim habent ad iuſtificandum.

NONA obiectio: *Scientia inflat, charitas ædificat.* 1. Cor. 8. Sed ſcientia Catechumenorum & pœnitentium non inflat, ſed ædificat, cùm ad remiſſionem peccatorum hominem perducat; igitur cum charitate coniuncta eſt etiam ante remiſſionem peccatorum.

RESPONDEO, non habet Apoſtolus, ſcientiam ſine charitate ſemper inflare; ſed ſcientiam occaſionem ſuperbiæ præbere ſolitam, & ideò magis charitati, quàm ſcientiæ incumbendum eſſe. His autem non repugnat, vt ſcientia ſine charitate, ſed cum timore, qui charitatem præcedit, non inflet, ſed deprimat; quod ſæpe in pœnitentibus videmus, qui ex contemplatione Iudicij futuri, aut infernalium ſuppliciorum non modò non inflantur, ſed etiam terrentur, & humiliantur.

DECIMA obiectio. Concilium Mileuitanum cap. 4. dicit anathema iis, qui dicunt gratiam dilectionis non eſſe neceſſariam ad non peccandum: ſed non peccare, conuenit etiam Catechumenis ante remiſſionem peccatorum.

RESPONDEO, loquitur Concilium de gratia dilectionis, per quam homo vitare poteſt omnia peccata mortalia, ſiue omnia mandata ſeruare, quæ gratia non præcedit, ſed ſimul infunditur cum remiſſione peccatorum: vt patet ex cap. 3. vbi dicitur, gratiam Dei per Ieſum Chriſtum, non ſolùm remittere peccata, ſed etiam iuuare ad non peccandum; & ſtatim cap. 4. dicitur, hanc eandem gratiam non eſſe ſcientiam tantùm, ſed etiam charitatem. Quòd verò dicitur in argumento: *Catechumenis ante remiſſionem peccatorum conuenit non peccare*; in eo ſenſu verum eſt, quia non licet eis peccare, & auxilium Dei habent, quo poſſint vitare ſingula peccata; non tamen omnia ſimul vitabunt niſi poſteaquam gratiam iuſtificationis fuerint adepti.

VNDECIMA obiectio. Concilium ARAVSICANVM can. vlt. *Deus*, inquit, *nullis præcedentibus meritis, fidem & amorem ſui prius inſpirat, vt Baptiſmi Sacramentum fideliter requiramus.* Item Conc. TRIDENT. ſeſſ. 6. c. 6. dicit, quod peccatores ſe ad iuſtitiam præparantes, Deum tanquam fontem iuſtitiæ diligere incipiunt.

RESPONDEO, iſta argumenta ferunt ſecum ſolutionem.

nem. Nam Concilium Arauſicanum apertè diſtinguit amorem illum imperfectum, quem habent homines ante remiſſionem peccatorum, à vera charitate, per quam ſeruantur omnia mandata, quæ cum reatu mortalium peccatorum eſſe non poteſt: ſiquidem poſtquam dixerat: *Fidem & amorem ſui prius inſpirat*; ſubdit, *Vt Baptiſmi Sacramentum fideliter requiramus, & poſt Baptiſmum, quæ ipſi ſunt placita implere poſſimus.* Concilium verò Tridentinum, clariſſimè diſtinguit imperfectum illum amorem à charitate, quam cap. 7. dicit, cum remiſſione peccatorum ſimul infundi.

Dvodecima obiectio. S. Auguſtinus libro 12. de ciuitate Dei, cap. 9. & lib. 14. cap. 7. & libro de gratia Chriſti, cap. 21. & alibi, docet bonam voluntatem eſſe id, quod in Scripturis vſitatiùs charitas nominatur: ſed bonam voluntatem habet homo etiam ante remiſſionem peccatorum, cùm Lucæ 2. promittatùr pax hominibus bonæ voluntatis.

Respondeo bona voluntas, quam B. Auguſtinus vocat charitatem, non eſt quæcunque bona voluntas, ſed illa quæ datur nobis per Spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba Pater, quæq; diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum inhabitantem, & quæ ſola perducit ad vitam æternam. Nam ſanctus Auguſtinus eodem lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 9. poſtquam dixit Angelos creatos cum bona voluntate, id eſt, cum charitate; ſtatim rationem ſubdit, quia de Angelis quoq; dici poteſt: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus eorum, per Spiritum ſanctum qui datus eſt eis.* Praeterea libro de gratia Chriſti, cap. 21. iam citato, poſtquam dixit bonam voluntatem dici charitatem, ſtatim addit, ipſam eſſe per quam efficimur filij Dei. Item lib. 4. in Iulianum, cap. 3. dicit ſe bonam voluntatem appellare bonum illud, per quod ſolum homo poteſt ad æternam vitam, regnumq; perduci. Deniqve lib. 1. de libero arbitrio, c. 12. definit Auguſtinus bonam voluntatem, appetitum rectè viuendi, & ad ſummam ſapientiam perueniendi: rectè autem viuere neminem poſſe, niſi prius Filius Dei per regenerationem effectus ſit, docet idem Auguſtinus lib. 1. cap. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum.

Quod verò in argumento additur, promitti pacem hominibus bonæ voluntatis; nihil efficit contra nos. Nam inprimis codices Græci non habent: *Pax hominibus bonæ voluntatis*; ſed; *In terra pax hominibus bona voluntas:* nomen

quoq; *Bonæ voluntatis*, nõ eſt θέλημα ἀγαθὸν, ſed εὐδοκία, quod nomen non ſolet ſignificare amorem hominis erga Deum, ſed amorem Dei erga homines. Itaq; cùm dicitur: *In terra pax in hominibus bona voluntas*, ſenſus eſt, Annunciatur hominibus pax, quæ eſt ipſa Dei bona voluntas erga ipſos. Secundum verò Latinos codices, in quibus habetur: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis*, ſenſus eſt, Annunciatur in terra pax hominibus, pax (inquam) bonæ voluntatis Dei erga eos.

DECIMATERTIA obiectio. Auguſtinus epiſt. 143. ad Iulianum dicit, per charitatem adimpleri in nobis, ſi quid diuinæ legis & admonitionis implemus: Sed Catechumeni ante remiſſionem peccatorum, multum implent diuinæ legis, cùm ad Baptiſmum accedunt. Item lib. de gratia Chriſti, cap. 26. dicit nullum bonum opus ſine charitate imputari, nec eſſe verè bonum opus. At Catechumenorum opera non ſunt omnia peccata: igitur Catechumeni charitate præditi ſunt, etiam ante remiſſionem peccatorum.

RESPONDEO per charitatem impletur, ſi quid diuinæ legis impletur, quia ſine charitate nullum mandatum ſeruare poſſumus: niſi ſecundùm ſubſtantiam operis: ſine charitate etiam nullum bonum opus imputatur, nec eſt verè bonum, ſecundùm Auguſtinum, quia ipſe id vocat bonum, quod eſt meritorium vitę æternę. Catechumeni autem ante remiſſionem peccatorum ſeruant aliquid legis, ſecundùm ſubſtantiam operis, & faciunt opera bona, ſed non meritoria vitæ æternæ.

DECIMAQVARTA obiectio. AVGVSTINVS lib. 2. contra duas epiſtolas, cap. 9. *Quid eſt*, inquit, *boni cupiditas, niſi charitas? de qua Ioannes ſine ambiguitate loquitur, dicens; Charitas ex Deo eſt: nec initium eius ex nobis, & perfectio ex Deo, ſed ſi charitas ex Deo eſt, tota nobis ex Deo eſt.* Sed initium bonæ cupiditatis habetur ante remiſſionem peccatorum; ergo & charitas.

RESPONDEO, Auguſtinus non dicit, quodlibet initium cupiditatis boni eſſe charitatem, ſed ipſam perfectam boni cupiditatem: diſtinguit enim initium charitatis ab ipſa charitate, & vtrumque dicit eſſe ex Deo, quia qui infundit charitatem, ipſe idem anteà inſpirat bona deſideria, quibus homo diſponitur ad charitatem. Id quod clariùs docet

Nnnnn 2 lib.

lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. *Sine ſuo fructu,* inquit, *admoneretur liberum arbitrium, quærere Dei donum, de quo Ioannes ait; Dilectio ex Deo eſt: niſi prius acciperet aliquid dilectionis.* Hîc vides, dari homini aliquid dilectionis, quod nondum charitas dici poteſt, & per illud diſponi ad veram charitatem, de qua Ioannes ait: *Charitas ex Deo eſt.*

DECIMAQVINTA obiectio ſumitur ex Leone, qui ſerm. 9. de paſſione Domini; & Bernardo, qui in lib de diligendo Deo, dicunt, in Petro, cùm Chriſtum negauit, non fuiſſe extinctam charitatem.

RESPONDEO, S. Thomas in quæſtionibus diſputatis, quæſt. de charitate, art. vlt. & in 2. 2. quæſt. 24. artic. vlt. rectè dicit, charitatem Petri à Bernardo dici ſopitam fuiſſe, non extinctam, quia ſtatim rediit, ac ſi ſopita tantùm fuiſſet: à Leone autem dici non euerſam dilectionem, ſed conſtantiam fuiſſe turbatam. Quia non peccauit Petrus ex odio Chriſti, ſed ex timore mortis, & ideò manſit dilectio, ſed non ſuper omnia: dilexit enim Petrus ſemper Chriſtum, ſed in illo timore magis ſe, quàm Chriſtum dilexit.

DECIMASEXTA obiectio. Multi catechumeni vera charitate flagrant, & tamen nondum habent peccatorum remiſſionem, cùm non ſint in Chriſto regenerati: vera igitur charitas cum reatu peccati mortalis haberi poteſt. AVGVSTINVS tract. 13. in Ioan. *Quantumcunque,* inquit, *Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam ſuæ iniquitatis portat, nec illi dimittitur, niſi cùm venerit ad Baptiſmum,* Et lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 21. *Non dubito,* inquit, *Catechumenum Catholicum diuina charitate flagrantem, hæretico baptizato anteponere, &c.* Et infrà: *Sicut autem bono Catechumeno Baptiſmus deeſt ad capeſſendum regnum cælorum, ſic malo baptizato vera conuerſio.* Prætereà idem Auguſtinus epiſt. 57. ad Dardanum, lib. 1. de prædeſtinat. Sanctorum, cap. 7. & lib. 1. quæſt. 2. ad Simplicia. & lib. 1. de Baptiſmo, cap. 8. & lib. 4. cap. 21. dicit Cornelium Centurionem, licet laudatum in Scripturis, nondum talem fuiſſe, vt ſaluus eſſe poſſet, niſi per Sacramentum Baptiſmi incorporaretur Eccleſiæ. Et de ſe ſcribit lib. 9. Confeſſ. cap. 4. *Et inſinuati ſunt mihi in profundo nutus tui, & gaudens in fide laudaui nomen tuum: & ea fides me ſecurum eſſe non ſinebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptiſmum tuum remiſſa nondum erant.*

erant. PRAETEREA S. LEO epiſt. 91. ad Theodorum Epiſcopum Foroiulij: *Diuinæ,* inquit, *bonitatis præſidiis ordinatum eſt, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri.* ITEM Richardus de ſancto Victore, in lib. de poteſtate ligandi & ſoluendi, cap. 91. dicit apertè, poſſe hominem eſſe in charitate, & ſimul in reatu æternæ damnationis: quod etiam affirmat Thomas VValdenſis tomo 2. de Sacramentis, cap. 97.

RESPONDEO, ad PRIMVM locum Auguſtini, dico eum loqui de iis Catechumenis, qui negligunt ad Baptiſmum accedere: tales enim quantumuis proficiant, nunquam ſunt verè iuſtificati, cùm nec in re, nec in voto Sacramentum Baptiſmi habeant, nec vera charitate flagrent; vera enim charitas, & verum Baptiſmi votum, non permittunt hominem eſſe negligentem, vel contemptorem Baptiſmi. Quare ibidem AVGVSTINVS: *Ad hoc,* inquit, *viam præbuit Dominus noſter, ne quis arrogans, eo quòd habeat abundantiam alicuius gratiæ, dedignaretur baptizari Baptiſmo Domini. Quantumcunque enim Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, nec illi dimittitur, niſi cùm venerit ad Baptiſmum,* quod intellige, in re, aut in vero & ardenti deſiderio: nam apud Deum animus pro facto reputatur. Quare idem Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo, cap. 23. ſcribit, latronem, qui cum Chriſto crucifixus fuit, non caruiſſe Baptiſmo; quia non eius accipiendi voluntas defuit, ſed non accipiendi neceſſitas adfuit.

Ad SECVNDVM dico, Catechumenum diuina charitate flagrantem, non carere remiſſione peccatorum. Quòd autem deſit illi Baptiſmi ſuſceptio ad capeſſendum regnum cœlorum, non ideò eſt, quia non habeat remiſſionem peccatorum, ſed quia tenetur Baptiſmum ſuſcipere, niſi neceſſitate aliqua excludatur, & ſi contempſerit aut neglexerit accipere, reus erit, & damnabitur; non quia nunquam habuerit remiſſionem peccatorum, ſed quia Sacramentum contempſit, in cuius virtute & voto iuſtificatus erat. Ita AVGVSTINVS ibidem: *Veruntamen,* inquit, *Cornelius, ſi etiam Spiritu ſancto accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti Sacramenti reus fieret.*

Ad TERTIVM dico, Cornelium ante Baptiſmum procul dubio accepiſſe remiſſionem peccatorum, ſaltem poſteaquam fidem à B. Petro audiuit, & votum Baptiſmi habuit:

buit: nam vt dicitur Act. 10. etiam Spiritum ſanctum inhabitantem habuit. Auguſtinus autem locis notatis, loquitur de eo tempore, quo Cornelius nihil adhuc de Chriſto audierat, & ne votum quidem Baptiſmi habebat: nam de alio tempore ita loquitur ipſe idem AVGVSTINVS q. 33. in Num. *Cornelius*, inquit, *audiens, & credens quod prædicauerat Petrus, ita mundatus eſt, vt ante viſibilem Baptiſmum, cum ſuis, qui aderant, acciperet donum Spiritus ſancti; veruntamen nec viſibile Sacramentum contemni potuit, vt ablutus etiam extrinſecus, lauaret quodammodo veſtimenta ſua.* Idem dicit CHRYSOSTOMVS hom. 24. in Acta Apoſt. *Vide*, inquit, *diſpenſationem Dei: non permittit abſolui ſermonem, neque ex præcepto Petri fieri Baptiſmum, ſed vbi exhibuerunt ſe mente admirabili, & crediderunt omninò Baptiſma eſſe remiſsionem peccatorum; tunc aduenit Spiritus.* Et infrà explicans illud: *Nunquid aquam quis prohibere poteſt? &c.* introducit Petrū loquentem: *Totum*, inquit, *factum eſt, quod magis neceſſarium fuit Baptiſma; iam factum eſt, quo & nos baptizati ſumus, &c.* HIERONYMVS lib. 2. in Iouinianum: *Cornelius Centurio, vt Spiritum ſanctum acciperet antequam Baptiſma, eleemoſynis meruit, crebriſq́; ieiuniis.*

AD locum ex Confeſſionibus, dico, meritò Auguſtinum ante Baptiſmum nunquam fuiſſe ſecurum: quia non certò ſciebat, ſe veram charitatem & contritionem habere, nec fecerat totum quod poterat, ad remiſſionem peccatorum accipiendam. Cùm autem dicit: *Peccata mea nondum remiſeras;* loquitur ſecundum conſcientiam ſuam, ipſe enim ita exiſtimabat, nec poterat homo pius & humilis aliter exiſtimare; non tamen propterea ſequitur id verum fuiſſe. Nam & plerique Sanctorum, dicunt, ſe maximos eſſe peccatores, & dignos Gehenna; & licet mendaces non ſint, quia dicunt quod ſentiunt: falſum tamen ſine dubio dicunt.

AD locum Leonis, qui ait non poſſe hominem Deo reconciliari ſine Sacerdotali Abſolutione; Reſpondeo, id eſſe intelligendum, in re, vel in voto: nam ibidem ſcribit Leo, veram conuerſionem nullam veniæ moram pati, & citat illud Propheticum: *Cùm reuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.*

AD locum Richardi dico eundem Richardum in eodem libro ſemet explicare. Nam cap. 4. docet, ſtatim atque aliquis

quis perfectè ad Deum conuertitur, remitti ei reatum pœnæ æternæ, ſiue mutari reatum pœnæ æternæ in reatum pœnæ temporalis, etiam ante Sacramenti ſuſceptionem. Et cap. 8. ſcribit, licet per contritionem pœna æterna ſit remiſſa, tamen verè etiam remitti per Abſolutionem Sacerdotis, quia in voto & pacto huius Abſolutionis remiſſa fuerat. Quod igitur poſteà dicit, cap. 19. charitatem conſiſtere cum reatu pœnæ æternæ; non eſt intelligendum, vt verba ſonare videntur, ſed ſenſus eius eſt, habere hominem cum vera charitate adhuc debitum mortis æternæ, quando non ſuſcepit actu Sacramentum, quia nondum impleuit pactum & votum, in quo remiſſa ſunt ei peccata; & ſi ex negligentia pactum illud non impleat, proculdubio damnandum, non quia non habuerit antè remiſſionem peccatorũ, ſed quia pactum non ſeruauit. Id verò ex ea ſimilitudine, quam ibidem adducit, apertiſſimè colligitur. Nam probare volens, charitatem conſiſtere cum debito mortis æternæ, dicit, Patriarchas & Prophetas cum magna charitate de hac vita migrâſſe, & tamen manſiſſe apud inferos cum debito mortis æternæ, donec Chriſtus ſua morte eos liberauit. Certum eſt autem, Patres illos non habuiſſe debitum mortis æternæ, niſi ea ratione, quia remiſſa erant eis peccata in virtute mortis Chriſti futuræ, & ſi ea nunquam fuiſſet, ipſi quoq; nunquam de inferno exiſſent. Atq; ad hunc modum exponenda videtur ſententia Hugonis de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 14. cap. 8.

Ad VLTIMVM ex Thoma VValdenſi, dicimus, Thomam VValdenſem docere velle, ſolam charitatem ſine Sacramento, vel in re vel in voto, hominem à peccato non liberare. Et quanquam vera charitas eſſe non poteſt ſine Sacramento, vel in re, vel in voto: nec enim fieri poteſt, vt aliquis diligat Deum ſuper omnia, & non deſideret ea remedia, quę Deus inſtituit pro reconciliatione peccatoris; tamen ſi per impoſſibile aliquis diligeret ſuper omnia Deum, & tamen nollet Sacramenta ſuſcipere, non iuſtificaretur. VVALDENSIS autem illud ſcripſit contra VViclefum, qui ſentiebat, Baptiſmum aquæ non eſſe niſi ſignum internæ renouationis; quæ eſt etiam hæreſis Caluiniſtarum. Verba eius hæc ſunt: *Quamuis bonus fuerit, plena fide; dico tamen ſine viſibili Sacramento, vel reipſa, vel affectu grauido conſequuto, ſine aqua ſaluus eſſe non poterat, &c.* quę ſunt omninò cõſentanea

doctrinæ, quam tradit Concilium TRIDENTINVM ſeſſ. 14. cap. 4. vbi docet, contritionem quidem reconciliare hominem Deo ante ſuſceptionem Sacramenti: tamen eam reconciliationem non eſſe tribuendam ſoli contritioni, ſed contritioni cum voto Sacramenti ſuſcipiendi, quod votum ſemper in ea includitur.

DECIMASEPTIMA obiectio. Si per contritionem peccata remittuntur, quorſum homines contriti baptizantur, vel reconciliantur? & nónne falſa eſt forma Sacramenti: Ego te baptizo, vel abſoluo; ſi is iam lotus & abſolutus eſt, cui ſic loquimur?

RESPONDEO, Sacramentum non fruſtrà ſuſcipitur ab eo, qui per veram contritionem iuſtificatus eſt. PRIMVM, quia Sacramentum auget gratiam, & pœnam temporalem remittit, vel totam, vt in Baptiſmo, vel ex parte, vt in Abſolutione: Contritio enim cum ſolo Sacramenti voto, culpam quidem purgat, ſed reatum totius pœnæ temporalis rarò admodum tollit. SECVNDO, quia nemo certò ſcire poteſt, ſe veram contritionem habuiſſe; & attritio cum ſolo Sacramenti voto non iuſtificat. Itaq; vt quis de adepta indulgentia ſecurior ſit, debet omnia illa remedia adhibere, quæ Deus ad peccata purganda inſtituit. TERTIO, quia pactum implere debet, quod cum Deo quodammodo pepigit, qui per votum Sacramenti ſuo tempore ſuſcipiendi, gratiam reconciliationis accepit.

NEQVE forma Sacramenti redditur falſa. Nam qui dicit: Ego te baptizo vel abſoluo; non affirmat ſe abſolutè baptizare vel abſoluere, cùm non ignoret multis modis fieri poſſe, vt neque baptizet neque abſoluat, licet ea verba pronunciet, nimirum ſi is, qui Sacramentum ſuſcipere videtur, fortè non habeat ſuſcipiendi intentionem, vel non ſit ritè diſpoſitus, aut obicē ponat. Igitur Miniſter illis verbis nihil aliud ſignificat, niſi ſe, quod in ſe eſt, Sacramentum reconciliationis vel abſolutionis impendere; quod vim habet in homine diſpoſito peccata omnia dimittendi. Quare S. Thomas in 3. part. quæſt. 84. artic. 3. ad vltimum, ita exponit verba illa: *Ego te abſoluo*, id eſt, Sacramentum Abſolutionis impendo.

PRAETEREA, quemadmodum (vt in reſponſione ad 4. obiectionem diximus) S. Dauid orabat: *Amplius laua*

me ab iniquitate mea. ita poteſt etiam idem peccatum ſæpiùs ad Confeſſionem adduci, ſæpiusque miniſterio Sacerdotis abſolui: quia dum in hac vita ſumus, ſemper aliquid ex peccato inductum, purgari poteſt, vt pœnæ temporalis reatus, aut vulnus aliquod ex peccato relictum. Sed de his ſatis.

CAPVT XV.

Nullum eſſe peccatum, quod per veram Pœnitentiam non deleatur.

SEQVITVR quæſtio NONA; Vtrum omnia peccata per veram Contritionem ſiue Pœnitentiam deleantur: eſt autem duplex ſenſus huius quæſtionis. ALTER, an omnis peccator poſſit agere Pœnitentiam: ſunt enim qui exiſtiment, interdum aliquos, vel ob multitudinem, vel ob magnitudinem peccatorum ita deſeri à Deo, vt nunquam ſint auxilium diuinum ad rectè pœnitendum habituri. ALTER ſenſus eſt, an ſi quis egerit Pœnitentiam, nulla ſit tanta peccatorum multitudo, vel grauitas, quę pœnitendo non poſſit expiari. Nam & Nouatiani videntur in ea ſententia fuiſſe, vt ob grauiſſima quędam ſcelera nulla ratione Deus placari poſſet, vt ex Paciano in epiſt. 3. ad Simpronianum, & ex Ambroſio lib. 1. de Pœnitentia, cap. 9. & lib. 2. cap. 2. & 4. intelligimus: & Richardus Armachanus, lib. 9. quæſtionum Armenorum, cap. 27. probabile eſſe docuit; ob quædam ingentia crimina non poſſe veniam impetrari, etiamſi ageret peccator quidquid poſſet pro venia impetranda. Sed quoniam de ſenſu priore tractandum erit in diſputatione de gratia, & libero arbitrio: nunc ſolùm de poſteriore breuiter diſſeremus.

Illud igitur affirmamus, non vt probabile, quemadmodũ loquitur Armachanus, ſed planè vt certum, & apud Catholicos exploratum; nullam eſſe peccatorum multitudinem, vel grauitatem, quæ per veram Pœnitentiam non expietur. Nam INPRIMIS Ezech. 18. & 33. Deus ſæpiùs clamat: *Nolo mortem peccatoris*; & ſine vlla exceptione veniam pollicetur omnium iniquitatum, ſi impium ſeriò pœnituerit vitæ prę-teritæ, cum emendationis propoſito: quod idem in Iſaia cap. 1. & 55. & in Ieremia cap. 18. & aliis Prophetis legimus. Porrò Ioël cap. 2. addit particulam vniuerſalem: *Omnis qui-*

cunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Nemo autem ſeriò Pœnitentiam agit, qui non inuocet nomen Domini: nam in eodem cap. deſcribens idem Propheta Pœnitentiam, ait: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra.* Et infrà: *Inter veſtibulum & altare plorabunt Sacerdotes miniſtri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo.* Et Ionæ 3. *Operiantur ſaccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine.*

In Teſtamento nouo Matth. 11. Dominus ſine exceptione omnes inuitat ad ſe: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Matthæi 16. omnium peccatorum ſoluendorum ſine exceptione, Petro poteſtatem tribuit: *Quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlo.* Matth. 18. rurſus generatim dicit Apoſtolis: *Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Et ibidem de numero, ne fortè quis peccata alicuius ob frequẽtes lapſus irremiſſibilia eſſe crederet, non ſolùm vſq; ſepties, ſed etiã vſq; ſeptuagies ſepties peccata dimittẽda eſſe admonuit, numerum certum ac finitum, pro incerto & infinito ponens, vt Origenes, Hilarius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, & alij Patres in commentario huius ſententiæ annotârunt. Et Ioan. 20. ſine exceptione perſonarum: *Quorum*, inquit, *remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Cùm igitur Dominus omnes ad ſe peccatores inuitet ac vocet, quis audebit aliquos excludere? cùm ille, quæcunque ſoluuntur à ſuis in terra, ſoluta eſſe dicat in cœlis, quis obſtrepere audebit, ac dicere quædam eſſe peccata, quæ per veram Pœnitentiam, & Sacerdotum miniſterium ſolui nequeant? cùm ille, quorum peccata Apoſtoli remiſerint, iiſdẽ remiſſa eſſe teſtetur, quis erit tam temerarius, qui aliquorum peccata irremiſſibilia eſſe diſputet? cùm ille denique toties remittenda eſſe peccata iudicauerit, quoties ad Pœnitentiam is qui peccauit redierit; quis indulgentiam Dei ad certam menſurã ac numerum peccatorum reſtringet?

Accedit Eccleſiæ Catholicæ definitio. Nam in primo capite Concilij Lateranensis Oecumenici, & frequentiſſimi, quod ſub Innocentio III. celebratum eſt, habetur ea ſententia: *Si poſt ſuſceptionem Baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt ſemper Pœnitentiam reparari.* cui ſententię conſentiunt omnium ferè Patrum teſtimonia.

monia. HILARIVS can. 18. in Matth. *Neque fas eſt*, inquit, *nos ex præſcripto legis, dandæ veniæ numero concludi, cùm per Euangelij gratiam ſine modo nobis à Deo fuerit indulta.* AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 4. *Omnibus*, inquit, *conuerſis pollicetur veniam, quia ſcriptum eſt: Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* HIERONYMVS in epiſtola ad Oceanum, de digamia: *Fruſtrà*, inquit, *mortuus eſt Chriſtus, ſi aliquos viuificare non poteſt: mentitur Ioannes Baptiſta, & digito Chriſtum, & voce demonſtrans: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; ſi ſunt adhuc in ſeculo, quorum Chriſtus peccata non tulerit, &c.* AVGVSTINVS lib. 1. Retract. cap. 19. reuocat, quod in lib. 1. de ſerm. Domini, dixiſſe videbatur, eſſe ingens aliquod peccatum quod nulla ratione remitti poſſit: *Addendum*, inquit, *fuit; Si in hac tam ſcelerata mentis peruerſitate finierit hanc vitam: quoniam de quocunque peſſimo in hac vita conſtituto, non eſt vtique deſperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur.* Eandem ſententiam apud Baſilium, in epiſtola ad Virginem lapſam, Chryſoſtomum, in epiſtolis duabus ad Theodorum de reparatione lapſi, atque apud alios paſſim inuenies.

HIS addi poſſunt exempla Scripturæ diuinæ. Nam in Regibus Iſraël peiorem Achabo, & in Regibus Iuda peiorem Manaſſe non facilè reperies: vterque tamen per Pœnitentiam veniam impetrauit. Vide de Pœnitentia Achab, lib. 3. Regum, cap. 21. de Pœnitentia Manaſſe, lib. 2. Paral. cap. 33.

IN Teſtamento nouo orat Stephanus, Actor. 7. pro lapidatoribus ſuis, qui tamen Spiritui ſancto reſiſtebant, vt ipſe illis dixerat: &, vt ab Auguſtino paulò antè audiuimus, pro iis non imprudenter oratur, de quibus non deſperatur. Act. 8. hortatur Petrus Simonem Magum ad Pœnitentiã, eumque corripit, qui tamen grauiſſimè peccauerat: &, vt loquitur AVGVSTINVS ſerm. 11. de verbis Domini: *Quis eſt fructus correptionis, ſine vlla ſpe remiſſionis?* 2. Corinth. 2. Paulus Corinthium illum ad indulgentiam recipit, quem iuſſerat 1. Corinth. 5. tradi Satanæ, & de quo dixerat: *Auditur inter vos fornicatio, quales nec inter Gentes, vt vxorem patris ſui aliquis habeat.*

CAPVT

CAPVT XVI.

Soluuntur obiectiones; ac de peccato in Spiritum ſanctum breuiter diſputatur.

SED obiectiones ſoluendæ ſunt. AC PRIMVM obiiciebant olim Nouatiani illud Heli ſacerdotis 1. Reg. 2. *Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus, ſi autem in Deum peccauerit vir, quis pro eo orabit?*

RESPONDET Ambroſius lib. 1. de Pœnitentia, cap. 8. illud: *Quis orabit*; non ſignificare: Nullus orabit, ſed: Quęrendus erit inſignis aliquis Dei amicus, qui oret, qualis fuit Moſes, qui pro populo idololatra orauit, & exauditus eſt. Exodi 32. Videtur Heli more humano eſſe loquutus. Nam inter homines rari inueniuntur, qui apud Principem intercedere audeant, quando reus Principem ipſum immediatè læſit: alioqui facilis eſt interceſſio, quando inter priuatos iniuria conſiſtit. Summa eſt; Heli nihil aliud ſignificare voluiſſe, niſi peccata in Deum difficiliùs expiari, quàm in homines.

SECVNDA obiectio ſumitur ex lib. Prouerb. cap. 1. vbi ſapientia Dei ſic loquitur: *Quia vocaui, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret, &c. tunc inuocabunt me, & non exaudiam, manè conſurgent, & non inuenient me.* Et Pſal. 17. *Clamauerunt nec erat qui ſaluos faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos.* Et Hierem. 14. *Cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum.*

RESPONDEO. Verba ſapientiæ in Prouerbiis, de iis potiſſimùm accipienda ſunt, qui poſt hanc vitam in die Iudicij ſiue vniuerſalis, ſiue particularis, inutilem Pœnitentiam agent, & refrigerium aliquod petent, nec impetrabũt, quia tempus Pœnitentiæ non eſt, niſi in vita præſenti: de quibus etiam loquitur liber Sapientiæ cap. 5. cùm ait: *Tunc dicent intra ſe, Pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, &c.* Et Dominus Matth. 25. introducit fatuas virgines poſt clauſum oſtium dicentes: *Domine, Domine aperi nobis.* Et Lucæ 13. clarioribus verbis: *Cùm intrauerit*, inquit, *paterfamilias, & clauſerit oſtium; & incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium dicentes; Domine, aperi nobis; & reſpondens dicet vobis: Neſcio vos*

vos vnde ſitis: tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet vobis: Neſcio vos vnde ſitis; diſcedite à me omnes operarij iniquitatis; ibi erit fletus, & ſtridor dentium, &c. Et Lucæ 16. introducit diuitem in inferno implorantem Abrahamum, & nihil impetrantem. Loqui autem librum Prouerbiorum de vita futura, perſpicuum eſt ex illis verbis: *Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis quod timebatis aduenerit.*

QVOD ſi ea verba ad hanc etiam vitam referre placeat, ſine dubio accipienda erunt de inuocatione Dei ad pœnas arcendas, non de vera Pœnitentia, neque de ſeria cupiditate liberationis à culpa: ad quem modum intelliguntur alia duo loca, ex Dauide & Hieremia. Nam de inuocatione Dei ex vera Pœnitentia, non poteſt falſum eſſe quod ſcribit Ioël cap. 2. *Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.*

TERTIA obiectio continet exempla duo eorum, qui Pœnitentiam in hac vita egerunt, nec indulgentiam meruerunt. Lib. 2. Machab. cap. 9. de Antiocho inquit Scriptura: *Orabat hic ſceleſtus Deum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus.* Et in epiſt. ad Hebr. cap. 12. de Eſau inquit Apoſtolus: *Scitote quoniam poſteà cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt: non enim inuenit Pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eum.*

RESPONDEO, dubitari non poteſt, quin Antiochus ſolam corporis mortem, & cruciatum illum viſcerum quo vexabatur, auertere oratione ſua deſiderauerit; & ideo cùm vera non fuerit eius Pœnitentia atque conuerſio, mirum eſſe non debet, ſi nihil etiam à Domino impetrauerit. Porrò, Eſau neque apud patrē locum benedictionis inuenit, quia iam in alterum collata benedictio illa, irrecuperabilis erat: neque apud Deum Pœnitentia eius vim vllam habuit, quia non ex corde conuerſus eſt ad Deum, neque fleuit ob culpas in Deum admiſſas, ſed ſolùm ob hæreditatem amiſſam. Nam illo ipſo tempore, quo Pœnitentiam agere videbatur, necem fratris ſui animo voluebat: ſic enim ait Geneſ. 27. *Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.* Itaque Apoſtolus exemplo Eſau admonere voluit fideles, ne facilè ſe in peccata pertrahi ſinerent; tum quia damnum irrecuperabile per peccatum incurrit, qui innocentiam, aut virginitatem, aut aliquid eiuſmodi peccando amittit: tùm etiam

etiam quia nonnulli gemunt ac plorant, nec tamen veram Pœnitentiam habent; atque ita valdè dubius, atque incertus eſt peccantium exitus.

QVARTA obiectio, eaque præcipua, quam & Pacianus in epiſt. 3. ad Sympronianum, & Ambroſius in vtroque libro de Pœnitentia, ex Nouatianis referunt, ſumitur ex quatuor locis Scripturæ diuinæ, in quibus peccatum in Spiritum ſanctum, dicitur eſſe irremiſſibile. Ac vt perſpicuè res tota, & breuiter explicetur, duo tractanda erunt, PRIMVM, quid ſit propriè peccatum in Spiritum ſanctum. DEINDE, qua ratione dicatur irremiſſibile.

Quod ad PRIMVM attinet, quatuor ſententiæ ſunt, quarum tres poſteriores in 2. 2. quæſt. 14. B. Thomas recitat, & etiam Magiſter in 2. diſt. 43.

PRIMA eſt ORIGENIS in Matth. cap. 12. peccata in Spiritum ſanctum eſſe omnia illa, quæ contra Dei legẽ admittunt homines poſt Baptiſmum. Et ratio eſt, quia, vt ipſe ibi docet, Pater eſt in omnibus rebus, etiam ratione carentibus, Filius in ſolis rationalibus, etiamſi Ethnici ſint, Spiritus ſanctus in ſolis regeneratis. Cùm igitur peccent homines in eam perſonam diuinam, quam in ſe habent; ſequitur peccata Ethnicorum eſſe in Patrem, aut Filium: peccata Chriſtianorum in Spiritum ſanctum. Eadem ſententia fuit etiam Nouatiani: nam vt B. Hieronymus ſcribit in epiſt. ad Marcellam, de blaſphemia in Spiritum ſanctum; ideò Nouatianus negabat Chriſtianis lapſis remiſſionem peccatorum, quia exiſtimabat, omnes Chriſtianorũ lapſus eſſe peccata in Spiritum ſanctum.

Hanc ſententiam meritò refellit B. ATHANASIVS in libello quem edidit ſuper eum locum Euangelij: *Qui dixerit verbum in Filium hominis, remittetur ei, &c.* PRIMO, quia ſequeretur omnia peccata Chriſtianorum eſſe talia, vt non remittantur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro; quod conſtat eſſe falſum ex B. Paulo, qui 2. Corinth. 2, remiſit peccatum fornicario Chriſtiano. SECVNDO, quia Dominus accuſat peccati in Spiritum ſanctũ Phariſæos, qui tamen Chriſtiani non erant. TERTIO, quia falſum eſt quod Origenes aſſumit, Patrem eſſe in pluribus rebus, quàm Filium, & Filium in pluribus, quàm Spiritum ſanctum. Nam cùm ſint vna numero eſſentia, neceſſariò vna perſona diuina eſt in alia, iuxta illud Ioan. 14. *Ego in Patre, & Pater in me eſt.* & multò

multò magis vbi eſt vna perſona, ibi ſunt reliquæ. Hæ ſunt rationes Athanaſij.

Altera ſententia eſt B. Avgvstini, qui nullum aliud voluit eſſe peccatum in Spiritum ſanctum, quàm finalem impœnitentiam. Is enim aſſerit in Enchiridio, cap. 83. enucleatiſſimè de hac re à ſe diſputatum eſſe in ſerm. 11. de verbis Domini: in illo autem Sermone tandem hoc conſtituit. Idem etiam docet in epiſt. 50. ad Bonifacium, & lib. de corrept. & gratia, cap. 12. & lib. 4. contra Creſconium, cap. 8. Quòd autem in hac ſententia vſque ad obitum perſeuerauerit, patet tùm ex Enchiridio, cap. 83. nam eum librum ex poſtremis ſcripſit, tùm ex lib. 1. Retract. cap. 19. vbi corrigit id, quod dixerat lib. 1. de ſerm. Domini in monte, cap. 43. Dixerat enim, peccatum ad mortem eſſe inuidentiam fraternæ gratiæ, & hoc eſſe peccatum in Spiritum ſanctum: ceterum correxit in Retractationibus, dicens, addendum fuiſſe: *Si in ſcelerata mentis peruerſitate finiret hanc vitam.*

Hæc ſententia B. Auguſtini vera quidē eſt, quatenus docet finalem impœnitentiam eſſe peccatum aliquod in Spiritum ſanctū: tamen non videtur poſſe defendi, ſi velit propriè peccatum illud in Spiritum ſanctum, de quo Dominus in Euangelio loquitur, eſſe finalem impœnitentiam. Primo, quia peccatum in Spiritum ſanctū propriè blaſphemia quædam eſt, vt patet Matth. 12. Luc. 12. & Mar. 3. finalis autem impœnitentia non eſt blaſphemia, ſed circumſtantia quædam, quæ in omni peccato reperiri poteſt.

Secvndo, quia finalis impœnitentia non committitur niſi in morte: peccatum autem in Spiritum ſanctum, etiam in hac vita reperitur; alioqui non diceret Dominus, non remitti, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.

Tertio, quia Dominus notauit Phariſæos huius criminis, vt patet Marci 3. *Qui blaſphemauerit*, inquit, *in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant; Spiritum immundum habet.* At Phariſæi tunc non agebant animam, & multos annos fortaſſe ſuperuixerunt.

Qvarto, quia Apoſtolus Hebr. 6. & 10. de hoc peccato loqui videtur: ait enim cap. 6. *Impoſſibile eſt, eos qui ſemel ſunt illuminati, &c. & prolapſi ſunt; iterum renouari ad Pœnitentiā:* & cap. 10. *Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiā veritatis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato, &c.*

to,&c. & infrà dicit,eos qui ita peccāt, ideò grauiſſimè pecare,quia Spiritui gratiæ cōtumeliam faciunt. Certum autem eſt,Apoſtolum loqui de peccatis viuorum,non de finali impœnitentia: alioqui idem eſſet ac ſi diceret, non poſſe mortuos reuocari ad Pœnitētiam; quod indignum eſt tanto Apoſtolo.

POSTREMO, quia 1. Ioan. 5. vbi dicitur: *Eſt peccatum ad mortem; non pro eo dico, vt roget quis,&c.* ſermo eſt de peccato in Spiritum ſanctum,vt ipſe Auguſtinus confitetur, lib. 1. de ſerm. Domini in monte,cap. 43. & tamen Ioānes de peccatis viuorum loquitur. Sunt quidem aliqui,qui exiſtimant Ioannem loqui de peccatis mortuorum, ac dicere,non eſſe orandum pro illis, qui vſque ad mortē in peccatis ſuis permanſerunt: tamen textus Apoſtoli apertè reclamat; ait enim: *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem; petat,& dabitur ei vita,&c.* quibus verbis præſupponit, poſſe ſciri cum aliquis peccat, an illud peccatū ſit ad mortem, vel non: ac proinde non loquitur de finali impœnitentia, quæ non poteſt cognoſci, niſi poſt mortem. Prætereà, ſi loqueretur de peccatis mortuorum, non diceret: *Si quis ſcit fratrem ſuum peccare*; ſed, Si quis ſcit fratrem ſuum peccâſſe.

TERTIA ſententia eſt, peccatum in Spiritum ſanctum, eſſe peccatum ex malitia, ſicut peccatum ex infirmitate, dicitur peccatum in Patrem, & peccatum ex ignorantia, dicitur peccatum in Filium. Hæc ſententia, præ ceteris videtur placuiſſe Magiſtro ſententiarum in 2. diſt. 43. & B. Thomæ in 2. 2. quæſt. 14. tametſi etiam alias ſententias non repudiant.

Poſſumus autem idem de hac ſententia dicere,quod diximus de ſententia B. Auguſtini, nimirum veram eſſe, ſed non ſatisfacere noſtræ quæſtioni. Nam etſi quodlibet peccatum ex malitia,dici poteſt peccatū in Spiritum ſanctum: tamen non quodlibet peccatum ex malitia eſt illud,de quo Scripturæ loquuntur, quod propriè & ſingulariter dicitur peccatum in Spiritum ſanctum,& quod non remittitur neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Id quod facilè probari poteſt, quia peccatum in Spiritum ſanctum eſt certa quædam blaſphemia,vt patet ex Matth. 12. Marc. 3. & Lucæ 12. peccatum autem ex malitia, neque eſt ſpeciale peccatum, ſed generale; neque ſemper eſt blaſphemia: diuidunt enim auctores huius ſententiæ peccatum in Spiritum ſanctum in

ſex

ſex ſpecies, ex quibus tãtùm vna ad blaſphemiam pertinet.

Eſt igitur QVARTA ſententia, quam veram eſſe non dubitamus, peccatum in Spiritum ſanctum propriè nihil eſſe aliud, quàm veritatem cognitam & manifeſtam, ex malitia improbare, & tanquam dæmoniacã, & deteſtabilem calumniari. Dicitur autem peccatum in Spiritũ ſanctum, non quia non ſit etiam cõtra Patrem & Filium, ſed quia Spiritui ſancto tribuitur operatio miraculorum, & illuſtratio animorum ad cognoſcendam veritatem: ipſe enim eſt qui docet omnem veritatem, Ioan. 16. & qui diuidit ſingulis, pro vt vult, vni gratiam ſanitatum, alteri donum linguarum, &c. & operatur omnia in omnibus 1. Cor. 12. Itaque ille peccat in Spiritum ſanctum, qui cognita veritate Spiritu ſancto illuſtrante, improbat, & ſigna ac prodigia, virtute Spiritus ſancti facta, tribuit Sathanæ.

Hanc ſententiam veram eſſe, PRIMO probatur ex communi conſenſu veterum: ita enim docent Athanaſius in libello de hac re ſcripto, & etiã oratione 2. in Arianos. Chryſoſt. Homil. 42. in Matth. Baſilius in Moralibus, ſumma 35. cap. 1. & in quæſt. compendio explicatis, quæſt. 273. Hilarius in cap. 5. & 12. Matth. Ambro. lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 3. Hieronymus in cap. 12. Matthæi, & in epiſt. ad Marcellam, de blaſphemia in Spiritum ſanctũ, Anſelmus in cap. 12. Matthæi. Richardus de ſancto Victore, in lib. de ſpiritu blaſphemiæ, Theophylactus, & Beda, in c. 12. Matth. & cap. 3. Marci: & ante hos Pacianus in epiſt. 3. ad Sympronianum.

Verum OBSERVANDVM eſt, cùm B. Hieronymus in epiſtola citata dicit, peccatũ in Spiritum ſanctum futurum, ſi quis ante tribunal Iudicis conſtitutus, non ſolùm neget Chriſtum, ſed etiam dicat eum eſſe Beelzebub; non eſſe hęc verba ſimpliciter intelligenda. Tunc enim ſolùm vult B. Hieronymus futurum peccatum in Spiritum ſanctum, ſi is, qui dicit Chriſtum eſſe Beelzebub, non dicat coactus tormentis, ſęd vltrò ex malitia cognitam vęritatẽ oppugnans, vt ex tota illa epiſtola perſpicuum eſt: & tales aliquos fuiſſe ſuo tempore B. Cyprianus teſtatur in ſerm. de lapſis.

SECVNDO, probatur ex eo, quòd Dominus peccatum in Spiritum ſanctum vocat peccatum Phariſæorum, quo dicebant Chriſtum in Beelzebub eiicere dæmonia, vt Marcus cap. 3. ſcribit: peccatum autem hoc Phariſæorum, nihil erat aliud quàm oppugnatio cognitæ veritatis.

Tertio, probatur ex eo, quòd Dominus Matth. 12. diſtinguit blaſphemiam in Filium hominis, à blaſphemia in Spiritum ſanctum. Blaſphemia autem in Filium hominis, ſecundum expoſitionem Athanaſij, & Hieronymi, & aliorum; erat eorum, qui exiſtimantes Chriſtum non eſſe niſi hominem, opera eius calumniabantur, & dicebant: *Ecce homo vorax, & potator vini*, ergo peccatum in Spiritum ſanctum eſt eorum, qui ſcientes Chriſtum in virtute Dei miracula operatum, tamen ex malitia & inuidia, diuina illa opera non Spiritui ſancto, ſed Spiritui immundo adſcribunt.

Ex his deduci poteſt, peccata Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum prior Chriſtum negauit, poſterior apertè perſequutus eſt, non fuiſſe peccata in Spiritum ſanctum. Nam Petrus ex infirmitate negauit, timore videlicet pœnæ: Paulus autem ex ignorantia. 1. Timoth. 1. *Miſericordiam*, inquit, *conſequutus ſum, quia ignorans feci, in incredulitate*. At peccata Iudæorum lapidantium Stephanum, in Spiritum ſanctũ erant: nam cùm reſiſtere non poſſent Spiritui ſancto, qui loquebatur in eo, vt dicitur Act. 6. tamen reſiſtere conabantur. Et idem peccatum à multis Hæreticis committi credibile eſt, qui cùm in Scripturis & Patribus aſſiduè verſentur, vix fieri poteſt, quin intelligant ſe vehementer errare: & tamen ne videantur ſine cauſſa de Eccleſia receſſiſſe, doctrinam cognitam ſatis & exploratam obſtinatè repræhendunt.

Iam verò, qua ratione hoc peccatum dicatur irremiſſibile, dubium eſt propter quatuor loca Scripturæ. Primus eſt, Matth. 12. Luc. 12. & Marci 3. vbi dicitur blaſphemia in Spiritum ſanctum non remitti, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Secundus eſt Hebr. 6. *Impoſsibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c.* Tertius Hebr. 10. *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato.* Quartus 1. Ioan. 5. *Eſt peccatum ad mortem, pro eo non dico vt roget quis.*

Ad Primum locum multiplex reſponſio dari ſolet. Prima eſt Theophylacti in hunc locum Matthæi, & Abulenſis ibidem, peccatum in Spiritum ſanctum dici irremiſſibile, quia nunquam remittitur ſine Pœnitentia, peccatum autem in Filium hominis dici remiſſibile, quia remittitur ſine Pœnitentia, quia enim ex ignorantia procedit, non reputatur verum peccatum. At ſi hæc ſententia vera eſſet, ſequeretur,

retur, omne verum peccatum, quod non eſt ex ignorantia inuincibili, eſſe peccatum in Spiritum ſanctum; quod certò abſurdiſſimum eſt.

SECVNDA eſt Richardi in libello de ſpiritu blaſphemiæ, peccatum in Spiritum ſanctum dici irremiſſibile non ratione culpæ, ſed ratione pœnæ; quia ſi homo Pœnitentiã non agit de hoc peccato, nihil ei remittitur de pœna damnationis, ſi verò Pœnitentiam agit, nihil ei remittitur de pœna temporali, quæ ad ſatisfactionem requitur: alia verò peccata dicuntur remiſſibilia, quia ſemper remittitur aliquid de pœna illis debita, ratione ignorantiæ, vel infirmitatis, quæ peccata illa diminuunt.

CONTRA hanc ſolutionem eſt, PRIMO, quòd omnes alij Patres intelligunt, Dominum eſſe loquutum de remiſſione culpæ. SECVNDO, quia Dominus non dixit: Nihil de hoc peccato remittetur; ſed abſolutè: Hoc peccatum non remittetur: ergo non loquitur de diminutione pœnæ, ſed de abſoluta remiſſione totius peccati. TERTIO, quia ſine ratione aſſeritur, nihil pœnæ relaxari peccantibus in Spiritum ſanctum, ſi Pœnitentiam egerint: nam ſi reuera magno feruore aliquis talis conuertatur, cur non poterit Deus & Eccleſia, vel partem aliquam pœnæ temporalis relaxare?

ALIA igitur ſolutio eſt aliorum, peccatum in Spiritum ſanctum irremiſſibile dici, quia etiamſi remitti poſſit, ſi Pœnitentia adſit, tamen qui ita peccant, ad veram Pœnitentiam non perueniunt, quod iuſto iudicio DEVS eos deſeruerit, & in reprobum ſenſum traditi ſint.

Hæc ſententia videtur eſſe Athanaſij, Hilarij, Hieronymi, & Anſelmi in caput Matthæi duodecimum, videtur tamen temperanda, vt eam temperant Chryſoſtomus in cap. 12. Matth. & Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 4. Nam ſi ſimpliciter intelligamus, peccatum in Spiritum ſanctum nunquam remitti, ſequetur, eos omnes qui ſciunt ſe impugnare cognitam veritatem, meritò deſperare debere de ſalute, quod abſurdiſſimum eſſe videtur: ſequetur etiam, nos non debere pro talibus orare, ſicut pro damnatis non oramus; cùm tamen ſanctus Stephanus orauerit pro lapidatoribus ſuis, quos in Spiritum ſanctum peccare ſciebat, vt habemus Actorum 7. Et beatus AVGVSTINVS libro 1. Rettactat. cap. 19. *De nullo*, inquit, *quamuis peſſimo in hac vita conſtituto, deſperandum eſt; & pro eo non imprudenter oratur,*

de quo non deſperatur. S. AMBROSIVS quoque loco citato probat, peccatum in Spiritum ſanctum per Pœnitentiā poſſe remitti, quia populus Iudæorum, qui dixerat de Chriſto: *In Beelzebub principe Dæmoniorum eiicit dæmonia*; poſteà ad prædicationem B. Petri conuerſus legitur, Actor. 2.

Dicendum igitur, Scripturas & Patres dicere, peccatum in Spiritum ſanctum non remitti, quia ordinariè & vt plurimùm, non curatur: ſicut de aliis peccatis Dominus ait: *Omnia peccata & blaſphemiæ remittuntur*, non quia ſemper, & omnibus remittantur, ſed quia vt plurimùm & ordinariè remittuntur. Sunt autem duæ cauſſæ cur ordinariè incurabile ſit peccatum in Spiritum ſanctum. VNA, quia directè reſiſtit, & repudiat gratiam Dei: quemadmodum ſi ægrotus vnico medicamēto curari poſſet, & illud admittere non vellet, rectè diceretur morbus eius incurabilis. ALTERA, quia cùm ſit peccatum ex malitia, non ex ignorantia vel infirmitate, nihil in ſe habet, vnde vel modicùm excuſari poſſit, ac proinde nihil miſericordiæ meretur: hinc enim Apoſtolus 1. Timoth. 1. *Miſericordiam*, inquit, *conſequutus ſum, quia ignorans feci, in incredulitate.*

Ac ne mirum videatur, ſi peccatum irremiſſibile, dicamus irremiſſibile ordinariè, ſed non abſolutè; conſiderentur alia ſimilia loca. Matth. 19. Dominus ait facilius eſſe, vt camelus intret per foramen acus, quàm vt diues ingrediatur in regnum cœlorum. Quo loco videtur planè diuitibus aditum ad ſalutem intercluſiſſe: & tamen in eodē loco ſubiungit: *Quod impoſſibile eſt apud homines, apud Deum poſſibile eſt.* Et Hierm. 13. dicit Dominus: *Si mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, & pardus varietates ſuas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malè.* & tamen in toto eo libro hortatur eos Deus vt reuertantur, & veniam pollicetur.

Ad SECVNDVM locum ex epiſt. ad Hebræos cap. 6. poſſet PRIMO eodem modo reſponderi, impoſſibile eſſe vt qui ſemel ſunt illuminati, & voluntariè poſteà peccant, ad Pœnitentiam renouentur; non abſolutè, ſed vt in plurimū. SED melior ſolutio eſt, quòd Apoſtolus hìc ſolùm loquatur de pœnitētia, quæ Baptiſmum præcedit: ſic enim exponunt Chryſoſtomus, Ambroſius, & alij Patres. Et ipſe Apoſtolus hoc inſinuat illis verbis: *Qui ſemel ſunt illuminati*, id eſt, baptizati: nam apud veteres, illuminari eſt baptizari. Et illis: *Iterum renouari*, renouamur enim propriè in Baptiſmo. Et illis:

illis: *Iterum crucifigentes Filium Dei.* nam cùm baptizamur, conformamur ſimilitudini mortis Domini, vt dicitur ad Rom. 6. & ſicut Chriſtus tantùm ſemel crucifixus eſt, ita & nos tantùm ſemel baptizamur, & qui vellet iterum baptizari, iterum ſibi Chriſtum crucifigeret.

Ad TERTIVM ex cap. 10. ad Hebręos dico cũ Chryſoſtomo, Ambroſio, & aliis; cùm Apoſtolus dicit, nõ relinqui hoſtiam pro peccato, ſenſum eſſe, non eſſe exſpectandũ alium Chriſtum, qui pro nobis moriatur, vel vt ille, qui ſemel mortuus eſt, iterum veniat moriturus: & conſequenter non eſſe ſecundum Baptiſmum exſpectandum. Eadem enim eſt ſententia huius loci, & ſuperioris.

Ad QVARTVM ex epiſtola Ioannis, Auguſtinus de correptione & gratia, cap. 12. & Gregor. lib. 6. moral. cap. 31. ſiue vltimo, dicunt, peccatum ad mortem, eſſe peccatũ in quo homo perſeuerat vſq; ad mortem. Sed tunc non dixiſſet: *Si quis ſcit fratrem peccare,* ſed, Si quis ſcit peccaſſe non ad mortem: non enim cognoſci poſſet peccatum ad mortem, niſi poſt mortem eius, qui illud cõmiſit. Ambroſius lib. 1. de Pœnitent. cap. 9. dicit, Ioannem non dixiſſe vt nemo oret pro iis, qui peccant peccata ad mortem, id eſt, grauiſſima peccata; ſed ſolùm vt non orent homines vulgares, & imperfecti, ad quos epiſtolam illã ſcribebat: grauiſſima enim peccata, perfectis oratoribus indigent. Hier. lib. 2. in Iouinianum vltra medium, verſus finem, tractans hunc locũ, dicit nihil hîc ſignificari aliud, niſi pro peccato ad mortem difficulter orationem exaudiri. Et hic videtur veriſſimus eſſe huius loci ſenſus: nam immediatè anteà dixerat Ioannes: *Scimus quoniam audit nos, quidquid petierimus ab eo.* idcirco ne putaremus hoc habere locum etiam in petitionibus quibuſlibet, quas pro aliis offerimus; ſubdit: *Qui ſcit fratrẽ ſuum peccare non ad mortem, petat, & dabitur ei, &c.* id eſt, cum fiducia petat, nam impetrabit. Si verò peccatum eſt ad mortem, id eſt, grauiſſimum ex genere illorum, quæ ordinariè non remittuntur, ſed puniuntur æterna morte: *Non dico, vt roget quis,* id eſt, non prohibeo quidem orare, ſed non audeo polliceri, quod facilè impetrabitis; ideò non dico vt roget quis, nimirum cum illa certa fiducia impetrandi: ſæpe enim Deus in tali negocio preces Sanctorum non audit, iuxta illud Hierm. 7. *Noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te.*

CAPVT XVII.

Contritionem imperfectam, ſiue attritionem ex timore pœnæ ortam, bonam atque vtilem eſſe.

DECIMA ſequitur quæſtio; Vtrum Contritio, ſiue Attritio quæ oritur ex timore ſeruili, ſit bona: ſiquidem Martinus Lutherus (vt oſtendimus ex multis eius teſtimoniis in lib. 1. cap. 6.) initio defectionis ſuæ apertè dicebat, Contritionem ex timore ſeruili ortam, facere hominem hypocritam, & magis peccatorem. Et quamuis Lutherani poſteà ab ea ſententia receſſerint, & iam communiter doceant, timorem pœnæ vtilem eſſe, atque inde Pœnitentiam inchoari, vt perſpicuum eſt ex Kemnitio in 2. part. Examinis, pag. 954. & ex Caluino lib. 3. Inſtit. cap. 3. §. 7. tamen operæ pretium eſſe duximus, Lutheri ſententiam à Leone X. primùm in Bulla contra articulos Lutheranos, deinde à Concilio Oecumenico Tridentino, ſeſſ. 14. can. 5. damnatam; teſtimoniis Scripturarum, veterum traditione, & rationibus confutare.

Sed antequam ad argumenta veniamus, exponendum erit paucis, de quo timore pœnæ potiſſimùm controuerſia ſit: poſſumus enim doctrinæ cauſſa quatuor timores diſtinguere, qui omnes pœnam, non culpam reſpiciant.

PRIMVS eſt timor naturalis, qui paſſio quædam eſt partis inferioris: & de hoc timore nulla controuerſia eſt, tùm quod hic timor non ſe extendat ad pœnas æternas, quæ ſola fide comprehenduntur, tùm etiam quod neq; ſit bonus, neque malus, nec ſolùm in hominibus, ſed etiam in pecudibus reperiatur. Errat enim Rupertus Abbas lib. 9. de operibus Spiritus ſancti, cap. 5. vbi duos timores malos à duobus bonis diſtinguens, priorem malum eſſe dicit eum, qui in quatuor præcipuis animæ paſſionib⁹ numeratur, quę ſunt, timor, cupiditas, dolor, & gaudium: poſteriorem eſſe vult eum, qui naſcitur ex fide, ſed hominem non corrigit, qualis fuit in Felice Præſide Iudęæ, qui diſputãte Paulo Act. 24. de Iudicio futuro, valde perterritus eſt, ſed inde non euaſit melior. At paſſiones illæ animæ non rectè dicuntur malæ, cùm moraliter nec bonæ, nec malæ vocari poſſint, quippe quas

non habemus in poteſtate; naturaliter autem bonæ ſint, & à Deo ad multa commoda nobis ingenita, vt ſanctus Baſilius demonſtrat in orat. contra iraſcentes. Timor autem ille qui ex fide oritur, non ideò malus dici debet, quia hominem non corrigit, alioqui ipſa etiam fides dici poſſet mala, quando hominem non corrigit; ſed vitium illud non fidei, vel timoris, ſed hominis eſt, qui fidei ac timoris ductum non ſequitur.

ALTER timor eſt is, quem Theologi mundanũ appellare ſolent; cùm videlicet quis ita pœnas à rebus creatis infligendas metuit, vt propterea in creatorem peccare non metuat; qualis timor in Petro fuit, cùm Chriſtum negauit. Neq; de hoc timore vlla quæſtio eſſe poteſt: is enim timor conſenſu omnium malus eſt, & ab ipſo Chriſto damnatus, Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* & ab Apoſtolo Petro, 1. Petri 3. *Timorem eorum ne timueritis, Dominum autem* CHRISTVM *ſanctificate in cordibus veſtris.* & ab Iſaia, cap. 51. *Quis tu, vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum, ita areſcet?* Hunc eundem timorem ſanctus Baſilius in explicatione Pſalmi 33. hoſtilem appellat, ac ſobolem incredulitatis eſſe dicit; & de eodem diſputat S. Auguſtinus ſerm. 18. de verbis Apoſtoli.

TERTIVS eſt timor pœnæ, quem Deus ipſe peccatoribus cõminatur; ſed cum timore offenſionis diuinæ ita coniunctus, vt licet homo vehementer pœnam timeat, magis tamen offenſionem Dei, quàm pœnam illam timeat. Atque hic timor ſeruilis dici ſolet ſecundum ſubſtantiam, ſed abſque ſeruilitate, & ordinatus, ac bonus eſt; neque de eo quęſtio eſſe poſſe videtur, ac ne ipſe quidem Lutherus, vt exiſtimo, timorem iſtum reprehendiſſet. Nam & Dominus hortatur ſanctos Martyres Matth. 10. vt timeant eum, qui poteſt animam & corpus perdere in Gehennam: & ſancti Patres hunc timorem paſſim laudant, & in ipſis etiam iuſtis hominibus locum habere dicunt. S. Baſilius oratione in Pſal. 33. docet peccatorum tentationes repellendas à viris iuſtis timore futuri Iudicij. Et oratione in principiũ Prouerbiorum, dicit homines iuſtos hoc timore impediri ne peccent, non ſecus ac impediuntur clauis, qui cruci affixi ſunt, ne ſe commoueant, iuxta illud Pſal. 118. *Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.* S. Ioannes Chryſoſtomus

homil. 15. ad populum Antiochenum, ſcribit, metum Gehennæ eſſe in anima hominis iuſti quaſi militem fortem & armatum, qui fures & latrones, & omnes hoſtes procul arcetà domo. S. Ambroſ. in Pſal. 118. ſerm. 21. ſcribit, ſanctos Martyres in agone martyrij conſtitutos, timore Gehennæ ante oculos mentis propoſitæ, vincere ſolitos earum pœnarum timorem, qui à perſequutoribus & carnificibus ingerebatur. S. Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium de ſeruanda virginitate, ſcribit ſe metu Gehennæ ſolitudinem, & genus vitæ duriſſimum elegiſſe. S. Auguſtinus in lib. de gratia & libero arbitrio; cap. 18. ſcribit, ſanctis viris timorem illum à Deo donari, de quo Dominus ait: *Timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in Gehennam,* & lib. de ſancta virginitate, cap. 38. apertè docet, hunc timorem à charitate nequaquam excludi. Denique ſanctus Gregorius homil. 26. in Euangelia, omnes hortatur, vt futurum Iudicium timeant antequam veniat, ne poſteà cùm appropinquare cœperit, timere debeant.

QVARTVS timor eſt propriè ſeruilis, quo videlicet ita peccator Deum punientem timet, vt ſolius pœnæ fugiendæ cauſſa à peccatis perpetrandis caueat, & de perpetratis doleat: quem timorem ita explicat S. AVGVSTINVS conc. 25. in pſal. 118. *Timor quo non amatur iuſtitia, ſed timetur pœna, ſeruilis eſt, quia carnalis eſt, & ideò non crucifigit carnem. Viuit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando ſperatur impunitas; cùm verò pœna creditur ſequutura, latenter viuit, viuit tamen: mallet enim licere, & dolet non licere, quod lex vetat, quia non ſpiritaliter delectatur eius bono, ſed carnaliter malum metuit, quod minatur.*

De hoc igitur timore tota controuerſia eſt, hunc enim Luther⁹ damnabat, vt qui faceret homines hypocritas, magiſque peccatores; & hunc eundem Tridentina Synodus ſeſſ. 14. cap. 4. bonum atq; vtilem eſſe, & à Deo excitari docet. Quæ ſententia probatur PRIMO ex verbis illis Dauidis, Pſal. 110. & Salomonis, Prouerb. 1. *Initium ſapientiæ timor Domini.* & Eccleſiaſt. cap. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.* & cap. 25. *Timor Domini initium dilectionis eius.* Hæc dicuntur de timore qui eſt in peccatoribus, & qui dilectionem præcedit: in peccatoribus autem & ante dilectionem, timor filialis eſſe non poteſt, ſed tantùm ſeruilis.

ITEM

Item Iſaiæ 26. ſecundum verſionem LXX. *A timore tuo concepimus, & peperimus Spiritum ſalutis.* Hiere. 5. *Me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis, dicit Dominus?* Mal. 1. *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum: Si ego pater, vbi eſt honor meus? ſi dominus, vbi timor meus?* Quo loco Dominus exigit timorem à ſeruis, qui eum vt patrem amare non nouerant.

Illud Etiam Domini, Matth. 10. *Timete eum, qui poteſt corpus & animam perdere in Gehennam*: etiamſi ad iuſtos pertineat, qui timore iſto iuuantur ne peccent; tamen dubitari non poteſt, quin etiam ad iniuſtos referri debeat, qui timore eodem iuuantur, vt ad pœnitentiam veniant.

Praeterea Scripturæ paſſim terrorem incutiunt peccatoribus, nec ſanè ad alium finem, niſi vt timorem concipiant, & ex eo timore pœnitentiam meditentur. Deuter. 32. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima.* Pſal. 7. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum, & in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit.* Iſai. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Ionas cap. 3. illa comminatione Niniuitas conuertit, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Matth. 3. Ioannes Baptiſta ex timore pœnæ ad pœnitentiam homines adducere ſatagebat: *Genimina viperarum, quis vobis demonſtrauit fugere à ventura ira?* & rurſus: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.* Et Chriſtus ipſe Matth. 5. 13. 24. & 25. Mar. 9. Luc. 12. & alibi ſæpiſſimè, ignem Gehennæ, ſtridorem dentium, tenebras exteriores, vermem non morientem, & flammas inextinguibiles minabatur.

Deniqve eædem Scripturæ timorem iſtum à Deo inſpirari tam apertè docent, vt nimis magna temeritas videri debeat, ſi quis eum adhuc damnare voluerit. Rom. 8. *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, &c.* quo loco beatus Paulus docet, in Teſtamento veteri datum à Deo ſpiritum ſeruitutis, quo timeretur; quemadmodum in Teſtamento nouo dedit ſpiritum adoptionis, quo diligeretur. Iſai. 63. *Quare nos errare feciſti de via tua? induráſti cor noſtrum ne timeremus te?* vbi lamentatur Propheta, quòd Hebræi caruerint dono timoris, quo conuerti ad Dominum potuiſſent. Nam (vt re-

ctè docet S. Auguſtinus in epiſt. 105. ad Sixtum) non indurat Deus impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam.

Accedat nunc traditio veteris Eccleſiæ. Tertullianus in lib. de Pœnitentia: *Si de Exomologeſi,* inquit, *retractas, Gehennam in corde conſidera, quam tibi Exomologeſis extinguit: & pœnæ magnitudinem prius imaginare, ut de remedij adeptione non dubites.* Idem lib. 2. in Marcionem, timorem Iudicij bonum, & ſalutarem eſſe demonſtrat.

Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum, ante medium: *Fides,* inquit, *eſt prima ad ſalutem inclinatio, poſt quam timor, & ſpes, & Pœnitentia.* Et infra: *Qui timorem damnant, ij legem etiam inſectantur: quòd ſi legem, clarum eſt, quod & eum qui legem tulit.*

Sanctus Cyprianus in ſermone de lapſis, cùm ad timorem lapſos hortaretur: *Deus,* inquit, *quantum pietate patris indulgens ſemper & bonus eſt: tantum iudicis maieſtate timendus eſt.*

Sanctus Basilius oratione in Pſalm. 33. *Timor,* inquit, *ſalutaris, qui ad ſanctitatem deducit, & animæ diuinitùs inſitus eſt, qualis exiſtat, ſi cupis audire, attende: quando fortè te ad aliquod peccatum videris paratum, illud horribile mandatum, & Chriſti Iudicium cogita, &c.* vide eundem oratione in principium Prouerbiorum.

Sanctus Pacianus in Paræneſi ad Pœnitentiam, ferè extrema: *Timete,* inquit, *dilectiſſimi iuſta iudicia, omittite errorem, damnate delicias: properat iam tempus extremum: Tartarus & Gehenna laxatos impiis ſinus pandunt: poſt animarum tempeſtiua ſupplicia, rediuiuis quoq; corporis pœna ſeruatur, &c.*

Sanctus Ambrosius in libello ad virginem corruptam, cap. 8. *Pœnitentia,* inquit, *non verbis agenda eſt, ſed & actu. Hæc autem ſic agitur, ſi tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit, & ſi te iam credas propè ipſas poſitam tenebras exteriores.*

Sanctus Hieronymus in commentario ad cap. 1. Malachiæ: *Vult,* inquit, *Deus, ut primum eius filij ſimus, & bonum voluntate faciamus: ſi hoc conſequi nolumus; ut ſaltem nos ſeruos habeat, à malis per ſuppliciorum formidinem recedamus, ut de timore ſeruorum ad gratiam filiorum tranſeamus.* Et in caput ſecundum Micheæ: *Vt qui pudore,* inquit, *vel verecundia*

dia non tenentur, agant Pœnitentiam ſaltem comminatione pœnarum.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in primo libro de compunctione cordis, extremo: *Hoc ſolùm eſt, quod expoſcitur à nobis, vt ſemper recordemur mala noſtra, & ad animum reuocemus, & conſcientiam geſtorum noſtrorum habeamus ante oculos, vt pro his ſupplicemus Deo, vt Gehennam ponamus in conſpectibus noſtris, & Angelos, qui in die Iudicij vbiq; diſcurrunt, & congregant de omni orbe terrarum eos, qui trudendi ſunt in Gehennam ignis, ac ſupplicijs tradendi, &c.* vide etiam homil. 15. ad populum Antiochenum.

S. AVGVSTINVS in Pſal. 127. in illud: *Beati omnes, qui timent Dominum. Ille,* inquit, *timor nondum caſtus, præſentiam Domini & pœnas timet, timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, ſed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in Gehennam. Bonus eſt & iſte timor, vtilis eſt.* Et tract. 9. in epiſtolam Ioannis: *Stimulat,* inquit, *timor, ſed noli timere, intrat charitas, quæ ſanat quod vulnerat timor; timor Dei ſic vulnerat, quomodo medici ferramentum putredinem tollit, opus eſt ergo vt intret timor primò, per quem veniat charitas: timor medicamentum, charitas ſanitas.*

Ioannes CASSIANVS libro 4. de inſtitutis renunciantium, capite 39. *Principium,* inquit, *noſtræ ſalutis, eiuſdemq; cuſtodia, ſicut dixi, timor Domini eſt: per hunc enim, & initium conuerſionis; & vitiorum purgatio, & virtutum cuſtodia his qui imbuuntur ad vitam perfectionis, acquiritur.* Vide etiam eundem collat. 3. cap. 4. & collat. 11. cap. 6.

S. GREGORIVS homil. 34. in Euangel. *Praua mens,* inquit, *ſi non priùs per timorem euertitur, ab aſſuetis vitiis non emundatur.*

S. BERNARDVS in ſerm. de S. Maria Magdalena, quaſi præuidiſſet Lutherum ſoli fidei omnia tribuentem: *Fallitur,* inquit, *qui ſic oſculatur miſericordiæ pedem, vt pedem Iudicij non attendat; qui totum de miſericordiæ pede præſumit, hoc ſolùm ad ſalutem ſufficere credens, quòd credit.* Et in libro de præcepto & diſpenſatione: *Bonus quidem,* inquit, *obedientiæ gradus eſt, iuxta Magiſtri noſtri ſententiam, ſiue propter metum Gehennæ, ſiue propter profeſſionem ſanctam quam profeſſus eſt, quiſquis obediat: melior tamen, cùm ex Dei amore obeditur.*

ACCE-

Accedat deniq; etiam ratio; nam conſentaneum eſt naturæ, ac rationi, timere malum quod accidere poteſt, ac præſertim malum ſummum, & ſempiternum, qualis eſt cruciatus Gehennæ. Deinde, timoris huius effectus optimus eſt; aut enim coërcet voluntatem à peccando, aut ſaltem impedit opus: non poteſt autem arbor mala bonos fructus facere. Postremo, non ſolùm Deus cauſſa eſt huius timoris, ſed etiam probabile eſt, hunc eundem timorem inter illa præclara ſeptem dona ſancti Spiritus numerari, vt ex Scholaſticis docuerunt Alexander in 3. p. ſummæ Theologicæ. quæſt. 76. m. 2. & ſanctus Bonauentura in 3. Sentent. diſt. 34. parte 2. artic. 1. quæſt. 1. & ex antiquis Doctorib. ſanctus Auguſtinus, & ſanctus Gregorius, duæ columnæ Eccleſiæ.

S. Auguſtinus tract. 9. in epiſt. Ioannis, docet timorem ſeruilem eſſe, de quo loquitur Salomon cùm ait Prouerb. 1. *Initium ſapientiæ timor Domini;* quod etiam docent, S. Baſilius oratione in principium Prouerbiorum, Beda in 1. cap. Prouerb. Bernardus homil. 23. in Cantica, & epiſt. 9. ad Epiſcopum Colonienſem, & Magiſter cum Theologis Scholaſticis in 3. Sentent. diſt. 34. Rursus idem Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Domini in monte, cap. 9. & Gregorius homil. 19. in Ezechielem, ſcribunt de eodem timore loquutum eſſe Salomonem, qui ait: *Initium ſapientiæ timor Domini;* & Iſaiam cap. 11. qui vltimo loco inter dona ſancti Spiritus poſuit Spiritum timoris Domini. Igitur ex ſententia Gregorij, & Auguſtini, inter ſeptem dona Spiritus ſancti timor ſeruilis locum ſuum habet. Adde, quòd Gregorius loco citato diſertis verbis tradit, Spiritum timoris Domini, de quo loquitur Iſaias, eſſe timorem pœnæ, qui minuitur creſcente charitate. Et Auguſtinus in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. docet Spiritum timoris Domini, quem inter dona Spiritus ſancti poſuit Iſaias, non eſſe timorem illum, quo Petrus Chriſtum negauit, ſed illum, de quo Dominus ait: *Timete eum, qui poteſt corpus & animam perdere in Gehennam.* qui quidem timor ſeruilis eſt, ſaltem ſecundum ſubſtantiam.

Neque his repugnat, quòd in Chriſto fuerint omnia dona Spiritus ſancti, in quo tamen timor ſeruilis non fuit. Nam neq; timor ille caſtus fuit in Chriſto, quo timemus, ne fortè Deum offendamus: ſciebat enim ille ſe impeccabilem

lem eſſe; & tamen quis affirmare auderet, timorem illum caſtum inter dona Spiritus ſancti non eſſe numerandum? Igitur Propheta Iſaias, per Spiritum timoris Domini, intellexit timorem Domini in vniuerſum, vt compræhendit ſeruilem & filialem: Chriſtus autem repletus fuit Spiritu timoris Domini, non ſecundum omnes ſpecies timoris, ſed solùm ſecundum ſpeciem timoris filialis, quatenus reſpicit reuerentiam patris, qui ſolus in ipſo eſſe potuit.

CAPVT XVIII.

Soluuntur obiectiones.

MARTINVS Lutherus in ſermone de Pœnitentia, & in aſſertione articuli ſexti, aduerſus ea quæ iam explicata & conſtituta ſunt, pauca quædam obiicit argumenta, quæ licet iam olim à viris doctiſſimis Ioanne Roffenſi, & Ruardo Tappero diſſoluta fuerint, nihil tamen oberit, ſi etiam à nobis breuiſſimè diſſoluantur.

PRIMO igitur obiicit, Contritionem ex timore præcepti & minarum, extortam, ac violentam eſſe, & augere peccatum, non minuere. Nam remoto præcepto & minis, qui anteà ex timore dicebant ſibi diſplicere peccatum, iam dicerent placere, & eo magis peccant, & peccatis ſuis afficiuntur, quo magis coguntur: non autem volunt illa odiſſe; ſiquidem lex & cognitio peccati, magis abundare facit peccatum, vt ait Apoſtolus ad Rom. 5.

RESPONDEO, dubitari non poteſt, quin dolor de peccato ex ſolo timore legis & pœnarum profectus, non ſit ita liber ac voluntarius, vt eſt ille, qui oritur ex amore iuſtitię, & Dei: ſimpliciter tamen liber, & voluntarius eſt etiam ipſe; cùm ex deliberato conſilio, & electione naſcatur, & poſſit homo, vt etiam reipſa multi faciunt, malle peccando præſenti iucunditate frui, quàm non peccando futuras pœnas euadere. Sed etiamſi dolor iſte aliquo modo extortus dici queat, non ideò tamen eſt malus, nęq; peccatum auget, ſed bonus eſt, & à peccato retrahit: alioqui lex ipſa quæ timorem incutit, eſſet mala, & Deus, qui timorem illum inſpirat, mali auctor eſſet. Quod autem nitamur in vetitum, & inde peccatum abundet ex cognitione legis, & timore pœnarum;

narum; non oritur ex lege, vel timore, ſed ex corrupta hominis voluntate, quæ ex bono accipit occaſionem mali. Quocirca B. Paulus apertè ſcribit, non à lege occaſionem dari, ſed ex lege occaſionem accipi: *Quid ergo*, inquit ad Roman. 7. *dicemus? lex peccatum eſt? abſit: ſed peccatum non cognoui niſi per legem, nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.* Et infrà: *Peccatum occaſione accepta, per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit: itaq; lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum.* Quod idem de timore dici poteſt, eſſe videlicet eum ſanctum, & bonum, cùm ex ſe retrahat à peccando, licet interdum corrupta hominis voluntas eo magis concupiſcat, quo magis ab opere coërcetur.

Sed ſciendum eſt præterea, duos quaſi gradus diſtingui poſſe in timore ſeruili. PRIMVS eſt, quando impedit opus peccati externum, ſed non voluntatem: & hic timor eſt bonus, & bonæ rei cauſſa, quia bonum eſt impediri opus externum; ſed quia coniunctus eſt cum mala voluntate, non gignit Contritionem neque Attritionem. SECVNDVS eſt, quando non ſolùm opus externum peccati, ſed etiam voluntatem peccandi coërcet: ſæpe enim homines etiamſi nondum toto corde Deum diligant, tamen conſideratis malis effectibus peccati, & ſuppliciis æternis, ad quæ ipſos perducit; ſimpliciter odium contra peccatum concipiunt, & ſeriò abiiciunt peccandi voluntatem. Et hic timor eſt melior, neque ex eo vllo modo creſcit peccandi voluntas; & de eo loquuntur Theologi, cùm dicunt, Attritionem ex timore conceptam, diſpoſitionem eſſe ad iuſtificationem, & Sacramento accedente, reuera iuſtificare, vt perſpicuum eſt ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. cap. 4. vbi legimus, attritionem diſponere ad iuſtificationem, ſi voluntatem peccandi excludat.

SECVNDO obiicit idē Lutherus in eodem ſerm. de Pœnitentia, neminem poſſe perfectè odiſſe aliquid, cuius contrarium non priùs dilexerit, cùm amor ſit prior odio, & odium ex amore naturaliter fluat; proinde non eſſe verum odium peccatorum, quod ex timore pœnarum oritur, ſed illud ſolùm, quod naſcitur ex amore iuſtitiæ: atque ideò peccatores hortatur, vt ſi veram pœnitentiam concipere volunt,

non

non attendant ad peccati fœditatem, ſed ad ſpeciem, & pulchritudinem virtutis.

RESPONDEO, ſi admitteremus quod Lutherus aſſumit, nihil aliud inde efficeretur, niſi dolorem de peccatis ob timorem pœnæ non eſſe perfectum odium peccatorũ, quod quidem nos minimè negamus: fatemur enim perfectum odium peccati eſſe illud, quod ex amore Dei iuſtitiæque procedit, & ideò dolorem, ſiue odium ex timore pœnæ conceptum, non Contritionem, ſed Attritionem nominamus. Veruntamen principium illud Lutheri, non poſſe videlicet aliquid verè perfecteq; odio haberi, cuius contrarium priùs non diligatur; non habet locum niſi in iis rebus, quæ propter ſe odio habentur: nam ſi quid alterius rei gratia odio habeatur, verè ac perfectè odio haberi poterit, ſi res illa diligatur, cuius cauſſa iſtud odio habetur. Hoc modo ſæpe cibum ſuauem deteſtamur, non quòd eius contrarium, id eſt, cibum inſuauem diligamus, ſed quia diligimus ſanitatem, cui cibus ille ſuauis creditur obfuturus: Sic igitur peccata veriſſimo, vehementiſſimoq; odio proſequi poſſumus, etiamſi contrarias illi virtutes minimè diligamus, quia diligimus felicitatem, à qua peccando nos excludi, atq; excidere perſuaſi ſumus.

PORRO, cohortatio illa Lutheri, vt pœnitentiam acturus, non in ea damna quæ gignit peccatum, ſed in ſpeciem virtutis oculos mentis intendat; prorſus intempeſtiua eſt. Qui enim ſordibus peccatorum aſſuetus eſt, non mouetur ad ſpeciem virtutis; neq; fieri poteſt vt auaro liberalitas, luxurioſo caſtitas, ſuperbo humilitas repentè placere incipiat, niſi Deus ſingulari miraculo in momento hominem aliquem diuinitùs illuſtrare, & immutare voluerit. At ſupplicia, quæ Deus peccatoribus comminatur, facilè poſſunt cuiuſlibet hominis, quamuis impij & nefarij animum permouere: & idcircò ordinariè diuina prouidentia à timore pœnarum incipere ſolet, cùm peccatorem ad pœnitentiam ducit. Verè enim à Dauide, & Salomone ſcriptum eſt: *Initium ſapientiæ timor Domini.* & AVGVSTINVS tract. 9. in epiſt. Ioannis, verè dixit: *Si nullus eſt timor, non eſt, quà intret charitas. Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, ſeta priùs intrat, ſed niſi ſeta exeat non ſuccedit linum: ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceretur charitas.*

TERTIO,

Tertio, idem Lutherus in aſſertione att. 6. multa dicit vt probet, Contritionem ex timore pœnarum conceptam, eſſe hypocriſim quandam, & homines hypocritas facere: ſed ſumma ratiocinationis hæc eſt. Quod non fit ex corde ac ſincerè, ſimulatum & hypocriticum eſt, iuxta illud Matth. 15. *Cor eorum longè eſt à me*: rurſus quod non fit ex charitate, non fit ex corde, & nihil, vanum, & falſum eſt, 1. Cor. 13. igitur quod non fit ex charitate, ſimulatum & hypocriticum eſt. At Contritio ex timore concepta, non oritur ex charitate; ergo ſimulata, & hypocritica eſt.

Respondeo, prima propoſitio veriſſima eſt, at ſecunda falſiſſima. Quod enim non fit ex charitate, non eſt quidem meritorium vitæ æternę, quam Deus promiſit diligentibus ſe, Iac. 1. tamen verum, ſincerum, & vtile eſſe poteſt. Qui enim orat pro remiſſione peccatorum, & charitate accipienda, non fruſtrà laborat, etiamſi ex charitate, quam nondum habet, id facere nequeat: & qui peccatum odit, quia ad interitum ſempiternum ducit, verè, ac ſeriò peccatum odit, ſicut verè, ac ſeriò interitum ſempiternum timet: & qui peccata ſua eleemoſynis redimebat iuxta conſilium Danielis, vel ad Ionæ prędicationem vrbis euerſionem metuentes, ieiunio ac cilicio ſe affligebant, nequaquam hypocritæ erant. Neq; Apoſtolus Paulus 1. Corinth. 13. ſcripſit, id quod fit ſine charitate, nihil, vanum, & falſum eſſe; aut fidem, linguas, prophetiam, ſcientiam, miracula, ſine charitate nihil eſſe, aut vana & falſa eſſe: ſed hominem, qui illa omnia ſine charitate habet, nihil eſſe, quia non eſt amicus Dei, neq; illa omnia ſi charitas abſit, beatum illum vnquam facient.

Qvarto obiicit idem Lutherus in epiſt. ad Vicarium ordinis ſui, Pœnitentiam nihil amarum, aut aſperum, ſed rem dulcem, & ſuauem ſonare, timor autem pœnam habet, vt ſcribit S. Ioannes.

Respondeo. Id nimirum Lutherani audire cupiunt, pœnitentiam agi ſuauiter dormiendo, ac potando: quibus aptiſſimè conuenit quod ſcribit Tertvllianvs in lib. de Pœnitentia, cùm ait: *Num ergo in coccino, & Tyrio pro delictis ſupplicare nos condecet? cedò acum crinibus diſtinguendis, & puluerem dentibus elimandis, & biſulcum aliquid ferri vel æris, vnguibus repaſtinandis: ſi quid ficti nitoris, ſi quid coacti ruboris, in labia aut genas vrgeat: præterea exquirito balneas latio-*

latiores, hortulani maritimiuè receſſus; adiicito ad ſumptum, conquirito altilium enormem ſaginam, defecato ſenectutem vini. Cùm quis interrogârit, cur anima largiaris? Deliqui (dicito) in Deum, & periclitor in æternum perire. Hæc ille. Non ſic Petrus, qui fleuit amarè; non ſic Publicanus, qui præ confuſione non audebat oculos ad cœlum leuare, & cum dolore pectus ſuum percutiebat: non ſic mulier illa peccatrix, quę, vt S. loquitur Gregorius hom. 33. tanto dolore ardebat, vt etiam inter epulas flere non erubeſceret. Deniq; longiſſimè abeſt pœnitentia iſta Lutheri, tota ſuauis & blanda, ab illius præceptis, qui iubet affligere animos, ſcindere corda, luctū facere quaſi vnigeniti.

QVINTO poſſet obiici, quòd timor ſeruilis inordinatus videatur, ac per hoc etiam malus, cùm magis pœnam, quàm culpam timeat.

RESPONDEO, argumentum rectè probat eos, qui timorem ſeruilem habent, inordinatos ac malos eſſe, non tamen ipſum timorem inordinatum eſſe, vel malum. Nam timor ſeruilis non dicitur ſeruilis ab aliqua forma ſeruilitatis ſibi intrinſeca, & eſſentiali, ſed à forma ſeruilitatis extrinſeca ſibi, intrinſeca autem ſubiecto ſuo. Dicitur enim timor ſeruilis, quia reperitur in ſeruis, quaſi diceretur timor ſeruorum: quomodo fides informis eſt fides hominum peccatorum, ſed ipſa non eſt peccatum, quia informitas eſt coniuncta cum fide, ſed non eſt illi intrinſeca. Itaque qui ſeruiliter timet, malus eſt, quia pluris facit pœnam quàm culpam, ſed timor ipſe non eſt malus, ſed bonus: quia non ideò ille eſt malus, quia vehementer timet pœnam, ſed quia non vehementius timet culpam; quòd autem non vehementius culpam timeat, non oritur ex timore pœnæ, ſed ex defectu charitatis. GREGORIVS in primum cap. Cant. *Recti,* inquit, *diligunt te, non recti adhuc timent te.*

DICES, ſi hæc ita ſe habent, cur non poteſt etiam timor mundanus bonus & ſanctus nominari, licet mali ſint, qui illum habent? quòd enim peccet qui timore mortis Chriſtum negat, non videtur adſcribendum timori, mors enim iure timetur; ſed defectui charitatis. RESPONDEO, maximum eſt diſcrimen inter timorem ſeruilem, & timorem mundanum: timor enim ſeruilis, timor Dei eſt; timor mundanus, timor creaturarum.

Ex hoc autem diſcrimine duo alia oriuntur. ALTERVM

eſt, quòd timor ſeruilis, licet cum peccato coniunctus ſit, tamen non eſt peccati cauſſa: neq; enim fieri poteſt, vt quis ideò Deum offendat, quia Deum timet, ſed contrà potiùs à peccando ſe abſtinet, quia Deum timet; & huius boni effectus non niſi bona cauſſa eſſe poteſt. Timor autem mundanus non ſolùm cum peccato coniunctus eſt, ſed eſt etiam peccati ipſius cauſſa, propterea enim timidus Deum offendit, quia nimis timet creaturam, & ex eo timore peccatum eligit, tanquam medium ad fugiendum malum temporale quod timet: & huius mali fructus non niſi mala arbor cauſſa eſſe poteſt.

ALTERVM eſt diſcrimen, quòd timor ſeruilis non poteſt eſſe nimius intenſiuè: nemo enim Deum iratum, aut ſempiternum exitium nimis timere poteſt; quin etiam nemo tantum in hoc mundo timet Gehennam, quantum timeret ſi eam benè perſpectam haberet. Poteſt quidem Gehenna nimis timeri appreciatiuè, vt ſi quis, data optione, mallet Gehennam fugere, quàm peccatum: ſed iſte exceſſus non oritur ex vitio timoris, quaſi ille in ſe ſit nimius, & proinde ſit cauſſa malæ æſtimationis, ſed ex defectu charitatis. Itaque qui plus timet pœnam Gehennæ, quàm culpam, non ideò peccat, quia nimium timet pœnam Gehennæ, ſed quia defectu charitatis non tantum culpam timet, quantum deberet. At mundanus timor, quia timor eſt mali creati, finiti, ac temporalis, facile poteſt eſſe nimius non ſolùm appreciatiuè, ſed etiam intenſiuè: & plerumq; ideò nimius eſt appreciatiuè, quia nimius eſt intenſiuè; & tunc propriè dicitur timor mundanus. Quare mundanus timor in ſe, atque intrinſecè, inordinatus & malus eſt.

VLTIMO poſſet obiici, peccare eos, qui Deum diligunt propter aliud: proinde peccare etiam eos, qui Deum timēt propter aliud, id eſt, ad fugiendas pœnas.

SED facilis reſponſio eſt. Nam quia obiectum amoris eſt bonum, & timoris malum: & Deus in ſe bonus eſt, vel potiùs ſummum atq; infinitum bonum; non autem eſt in ſe malus, ſed ſolùm in effectis, quibus iuſtè peccatores affligit: idcircò propter ſe diligendus eſt, timendus autem propter aliud. Atque hæc de tota hac diſputatione ſint ſatis.

Vna quidem adhuc quæſtio tractari potuiſſet: An videlicet Attritio, ſiue imperfecta Contritio, quam certum eſt ſine Sacramento non ſufficere ad iuſtificationem; ſufficiat

cum

cum Sacramento, ita vt pœnitens ex attrito virtute Abſolutionis fiat contritus, & iuſtificetur. Lutherus enim id aliquando negauit, vt perſpicuum eſt ex eius reſponſione ad dialogum Sylueſtri Prieratis, vbi de concluſione ſexta loquens: *Error eſt*, inquit, *quod attritus fiat contritus virtute Clauium.* Ceterùm diſcipuli eius, qui Contritionem in terroribus conſtituunt, & ſoli fidei ex verbo Abſolutionis conceptæ, quæ terrores illos conſequitur, iuſtificationem adſcribunt; nullo modo negare poſſunt, quin attritio, & ſola non ſufficiat, & cum Abſolutione ſufficiat: vt in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. declaratum eſt. PORRO, verbum Abſolutionis eam vim habere, vt verè peccata remittat, & hominem per attritionem diſpoſitum, ſed nondum à peccato liberum iuſtificet, & Deo reconciliet, de qua ſola re dubitari poterat; in ſequenti libro, cum de Abſolutione diſputabitur, oſtendetur.

LIBER TERTIVS DE POENITENTIA:

In quo de Confeſsione diſſeritur.

De CONTRITIONE, QVAE PRIma pars eſt Sacramenti Pœnitentiæ, diſſeruimus libro ſuperiore: ſequitur vt de ſecunda parte, quæ Confeßio dicitur, diſſeramus. In qua controuerſia explicanda hic ordo ſeruabitur, vt PRIMO loco referantur errores, qui de hac re verſantur inter Aduerſarios. DEINDE, ſententia Catholicæ Eccleſiæ ex diuinis literis confirmetur. TERTIO, proferantur ſanctiones & decreta Conciliorum. QVARTO, teſtimonia veterum Patrum. QVINTO, rationes variæ. POSTREMO, argumenta Aduerſariorum proponantur, & diſſoluantur.

CAPVT PRIMVM.

De erroribus circa Confeßionis neceßitatem.

PRIMI, qui Confeſſionem ſuſtulerunt, veteres illi Hæretici cenſendi ſunt, qui poteſtatem abſoluendi ſuſtulerunt, Montaniſtæ videlicet, & Nouatiani, de quibus in primo libro diximus: neq; enim vlla neceſſitas Confeſſionis eſt, ſi nulla ſequitur Abſolutio.

Fuit alia hæreſis Audianorum, temporibus Valentiniani ſenio-

ſenioris, quę (vt ex Theodoreto li. 4. de fabulis Hæreticorũ, intelligi poteſt) Confeſſionem quidem peccatorum iubebat, & Abſolutionem largiebatur, ſed nullam iniungebat pœnitentibus mulctam; & ideò pœnitentes, quia per iocũ ac ludum Confeſſionem à ſe exigi intelligebant, grauia peccata cælabant, & ſolùm pauca quędam ac lèuia fatebantur; planè ad eum modum, quo nunc Lutherani confiteri peccata coram ſuis Miniſtris ſolent.

Meſſaliani quoq; iiſdem temporibus exorti (Damaſceno teſte, in lib. de centum hæreſibus) peccata dimittebant, nulla habita ratione Pœnitentiæ, & canonum Eccleſiæ.

Poſtmodùm Ioannes VViclefus (teſte Thoma VValdenſi tomo 2. de Sacram. c. 135.) Confeſſionẽ Sacramentalem apertè oppugnare cœpit, aſſerens eam neque in Scripturis fundari, & ex ſola inſtitutione Papali introductam eſſe.

Exſtitit etiam ante annos circiter centum, quidam Petrus Oxomenſis, qui Confeſſionem peccatorum in ſpecie, affirmabat non eſſe de Iure diuino, ſed ex aliquo ſtatuto vniuerſalis Eccleſiæ: de quo vide Summam Conciliorum, in decretis Sixti Papæ IV.

Noſtro ſeculo in eodem errore verſati ſunt Eraſmus Roterodamus, & Beatus Rhenanus. Ille, in Annotat. ad epiſt. S. Hieronymi ad Oceanum de obitu Fabiolæ, & in annotatione ad c. 19. Act. & in Methodo Theologiæ; hic, in annotationibus ad librum Tertulliani de Pœnitentia: vterque enim docet, Confeſſionem ſecretam ſingulorum peccatorũ, non modò non eſſe Iure diuino inſtitutam, aut imperatam, ſed neq; in vſu antiquæ Eccleſiæ fuiſſe.

Porrò Lutherani, & quotquot ab illis ſectæ Hæreticorũ exortæ ſunt, licet variè ſentiant de Confeſſione, omnes tamen in eo conueniunt, vt non ſit neceſſarium omnia peccata Sacerdotibus confiteri: ex quo illud etiam ſequitur, vt Confeſſio integra peccatorum, qualis in Eccleſia Catholica exigi ſolet, non ſit diuinitùs inſtituta.

Martinus Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Pœnitentia, ſcribit quidem Confeſſionem ſecretam, quæ modò celebratur, ſibi valdè placere, & eſſe vtilem, vel potiùs neceſſariam: tamen addit tres errores. PRIMO, non poſſe eam probari ex Scripturis. SECVNDO, non eſſe neceſſariũ confiteri omnia ſacerdotibus. Si quis enim correptus à fratre, quem fortè læſit, agnoſcat coram illo peccatum ſuum,

& veniam petat, docet Lutherus, eum non teneri peccatum illud ſacerdotibus aperire. TERTIO, damnat omninò eos, qui docent circumſtantias peccatorum in Confeſſione eſſe detegendas: *Ego*, inquit, *quicquid eſt circumſtantiarum, conſuluerim penitus contemnere.*

Item in ſerm. de Pœnitentia, docet non eſſe confitenda venialia, nec omnia mortalia, ſed ea tãtùm quę ſunt manifeſtè mortalia. Ex quo loco deprompti ſunt articuli, quos Leo X. damnauit. Nam articulo 8. negat omnia peccata mortalia eſſe confitenda, & addit, in antiqua Eccleſia, ſola peccata manifeſtè mortalia ad Confeſſionem adduci conſueuiſſe: & art. 9. ſcribit, dum volumus purè omnia confiteri, nos nihil aliud facere, niſi vt miſericordiæ Domini nihil ignoſcendum relinquamus: & in aſſertione eiuſdem articuli, carnificinam cruentiſſimam appellat, ſi quis à pœnitentibus omnium, & ſingulorum peccatorum confeſſionẽ exigat.

Dubitari ſolet, quid per manifeſta peccata, quæ ſola ad Confeſsionem pertinere voluit Lutherus, intellexerit: non enim defuerunt olim, qui eum excuſare vellent. Aut igitur manifeſta peccata occultis oppoſuit, aut dubiis, aut omninò incognitis etiam ipſi peccatori. De omninò incognitis non poteſt eſſe loquutus, ea ſiquidem ne Catholici quidem volunt eſſe confitenda: neq; carnificinam Lutherus appellâſſet ſententiam Catholicorum, ſi in eadem ſententia etiam ipſe fuiſſet. De occultis non ſe etiam locutum, teſtatur ipſe in aſſert. artic. 8. quare id ſolùm reſtat, vt de dubiis intellexerit: qui certè non paruus eſt error.

Idem in ſerm. de Confeſſ. & Euchariſtia, edito anno M. D. XIX. dicit, Confeſſionem quæ fit coram Sacerdote, non eſſe præceptam à Deo, ſed à Papa. Item in libro de ratione confitendi, cap. 6. valdè dubitat, an peccata cordis ſint confitenda. Item in lib. contra Latomum, anno M. D. XXI. *Nego*, inquit, *in totum Confeſſionem eſſe exigendam*, & in ſermone de Euchariſtia, anno M. D. XXVI, neminem vult cogi ad Confeſſionem faciendam. In viſitatione Saxonica, anno M. D. XXVIII. iterum repetit, Confeſsionem non eſſe præceptam, licet ſit vtilis. Deniq; in articulis Smalchaldicis, anno M. D. XXXVII. in art. de Confeſſ. dicit, enumerationem peccatorum debere eſſe liberam, vt quiſq; enumeret illa, quæ voluerit.

Ioan.

Ioan. Oecolampadius librum ſcripſit, quòd Confeſsio non ſit oneroſa Chriſtiano: ſed non agnoſcit Confeſsionē à Deo præceptam, immò ne ab Eccleſia quidem, niſi manifeſtorum criminum.

Phil. Mel. in ipſa Confeſs. Auguſt. art. de Confeſs. *De confeſsione peccatorū*, inquit, *docent noſtri, quòd Abſolutio priuata in Eccleſiis retinenda ſit, quanquā non ſit neceſſaria delictorum enumeratio: eſt enim impoſsibilis enumeratio omnium delictorum, iuxta illud: Delicta quis intelligit?* Hæc ille, qui quamuis ex ratione quam adfert, eam ſolùm enumerationem non neceſſariam eſſe ſignificare videatur, quæ eſt omnium peccatorum, ſiue ea cognoſcantur à nobis, ſiue ignorentur: tamen ſine dubio reprehendere voluit enumerationem illam, quæ eſt in vſu Catholicæ Eccleſiæ, videlicet omnium peccatorum, quæ poſt examen animo occurrunt. Nam in Apologia articuli de Confeſsione & Satisfactione, ſæpius repetit, enumerationem quæ modò fit, & quæ erat apud veteres, non eſſe neceſſariā Iure diuino: *Porro*, inquit, *Aduerſarij noſtri multos Doctores receptiſsimos damnabunt, ſi contendent, enumerationem delictorum in Confeſsione neceſſariam eſſe Iure diuino. Quanquam enim Confeſsionem probamus, & quandam examinationem prodeſſe iudicamus, vt inſtitui homines melius poſsint: tamen ita moderanda res eſt, ne conſcientiis iniiciantur laquei, quæ nunquam erunt tranquillæ, ſi exiſtimabunt, ſe non poſſe conſequi remiſsionem peccatorum, niſi facta illa ſcrupuloſa enumeratione.* Idem in Examine ordinandorum, vbi de Confeſsione agit: *Nulla*, inquit, *enumeratio delictorum neceſſaria eſt, quia manifeſtum eſt, nuſquam extare præceptum diuinum de enumeratione ſingulorum.* Similia habet in Locis communibus, tit. de Confeſsione, vbi tamen vtilem eſſe iudicat aliquam enumerationē, & idcircò ſatis prolixè inſtituit methodum diſcutiendi conſcientiam per omnia præcepta Decalogi.

Ioan. Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 7. *Miror*, inquit, *qua fronte auſint contendere, Confeſsionem, de qua loquuntur, iuris eſſe diuini: cuius equidem vetuſtiſsimum eſſe vſum fatemur; ſed quem facilè euincere poſſumus olim fuiſſe liberū.* Deinde §. 11. admittit Confeſsionem generalem, quam Miniſter pro ſe & populo in Eccleſia faciat. Et §. 12. admittit etiā Confeſsionem priuatā coram Paſtore, quando quis ita angitur & affligatur peccatorū ſenſu, vt ſe explicare niſi alieno

adiutorio nequeat; ſed addit hanc moderationem: *Hinc ſequitur,* inquit, *eiuſmodi Confeſsionem liberam eſſe oportere, vt non ab omnibus exigatur, ſed iis tantùm commendetur, qui ea ſe opus habere intelligent. Deinde ne ij ipſi, qui illa vtuntur pro ſua neceſsitate, ad enumeranda omnia peccata vel præcepto aliquo cogantur, vel arte inducantur: ſed quo ad intereſſe ſuâ putabunt, vt ſolidum conſolationis fructum referant.* Deniq; §. 19. de Confeſſione, qualis ſit apud Catholicos: *Nihil,* inquit, *mirum, ſi auricularem iſtam confeſsionem, rem adeò peſtilentem, totiq; nominibus Eccleſiæ noxiam, damnamus, ac ſublatam è medio cupimus.*

Martinus Kemnitius in 2. par. Exam. cap. 5. de Pœnit. p. 976. & ſequentibus, de Confeſſione diſputat; ſed pag. 1021. ita explicat vſum Confeſſionis, quem apud ſuos obſeruari dicit: *Priuatæ,* inquit, *Confeſsionis vſus apud nos ſeruatur, vt generali profeſsione peccati, & ſignificatione Pœnitentiæ petatur Abſolutio. Cumq; non ſine iudicio vſurpanda ſit Clauis, vel ſoluens vel ligans, in priuato illo colloquio Paſtores explorant auditorum iudicia, an rectè intelligant doctrinam de peccatis exterioribus & interioribus, de gradibus peccatorum, de ſtipendio peccati, de fide in Chriſtum: deducuntur ad conſiderationem peccatorum: explorantur an ſeriò doleant de peccatis, an iram Dei timeant, & cupiant illam effugere, an habeant propoſitum emendationis: interrogantur etiam ſi in certis quibusdam peccatis hærere exiſtimantur: traditur illis doctrina, & exhortatio de emendatione: quæritur vel conſilium, vel conſolatio in grauaminibus conſcientiæ: & tali Confeſsioni impertitur Abſolutio.* Hæc ille, qui non ſolùm à Catholico ritu, ſed etiam à Lutheri, & Melánchthonis, quos magiſtros habere ſe gloriatur, doctrina longè abeſſe videtur. Illi enim confeſſionem peccatorum in ſpecie faciendam eſſe docent, licet non omnium, neq; ex legis diuinæ præſcripto: at Kemnitius generali confeſſione, & pœnitentis inſtructione contentus eſt.

Eadem generali confeſſione, ac pœnitentis inſtructione contentus eſt Ioan. Brentius in Confeſſione VVirtembergenſi, art. 11. de Confeſſione; & alij, quos longum eſſet, & minimè neceſſarium enumerate.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

Probatur Confeſſionis neceſſitas ex Euangelio.

ADVERSVS omnes iam notatos errores, Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 6. 7. & 8. non ſolùm declarat, Confeſſionem omnium peccatorum mortalium Iure diuino neceſſariam eſſe iis, qui poſt Baptiſmum in peccata labuntur; ſed etiam anathema dicit iis, qui contrà auſi fuerint diſputare.

Quam veritatem ex verbis Domini comprobaturus, ad hanc ratiocinationem, totam vim diuinorum teſtimoniorum reuocandam eſſe cenſui: Qui mortali peccato ſe obſtrinxerunt, tenentur Iure diuino Pœnitentiam agere, & reconciliationem cum Deo quærere: Sed medium neceſſarium ad reconciliationem poſt Baptiſmum, eſt confeſſio peccatorum omnium Sacerdoti facta, Ergo tenentur Iure diuino, qui poſt Baptiſmum mortali peccato ſe obſtrinxerunt, Sacerdoti peccata omnia confiteri.

Propoſitio in libro ſuperiore probata eſt, ex illis verbis Matth. 3. *Pœnitentiã agite*. & ex illis Luc. 13. *Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* neque Aduerſarij eam negant. Quare tota difficultas in aſſumptione poſita eſt, quę rurſus hac ratiocinatione concluditur: Chriſtus inſtituit Sacerdotes iudices ſuper terram cum ea poteſtate, vt ſine ipſorum ſententia nemo poſt Baptiſmum lapſus reconciliari poſſit: Sed nequeunt Sacerdotes rectè iudicare niſi peccata cognoſcant: Ergo Iure diuino tenentur qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt, peccata ſua Sacerdotibus aperire; ac per hoc, eſt confeſſio peccatorum medium neceſſarium ad reconciliationem iis, qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt.

Huius argumenti ſola propoſitio confirmanda eſt, nam aſſumptio ita per ſe eſt euidẽs, vt nullo modo negari poſſit: iudicium enim ſine cognitione cauſſæ, ne cogitatione quidem fingi poteſt. Quocirca Aduerſarij communiter ad noſtrum argumentum reſpondere ſolent, Miniſtrum in hac re non iudicem, ſed præconem eſſe Dei, neque pro poteſtate abſoluere, ſed tantùm annunciare pœnitentibus indulgentiam.

Philippus in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ, art. de Confeſſ. *Quod obiiciunt*, inquit, *iudicem debere cognoſcere cauſſam*

priuſquam pronunciet, hoc nihil ad hanc rem pertinet, quia Abſolutio eſt exequutio alieni beneficij, non eſt iudicium. Idem in locis anni M. D. XLIII. tit. de Confeſſione, ad idem argumentum his verbis reſpondet: *Reſpondeo ad maiorem: differunt, iudicium, & miniſterium Euangelij. In iudicio neceſſe eſt fieri cognitionem: at miniſterium Euangelij eſt mandatum certum impertiendi beneficij, ſcilicet annuncianda remiſsionis peccatorum, ſiue nota ſint, ſiue ignota.* Et infrà: *Miniſterium,* inquit, *eſt teſtimonium diuinæ abſolutionis.* & infrà: *Quòd Euangelium publicè multis, & priuatim ſingulis applicari poſſit, teſtatur hæc ſententia: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

Ioan. Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 18. *Nam,* inquit, *quòd contendunt, non poſſe fieri iudicium, niſi cauſſa cognita; in promptu eſt ſolutio, temerè hoc ſibi arrogare, qui ſunt à ſeipſis iudices creati.* & infrà: *Iactant ſibi ligandi & ſoluendi munus eſſe mandatum, ac ſi quædam eſſet iuriſdictio quæſtioni adiuncta: porrò hoc ius Apoſtolis fuiſſe incognitum, tota eorum doctrina clamat.* & §. 21. declarat, remittere ac retinere peccata, nihil eſſe aliud, niſi polliceri ex verbo Dei remiſſionem peccatorum credentibus, & edicere damnationem non amplectentibus Chriſtum: quod idem copioſiùs docet lib. 4. cap. 11. §. 1. *Hoc,* inquit, *de remittendis & retinendis peccatis mandatum, & illa de ligando & ſoluendo, Petro facta promiſsio, non aliò debent referri, quàm ad Verbi miniſterium; quod dum Apoſtolis committebat Dominus, ſimul hoc ligandi ſoluendiq; munere ipſos inſtruebat. Quæ enim eſt ſumma Euangelij, niſi quòd omnes ſerui peccati & mortis, ſoluimur ac liberamur per redemptionem, quæ eſt in* CHRISTO IESV? *qui verò Chriſtum liberatorem ac redemptorem non ſuſcipiunt, nec agnoſcunt, eos æternis vinculis damnatos, addictosq; eſſe?*

Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, cap. 5. de Pœnitentia, pag. 1029. proponit his verbis potiſſimum Catholicorum argumentum: *Chriſtus,* inquit, *Sacerdotes iudices conſtituit, vt pro poteſtate Clauium pronuncient ſententiam vel remiſsionis, vel retentionis peccatorũ: Sed nullum iudicium rectè exerceri poteſt incognita cauſſa: Ideò omnia peccata Sacerdoti vt iudici, in Confeſsione quando petitur Abſolutio, ſigillatim enumeranda, exponenda, & detegenda ſunt.* & infrà ponit reſponſionem, pag. 1030. *Sed rectè,* inquit, *reſpondetur diſcrimen eſſe inter Iudicium, & functionem miniſterij Euãgelici.*

In

In iudicio enim iuxta cauſſæ cognitionem pronunciatur, prout bona, vel mala eſt, vel prout reus adfert compenſationem pro delicto: miniſterium verò Euangelij mandatum habet annunciandi & impertiendi alienum beneficium, Chriſti ſcilicet. Et pag. 1033. *Miniſtri,* inquit, *tantùm legatione funguntur, & ſunt diſpenſatores alieni beneficij, quibus non mandatum eſt, vt corda ſcrutentur, ſed vt iis, qui ſignificant ſe Pœnitentiam agere, & Euangelio credere, annuncient remiſsionem peccatorum.* Hæc ille.

Quare ſi ex Euangelio probauero, Apoſtolos & eorum ſucceſſores iudices eſſe à Domino in Eccleſia conſtitutos in cauſſis pœnitentium, ſimul etiam probauero, Iure diuino confeſſionem peccatorum in ſpecie coram Sacerdote eſſe faciendam.

Tria ſunt loca præcipua, ex quibus iudiciaria iſta poteſtas demonſtrari poteſt. PRIMVS locus eſt Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* ALTER Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram: erunt ligata & in cælo; & quæcunq; ſolueritis ſuper teram, erunt ſoluta & in cælo.* TERTIVS eſt Ioan. 20 *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

PRIMVS locus continet promiſſionẽ ſoli Petro factam: ſed neque Catholici, neque Hæretici dubitant, quin Petrus acceperit Claues, non tantùm vt ipſe eis vteretur, ſed etiam vt eas cum ceteris Sacerdotibus communicaret. ALTER locus habet promiſſionem, factam Apoſtolis omnibus, ſiue prædictionem quandam eius poteſtatis, quam Apoſtoli & eorum ſucceſſores accepturi erant. Et quia veritas mentiri nõ poteſt, etiamſi nihil aliud legeremus, non poſſet ambigi, quin eã poteſtatem alicubi accepiſſent. TERTIVS locus continet ipſam cõceſſionem eius poteſtatis, & Sacramenti totius conſtitutionem.

Et quoniam Aduerſarij non negant, in his locis promitti vel dari Eccleſiæ poteſtatem ſoluendi, & ligandi, ſiue peccata remittendi aut retinendi; ſed hanc poteſtatem interpretantur miniſterium prædicandi, & annunciandi pœnitentibus remiſſionem peccatorum, & impœnitentibus iram & damnationem, ſiue publicè multis, ſiue priuatim vni: idcircò probandum nobis eſt, ex his locis apertiſſimè colligi,

colligi, datam eſſe veram poteſtatem ex auctoritate abſoluendi, ac per hoc, Sacerdotes iudices eſſe in cauſſis peccatorum vice Chriſti.

PRIMVM igitur id colligitur ex metaphora clauium, de quibus dicitur: *Tibi dabo Claues.* Nam INPRIMIS claues non ſolent fieri vel dari ad ſignificandum, oſtium eſſe clauſum vel apertum, ſed ad aperiendum & claudendum reipſa. DEINDE, apud homines claues dari ſolent Magiſtratibus in ſignum poteſtatis: & in ordinatione Oſtiariorũ dantur claues Eccleſiæ materialis, non vt Oſtiarij declarent, ſintné fores templi clauſæ vel apertæ, ſed vt eas verè claudant atque aperiant. DENIQVE, cùm in APOCALYPSI, cap. 3. de Chriſto dicitur: *Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit*, omnes intelligunt per clauem, veram & propriè dictam poteſtatem, qua poſſit Chriſtus ex auctoritate iudiciaria abſoluere & ligare, nõ autem ſignificare aut declarare, quis ſit ligatus, quis ſolutus.

Quare cùm ſuas claues Chriſtus cum Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus communicauerit, veram poteſtatem ex auctoritate iudiciaria ſoluendi & ligandi cum illis communicauit. Et quemadmodum nemo in clauſam domum ingredi poteſt, niſi qui habet eius domus clauem, oſtium aperuerit: ſic etiam nemo cui cœlum ob culpam ſit clauſum, in illud ingredi poterit, niſi Sacerdotum miniſterio aperiatur. Nam ſi aliundè pateret aditus, fruſtrà claues Apoſtoli accepiſſent: quid enim prodeſſet habere claues domus, ſi abſque clauibus, inuito etiam oſtiario, aditus pateret? *Nemo*, inquit S. AVGVSTINVS hom. 49. *ſibi dicat; Occultè ago, apud Deum ago. Ergo ſine cauſſa dictum eſt; Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cœlo? ergo ſine cauſſa ſunt claues datæ Eccleſiæ Dei? fruſtramus Euangelium, fruſtramus verba Chriſti.*

NEQVE his repugnat, quod per Baptiſmum illi etiam qui claues non habẽt, intromittere poſſunt homines in regnum cœlorum. Nam poteſtas Clauium, eſt poteſtas iudiciaria, & ideò propriè erga eos tantùm exercetur, qui ſunt in Eccleſia. *Quid enim ad me de his qui foris ſunt, iudicare?* inquit Apoſtolus 1. Corinth. 5. Itaque per Baptiſmum admittuntur homines ad Eccleſiam, & Sacerdotum iudicio ac poteſtati ſubiiciuntur: ſed ſi deinde peccauerint, ſine Clauium beneficio nullo modo reconciliari queunt.

SECVNDO, idem colligitur ex metaphora ligandi & ſoluendi:

ſoluendi: Ligare enim, & ſoluere, non ſignificant denunciare, vel declarare, ſed reipſa vincula iniicere, aut demere: & præſertim Matthæi 16. & 18. alioqui non dixiſſet Dominus: *Quodcunque ſolueris, erit ſolutum*, ſiue; *Quacunque ſolueritis, erunt ſoluta*: Sed; Quodcunque ſolueris, erat ſolutum: &; Quæcunque ſolueritis, erant ſoluta.

Dices; Eſto, poſſint Sacerdotes ſoluere & ligare, non tamen idcircò neceſſe erit ad eorum tribunal accedere: non enim Dominus ait; Et quæcunque non ſolueritis, non erunt ſoluta. Itaque poterunt illi quidem ſoluere, ſi quis eorum miniſterio vti voluerit, ſed poterit etiam peccator alia ratione ſine ipſorum miniſterio reconciliari. Quemadmodum cùm Regum auctoritate Iudices publici conſtituuntur, poſſunt illi quidem iudicare omnes, qui ipſorum opera vti volunt; non tamen coguntur qui lites habent, ad publicos illos Iudices accedere, ſed poſſunt arbitros eligere, aut etiam ipſi per ſe cauſſam ſuam componere.

Sed hæc obiectio facilè ſoluitur. Nam etiamſi poſſint priuati homines, lites, quas inter ſe habent, ſine publicorum Iudicum ſententia componere: non poſſunt tamen eas lites componere, quas cum Rege ipſo habent, niſi illum adeant, quem loco ſuo Rex Iudicem eſſe voluit. Porrò peccata omnia, cauſſæ ſunt, quas cum Deo ipſo habemus, & ideò cùm Deus iudicium de peccatis, Sacerdotibus permiſerit in Eccleſia ſua, non poſſunt qui in Eccleſia ſunt, ſi eiuſmodi cauſſas habeant, ſine Sacerdotum iudicio cum Deo reconciliari. Quare illa negatio, Quæcunque non ſolueritis, non erunt ſoluta, quamuis expreſſa non fuerit in eo loco Euangelij: tamen apertè colligitur, tùm ex illa affirmatione: *Quacunque ſolueritis, erunt ſoluta*, qua Sacerdotes iudices futuri dicuntur in cauſſis contra Deum; tùm etiam ex illa: *Quacunque ligaueritis, erunt ligata*, ligare enim non ſolùm eſt, nouum vinculum addere, vt Excommunicationis: ſed etiam vinculum peccati confirmare, ac retinere, vt in alio Euangeliſta explicatur, & denique nolle ſoluere. Quòd ſi poſſent rei ſine Sacerdotum ſententia à peccatis abſolui, non eſſet vera Chriſti promiſſio: *Quacunque ligaueritis, erunt ligata.*

Tertio, colligitur idem ex illis verbis Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Hoc enim loco expreſsè datur poteſtas

non

non ſolùm remittendi peccata; ſed etiam retinendi: retinére autem quid eſt, niſi nolle remittere? proinde negatur remiſſio illis, quibus noluerint Sacerdotes remittere. ADDE, quod non ait Dominus, Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erant; quod certè dixiſſet, ſi per remiſſionem, declarationem ſignificare voluiſſet: ſed ait; *Remittuntur eis*, quia nimirum ratam habet Chriſtus ſententiam a Sacerdote, nomine ſuo, latam.

QVARTO, colligitur ex illa voce, QVORVM, nec enim vult Dominus omnibus indefinitè peccata remitti, ſed certis hominibus, iis videlicet, quos Sacerdotes abſoluendos iudicauerint. At Euangelium omnibus indefinitè prædicandum eſt, iuxta illud Mar. vlt. *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* & omnibus omninò dari poteſt conditionalis illa abſolutio Caluini: *Remittuntur tibi peccata, ſi credis.* Non igitur Dominus de prædicatione Euangelij, ſed de vera poteſtate peccata remittendi loquitur.

QVINTO, colligitur ex ceremonia inſufflationis, qua Dominus vſus eſt, cùm poteſtatem remittendorum peccatorum Apoſtolis tribuit. Quemadmodum enim idem Chriſtus Act. 2. Spiritum ſanctũ dedit in ſpecie linguarum, quia dedit eo tempore donum concionandi: ſic etiam Ioan. 20. dedit Spiritum ſanctũ inſufflando, quia dedit donũ peccata remittendi, non concionando, vt Aduerſarij ſomniant, ſed planè extinguendo, ac diſſoluendo. Vt enim flatus extinguit ignẽ, & diſſipat nebulas; ſic etiam Abſolutio Sacerdotis peccata diſpergit, & euaneſcere facit: iuxta quam metaphoram legimus Iſai. 44. *Deleui, vt nubem, peccata tua.*

SEXTO, idem probatur ex Patribus, qui loca notata ita exponunt, vt apertè ſignificent, Sacerdotes à Chriſto Iudices factos, & peccata ex poteſtate dimittere, nõ autem concionando annunciare eſſe remiſſa.

AC PRIMVM S. Ioan. CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, multis modis ſententiam noſtram confirmat: *Etenim, inquit, qui terram incolunt, atque in ea verſantur, iis commiſſum eſt, vt ea quæ in cœlis ſunt, diſpenſent: iis datum eſt, vt poteſtatem habeant, quam Deus neque Angelis, neq; Archangelis datam eſſe voluit; neque enim ad illos dictum eſt: Quæcunque alligaueritis in terra, &c.* At certè poſſunt Angeli annunciare hominibus, remitti peccata ſi credant, non remitti, ſi non credant; non igitur poteſtas annunciandi ſed verè abſoluen-

abſoluendi ac ligandi data eſt Sacerdotibus ex ſententia Chryſoſtomi.

Pergit ibidem CHRYSOSTOMVS: *Habent quidem & terreſtres Principes vinculi poteſtatem, verùm corporũ ſolùm: id autem quod dico, Sacerdotum vinculum, ipſam etiam animã contingit, atque ad cælos vſque peruadit, vſque adeò, vt quæcunque infernè Sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet.* At Principes terræ non ſolent annunciare quis vinctus ſit, quis ſolutus, ſed planè pro imperio corpora ſubditorum ligant & ſoluunt. Igitur & Sacerdotes cùm animas ligant, vel ſoluunt, non annunciant quis ligatus ſit, quiſue ſolutus: ſed planè pro imperio, Chriſti vice, vincula iniiciunt, vel tollũt, ſi comparatio Chryſoſtomi aliquid valet.

Pergit CHRYSOSTOMVS: *Quorumcunque (ait) peccata retinueritis, retenta ſunt. Quænam, quæſo, poteſtas hac vna maior eſſe queat?* At annunciare peccata fidelibus remitti, infidelibus detineri; non magna res eſt, id enim quilibet facere poteſt, qui modò Euangelium legere nouerit: non ſolùm Sacerdotes, ſed etiam laici, nec tantùm Catholici, ſed etiam Hæretici, quin etiam ipſi Dæmones.

Pergit: *Pater omnifariam Filio poteſtatem dedit, ceterùm video ipſam eandem omnifariam poteſtatem à Filio illis traditam: nam quaſi iam in cœlum tranſlati, ac ſupra humanam naturam poſiti, atque noſtris ab affectibus exempti, ſic illi ad principatum iſtum perducti ſunt.* At Pater Filio non nudã Euangelij annunciandi facultatem dedit: ſed planè ex auctoritate peccata dimittendi. Alioqui Dominus Matth. 9. cùm dixiſſet Paralytico: *Dimittuntur tibi peccata tua:* & quidam Phariſæi adiecissent: *Hic blaſphemat:* potuiſſet vno verbô calumniam repellere, ac dicere, non ſe peccata propriè remittere, ſed ſolùm annunciare eſſe remiſſa: ceterùm non hoc fecit, ſed ex poteſtate mirabili repentè curandi corpora, demonſtrauit ſe habere etiam poteſtatem admirabilem curandi animas.

Addit CHRYSOSTOMVS: *Quid multa? Rex aliquis ſi cui ex ſubditis ſuis honorem hunc detulerit, vt poteſtatem habeat quoſcunque velit in carcerem conjiciendi, eoſdemque rurſus laxandi: beatus ille, & admirandus iudicio omnium fuerit. At verò qui à Deo tantò maiorem accepit poteſtatem, quantò cœlum terra pretioſius eſt, quantò etiam anima corporibus præſtant: hic*

vilem eò vſque dignitatem accepiſſe nonnullis videri debet, vt vel in illorum cogitationem deſcendere queat, reperiri quandoque poſſe aliquem ex eorum numero, quibus tanta illa, quæ paulò antè dixi, fuerint concredita, cui ipſi munus ſuum ſordeſcat, quique donum ſibi à Deo datum deſpiciat? Non poterat Chryſoſtomus apertiùs declarare, Sacerdotum poteſtatem verè ac propriè iudiciariam eſſe, quàm ea ſimilitudine fecerit: comparat enim Sacerdotem non cum præcone Regis, qui ſolùm nunciet quid factum, faciendumúe ſit; ſed cum eo, qui pro poteſtate in carcerem detrudat, aut ex carceribus liberet.

Addit VLTIMO ibidem CHRYSOSTOMVS: *Corporis lepram purgare, ſeu (veriùs dicam) haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorum Sacerdotibus ſolis licebat: neque neſcis quanta cum ambitione, quanto cum ſtudio, & concertatione Sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò noſtris Sacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Hoc verò loco, tam perſpicuè Chryſoſtomus ſententiam Aduerſariorum damnat, vt nihil omninò contrà reſponderi queat.

Sed audiamus etiam alios Patres. Sanctus Gregorius NAZIANZENVS oratione ad ciues timore perculſos, & Principem, ſiue Præſidem iraſcentem: *Ipſa*, inquit, *Chriſti lex vos quoque* Præſides, *meo imperio, tum ſolio ſubiicit: nam & nos cum poteſtate ſumus, addam etiam ampliore, perfectioreque.*

Sanctus AMBROSIVS lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. & ſequentibus, probat ex locis allegatis Matthæi 16. & Ioan. 20. Sacerdotibus datam à Chriſto poteſtatem remittendi peccata. Loqui autem Ambroſium de vera poteſtate remittendi, non de ſolo miniſterio euangelizandi, perſpicuum eſt, tùm quia Nouatiani non negabant poſſe Euangelium omnibus prædicari, ſed negabant peccata ex auctoritate remitti poſſe; tum quia cap. 7. Ambroſius ſcribit, Chriſtum communicâſſe cum Sacerdotibus eam poteſtatem, quam ipſe habet. Chriſtum verò veram poteſtatem remittendi, non autem ſolùm annunciandi habere, paulò antè oſtendimus.

Sanctus HIERONYMVS in epiſtola ad Heliodorum de vita ſolitaria: *Abſit*, inquit, *vt de his quicquam ſiniſtrum loquar,*

quar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus, qui claues regni cœlorum habentes, quodammodo ante diem Iudicij iudicant.

Sanctus AVGVSTINVS lib. 20. de Ciuitat. Dei, cap. 9. explicans illud Apocalypſis: *Et vidi ſedes, & ſedentes ſuper eas, & iudicium datum eſt,* ita loquitur: *Non hoc putandum eſt de vltimo Iudicio dici, ſed ſedes Præpoſitorum, & ipſi Præpoſiti intelligendi ſunt, per quos Eccleſia nunc gubernatur. Iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quàm id, quod dictum eſt: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt in cœlo. Vnde Apoſtolus: Quid enim mihi eſt, inquit, de his, qui foris ſunt iudicare? nónne de his, qui intùs ſunt, vos iudicatis?*

Sanctus INNOCENTIVS I. in epiſtola 1. ad Decentium, cap. 7. *De pondere,* inquit, *æſtimando delictorum, Sacerdotis eſt iudicare, &c.*

Sanctus GREGORIVS Homil. 26. in Euangelia, exponens illa verba Domini: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c. Principatum,* inquit, *ſuperni iudicij ſortiuntur, vt vice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent.*

SEPTIMO probatur rationibus. Ac PRIMVM ſi non eſſent Sacerdotes iudices, nec verè peccata remitterent, ſed ſolùm annunciarent eſſe remiſſa: nemo periret ex eo ſolùm, quod ſacerdotem reconciliantem habere non poſſet; qui enim credit, ex ſententia Aduerſariorum, iam habet remiſſionem, etiamſi nemo ſit, qui id verbis proteſtetur. At AVGVSTINVS in epiſt. 180. ad Honoratum apertè ſcribit, aliquos reconciliari cupientes, & proinde credẽtes in Chriſtum, in æternum perire, quòd antè moriantur, quàm à Sacerdote abſolui potuerint. *Annón cogitamus,* inquit, *cùm ad iſtorum periculorum peruenitur extrema, nec eſt poteſtas vlla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab vtroque ſexu, atque ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? vbi ſi Miniſtri deſint, quantum exitium ſequatur eos, qui de iſto ſeculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? quantus eſt etiam luctus fidelium ſuorum, qui eos ſecum in vita æterna requie non habebunt?* Hæc ille: nec his diſſimilia ſcribit ſanctus Leo in epiſt. 91. ad Theodorum. Ex quibus locis intelli-

telligimus, Sacramentalem reconciliationem vim habere iuſtificandi, neque eſſe ſolam annunciationem acceptæ, vel accipiendæ iuſtificationis.

Deinde, ſi Sacerdos non aliter peccata remitteret, quàm annunciando diuinas promiſſiones, certè non niſi fruſtrà ac ridiculè abſoluerentur ſurdi, & ij, qui ob vim morbi ſenſibus ſunt deſtituti. *Ne effundas ſermonem*, inquit Sapiens Eccleſiaſtici 32. *Vbi non eſt auditus.* At in Eccleſia veteri, non ſolùm ſurdi, ſed etiam ij, qui ob vim morbi extra ſe poſiti erant, aliquando reconciliabantur, vt patet ex Auguſtino libro 1. de adulterinis coniugiis, cap. vlt. & Leone in epiſt. paulò antè citata ad Theodorum, & ex Concilio Carthag. IV. can. 76. & Arauſicano, can. 12.

Tertio, ſi Abſolutio eſſet annunciatio remiſſionis peccatorum, vel temeraria eſſet, vel ſuperflua. Nam cùm Miniſter dicit, *Remittuntur tibi peccata*, aut abſolutè hoc pronunciat, aut ex hypotheſi, ſi videlicet credas, & vt oportet Pœnitentiam agas. Si abſolutè; temerè id pronunciat, cùm ignoret, an is, qui reconciliationem petit, ſit verè pœnitẽs, & fidem habeat, qualis requiritur ad iuſtificationem: & præterea etiamſi aliquo modo id Miniſter noſſet, melius tamen nouit ipſe pœnitens, proinde non eget annunciatione illa Miniſtri, quæ nihil ei addere poteſt certitudinis. Si verò eſt conditionalis Abſolutio (vt Caluinus admittit) non poteſt talis Abſolutio certum ac ſecurum efficere pœnitentem, cùm ex incerta conditione dependeat: & tamen Aduerſarij vix alium finem Abſolutionis agnoſcunt, quàm vt certum reddat hominem acceptæ iuſtificationis.

Qvarto, ſi Abſolutio non eſt actus iudicialis, ſed ſimplex annunciatio diuinæ promiſſionis, quæ in Euangelio ſcripta exſtat, non minùs abſoluere poterit laicus, immò etiam fœmina, aut puer, aut infidelis quiſpiam, aut diabolus, vel etiam pſitacus, ſi doceatur ea verba, quàm Sacerdos: & quanquam Aduerſarij id concedant, quia ſequitur euidenter ex ipſorum principiis, tamen eſt contra omnium veterum conſenſionem, & contra conſuetudinem omnium Eccleſiarum, & omnium ſeculorum; de qua re ſuo loco plura dicemus.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

Confirmatur eadem veritas ex figuris, quæ confeßionem ſacramentalem præceſſerunt.

SACRAMENTA Chriſtiana, ac præſertim ea, quæ magis neceſſaria ſunt, non ſimpliciter in diuinis literis indicantur, ſed primùm in lege naturæ & Moſis adumbrata, ac prænunciata, deinde à Chriſto promiſſa, tum inſtituta, poſteà frequẽtata, & commendata in Scripturis inueniuntur.

Sic Baptiſmus in lege naturæ adumbratus fuit per arcam Noë & circumciſionem, in lege ſcripta per tranſitum maris rubri, & probaticam piſcinam; ac demũ propinquante lege gratiæ, per Baptiſmum Ioannis: deinde à Chriſto promiſſus fuit, Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* poſteà diſertis verbis imperatus, Matth. vlt. *Baptizate omnes Gentes, &c.* denique in Actis Apoſtolorum, & in epiſtolis B. Pauli paſſim exhibitus, & commendatus legitur.

Sic etiam Euchariſtia figurata primùm fuit in lege naturæ per panem & vinum Melchiſedech; in lege ſcripta per agnum paſchalem & panes propoſitionis; in ipſo Euangelio per multiplicationem panum: deinde promiſſa Ioan. 6. *Panis quem ego dabo.* poſteà inſtitutà, Matth. 26. *Accipite, & manducate, &c.* denique frequentata, & commendatà ab Apoſtolis, Act. 1. & 2. Corinth. 10. 11.

Quod idem de Confeſſione demonſtrari poteſt. Deus enim in lege naturæ non ſemel exegit confeſſionem peccati: clariùs eandem præſcripſit in lege Moſis: eandem Chriſtus in Euangelio variis figuris expreſſit: eandẽ poſteà promiſit, & inſtituit: acceſſit denique vſus eius tempore Apoſtolorum, necnon exhortatio, & commendatio.

Et quoniam de promiſſione, & inſtitutione, ex quibus præcipuum argumentum ſumitur, diximus capite ſuperiore: nunc de iis, quæ promiſſionem & inſtitutionem, vel præceſſerunt, vel ſequuta ſunt, quæque ad eandem veritatem confirmandam non parùm valent, breuiter dicemus.

PORRO ex figuris duplex argumentum ſumi poteſt. PRIMVM enim ſi confeſſio, quam Deus in Teſtamento veteri exigebat, figura quædam erat, vt reuera erat, cùm

omnia contingerent illis in figuram, 1. Corinth. 10. certè neceſſe eſt, vt in Teſtamento nouo ſit etiam confeſſio peccatorum à Deo præcepta, & quidem tantò exactior, & perfectior, quantò res figurata figuris ipſis præſtat. DEINDE, ſi confeſſio neceſſaria erat coram Dei Miniſtro, eo tempore, quo nondum data erat Sacerdotibus poteſtas remittendi peccata: quis non inde colligat, multò maiore ratione æquum fuiſſe, vt confeſſio tanquam neceſſaria imperaretur, tempore noui Teſtamenti, quo tanto cum fructu confiteri poſſumus, vt legitimam confeſſionem continuò certa Abſolutio conſequatur?

PRIMA igitur figura habetur Geneſ. 3. & 4. vbi Deus primùm ab Adamo & Eua, deinde à Cain confeſſionem peccati exegit. In his locis exigitur confeſſio, non ſolùm cordis, ſed etiam oris, nec ſolùm in genere, ſed etiam in ſpeciali, nec tantùm coram Deo, ſed etiã coram eius Miniſtro: nam interrogatio illa facta eſt per Angelum in forma humana apparentem, vt patet ex eo, quòd ambulabat in Paradiſo ad auram poſt meridiem. Ex quo intelligimus, magnam fuiſſe ſimilitudinem inter illam confeſſionem, & eam, quæ nunc fit Sacerdoti, qui eſt etiam Angelus Domini, teſte Malachia, cap. 2. vt non ſine cauſſa, vna dicatur fuiſſe figura alterius.

Quare TERTVLLIANVS in lib. 2. aduerſus Marcionem, hanc figuram expendens, ita loquitur: *Interrogat Deus quaſi incertus, vt & hinc liberi arbitrij probans hominem, in cauſſa vel negationis, vel confeſſionis, vt daret ei locum ſponte confitendi delictũ, & hoc nomine releuandi: ſicut de Cain ſciſcitatur, vbi nam frater eius, quaſi non iam vociferatum à terra ſanguinem Abelis audiſſet; ſed vt & ille haberet poteſtatem ex eadem arbitrij poteſtate ſpontè negandi delicti, & hoc nomine grauandi: atque ita nobis conderentur exempla confitendorum potius delictorum, quàm negandorum, vt iam tunc initiaretur Euangelica doctrina: Ex ore tuo iuſtificaberis, & ex ore tuo damnaberis.*

Sanctus etiam Ambroſius in libro de Paradiſo, cap. 14. & lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 9. & ſanctus Gregorius libro 22. Moralium, cap. 15. & ſanctus Ioannes Chryſoſtomus homil. 18. in Geneſim, hæc loca de Confeſſione exponunt, ac dicunt, Deum ab illis confeſſionem extorquere voluiſſe, vt confeſſione delerent, quod tranſgrediendo cõmiſerant.

SECVN-

SECVNDA figura habetur Leuitici 13. & 14. vbi iudicium lepræ ſolis committitur Sacerdotibus, & cogebantur leproſi ſe Sacerdotibus ſiſtere, ac prodere, & iuxta eorum arbitrium vel extra caſtra manere, vel poſt curationem ad caſtra reuerti: quam etiam legem Dominus approbauit Matthæi 8. cùm leproſo à ſe curato dixit: *Vade, oſtende te Sacerdoti, &c.*

Hanc figuram fuiſſe Sacramenti Confeſſionis, docent Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, & ſanctus Hieronymus in cap. 16. Matthæi. Hinc enim colligit ſanctus Hieronymus, oportere Sacerdotes cognoſcere peccatorum varietates: & ſanctus Chryſoſtomus monet, officium Sacerdotum Chriſtianorum longè excellentius eſſe quàm olim fuerit Iudæorum, cùm illis, leprā non curare, ſed curatam oſtendere; noſtris, peccata non curata oſtendere, ſed verè curare conceſſum ſit.

Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtitutionum, cap. 4. §. 4. hoc argumentum contemnere videtur, & tamen operosè diluere conatur: *Videamus*, inquit, *quibus argumentis Confeſſionem hanc Dei eſſe mandatum probant. Miſit, inquiunt, leproſos Dominus ad Sacerdotes. Quid? miſit ne ad Confeſſionem? quis vnquam fando audiuit, audiendis confeſſionibus præfectos Leuiticos Sacerdotes?* AT neque nos dicimus, miſſos leproſos à Chriſto ad Sacerdotes, vt illis peccata ſua confiterentur, ſed ex figura, cum Chryſoſtomo & Hieronymo, ducimus argumentum. Vt enim in lege veteri cognitio lepræ corporalis: ita in noua, cognitio lepræ ſpiritualis ad Sacerdotes pertinet; & ideò cùm legimus ab ipſo Chriſto leproſos ad Sacerdotes Leuiticos miſſos, allegoricè intelligimus, miſſos peccatores ad Sacerdotes Euangelicos.

NEQVE hoc Caluinum ignoraſſe, ſed anſam calumniandi accipere voluiſſe, teſtantur verba ſequentia: *Confugiunt*, inquit, *ad allegorias. Sancitum erat lege Moſaica, vt Sacerdotes diſcernerent inter lepram & lepram. Peccatum, ſpiritualis eſt lepra: de hac pronunciare, Sacerdotum eſt. Antequam reſpondeo, quæro obiter, Si hic locus, ſpiritualis lepræ eos iudices facit, cur naturalis & carnalis lepræ cognitionem ad ſe trahunt? ſcilicet hoc non eſt Scripturis ludere: Lex cognitionem lepræ defert Sacerdotibus Leuiticis; hanc nobis vſurpemus; peccatum eſt lepra ſpiritualis; ſimus & peccati cognitores. Nunc reſpondeo; tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt legis tranſlationem fieri.*

Omnia ſacerdotia ad Chriſtum tranſlata ſunt, in eo impleta, & finita: ad eum igitur vnum ius omne, & honor ſacerdotij tranſlatus eſt.

Ad quæſtionem obiter propoſitam, RESPONDEO, Caluinum obiter mentiri, cùm ſcribit, Sacerdotes Chriſtianos ad ſe trahere cognitionem lepræ corporalis. Neque enim huius rei vel teſtimonium, vel exemplum producere poterit: apud nos enim de lepra corporali medici reſpondere ſolent, non Sacerdotes. Exſtat quidem in Iure canonico titulus de coniugio leproſorum: ſed is titulus nihil habet commune cum legibus Leuiticis de leproſis. Leges enim Leuiticæ præſcribunt rationem diiudicandæ lepræ, & ſacrificia, quæ pro leproſis offerenda ſunt: Ius verò canonicum neque de ratione lepræ diiudicandæ, neque de ſacrificiis tractat, neque leges illas Leuiticas vlla ex parte ſeruandas præſcribit; ſed ſolùm docet, non eſſe lepram, vt neque vllum alium morbum corporalem, iuſtam cauſſam diuortij inter coniuges. Non igitur in Scripturis ludimus, neque cognitionem lepræ corporalis nobis vſurpamus, præſertim ex vi legis Moſaicę: ſed argumentũ ex figura ducim⁹, vt antè diximus.

AD ſolutionem autem argumento noſtro à Caluino adhibitam, Reſpondeo, ſacerdotium in Chriſtum eſſe tranſlatum, ſed Chriſtum non per ſe, ſed per ſuos Miniſtros in terris fungi ſacerdotio. Itaque ſicut per Miniſtros ſuos concionatur, baptizat, abſoluit, ligat, ſacrificium offert, &c. ita quoque per ſuos Miniſtros cognoſcit cauſſas lepræ ſpiritualis, & ad eiuſmodi Miniſtros, ſpirituales leproſi accedere, & morbos ſuos detegere debent. Quod ſi ſacerdotium ita ad ſolum Chriſtum tranſlatum eſſet, vt ad eius miniſtros nullo modo pertineret, vel etiam (vt Caluinus loquitur) in Chriſto completum, ac finitum eſſet, & nullum iam in terris ſacerdotium remaneret: certè nec lex vlla in terris remaneret. Eadem enim ratio ſacerdotij, & legis eſt: ſi tranſlatum eſt ſacerdotium in cœlum, & lex in cœlum tranſlata eſt: ſi extinctum eſt ſacerdotium, extincta quoque eſt lex. Si verò non niſi abſurdiſſimè dicitur, lex Dei ita eſſe extincta, aut in cœlum tranſlata, vt nulla ſit in terris: profectò non minus abſurdè dicitur, ſacerdotium ita extinctum, aut in cœlum eſſe tranſlatum, vt inter homines nullum ſit.

ADDIT deinde Caluinus: *Ad hæc, importuna eſt ipſorum allegoria, quæ legem merè politicam inter cæremonias reponit.*

At

At hîc duo ſunt errata. Primum enim lex de purgatione leproſi, non merè politica, ſed maxima ex parte cæremonialis erat. nam ſi merè politica fuiſſet, ad principem politicum, non ad Sacerdotes pertinuiſſet. Et quo modo politica lex eſt, & non potiùs cæremonialis, quæ iubet leproſum recludi ſeptem diebus, diſſutum gerere veſtimentum, lauari aliquoties, offerre paſſeres, & agnos, tingi ſanguine & oleo, in extremo auriculæ dextræ, & in pollice manus ac pedis dextri, & alia id genus multa? Deinde, etiamſi merè politica lex illa fuiſſet, quid prohiberet quo minus alicuius myſterij figuram gerere poſſet? certè tranſitus maris rubri, manna de cœlo, aqua de petra, idololatrarum interfectio, non cæremoniæ, ſed res geſtæ fuerunt, & tamen Apoſtolus, 1. Corinth. 10. apertè ſcribit, omnia illa in figuram Hebræis contigiſſe, & ad nos earum rerum ſignificationes pertinere. Neq; cæremonia dici poteſt, quòd Abraham duos filios habuerit, vnum de ancilla, & vnum de libera: & tamen eius rei allegoriam B. Paulus exponit Galat. 4.

Concludit tandem Caluinus reſponſionem ſuam his verbis: *Quanquam in re clara, ſuffragium vllius hominis acerſere pudet: vbi Chriſtus pronunciat, ſe ius legale relinquere Sacerdotibus integrum, tanquam profeſſis Euangelij hoſtibus, qui ſemper ad obſtrependum intenti erant, niſi os fuiſſet occluſum. Quare vt hanc poſſeſſionem retineant Papales ſacrifici, palam concedant in eorum partes, quos neceſſe eſt vi compeſci, ne Chriſto maledicant. nam ad veros eius Miniſtros nihil hoc pertinet.*

At quid eſt aliud aërem verberare, & ſine hoſte pugnare, ſi hoc non eſt? ſic enim nos Caluinus ad Iudaiſmum reiicit, quaſi contenderemus, cognitionem lepræ corporalis iuxta legem Leuiticam, ad Sacerdotes Euangelicos pertinere; cùm nos (vt ſæpe diximus) non cognitionem lepræ corporalis, ſed ſpiritualis, quæ per corporalem illam ſignificabatur, noſtris Sacerdotibus deferamus. Et verò ſi Caluini ratiocinatio quidquam valeret, illud etiam efficeret, neminem poſſe à circumciſione carnali ad circumciſionem ſpiritualem argumentum ducere, quin ad partes Iudæorum Chriſti hoſtium, concedere videretur: & tamen Apoſtolus Paulus, qui in epiſtola ad Galatas, circumciſionem Iudaicam ab Eccleſia totis viribus amouet, idem in epiſtola ad Colloſſ. cap. 2. dicit nos omnes qui baptizati ſumus, circumciſos eſſe circumciſione non manufacta,

in expoliatione corporis carnis, ſed circumciſione Chriſti. Sicut igitur Circumciſio ad nos non pertinet, pertinet autem Baptiſmus, qui per Circumciſionem ſignificatur, & circumciſio ſpiritualis nominatur: ſic etiam cognitio lepræ ad Sacerdotes Chriſtianos non pertinet, pertinet autem cognitio peccati; quod per lepram ſignificatur, & lepra ſpiritualis aptiſſimè nominatur.

Tertia figura eſt Confeſſio, quam Deus inſtituit in Teſtamento veteri, & cui adiungi voluit loco cuiuſdam ſatisfactionis, oblationem ſacrificij: de qua Numeri 5. & Leuitici etiam 5. teſtimonium habemus. Nam profectò ſi Confeſſio figuralis erat à Deo inſtituta, & neceſſaria Iure diuino, quanto magis Confeſſio figurata eſſe debet à Deo inſtituta, & neceſſaria Iure diuino?

Sed quoniam Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 984. contendit, Confeſſionem illam fuiſſe generalem, (*Talis Confeſſio*, inquit, *in veteri Teſtamento erat, quando aliquis ad Sacerdotem adducebat hoſtiam offerendam pro peccato, pro delicto, pro ignorantia, pro contumacia, &c. nec exigebatur vt peccatum illud in ſpecie, & ſigillatim cum omnibus circumſtantiis ſacerdoti exponeretur.*) oſtendam breuiter, Confeſſionem illam certi peccati in ſpecie fuiſſe.

Verba Scripturæ in libro Numeri cap. 5. ſic habent: *Vir ſiue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam transgreſſi fuerint mādatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum.* Vbi duo ſunt obſeruanda. Primvm illud, Confitebvntvr, eſſe in coniugatione hitpael, quæ auget ſignificationem, ita vt illud הִתְוַדּוּ rectè verti poſſit, Expreſsè, & diſtinctè confitebuntur. Deinde illa verba: *Confitebuntur peccatum ſuum*, in Hebræo haberi cum maiori explicatione, ſic enim legimus: *Confitebuntur peccatum ſuum* אֲשֶׁר עָשׂוּ id eſt, *quod fecerunt*. Ex quibus colligimus hoc loco imperari, vt peccatum in ſpecie per manifeſtam confeſſionem prodatur: ſi enim in genere tantùm confiteri, ſufficeret, non diceret Scriptura: *Confitebuntur aperè peccatum illud, quod fecerunt.* ſed ſimpliciter, Confitebuntur peccata ſua.

In Leuitico cap. 5. vbi noſtra editio habet: *Agat Pœnitentiam pro peccato*; in Hebræo eſt illud idem vocabulum, quod

quod in lib. Num. ſic enim legimus: וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא׃ *Et erit, cùm peccauerit in vno ex his, confitebitur apertè peccatum quod peccauit.*

Ad haec teſtimonia Rabinorum, & conſuetudo gentis, ſatis apertè oſtendit, præceptum hoc intelligendum eſſe de Confeſſione diſtincta, & in ſpecie, eius peccati, pro quo expiando ſacrificandum erat. De conſuetudine Hebræorum, teſtes ſunt Thomas VValdenſis tomo ſecundo de Sacramentis, cap. 137. vbi ſcribit, ſe in Auſtria ab ipſis Hebræis cognouiſſe hanc eorum conſuetudinem: & S. Antoninus 3. part. tit. 14. cap. 6. §. 1. ſummæ Theologicæ, vbi dicit, ſolere Iudæos doctiores ante mortem confiteri omnia peccata Leuitæ alicui, ſi quem fortè nacti fuerint. De teſtimoniis Rabinorum vide Petrum Galatinum lib. 10. cap. 3. vbi multis teſtimoniis Rabinorum probat, oportuiſſe in Confeſſione detegere peccatum in ſpecie, & cum ſuis circumſtantiis.

Adde quod omninò probabile eſt, Ecclesiasticum, cap. 4. ad hoc præceptum legale obſeruandum exhortari, cùm ait: *Non confundaris confiteri peccata tua.* porrò confuſio timeri non ſolet in confeſſione, quæ ſoli Deo fit, aut quę fit homini generatim, ſed in ea ſolùm, quæ fit homini in ſpecie, vt experientia ſatis teſtatur.

Qvarta figura eſt Matth. 3. & Marc. 1. vbi legimus plurimos accurriſſe ad Baptiſmum Ioannis, confitentes peccata ſua. Sicut enim Baptiſmus Ioannis figura fuit Baptiſmi Chriſti, ita quoq; & confeſſio, quæ Ioanni fiebat, figura fuit Confeſſionis, quæ Chriſti Miniſtris facienda erat.

Quòd autem Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 6. & Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 986. dicunt, eos qui confitebantur Ioanni, non in ſpecie peccata ſua confeſſos, ſed in genere tantùm ſe peccatores agnouiſſe: non eſt conforme verbis Euangeliſtarum. Vterque enim Euangeliſta diſertis verbis poſuit: *Confitentes peccata ſua,* & Græcè ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. aliud autem eſt, agnoſcere ſe peccatorem, aliud, peccata ſua alicui confiteri.

Neqve multum refert, quòd illa confeſſio quæ coram Ioanne fiebat, cum Baptiſmo coniuncta eſſet, cùm noſtra Confeſſio Sacramētalis ſolùm in iis locum habeat, qui poſt Baptiſmum peccant. Nam Baptiſmus Ioannis non remittebat

Qqqqq 5

tebat peccata ex opere operato, & ideò ſatis erat conueniens, vt non ſolùm baptizarentur qui ad Ioannem accedebant, ſed etiam confiterentur, vt variis modis ad veram contritionem, & ſatisfactionem excitarentur. Christi verò Baptiſmus non ponenti obicem, ex opere operato peccata omnia, tùm quoad culpam, tùm quoad pœnam omninò remittit, & ideò nuſquam leguntur Apoſtoli ante Baptiſmũ confeſſionem exegiſſe, aut ſatisfactionem vllam indixiſſe.

QVINTA figura habetur Ioan. 11. in hiſtoria Lazari. Quòd enim Dominus è ſepulchro prodire iuſſerit Lazarum & ab Apoſtolis ſolui voluerit funeralia iſta vincula quibus ligatus erat, ſignificari Patres dicunt, peccatores diuina voce excitatos, foras prodire per Confeſſionem, & miniſterio ſacerdotum liberari à peccatorum vinculis per Abſolutionẽ. S. IRENAEVS lib. 5. cap. 13. *Hoc ſymbolum,* inquit, *eius hominis, qui inligatus fuerat in peccatis, & propter hoc ait Dominus: Soluite illum, & dimittite eum abire.* S. Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 7. S. Auguſtinus tract. 49. in Ioannem, in Pſal. 101. concione 2. ſerm. 8. & 44. de verbis Domini, & homil. 27. in lib. 50. homil. & S. Gregorius hom. 26. in Euãg. & lib. 22. Moral. c. 13. eandem figuram agnoſcunt & exponunt.

SED occurrit Ioannes Caluinus lib. 3. Inſt. cap. 4. §. 5. ac PRIMVM dicit, argumenta ex allegoriis non multum valere ad dogmata confirmanda. SED neq; nos in ejuſmodi argumentis præcipuum fundamentum ad confirmanda dogmata collocamus, niſi allegoriæ in ipſa Scriptura explicentur, vel cõmuni Patrum conſenſu, aut certa aliqua Eccleſiæ definitione conſtent, quorſum pertineant: quin tamen probabile argumentum inde ſumi poſſit, quando magni viri, quales ſunt quos citauimus, allegorias exponunt, negari nullo modo debet.

DEINDE addit Caluinus, mentiri eos, qui ſcribunt, Chriſtum imperâſſe diſcipulis, vt Lazarum diſſoluerent: *Dicunt,* inquit, *Dominus diſcipulis præcepit, vt ſuſcitatum Lazarum faſciis ſoluerent, & expedirent. Hoc primum mentiuntur: nuſquam enim legitur, hoc dixiſſe Dominum diſcipulis, eſtq; multò veriſimilius, dixiſſe Iudæis aſtantibus, quo citra vllam fraudis ſuſpicionem euidentius fieret miraculum, & maior ſua virtus eluceret, quòd nullo tactu, ſed ſola voce mortuos ſuſcitaret.*

MIROR impudentiam Caluini, qui tam audacter S. Auguſti-

guſtinum & S. Gregorium mendacij arguere non veretur. Auguſtinus enim eſt, qui ſer. 8. & 44. de verbis Apoſtoli, ſcripſit, verba illa: *Soluite illum, & ſinite abire*, ad diſcipulos dicta à Chriſto fuiſſe; quod idem non ſemel repetit Gregorius, homil. 26. in Euangelia.

Sed quo argumento, quæſo; Caluinus Auguſtinum & Gregorium mentitos eſſe conuincet? ſiquidem in Euangelio tantùm legimus: *Dixit eis, Soluite illum, &c.* neq; aliquid præcedit, vnde certò colligamus, illud pronomen, eis, non referri ad diſcipulos.

Videtur autem illud, eis, ad eos referri, quibus paulò antè dictum eſt: *Tollite lapidem.* iiſdem enim dixit: *Tollite lapidem, &, Soluite eum.* Porrò: *Tollite lapidem*, dixit circumſtantibus, non exprimendo hos aut illos; ſic enim legimus: *Ait* Iesvs; *Tollite lapidem.* Domino autem abſolutè præcipiente aliquid circumſtantibus, certè credibile eſt, diſcipulos aut ſolos, aut cumprimis obediuiſſe. Quare licet ex Euangelio non poſſit certò colligi, qui fuerint, qui Lazarum ſoluerunt: tamen magna coniectura eſt, Apoſtolos fuiſſe.

Neqve huic expoſitioni repugnant, Chryſoſtomus, aut ſi qui ſunt alij, qui id factum aliis quibuſdam præter Apoſtolos tribuunt. Potuit enim fieri, & credibile eſt ita factum eſſe, vt Domino iubente multi ſimul accurrerint, tùm ex Apoſtolis, tùm ex aliis, & hi coniunctis viribus lapidem ſuſtulerint, ac deinde alij manus Lazari, alij pedes ſoluerint, alij velamen ex facie detraxerint, alij reliquum corpus expedierint: neq; ex hoc, quòd Apoſtoli cum aliis Iudæis Lazarum ſoluerint, aliquid detrahitur de magnitudine miraculi.

Atq; hæc dicta ſint de calumnia mendacij; nam alioqui ad rem noſtram nihil refert, vtrum Apoſtoli, an alij quidam Lazarum ſoluerint: vt enim hæc Lazari ſolutio figura ſit Abſolutionis Sacerdotalis, ſatis eſt, ſi ij qui Lazarum ſoluerunt, in ea re miniſtri Chriſti fuerint, & Chriſto iubente id fecerint. Hoc enim contendimus, eos duntaxat poteſtatem habere peccata remittendi, quibus id Chriſtus mandauit: quemadmodum ij ſoli Lazarum de monumento prodeuntem ſoluerunt, quibus Chriſtus dixerat: *Soluite eum.* Quare S. Avgvstinvs tract. 49. in Ioan. non nominat diſcipulos, ſed generatim, miniſtros, cùm de illis agit, quibus Chriſtus dixit: *Soluite eum.*

Addit

ADDIT poſtremò Caluinus aliam allegoriæ huius explicationem: *Sed demus*, inquit, *hoc dictum diſcipulis: quid tum obtinebunt? Dominum dediſſe Apoſtolis ſoluendi poteſtatem. Quantò aptiùs, & magis dextrè hæc allegoricè tractari poterunt, ſi dicamus, hoc ſymbolo Deum voluiſſe fideles ſuos inſtituere, vt ſoluerent à ſe ſuſcitatos: hoc eſt, ne in memoriam peccata reuocarent, quæ ipſe oblitus eſſet: ne ceu peccatores damnarent, quos ipſe abſoluiſſet: ne adhuc exprobrarent, quæ ipſe condonaſſet: ne vbi miſericors ipſe eſſet, & ad parcendum facilis, ipſi ad puniendum ſeueri, & moroſi eſſent? certè nihil ad ignoſcentiam flectere nos magis debet, quàm Iudicis exemplum, qui ſe nimium rigidis & inhumanis implacabilem fore minatur. Eant nunc & allegorias ſuas venditent*, Hæc ille.

QVAE ſanè explicatio nihil eſt mirum, ſi nulli veterum Patrum in mentem venerit, cùm ineptiſſima ſit. Nam quod Patres dicunt, per mortuum ſignificari peccatorem; per excitationem, conuerſionem; per egreſſionem ex monumento, confeſſionem; per vincula, peccata; per ſolutionem, remiſſionem; id totum & maximam habet ſigni cum re ſignificata ſimilitudinem, & ex Scripturis ſanctis confirmari poteſt. At quod Caluinus dicit, nullum habet neq; in Scripturis, neq; in rei ſimilitudine fundamentum. Quis enim vſquam legit, non exprobrare, aut non recordari, eſſe ſoluere? aut quis ſanus diceret, non exprobrare eſſe ſoluere, cùm ſoluere ſit aliquid agere, non exprobrare ſit non agere? SED his nugis omiſſis, ad alia veniamus.

CAPVT QVARTVM.

Confirmatur eadem veritas ex aliis locis noui Teſtamenti.

DIXIMVS hactenus de figuris, quæ Confeſſionis inſtitutionem præceſſerunt: nunc de vſu, commendatione, atq; exhortatione, quæ inſtitutionem conſequuta ſunt, breuiter dicemus.

PRIMVS igitur locus habetur in Actis Apoſtolicis, cap. 19. vbi ſic legimus: *Multi credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus ſuos: multi autem ex eis, qui erant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus.*

Hic

Hic locus accipiendus eſt INPRIMIS de confeſſione fidelium poſt Baptiſmum; illi enim propriè dici ſolent credentes, vt patet Acto. 3. 4. & 5. 1. Theſſ. 1. & alibi: neq; hoc negant aduerſarij. DEINDE loquitur Scriptura de confeſſione peccatorum in ſpecie, vt ex illis verbis colligitur: *Confitentes actus ſuos.* DENIQVE agitur hoc loco de confeſſione facta non ſoli Deo, ſed etiam homini: nam ad Paulum veniebant, vt confiterentur actus ſuos. Et quoniam eo tempore nulla exſtabat Eccleſiæ conſtitutio de confeſſione peccatorum facienda, id ſequitur, vt ab ipſo Chriſto eiuſmodi Confeſſio fuerit inſtituta.

SED occurrit inprimis Lutherus, qui in ſua verſione, per actus, miracula intelligenda eſſe docuit: quem ſequutus eſt Ioan. Brentius, in comment. huius loci.

SED hanc expoſitionem non ſolùm reiicit communis Catholicorum conſenſus, & ipſius etiam venerabilis Bedę, in cap. 1. Marci, ſed multò maxima pars Aduerſariorum, vt Melanchthon, Caluinus, Beza, Bullingerus, Sarcerius in Acta Apoſtolorum, & Illyricus Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 347. & Kemnitius in 2. p. Exam. pag. 987. DEINDE inauditum eſt; vt miracula dicantur actus noſtri, cùm ſint opera planè diuina: multò etiam abſurdius eſt, vt confiteri actus ſuos, ſit, iactare miracula à ſe facta. ADDE, quòd cauſſa huius Confeſſionis, Luca teſte, fuit ingens quidam terror ex diuina vltione in eos, qui abutebantur nomine IESV & Pauli ad quæſtum: terror autem diuinæ vltionis, ad confeſſionem peccatorum, non ad prædicationem propriæ laudis, homines impellere conſueuit. DENIQVE Syriaca editio diſertis verbis reddidit, OFFENSAS.

Kemnitius loco citato, duas indicat ſolutiones ad noſtrum argumentum. VNA eſt, quòd in hoc loco Actorum agatur de confeſſione generali, qua Epheſij agnoſcebant, actiones ſuas ad normam verbi Dei non congruere. ALTERA, quòd in ſpecie confeſſi ſint aliqua peccata, per modum exempli, non tamen omnia.

Sed prima ſolutio facilè refellitur. Nam INPRIMIS voces illæ *Actus ſuos*, ſatis indicant, confeſſionem factam eſſe in ſpecie; nemo enim propriè dici poteſt confiteri actus ſuos, qui ſolùm dicit ſe peccatorem eſſe. DEINDE vox ANNVNCIO, & Græcè ἐυαγγέλλω, qua vtitur hoc loco S. Lucas,

cas, ſignificat diſtinctè aliquid narrare; & in editione Syriaca habetur vox ܫܥܐ, quæ idem ſignificat quod Hebraicum ספר Saphar: proinde rectè verti poſſet: *Numerantes peccata ſua.* DENIQVE vnde cognouiſſet B. Paulus, illos fuiſſe curioſa ſectatos, adeò vt libros eorum comburi iuberet, niſi in ſpecie peccata ſua confeſſi fuiſſent?

ALTERA ſolutio, quæ eſt etiam Caluini in comment. Act. & Magdeburgenſium Cent. 1. li. 2. cap. 4. col. 360. repugnat toti Scripturæ: vbiq; enim Scriptura, cùm abſolutè de peccatis loquitur, de omnibus peccatis intelligi ſolet, & debet; & ſi liceret exponere de quibuſdam, non de omnibus, abſurdiſſimæ ſententię in diuinis literis inuenirentur. Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Matth. 1. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Matth. 9. *Confide fili, dimittuntur tibi peccata.* Luc. 7. *Remittuntur tibi peccata.* Luc. 11. *Dimitte nobis peccata noſtra.* Ioan. 1. *Ecce qui tollit peccata mundi.* Actor. 2. *Ablue peccata tua, inuocato nomine ipſius.* In his & aliis infinitis locis, non ponitur ſignum vniuerſale, & tamen nemo dubitauit vnquam, quin ſubintelligeretur; & idem ſit: *Peccata tua eleemoſynis redime*; &, Omnia peccata tua eleemoſynis redime. Quare ſecundum vſum Scripturæ, Confiteri, & renunciare actus ſuos; nihil poteſt eſſe aliud, niſi, palam facere omnia ſua peccata.

Præter hanc ſolutionem, quam breuiter refutauimus, libuit Caluino in comment. Actorum aliquot antitheſes proponere, inter confeſſionem horum Epheſiorum, & Confeſsionem quæ nunc eſt in vſu apud Catholicos; vt videlicet oſtenderet, nihil hunc locum Actorum ad rem noſtram facere: *Hos*, iniquit, *ſemel legimus confeſſos eſſe: Papæ lex quotannis vt minimùm repeti iubet. Iſti ſponte prodierunt: Papa neceſſitate omnes obligat. Lucas multos veniſſe dicit, non omnes: in lege Papæ nulla exceptio. Iſti coram fidelium cœtu ſe humiliarunt: Papæ longè aliud mandatum, vt clancularijs ſuſurris in aurem proprij Sacerdotis obmurmuret peccator. En quàm dextrè Scripturas ad probandas ſuas fallacias accommodent.* Hæc ille.

SED has calumnias, planè leues, ac pueriles, nullo negotio diſſoluemus. Nã etiamſi ſemel legamus Epheſios illos confeſſos, non tamen ſequitur, non ſæpius id ab eis factum: alio-

alioqui iidem Epheſij, quia nunquam leguntur Baptiſmum aut Euchariſtiam ſuſcepiſſe, iuxta Dialecticam iſtam Caluini, nunquam Baptiſmum, aut Euchariſtiam ſuſcepiſſent.

QVOD autem illi ſponte prodierint ad confitendum, mirum videri non debet, tùm quòd nulla tunc exſtaret lex de confeſsione certo aliquo tempore facienda, tùm quòd etiam noſtro tempore plurimi extra tempus Paſchale, in quo ſolo, lege Eccleſiaſtica confiteri tenentur, ſponte ſua prodeant ad Confeſſionem. Itaq; etiamſi tunc lege cautum fuiſſet, vt quotannis omnes confiterentur, potuiſſent tamen Epheſij illi ſponte ac liberè ad Confeſſionem prodire.

MVLTOS autem veniſſe ad Confeſſionem, non omnes; quid habet repugnantiæ cum ea lege, quæ iubet vt omnes quotannis vt minimùm peccata ſua confiteantur? neque enim lex omnes abſolutè includit, ſed omnes qui conſcientiam habent peccati lethalis, neq; iſtos omnes quouis tempore obligat, ſed tantùm ſemel per annum. Quare ſi lex iſta Eccleſiaſtica tempore beati Pauli viguiſſet, adhuc potuiſſent Epheſij quidam ad Confeſſionem faciendam accedere, quando non omnes accedebant.

DENIQVE quòd illi coram cœtu fidelium ſe humiliauerint, ex capite ſuo deprompſit Caluinus, non enim Lucas tale aliquid ſcripſit: *Multi*, inquit, *credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus ſuos.* Vtrum autem venerint coram cœtu fidelium, an priuatim, ad Paulum, aut aliquem alium, Lucas non dicit. DEINDE nónne etiam Catholici hoc tempore coram cœtu fidelium ſe humiliant, cùm in mediis baſilicis, tota inſpectante Eccleſia, ad ſacerdotum pedes ſe abiiciant, licet Confeſſionem ſecretò exponant? Habes igitur quam dextrè Caluinus antitheſes ſuas ad calumnias pertexendas accommodet.

SECVNDVS locus eſt, 2. Cor. 5. in illis verbis: *Dedit nobis miniſterium reconciliationis, & poſuit in nobis verbum reconciliationis: pro Chriſto ergo legatione fungimur, &c.* hæc verba ad poteſtatem Clauium pertinere, fatetur Ioannes Caluinus lib. 4. Inſt. cap. 1. §. 22. & tàm publicè, quàm priuatim apud fideles baptizatos eſſe debere vſum harum Clauium, libenter agnoſcit. At profectò qui mittuntur Legati cum poteſtate reconciliandi inimicos Regis cum ipſo Rege, non poſſunt rectè munere ſuo defungi, niſi cognoſcant

ex ipſis reis, quid egerint, quàm grauiter Regiam maieſtatem læſerint, quam ſatisfactionem perſoluere ſint parati, &c. Quare poteſtas iſta miniſterialis reconciliandi eos, neceſſariò fert ſecum poteſtatem cognoſcendi cauſſas reorum, atq; adeò confeſſiones exigendi, & audiendi: neq; enim Miniſtris licet pro arbirrio quoſlibet etiam non auditos reconciliare.

Tertivs locus habetur Iacobi 5. vbi ſanctus Iacobus ad Confeſſionem cohortatur, dicens: *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* quæ cohortatio ſatis apertè indicat, Confeſſionem iam tum fuiſſe inſtitutam, & quidem peccatorum, atq; homini faciendam. Et ſatis apertè cohæret hęc ſententia cum ſuperioribus verbis, ſecundum Catholicorum explicationem. Nam paulò antè Apoſtolus Iacobus monuerat ægrotos, vt Presbyteros accerſerent, à quibus oleo ſancto cum precibus vngerentur, & adiecerat effectum illius ſacræ vnctionis, & precum, futurum, vt alleuaretur ægrotus, & ſanaretur, & ſi in peccatis eſſet, ea illi remitterētur. Sed ne fortè qui hæc legeret, exiſtimaret illa etiam peccata lethalia, quorum homo conſcientiam habet, per ſacram vnctionem poſſe deleri, ſubiunxit: *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* non enim ſacra vnctio peccata lethalia remittit, quorum aliquis conſcientiam habet; cùm ea per Confeſſionis Sacramentum purganda ſint; ſed aut venialia, aut etiam lethalia, quorum conſcientiam non habemus, quæ reliquiæ peccatorum dici ſolent.

Sed obiiciunt Aduerſarij, ac præſertim Philippus in Apologia Confeſſionis artic. de Confeſſione & Satisfactione, & Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 12. & in annotatione ad hunc locum, particulam illam, Altervtrvm. Videtur enim ea particula cogere, vt dicamus ſanctum Iacobum non loqui de Confeſſione Sacramentali, quæ ſoli Sacerdoti fieri poteſt, ſed de confeſſione offenſionis, quæ fit fratri offenſo, ad obtinendam ab eo pacem & veniam, vt exiſtimat Philippus, vel de confeſſione peccatorum, quæ fit homini ſpirituali, vt is cognito noſtro ſpirituali morbo, nos inſtruere, & pro nobis ad Deum preces fundere valeat, vt docet Caluinus: quæ Caluini expoſitio confirmari videtur ex verbis ſequentibus: *Et orate pro inuicem, vt ſaluemini.*

Sed hæc obiectio facilè ſolui poteſt. Nam Origenes homil. 2. in Leuiticum, Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio, Augu-

Auguſtinus homil. 12. ex lib. 50. homil. & Bernardus in libro Meditationum, cap. 9. hunc locum de confeſſione quæ fit ſacerdoti, ſimpliciter accepiſſe videntur, & vt rectè exponunt Beda in commentario huius loci, & Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, par. 14. cap. 1. voces illæ, ALTERVTRVM, & INVICEM, accipiendæ ſunt prout exigit conſequentia verborum Scripturæ diuinæ. Itaq;: *Confitemini alterutrum*, nihil eſt aliud, niſi, Confitemini homines hominibus; qui Abſolutione indigetis, illis, qui poteſtatem habent abſoluendi. Quemadmodum 1. Petri 4. cùm Apoſtolus dicit: *Hoſpitales inuicem, ſine murmuratione, vnuſquiſq; ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes: ſi quis loquitur quaſi ſermones Dei, &c.* non ſignificat, ſine diſcrimine oportere omnes ab omnibus hoſpitio recipi, aut doceri, aut curari, &c. ſed, eos qui tecto indigent, hoſpitio recipiendos eſſe ab his, qui domum habent; imperitos à doctis inſtruendos; ægrotos à medicis curandos; pauperes à diuitibus ſuſtentandos; non contrà nutriendos diuites à pauperibus, aut curandos medicos ab ægrotis, aut doctos ab imperitis erudiendos, aut denique qui domibus abundant, excipiendos hoſpitio ab his, qui tecto carent: ſic igitur qui peccatorum vinculis conſtricti tenentur, ad eos accedere debent, quibus dictum eſt: *Quæcunq; ſolueritis, &c.*

Quod etiam ſequitur in verbis Iacobi: *Orate pro inuicem, vt ſaluemini,* id ſignificat, vt Presbyteri pro infirmis, non vt infirmi pro Presbyteris orent: reſpicit enim Iacobus ad id, quòd anteà dixerat: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum.* Quod etiam indicat lectio Græca, quæ vbi nos habemus: *Orate pro inuicem, vt ſaluemini*, habet vocem ἰαθῆτε, quæ ad ſanitatem corporis propriè refertur.

QVARTVS locus habetur 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Ex hoc loco probabiliter colligitur Confeſſio Sacramentalis ſingulorum peccatorum. Neq; enim dubitari poteſt, quin loquatur Apoſtolus Ioannes de confeſſione peccatorum, & quidem ſingulorũ in ſpecie: nam id ſignificant illa verba: *Si confiteamur peccata noſtra.* non enim ait, Si agnoſcamus, aut confiteamur nos peccatores; ſed: *Si confiteamur peccata noſtra.* Et cùm

verba ſequentia: *Remittet nobis peccata noſtra;* omnium conſenſu, de remiſſione peccatorum omnium, & ſingulorū in ſpecie intelligantur: non poſſunt verba præcedentia ſine vitio æquiuocationis aliter accipi quàm de confeſſione omnium, & ſingulorum peccatorum in ſpecie.

SED reſpondent Aduerſarij, Apoſtolum loqui de confeſſione peccatorum, quæ Deo fieri debet, non de ea, quæ fit homini.

AT ſolutio hæc non difficulter refelli poteſt. PRIMVM enim verba illa: *Fidelis eſt & iuſtus, &c.* referuntur ad promiſſionem diuinam: ideò enim Deus fidelis & iuſtus dicitur, dùm peccata confitentibus remittit, quia ſtat promiſſis ſuis, nec fidem fallit. At promiſſio de remittendis peccatis iis, qui confitentur Deo peccata ſua, non videtur vlla exſtare in diuinis literis: exſtat autem promiſſio apertiſſima iis, qui ad illos accedunt, quibus dictum eſt Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Quare, ſiqui confitentur ſacerdoti peccata ſua, Deus fidelis & iuſtus eſt, vt iuxta ſuam inſtitutionem, & promiſſionem, remittat eis peccata ipſorum.

PRAETEREA ſi hoc loco promitteret Apoſtolus remiſſionem iis, qui Deo confitentur peccata ſua, fruſtrà dictum eſſet à Chriſto Apoſtolis: *Quorum remiſeritis peccata, &c.* &, *Quæcunq; ſolueritis ſuper terram, &c.* nam cùm multò facilius ſit, Deo, quàm hominibus confiteri; nemo eſſet qui ab hominibus remiſsionem quæreret, ſi ſoli Deo confitendo remiſsionem obtinere poſſet.

DENIQVE ſiquem ſacerdos abſoluendum non eſſe iudicaret, atq; adeò peccatum eius retineret, fruſtra id faceret, ſi per confeſsionem ſoli Deo factam, inuito etiam ſacerdote, ille abſolueretur. Quocirca nec vera eſſet illa ſententia: *Et quorum retinueritis, retenta ſunt,* &, *Quæcunq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo.*

Vt igitur omnia inter ſe aptè cohæreant, & vnus Scripturæ locus non pugnet cum altero, ſed alter potiùs ex altero explicetur: omninò probabile eſt, ſanctum Ioannem de Sacramentali confeſsione eſſe loquutum.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Idem probatur ex teſtimoniis Conciliorum.

ADDEMVS nunc teſtimonia Conciliorum vete-rum, quæ in diuerſis Prouinciis, variiſq; temporibus celebrata ſunt, ex quibus cognoſci poterit Eccleſiæ vniuerſæ ſententia. Porrò teſtimonia Conciliorum, quæ adferemus, etiamſi non apertè contineant, Confeſsionem eſſe Iuris diuini, continent tamen antiquam conſuetudinem, & ſæpe etiam indicant neceſsitatē confitendi peccata ſacerdotibus. Ex quibus facile erit colligere, rem eſſe à Deo ipſo præceptam; tum quia non inuenitur prima origo huius præcepti in vllo Concilio; tum etiam quia non eſt vllo modo probabile, populos fideles præceptum tam arduum ab hominibus admiſſuros fuiſſe, ſi per confeſsionem ſoli Deo, aut generatim factam, remiſsionem peccatorum obtinere potuiſſent.

PRIMVM igitur in Eccleſia Orientali habemus teſtimonium Concilij LAODICENI, ante M C. annos celebrati: ſic enim legimus can. 2. *His qui diuerſorum peccatorum lapſus incurrunt, & inſtant orationi, confeſsioni, ac Pœnitentiæ, malorum ſuorum perfectam conuerſionem demonſtrantes pro qualitate peccati, tempus Pœnitentiæ tribuendum eſt.* Hic habemus Confeſsionem, & quidem in ſpecie, & hominibus faciendam: nam alioqui non poſſent homines pro qualitate peccati, tempus Pœnitentiæ aſsignare.

In canonibus quoq; SEXTAE Synodi, qui à Græcis conditi ſunt ante annos circiter C M. can. 102. ita legimus: *Oportet autem eos, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem à Deo accepère, peccati qualitatem conſiderare, & eius qui peccauit, ad eam conuerſationem promptum ſtudium, & ſic morbo conuenientem adferre medicinam.*

Ex quibus locis, vt etiam ex teſtimoniis Patrum Græcorum, quæ in ſequenti capite adducentur, intelligi poteſt, falſum eſſe quod quidam dicunt, Græcos non ſolere confiteri peccata, niſi ſoli Deo: & in eo quod ſcribitur apud GRATIANVM, de Pœnit. diſt. 1. can. Quidam: *Quidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci*; illud, *vt Græci*, videtur irrepſiſſe in textum ex margine, & marginalem annotationem imperiti alicuius fuiſſe, qui ex

facto Nectarij collegit, ſublatam omninò Confeſſionem ſacramentalem apud Græcos. Nam alioqui in ipſo Capitulari Theodori, vnde canon ille deſcriptus eſt, non habentur duæ illæ voces, *Vt Græci*, neque etiam habentur in Concilio II. Cabilonenſi, cap. 33. vnde Theodorus capitulum illud accepiſſe videtur: ſed nec Magiſter Sententiarum in 4. lib. diſt. 17. eandem ſententiam adducens, addidit illud, *Vt Græci.* Neqve in Concilio Florentino vlla fuit controuerſia de Confeſſione cum Græcis, eo excepto, quòd Eugenius Pontifex à nonnullis Græcorum Doctoribus priuatim quæſiuit, cur ſacerdotes ipſorum ante Sacrificij celebrationem peccata ſua non confiterentur. Deniqve Nicolaus Cabaſilas in explicatione Liturgiæ, cap. 29. & Anaſtaſius Nicenus in quæſtionibus ſuper Scripturam, quæſt. 6. apertè docent Confeſſionem ſacramentalem, cùm tamen Græci ſint; & noſtris diebus Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus in Cenſura Confeſſionis Auguſtanæ, cap. 11. repræhendit quod Lutherani dicebant, non eſſe neceſſarium omnia peccata per ſingulas ſpecies, in Confeſſione enumerari. Atq; hæc de Eccleſia Græca.

In Eccleſia Latina, exſtat Inprimis canon 31. Concilij III. Carthaginensis ante annos M. & C. celebrati, vbi ſic legimus: *Vt Pœnitentibus ſecundum peccatorum differentiam, Epiſcopi arbitrio, Pœnitentiæ tempora decernantur.* Et idem canon repetitus inuenitur in Concilio Africano, can. 10. Dubium verò eſſe non poteſt, quin oporteat peccata omnia in Confeſſione detegi, ſi iuxta peccatorum differentias Pœnitentiæ tempora decernuntur.

Deinde exſtat canon 8. Concilij I. Cabilonensis ante M. circiter annos celebrati, in hæc verba: *Vt Pœnitentibus à ſacerdotibus, facta Confeſſione, indicatur Pœnitentia, vniuerſitas ſacerdotum noſcitur conuenire.*

Exſtat Etiam canon 32. Concilij II. Cabilonensis, ante annos circiter DCCC. vbi ſic legimus: *Sed & hoc emendatione indigere perſpeximus, quòd quidam dum confitentur peccata ſua ſacerdotibus, non plenè id faciunt. Quia ergo conſtat, hominem ex duabus eſſe ſubſtantiis, anima videlicet, & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur: ſolerti indagatione debent inquiri ipſa peccata, vt ex vtriſq; plena ſit confeſſio; ſcilicet vt & ea confiteantur, quæ per corpus geſta ſunt, & ea quibus in ſola cogitatione delinquitur.*

In

In Concilio Tvronico III. circa idem tempus celebrato, cap. 22. ita legimus: *Epiſcopis & Presbyteris diligenti cautela pertractandum eſt, qualiter hominibus ſibi ſua delicta confitentibus, tempus abſtinendi adſcribant.* Similia habentur in Concilio Remenſi eiuſdem antiquitatis, can. 12. & 16. & Pariſienſi, cap. 32. & 46. Atq; hæc omnia Concilia ſunt Eccleſiæ Gallicanæ.

Nec minùs perſpicua teſtimonia, habemus Eccleſiarum Germaniæ: nam in Concilio Mogvntino ſub Rabano Archiepiſcopo, cap. 26. ita ſtatuitur: *Ab infirmis in mortis periculo poſitis, per Presbyteros pura inquirenda eſt confeſſio, non tamen illis imponenda quantitas Pœnitentiæ, ſed innoteſcenda.* Vide etiam cap. 27.

In Concilio VVormaciensi celebrato anno Domini DCCC.LXVIII. vt initio eiuſdem Concilij legimus, cap. 25. ita ſcriptum eſt: *Pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum, ſacerdotis arbitrio Pœnitentiæ decernuntur. Debet itaq; ſacerdos in Pœnitentia danda ſingulorum cauſſas ſingulatim conſiderare, originem quoq;, modumq; culparum, & affectus, gemituſq; delinquentium diligenter examinare, manifeſteq; cognoſcere; temporum etiam, & perſonarum, locorum quoque, & ætatum qualitates inſpicere, vt pro conſideratione locorum, ætatum, vel temporum, ſeu pro qualitate deliƈtorum, atq; gemituum vniuſcuiuſq; delinquentis, à ſacris regulis oculos non deflectat.* Ex his teſtimoniis ſatis apparet, antiquas Germaniæ Eccleſias longè aliter de Confeſſione ſenſiſſe ac docuiſſe, quàm nunc Sectarij, ac nouatores Lutherani ſentiant, & doceant.

His accedant Concilia Generalia: Lateranenſe, ſub Innocentio III. cap. 21. Conſtantienſe ſeſſ. 8. Florentinum in Inſtruct. Armenorum, & Tridentinum ſeſſ. 14. quæ licet, quòd recentiora ſint, ab Aduerſarijs contemnantur, tamen iniuria contemnuntur: nam & antiquiſſimis Conciliis congruentem fidem ac doctrinam tradiderunt, & totius Eccleſiæ Catholicæ, quæ his CD. annis floruit, ſententiam continent, vt errare non potuerint, quin tota Eccleſia erràſſe, atq; adeò portis Inferi ſuccubuiſſe dicatur.

CAPVT SEXTVM.

Idem probatur ex traditione veterum Patrum, qui floruerunt ab anno Domini C. ad CC.

TESTIMONIIS Conciliorum meritò adiungi poſſunt teſtimonia veterum Patrum Græcorum, & Latinorum, qui ſingulis ætatibus in Eccleſia floruerunt.

PRIMVS igitur ſit ſanctus IRENAEVS, qui in ipſo PRIMO ſeculo, poſt Apoſtolorum exceſſum floruit, quiq; proximè Apoſtolorum ætati ſucceſſit. Is in primo lib. cap. 9. ita ſcribit de quibuſdam fœminis, quas Marcus hæreticus circumuenerat: *Hæ ſæpiſſimè conuerſæ ad Eccleſiam Dei, confeſſæ ſunt, & ſecundum corpus exterminatas ſe ab eo velut cupidine, & inflammatas, valdè ſe illum dilexiſſe.* Et infrà de alia pariter ſeducta: *Cùm magno labore fratres eam conuertiſſent, omne tempus in Exomologeſi conſumauit, plangens, & lamentans ob hanc quam paſſa eſt ab hoc Mago corruptelam.* & lib. 3. cap. 4. *Cerdon,* inquit, *ſæpè in Eccleſiam veniens, & Exomologeſim faciens, ſic conſumauit, modò quidem latenter docens, modò verò Exomologeſim faciens.*

Quo loco OBSERVANDVM eſt, nomine Exomologeſis, apud veteres interdum non intelligi ſolam Confeſsionem, ſed etiam Contritionem & Satisfactionem vt perſpicuum eſt, tùm ex Tertulliano in lib. de Pœnit. tùm ex loco Irenæi citato ex lib. 1. cap. 9. interdum autem intelligi ſolam Confeſsionem, vt patet ex Cypriano in ſerm. de lapſis: nunquam verò Contritionem vel Satisfactionem ſine Confeſſione per eam vocem ſignificari. Itaq; Exomologeſis Confeſsio eſt, vel ſola, vel cum adiunctis aliis Pœnitentiæ partibus.

NEQVE vera ſunt quæ dicit Kemnitius pag. 1090. per Exomologeſim intelligi ab Irenæo confeſsionem publicam publicorum ſcelerum, ob quæ excommunicari homines merebantur. Nam in 1. lib. c. 9. loquitur de occulto crimine, immò etiam de occulta cupiditate, quæ niſi ex confeſſione fœminarum illarum cognoſci non potuiſſet: in lib. autem 3. cap. 4. apertiſſimè Irenæus dicit, Cerdonem Exomologeſim feciſſe, poſtquam latenter hæreſim ſuā docuerat: Quare loquitur in vtroq; loco de confeſſione ſecretorū, ſiue occultorum ſcelerum.

SECVNDO loco habemus TERTVLLIANVM, qui floruit ad exitum eiuſdem ſeculi, Seuero imperante, vt ipſe teſtis eſt in Apologetico, cap. 4. Is in lib. de Pœnitentia, multa docet, quæ notanda ſunt, quoniam Kemnitius hunc etiam locum deprauat.

PRIMVM igitur explicat Tertullianus, quid ſit Exomologeſis, ac dicit eſſe actum Pœnitentiæ, quo delictum noſtrum confitemur Domino: *Is actus*, inquit, *qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, Exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtrum confitemur.* Quod autem dicit, Exomologeſim fieri Deo, ſignificat, Deo fieri per ſacerdotem, non autem ſoli Deo: id quod ex ſequentibus apertè colligitur. Nam continuò adiungit, per Confeſſionem diſponi Satisfactionem, & Pœnitentiam naſci: quia videlicet ſacerdos audita Confeſſione, diſponit atq; ordinat, quæ Satisfactio neceſſaria ſit, & eam pœnitenti iniungit.

DEINDE paulò pòſt addit, nonnullos ex pudore quodam, & humana verecundia à Confeſſione abhorruiſſe; quæ verecundia non habet locum in Confeſſione quæ ſoli Deo fit: *Pleroſq;*, inquit, *hoc opus, vt publicationem ſui, aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumo, pudoris magis memores quàm ſalutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt*; & paulò infrà per ironiã ita ſcribit: *Grande planè emolumentum verecundiæ, occultatio delicti pollicetur, videlicet, ſi quid humanæ notitiæ ſubduxerimus, proinde & Deum celabimus. Adeòne exiſtimatio hominis, & Dei conſcientia comparantur? an melius eſt damnatum latere, quã palam abſolui?* & in lib. extremo, hanc Exomologeſim à Deo inſtitutam, atq; adeò neceſſariam eſſe docet, cum ait: *Si de Exomologeſi retractas, Gehennam in corde conſidera, quam tibi Exomologeſis extinguit.* & infrà: *Peccator reſtituendo ſibi inſtitutam à Domino Exomologeſim ſciens, præteribit illam, quæ Babylonium Regem in regna reſtituit?*

Kemnitius loco notato duo dicit ad hoc teſtimonium Tertulliani. PRIMO, loqui eum de Pœnitentia publica tantùm. SECVNDO, loqui de Confeſſione, quæ fiebat non ſolis Presbyteris, ſed etiam laicis: nam ſic loquitur TERTVLLIANVS: *Ergo cùm te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtum exoras.*

RESPONDEO, loquitur fortaſſe Tertullianus de pœnitentia publica, ſed quæ fiebat poſt Confeſſionem ſecretam. Sæpè enim agebatur publicè pœnitentia, & tamen peccatum in ſpecie non aperiebatur, niſi ſacerdotibus: nam peccata ſolùm publica publicè confitenda erant, quæ autem ſecreta erant, nemo cogebatur publicè confiteri. Tertullianus autem loquitur de peccatis ſecretis, vt ex verbis eius perſpicuum eſt. Non enim diceret, homines ſuffugere aut differre Confeſſionem verecundiæ cauſſa; neque compararet eiuſmodi homines cum iis, qui morbo vexantur in partibus corporis ſecretis; neq; illud adderet, ſi quid humanæ notitiæ ſubduxerimus, non tamen Deo poſſe celari; niſi de peccatis occultis, ac ſecretiſſimis loqueretur. Itaque occultorum, ac ſecretorum Confeſſionem homini faciendam, neceſſariam ad ſalutem exiſtimauit Tertullianus: talium autem peccatorum Confeſſio publica eſſe non debet, neque ab Eccleſia exigebatur, niſi ſecreta. Quòd ſi etiam Tertullianus vellet, ſecretorum peccatorum Confeſſionem publicam eſſe faciendam, certè multò magis concederet, ſaltem ſecretam eſſe neceſſariam. Proinde Tertulliani teſtimonio aut id ipſum requiritur, quod nos docemus, aut aliquid grauius, & durius: nullo autem modo id quod Kemnitius, & Lutherani volunt, qui ſolùm in genere, aut de peccatis publicis confitentur.

QVOD attinet ad id, quod Tertullianus dicit, pœnitentes aduolui conſueuiſſe fratribus; duobus modis reſponderi poteſt. Nam aut ipſos Presbyteros vocat fratres, ſiquidem paulò antè dixerat, pœnitentes aduolui Presbyteris; & rectè vocare poterat eos fratres, quia de illis tractabat, vt diſtinguuntur à Deo, qui eſt communis omnium Pater: aut certè cùm dicit, pœnitentes aduolui fratribus, loquitur de oratione, non de Confeſſione, præſertim in ſpecie. Solebant enim pœnitentes abiicere ſe ad pedes omnium fratrum, vt eorum precibus ſe commendarent: hoc enim ſonant illa verba: *Cùm te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtum exoras.* Et paulò antè apertius omnia diſtinguens, ait: *Presbyteris aduolui, aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere.* Ac de Tertulliano ſatis.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Teſtimonia Patrum ab anno CC. ad CCC.

ORIGENES ad initium SECVNDI ſeculi poſt Apoſtolos floruit, imperante Alexandro Apameæ. Is in 2. Homil. in Leuiticum, ſic ait: *Eſt adhuc & ſeptima, licet dura, & laborioſa per Pœnitentiam remiſſio peccatorũ, cùm lauat peccator in lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte, & cùm non erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum ſuum, & quærere medicinam, ſecundum eum, qui ait: Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei: in quo impletur & illud, quod Apoſtolus dicit: Si quis infirmatur, vocet Preſbyteros, &c.* Hoc loco Origenes loquitur de Confeſſione facienda Sacerdoti, vt verba eius indicant, & de Confeſſione peccatorum in ſpecie, & occultorum, quorum homines erubeſcere ſolent; alioqui non diceret: *Non erubeſcit indicare peccatum ſuum.* Denique loquitur de Confeſſione, quæ in diuinis literis fundamentum habet, vt patet ex eo quod teſtimonium ſancti Iacobi adducit in medium.

Idem ORIGINES Homil. 3. in Leuit. explicans illud: *Si peccauerit vnum ex iſtis, pronunciet peccatum, quod peccauit. Eſt*, inquit, *aliquod in hoc mirabile ſecretum. Etenim omni genere pronuncianda ſunt, & in publicum proferenda cuncta quæ egerimus; ſi quid in occulto gerimus, ſi quid in ſermone ſolo, vel etiam intra cogitationum ſecreta commiſimus, cuncta neceſſe eſt publicari, cuncta proferri; proferri autem ab illo, qui & accuſator peccati eſt, & incentor: ipſe enim nunc nos vt peccemus inſtigat, ipſe etiam cùm peccauerimus, accuſat. Si ergo in vita præueniamus eum, & ipſi noſtri accuſatores ſimus, nequitiam Diaboli inimici noſtri & accuſatoris effugimus: ſic enim & alibi Propheta dicit: Dic tu iniquitates tuas prior, vt iuſtificeris.* His verbis Origenes, ſicut docet in die Iudicij omnia peccata noſtra etiam occultiſſima, & ſolo ſermone vel cogitatione patrata à Satana in medium proferenda: ita docet, vt ſi velimus ea purgari, omnia, videlicet etiam occultiſſima, & ſolo verbo vel cogitatu admiſſa, ſacerdoti prodamus.

Idem auctor Homil. 2. in Pſal. 37. *Vide*, inquit, *quid edocet nos Scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare*

intrinſecus. Fortaſſe enim ſicut ij, qui habent intus incluſam eſcam indigeſtam, aut humoris vel phlegmatis, ſtomacho grauiter & moleſtè imminentia, ſi vomuerint, releuantur: ita ij qui peccauerunt, ſiquidem occultant & retinent intra ſe peccatũ, intrinſecus vrgentur, & propemodum ſuffocantur à phlegmate vel humore peccati: ſi autem ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum & confitetur, ſimul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit cauſſam. Tantummodò circumſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum; proba prius medicum, cui debeas cauſſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit diſciplinam: vt ita demum, ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit, & miſericordẽ, ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris. Si intellexerit, & prauiderit talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius Eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſſis & ceteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilè ſanari; multa hoc deliberatione, & ſatis perito Medici illius conſilio procurandum eſt. Ex hoc loco diſcimus, Confeſſionem eſſe neceſſariam, etiam occultorum criminum, nec tamen oportere omnia peccata publicè confiteri, ſed omnia quidem priuatim, publicè autẽ ſolùm publica, aut ea, quæ maturo conſilio Sacerdos iudicabit eſſe prodenda.

Kemnitius pag. 1004. ad hunc locum reſpondet, Origenẽ non loqui de omnibus peccatis, cùm dicit, ea medico perito eſſe confitẽda, ſed ſolùm de illis, de quibus dubitari poterat, an eſſent publicè manifeſtanda. Quia enim nonnulli temerè peccata occulta publicè confitebantur, conſilium dari ab Origene ſcribit Kemnitius, vt eiuſmodi peccata non ſine cõſilio alicuius periti medici publicentur. Probat autẽ Kemnitius, Origenem non loqui de omnibus peccatis, hoc modo: *Quod*, inquit, *Origenes in illo loco non in genere de omnibus & ſingulis peccatis ſacerdoti confitendis loquatur, inde manifeſtum. In prima enim homilia, loquitur de delictis, concupiſcentiis, & commiſſis, quæ ante Deum proferuntur, & in conſpectu ipſius per gemitum exponuntur. Deinde in ſecunda homilia in principio, loquitur de lapſibus, qui olim ad publicam Confeſſionem pertinuerunt: quia verò inde ſequebantur obtrectationes, ſuadet Origenes, vt tales lapſus primùm Sacerdoti exponantur, vt de eius conſilio vel ſuſcipiatur publica Confeſſio, vel omittatur.*

Sed hæc diſtinctio Kemnitij vaniſſima eſt: ſiquidem Origenes in vtraq; Homil. de omnibus peccatis loquitur. Ac in priore quidem, dicit, omnia Deo eſſe confitenda, & pro omnibus gemendum, & ſupplicandũ: in poſteriore monet, illa eadem hominibus confitẽda, primùm priuatim, deinde publicè, iuxta conſilium ſacerdotis. Hæc autem ſunt verba Origenis in fine prioris Homilię: *Omnia, inquit, ex quo deliqui, ſiue concupiui concupiſcẽtiam ſecularem, ſiue quid aliud cõmiſi, omnia ante te profero, & in orationibus meis in cõſpectu tuo pono.* Vides quàm apertè de omnibus omninò loquatur in priore homilia, & non de quibuſdam tantùm, quę ad publicam Confeſſionem non pertinerẽt, vt fingit Kemnitius.

Idem etiam Origenes Homil. 17. in Lucam, explicans illud: *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes*, oſtendit, peccata quæ Deo confitemur, eſſe etiã hominibus confitenda: *Vnde, inquit, & nos ſi peccauerimus, debemus dicere: Peccatum meum notum tibi feci, & iniquitatem meam non abſcondi: Dixi, Annunciabo iniuſtitiam meam contra me Domino. Si enim hoc fecerimus, & reuelauerimus peccata noſtra non ſolùm Deo, ſed & his qui poſſunt mederi vulneribus noſtris, atque peccatis, delebuntur peccata noſtra ab eo, qui ait: Ecce deleo vt nubem iniquitates tuas, & ſicut caliginẽ peccata tua.* Hæc ille, qui ſatis apertè oſtendit, non eſſe diſtinguenda peccata, quę Deo, & quę Sacerdoti ſint aperienda; ſed eadem vtrique, atque omnia confitenda.

Secundo loco habemus ſanctum Cyprianum, qui eodẽ ſeculo, licet aliquãto poſteriùs, quàm Origenes, floruit. Hic igitur Beatiſſimus Martyr, in epiſt. 16. lib. 3. ad plebem ſuam ita loquitur: *Nam cùm in minoribus delictis, quæ non in Dominum committuntur, Pœnitentia agatur iuſto tempore, & Exomologeſis fiat, inſpecta vita eius, qui agit Pœnitentiam, nec ad cõmunicationem venire quis poſsit, niſi priùs illi ab Epiſcopo & Clero manus fuerit impoſita: quãto magis in his grauiſsimis, & extremis delictis cautè omnia & moderatè ſecundum diſciplinam Domini obſeruari oportet?* Hic habemus Exomologeſim neceſſariam ſecundum diſciplinam Domini, & talem Exomologeſim, vt ex ea pœnitentis vita inſpici, & cognoſci poſſit. Proinde habemus Confeſſionem omnium peccatorum, Iure diuino eſſe neceſſariam: neque enim Exomologeſis generalis, aut aliquorum tantùm peccatorũ, vitam pœnitentis ita detegit, vt ea planè inſpici poſſit.

Idem

Idem Auctor. ſerm. 5. de lapſis: *Denique*, inquit, *quanto & fide maiore, & timore meliore ſunt, qui quamuis nullo ſacrificij, aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter, & ſimpliciter confitentes, Exomologeſim conſcientiæ faciunt, animi pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirunt.*

Ad hunc locum reſpondet Kemnitius, pag. 1003. ac dicit, hoc loco à Cypriano non proponi præceptum, vel conſuetudinem vniuerſalem, ſed exemplum quorundam, qui fide maiore, & timore meliore erant. Addit etiam, non loqui Cyprianum de Confeſſione omnium peccatorum, vel omnium malarum cogitationum, ſed eius tantùm cogitationis, quæ de Idololatria committenda, ſiue de Chriſto abnegãdo ſuſcepta fuerat: proinde pertinere hanc ſententiam ad publicam Pœnitentiam, & ad publica crimina.

Sed iſtæ obiectiones ex eodem Cypriano facilè refelluntur: non enim Cyprianus exemplum proponit Confeſſionis liberæ, ſed neceſſariæ, vt patet ex ſequentibus verbis. Nam poſteaquam dixerat: *Salutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirunt.* adiungit continuò, *Scientes ſcriptum eſſe: Deus non deridetur. Derideri & circumueniri Deus non poteſt, nec aſtutia aliqua fallente deludi: plus immò delinquit, qui ſecundùm hominem Deum cogitans, euadere ſe pœnam criminis credit, ſi non palam crimen admiſit.* & paulò infrà de iiſdem, qui ſola cogitatione peccauerunt, ita loquitur: *Minùs planè peccauerit non videndo idola, nec ſub oculis circumſtantis, atque inſultantis populi ſanctitatem fidei prophanando, non polluendo manus ſuas funeſtis ſacrificiis, nec ſceleratis cibis ora maculando. hoc eo proficit, vt ſit minor culpa, non vt innocens conſcientia. faciliùs poteſt ad veniam criminis peruenire, non eſt tamem immunis à crimine. nec ceſſet in agenda Pœnitentia, atque in Domini miſericordia deprecanda, ne quod minus eſſe in qualitate delicti videtur, in neglecta ſatisfactione cumuletur. confiteantur ſinguli, quæſo, fratres, delictum ſuum, dum adhuc, qui deliquit, in ſeculo eſt, dum admitti Confeſſio eius poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per ſacerdotes apud Dominum grata eſt.*

Ex his manifeſtè colligimus, auctore Cypriano, neceſſariũ eſſe confiteri peccata omnia mortalia, etiamſi ſola cogitatione commiſſa ſint. Quare verba illa: *Quanto & fide maiore,*

maiore & timore meliore ſunt, qui, &c. non continent exemplum Confeſſionis non neceſſariæ, vt Kemnitius exiſtimauit, ſed argumētum à minore ad maius. Si enim qui ſola cogitatione peccant, Pœnitentiam agunt, atque Exomologeſim faciunt, quantò magis id fieri deberet ab iis, qui verbo & opere peccata committunt?

Qvod autem Kemnitius addit, Cyprianum loqui ſolùm de cogitatione abnegationis Chriſti, & proinde hanc ſententiam pertinere ad Pœnitētiam publicam, & crimina publica; ridiculum eſt. Neque enim cogitatio de peccato aliquo patrando, publica dici poteſt, aut debet, etiamſi peccatum illud publicum eſſe poſſit: neque vllo modo ad peccatum publicum pertinet cogitatio, niſi peccatum ipſum publicū ex ea cogitatione prodierit. Quomodo enim ad peccatum publicum pertinet, quod neque in ſe eſt publicum, neque eſt peccati publici cauſſa? & quis vnquam audiuit in Eccleſia id fieri ſolitum, vt ob ſolam internam cogitationem abnegationis Chriſti, aliquis excommunicaretur, aut publicam Pœnitentiam ſubire cogeretur? etiamſi qui palàm Chriſtum abnegant, iure excommunicentur, & Pœnitentiæ publicæ ſubiiciantur. Non igitur Cyprianus Confeſſionem eiuſmodi cogitationum exigebat, quòd eæ cogitationes ad peccata publica pertinerent: ſed quòd eſſent peccata lethalia, quamuis occulta, àtque interna.

Adde quòd ſi cogitatio abnegationis Chriſti neceſſariò confitenda eſſet, quia ad peccatum publicum pertineret, nimirum vt cauſſa quædam peccati, quod publicum eſſe potuit: eodem modo cogitationes rapinæ, adulterij, homicidij, blaſphemiæ, periurij, aliorumque fermè omnium criminum neceſſariò confitendæ erunt, cùm cauſſæ eſſe poſſint ſcelerum publicorum. Itaque quidquid dixerit, eò tamen illi veniendum erit, vt peccata omnia in Confeſſione detegenda eſſe fateatur.

CAPVT OCTAVVM.

Teſtimonia Patrum ab anno CCC. ad CD.

IAm verò Tertio ſeculo poſt Apoſtolos, habemus primùm Lactantium, qui cùm Criſpi Cæſaris inſtitutor fuerit, & Imperatori Conſtantino libros ſuos nuncupauerit, ſine dubio ad initium tertiæ ætatis poſt Apoſtolica tempora floruit.

Is igi-

Is igitur in lib. 4. diuinarum Inſtitutionum, cap. 17. explicans rationem cur Deus Circumciſionem in Teſtamento veteri imperauit, ac docens, eam Confeſſionis ac Pœnitentiæ figuram fuiſſe, ita loquitur: *Ob hanc cauſſam Deus nudari eam iuſſit, vt hoc argumento nos admoneret, ne inuolutum pectus haberemus, id eſt, ne quod pudendum facinus intra conſcientiæ ſecreta velemus. Hæc eſt cordis circumciſio, de qua Prophetæ loquuntur, quam Deus à carne mortali ad animam tranſtulit, quæ ſola manſura eſt. Volens enim vitæ ac ſaluti noſtræ pro æterna ſua pietate conſulere, Pœnitentiam nobis in illa Circumciſione propoſuit, vt ſi cor mundauerimus, id eſt, ſi peccata noſtra confeſſi, ſatis Deo fecerimus; veniam conſequamur, quæ contumacibus, & admiſſa ſua celantibus denegatur ab eo, qui non faciem ſicut homo, ſed intima, & arcana pectoris intuetur.*

Idem LACTANTIVS in extrem. lib. Nouatianos damnans, ponit pro nota veræ Eccleſiæ, confeſſionem: *Sed tamen*, inquit, *quia ſinguli quique cœtus Hæreticorum ſe potiſſimum Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant, ſciendum eſt, illam eſſe veram, in qua eſt Confeſſio, & Pœnitentia, quæ peccata, & vulnera, quibus ſubiecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat.* Hæc Lactantius.

DEINDE habemus ſanctum ATHANASIVM, qui in ſermone in illa verba: *Profecti in Pagum, qui ex aduerſo eſt, inuenietis pullum alligatum, &c.* ad finem ſermonis ita loquitur: *Nos ipſos examinemus, num ſoluta ſint noſtra vincula, vt in melius proficiamus. Quòd ſi nondum ſoluta ſint vincula, tradas te ipſum diſcipulis IESV: adſunt enim qui te ſoluant, pro poteſtate ea, quam à Saluatore acceperunt. Quæcunque enim ligaueritis, inquit, in terra, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cœlis: & ſi quibus remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

TERTIO, habemus S. HILARIVM, can. 18. in Matth. vbi ſic loquitur: *Ad terrorem autem metus maximi, quo in præſens omnes continerentur, immobile ſeueritatis Apoſtolicæ iudicium præmiſit, vt quos in terris ligauerint, id eſt, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos ſoluerint, Confeſſione videlicet veniæ receperint in ſalutem, hi Apoſtolica conditione ſententiæ, in cœlis quoque, aut ſoluti ſint, aut ligati.*

QVARTO habemus S. BASILIVM in quæſtionibus ſiue regulis breuioribus, ita præcipientem, regula 229. *Omninò in*

peccatorum Confeſſione eadem ratio eſt, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusuis temerè homines aperiunt, ſed iis tantūmodò, qui rationem, qua ea curanda ſint, teneant: eodem modo etiam peccatorū confeſſio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſſint curare. & regula 228. explicat clariùs, qui ſint qui peccata poſſunt curare, nimirum ſoli ſacerdotes: *Neceſſariò*, inquit, *iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei.*

AD hunc locum (Lactantio, Athanaſio, & Hilario, prætermiſſis) reſpondet Kemnitius, pag. 988. & 1017. S. Baſilium loqui de confeſſione generali, qua pœnitens peccatorem ſe agnoſcit, ac fatetur: vel de confeſſione aliquorū peccatorum, quæ magis conſcientiam grauant; quę quidē confeſſio fiat inſtructionis, & conſilij gratia. Itaque neq; omnium peccatorum in ſpecie, neque neceſſariò, ſed aliquotum tantùm, & non neceſſariò Confeſſionem fieri debere Kemnitius docet.

AT ex ipſius S. Baſilij verbis vtrunque refellitur. Quòd enim omnia peccata in ſpecie confitenda ſint, patet ex duobus. PRIMO ex illa ſimilitudine medici, & medicinæ corporalis, quam Baſilius adhibet reg. 229. Neq; enim curari poteſt corporaliter, qui medico ſolùm dicit, ſe morbo aliquo laborare, niſi in ſpecie detegat morbū; & ſi pluribus morbis laborat, niſi eos omnes ſingillatim exponat, alioqui enim medicamentū potius oberit, quàm proderit, niſi ad certum morbum conuenienter applicetur. SECVNDO ex ratione, quam idem Baſilius reddit reg. 288. cur oporteat ſacerdoti peccata detegere: ratio enim eſt, quoniā conuerſionis modus accommodatus eſſe debet ad rationem peccati, vt ipſe Kemnitius vertit pag. 1017. Quomodo autem poterit ſacerdos accommodare modum conuerſionis ad rationem peccati, id eſt, actionem externam Pœnitentiæ iniungere, qualem, & quantam peccata requirunt, niſi peccata ipſa omnia in ſpeciè nouerit?

ESSE autem Confeſſionem neceſſariam, & non ſolùm conſilij gratià faciendam, perſpicuum eſt, tum ex eadē morbi ſimilitudine, & ratione iam explicata, tum ex ipſa voce, NECESSARIO, qua Baſilius vſus eſt. Fruſtra enim Kemnitius pag. 988. vertit: *Neceſſarium videtur.* & pag. 1017. *Aptum eſt:* nam in ipſo textu Græco, non eſt, *videtur*, neque, *aptum eſt*, ſed ſimpliciter, ἀναγκαῖον, *Neceſſarium.* Quare ſic

ſic reddidit Godefridus Tilmannus: *Neceſſariò iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei.*

QVINTO habemus S. AMBROSIVM, qui lib. 2. de Pœnitentia, cap. 6. ſic ait: *Si vis iuſtificari, fatere delictum tuum: ſoluit enim criminum nexus verecunda confeſſio peccatorum,* & cap. 9. ſcribit multos fuiſſe, qui libenter confitebantur priuatim Sacerdotibus, ſed publicè in Eccleſia ſatisfacere recuſabant: *Pleriſque,* inquit, *futuri ſupplicij metu peccatorum ſuorum conſcij, Pœnitentiam petunt: & cùm acceperint, publicæ ſupplicationis reuocantur pudore.* & cap. 10. *An quiſquam ferat, vt erubeſcas Deum rogare, qui non erubeſcis rogare hominem? & pudeat te Deo ſupplicare, quem non lates; cùm non pudeat peccata tua homini, quem lateas, confiteri?*

Ipſum etiam ſanctum Ambroſium Confeſſiones audire ſolitum, & quidem priuatim, teſtatur PAVLINVS in vita eiuſdem, his verbis: *Quotieſcunque illi aliquis ob percipiendam Pœnitentiam lapſus ſuos confeſſus eſſet, ita flebat, vt & illum flere compelleret; videbatur etiam ſibi cum iacente iacere. Cauſſas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi Domino ſoli, apud quem intercedebat, loquebatur.*

SEXTO habemus ſanctum Gregorium NISSENVM in epiſtola canonica ad Epiſcopum Mitylenes, quæ exſtat in Bibliotheca ſanctorum Patrum, tom. 1. Is enim cap. 1. epiſtolæ eiuſdem, meminit confeſſionis peccatorum, quæ ſingulis annis circa Paſchæ feſtum fieri ſolet: *Rectè,* inquit, *habuerit, ſi hodierno die nō ſolùm eos, qui ex regeneratione per lauacri gratiam tranſmutati ſunt, adducamus, ſed eos etiam, qui per Pœnitentiam, & Confeſſionem, à mortuis operibus ad viuentem vitam aſcendunt, ad viuentem ſpem tamquam manu deducamus, à qua per peccatum alienati ſunt.*

Ac de Confeſſione ſingulorum peccatorum, non autem generali, Gregorium loqui, teſtantur verba ſequentia, in quibus ducta ſimilitudine à morbis, & medicamentis, docet varias curationes adhibēdas eſſe peccatoribus pro ipſorum peccatorum varietate. Non autem poſſunt Sacerdotes varietatem peccatorū cognoſcere, niſi pœnitentes ipſi peccata ſua ſingillatim aperiant: *Quemadmodū,* inquit, *in corporali medela vnum eſt quidem inſtitutum medicinæ, ſanare eum qui laborat, varium autem eſt curationis genus, (pro morborum enim varietate, conuenienter quoque medicina ac diſciplina vnicuique morbo applicatur) ita cùm multa ſit in morbo*

quo-

quoque animæ affectionum varietas, multiformis quoque neceſſariò fuerit medica curatio, ad affectionis rationem medicinam exercens. Hæc ille.

Exſtat etiam oratio eiuſdem Gregorij in mulierem peccatricem, vbi hæc habentur verba de Confeſſione: *Audacter oſtende ſacerdoti, quæ ſunt recondita, animi arcana tamquam occulta vulnera medico retege: ipſe & honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit.* quo in loco etiam occultorum Confeſſionem faciendam eſſe docet.

Septimo habemus ſanctum Pacianvm, qui in Paræneſi ad Pœnitentiam, ſic loquitur: *Vos primùm appello fratres, qui criminibus admiſſis Pœnitentiam recuſatis, vos inquam, poſt impudentiam timidos, poſt peccata verecundos, qui peccare non erubeſcitis, & erubeſcitis confiteri.* & infrà; *Ecce iterum Apoſtolus ad ſacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec cõmunices peccatis alienis. Quid facies tu, qui decipis ſacerdotem? qui aut ignorantẽ fallis, aut non ad plenũm ſcientem, probandi difficultate confundis?* Quo loco Pacianus docet oportere ſacerdoti omnia peccata in Cõfeſſione detegi, vt his tutò manus imponere poſſit: addit etiam de occultis; *Rogo vos fratres etiam pro periculo meo, per illum Dominũ, quem occulta non fallunt, deſinite vulneratam tegere conſcientiam: prudentes ægri medicos non verentur, ne in occultis quidem partibus, etiam ſecaturos, etiã peruſturos.* Portò infrà alloquitur eos, qui peccata quidem ſingillatim, & omnia ad plenũ confitebantur, ſed grauiorem Pœnitentię mulctam refugiebant: *Nunc,* inquit, *ad eos ſermo ſit, qui benè ac ſapienter vulnera ſua, Pœnitentiæ nomine confitentes, nec quid ſit Pœnitentia, nec quæ vulnerum medicina, nouerunt: ſimileſq; ſunt illis, qui plagas quidem aperiũt, ac tumores, mediciſq; etiam aſſidentibus confitentur, ſed admoniti quæ imponenda ſunt negligunt, & quæ bibenda, faſtidiunt.* ex quo loco intelligimus, Confeſſionem accuratam ſemper in vſu fuiſſe apud Chriſtianos.

CAPVT NONVM.

Teſtimonia Patrum ab anno CD. ad D.

Qvarto ſeculo habemus ſanctum Ioannem Chrysostomvm, qnem ſatis conſtat ad initium quarti ſeculi poſt Apoſtolos floruiſſe. Is in Homil. 30. in Geneſim, meminit Confeſſionis, quæ in hebdomada ſancta ante feſtum Paſchæ fieri

debet, cuius etiam Gregorium Niſſenum meminiſſe ſuprà notauimus: *Quia,* inquit, *in magnam hanc hebdomadam peruenimus, Dei gratia, nunc maximè & ieiunij curſus intendendus, & magis continuandæ ſunt preces, faciendaque diligens, & pura Confeßio peccatorum.* Hæc ille, qui tametſi non apertè dixerit, Confeſſionem ſacerdoti faciendam eſſe; tamen in aliis locis id non tacuit: vt omittam, quòd cùm eiuſdem conſuetudinis meminerint Chryſoſtomus, & Niſſenus; & hic diſertis verbis docuerit ſacerdoti confeſſionem eſſe faciendam, dubitari non poteſt, quin etiam ille hoc ſenſerit.

Idem CHRYSOSTOMVS homil. 33. in Ioannem, hortatur ad confeſſionem criminum occultorum: & cùm certum ſit ex multis aliis locis, Chryſoſtomum non probaſſe Confeſſionem publicam, ſequitur vt ad Confeſſionem priuatam hortatus ſit pœnitentes: *In peccatis,* inquit, *quæ commiſimus, confitendis, neminem vereamur; Deum duntaxat, vt decet, formidemus, qui & nunc opera noſtra videt, & tunc quos in præſentia non pœnitet, damnabit.* & infrà: *Commiſiſti aliquod ſcelus, aut animo agitaſti, homines celas, non Deum, & nihil curas, oculos hominum formidas.* & infrà: *Vos autem hortor dilectiſsimi, vt etſi nemo opera noſtra videat, vt ſinguli ſuam conſcientiam ingrediantur, & iudicem ſibi rationem conſtituant, errata ſua in medium adducant, niſi velint in die illa horrenda vniuerſo orbi ea manifeſtè patere: ſanentur iam vulnera: ſumatur Pœnitentiæ medicina.*

Porrò confeſſionem peccatorum apud ſacerdotem faciendam eſſe, colligitur apertiſſimè ex lib. 2. & 3. de ſacerdotio: nam in 2. libro, ſic ait CHRYSOSTOMVS: *Quamobrem multa quidem arte opus eſt, vt qui laborant Chriſtiani, vltrò ſibi perſuadeant, Sacerdotum curationi ſeſe ſubmittere oportere.* Et paulò pòſt: *Equidem complures recenſere poßim, quos conſtat in extrema mala adactos, non ob aliud, niſi quòd digna ab eis pœna, & quæ peccatis perpetratis par eſſet, exigeretur. Neque enim temerè ad delictorum modum oportet & mulctam ipſam adhibere: ſed tanquam coniecturis quibuſdam explorandus eſt delinquentium animus, ne qua fiat, vt dum conſuere vis quod interruptum eſt, ſciſſuram deteriorem facias.* Quo loco docet Chryſoſtomus, in iniungenda pœnitentia, non ſolùm rationem habēdam eſſe ſacerdoti grauitatis, & multitudinis peccatorum, ſed etiam infirmitatis & debilitatis

eius,

eius, qui peccauit. Conſtat autem non poſſe iſta cognoſci, niſi ex confeſſione diligenti & accurata delinquẽtis: quare voluit Chryſoſtomus, confeſſionem peccatorum omnium, etiam occultiſſimorum, quæ non minùs curatione egent, quàm manifeſta, fieri debere apud ſacerdotes. Vide etiam lib. 3. de ſacerdotio.

Secundo, habemus S. Hieronymum, Chryſoſtomi æqualem. Is in comment. ad cap. 10. Eccleſiaſtæ, habet hæc verba: *Si quem ſerpens Diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio, peccati veneno infecerit; ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri: magiſter, qui habet linguam ad curandum, facilè ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat, medicina non curat.*

Idem in comment. ad cap. 16. Matth. *Legimus*, inquit, *in Leuitico de leproſis, vbi iubentur vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à ſacerdote immundi fiant: non quo ſacerdotes leproſos faciant, & immundos, ſed quò habeant notitiã leproſi, & poßint diſcernere qui mundus, quiue immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum, vel immundum facit: ſic & hic alligat vel ſoluit Epiſcopus, & Presbyter; non eos, qui inſontes ſunt, vel noxij, ſed pro officio ſuo cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quiue ſoluendus.* Hæc ille. Quo loco S. Hieronymus apertiſſimè docet, oportere ſacerdotem audire peccatorum varietates, atque id pro officio ſuo; ex quo intelligimus, non ſatis eſſe ſi pœnitentes generatim, aut manifeſta peccata tantùm confiteantur, ſed omninò neceſſarium eſſe, vt ſingillatim peccata omnia ſacerdotibus detegant.

Neque mouere nos debet comparatio illa cum ſacerdotibus Leuiticis, qui lepram non verè curabant, ſed declarabant. Nam ſimilitudo in eo ſolùm conſiſtit, quòd quemadmodum ſacerdotes Leuitici non poterant leproſos curare ſine ipſorum cooperatione, ſola ſua poteſtate, ſed tantùm indicabant eos eſſe leproſos, & à conſortio ceterorum ſegregabant: ſic etiam ſacerdotes Chriſtiani, non poſſunt ſola ſua poteſtate peccatores iuſtificare, niſi ipſi etiam per Pœnitentiã & Confeſſionem cooperentur; tamen ſi cooperentur, planè poſſunt. Quare idem S. Hieronymus cùm dixiſſet: *Pro officio ſuo cùm peccatorum audierit varietates*, non addidit, Scit qui ligatus ſit, quiue ſolutus, ſed; *Qui*

ligandus ſit, qui ue ſoluendus. Sacerdos enim, pro poteſtate ſibi à Chriſto conceſſa, peccatores impœnitentes ligat, pœnitentes ſoluit, & non ſolùm ligatos aut ſolutos declarat. Quocirca non pugnat Hieronymus cùm Chryſoſtomo, qui in lib. 3. de ſacerdotio, ſcribit, ſacerdotes Leuiticos non purgâſſe, ſed declarâſſe lepram corporalem, ſacerdotes autem Chriſtianos non declarare, ſed planè purgare lepram ſpiritualem.

Vide eundem Hieronymum in cõment. ad 2. cap. Hier. & in epiſt. ad Pammachium, & Oceanum, de erroribus Origenis, vbi docet, neceſſariam eſſe Confeſſionẽ, cùm ſecunda tabula poſt naufragium ſit, culpam ſimpliciter confiteri.

TERTIO, habemus S. INNOCENTIVM I. Pontificem, qui in epiſt. 1. ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, cap. 7. ita loquitur: *Ceterùm de pondere æſtimando delictorum, Sacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem.*

QVARTO, habemus S. AVGVSTINVM, qui in lib. 50. homiliarum, homil. 12. docet, confeſſionem peccatorum à Deo eſſe præceptam: *Deus noſter*, inquit, *quia pius eſt & miſericors, vult vt ea confiteamur in hoc ſeculo, ne pro illis confundamur poſtmodùm in futuro.*

Idem etiam in eodem opere homil. 41. docet Confeſſionem ſacerdoti eſſe faciendam: *Non ſolùm*, inquit, *poſt pœnitentiam ab iſtis vitiis ſe homo ſeruare debet, ſed & ante pœnitentiam, dum ſanus eſt: quia ſi ad vltimum vitæ ſteterit, neſcit ſi ipſam pœnitentiam accipere, ac Deo, & Sacerdoti peccata ſua confiteri poterit.*

Idem tractatu ſuper Pſal. 66. docet, peccata omnia eſſe confitenda: *Triſtis eſto*, inquit, *antequam confitearis, confeſſus exulta: iam ſanaberis. Non confitentis conſcientia ſaniem collegerat, apoſtema tumuerat, cruciabat te, requieſcere non ſinebat: adhibet medicus fomenta verborum, & aliquando ſecat, adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis. Tu agnoſce medici manum, confitere, exeat in confeſſione, & defluat omnis ſanies, iam exulta, iam lætare; quod reliquum eſt, facilè ſanabitur.* Certè omnis ſanies, omnia peccata ſignificat, & ſicut ex apoſtemate omnis ſanies quàm diligentiſſimè exprimenda eſt, ita iudice Auguſtino, omnia peccata in Confeſſione aperienda ſunt.

Idem

Idem etiam Auguſtinus in[illegible]it Concilio III. Carthaginenſi, & canonibus eius cum [illegible] Coëpiſcopis ſuis ſubſcripſit: proinde canonem illum 31. ſuprà citatum ſine dubio approbauit.

Habetur item in IV. Tomo operum S. Auguſtini, liber de vera & falſa Pœnitentia, qui licet non videatur S. Auguſtini eſſe, tamen negari non poteſt, quin ſit alicuius antiqui, probatique ſcriptoris, cùm inde Gratianus, & Petrus Lombardus, multa teſtimonia in libros ſuos retulerint. In eo igitur libro, cap. 10. *Quem*, inquit, *pœnitet, omninò pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat, repræſentet vitam ſuam Deo per ſacerdotem, præueniat iudicium Dei per Confeſſionem. Præcepit enim Dominus mundatis, vt oſtenderent ora ſacerdotibus: docens, corporali præſentia confitenda peccata, non per nuncium, non per ſcriptum manifeſtanda.* Et infrà: *Quare qui confiteri vult peccata vt inueniat gratiam, quærat ſacerdotem ſcientem ligare, & ſoluere: ne cùm negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet.* Et cap. 11. de peccatis occultis: *Si peccatum*, inquit, *occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam ſacerdotis.* Et cap. 14. de circumſtantiis peccatorum: *Conſideret*, inquit, *qualitatem criminis, in loco, in tempore, in perſeuerantia, in varietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipſius vitij multiplici exequutione.* Et paulò pòſt: *Omnis*, inquit, *iſta varietas confitenda eſt.*

Qvinto, habemus S. Leonem in epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ, vbi cùm prohibuiſſet, ne peccata ſecreta publicè recitarentur, reddidit rationem, dicens: *Cùm reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta.* Et paulò infrà: *Sufficit illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tùm etiam ſacerdoti.*

Ad hunc locum reſpondet Kemnitius, pag. 1007. ac dicit, S. Leonem non loqui de confeſſione omnium peccatorum occultorum, ſed tantùm de confeſſione eorum, quæ ſi publicarentur, poſſent legum conſtitutionibus percelli, hoc eſt, eorum, quæ olim publicæ confeſſioni, & pœnitentiæ ſubiecta fuerunt. Id verò probat Kemnitius, quia S. Leo inter alias cauſſas cur prohibuerit confeſſionem publicam peccatorum occultorum, etiam illam reddidit, quia periculum erat, ne multi à Pœnitentiæ remediis arcerentur, dum aut erubeſcùnt, aut metuunt inimicis ſuis facta

ſua reſerare, quibus poſſunt legum conſtitutionibus percelli.

Sed in promptu eſt refutatio. Nam S. Leo non vnam, ſed tres cauſſas reddidit, cur prohibenda eſſet confeſſio publica ſcelerum occultorum. Vna fuit, quam Kemnitius ſolam notauit, ne publicarentur crimina, quæ poſſent legum ſanctione puniri; vt homicidia, furta, proditiones, & ſimilia. Altera, quia cùm multi erubeſcant flagitia ſua publicè reſerare, ob eam verecundiam à pœnitentiæ remediis arcerentur, ſi neceſſe eſſet occulta flagitia publicari. Ex hac autem ſecunda cauſſa manifeſtum eſt, ſanctum Leonem non eſſe loquutum de illis ſolis criminibus, quę legum ſeueritate puniuntur. Tertia cauſſa fuit, quia ſufficit reatus conſcientiarum ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta; proinde non ſunt pœnitentes ad confeſſionem publicam adigendi: quæ ſanè cauſſa generalis eſt, & peccata omnia comprehendit.

Deinde, nulla prorſus ratio fingi poteſt, cur peccata illa confitenda eſſe velit S. Leo, quæ ſi publicarentur, legum ſanctionibus punirentur; & non alia. Nam quod Kemnitius dicit, illa ſola peccata apud veteres neceſſariò confitenda fuiſſe, quæ ſi publica fuiſſent, ad confeſſionē publicam pertinuiſſent; & ſuprà refutatū eſt, & hoc loço nihil Kemnitium iuuat. Nam ad confeſſionem publicam pertinebāt peccata publica, non ea ſolùm, quæ legum conſtitutionibus coërcebantur, vt adulteria: ſed etiam ea, quæ impunè committebantur, vt fornicationes. Non igitur rectè Kemnitiuș probat, B. Leonem de illis tantùm criminibus eſſe loquutum, quæ per leges publicas prohibebantur, ea ratione, quia eiuſmodi crimina confeſſioni publicæ olim ſubiecta fuerunt: nam, vt iam diximus, non ea ſolùm, ſed alia multa prætereà confeſſioni publicę ſubiecta fuerunt.

Habemus Praeterea aliud S. Leonis teſtimonium, in epiſt. 91. ad Theodorum Foroiulij Epiſcopum, vbi ſic legimus: *Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per Pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æterna; & qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent, ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei ſine ſupplicationibus ſacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum, homo*

CHRI-

CHRISTVS IESVS, *hanc Eccleſiæ Præpoſitis tradidit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.* Hoc loco S. Leo apertiſſimè docet, confeſſionem eſſe neceſſariam Iure diuino. Nam ab ipſo Deo ordinatum eſſe ſcribit, vt indulgentia Dei ſine ſacerdotum miniſterio nequeat obtineri: & deinde addit, Miniſterium ſacerdotum ex Christi inſtituto in eo conſiſtere, vt confitentibus pœnitentiam iniungant, & eoſdem ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admittant. Loqui autem S. Leonem de confeſſione ſecreta, & peccatis omnibus etiã occultis, perſpicuum eſt tum ex loco ſuperiore, tum etiam quia non poſſent ſacerdotes congruam pœnitentiæ actionem iniungere, niſi peccata omnia accuratè cognoſcerent. PORRO ad hunc locum Kemnitius nullam ſolutionẽ reperire potuit.

SEXTO, habemus SOZOMENVM, qui lib. 7. hiſt. cap. 16. ita loquitur: *Cùm prorſus non peccare, naturæ ſit humanæ diuinioris; pœnitentibus, quamuis frequenter deliquiſſent, veniam dare Deus iuſſit, & ad impetrandam veniam, confiteri peccata neceſſarium eſt.* Hîc audis ab homine Græco, & Ius diuinum, & Confeſſionis neceſſitatem.

CAPVT DECIMVM.

Teſtimonia reliquorum Patrum ab anno D. ad MCC.

NVNC addemus teſtimonia aliqua eorum Scriptorum, qui floruerũt conſequentibus ætatibus vſque ad annum Domini MCC. quo demùm tempore ſub Innocentio III. Confeſſionis omnium peccatorum legem latam fuiſſe, Aduerſarij mentiuntur.

Habemus igitur poſt annum Domini D. ſanctum GREGORIVM I. qui homil. 26. in Euangelia, explicans illa verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Videndum eſt*, inquit, *quæ culpa, aut quæ ſit pœnitentia ſequuta poſt culpam; vt quos omnipotens Deus, per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſoluat. Tunc enim vera eſt abſolutio Præſidentis, cùm æterni arbitrium ſequitur Iudicis.*

Non poteſt autem ſacerdos cognoſcere, an pro ratione culpæ pœnitentiam egerit, qui ſolui deſiderat, niſi culpā ipſam, vel potiùs culpas omnes pœnitens apertè confiteatur: quare neceſſaria eſt Confeſſio omnium peccatorum. Quod etiam eodē in loco idem Gregorius colligit, ex Lazari excitatione & ſolutione: *Lazaro*, inquit, *dicitur, Veni foras. ac ſi apertè cuilibet mortuo in culpa diceretur: Cur reatū tuum intra conſcientiā abſcondis? foras iam per Confeßionem egredere; qui apud te interiùs per negationē lates. Veniat itaq; foras mortuus, id eſt, culpam confiteatur peccator: venientem verò foras, ſoluant diſcipuli, vt paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amouere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.*

Eodem ſeculo floruit Ioannes Climacvs, qui in ſuo libro, qui inſcribitur Climax, gradu 4. ita loquitur: *Ante omnia verò culpas noſtras præclaro Iudici noſtro ſoli cōfiteamur: omnibusq; ſi ille iuſſerit, confiteri ſimus parati.* & infrà dicit, ſine Confeſſione, quæ fit homini, nullum poſſe conſequi remiſſionem.

Poſt annum Domini DC. habemus Caesarivm Epiſcopum Arelatenſem. Is homil. 6. 7. 8. 9. & 10. de Pœnitentia egregiè diſputat, & in ſeptima quidem ſcribit, peccata confitendo, & pœnitentiam agendo purgari: in decima verò paulò fuſiùs de neceſſitate Confeſſionis loquitur: *Vnde vos*, inquit, *frequenter admonui, fratres chariſsimi, iterum atque iterum admoneo, & conteſtor, vt qui ſe cognoſcit de littore continentiæ, tempeſtate libidinis, in pelago luxuriæ fuiſſe iactatum, & caſtitatis incurriſſe naufragium; peccatorum confeßionem velut tabulam fractæ nauis velociter apprehendat, vt per ipſam de abyſſo ac profundo luxuriæ poßit euadere, & ad portum Pœnitentiæ peruenire, vbi iam tutiori loco ſpei anchorā figere, & ſalutem perditam valeat reparare.* Porrò, loqui Cæſarium de Confeſſione omnium peccatorum in ſpecie, perſpicuum eſt ex hom. 7. vbi comparat peccata morbis, confeſſionem medicinæ, ſacerdotem medico: neq; enim, vt etiā ſuprà diximus, ſatis eſt ad ſanandos morbos corporales, ſi medico ægrotus dicat, ſe malè habere, niſi in ſpecie morbū, vel morbos, ſi fortè pluribus ſimul vexatur, aperiat.

Poſt annum Domini DCC. venerabilis Beda in comment. ad cap. 5. epiſtolæ S. Iacobi, exponens illud: *Confitemini alterutrum peccata veſtra. In hac*, inquit, *ſententia, illa debet eſſe diſcretio, vt quotidiana leuiaq; peccata, alterutrum*

utrum coæqualibus confiteamur, eorumq́; credamus oratione ſaluari: porrò grauioris lepræ immunditiam, iuxta legem, ſacerdoti pandamus, atq; ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iuſſerit, purificari curemus.

Idem Beda lib. 5. hiſt. Gentis ſuæ, cap. 14. ſcribit inſigne exemplum militis, qui cùm confiteri peccata ſua negligeret, vel erubeſceret, etiamſi ab ipſo Rege ſæpiùs moneretur, vt more Chriſtiano Confeſſionem peccatorum ſuorum faceret, antequam de hoc ſeculo exire compelleretur: tandem horribili præcedente viſione, ad Inferni perpetuos cruciatus raptus, neglectæ dilatæq́; Confeſſionis pœnas iuſtiſſimas dedit.

Eodem ſeculo THEODORVS Studytes in vita ſancti Platonis, laudat eundem Platonem, quòd ab adoleſcentia, Paſtori animæ ſuæ confiteri conſueuiſſet, non minùs frequenter quàm diligenter, peccata omnia, ad intimas vſque cogitationes.

Poſt annum Domini DCCC. RABANVS Epiſcopus Moguntinus lib. 7. in Eccleſiaſticum, cap. 7. de Confeſſionis neceſſitate ita loquitur: *Qui tranſgreditur menſuram in concupiſcentiis carnis, & aggrauatur eius delictis, neceſſe eſt, vt per confeſſionem peccatorum, fœditatem euomat, & ſic per ieiunium & caſtigationem corporis, ad ſtatum priſtinæ ſanitatis redeat.* Vide eundem lib. 2 de inſtitutione Clericorum, capite 30.

Eodem ſeculò Nicephorus CARTOPHYLAX in epiſt. ad Theodoſium, cuius fragmentum exſtat in 1. Tomo Bibliothecæ ſanctorum Patrum: *Olim*, inquit, *omnes oportebat ad ipſos Pontifices accedere, ſuaq́; illis occulta prodere, & ſic vel reconciliationem, vel repudium ferre. Ignoro autem qui factum ſit, cur hæc minùs obſeruentur: quamuis exiſtimem Pontifices negotij tædio, frequentiq́; multitudinis turbulentia defatigatos, id operæ ad Monachos tranſmiſiſſe, ad eos ſcilicet, qui verè probati ſint, aliisq́; valeant eſſe vtiles.* Et infrà: *Porrò ſi quis expertus ſit, & frugi, & cum hoc, ſacerdotio fungatur, ad illũ inprimis accedendum.* Ex hoc loco intelligimus, communicatam fuiſſe à Pontificibus abſoluendi poteſtatem etiam Monachis, non tamen quibuſcunq;, ſed iis tantùm, qui & ſacerdotio fungerentur, & doctrina ac probitate præditi eſſent.

Poſt annum Domini CM. RADVLPHVS Flauiacenſis,

lib. 3. in Leuiticum, cap. 7. *Dignum eſt,* inquit, *ut qui peccatorum ſuorum confeſsionem facit, conſumet ea omnia, quæ ad memoriam reuocare poteſt, Domino pandens; non alia prodens, alia abſcondens.*

Poſt annum Domini M. Petrus DAMIANVS in ſerm. de S. Andrea: *Quartus gradus,* inquit, *eſt confeſsio oris: hæc purè facienda eſt, quia non eſt pars peccatorum dicenda, & altera retinenda: neq; leuia confitenda, & grauia diffitenda, &c.* Et infrà de ſacerdote Confeſſario loquens: *Videat,* inquit, *ne unquam de his, quæ ſub ſignaculo Confeſsionis accepit, aliquam faciat mentionem, &c.*

Idem in epiſt. ad Deſiderium, de miraculis ſui ſeculi, refert inſigne exemplum de integritate Confeſſionis: *Hugo,* inquit, *Cluniacenſis Abbas, cùm ad ſuum me Monaſterium perduxiſſet, frater quidam ſenex in infirmorum domo ingraueſcente totius corporis tumore languebat. Hic porrò cùm Abbatis comperiſſet adeſſe præſentiam, lætus effectus, diuinam cœpit implorare clementiam: Domine, inquit, quem nullum latet occultum, quæſo, ſi quid reatus in me eſt, quod non ſim hucuſq; confeſſus, tu mihi miſericorditer in memoriam reuoca, quatenus Abbati meo, dum præſens eſt, purè confitear, atq; ab eo, qui ius hoc in me præ ceteris habet; iudicatus abſoluar. Hoc dicto, huiuſmodi vox auribus eius inſonuit: Certè eſt, certè eſt aliquid in te, quod confeſſus adhuc non es. Cumq; ille vocem ſolam audiret, ſed à quo procederet non videret; orando ſubiunxit: Exprime Domine manifeſtè quid hoc ſit, ut confeſſus corrigam quod erraui. Porrò vox eadem peccatum quoddam ſicut quærebat, ſignanter expreſsit, quod ille à ſe commiſſum illicò recognouit, & Abbati feſtinanter accito, facta Confeſsione purgauit: paucúq; poſt diebus in ſancta pace defunctus eſt.*

Poſt annum Domini MC. S. BERNARDVS in ſerm. ad milites templi, cap. 12. *Quid,* inquit, *de Bethphage dicam, ubi & Confeſsionis Sacramentum, & ſacerdotalis miniſterij myſterium continetur?* Et infrà: *Et quidem verbum in corde peccatoris, operatur ſalutiferam contritionem: verbum verò in ore, noxiam tollit confuſionem, ne impediat neceſſariam confeſsionem.* Et infrà ſacerdotibus dicit; *Non abſoluant etiam compunctum, niſi viderint & confeſſum.* Hîc habemus PRIMO, Confeſſionem Sacramentum eſſe, ac proinde Iuris diuini. SECVNDO, neceſſariam eſſe etiam iis, qui cordis compunctionem videntur adepti. TERTIO, ſacerdoti eſſe faciendã, & ab eodem Abſolutionẽ exſpectandam.

Eſſe autem peccata omnia confitenda, docet idem Bernardus ſerm. 16. in Cantica his verbis: *Omne quod remordet conſcientiam, confitere humiliter, purè, fideliter.*

Hvc addi poteſt teſtimonium Hugonis de S. Victore, lib. 2. de Sacram. part. 14. cap. 1. vbi explicans illud, Iac. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini,* monet, ideò dictum eſſe, *confitemini, vt ſaluemini,* quia non ſaluamur, niſi confiteamur. Item Richardi de S. Victore, in lib. de poteſtate ligandi & ſoluendi, cap. 4. vbi dicit, Pœnitentiam veram eſſe abominationem peccatorum, cum voto cauendi, confitendi, & ſatisfaciendi; & probat tùm ex natura, tùm ex Scriptura. Deniqve, teſtimonium Petri Cluniacenſis, qui Bernardi, Hugonis, & Richardi æqualis fuit. Is lib. 1. de miraculis, apertiſſimè docet, Confeſſionem omnium peccatorum lethalium omninò neceſſariam eſſe iis, qui poſt Baptiſmum peccauerunt.

Habemus igitur teſtimonia Patrum, partim Græcorum, partim Latinorum, ad triginta, qui omnes ante Innocentij III. tempora floruerunt: ex quibus apertè conuincitur eorum omnium error, qui Confeſſionem non à Chriſto, ſed ab Innocentio III. inſtitutam eſſe docent.

CAPVT XI.

Refelluntur ſolutiones Kemnitij ad loca Patrum.

Martinvs Kemnitius initio Cenſuræ ſuæ ad caput 5. Concilij Tridentini, pag. 976. inſtituens diſputationem de Confeſſione, proponit nouem quaſi genera Confeſſionis, quæ apud Patres inueniri dicit: quæ nihil aliud ſunt, niſi nouem ſolutiones, excogitatæ ad eludenda teſtimonia ſanctorum Patrum, quę à Catholicis Doctoribus ad Confeſſionē ſtabiliendam proferuntur. Illis enim nouem generibus Cōfeſſionis ſatis prolixè explicatis, ita ſubiungit, pag. 1019. *Ad hæc nouem capita, omnes veterum ſententiæ commodè referri poſſunt: longè aliud verò eſt, de quo præcipuè Pontificia Confeſſio dimicat.* Quare ne Lutherani ſibi ac ſuis perſuadeant, ad omnia loca Patrū, quæ in ſuperioribus capitibus adduximus, iam à Kemnitio eſſe reſponſum; excutiam paucis totā hanc diſputationem Kemnitij, licet etiā ſuprà refutauerim ea, quæ ad certa loca Patrū ipſe reſponderat.

Pri-

PRIMVM igitur docet Kemnitius, Confeſſionem quandam eſſe quæ ſoli Deo fit, & queritur hanc negligi in Eccleſia Catholica; & Scripturarum ac Patrum teſtimonia, quæ ad hanc Confeſſionem propriè pertinent, detorqueri dicit ad Confeſſionem auricularem, quæ homini fit.

In hac prima ſolutione, PRIMO mentitur Kemnitius, Confeſſionem quæ Deo fit, negligi in Eccleſia Catholica. Nam INPRIMIS Confeſſio generalis, quæ incipit: *Confiteor Deo omnipotenti*, quotidie recitatur à ſacerdote & populo, ad initium ſanctiſſimi Sacrificij: eadem in horis Canonicis à toto Clero bis in die pronunciatur: eandem frequentare omnes laici, tùm viri tùm fœminæ, à Paſtoribus admonentur. DEINDE Confeſſio, quæ ſoli Deo fit, in Contritione includitur, qui enim recogitant annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, & peccata omnia, quorum conſcientiam habent, ex animo deteſtantur, eaq; ſibi dimitti à Deo petunt, ſine dubio confitentur Deo. Quare cùm doctrina de vera Contritione, cum accurata diſcuſſione conſcientiæ, magis apud Catholicos, quàm apud Lutheranos vigeat, vt libro ſuperiore oſtendimus, non poteſt non mentiri, qui Confeſſionem quæ Deo fit, à Catholicis negligi, à Lutheranis frequentari dicit. DENIQVE, Confeſſio quæ Deo fit, includitur in Confeſſione quæ fit ſacerdoti, tùm quia ſacerdoti fit vt locum Dei tenet, tùm quia, qui ſacerdotibus confitentur, expreſsè dicunt: *Confiteor Deo: & tibi.* Catholici igitur, qui Confeſſionem ſacramentalem, quæ fit homini, docent; ſimul etiam docent eam, quæ Deo fit: atq; hoc vſq; adeò verum eſt, vt non deſint Patres, qui cùm de Confeſſione ſacramentali loquuntur, eam non tàm homini, quàm Deo fieri dicant.

SECVNDO, multa loca Scripturarum, & Patrum fruſtrà Kemnitius adducit, quaſi nos ea de Confeſſione ſacramentali intelligamus, cùm ad Confeſſionem quæ ſoli Deo fit, pertineant. Nullus enim Catholicorum teſtimoniis illis vtitur; ſed ipſe ſolita fraude imponere voluit ſimplicibus. Ad quam etiam fraudem pertinet, quòd loca quædam omiſit, ex quibus facillimè detegi eius inſidiæ potuiſſent: vt, exempli gratia, citauit homiliam priorem Origenis in Pſalm. 37. vbi commendatur Confeſſio quæ fit Deo; & omiſit homiliam poſteriorem, in qua diſertis verbis commendatur Confeſſio quæ fit homini.

TER-

Tertio, quædam loca huc trahit, quæ ſatis apertè loquuntur de Confeſſione quæ fit hominibus, & non ſoli Deo: proinde cùm queritur de Catholicis, quod loca Scripturæ & Patrum à Confeſſione, quæ Deo ſoli fit, ad Confeſſionem Sacramentalem detorqueant: ipſe id crimen committit, quod aliis falsò tribuit.

Talis eſt locus ille apud Salomonem, Prouerb. 28. *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Neq; enim vllus eſt, qui ſcelera ſua Deo ſe abſcondere poſſe credat, niſi fortè inſaniat: ſed hominibus, vel ob pudorem, vel alia de cauſſa, multi peccata ſua abſcondita eſſe cupiunt. Qui autem eiuſmodi ſunt, dirigi non poſſunt: quis enim dirigat eum, cuius prauitatem ignorat? ac potiſſimùm ſententia iſta moralis illos obiurgat, qui admoniti ſcelerum ſuorum, nolunt ea agnoſcere, ſed abſcondunt, & negant.

Tale eſt etiam teſtimonium illud Chryſostomi, ex homil. 3. in Matth. *Confeßio peccatorum, teſtimonium eſt conſcientiæ timentis Deum. Qui enim timet iudicium Dei, peccata ſua non erubeſcit confiteri: qui autem erubeſcit, non timet.* Nam erubeſcentia de qua Chryſoſtomus loquitur, apud homines locum habet, non apud Deum: illis enim confiteri erubeſcimus, quibus arbitramur ignota eſſe mala noſtra; id quod vnuſquisq; in ſe experitur. Adde, quòd ſi Chryſoſtomus loqueretur de erubeſcentia coram Deo, non diceret: *Qui timet iudicium Dei, peccata ſua non erubeſcit confiteri: qui autem erubeſcit, non timet.* ſed è contrario diceret; Qui timet iudicium Dei, erubeſcit confiteri; qui autem non erubeſcit, non timet: ſiquidem timor facit, vt magnifaciamus eum, quem timemus, & proinde etiam facit, vt erubeſcamus coram illo turpes videri. Sed quia maior timor vincit minorem, ideò rectiſſimè Chryſoſtomus dicit, eos, qui timent iudicium Dei, non erubeſcere peccata ſua hominibus confiteri, quia videlicet timor Dei vincit timorem hominum: & contrà, eos qui confiteri hominibus erubeſcunt, non timere iudicium Dei, quia ſi illud timerent, non ſinerent ſe ab humano timore ita ſeparari, vt medicinam vulnerum animæ ſuæ, Confeſſionem ſcilicet, recuſarent.

Qvarto, ſolutio Kemnitiana nihil efficit, quia etiamſi loca Origenis & Chryſoſtomi, quæ ipſe adducit, accipienda eſſent omnia de Confeſsione quæ Deo fit, tamen multa ſunt

ta ſunt alia, tùm horum duorum, tùm aliorum Patrum, quę ipſe omiſit, quæ nulla ratione detorqueri poſſunt ad Confeſſionem quæ fit ſoli Deo; vt ex locis à nobis citatis, quiuis cognoſcere poteſt. Porrò, loca quædam Chryſoſtomi paulò obſcuriora, cùm ad Caluini argumenta ventum fuerit, explicabo.

SECVNDVM genus Confeſſionis, ex quo ſecundam ſolutionem Kemnitius petit, eſt, cùm aliquis proximum læſit, & Pœnitentia ductus, confitetur eidem proximo ſe peccâſſe, atq; vt ſibi ignoſcatur, rogat. SED hæc ſolutio nihil omninò ad rem noſtram facit, cùm ad nullum teſtimonium ſanctorum Patrum ex his, quæ nos adduximus, accommodari poſſit, vt perſpicuum eſt, tùm ex ipſis teſtimoniis, tùm etiam quia neq; Kemnitius ad hoc genus Confeſſionis, vllum eorum teſtimoniorum referre conatus eſt: ſolùm enim protulit duo teſtimonia, vnum ſancti Auguſtini, alterum Theophylacti, quorum neutrum ex his eſt, quæ nos adduximus.

TERTIVM genus Confeſſionis eſt, cùm aliquis confitetur non ſolùm Deo, vel proximo quem læſerat, ſed etiam Miniſtris Euangelij, veruntamen generatim tantùm ſe peccatorem agnoſcit, aut in ſpecie vnum aliquod peccatum magis grauans Miniſtro detegit; non autem in ſpecie omnia peccata enumerat. Atque ad hoc genus Confeſſionis pertinere vult multa teſtimonia Scripturæ, & Patrum. SED interim non allegat ex Patribus, niſi Baſilium, in quæſtionibus breuioribus, quęſt. 288. de quo teſtimonio diſſeruimus capite 8. vbi etiam ſolutionem Kemnitij refutauimus. Ex Scripturis allegat multa teſtimonia: ſed quæ nihil ad rem faciunt, cùm omnia (vno excepto) de Confeſſione illa tractent, quæ erat in vſu, antequam Confeſſio ſacramentalis inſtitueretur, de qua ſola nos loquimur. Teſtimonium vnicum ex Actorum 10. ad rem facit, ſed de eo diſſeruimus ſuprà cap. 4. vbi etiam diſputationem Kemnitij excuſſimus.

QVARTVM genus Confeſſionis eſt, cùm aliquis publicè, coram cœtu Eccleſiæ crimina confitetur: ad quod genus pertinent etiam V. VI. VII. & VIII. DE quibus nihil hoc loco dicendum erit: nam loca Irenæi, Tertulliani, Origenis, & Cypriani, quæ Kemnitius de Confeſſione publica exponit, ſuprà à nobis ſunt explicata, cap. 6. & 7. De hiſtoria au-

ria autem Nectarij, & teſtimoniis Chryſoſtomi & Leonis, ex quibus demonſtrare conatur Kemnitius, Confeſſionem publicam mutatam fuiſſe in priuatam, & neutram eſſe neceſſariam Iure diuino, paulò pòſt diſſeremus. Iſta enim ad argumenta pertinent, quibus veritas ab Aduerſariis oppugnatur, non ad explicanda teſtimonia Patrum, quæ nos pro veritate adduximus: hîc verò non argumenta Aduerſariorum diſſoluenda, ſed noſtra, quæ à teſtimoniis Patrum petita ſunt, à Kemnitij calumniis aſſerenda ſuſcepimus.

Eſt igitur NONVM, ac poſtremum genus Confeſſionis apud Kemnitium, cùm aliquis confitetur priuatim ſacerdoti peccata ſua, non quia ſit neceſſarium Iure diuino confiteri omnia peccata in ſpecie, ad remiſſionem peccati obtinendam, ſed quia eſt vtilis diſciplina Confeſſio illa priuata, qua Sacerdoti peccata aliqua deteguntur. PRIMO, ad inſtructionem rudiorum. SECVNDO, ad remedia contra peccata futura. TERTIO, ad conſilium capiendum in rebus dubiis. QVARTO, ad conſolationem recipiendam ex priuata Abſolutione. QVINTO, ad diſcernendum, an qui Abſolutionem petit, ſit verè pœnitens, necne? Atque huc refert Kemnitius multa loca Patrum, Chryſoſtomi, Origenis, Cypriani, Baſilij, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, & Caſſiani.

CIRCA hanc ſolutionem, quæ potiſſima eſt, tria breuiter obſeruanda ſunt. PRIMVM eſt, Kemnitium planè inuitum ad hanc ſolutionem deſcendiſſe. Nam cùm ſæpe anteà dixiſſet, Confeſſionem priuatam natam eſſe ex Confeſſione publica, & notâſſet etiam tempus, quo Confeſſio publica in priuatam fuerit commutata, annum videlicet CDL. ab aduentu Domini, & denique addidiſſet, Confeſſionem auricularem poſterioribus temporibus, vt ipſe loquitur, generatam: nihil conſequentius dicere potuiſſet, quàm veteres Patres, qui ante annum Domini CDL. ſcripſerunt, priuatæ Confeſſionis nunquam meminiſſe. Sed non permiſit eum euidentia rei tam apertè mentiri: & ideò licet inuitus, admiſit, multas exſtare ſententias veterum Patrum de Confeſſione priuata: *Et illa quidem*, inquit pag. 1015. *quæ hactenus ex Patribus annotauimus, ad ea potiſſimum crimina ſpectant, propter quæ excommunicari aliquis merebatur, ſicut Auguſtinus inquit, ſiue illa eſſent palàm, ſiue clàm, ſiue*

tantùm

tantùm voluntatis propoſito commiſſa. Non diſsimulandum tamen eſt, exſtare prætereà apud veteres, multas ſententias, quibus exhortantur populum, vt alia etiam peccata ſacerdoti per confeſsionem exponant. Et infrà: *Alias verò habuerunt rationes ſancti Patres, propter quas, & ſeruârunt, & commendârunt priuatam Confeſsionem.*

Secvndo, obſeruandum eſt, in hac poſtrema Kemnitij ſolutione, duo quædam proponi. Vnvm negando: Alterum aſſerendo. Negat enim Kemnitius, ſanctos Patres cõmendare Confeſsionem priuatam, omnium peccatorum, vt neceſſariam Iure diuino. Aſſerit autem, eos commendare priuatam Confeſsionem aliquorum peccatorum, tanquam vtilem diſciplinam ad rudium inſtructionem; ad remedium contra futura peccata; ad conſilium; ad conſolationem; ad ſignum veræ Pœnitentiæ: *Conſiderandum eſt*, inquit pag. 1015. *qua ratione, quo ſenſu, & in quem finem priuatam illam Confeſsionem commendârint: nullo modo enim ſenſerunt Iure diuino ad remiſsionem peccatorum neceſſariam eſſe, omnia peccata in ſpecie, & ſigillatim ſacerdoti iuxta omnes circumſtantias enumerare.* Et infrà: *Alias verò habuerunt rationes, propter quas, & ſeruârunt, & commendârunt priuatam Confeſsionem, quia ſcilicet ſit vtilis diſciplina, primò ad rudiorum informationem, &c.*

Ex his autem duobus, id quod aſſerendo proponitur, libenter admittimus; habet enim Sacramentalis Confeſsio quinque illas vtilitates, & alias prætereà non paucas: ſed quod negando aſſumitur, id omninò falſum eſſe dicimus, & à Kemnitio non modò non eſſe probatum, ſed ne probari quidem potuiſſe. Patres enim, quos hoc loco adducit Kemnitius (vno excepto Caſsiano, de quo in ſolutione argumentorum dicemus) nihil aliud docent, niſi, confitendum eſſe peccata ſacerdoti ad eum modum, quo morbi ab ægrotis aperiuntur medico. Ex hac autem ſimilitudine non ſequitur; Confeſsionem non debere eſſe omnium peccatorum, aut non eſſe neceſſariam Iure diuino: ſed contrarium potiùs ſequitur, nam & morbi neceſſariò debent omnes aperiri medico, & Iure diuino tenemur non minùs animæ, quàm corporis medicinam quærere, vt nos ſuprà deduximus, cùm iſta ipſa Patrum teſtimonia adduceremus. Quare tametſi Patres, quos citat Kemnitius, non dicant diſertis verbis, Confeſsionem omnium peccatorum neceſſariam

ſariam eſſe Iure diuino (quod vnum ipſe vrget,) tamen neq; diſertis verbis dicunt, Confeſſionem omnium peccatorum non eſſe neceſſariam Iure diuino: quod quidem hoc loco nobis ſufficeret, ad refellendam Kemnitij vanitatem: & ex ſimilitudine, quam adducunt, colligimus id eos ſenſiſſe, quod nos ſentimus, quodq; alij omnes Patres ſenſerunt, & docuerunt.

TERTIO ac poſtremò obſeruandum eſt, Kemnitium ne in hac quidem nona ſolutione omninò acquieuiſſe. Nam poſteaquam omnia dixerat, quæ ad explicanda teſtimonia Patrum dicenda eſſe iudicauerat; addidit pag. 1020. inueniri apud Patres ſententias etiam duriores, quæ ad neceſsitatem Confeſsionis inclinent: ſed iis opponendas eſſe alias diſsimiles Patrum ſententias. Itaq; tandem confiteri coactus eſt, non poſſe ad omnia loca veterum Patrum, quę Catholici pro ſe adducunt, commodè reſponderi.

CAPVT XII.

Confeßionem eſſe Iuris diuini, confirmatur aliquot argumentis.

POST auctoritatem Scripturarum, traditionem Conciliorum, & teſtimonia Patrum, ſuum etiam locum in confirmandis dogmatibus obtinent rationes.

PRIMA igitur ratio duci poteſt ab antiquitate Confeſſionis. Nam quę ſunt Iuris humani, ea reperiuntur initium habuiſſe ex Concilij alicuius Oecumenici, aut ſummi Pontificis decreto: Confeſsionem autem peccatorum in Eccleſia fuiſſe ante omnia Conciliorum, Pontificúmue decreta, ex teſtimoniis ſuprà citatis intelligi poteſt; ſiquidem Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, atq; Origenes, non ſolùm primi generalis Concilij, Nicæni videlicet, tempora anteceſſerunt, ſed etiam omnium aliorum Conciliorum, quamuis Prouincialium, omniumq; Pontificum Romanorum, qui de ſacramentali Confeſsione ſanctionem aliquam ediderunt. Neq; alia probatione hìc indigemus, cùm iam ſuprà tùm Conciliorum, tùm Patrum teſtimonia protulerimus, & ſingulorum etiam tempora notauerimus.

Secvnda ratio ſumitur à difficultate Confeſsionis: nam ſi qua res eſt in Eccleſia Catholica, quæ grauis, ac difficilis videatur, ſine dubitatione vlla, Confeſſio eſt. Quid enim moleſtius, quid oneroſius, quàm vt cogantur etiam viri Principes, Regesq́; potentiſſimi, Sacerdotibus, qui & ipſi homines ſunt, peccata ſua omnia detegere, quamuis arcana, quamuis turpia, quamuis pudenda, quamuis horrorem etiam ipſi confitenti adferentia, & eorundem Sacerdotum iudicio ſtare, ac mulctam ab illis iniunctam ſubire? Tāta profectò huius rei difficultas eſt, vt nullo modo credibile ſit, aut Eccleſiæ Præſides auſuros fuiſſe legem eiuſmodi ferre, aut populis perſuaderi potuiſſe, vt eiuſmodi legem acciperent, & tot iam ſeculis obſeruarent, niſi diuinum imperium, diuina inſtitutio, diuina promiſſio acceſſiſſent. Igitur diuina fuit auctoritas, quæ ad obedientiam in Confeſſione facienda, populorum animos inclinauit; diuina promiſſio, quæ eoſdem, vt libenter ad Confeſſionem accederent, inuitauit.

Tertia ratio ducitur ab vtilitate: Confeſſio enim tot parit vtilitates, vt planè diuino conſilio inſtituta videri poſſit, etiamſi id ita eſſe non aliunde conſtaret. Nam ſiue Deum conſideremus, ſiue ſacerdotes, qui Dei auctoritate Eccleſiam regunt, ſiue Eccleſiam ipſam vniuerſam, ſiue fideles ſingulos; vndique inſignis Confeſſionis vtilitas ſe oſtendit.

Elucet Inprimis in hoc opere admirabilis Dei miſericordia, qui Confeſſionem non extorquet more Iudicum huius ſeculi, vt confeſſos damnet, ſed potiùs inſtar medici, vt patefacta vulnera continuò ſanet: elucet nihilominùs etiam Iuſtitia, quæ ſuperbiam peccatoris, Confeſſionis humilitate comprimit, & eos, qui turpia impudenter admiſerunt, Confeſſionis ruborem tolerare voluit.

Ad paſtores animarum magna vtilitas redit, dum per Confeſſionem, morbos ouium ſuarum intelligunt, & eo modo tùm ſingulis ſeorſim conuenientia remedia adhibere poſſunt, tùm in publicis concionibus generatim ea vitia potiſſimùm reprehendere, quibus gregem ſuum magis obnoxium eſſe ſciunt.

Ad Eccleſiam vniuerſam, atq; ad ipſam Rempublicam politicam, multiplex vtilitas ex Confeſsione accedit: multa enim, quæ per Iudices in externo foro emendari nunquā potu-

potuiſſent, nullo negotio per ſacerdotes in foro conſcientiæ emendantur, dum reſtituuntur ablata, dimittuntur iniuriæ, conciliantur paces, diſſoluuntur contractus iniuſti, diſſociantur malè icta fœdera, aliaq́; id genus plurima priuatim perficiuntur, ex quibus ſcandala publica remouentur, & pax, ac tranquillitas Reipublicæ redditur.

Sed præcipua vtilitas eorum eſt, qui Confeſſionem, ſicut oportet, integrè ac fideliter obeunt. Nam vt omittam, quòd eis peccata remittuntur, & in gratiam cum Deo redeunt, qui eſt communis fructus omnium Sacramentorum, referunt ij, ſi volunt, ex Confeſsione conſilium, inſtructionem, conſolationem, quietem animæ ob præterita, remedium contra futura. Ille ipſe rubor, quem inter confitendum patimur, & pars quædam eſt ſatisfactionis pro admiſſis, & frænum cohibens, ne deinceps talia admittantur. Et denique perexigua confuſione, quàm coram vno ex conſeruis noſtris patimur, dum illi peccata noſtra detegimus, redimimus ingentem illam confuſionem, quam alioqui in die Iudicij, coram omnibus Angelis & hominibus pateremur, quando iuxta Apoſtolum 1. Cor. 4. illuminabuntur abſcondita tenebrarum, & manifeſtabuntur conſilia cordium. Quæ omnes vtilitates, aliæq́; permultæ, ex Patribus, quos ſuprà citauimus, colligi poſſunt.

Qvarta ratio peti poteſt ex miraculis, quibus variis temporibus Deus teſtatus eſt, veram eſſe fidem illam, quam Eccleſia Catholica de Confeſsione habet, ac tradit. Referam autem pauca de multis.

Scribit Ioan. Climacvs antiquiſsimus ac doctiſsimus Pater in lib. qui dicitur Climax, gradu 4. cùm latro quidam, Monachus futurus, peccata omnia confiteretur, conſpectũ fuiſſe à ſpirituali quodam ſanctoq́; viro, procerum quendam, ac terribilem, qui conſcriptam chartam & calamum tenebat: & cùm latro ille humi proſtratus peccatum confitens pronunciaret, hoc ille calamo delebat. Qua viſione intelligi voluit Deus, quod ibidem Climacus ſcribit, & nos paulò antè diximus, per temporalem confuſionem eos qui confitentur, ab æterna confuſione liberari.

Contemptus Sacramenti Confeſsionis diuino iudicio ſæpè grauiter punitus fuit, cuius rei duo exſtant exempla. Vnvm apud Bedam, lib. 5. hiſt. cap. 14. Alterum apud Antoninum in ſumma Theologica, par. 2. tit. 9. cap. 13. §. 5.

Exſtat ETIAM apud Petrum Damianum inſigne miraculum de Confeſsionis integritate, quod ſuperiore capite retulimus.

Petrus CLVNIACENSIS, lib. 1. de mirac. cap 3. 4. & 5. tria miracula ſcripta reliquit, quibus apertiſsimè Deus oſtendit, Confeſsionem ſacramentalem integram eſſe debere; ita vt nullum omninò mortale peccatum, quod in conſcientia ſit, reticeatur: capite autem ſexto, addit aliud miraculum, quod ſe præſente contigiſſe, & vſq; adeò notum, ac celebre fuiſſe affirmat, vt ſine magna temeritate negari non poſſit. In ea narratione (quam ob nimiam prolixitatem non putaui hìc inſerendam eſſe) perſpicuè cernitur, nihil magis Satanam optare, & totis viribus ſuis contendere, quàm ne Chriſtiani peccata ſua integrè ſacerdotibus confiteantur.

IN VITA S. Bernardi, quam Auctor probatiſſimus, ipſo S. Bernardo viuente conſcripſit, lib. 1. cap. 9. miraculum inſigne narratur, quod ipſis verbis Auctoris referam: *Cùm*, inquit, *aliquantos iam in Claraualle*, Bernardus, *expleſſet annos, contigit virum nobilem, & ipſius quoq; ſecundum carnem propinquum, Iosbertum de Firmitate, quod eſt oppidum proximum Monaſterio, grauiter infirmari, qui ſubitò praoccupatus, amiſit intellectum pariter, & loquelam: vnde & filius eius Iosbertus iunior, & omnes ſimul amici eò magis affligebantur dolore, quòd ſine Confeſsione, & viatico, vir magnificus & magnificè honoratus obiret. Cucurrit nuncius ad Abbatem: neq; enim tunc in Monaſterio erat. Venit, & inuenit eum iam triduo ſic iacentem. Compaſſus autem homini, ſed & motus lachrymis filij eius, ſimul & lugentium ceterorum, confiſus eſt de miſericordia Dei, & ſermonem magnificum protulit, dicens eis: Notum vobis eſt, quod in pluribus homo iſte grauauit Eccleſias, oppreſsit pauperes, offendit Deum: ſi mihi creditis, vt Eccleſiis reſtituantur ablata, & vſurpata in grauamen pauperum conſuetudines dimittantur, loquetur adhuc, & ſuorum confeſsionem faciet delictorum, diuina quoq; ſuſcipiet Sacramenta deuotus. Mirantur omnes, lætatur filius, familia omnis exultat: quidquid præcipit homo Dei, firmiter ei promittitur, & impletur. Ceterùm frater eius Gerardus, & Galdricus auunculus, non parum territi & turbati, ſecretiùs eum ſuper tali promiſsione conueniunt, duriùs arguunt, acriùs inuehuntur: quibus breuiter, ſimpliciterq; reſpondens; Facilè, inquit, facere poteſt Deus, quod difficilè*

difficilè credere vos poteſtis. Itaq; poſt ſecretam orationem, ad oblationem ſacrificij immortalis accedit: quo offerente, nuncius ſuperuenit, qui indicaret, præfatum Iosbertum liberè iam loquentem, rogare obnixiùs, vt vir Dei feſtinaret ad eum. Cui etiam poſt oblatum ſacrificium venienti, cum lachrymis & gemitu peccata confeſſus, diuina Sacramenta ſuſcepit. Ex hoc miraculo, & Confeſſionis neceſſitatem, & vim diuini ſacrificij ſimul intelligimus.

S. BONAVENTVRA in vita B. Franciſci, cap. 10. refert his verbis aliud inſigne miraculum: *Alio quoq; tempore cùm poſt reuerſionem ipſius de vltra mare, Celanum prædicaturus S. Franciſcus accederet: miles quidam ſupplici eum deuotione cum inſtantia magna inuitauit ad prandium. Venit itaq; ad militis domum, omniſq; familia pauperum hoſpitum exultauit in ingreſſu. Antè verò, quàm cibum ſumerent, iuxta ſolitum morem vir mente deuotus offerens Deo preces & laudes, oculis ſtabat eleuatis in cœlum. Oratione completa, benignum hoſpitem familiariter aduocatum in partem, ſic alloquutus eſt: Ecce, frater hoſpes, tuis victus precibus, vt manducarem, domum tuam intraui: meis nunc citò monitis acquieſce, quoniam non hic, ſed alibi manducabis: confitere nunc peccata tua, vera pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quidquam, quod veridica confeſſione non pandas: reddet tibi Dominus hodie vicem, quoniam tanta deuotione ſuos pauperes ſuſcepiſti. Acquieuit continuò vir ille ſermonibus Sancti, ſocioq; ipſius vniuerſa peccata in confeſſione detegens, diſpoſuit domum ſuam, & ad mortem ſuſcipiendam ſe quantùm valuit, præparauit. Intrauerunt tandem ad menſam, & incipientibus aliis manducare, hoſpes ſubitò ſpiritum exhalauit, iuxta verbum hominis Dei, repentina morte ſublatus: ſicq; factum eſt, hoſpitalitatis gratia promerente, vt iuxta verbum veritatis, Prophetam recipiens, mercedem Prophetæ acciperet, dum per ſancti viri prænunciationem Propheticam miles ille deuotus ſibi contra mortis ſubitationem prouidit, quatenus armis pœnitentiæ præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret.*

Idem Auctor in eod. lib. extremo, dum ea miracula enumerat, quæ poſt mortem S. Franciſci, ipſo intercedente, contigerunt: inter alia vnum refert de fœmina quadam, quæ ob S. Franciſci preces ad vitã ex morte rediit, cùm iamiam ſepelienda eſſet, vt peccatum quoddam in Confeſſione dete-

detegeret, quod nunquam anteà confeſſa fuerat. Item etiam aliud, de fonte quodam diuinitùs ad S. Franciſci preces exorto, ex cuius aqua qui biberent, à languoribus curarentur, modò peccatorum Confeſsionem antè præmiſiſſent.

NOSTRO etiam ſeculo, quo per Lutheranos Confeſsio in Septentrione, cum incredibili animarum pernicie multis in locis exſtincta eſt: apud nouos Chriſtianos, vbi Eccleſia indies magis ac magis refloreſcit, ac propagatur, atq; apud Iapones potiſsimùm, ita viget, vt ſæpè etiam diuinis miraculis illuſtretur; quod ante nos annotauit Alanus Copus, lib. 2. Dialog. cap. 28. Atq; hactenus argumenta pro confirmanda Confeſsione produximus: nunc ad ſoluenda Aduerſariorum argumenta veniemus.

CAPVT XIII.

Soluitur argumentum I. Ioan. Caluini.

SEQVITVR vt Aduerſariorum argumenta diluamus. Ac vt à Caluino incipiamus, is lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 7. obiicit PRIMO in hunc modum: *Miror qua fronte auſint contendere, Confeſsionem, de qua loquuntur, Iuris eſſe diuini: cuius equidem vetuſtiſsimum eſſe vſum fatemur; ſed quem facilè poſſumus euincere, olim fuiſſe liberum. Certè nullam de ea ſtatam fuiſſe legem aut conſtitutionem, ante Innocentij III. tempora, eorum quoque Annales narrant.* Et infrà: *Itaq; ipſis teſtibus, nondum elapſi ſunt anni trecenti, ex quo iniectus ab Innocentio III. laqueus, & impoſita confitendi neceſsitas. Atq; vt de tempore taceam, ſola verborum barbaries fidem legi abrogat. Nam quòd iubent boni Patres, omnem vtriuſq; ſexus quotannis ſemel proprio ſacerdoti confiteri omnia peccata; faceti homines, lepidè excipiunt, hoc præcepto teneri ſolos hermaphroditos, ad neminem verò ſpectare, qui ſit vel mas, vel fæmina.*

RESPONDEO, Caluinum more ſuo, mendaciis, & calumniis magis niti, quàm ſolidis rationibus. PRIMVM enim quod ait, legem de Confeſsione omnium peccatorũ, nullam exſtare, ante conſtitutionem Innoc. III. ſiue potiùs Concilij Lateran. cui Innocentius præfuit, falſum eſſe, ex tam multis noſtris argumentis intelligi poteſt. Exſtat enim lex Chriſti, vt ſuprà copioſè deduximus: neq; opus fuit, vt Concilia aut Pontifices id legib. ſuis præciperent, quod ab ipſo Chriſto impera-

imperatum, & multorũ ſeculorum conſuetudine roboratum eſſe nouerant.

Sed neq; Innocentius aut Lateranenſe Concilium, Confeſsionem ſimpliciter imperauit, ſed ſolùm tempus determinauit, quo ea facienda eſſet; quemadmodum etiam Cõcilia vetera ſuprà citata, ex Græcia, Africa, Gallia, Germania, & Pontificum, Innocentij I. ac Leonis I. decreta, non Confeſsionem ſimpliciter imperarunt, aut de ſecreto Confeſsionis, aut de aliis id genus circumſtantiis regulas ſtatuerunt. Id quod ex ſimili decreto Zepherini Pontificis probari poteſt. Zepherinvs enim, vt in eius vita refert Platina, ſtatuit, *Vt omnes Chriſtiani adulti in ſolenni die Paſchæ, Euchariſtiæ Sacramentum perciperent.* quo decreto, non intelligitur præcipere voluiſſe, vt Euchariſtiam Chriſtiani aliquando ſumerent, quod à Chriſto ipſo eſſe præceptum, neque Catholici, neque Hæretici negant; ſed tantùm negligentiæ aliquorũ occurrere, ac tempus determinare, vltra quod perceptionem tam ſalutiferi Sacramenti differre non liceret. Sic igitur & Innocentius III. non Confeſsionem inſtituit, aut ſimpliciter imperauit, ſed tempus, vltra quod nemo Chriſtianus eam differret, vtiliter omninò præſcripſit.

Neqve verò decretum hoc Innocentij nouum dici debet, ſed innouatum potiùs, & adiuncta pœna, ſeueriùs, id poſtulante conditione temporum, imperatum. Iam enim ſuprà ex Gregorio Niſſeno & Ioan. Chryſoſtomo demonſtrauimus, circa Paſchę celebritatem Chriſtianos omnes ad Confeſsionem accedere debuiſſe.

Deinde, cùm certum, atq; exploratum ſemper in Eccleſia fuerit, non licere iis, qui peccatorum mortalium ſibi conſcij ſunt, ad Euchariſtiam accedere, niſi per Confeſsionem & Reconciliationem purgati eſſent, vt ex Cypriano in ſerm. de lapſis, & ex Leone epiſt. ad Theodorum Foroiulij Epiſcopum, & ex aliis notiſsimũ eſt: & rurſus cùm omnes Chriſtiani ſaltem in Paſchate ad Euchariſtiam accedere ſemper conſueuerint, & obligati fuerint; certè ſequitur, ſemper hanc legem in Eccleſia fuiſſe, vt omnes Chriſtiani, ſaltem ſemel ſingulis annis peccata ſua confiterentur.

Deinde, quod idem Caluinus ait; nullam ſtatam legem de Confeſsione fuiſſe ante Innocentij conſtitutionem, in noſtris Annalibus contineri, &; nobis ipſis teſtibus nondum elapſos eſſe trecentos annos, ex quo ab Innocẽtio cõfitendi

neceſſitas iniecta eſt: credo mendacium tutò appellari poſſe. Solus enim eſt Platina, qui in vita Zepherini ſcribit, decretum Zepherini de percipienda Euchariſtia in Paſchate, extenſum fuiſſe ab Innocentio III. ad Confeſſionem.

SED neque Platina publica auctoritate, & ex publicis archiuis vitas illas Pontificum ſcripſit, vt Annales noſtri dici poſſint: & ſæpè ab Hiſtoricis noſtris reprehenditur; quòd Martinum Polonum ſequutus, in varios errores inciderit: neque idem Platina dicit, nullam anteà fuiſſe legem de Cõfeſſionis neceſſitate. Id enim ſolùm ille ſcripſit; a Zepherino de Euchariſtia, ab Innocentio de Confeſſione decretum fuiſſe, vt nemo eorum Sacramentorum perceptionem vltra annum differret: quod quidem verum eſt, ſed non inde ſequitur, vt ante Zepherini & Innocentij tempora nulla fuerit lex de confeſſione facienda, vel Euchariſtia percipienda. Nam, vt iam diximus, ne Aduerſarij quidem negant, Chriſti præcepto obligari Chriſtianos ad Euchariſtiam aliquando percipiendam; & ex Patribus notiſſimum eſt, nunquam licuiſſe, non præmiſſa Exomologeſi, ad Euchariſtiam accedere iis, qui lethalium criminum conſcientiam haberent: ſic enim, vt ceteros omittam, loquitur S. LEO epiſt. 91. ad Theodorum: CHRISTVS IESVS *hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.*

DENIQVE, quod barbariem obiicit Caluinus INNOCENTIO, propter voces illas: *Omnis vtriuſque ſexus*, & ex barbarie colligit, nullam fidem decreto illius habendam; incredibilis tum impudentiæ, & arrogantiæ, tum etiam ſtultitiæ, & temeritatis argumentum eſt. Eſto enim, barbaræ eſſent voces, barbara dictio Innocentij, num ideò fides eius decreto abroganda eſſet, quod in Concilio orbis terræ maximo, & celeberrimo omnium quæ vnquam habita fuerint, editum, vniuerſa Eccleſia debito cum honore ac deuotione ſuſcepit? num Apoſtolus PAVLVS non ait: *Etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia?* num hoc idem Matthæus, & Ioannes, Iacobus, & Iudas, & ipſe Princeps Apoſtolorum Petrus, dicere non potuiſſent? An ideò Apoſtolorum ſcripta fidem non merentur, quod ſermonis elegantia careant?

SED neque facilè conceſſerim, in verbis illis: *Omnis vtriuſque ſexus*, vllam ineſſe barbariem. Nam S. HIERONYMVS, quem barbarum dicere non poſſumus, immò qui longè meliùs Latinas voces nouerat quàm Caluinus, iiſdem vocibus non ſemel vti voluit in interpretatione Scripturarum.

Deuteron. 7. quod in Hebræo erat: *Non erit apud te vir ſterilis, neque mulier ſterilis*, ſic Hieronymus Latinè reddidit; *Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus.* neque timuit, ne ſciolus aliquis diceret, ad ſolos hermaphroditos eam benedictionem pertinere. Item Iudic. 16. vbi ad verbum verti potuiſſet: *Quaſi tria millia viri & fœminæ, ſpectantes dum luderet Samſon*, ſic Hieronymus vertit; *Circiter tria millia vtriuſque ſexus ſpectantes ludentem Samſon.* neque timuit, ne tria millia hermaphroditorum introducere videretur. Lib. 2. Paral. cap. 31. ita legimus, eodem interprete Hieronymo: *Vniuerſæ multitudini, tàm vxoribus quàm liberis eorum, vtriuſque ſexus, fideliter cibi præbebantur.* neque Hieronymus timuit, ne ſibi barbaries obiiceretur, niſi verteret; *Filiis, & filiabus*, vt in Hebræo legimus.

Poſſem ſi liberet, ex Marco Tullio quoque, aliiſque optimis auctoribus demonſtrare, verba illa Innocentij non modò nullam barbariem, ſed etiam elegantiam redolere; ſed nolo in his nugis tempus terere.

CAPVT XIV.

Soluitur argumentum II. Caluini, vbi tractatur hiſtoria de facto Nectarij.

OBIICIT SECVNDO Caluinus in eadem ſectione, veterum teſtimonia, his verbis: *Deinde luculenta teſtimonia exſtant, tum in hiſtoriis, tum apud antiquos alios Scriptores, quæ docent, hanc fuiſſe politicam diſciplinam, ab Epiſcopis inſtitutam, non legem à Chriſto aut Apoſtolis poſitam. Vnum duntaxat è multis proferam, quod non obſcurum eius rei documentum erit. Refert Sozomenus, fuiſſe hanc Epiſcoporum conſtitutionem, diligenter obſeruatam in Eccleſiis Occidentalibus, præſertim verò Romæ: quo ſignificat, non fuiſſe vniuerſale omnium Eccleſiarum inſtitutum. Vnum autem è Preſbyteris peculiariter deſtinatũ fuiſſe*

dicit, qui huic muneri praeſſet: quo abundè confutat, quod iſti de Clauibus, vniuerſo Sacerdotali ordini in hunc vſum promiſcuè datis, mentiuntur, ſiquidem non omnium Sacerdotum communis erat functio, ſed ſingulares vnius partes, qui ad id electus ab Epiſcopo fuerat. Is eſt, quem hodie quoque, in ſingulis Cathedralibus Eccleſiis, Pœnitentiarium vocant, grauiorum criminum, & quorum cenſura ad exemplum pertinet, cognitor. Subiicit deinde, eum quoque morem Conſtantinopoli fuiſſe, donec matrona quadam, confitentem ſimulans, ea ſpecie conſuetudinem, quam habebat cum Diacono, prætexuiſſe deprehenſa eſſet. Ob id facinus Nectarius vir & ſanctitate, & eruditione clarus, illius Eccleſiæ Epiſcopus, confitendi ritum abrogauit. Hic hic aures aſini iſti arrigant. Si lex Dei erat, auricularis Confeſsio, qui auſus eſſet Nectarius eam refigere, & conuellere? Nectarium ſanctum Dei hominem, omnibus veterum ſuffragiis probatum, hæreſeos & ſchiſmatis accuſabunt? Sed eodem calculo damnabunt Eccleſiam Conſtantinopolitanam, in qua, confitendi morem non ad tempus modò diſsimulatum fuiſſe, ſed ad ſuam vſq; memoriam obſoleuiſſe, affirmat Sozomenus: immò non Conſtantinopolitanam, ſed Orientales omnes Eccleſias, defectionis reas agant; quæ inuiolabilem, ſi verum dicunt, legem, & Chriſtianis omnibus mandatum neglexerunt.

RESPONDEO, multos in hac vna obiectione Caluini lapſus exſtare, quos breuiter annotabimus, ac tum demũ obiectionem ipſam perſpicuè diluemus. PRIMVM igitur mirum eſt, cur tam audacter iactauerit Caluinus, luculẽta teſtimonia exſtare, tum in hiſtoriis, tum apud antiquos alios Hiſtoricos: ſi vnum Sozomenum proferre ad medium conſtituerat. Neq; enĩm ignoramus, Sozomenũm in hiſtoria multa eſſe mentitum, teſte S. Gregorio, lib. 6. epiſt. 31. & neque antiquitate, neque doctrina cum multis eorum comparandum, quos nos citauimus.

DEINDE mirũ eſt, cur non aduerterit Caluinus, ipſum Sozomenum in eodẽ loco, qui ab eo citatur, diſertis verbis aſſerere Confeſsionis neceſsitatem, vt nos ſuprà notauimus.

TERTIO, aſſumit tanquam certum Caluinus, conſtitutionem Epiſcoporum, quæ tempore Sozomeni in Occidẽtalibus Eccleſiis, & præſertim Romæ vigebat, fuiſſe conſtitutionem de Confeſsione omnium peccatorum ſimpliciter facienda; quod probãdum, non aſſumendum fuerat. Sozomenus enim, vt mox demõſtrabimus, non loquitur de confeſſione

feſſione omnium peccatorum abſolutè facienda, quam neceſſariā eſſe fatetur, & nos diuini Iuris eſſe contendimus; ſed de confeſſione vni certo Presbytero, certo ritu facienda; de qua conſtitutionem quandam Epiſcopi ediderant, Nouatiana hęreſi graſſari incipiente.

QVARTO ex eo, quod in ſingulis Eccleſiis vnus certus Preſbyter ſuper pœnitentes olim conſtituebatur, perperam colligit Caluinus, Claues nō eſſe datas vniuerſo ordini Sacerdotali. Nam vnus ille Presbyter, vt paulò pòſt docebimus, non ſuper omnes pœnitētes, ſed ſuper publicos tantùm, qui ſimpliciter pœnitentes dicebantur, conſtitutus erat: quare ij, quorum peccata occulta erant, poterant aliis Sacerdotibus priuatim cōfiteri. Et licet etiam ſolus ille Presbyter ſuper omnes omninò pœnitentes conſtitutus fuiſſet, non tamen ſequeretur, mentiri Catholicos, cùm dicunt vniuerſo ordini Sacerdotali datas eſſe Claues; id enim Catholici omnes intelligunt de poteſtate Ordinis, quam Sacerdotes omnes in ordinatione ſuſcipiunt, quamq; exercere non poſſunt, niſi prætereà iuriſdictionem ab Epiſcopis accipiant.

QVINTO, deprauat Caluinus hiſtoriam, cùm dicit, fœminam quandam confitentem ſimulâſſe, eaque ſpecie conſuetudinē, quam cum Diacono habebat, prætexuiſſe. Nam neq; Sozomenus, lib. 7. cap. 16. neq; Socrates, lib. 5. cap. 19. neque Nicephorus, lib. 12. cap. 28. neque alius vllus ex veteribus, ſcribit fœminā illam confitentem ſimulâſſe, &c. Socrates autem, qui antiquiſſimus eſt, & qui rem ab illo ipſo audiuerat, qui interfuerat, ſcribit fœminā illam ſcelus ſuum cum Diacono, ſpontè in Confeſſione aperuiſſe. Quare tantum abeſt, vt ſpecie Confeſsionis conſuetudinē cum Diacono fœmina illa prętexuerit, quod Caluinus ad infamandam Confeſsionem impudenter confinxit; vt contrà potiùs flagitium ſuum in Confeſsione, vt diximus, patefecerit.

SEXTO, duo ſimul falſa Caluinus ſcribit, cùm addit: *Nectarius vir ſanctitate & eruditione clarus, illius Eccleſiæ Epiſcopus, confitendi ritum abrogauit.* NECTARIVS enim iam ſenex, & laicus, & quod maius eſt, nondū baptizatus erat, cùm ad Epiſcopatū aſſumeretur; vt non ſit credibile, aut eo tempore clarum eruditione fuiſſe, aut poſteà ad inſignem aliquam eruditionis gloriam peruenire potuiſſe. Quocirca Sozomenus lib. 7. cap. 8. laudat eum à canicie, & morū ſuauitate; ſanctitatis & eruditionis mentionē nullam facit. SED

qua-

qualiſcunque tandem Nectarius fuerit; non ritum confitendi abrogauit, ſed Presbyterum duntaxat exauctorauit, qui publicis pœnitentibus præerat; Socrates enim, Sozomen⁹, & Nicephorus locis notatis, id ſolùm memoriæ prodiderunt. Fortaſſe Caluinus Sozomenum Græcum non legit, aut fidelem aliquam verſionem, ſed in Muſculum incidit, qui ita reddidit titulum cap. 16. lib. 7. Sozomeni: *Quomodo abrogata fuerit priuata Confeſsio.* qui titulus quàm ſit falſus, perſpicuum eſt ex principio capitis ipſius Sozomeni, ex quo titulus colligi debuit: ſic enim ait; ἐν τούτῳ δὲ ἐπὶ τῶν μετανοάντων τεταγμένον πρεσβύτερον οὐκέτι συνεχώρησεν εἶναι πρῶτος νεκτάριος. quod ſic ad verbum reddi poteſt: *Hoc tempore Preſbyterum conſtitutum ſuper pœnitentes, non permiſit amplius eſſe, primus Nectarius.*

Septimo, contumelioſis illis vocibus, atque Hęreticorum propriis: *Hic, hic aures aſini iſti arrigant.* manifeſtum mendacium Caluinus adiungit, dum auricularem confeſſionem à Nectario abrogatam ſcribit. Nam non modò nullus Hiſtoricorum hoc ſcripſit, ſed etiam tota illa narratio clamat, non auricularem, ſed publicam cõfeſſionem à Nectario abrogatam: neque enim ex auriculari confeſſione flagitium illud patefieri potuiſſet, ob cuius ſolius manifeſtationem, Nectarius ritum illum confeſſionis publicæ abrogauit.

His igitur in Caluinum breuiter annotatis, tota illa hiſtoria explicanda eſt, vt perſpicuè pateat, nullum argumentum ex ea narratione aduerſus Confeſſionis neceſſitatem poſſe colligi.

Tribus capitibus tota illa narratio comprehenditur. Primvm enim referunt auctores citati, Socrates, Sozomenus, & Nicephorus, Presbyterum quendam pœnitentibus præpoſitum fuiſſe. Deinde addunt flagitium Diaconi cũ muliere, ex occaſione illius ritus pœnitentialis. Tvm docent, ob ſcãdalum ex eo flagitio natum, abrogatam fuiſſe Presbytero poteſtatem, ac permiſſum fuiſſe omnibus, vt pro ſua quiſque conſcientia ad ſacra myſteria accederet.

De Primo capite conſtat Primvm ex Socrate, conſtitutionem illam de certo Presbytero pœnitentibus præficiendo, factam eſſe ab Epiſcopis occaſione hæreſis Nouatianorum: ſic enim ſcribit lib. 5. cap. 19. *Ab illo tempore quo*

Noua-

Nouatiani ſe ab Eccleſia ſeiunxerant, recuſauerantq; cum his, qui tempore perſequutionis regnante Decio concitatæ, lapſi erant, communicare; Eccleſiarum Epiſcopi canoni adiunxerunt, Vt in ſingulis Eccleſiis Preſbyter quidam pœnitentiæ præeſſet; quo qui poſt Baptiſmum lapſi fuiſſent, coram Preſbytero ad eam rem deſignato peccata ſua confiterentur.

QVAE autem eſſet functio eius Presbyteri, non eſt omninò certum: quod enim Sozomenus tradidit, cōtrario ſenſu retulerunt CASSIODORVS & NICEPHORVS, ob variam interpunctionem Græci codicis Sozomeni. Ille enim in Hiſtoria Tripartita, lib. 9. cap. 35. ita reddidit verba Sozomeni: *Quoniam omninò non peccare, diuinum, & Vltra humanam naturam eſſe cognoſcitur, peccantibus autem, & pœnitentiam agentibus, Veniam Deus dari præcepit; qui Verò confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt: propterea Viſum eſt antiquis Pontificibus, Vt Velut in theatro, ſub teſtimonio Eccleſiaſtici populi delicta pandantur; & ad hanc rem Preſbyterum bonæ conuerſationis, ſeruantemque ſecretum, ac ſapientem Virum ſtatuerunt, ad quem accedentes ij qui deliquerant, delicta propria fatebantur, &c.* Nicephorus autem lib. 12. c. 28. ita ex Sozomeno rem eandem narrat: *Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, ſed diuinæ, & immortalis naturæ proprium eſt, nos autem per tranſgreſſionem ſemel peccandi hæreditatem adiuimus; delictorum eis Veniam Deus concedere iuſſit, qui legitima & conuenienti pœnitentia Vſi, deinceps ſimul peccatum, & auerſantur, & confitētur. Graue autem Epiſcopis qui proximè poſt Chriſtum fuère, Viſum eſt, in media plebe, Velut in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex Preſbyteris Vnum delegère, qui probata Vita eſſet, & ſimul taciturnus, & prudens, apud quem per pœnitentiam reſipiſcentes, commiſſa ſua proferrent, &c.*

ET quamuis ſententia hæc poſterior non ſit improbabilis, quam etiam ſequutus eſt Ioan. Chriſtophorſonus in interpretatione Sozomeni: prior tamen anteponenda videtur, quam ſequutus eſt Ioan. Haſſelanus, teſte Ruardo Tappero, in explicatione art. 5. Louanienſium; nam Caſſiodorus floruit non longè ab ætate Sozomeni, Nicephorus autem annis plus octingentis Sozomeno poſterior eſt. Quare credibile eſt, codicem quem habuit Caſſiodorus, vel Epiphanius, qui primus hiſtoriam Tripartitam confecit, certiorem fuiſſe, magiſque integrū & incorruptum, tum quoad

inter-

interpunctionem, tum quoad cetera, quàm eum, quem Nicephorus aut Chriſtophorſonus habuere.

DEINDE, voluiſſe Epiſcopos, vt peccata quaſi in theatro publicè recitarentur, vt habet Caſsiodorus, non autẽ vt non recitarentur, vt ſcribit Nicephorus, colligi videtur ex Chryſoſtomo, qui hom. 5. de incomprehenſibili natura Dei, & hom. 4. de Lazaro, & hom. 8. de pœnitentia, & homil. de Publicano in cap. 18. Lucæ, alludens apertè ad factum Nectarij, & abrogationem priſcæ conſtitutionis Epiſcoporum, vbiq; repetit, non eſſe opus iam quaſi in theatro peccata pãdere. Verba Chryſoſtomi in ſequenti capite reperies.

DENIQVE idem colligi poteſt ex hac ipſa narratione. Nam & Socrates, & Sozomenus, & ipſe etiã Nicephorus, dum reprehendunt factum Nectarij, qui ritum illum ſuſtulit; cauſſam reddunt, quia eo ritu ſublato, non poſſumus inuicẽ peccata arguere, iuxta illud APOSTOLI: *Nolite cõmunicare operibus infrugiferis tenebrarũ, ſed ea potius arguite.* & quia ſublato illo freno publicæ confuſionis, maiora ac plura nunc fiant peccata, quàm olim: quę certè cauſſæ id requirunt, vt ritus ille, quẽ Nectarius ſuſtulit, quemq; olim Epiſcopi cõſtituerant, confeſſionem publicam continuerit.

DICES, ſi peccata publicanda erant, cur oportebat Preſbyterum illum ſecretorum tenacem, ac taciturnũ eſſe, qui pœnitentibus præſidebat? RESPONDEO, quia non omnia peccata publicanda erant, ſed ea ſolùm ob quæ pœnitentia publica indicebatur. Itaque audiebat Presbyter omnia omninò pœnitentium peccata; ſed quæ occulta erant, ſecreta habebat, atque ad hoc taciturnitas exigebatur; quæ autem publica erant, licet multis fortâſſe incognita, ea palàm in Eccleſia tanquam in theatro pandebantur.

ATQVE hinc fortè conciliari poſſunt diuerſæ illæ narrationes Caſſiodori, & Nicephori. Quod enim Caſſiodorus dicit, viſum eſſe priſcis Epiſcopis, vt peccata publicè in Eccleſia tãquam in theatro, pronunciarentur, de publicis peccatis intelligi debet: quod autem ſcribit Nicephorus, graue viſum eſſe, vt peccata coram cœtu multitudinis, quaſi in theatro efferrentur; de peccatis occultis accipiendum erit.

Noluiſſe autem Epiſcopos illos, peccata occulta, ſed publica duntaxat (in quo à Ruardo & Haſſelano diſſentire cogor) confeſſioni publicæ ſubiicere, tribus argumentis comprobabo.

PRI-

Primvm teſtantur Sozomenus & Nicephorus locis notatis, ritum illum, quem Nectarius Cōſtantinopoli ſuſtulit, Romæ ſuo tempore integrè perſeuerâſſe, vt etiam in reliquis Occidentis Eccleſiis: ex Leone autem qui Sozomeni æqualis fuit, apertiſſimè conſtat, nunquam Romæ fuiſſe eiuſmodi ritum, vt peccata occulta publicarentur. Siquidem in epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ, vehementer obiurgat neſcio quos Epiſcopos, qui omnia peccata pœnitentium per libellum in Eccleſia recitari volebant: ac dicit; eam prę-ſumptionem pugnare cum Apoſtolica regula, & ritum eſſe improbabilem, ac modis omnibus ſubmouendum. Quare non fuit Romæ, neque in reliquo Occidente vnquam talis cōſuetudo, vt peccata omnia, quāuis ſecreta, publicè efferrentur, ſed ſolùm in angulo Campaniæ, abuſus quidam, qui etiam continuò ſublatus fuit.

Deinde, ſi peccata omnia etiam occultiſſima, publicanda erant, quorſum in Presbytero pœnitentiario taciturnitas illa, & ſecreta tenacitas requirebatur, cuius omnes Hiſtorici meminerunt?

Deniqve, cùm ſecreta peccata in confeſſione excepta reuelare, ſit contra Ius naturæ, vt Theologi docent, & contra Apoſtolicam regulam, vt S. Leo affirmat; ſi conſtitutio illa veterum Epiſcoporum id habuiſſet, optimo iure à Nectario abrogata fuiſſet, quin etiam mirū videri poſſet, à Gregorio Nazianzeno, Baſilio, Athanaſio, & ceteris Græcis Doctoribus, qui Nectarium præceſſerunt, tolerari potuiſſe. Videmus autem Nectarium ob eam rem potiùs reprehendi, quàm laudari, à Socrate, Sozomeno, Caſſiodoro, Nicephoro, & ceteris Scriptoribus: non igitur probabile eſt, ritum quem veteres Epiſcopi introduxerant, id habuiſſe, vt ſecreta peccata publicæ confeſſioni ſubiicerentur.

Illud etiam hoc loco eſt Observandvm, Presbyterum illum pœnitentiarium, nō omnibus fidelibus, qui quocunque modo pœnitentiam agebant, ſed ſolis publicis pœnitentibus prępoſitum fuiſſe: id quod tribus aliis argumentis demonſtrari poteſt.

Primvm, Sozomenus, vbi diſertis verbis affirmâſſet, conſtitutionem de Presbytero pœnitentiario, quam priſci Epiſcopi inuexerant, & Nectarius poſteà Conſtantinopoli abrogauerat, Romæ potiſsimùm accuratè ſeruari; continuò explicare cœpit ritum pœnitentiæ publicæ, quę Romę

ſuo

ſuo tempore ſeruabatur: igitur conſtitutio illa ad ſolos pœnitentes publicos pertinebat.

DEINDE, nullo modo fieri potuit, vt vnus Presbyter ſatisfaceret tantę multitudini, quanta Conſtantinopoli, vel in aliis ciuitatibus, pœnitentiæ remedio indigebat: non igitur omnes eum Presbyterum adire cogebantur, ſed ij ſolùm, qui pœnitentiam publicam ſuſcipiebant.

DENIQVE, apud veteres nomine Pœnitentium, ſoli publici pœnitentes intelligi ſolebant, vt in libro primo ſub finem annotauimus: cùm igitur Hiſtorici ſæpè citati dicũt, Presbyterum ſuper Pœnitentes conſtitutum fuiſſe, id accipiendum eſt de iis, qui ſimpliciter Pœnitentes dicebantur, hoc eſt, de publicis.

Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, colligimus, conſtitutionem Epiſcoporum, de qua Hiſtorici loquuntur, id ſolùm complexam, vt qui publicè lapſi eſſent poſt Baptiſmum, ij ad ſacram Euchariſtiam non accederent, niſi Presbytero pœnitentiario priuatim omnia peccata ſua confeſſi eſſent, & deinde ad eius arbitrium publicè coram cœtu Eccleſiæ peccata publica detexiſſent, & pœnitentiam publicam egiſſent. Quam conſtitutionem Socrates rectè vocat, appendicem additam ad veteres canones: nam ante exortam hæreſim Nouati, nemo cogebatur certum Presbyterum adire, neque peccata vlla publicè confiteri. Conſueuerãt quidem aliqui iuxta conſilium Sacerdotis, cui peccata omnia confeſſi fuerant, aliqua grauiora & publica publicè confiteri, vt ex Origene cognoſci poteſt Homil. 2. in Pſal. 37. tamen vt dixi, non tenebantur, ſed ſatis erat, peccata omnia priuatim confiteri, & pœnitentiam priuatam vel publicam iuxta Sacerdotis imperium agere. Cæterùm poſt Nouati hæreſim excitatam, placuit Epiſcopis aliquid addere, ne Nouatiani Catholicos reprehendere poſſent, quòd nimis facilè lapſos ad cõmunionem admitterent. Hæc de primo capite.

Iam quod attinet ad SECVNDVM de flagitio Diaconi cum muliere, ſcribit Sozomenus, ſed clariùs Nicephorus, occaſionem illius flagitij fuiſſe, quòd mulier illa iuſſa eſſet à Presbytero pœnitentiario in Eccleſia diutiùs permanere orationis cauſſa: ex eo enim, quod ſæpè & diu mulier in Eccleſia morabatur, occaſionem habuit Diaconus cum ea flagitium perpetrandi. Porrò crimen hoc ad aures populi peruenit, ex ipſius mulieris publica confeſſione. Tametſi enim

peccatum

peccatum occultum eſſet, neque Presbyter ei mandaſſet, vt illud populo pateſaceret; ipſa tamen cùm alia peccata, quæ publica erant, publicè cõfiteretur, longius progreſſa quàm par erat, etiam hoc peccatum confeſſa eſt.

Narrat hoc totum SOCRATES: qui duplicem confeſſionem illius mulieris diſtinctè refert. VNAM ſecretam coram ſolo Presbytero. ALTERAM publicam coram populo: *Mulier*, inquit, *nobilis ad Preſbyterum pœnitentiarium accedit, peccata quæ poſt Baptiſmum commiſerat, particulatim confitetur.* ecce priuatam confeſſionem omniũ peccatorum: ſubiungit deinde mulctam iniunctã; *Preſbyter*, inquit, *mulieri mandatum dat, vt ieiuniis, & continuis precibus ſe dederet, quo vnà cum peccatorum confeſſione, opus dignũ pœnitentia oſtenderet.* ecce ſatisfactionem poſt priuatam confeſſionẽ: addit deinde confeſſionem publicam, quæ fuerat illi iniuncta vnà cum ieiuniis, & precibus; *Mulier*, inquit, *longiùs in confitendo progreſſa, alterius culpæ ſe ipſa inſimulat: docet Diaconum Eccleſiæ cum ipſa dormiuiſſe.* vbi illud, *Longiùs in confitendo progreſſa*, id ſignificat quod diximus; non fuiſſe mandatum mulieri vt peccatũ illud publicè detegeret, ſed ipſam ex indiſcreta deuotione id feciſſe. Publicè autem confeſſam eſſe mulierem hoc ſuum facinus, docet Socrates his verbis, quæ ſuperioribus continuò ſubiunxit: *Ob quod facinus hoc modo patefactum, Diaconus ab Eccleſia eiectus eſt: tumultus inde in populi multitudine excitatus, &c.*

Quod ad TERTIVM pertinet: Abrogauit Nectarius omnium conſenſu, Presbyterum pœnitẽtiarium, id enim omnes Hiſtorici communiter tradunt. Abrogauit etiam Pœnitentiam publicam, nam ex occaſione eius acciderat flagitium Diaconi cum muliere, & inde tumultus contra clerum exortus fuerat. Abrogauit denique Confeſſionem publicam, tùm quia pars erat pœnitentię publicæ, tùm quia ex ea cognitum fuerat ſacrilegium Diaconi & mulieris: vtrunque enim populo diſplicebat; & tantum ſcelus in Eccleſia perpetratum, vt ſcribit Sozomenus; & ex eius publicatione magnam infamiæ notam ordini Sacerdotali inuſtam, vt tradit Socrates. Non autem abrogauit, nec abrogare potuit, Confeſſionem & Pœnitentiam priuatam.

Quare quod ſcribunt Socrates & Sozomenus, permiſſum eſſe à Nectario vt vnuſquiſque ſecundum conſciẽtiam ſuam ad ſacra myſteria participanda ageret; non ſignificat,

permiſſum eſſe fidelibus, vt ſine Confeſſione & iudicio Sacerdotis, ſacræ menſæ participes fierent: ſed vt non cogerentur adire publicum Eccleſiæ tribunal, verùm ipſi conſcientiæ ſuæ ratione͂ haberent, & ſi quidem ſine peccato mortali eſſent, ad cо̄municationem diuinorum myſteriorũ tutò accederent; ſin autem, vnum ex Presbyteris eligerent, cui priuatim peccata ſua confiterentur.

Eſſe autem hunc ſenſum eorum verborum, & à Nectario non fuiſſe Confeſſionem priuatam abrogatam, his argumentis confirmari poteſt. PRIMVM, non ſuſtulit Nectarius, niſi appendicem ad veteres canones, quæ acceſſerat initio hæreſis Nouatianæ: illa autem appendix, vt iam ſatis oſtendimus, ad publicam tantùm Pœnitentiam pertinebat.

DEINDE non ſuſtulit Nectarius, niſi id, quod neceſſarium erat ad ſedandum populi tumultum, ex occaſione detecti illius flagitij excitatum: ad hoc autem ſatis ſuperque erat, de medio tollere Confeſſionem & Pœnitentiam publicam, neque enim ex Confeſſione pœnitentiaque priuata vllus tumultus exoriri poterat.

TERTIO, poſt Nectarij tempora manſit ſemper in Eccleſia Græca, vſus Confeſſionis priuatæ, vt perſpicuum eſt ex Chryſoſtomo, Nicephoro, Cartophylace, Concilio Trullano, aliiſque teſtimoniis ſuprà citatis. Nulla autem hiſtoria refert, ab vllo Epiſcopo vel Concilio reuocatum eſſe ac retractatum id, quod Nectarius fecerat: non igitur abrogauerat ille Confeſſionem priuatam.

QVARTO Sozomenus, qui fuſiùs hiſtoriam iſtam conſcripſit, & que͂ Aduerſarij potiſſimùm citant, affirmat Deum ipſum præcepiſſe, vt pœnitentibus venia daretur, & neceſſariam eſſe Confeſſionem: idem autem Sozomenus non reprehendit Nectarium, vt euerſorem Iuris diuini, ſed tãtùm dubitanter, & modicè illum carpit, quòd occaſionem ſuſtulerit peccata inuicem arguendi. Neque vllus alius ſcriptor in tot annorum centuriis Nectarium accuſauit: quòd certè multi feciſſent, ſi rem tam neceſſariam, & ab Apoſtolorum temporibus in Eccleſia frequentatam, ipſe vnus Epiſcopus abrogare tentaſſet.

QVINTO, ipſi etiam Aduerſarij non admittunt homines ad Euchariſtiam, niſi priùs exploratos, vt intelligi poteſt ex Philippo in Confeſſione Auguſtana, artic. de Confeſſione, vbi ſic ait: *Confeſſio apud nos non eſt abolita: non enim ſolet*

porrigi

porrigi corpus Domini, niſi antea exploratis, & abſolutis. Item ex Caluino, qui lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 13. ſic ait: *Interim quin ſiſtant ſe oues Paſtori quoties ſacram Cœnam participare volunt, adeò non reclamo, vt maximè velim hoc vbique obſeruari.* Quis igitur credat, Nectarium tam fuiſſe imprudentem, vt non videret, quàm malum eſſet, permittere vnicuique acceſſum ad ſacra myſteria, ſine vlla purgatione ac reconciliatione? Hæc de hiſtoria Nectarij hoc loco ſufficiant.

Non ignoro Thomam VValdenſem in 2. tomo, cap. 141. in ea ſententia fuiſſe, vt exiſtimaret, à Nectario Confeſſionem ſimpliciter abrogatam fuiſſe, eumque in ea re grauiter erraſſe: ſed non facilè id concederem, tùm quod Nicolaus Papa in epiſt. ad Photium, quæ recitatur in VIII. Synodo act. 4. Nectarium vocet Hæreticorum expugnatorē, & Eccleſiarum defenſorem; tùm quod Nectarij ſententiam S. Ioannes Chryſoſtomus apertiſſimè tueatur, vt in ſequenti capite oſtendemus; tùm denique, quod Nectarij ſentētiam omnes Orientis Eccleſiæ ſequutæ ſint.

Scio etiam, quibuſdam viſum eſſe, totam hanc hiſtoriam eſſe confictā à Socrate: ſed non facilè adduci poſſum, vt credam hiſtoriam illam falſam eſſe, quæ tùm ſcribebatur, cùm adhuc viuerent, qui rei geſtæ interfuerant; præſertim cùm res, quæ narratur, non in angulo aliquo, ſed in vrbe celeberrima, conſcio populo vniuerſo contigiſſe dicatur.

CAPVT XV.

Soluitur argumentum III. Ioan. Caluini.

PERGIT Caluinus in eodem capite ſectione 8. & adducit Chryſoſtomum: *Hanc*, inquit, *abrogationem tot locis euidenter* CHRYSOSTOMVS *teſtatur, Conſtantinopolitanæ & ipſe Eccleſiæ Præſul, vt mirum ſit, iſtos audere contrà mutire. Peccata tua (inquit Hom. 2. in Pſal. 50.) dicito, vt deleas illa. Si confunderis alicui dicere, quæ peccaſti, dicito quotidie ea in anima tua: non dico, vt confiтearis conſeruo tuo, qui exprobret; dicito Deo, qui curat ea.*

ADDIT ibidem Caluinus alia loca ſimilia eiuſdem Chryſoſtomi, ex ſerm. de Pœnitentia & Confeſſione, item ex Homil. 5. de incōprehenſibili natura Dei, item ex Hom. 4. de

Lazaro. Addit Philippus in Confeſſione Auguſtana, art. de Confeſſione, alium locum ſimilem ſuperioribus, ex Homil. 31. in cap. 12. epiſtolæ ad Hebræos.

RESPONDEO, CHRYSOSTOMVM, qui Nectarij ſucceſſorem ſe agnoſcebat, diligenter, vt par erat, iudiciũ prædeceſſoris ſui defendere voluiſſe, ſic tamẽ, vt veritati, & fidei nulla in re detrimentum adferret. Quemadmodum igitur Nectarius non Confeſſionem priuatam, ſed publicam abrogauit: ſic etiam Chryſoſtomus paſſim Confeſſionẽ publicam carpit, priuatam autem nuſquam reprehendit.

Id perſpicuum eſt ex omnibus locis, quæ vel obiecta ſunt ab Aduerſariis, vel obiici potuiſſent. Nam Homil. 2. in Pſal. 50. cùm ait: *Non dico, vt confitearis conſeruo tuo, qui exprobret;* apertè indicat ſe loqui de Confeſſione publica, ex qua exprobratio ſequi ſolebat. Nam vt refert ORIGENES Homil. 2. in Pſalm. 37. cùm publica fieret Confeſſio, non deerant qui exprobrarent: *Si huiuſmodi,* inquit, *homo memor delicti ſui, confiteatur quæ commiſit, & humana confuſione paruì pendat eos, qui exprobrant eum confitentem, & notant, vel irrident, &c.* ex priuata autem Confeſſione nulla ſequi poteſt exprobratio, tùm quòd ſine teſtibus ea confeſſio fiat, tùm quòd arctiſſimo vinculo teneantur Sacerdotes altiſſimo ſilentio tegere, quæ in priuata Confeſſione audierunt. Quod igitur CHRYSOSTOMVS ait Homil. citata in Pſal. 50. *Si confunderis alicui dicere, quia peccaſti.* intelligi debet ad hunc modum: Si confunderis alicui dicere, qui exprobrare poſſit, id eſt, publicè, vt ipſe continuò explicat, cùm ait: *Non dico, vt confitearis conſeruo tuo, qui exprobret.*

Idem Chryſoſtomus homil. de Pœnitentia & Confeſſione, qui eſt ſecundus locus à Caluino adductus, ſic ait: *Nunc autẽ neq; neceſſarium præſentibus teſtibus cõfiteri, &c.* vbi videmus confeſſionem illam improbari, quę fit coram teſtibus, quamq; Nectarius abrogauerat: ſiquidem verba illa: *Nunc autem neq; neceſſariũ,* notant, aliquando fuiſſe neceſſarium coram teſtibus confiteri, ſed eam neceſſitatem tunc fuiſſe ſublatam.

Item homil. 5. de incomprehenſibili natura Dei: *Non te,* inquit, *in theatrum conſeruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo.* Hic etiam cernere eſt, quàm apertè Chryſoſtomus alludat ad illam veterem Epiſcoporum conſti-

conſtitutionem, qui teſte Sozomeno in Tripart. lib. 9. cap. 35. voluerant, vt quaſi in theatro peccata panderētur: quam conſtitutionem Nectarius, vt ſæpè diximus, abrogauit.

Idem in homil. 4. de Lazaro: *Caue, inquit, homini dixeris, ne tibi exprobret.* Et infrà: *Non cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere teſtes: mihi ſoli dic peccatum priuatim, &c.* Idē hom. 31. in epiſt. ad Hebræos: *Non tibi, inquit, dico vt te prodas in publicū, neque vt te apud alios accuſes.* Idem hom. 8. de Pœnitentia: *Non reueles, inquit, vleus, non in commune theatrum accuſationem producas, non delictorum teſtes ſtatuas.* Idem hom. de publicano ad cap. 18. Lucæ: *Admoneo te vt aſſiduè confiteare: neq; enim te ad theatrum duco conſeruorum tuorum, &c.* Ex his locis euidenter colligitur, Chryſoſtomum de publica Confeſſione loqui, cùm à confeſſione hominibus facienda populum dehortatur.

At inquies, Confeſſioni quæ fit hominibus, Chryſostomus opponit Confeſſionem, quæ fit ſoli Deo in anima, ſiue intra conſcientiā confitentis, cogitatione, non lingua; igitur excludit omnem confeſſionem quæ fit hominibus, ſiue publicam ſiue priuatam: non enim Confeſſio priuata facta coram Sacerdote, dici poteſt facta eſſe in anima, ſiue intra conſcientiam, ſiue cogitatione, non lingua. Verba eius hæc ſunt, hom. 2. in Pſal. 50. *Si confunderis dicere alicui quia peccaſti, dicito ea quotidie in anima tua.* Homil. de Pœnitentia & Confeſſione: *Nunc autem neq; neceſſarium eſt præſentibus teſtibus confiteri: cogitatione fiat delictorum exquiſitio: abſq; teſte ſit hoc iudicium: ſolus te Deus confitentem videat.* Hom. 31. in epiſt. ad Hebræos: *Ante Deum confitere peccata tua: apud verum Iudicem cum oratione delicta tua pronuncia, non lingua, ſed conſcientiæ tuæ memoria.* Hom. 8. de Pœnitēt. *Non delictorū teſtes ſtatuas: intus in conſcientia, aſtante nemine, præter eum, qui cuncta videt, Deū, reforma quod deliquiſti.*

Respondeo, Chryſoſtomum in his locis opponere Confeſſioni publicæ, confeſſionem, quæ fit ſoli Deo in conſcientia, ſine ſono verborum: quia non loquitur de Confeſſione, vt ordinatur ad Abſolutionem Sacerdotalem, quæ propriè pars eſt ſacramenti Pœnitentiæ eſſentialis; ſed de Confeſſione vt ordinatur ad confuſionem & erubeſcentiam, quæ pars dici poteſt Satisfactionis. Illa enim Confeſſio publica, quam ſuſtulit Nectarius, non erat inſtituta, vt per eā Sacerdos cognoſceret peccata pœnitentis, & inde rectè iudicaret,

eſſet ne pœnitens ligandus, vel abſoluendus, aut quæ Pœnitentia imponenda eſſet: ſed ſolùm vt pœnitens publica illa confuſione accepta, partem pœnæ, quæ peccatis eius debebatur, lueret. Porrò Chryſoſtomus rectè monet, non eſſe neceſſarium ad eiuſmodi finem obtinẽdum, publicè, vel etiã priuatim confiteri hominibus: ſed ſatis eſſe, cum dolore & lachrymis confiteri Deo, & ſic ſatisfacere, adiunctis precibus, eleemoſynis, ieiuniis, aliisq; piis, laborioſisq; operibus. Quod autem ad alium finem, nimirũ, vt Sacerdos nouerit morbos pœnitentis, quibus medicinã Pœnitentiæ applicare debet; neceſſaria ſit Confeſſio, oſtendimus ſuprà ex lib. 2. de Sacerdotio, eiuſdem Chryſoſtomi, necnõ ex teſtimoniis Baſilij, Niſſeni, & aliorum Patrum Græcorum, à quibus nullo modo credibile eſt Chryſoſtomum diſſenſiſſe.

Adde quòd ſi Chryſoſtomus in locis ſuprà citatis, de Confeſſione reſpectu cuiuſcunq; finis loqueretur; non ſolùm nobiſcum, & cum tota Eccleſia, ſed etiam cum Aduerſariis noſtris pugnaret. Aduerſarij enim confeſſionẽ ſaltem aliquorum grauium delictorum corã Miniſtro vtiliſſimam, vel etiam neceſſariam eſſe cenſent: Chryſoſtomus autem, confeſſionem coram hominibus non ſolùm dicit non eſſe neceſſariam, ſed etiam apertè damnat, ac reiicit; ſic enim loquitur Homil. 4. de Lazaro: *Caue homini dixeris, ne tibi exprobret*: & Homil. 8. de Pœnitentia: *Non reueles Vlcus, non delictorum teſtes ſtatuas.* Quare Chryſoſtomus ſolùm Confeſſionem publicam reiicit, vt erat pars quædam Satisfactionis: ex quo ſequitur, Confeſſionem etiam priuatam, non eſſe neceſſariã ad illum eũdem finem, licet ad alium finem neceſſariam eſſe, neque ipſe hoc loco neget, & alibi ſatis apertè confirmet.

CAPVT XVI.

Argumentum IV. Caluini.

Post obiectionem illam ex Chryſoſtomo, Caluinus multa differit in eodem capite, à ſectione 9. vſque ad 16. de variis Confeſſionum formis: non pauca etiam more ſuo, non tàm argumentando, quàm calumniando, dicit in decretum Concilij Lateranenſis. Sectione autem 16. redit ad argumenta, atque obiicit verba illa Pſalmi 18. *Delicta quis intelligit?* & illa Pſal.

Pſal. 37. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt ſuper caput meum.* ex quibus locis ita concludit: *Quis ſuorum peccatorum nunc ſupputationem cogitet, vbi Dauidem videt ſuorum numerum inire non poſſe?* Deinde ſectione 17. & 18. rem exaggerat multis verbis, quæ fruſtra hoc loco adſcriberentur: ſumma eſt, enumerationem peccatorum eſſe impoſſibilem, & idcircò neque à Deo fuiſſe imperatam, neque ab Eccleſia imperari iure potuiſſe.

Sed obiectio iſta, qua etiam vtitur Philippus in Confeſſ. Auguſtana, & ceteri Sectarij paſſim, non modò per ſe tenuis eſt, ſed etiam ex verbis eiuſdem Caluini eodem in loco poſitis, apertiſſimè ſoluitur. Docet enim Caluinus, ſectione 18. in Confeſſione quæ Deo fit, non ſatis eſſe, generatim confiteri ac dicere, Peccator ſum: ſed oportere quantum in nobis eſt, ſingula peccata accuratè confiteri. Quod idem Catholici omnes docent de Confeſſione quæ fit Sacerdoti. Neque enim iubent omnia omninò peccata enumerari, ſed ea ſolùm, quæ poſt diligentem excuſſionẽ memoriæ occurrunt: diligentem autem excuſſionem vocant, quam in rebus grauioribus ordinariè homines adhibere ſolent. Denique id ſolum iubent, vt peccata omnia, quãtum in nobis eſt (qua phraſi Caluinus vtitur in explicanda Confeſſione quæ Deo fit) enumeremus, dum coram Sacerdote conſcientiam noſtram aperimus.

Quæcunque igitur Caluinus obiicit contra enumerationem peccatorum in Confeſſione quæ fit homini, eadem obiici poſſunt contra enumerationem peccatorum in Confeſſione quæ fit Deo. Nam ſi illa enumeratio eſt impoſſibilis, & hæc eſt impoſſibilis: ſi illa eſt crudelis carnificina, & hæc eſt crudelis carnificina: ſi illa facit hypocritas, & hæc facit hypocritas: & contrà, ſi hæc ab his incommodis libera eſt (vt Caluinus dicere cogitur) quia non eſt facienda, niſi quantum in nobis eſt; & illa ab his incommodis libera eſt, quia non eſt facienda niſi quantũ in nobis eſt: & quemadmodum in Confeſſione quæ Deo ſoli fit, poſt enumerationem eorum, quæ recordamur, addimus: *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine,* &, *Peccaui ſuper numerum arenæ maris:* & tamen omniũ peccatorum indulgentiã exſpectamus: ſic etiã in Confeſſione quę fit homini, vel potius per hominem Deo: poſt enumerationẽ eorum quæ recordamur, addim⁹: *Delicta quis intelligit, &c.* & nihilominùs

integram peccatorum omnium indulgentiam exſpectamus.

CAPVT XVII.

Diluitur argumentum V. Caluini.

VLTIMA Caluini obiectio habetur in eadem ſectione 18. vbi ex verbo Dei iactat ſe demõſtraſſe, ſine Cõfeſſione aut eius voto, poſſe homines iuſtificari: *Non alia, inquit, nunc eſt peccatorum remiſſio, quam ſemper fuit. Quotquot remiſſionẽ peccatorũ à Chriſto obtinuiſſe leguntur, non leguntur in aurem Sacrificuli cuiuſdã confeſſi, nec ſanè confiteri poterant, vbi nec Sacrificuli Confeſſionarij erant, nec ipſa etiam Confeſſio: & multis poſteà ſeculis inaudita fuit hæc Confeſſio, quibus ſine hac conditione remittebantur peccata. Sed ne quaſi de re dubia longiùs diſceptemus, verbum Dei apertum eſt, quod æternum manet: Quotieſcunque ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. Huic verbo, qui aliquid audet adiicere, non peccata ligat, ſed Domini miſericordiam.*

HAEC obiectio quatuor quaſi membris continetur, quę ſingillatim excutienda ſunt. PRIMVM aſſumit Caluinus, non aliam eſſe nunc remiſſionem peccatorum, quàm ſemper fuit: & quia Confeſſio auricularis non ſemper fuit, inde colligi vult, eam non eſſe ad iuſtificationem impij neceſſariam.

SED ſi hæc argumentatio aliquid verè concluderet, non ſolùm Confeſſio, ſed etiam Baptiſmus in diſcrimen adduceretur: nam vt Confeſſio, ita etiam Baptiſmus non ſemper fuit, & tamen ſcriptum legimus Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum:* quæ tempore legis veteris nuſquã legebantur. Quare ſi nunc eſt remiſſio peccatorum, quæ ſemper fuit; aut Baptiſmus nunc neceſſarius non eſt, & Chriſtus (quod abſit) mentitur; aut ab initio ſeculi, Baptiſmus ex aqua & Spiritu ſancto neceſſarius fuit, quod nemo ſanæ mentis dicere poteſt. Quemadmodum autẽ ex Euangelio demonſtram⁹, nunc Baptiſmũ ad remiſſionẽ peccatorum requiri, qui in lege veteri non requirebatur; quia ſcriptũ eſt: *Niſi quis renatus fuerit, &c.* ſic etiam ex Euangelio demonſtramus, Confeſſionem peccatorum ad iuſtificationem hoc tempore neceſſariam eſſe, quæ tempore Patrum Teſtamenti veteris neceſſa-

ceſſaria non erat: quia ſcriptum eſt Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* quod in lege veteri ſcriptum non erat.

DEINDE aſſumit Caluinus, eos omnes, quibus Chriſtus peccata dimiſit, ſine Confeſſione auriculari iuſtificatos fuiſſe: ex quo concludi vult, nunc etiam ſine Confeſſione auriculari homines iuſtificari poſſe.

SED facilis eſt ſolutio, eaq́; triplex. PRIMVM enim, quo tempore Chriſtus propriæ vocis miniſterio homines iuſtificabat, nondum Sacramentum Confeſſionis inſtituerat: proinde nihil eſt mirum, ſi abſq; Confeſſione pœnitentes reconciliauit. DEINDE Chriſtus auctor Sacramentorum, à Sacramentis ſuis non dependebat, & ideò non modò ſine Confeſſione, ſed etiam ſine Baptiſmo peccata interdum remittebat. DENIQVE Chriſtus Deus erat, & ideò peccata contra ſe, ſuamq́; legem facta, ſimpliciter donare poterat: nos autem miniſtri ſumus, neq; vt Domini, ſed vt Iudices à Domino conſtituti, vel ſoluimus, vel ligamus; quare neceſſe habemus, cauſſas diligenter expendere, & ex ipſa reorum Confeſſione diiudicare, quid in re tanta ſit nobis agendum, ne fortè perperam ligemus, aut ſoluamus, & dum hominibus peccata remittimus, Dominum offendamus.

TERTIO Caluinus aſſumit, multis poſteà ſeculis inauditam fuiſſe hanc Confeſſionem.

SED hoc falſum eſſe Caluinus ipſe teſtatus eſt in hoc eodem capite §. 7. cùm ait: *Miror qua fronte auſint contendere, Confeſſionem, de qua loquuntur, Iuris eſſe diuini: cuius equidem vetuſtiſsimum eſſe vſum fatemur.* & quamuis id Caluinus non diceret; teſtimonia à nobis allata, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani, & aliorum, ad quæ Caluinus reſpexit, cùm vſum Confeſſionis, de qua loquimur, vetuſtiſſimum eſſe confeſſus eſt, planè euincerent, falſum eſſe quod hoc loco idem Caluinus ait, multis ſeculis poſt Chriſtum inauditam fuiſſe hanc Confeſſionem.

QVARTO deniq; adiungit verba illa Ezechielis, cap. 33. *Quotieſcunq; ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.* ex quibus euidenter concludi exiſtimat, ſine Confeſſione aut eius voto, remitti poſſe peccata.

SED hoc argumentum adeò non timuit ſanctus Leo, vt in eadem epiſt. 91. ad Theodorum, hunc ipſum locum Ezechielis adduxerit, vbi paulò antè ſcripſerat, Deum ordinaſ-

ſe, vt ſine Sacerdotum ſupplicatione indulgentia diuina nequeat obtineri. Et iure non venit in mentem ſancto Leoni, vt hoc argumentum timeret, cùm non ignoraret neminem eſſe, qui vt oportet, ingemiſcat, qui non cupiat ea remedia animæ ſuæ vulneribus applicari, quæ Deus pro temporum varietate inſtituit. Alioqui ſi ſimpliciter gemitus quicunq; ſufficeret ad ſalutem, non ſolùm Confeſſio, ſed etiam Baptiſmus neceſſarius non eſſet: addo etiã, ſine fide, ſpe, & charitate homines iuſtificandos; quis enim prohibet, quo minus ob ſolum temporale damnum aliquis ingemiſcat? Quemadmodum igitur in eo gemitu, cui ſalus à Deo promittitur, includitur fides, ſpes, charitas, peccati deteſtatio, & propoſitum vitę melioris, ita etiam Baptiſmi aut Confeſſionis votum ac propoſitum continetur: & ſicut non addit ad verba Domini, ſed illa congruenter exponit, qui ad iuſtificationem præter gemitum, fidem, ſpem, charitatem, & alia quæ diximus, exigit; ſic etiam non addit, ſed exponit, qui præter gemitum, votum Baptiſmi aut Confeſſionis requirit.

CAPVT XVIII.

Diluitur I. obiectio Martini Kemnitij.

MARTINVS Kemnitius in 2. part. Examin. pag. 976. & ſequentibus, multa argumenta contra neceſſitatem Confeſſionis adducit, quæ cùm ex Caluini Inſtitutionibus ferè deprompta ſint, diſſoluta videri poſſunt. Percurram nihilominùs omnia, vt vel ea ſoluam, vel iam ſoluta eſſe oſtendam.

PRIMA obiectio habetur pag. 986. vbi hoc argumentũ Kemnitius facit: *Non aliter Chriſtus Apoſtolos miſit, quàm ipſe miſſus fuerat. Ioan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. At ipſe ad generalem confeſſionem, vel ore, vel ſignis aliis expreſſam, Abſolutionem impertiebatur, neq; ſingulorum peccatorum enumerationem exigebat, vt patet Luc. 7. de peccatrice, & Matth. 9. de Paralytico: non igitur debent Miniſtri à pœnitentibus exigere ſingulorum peccatorum enumerationem.*

RESPONDEO, verba illa: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos,* non ita accipienda eſſe, quaſi eodem modo debuerint Apoſtoli omnia facere, quo à Chriſto ipſo fiebant: alioqui enim non debuiſſent, Actor. 2. Apoſtoli baptizare in remiſſio-

miſſionem peccatorum, quia Chriſtus ſine Baptiſmo peccata remiſit Magdalenæ, & Paralytico: nec debuiſſent Actor. 8. per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum dare, quia Chriſtus non manus imponendo, ſed inſufflando Spiritum ſanctum dedit. Ioan. 20.

Igitur miſit Chriſtus Apoſtolos, ſicut ipſe miſſus fuerat à Patre; quia poteſtatem eis dedit ligandi & ſoluendi, vt ipſe à Patre acceperat: quæ eſt Chryſoſtomi expoſitio. Sed tamen accepit ipſe vt Filius, & proinde talem, ac tantam, vt poſſet etiam ſine Sacramentis iuſtificare: dedit autem eam Apoſtolis, vt miniſtris, ac ſeruis, ac per hoc longè minorem, & Sacramentis, aliiſq; mediis à ſe inſtitutis alligatam.

Miſit etiam Chriſtus Apoſtolos, vt ipſe à Patre miſſus fuerat, quia ad id eos miſit, ad quod ipſe fuerat miſſus, videlicet ad reconciliandos homines Deo, ad Euangelium prædicandum, ad Eccleſiam propagandam: quæ eſt expoſitio Cyrilli.

Denique miſit Chriſtus Apoſtolos, vt ipſe à Patre miſſus fuerat, quia miſit eos, non ad delitias, ſed ad crucem, licet vehementer amaret: quemadmodum ipſe à Patre infinito amore diligebatur, & tamen ad paſſionem, & mortem, non ad mundi gaudia mittebatur: quæ eſt explicatio ſancti Gregorij, Homil. 26. in Euangelia.

CAPVT XIX.

Diluitur II. obiectio Kemnitij.

Secunda obiectio Kemnitij habetur pag. 1007. vſq; ad pag. 1014. vbi argumentum ducit ex hiſtoria Nectarij, cuius hæc eſt ſumma: *Confeſſio publica abrogata fuit, & mutata in priuatam ab Epiſcopis, tempore Decij Imperatoris, & poſt eà, Confeſſio autem priuata abrogata fuit tempore Nectarij: igitur nec publica, nec priuata Confeſſio neceſſaria eſt Iure diuino; neq; enim ſancti illi Patres Ius diuinum tollere auſi fuiſſent.*

Confirmat etiam hoc argumentum Kemnitius ex hiſtoria Socratis, lib. 5. cap. 19. vbi legimus mulierem quandam confeſſam eſſe Presbytero pœnitentiario κατὰ μερὸς, id eſt, ex parte: ex quo ſequitur, non fuiſſe tunc neceſſarium, cõfiteri omnia peccata integrè Iure diuino. Confirmat rurſus ex

ſus ex eadem hiſtoria, vbi legimus, vnum fuiſſe Presbyterum Pœnitentiarium in tota Eccleſia Conſtantinopolitana. Hinc enim colligimus, non fuiſſe neceſſarium eo tempore, vt ſinguli peccata omnia confiterentur; neque enim in tam ampla vrbe, vbi erant 60. Presbyteri, tempore Iuſtiniani, potuiſſet vnus Presbyter, tot ac tam longas Confeſsiones audire.

RESPONDEO, totum hoc argumentum ex imperitia coagmentatum eſſe. NAM quòd primo loco Kemnitius dicit: Confeſſionem publicam abrogatam fuiſſe tempore Decij ab Epiſcopis; falſum eſt, & ex ignorantia manifeſta profectum. Nam quòd Sozomenus ſcripſit, iuxta fidem Caſſiodori in hiſt. Tripartita, lib. 9. cap. 35. viſum eſſe ſacerdotibus ab initio, vt peccata tanquam in theatro panderentur: refert Kemnitius ad ea tempora, quæ Nouatianam hæreſim, & imperium Decij præceſſerunt. DEINDE, vult iſtam conſtitutionem de publica Confeſſione facienda, abrogatam fuiſſe ab Epiſcopis, qui fuerunt tempore hæreſis Nouatianæ, Decio imperante; & hanc eſſe appendicem illam de qua loquitur Socrates.

SED toto cœlo aberrat. Sozomenus enim cùm dicit (iuxta fidem Caſſiodori) viſum eſſe Epiſcopis, qui ab initio fuerunt, vt peccata tanquam in theatro panderentur; loquitur de conſtitutione facta tempore Nouatianæ hæreſis, non de aliqua alia priore: & hæc ipſa conſtitutio, non autem huius conſtitutionis abrogatio, eſt appendix, de qua loquitur Socrates; proinde tantùm abeſt, vt tempore Decij fuerit abrogata Confeſſio publica, vt potiùs tunc primum fuerit ab Epiſcopis imperata.

Id autem ita eſſe, probatur PRIMO. Si Epiſcopi tempore Decij abrogâſſent Confeſſionem publicam, & ſolùm priuatam retineri voluiſſent, vt Kemnitius dicit: illa non fuiſſet appendix, ſiue additio ad veterem canonem, ſed potiùs detractio, ſiue abrogatio veteris canonis. At vera fuit additio atq; appendix, teſte Socrate, vt eam etiam vocat Kemnitius, quam Epiſcopi tempore Decij fecerunt: ergo non abrogârunt Confeſſionem publicam, ſed eam potiùs addiderunt ad priuatam.

SECVNDO, ſi tempore Decij abrogata fuiſſet Confeſſio publica, non potuiſſet accidere ſcandalum tempore Nectarij ex Confeſſione, neque vlla fuiſſet cauſſa, cur Nectarius

Presbyte-

Presbyterum pœnitentiarium de Eccleſia tolleret: conſtat enim ex Socrate, ſcandalum illud ex publica Confeſſione mulieris natum eſſe.

TERTIO, Sozomenus ſcribit, ab illis ipſis Epiſcopis conſtitutum fuiſſe Presbyterum pœnitentiarium, qui decreuerant, peccata quaſi in theatro publicè eſſe pandenda. Sed Presbyterum pœnitentiarium conſtitutum fuiſſe tempore Decij, ſcribit Socrates: ergo decretum illud de Confeſſione publicè facienda, ab Epiſcopis illis editum eſt, qui fuerunt tempore Decij, non autem ab antiquioribus, vt Kemnitius ſomniat.

NEQVE obſtat, quod Sozomenus dicat, decretum illud factum eſſe ab Epiſcopis, qui ab initio fuerunt: nam qui fuerunt tempore Decij, dicuntur fuiſſe ab initio, quia proximi fuerunt temporibus Apoſtolicis, & multò antiquiores erant, quàm eſſet Nectarius, qui decretum illorum ſuſtulit, aut Sozomenus, qui ſublatum retulit.

QVARTO, Sozomenus ſcribit, decretum Epiſcoporum, qui ab initio fuerunt, quiq; Presbyterum pœnitentiarium conſtituerunt, à Nectario abrogatum fuiſſe. Conſtat autem ex Socrate, à Nectario abrogatum decretum Epiſcoporum, qui tempore Decij Eccleſias gubernabant: iidem igitur ſunt Epiſcopi, qui ab initio apud Sozomenum, & qui tempore Decij apud Socratem fuiſſe dicuntur. Quare appendix, de qua loquitur Socrates, eſt ipſa conſtitutio, de qua loquitur Sozomenus, non autem eius abrogatio, vt ſine vlla cauſſa fingit Kemnitius.

PORRO, hoc fundamento euerſo, ruit ædificium totum argumenti Kemnitiani. Nam quòd ſecundo loco Kemnitius affirmat, Confeſſionem priuatam abrogatam fuiſſe à Nectario; falſo nititur fundamento, quod videlicet appendix ad veterem canonem, quam Nectarius ſuſtulit, fuerit mutatio Confeſſionis publicæ in priuatam. PRAETEREA cap. 14. demonſtrauimus contra Caluinum, Confeſſionem publicam, non autem priuatam, à Nectario abrogatam fuiſſe.

QVOD etiam Kemnitius dicit in confirmatione prima; mulierem quandam confeſſam eſſe ex parte, non autem integrè: ex peruerſa interpretatione Græcæ vocis natum eſt; illud enim κατὰ μέρος, non ſignificat hoc loco, ex parte, ſed particulatim, vt reddidit Ioannes Chriſtophorſonus, om-

nium iudicio græcæ linguæ peritiſsimus. Ex quo intelligimus, fœminam illam confeſſam eſſe in particulari omnia peccata, vt Catholici faciunt, non autem generatim, vt faciunt Lutherani.

QVOD denique in 2. confirmatione Kemnitius addit, non potuiſſe tot Confeſſiones ab vno Presbytero audiri, iam ſuprà explicatum eſt in ſolutione 2. obiectionis Caluini, cap. 14. vbi oſtendimus, Presbyterum illum, non omnium pœnitentium Confeſſiones audire debuiſſe, ſed eorum tantùm, qui publicam pœnitentiam agebant.

CAPVT XX.

Diluitur III. obiectio Kemnitij & ſimul obiectiones Brentij.

TERTIA obiectio Kemnitij, quæ habetur pag. 1019. ſumitur à teſtimoniis Patrum: ac præter loca quædam ſancti Ioannis Chryſoſtomi, ad quæ reſponſum eſt ſuprà, cap. 14. adducit PRIMO CASSIANVM, qui Collat. 20. cap. 8. ſic loquitur: *Quòd ſi verecundia retrahente reuelare coram hominibus erubeſcis, illi quem latere non poſſunt confiteri iugi ſupplicatione non deſinas, qui & abſque vllius verecundiæ publicatione curare, & ſine improperio peccata donare conſueuit.*

Sed non poteſt dubium eſſe, quin Caſſianus doctorem ſuum Chryſoſtomum ſequutus ſit, & ideò in eundem ſenſum hæc eius verba accipienda ſint, in quem accipienda eſſe demonſtrauimus verba Chryſoſtomi, cap. 15. quanquam Caſſiani verba faciliùs explicentur, cùm nihil adiunctum habeant, vnde excludi videatur Confeſſio priuata. Quod enim ille dicit in numero multitudinis: *Si reuelare coram hominibus erubeſcis*, ad Confeſſionem publicam pertinet, quæ coram multis fieri ſolebat: quod autem addit, Deo eſſe confitendum, commodè accipi poteſt de Confeſſione, quæ fit Deo per Sacerdotem. Nam circumſtãtiæ illę: *Qui & abſq; verecundiæ publicatione, & abſque improperio peccata donare conſueuit*, ſatis apertè indicant, Confeſſionem illam notari, ex qua publicatio, & improperium ſequebatur: quæ duo longè abſunt à Confeſſione ſecreta, quæ fit vni ſoli, vt locum Dei tenet.

SECVNDO loco adducit ORIGENEM, qui homil. 2. in Leuiti-

Leuiticum, enumerat varios modos, quibus peccata purgantur, & inter eos ponit Confeſſionem, quæ fit ſacerdoti: ex quo ſequitur, vt licet Confeſſio peccatorum ſacerdoti facta, ſit vtilis, non ſit tamen neceſſaria.

Sed facilis eſt reſponſio. Modi ſiquidem illi, quos eo loco ponit Origenes, nõ ſunt omnes, & ſinguli per ſe ſufficientes ad peccati remiſſionem, ſed pleriq; eorum includunt alios, ſaltem in voto: hi ſunt enim modi, quos ille enumerat: *Baptiſmus, Martyriũ, Eleemoſyna, Iniuriarum condonatio, Cõuerſio peccatoris, Charitas, & Pœnitentia, ſiue Confeſſio.* Certũ autem eſt, ſolam Eleemoſynam, aut iniuriæ condonationẽ, aut cætera, quæ ibi enumerantur, ſine Baptiſmo in re vel in voto, non ſufficere ad iuſtificationem, licet ſuo modo iuuẽt: & quemadmodum non baptizatis illa non ſufficiunt ſine Baptiſmo, ita etiam baptizatis illa non ſufficiunt ſine Confeſſione, vel in re vel in voto. Denique obſeruent Lutherani, inter tot modos ab Origene numeratos, nullum locũ fidei eſſe tributum, cui ſoli tribuere ſolent ipſi iuſtificationem: ex quo admittere vel inuiti coguntur, nullum eorum modorum per ſe ſolum ſufficere.

Hvc referri poſſunt duo alia teſtimonia Patrum, quæ omiſſa ſunt à Kemnitio, ſed citata à Brentio in Confeſſione VVirtembergenſi, cap. de Confeſſione.

Primvm teſtimonium eſt Avgvstini, lib. 10. Confeſſ. cap. 3. vbi ſic legimus: *Quid mihi eſt cum hominibus, vt audiant Confeſſiones meas, quaſi ipſi ſanaturi ſint omnes languores meos: curioſum genus ad cognoſcendam alienam vitam, deſidioſum ad corrigendam ſuam?*

Sed hoc nihil eſt aliud, niſi ſimplicibus imponere: nemo enim libros illos legit, qui neſciat, Cõfeſſionem, de qua loquitur Auguſt. non eſſe Confeſſionem ſacramentalem, ſed confeſſionem peccatorum præteritorũ, ac per Baptiſmum dimiſſorum, ad eum finem inſtitutam, vt inde cognoſcatur & laudetur miſericordia Dei.

Altervm teſtimonium eſt Ambrosii, lib. 10. in Lucam cap. 96. vbi ſic legimus: *Petrus doluit, & fleuit, quia vt homo errauit, non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuit, lachrymas eius lego, Satisfactionem non lego.* Et infrà: *Lauent lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri.*

Reſpondeo Primvm eo tempore nondum inſtitutam fuiſſe Confeſſionem ſacramentalem, ac per hoc nihil eſſe mirum, ſi Petri confeſſio non legatur. Dico Deinde ſanctum Ambro-

Ambroſium loqui de lachrymis, quæ Confeſſionem quandam continent, vt cùm quis conuictus erroris ab alio, non voce, ſed lachrymis fatetur errorem. Sic enim S. Petrus, cùm ſciret Chriſto notum fuiſſe crimen ſuum, non voce, ſed lachrymis Confeſſus eſt: id quod omninò ſufficit in Confeſſione, quæ fit Deo, qui omnia nouit. Quod autem ſanctus Ambroſius in lachrymis B. Petri confeſsionem agnouerit, perſpicuum eſt ex illis verbis: *Maluit Petrus ſuum accuſare peccatum, vt iuſtificaretur fatendo, quàm grauaretur negando. Iuſtus enim in principio accuſator eſt ſui: & ideò fleuit.* item ex illis: *Verecundæ lachrymæ ſine horrore culpam loquuntur: lachrymæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur.* Quæ omnia accipienda ſunt de Confeſsione, quæ fit Deo, aut etiam homini, qui crimen anteà nouerit.

CAPVT XXI.

Soluitur IV. obiectio Kemnitij.

QVARTA Kemnitij obiectio habetur pag. 1024. vbi ſex cauſſæ numerantur, ob quas Lutherani reiecerunt Confeſsionem, in qua enumerantur omnia peccata. *Hæc eſt*, inquit, *vetus illa carnificina conſcientiarum, quam gladio Spiritus Eccleſiæ noſtræ excuſſerunt, propter multas grauiſſimas cauſſas.* PRIMO, *quia imponitur conſcientiis, cùm nec Chriſti nec Apoſtolorum, vel præceptum, vel exemplum habeat.* SECVNDO, *nullam in verbo Dei promiſsionem habet.* TERTIO, *Euangelium transformat in legem: ſtatuit enim remiſsionem pendere ex enumeratione.* QVARTO, *gratuitæ condonationi ſubſtituit meritum enumerationis, & Satisfactionis. Confeſsionem meritoriam eſſe ad culpæ remiſsionem, pœnæ diminutionem, paradiſi apertionem, & ſalutis fiduciam, Scholaſtici expreſsè tradunt.* QVINTO, *conſcientiam adducit in dubitationem, & deſperationem, ſcrupuloſa illa enumeratione: videns enim ſe non poſſe omnia delicta colligere, nunquam acquieſcit; dubitatio verò extinguit fidem.* SEXTO, *exigit rem impoſsibilem, conſtat enim plurima peccata nos nec intelligere, nec meminiſſe, iuxta illud, Delicta quis intelligit?*

RESPONDEO, tàm eſſe veras iſtas cauſſas, quàm eſt elegans illa ſententia, qua dicitur, Carnificina gladio excuti.

Ac PRIMAM quidem cauſſam falſam eſſe, cognoſci poteſt ex iis, quæ ſuprà à nobis diſputata ſunt, vbi ex Euangelio, ex Actis Apoſtolorum, & ex epiſtolis Pauli, Ioannis, & Iacobi, Confeſſionem deduximus omnium peccatorum.

SECVNDAM cauſſam falſam eſſe, teſtantur illa verba Domini, Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Neq; enim (vt ſuprà docuimus) ſcire poſſunt Sacerdotes, quę peccata remittere, & quæ retinere eos oporteat, niſi peccata ipſa plenè, atque integrè nouerint. Item illa 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra.*

TERTIA cauſſa calumniam manifeſtam, ac mendacium continet. Neq; enim ita pendere remiſſionẽ ab enumeratione, Catholici docent, vt niſi quis omnia peccata enumerare potuerit, reconciliari nequeat: ſiquidem facilè poteſt accidere, vt vel propter obliuionem, vel propter ignorantiam, vix minimam partem ſuorũ criminum quis aperiat, & tamen abſoluitur, & verè abſolutus creditur ab omnibus peccatis.

NEQVE verò Euangelium in legem conuertit quicunque conditionem alicuius operis exigit ad iuſtificationem, niſi totum Euangelium negare velimus. Quid enim ſonant verba illa: *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Ioan. 3. &, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Ioan. 6. &, *Niſi Pœnitentiam habueritis, &c.* Luc. 13. &, *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Matth. 19. & alia permulta, niſi conditionem? DEINDE ſi Euangelium in legem conuerteret, quicunque diceret remiſſionem peccatorum pendere aliquo modo ab enumeratione, quæ fit in Confeſſione coram Sacerdote: in eundem errorem incideret, qui diceret, remiſſionem pendere ab enumeratione, quæ fit in Confeſſione coram Deo. At hoc ipſum, ex doctrina veterum Patrum, diſertis verbis affirmat Kemnitius, pag. 982. vbi ſic loquitur: *Dicunt Patres, peccata confeſſione reuelanda, in ſpecie expendenda, curioſius diſcutienda, explicanda, detegenda, enumeranda: dicunt peccata ſolui per Confeſſionem; impoſſibile eſſe ſaluari citra Confeſſionem. Sed Chryſoſtomus addit interpretationem; hæc intelligenda eſſe non de externa confeſſione hominis facienda, ſed de interiori, quæ Deo fit.* Hæc ille. Non diſputo nunc,

an ſententiæ Patrum patiantur interpretationem iſtam, & num ad eam ſolam Confeſſionem pertineant, quæ Deo fit: ſed tamen nemo, opinor, tam excors erit, qui non videat Kemnitium ex ſententia Patrum id admittere, quod paulò pòſt in Catholicis reprehendit, nimirum remiſſionem ab enumeratione pendere.

QVARTA cauſſa ſimilis eſt tertiæ. Scholaſtici enim Doctores tradunt quidem, multùm conferre tùm Confeſſionem, tùm Satisfactionem ad ſalutem; ſed nec dicunt, per Confeſſionem nos mereri remiſſionem peccatorum, niſi fortè ex congruo, nec ſubſtituunt meritum enumerationis gratuitæ condonationi: hæc enim mendacia Kemnitij, non Theologorum ſententiæ ſunt.

PORRO encomia Confeſſionis longè maiora extant apud Patres, quàm apud vllos Scholaſticos, vt mirum ſit, Kemnitium ea in Scholaſticis reprehendere, quæ negare non poteſt, multò vberiùs in antiquis Patribus inueniri. Ac vt pauca exempli gratia referam: S. AMBROSII eſt illa ſententia, lib. 2. de Pœnitentia, cap. 6. *Soluit criminum nexus, verecunda confeſſio peccatorum.* S. PACIANI verba ſunt, in Parænesi ad Pœnitentiam: *Gehennam recordemini, quam vobis Exomologeſis extinguit.* S. Ioannis CHRYSOSTOMI eſt illud, hom. 20. in Gen. *Confeſſio peccatorum, abolitio eſt delictorum.* qui etiam homil. 5. in Gen. anteà dixerat, Confeſſione peccata lauari, & fiduciam ſalutis in fine præberi.

Ac (vt omittam cætera) nónne ipſe Kemnitius paulò antè ex Patribus annotauit, peccata ſolui per Confeſſionem, & impoſſibile eſſe ſine Confeſſione ſaluari? NEQVE refert, quod Patrum ſententias Kemnitius intelligendas eſſe velit, de Confeſſione quæ fit Deo. Nam ſi gratuitæ condonationi repugnaret virtus & efficacia, quam tribuunt Scholaſtici Confeſſioni, quæ fit Sacerdoti; repugnaret etiam virtus, & efficacia, quam tribuunt Patres Confeſſioni, quæ fit Deo: vtraq; enim Confeſſio eſt opus noſtrum.

QVINTA, & SEXTA cauſſa, quòd illa enumeratio ſit impoſſibilis, & ad deſperationem adducat; iam ſuprà refutatæ ſunt, & rurſus ex ipſo Kemnitio refutari poſſunt. Nam ſi enumeratio in Confeſſione, quæ coram Sacerdote facienda eſt, in deſperationem adducit, & impoſſibilis eſt: idem pro-

profectò dici poterit de enumeratione in Confeſſione coram Deo; vel potiùs longè faciliùs deſperabunt, qui coram Deo, qui falli nullo modo poteſt, omnia peccata enumerare debebunt, quàm ij, qui coram hominibus id facturi erunt. Admiſit autem Kemnitius pag. 982. peccata coram Deo in ſpecie explicanda, enumeranda, & confitenda eſſe, & citra iſtam Confeſſionem impoſſibile eſſe hominem ſaluari. Quare neceſſariò iam cogitur, aut carnificinam illam, quam gladio ſpiritus ſe excuſſiſſe iactauerat, amplecti, ac tueri: aut certè concedere, enumerationem, quam Catholici exigunt, neque impoſſibilem eſſe, neque ad deſperationem adducere, neque carnificinam nominari poſſe.

LIBER QVARTVS DE POENITENTIA:

In quo de Satisfactione agitur.

RESTAT SATISFACTIO, QVAE *tertia eſt Pœnitentiæ pars, de qua breuiter diſſeremus, tùm quod hæc diſputatio ferè pertineat ad locum de Iuſtificatione, quem tomo 3. reſeruamus; tùm quòd Aduerſarij Catholicorum diſputationibus eruditi, aut conuicti, multa iam concedant, quod attinet ad Satisfactionem, de quibus acerrimè anteà dimicabant.*

Porrò vniuerſa hæc diſputatio tribus partibus continetur. PRIMVM *enim explicandus eſt controuerſiæ ſtatus.* DEINDE *quoniam ſtatu controuerſiæ explicato, quinq; exiſtent quæſtiones; tractandæ erunt ſingulæ ſeorſum.* POSTREMO *diſſoluenda erunt argumenta, quæ ab Aduerſariis adſeruntur.*

CAPVT PRIMVM.

Status controuerſiæ explicatur.

VT igitur controuerſia de Satisfactione intelligatur, animaduertendum eſt, SATISFACTIONEM nihil eſſe aliud niſi actionem, qua is qui alterum læſit, tantum facit, quantum ſatis eſt ad iniuriam compenſandam; ſiue quantum is, qui læſus eſt, iuſtè exigit.

Ex

Ex quo ſequitur, vt non ſit idem Reſtitutio, quod Satisfactio. Reſtituere enim, eſt ceſſare ab iniuria, non iniuriam factam reſarcire: nam qui rem alienam inuito domino retinet, tamdiu facit iniuriam, donec rem illam non reddit. ADHAEC Reſtitutio reſpicit damnum reipſa illatum: Satisfactio perſonam iniuria affectam, etiam ſi illa damnum nullum acceperit. Quocirca Deo nihil reſtitui poteſt, cùm ipſe damnum nullum patiatur: poteſt tamen eidem ſatisfieri, cùm iniuria à nobis afficitur. ITAQVE Reſtitutio in rebus, Satisfactio in actionibus verſatur: & reſtaurat Iuſtitiam Reſtitutio quoad æqualitatem rerum, vt cùm ea, quæ furto ablata ſunt, redduntur: reſtaurat Satisfactio Iuſtitiam quoad æqualitatem actionum, vt cùm is qui alium contumelia affecerat, ab eo veniam petit.

Quemadmodum autem Iuſtitia, quæ in actionibus verſatur, duplex eſt: ita duplex etiam eſt Satisfactio. ALIA Iuſtitia eſt, quæ verſatur in abſoluta, & perfecta æqualitate; vt cùm tantum honoris vnus alteri tribuit, quantum eius dignitas abſolutè exigit. ALIA eſt Iuſtitia, quæ non conſiſtit in perfecta, & abſoluta æqualitate, ſed in æqualitate imperfecta, quæ ex pacto, aut donatione, vel acceptatione alterius pendet; veluti cùm quis eum honorem principi defert, quem is ſibi deferri lege mandauit, licet is honor inferior ſit Principis dignitate.

Ita Satisfactio ALIQVANDO fit ad abſolutam, & perfectam æqualitatem; vt cùm actio contumelioſa inter duos homines æquales recompenſatur per aliam contrariam, tantum habentem honoris, quantum alia habuerat contumeliæ. ALIQVANDO autem fit ad æqualitatem imperfectam; vt cùm is, qui pertulit iacturam decem millium aureorum, ſatisfieri ſibi patitur ceſſione omnium bonorum, licet ea bona ad ſummam tot millium non perueniant.

IAM igitur inter omnes conuenit, inter Deum & homines non poſſe eſſe Iuſtitiam illam perfectam, & abſolutam: proinde nec Satisfactionem. Quidquid enim ſumus, Dei ſumus; quidquid habemus, à Deo habemus; cùm in eum peccamus, infinitum bonum, quod in nobis eſt, lædimus; quidquid autem nos habemus, & ſumus, exiguum eſt, ac finitum. Quare niſi aliqua acceptatio aut donatio intercedat, nemo poteſt illi pro peccatis in eum admiſſis ſa-

tisfacere? neq; de hac re vlla controuerſia eſſe poteſt, cùm etiam ethnici Philoſophi intellexerint, & ſcripſerint, Deo non poſſe ab hominibus paria reddi. Tota igitur controuerſia eſt, Vtrum ſaltem imperfecta illa Satisfactio, quæ acceptatione, & donatione eius nititur, locum habeat in Sacramento Pœnitentiæ.

RVRSVS animaduertendum eſt, Satisfactione compenſandam eſſe inæqualitatem, quæ non ſolùm iuſtitiæ, ſed etiam amicitiæ contraria eſt, vt ſanctus Thomas rectè docet in 4. diſt. 15. quæſt. 1. artic. 3. quemadmodum enim qui alterum lædit, iuſtitiam ſimul, & amicitiam violat: ita qui ſatisfacit, & iuſtitiam & amicitiam reſtaurare, ac redintegrare debet. Et quamuis vna actione poſſit aliquando iuſtitiæ ſimul, & amicitiæ ſatisfieri; tamen ſæpè contingit, vt vna actio ſolam iuſtitiam, aut ſolam amicitiam reſtauret.

Si quis à Iudice comprehenſus, tantum pœnæ ſubire cogatur inuitus, quantum ipſe iniuriæ in alium intulit, ſatisfiet ſine dubio ſupplicio illo iuſtitiæ, nec tamen inter eos amicitia reformabitur, quæ inter inuitos eſſe non poteſt. Contrà autem, ſi quis ita grauiter aliquem læſerit, vt non poſſit, niſi longo tempore, iniuriam compenſare: is quidem poterit humili prece continuò veniam petere, atque in gratiam eius redire quem læſerat; deinde tamen ſuo tempore pro iniuria integrè ſatisfacere tenebitur.

IAM igitur cùm homines peccant in Deum, amicitiam ſimul, & iuſtitiam violãt, vt notum eſt. Ac pro amicitia quidem reformanda, non poteſt homo Deo ſatisfacere: nam, vt ſuprà diximus, ſatisfactio hominis erga Deum, acceptatione ipſius Dei neceſſariò indiget; acceptatio autem amicitiam præſupponit. ET præterea vt ſatisfactio ſit aliquo modo ad æqualitatem, oportet, vt ſicut offenſio habuit infinitatem quandam ex parte obiecti: ſic habeat ſatisfactio infinitatem aliquam ex parte principij ſatisfacientis; proinde requiritur, vt opera ſatisfactoria fiant à Spiritu Dei hominẽ inhabitante, ſiue ab ipſo homine vt membro CHRISTI, ac filio Dei iam per gratiam, & charitatem effecto. Non igitur fieri poteſt, vt pro inſtauranda amicitia cum Deo, homines ſatisfaciant: & hoc eſt quod Theologi communiter docent, Satisfactionem non offerri Deo, neque exigi ab hominibus pro culpa; gratis enim nos à culpa iuſtificat Deus, gratis amicitiam ſuam nobis reſtituit.

QVOD

Qvod ſi veteres Patres interdum actionibus humanis tribuere id videntur, vt Deum ex inimico amicum reddant, atque adeò pro expianda culpa ſatisfaciant: interpretandi ſunt de Satisfactione ex congruo non ex condigno, vt libro ſuperiore diximus, de vi, & merito Contritionis.

Docet quidem Ruardus Tapperus, inſignis Theologus, in explicatione artic. 6. Louanienſium, poſſe hominem ſatisfacere Deo pro culpa, & pœna æterna, per actus quoſdam, qui ordine naturæ ſequantur gratiæ gratum facientis infuſionem, & præcedant remiſſionem peccatorum; & in eandem ſententiam citat ſanctum Thomam in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 2. ſed neque neceſſe eſt nunc de his ſubtilitatibus diſputare, neque certò conſtat, an ſanctus Thomas id voluerit: ſatis nobis eſt hoc loco, Doctores omnes in eo conuenire, vt non poſſit vllus ante gratiam gratum facientem adeptam, Deo ſatisfacere: in quo ne Hæretici quidem nobis aduerſantur.

Quod etiam Andreas Vega, lib. 13. in Concil. Tridentin. cap. 36. contendit ſatisfieri pro culpa: non repugnat iis, quæ diximus. Neque enim vult ille, ſatisfieri poſſe pro culpa, quatenus ea inducit inimicitiam cum Deo, ſed ſolùm quatenus eam ſequitur reatus pœnæ: quare quæſtio ſolùm eſt de nomine.

Restat igitur controuerſia ſolùm de Satisfactione, qua iuſtitiæ reſtauretur æqualitas: reſtituta ſiquidem amicitia per gratuitam Dei miſericordiam, & per redemptionem, quæ eſt in Christo Iesv. Poſſet quidem Deus vniuerſum pœnæ debitum ſemper condonare, vt certum eſt eum facere cùm primùm per Baptiſmum nos in filios recipit, vel cùm martyrium pro nomine eius ſubimus: ſed poteſt etiam id velle, vt cùm peccamus poſt Baptiſmum, amicitia quidem gratis pœnitentibus, & confitentibus peccata ſua, reſtituatur; ſed maneat tamen debitum luendæ pœnæ, quo iuſtitiæ ſatisfiat. Quæſtio igitur eſt, An velit Deus, vt peccantibus poſt Baptiſmum, remiſſa culpa, remaneat debitum luendæ pœnæ, an non: atq; hoc eſt Primvm, in quo Catholici ab Hæreticis diſſident.

Quod ſi probatum fuerit, vt paulò pòſt, Domino benè iuuante fiet, remiſſa culpa nō ſemper remitti debitum pœnæ: exiſtet alia Quæſtio, An debitum illud pœnæ, poſt culpæ remiſſionem manens, poſſit per opera bona redimi.

Nam(vt rectè explicat Card. Caietanus, in tractatu de Contritione, quæſt. 4.) pœna illa, quæ luenda reſtat poſt culpæ remiſſionem, eſt illa ipſa pœna ſenſus, quam in Gehenna pati debuiſſet peccator, remota ſolùm æternitate. Tria enim complectitur pœna Gehennæ: pœnam damni, pœnam ſenſus, & vtriusque pœnæ æternitatem: quorum PRIMVM reſpondet auerſioni à Deo. SECVNDVM, conuerſioni inordinatæ ad creaturas. TERTIVM, inimicitiæ cum ſempiterno, & infinito Rege. Ex his autem tribus malis, quæ ſunt in Gehenna; à primo & tertio liberantur continuò, qui ad amicitiam Dei, & eius gratiam redeunt: ſolum autem remanet malum illud ſecundum, debitum videlicet pœnæ ſenſus, ad tempus luendæ.

Et quoniam poſſet Deus velle, vt ea pœna neceſſariò lueretur poſt hanc vitam, poſſet etiam admittere redemptionem eius pœnæ per opera laborioſa huius vitæ; & quid re ipſa Deus velit, non conuenit nobis cum Aduerſariis: propterea naſcitur SECVNDA Quæſtio, An ſatisfacere poſsint homines, pro expiando reatu illius pœnæ, qui interdum remanet poſt remiſsionem culpæ.

Poſtquàm autem demonſtratum fuerit, poſſe pœnam illam temporalem futuræ vitæ, quæ propriè debetur peccato, per opera laborioſa huius vitæ redimi: naſcetur quæſtio TERTIA, An opera laborioſa, quibus pœna peccati redimitur, tum ſpõtè aſſumenda ſint, tum etiam per Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ iniungenda: nam in hoc etiam articulo, non parùm ab Aduerſariis diſſidemus.

Tum ſuccedet QVARTA, Quibus potiſſimùm operibus pro reatu pœnæ Domino ſatisfiat.

Ac demum QVINTA & poſtrema; Vtrum iſta opera ſint dicenda propriè ſatisfactoria, ita vt nos dicamur verè ac propriè Domino ſatisfacere.

CAPVT SECVNDVM.

Quod ſæpè remiſſa culpa, maneat debitum luendæ pœnæ.

PRIMA igitur controuerſia eſt, An remiſſa culpa, remaneat aliquando reatus pœnæ temporalis. Aduerſarij partim inter ſe conueniunt, partim diſſident. Conueniunt enim de reatu pœnæ alterius vitæ; nullum eiuſmodi reatum remanere, eaque

dè

de cauſſa omnes communi conſenſu Purgatorium, & ſuffragia, atque Indulgentias pro defunctis negant: diſsident autem, de pœnis huius vitæ.

Lutherus enim initio ſuæ nouæ doctrinæ, negabat vllam pœnam à Deo exigi poſt culpam; vt cognoſci poteſt ex concione de Indulgentiis, quam habuit anno M. D. XVIII. & ex Aſteriſcis, quos oppoſuit Eckij obeliſcis, ad initium ſecundi aſteriſci. DEINDE tamen idem Lutherus, admiſit reatum pœnæ temporalis in hac vita, poſt culpam remiſſam, vt patet ex aſſertione articulorum ſuorum, art. 5.

Porrò PRIOREM Lutheri ſententiam ſequutus eſt Ioan. Caluinus, lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 31. & 32. vbi docet Deum à iuſtis nullas expetere pœnas in vindictã peccati præteriti, ſed eos tantùm paternè caſtigare ad profectum, & emendationem in poſterum. Sententiam POSTERIOREM ſequuti ſunt multi ex Lutheri diſcipulis, ac præcipuè Philippus in Locis vltimò editis, tit. de Satisfactione: & Kemnitius in 2. parte Examinis Trident. Concil. pag. 1074.

Catholici autem ſummo conſenſu docẽt, poſt remiſſam culpam ſæpè remanere reatũ pœnæ temporalis, vt ex Concil. Trident. conſtat, ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. can. 12. pœnam autem temporalem intelligunt, tum in alia vita, tum etiam in præſenti: ſed pœna alterius vitæ, propriè peccatis omnibus, & ex condigno debetur; pœna autem huius vitæ, ſolùm ex congruo (vt ſic loquamur) certis peccatis à Deo infligi ſolet. Et quoniam de pœna futuræ vitæ, ſatis multa diximus in primo libro de Purgatorio, nunc de pœna huius vitæ breuiter dicemus.

Igitur de pœna temporali huius vitæ, exſtant in diuinis literis varia teſtimonia, ex quibus ea primo loco excutienda ſunt, quæ contra ſe Caluinus adduxit.

PRIMVM igitur teſtimonium eſt, 2. Reg. 12. vbi Dauid poſt impetratam veniam adulterij, atque homicidij, punitus eſt morte filij.

SECVNDVM eſt 2. Reg. cap. 24. vbi idem Dauid ob numeratum populum Pœnitentiam agit, & à Deo in gratiam recipitur: & tamen poſt remiſſam culpam, datur illi optio vt eligat in pœnam peccati bellum, famem, aut peſtem.

AD hæc duo loca reſpondet Caluinus, lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 31. & 35. pœnas iſtas non fuiſſe à Deo Dauidi impoſitas in vindictam peccati præteriti; ſed in admonitionem ca-

uendi de cetero; eſſeque eiuſmodi flagella correptiones paternas, non Iudicis vltiones: & in hac re citat CHRYSOSTOMVM in homil. de Pœnitent. & Confeſs. qui ſic ait: *Propter hoc imponit nobis pœnam, non de peccatis ſumens ſupplicium, ſed ad futura nos corrigens.*

AT fruſtra nititur Caluinus. Nam INPRIMIS 2.Reg.12. Scriptura ipſa cauſſam referens mortis filij Dauid, non ait: Vt caueas in futurum; ſed: *Quia blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.* Vbi videmus, pœnam Dauidi inflictam, referri ad præteritum potiùs, quàm ad futurum; quod expreſsè negabat Caluinus, cùm diceret loco citato §. 33. *Ferulis verberantur filij, non vt mulctam delictorum perſoluant, ſed vt inde ad reſipiſcentiam proficiant: proinde in futurum eas potius, quàm in præteritum tempus reſpicere intelligimus.*

DEINDE, nemo melius poteſt intelligere, qua de cauſſa DEVS pœnam illam iniunxerit Dauidi: quàm ipſemet Dauid. Dauid autem intellexit ſibi iniunctam fuiſſe propter peccatum præteritum, non ad cauenda futura: id quod teſtantur lachrymæ, ieiunium, humi cubatio, & cetera, quibus mortem filij auertere conabatur. Neque enim pœnam ſibi vtilem ad cauenda futura, & ad hunc ſolum finem inflictam, deprecatus fuiſſet vir ſanctus: ſed quia intelligebat, luendam ſibi fuiſſe pœnam ob peccatum præteritum, per aliam viam Deo ſatisfacere cupiebat.

PRAETEREA S. Gregorius, lib. 9. Moral. cap. 27. diſertis verbis ſcribit, Dauidem punitum fuiſſe ob peccatū præteritum, quamuis remiſſum quoad culpam: quia Dominus delictum ſine vltione non deſerit.

ADHAEC multa ſunt alia Scripturæ teſtimonia, quæ indicant, mortem ipſam ſæpè infligi in pœnam peccati, etiam poſt culpam remiſſam: ridiculum autem eſſet dicere, morte puniri homines, vt deinceps cautiùs viuant; proinde ad ea teſtimonia nullo modo applicari poteſt Caluini reſponſio.

PRIMVM teſtimonium eſt Gen. 2. *Quacunq; die comederis, morte morieris.* & Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* Neque Aduerſarij negant, mortem eſſe pœnam peccati originalis:

ginalis: quàm multi autem moriuntur, quibus peccatum originale remiſſum eſt?

QVOD ſi fortè Caluinus dicat, mortem eſſe nonnunquam exercitationem virtutis, vt ſanctus Auguſtinus rectè docet, libro 2. de peccatorum meritis & remiſſio. cap. 34. quem locum Caluinus adducit: quid dicemus de paruulis, qui poſt Baptiſmum repentè moriuntur? Nam ſine dubio peccatum illis originale per Baptiſmum dimiſſum eſt, neque eius ætatis ſunt, vt virtutes exercere poſſint, & tamen in pœnam peccati ante legitimum tempus rapiuntur: neque ſolùm mors, ſed etiam morbi & dolores, quibus iidem paruuli non rarò torquentur, ſunt pœnæ peccati originalis, neque vllo modo eis ad cauenda futura proficiunt.

DEINDE etiamſi quibuſdam mors interdum virtutis materia eſſe poſſit, tamen non ideò deſinit eſſe pœna peccati: cuius ſignum eſt, quòd non aliqui tantùm, ſed omnes omninò moriuntur, etiamſi aliqui iuſti ſint, & nullam in morte virtutem exercere valeant, vt qui repentina morte rapiuntur. Quocirca idem AVGVSTINVS lib. 13. de ciuit. Dei, cap. 6. mortem, & peccati pœnam, & exercitium virtutis ſimul eſſe dicit: *Cùm*, inquit, *ex primi hominis perpetuata propagine, procul dubio ſit mors pœna naſcentis, tamen ſi pro pietate, iuſtitiaque pendatur, fit gloria renaſcentis; & cùm ſit mors peccati retributio, aliquando impetrat, vt nihil retribuatur peccato.*

ALTERVM teſtimonium eſt Exod. 32. vbi ſine diſcrimine multa hominum millia interfecta ſunt, propter peccatum adorati vituli: nec tamen credibile eſt, omnes illos in peccato mortuos eſſe, cùm Dominus teſtatus ſit, ſe ob Moyſi preces, peccatum illud dimiſiſſe.

TERTIVM eſt Numeri 14. vbi populus vniuerſus murmurauit, ac deinde ad Moyſis interceſſionem, reconciliatus eſt Deus Iſraëli, & tamen in pœnam criminis illius, omnes omninò Hebræi, qui numerati fuerant, mortui ſunt in deſerto, exceptis Caleb & Ioſue, qui non murmurauerant. Ac præterquam quòd (vt diximus) pœna mortis non infligitur ad emendationem in futurum, Deus ipſe teſtatur eo loco, eam pœnam in vltionem ſceleris à populo ſe exigere: *Et ſcietis*, inquit, *vltionem meam.*

QVARTVM eſt Numer. 20. vbi Moyſes & Aaron, quia

non

non glorificauerunt Deum ad petram, ea pœna damnantur, vt moriantur in deſerto: & de Aaron in eodem capite ita loquitur Scriptura: *Pergat Aaron ad populos ſuos, non enim intrabit terram, quam dedi filiis Iſraël, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad aquas contradictionis.* & continuò deſcribitur mors eius. De Moyſe autem ſic legimus Deuter. 32. *Aſcende in montem iſtum Abarim, in montem Nebo, & morere in monte: quem conſcendens, iungeris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus, & appoſitus populis ſuis; quia præuaricati eſtis contra me, &c.* Nemo eſt autem qui neget, Moyſem & Aaronem poſt peccatum illud in gratiam Dei rediiſſe: manſit igitur pœna luenda poſt culpam remiſſam.

QVINTVM eſt 1. Corinth. 11. vbi Apoſtolus ſcribit, multos eorum qui indignè communicabant Sacramento corporis Domini, in pœnam peccati morte punitos, cùm ait: *Ideò inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi*, quos ante mortem reconciliatos Deo fuiſſe, idem Apoſtolus monet, cùm addit: *A Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.* Neque huic loco accommodari poteſt Caluini reſponſio.

SIMILE eſt quod ſcribitur 3. Reg. 13. de Propheta Domini, qui ob peccatum quoddam à leone occiſus fuit in itinere: & quia paulò antè prædicta illi fuerat ea calamitas, dubium eſſe non poteſt, quin Pœnitentiam egerit, & remiſſionem à Domino impetrauerit; nam in teſtimonium ſanctitatis eius, in qua vitam finierat, ſtabat leo iuxta cadauer, impaſtus, & ne aſinum quidem Prophetæ attingere audebat.

DENIQVE Chryſoſtomus, & Auguſtinus, quos pro ſe Caluinus adducit, ſi rectè inſpiciantur, eidem Caluino manifeſtè repugnant. Nam CHRYSOSTOMVS in homil. de Pœnitentia & Confeſſione, à Caluino citata, vtrumq; ſcribit: & ſupplicium, quod Deus de nobis poſt culpam remiſſam, interdum ſumit, vltionem eſſe peccatorum, & ſimul remedium contra futura; quod quidem veriſſimum eſt: *Ne peccantes*, inquit, *& inulti manentes nos efficeremur deteriores, non remiſit nobis ſupplicium, ſed vidit hoc manifeſtè, quod peccatis ipſis non minùs damnoſum ſit, non puniri: propter hoc imponit pœnam.* Quare illud quod ſequitur: *Non exigens ſupplicium de peccatis, ſed ad futura nos corrigens.* non ſignificat, vt verba ſonare videntur, pœnas, quas Deus infligit, non

eſſe

eſſe ſupplicium pro peccatis; id enim repugnaret apertiſſimè verbis ſuperioribus, vbi legimus, nõ remitti ſupplicium, & peccantes non manere inultos: ſed ſignificat, Deum magis intendere in pœnis vtilitatem noſtram, quàm vltionem peccati, & ideò peccata vlciſci, quia nobis id vtile eſt, quemadmodum Oſeæ 6. legimus: *Miſericordiam volo, non ſacrificium.*

Sic etiam S. AVGVSTINVS, lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſ. cap. 33. & 34. dicit quidem (quod notauit Caluinus) pœnas, quibus Deus amicos ſuos affligi ſinit, eſſe materiam virtutis, ſed non negat eſſe etiam vltionem peccatorum. Et in Pſal. 50. apertiùs de hac re loquens, vltiones eſſe confitetur: *Veritatem*, inquit, *dilexiſti, hoc eſt, impunita peccata eorum etiam, quibus ignoſcis, nõ dimiſiſti: ſic prærogâſti miſericordiam, vt ſeruares & veritatem.*

Quid quod ipſe etiam Caluinus in lib. eodem cap. 8. §. 6. agnoſcit, puniri à Deo peccata, etiam in filiis, & amicis? ſic enim loquitur: *Adde, quod non modò infirmitatem noſtram præuenire, ſed præterita etiam delicta ſæpè corrigere habet clementiſſimus Pater: vt nos in legitima erga ſe obedientia contineat. Proinde quoties affligimur, ſubire protinus in mentem debet anteactæ vitæ recordatio: ita procul dubio reperiemus, nos admiſiſſe, quod dignum eiuſmodi caſtigatione eſſet.*

CAPVT TERTIVM.

Reatum pœnæ temporalis, qui interdum remanet poſt amicitiam cum Deo reformatam, bonis operibus redimi poſſe.

SEQVITVR ALTERA quæſtio, An reatus pœnæ temporalis, quem interdum ſupereſſe demonſtrauimus poſt culpam remiſſam, bonis operibus redimi queat; ſiue quod idem eſt, An pro reatu pœnæ, ſatisfieri poſſit.

Ioannes Caluinus, lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 30. docet, pœnas peccatorum nullis operibus redimi poſſe: ſic enim loquitur de lege Teſtamenti veteris: *Qui fit, vt nullis prorſus operibus admiſſa delicta procurare iubeat, ſed ſola in expiationem ſacrificia requirat; niſi quod ita teſtari vult, vnicum eſſe*

ſatisfactionis genus, quo iudicium ſuum placatur? nam quæ tunc immolabant ſacrificia Iſraëlitæ, non hominum opera cenſebantur: ſed à ſua veritate, hoc eſt, vnico Chriſti ſacrificio æſtimabantur. &. §. 36. explicans locum illum Danielis: *Peccata tua eleemoſynis redime. Non voluit,* inquit, *ſignificare, iuſtitiā & miſericordiam eſſe Dei propitiationem, & pœnarum redemptionē: abſit enim, vt alia vnquam fuerit* ἀπολύτρωσις*, quàm ſanguis Chriſti.*

At Lutherani ferè communiter fatentur, pœnas temporales, quarum apud Deum ſumus rei, poſſe interdum aliis pœnis ſpontè aſſumptis tolli, aut mitigari.

Martinus Lutherus in aſſertione articulorum ſuorum, artic. 5. non admittit quidem nomen Satisfactionis, ſed tamen concedit (quod ſolùm hoc loco quærimus) poſſe præueniri manum Dei, & pœnis ſpontè ſuſceptis pœnas illas auerti, quas alioqui ob noſtra ſcelera merebamur. Quod idem admittit Philippus in Locis communibus vltimò editis, tit. de Satisfactione, & in Apologia confeſsionis Auguſtanæ, cap. de Confeſſione & Satisfactione; & Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 1078.

Porrò Catholici tria docent. PRIMO pœnas temporales alterius vitæ, quæ in Purgatorio luendæ eſſent, redimi poſſe ieiuniis, precibus, eleemoſynis, aliisque piis ac laborioſis operibus huius vitæ: de qua re ſatis diximus in libris de Purgatorio.

SECVNDO, pœnas temporales huius vitæ interdum non poſſe redimi, ſed neceſſariò perpetiendas eſſe: id quod extra omnem controuerſiam eſſe videtur. Deus enim aliquādo ita pœnam aliquam conſtituit, vt nullam pro ea redemptionē accipere velit. Talis inprimis pœna mors eſt, quam nullus quantumuis iuſtus, vllo pio opere auertere potuit. Talis fuit pœna illa Dauidis, 2. Reg. 12. *Quia blaſphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur.* Tametſi .n. Dauid ieiunauerit, & humi proſtratus orauerit, non tamen mortem illam filij ſui redimere potuit. Talis etiam fuit pœna illa Moyſis, ne intraret in terram promiſſionis, ob peccatum, quod ad petram Oreb commiſerat: rogauit enim Moyſes (vt ipſe teſtatur Deuteronom. 3.) Deum, vt pœnam illam ſibi condonaret, & exauditus non eſt, Vide ſanctum Gregorium, lib. 9.

Mora-

Moralium, cap. 30. in illa verba ſancti Iob: *Deus cuius iræ nemo reſiſtere poteſt.*

Tertio, poſſe aliquando pœnas temporales huius vitæ aliis operibus tolli: id quod tam eſt in Scripturis euidens, vt mirum ſit ab vllo negari potuiſſe. Certè Niniuitæ ob grauia peccata meruerant id, quod Deus illis comminatus fuerat, vt poſt quadraginta dies Niniue ſubuerteretur: & tamen ieiuniis, ſaccis, & precibus Niniuitarũ placatus Dominus, ciuitatem illam conſeruauit. Ionæ vlt.

Secundi Paralip. 7. Dominus ait: *Si clauſero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram, & miſero peſtilentiam in populum meum: conuerſus autem populus meus ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum.*

Hieremiæ 18. Dominus dicit: *Repentè loquar aduerſus gentem, & aduerſus regnum, vt eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei.*

Danielis 4. Cùm Propheta expoſuiſſet Regi viſionem, per quam indicata fuerat pœna temporalis, quam ille ob ſua ſcelera merebatur: continuò ſubiecit: *Quamobrem Rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.* vbi apertiſſimè S. Daniel docet, poſſe pœnas peccatorum piis operibus redimi.

Neqve poteſt accommodari huic loco ſolutio illa Caluini, quòd loquatur Daniel de redemptione debiti ad homines, vt videlicet reſtitueret Nabuchodonoſor quę iniuſtè rapuerat. Nam peccatum præcipuum Nabuchodonoſor, ob quod pœnam illam meruerat, quam Propheta eleemoſynis auerti poſſe dicit, non fuit rapina bonorum alienorum, aut aliquod aliud peccatum in homines, ſed ſuperbia, & cordis elatio. Sic enim legimus in illo ipſo 4. capite Danielis: *In aula Babylonis deambulabat: reſpondítque Rex, & ait; Nónne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domũ Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumq; ſermo adhuc eſſet in ore Regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor Rex, regnum tranſibit à te, &c.*

Praeterea etiamſi peccatum Regis fuiſſet iniquitas in ho-

in homines: tamen non ſolùm illud peccatum habuit Nabuchodonoſor, ſed multa alia. Daniel autem omnia peccata eleemoſynis redimi poſſe dicit: *Peccata tua*, inquit, *eleemoſynis redime*. quod clariùs ſcribitur Tobiæ 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Loquitur igitur Daniel de eleemoſyna non tàm vt hominibus ablatum reſtituit, quàm vt Deum offenſum placat.

Hvc etiam facit quod ait Apostolvs, 1. Corinth. 11. *Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.*

Deniqve, huc pertinet ſententia illa ſancti Avgvstini in Pſal. 50. *Impunita peccata eorum, etiam quibus ignoſcis, non dimiſiſti: ſic prærogaſti miſericordiam, vt ſeruares & veritatem. Ignoſcis confitenti, ignoſcis, ſed ſeipſum punienti: ſic ſeruatur miſericordia, & veritas.* Et illa ſancti Gregorii, lib. 9. moral. cap. 27. *Procul dubio Dominus delictum ſine vltione non deſerit: aut enim ipſe hoc homo in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.* & cæteræ Patrum ſententiæ, quas infrà cap. 9. adferemus.

CAPVT QVARTVM.

Opera laborioſa, quibus reatus pœnæ temporalis expiatur, ſpontè ſuſcipi poſſe.

Tertia quæſtio erat, Vtrum opera laborioſa, quibus pœnæ temporalis reatus expiandus eſt, tum ſpontè aſſumenda ſint, tum etiam à Sacerdotibus iniungenda.

Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 9. docet, tribus modis Domino ſatisfieri: pœnas & flagella à Deo immiſſa patienter ferendo; opera laborioſa ſpontè aſſumendo; & mulctam Sacerdotum arbitrio iniunctam ſubeundo. Ex quibus modis ſolùm primum ſine controuerſia Aduerſarij admittunt: modum ſecundum & tertium, Philippus in Locis, tit. de Satisfactione, propè finem, videtur omninò reiicere, cùm ſic loquitur: *Rectè, inquiunt, Eccleſia imponit aliquas mortificationes agentibus pœnitentiam. Hic iterum admonendi ſunt pij, vt diſcernant hypocriſim, ſeu opera indebita, à mortificatione debita. Mortificatio non ſimulata, eſt aut verus dolor in contritione, aut patientia ſuſtinens veras afflictiones: vt Dauid obiurgatus à Nathan, cùm verè expauiſſet agnitione iræ Dei, &*

eſſet

eſſet in vero dolo; eidem deinde cùm calamitates, quæ ſequutæ ſunt, perferret, ſuſtinuit mortificationem. Et infrà: *Non ſunt mortificationes, ſine mandato Dei accerſitæ corporis lacerationes, ſicut ſacrificuli Baal ſibi vulnera faciebant. Tales vltrò accerſiti cruciatus, pertinent ad regulam, Fruſtrà colunt me mandatis hominum. item pugnant cum his præceptis; Non occides. item, Habeto honorem corpori.*

Martinus etiam Kemnitius in Exam. ſuo, par. 2. pag. 1079. ſatis apertè reiicit duos illos modos, vbi tractans locũ Apoſtoli: *Si nos ipſos iudicaremus, &c.* 1. Cor. 11. *Non vtitur*, inquit, *verbo* κρίνειν, *ſicut Pontificij interpretantur de electitiis pœnis, quæ tanquam ſatisfactiones, aut compenſationes pro peccatis, vel voluntariè ſuſcipiuntur, vel à Confeſſario iniunguntur.* Et infrà, pag. 1092. negat pertinere ad Claues, iniũctionem ſatisfactionis: & pag. 1093. ita ſcribit: *Quod dictum eſt, Optimam & aptiſſimam pœnitentiam eſſe, nouam vitam; hanc habet ſententiam: poſt acceptam fide propter Chriſtum remiſſionem peccatorum, non requiri prætereà aliam ſatisfactionem, aut expiationẽ pro peccatis, cùm ſimus in Chriſto conſummati, ſed requiri illud, quod Scriptura præſcribit; Deſine à malo, & fac bonum.*

Martinus Lutherus in aſſert. art. 5. admittit quidem, rectè facere Eccleſiam, dum, vt pia mater quibuſdam caſtigationibus filios ſuos puniens, præuenit manum Dei: non tamen admittit hoc pertinere ad Claues, cùm (vt ipſe notat) ligentur & ſoluantur peccata, non autem Confeſſio vel Satisfactio ligari aut ſolui rectè dici poſſit.

Sed facile nobis erit, vtrumque modum ſatisfaciendi, & per pœnas ſpontè aſſumptas, & per iniunctas à Sacerdotibus, ex diuinis literis, & Patrum teſtimoniis demonſtrare.

Ac primum de pœnis ſpontè aſſumptis tot ſunt in Scripturis exempla, ac teſtimonia, vt mirum ſit, potuiſſe in mentem alicuius cadere, vt id negaret. Quis ſanctum Iob coëgit pœnitentiam agere in fauilla, & cinere, eius delicti, quod verbo commiſerat? ſic enim ipſe ait, cap. vlt: *Inſipienter loquutus ſum, iccirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.* Quis Dauidem coëgit ieiunare, & humi iacere? 2. Reg. 12. & ponere veſtimentum ſuum cilicium? Pſal. 68. & panem ſicut cinerem manducare, & potum cum fletu miſcere? Pſal. 101. nónne hæc omnia, & alia id genus multa, ſanctus Dauid ſponte ſua faciebat, vt de

ſe pœnas ſumeret, ob peccata in Deum admiſſa? Nónne etiam Achab ſponte ſua ciliciū ad carnem induit, vt Deum placaret, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, vt legimus 3. Reg. 21. & Dominus de eo ad Heliam dixit: *Nónne vidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſſa, non inducam malum in diebus eius.* Quid Rex Niniuitarum? nónne ſponte ſua ſurrexit de ſolio, & abiecto veſtimento ſuo, indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere, & ieiunium toti populo ſuo indixit? Si pœnæ iſtæ ſpontè aſſumptæ, hypocriticę eſſent, & cum præceptis diuinis pugnarent, vt Philippus cum nouis Epicuræis dicit; qua ratione Deum placâſſent, & ruinam iam impendentem auertiſſent, vt ſcribitur Ionæ tertio?

Porro libri veterum Patrum, ac prę ſertim Tertulliani in lib. de Pœnitentia, ſancti Cypriani in ſerm. de lapſis, Paciani in Paræneſi ad Pœnitentiam, S. Ambroſij in lib. ad Virginem corruptam; pleniſſimi ſunt exhortationibus, ad opera pœnitentiæ laborioſa ſpontè ſuſcipienda.

Ac inter alia Pacianvs in Paræneſi ad pœnitentiam, poſt Tertullianum, ſic ait: *In quantùm pœna veſtra non pepercerítis, in tantùm vobis Deus parcet.* Et ſanctus Gregorivs loco ſuprà citato, lib. 9. Moral. cap. 27. *Delinquenti*, inquit, *Dominus nequaquam parcit: aut enim ipſe homo in ſe hoc pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.* Cui conſonat quod ſcribit ſanctus Avgvstinvs apud Bedam in comment. capit. 11. prioris ad Corinth. in illud: *Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Pro illis peccatis, quæ legis Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait; Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt: in pœnitentia maiorem in ſe quiſque ſeueritatem debet exercere, vt à ſe ipſo iudicatus, non iudicetur à Domino, ſicut idem Apoſtolus ait; Si enim nos iudicaremus, à Domino non iudicaremur.*

Ex quo intelligimus, parùm ad rem facere, quod notauit Kemnitius, Apoſtolū non vſum eſſe verbo κρίνειν ſed διακρίνειν, cùm ait: *Si nos iudicaremus:* ſiquidem Apoſtolus per vocem διακρίνειν, intellexit quidem diſcutere ac diſcernere, vt vox ipſa propriè ſignificat; ſed haud dubiè voluit, vt qui ſe diſcutiunt, ſi malefacta in ſe inueniunt, ea corrigant, & puniant, ne à Domnio grauiùs puniantur, vt

ſanctus

ſanctus Auguſtinus rectè expoſuit. Quem ſequitur Anſelmus in eundem locum; & ab his non diſcrepat Commentarius, qui tribuitur Ambroſio, qui per διακρίνειν intelligit, errata non ſolùm diſcernere, ſed etiam corrigere: cum quibus apertiſſimè ſentit Chryſoſtomus homil. 42. in Matthæum: *Audi*, inquit CHRYSOSTOMVS, *Paulum dicentem; Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Et quonam modo, inquies, à me ipſo rationes viuendi, & ſupplicium exigam? largos lachrymarum effunde fluuios, laboribus ac vigiliis te ipſum affflige, &c.*

NEQVE argumenta illa Philippi, quòd pertineant pœnæ ſpontè aſſumptæ ad regulam: *Fruſtrà colunt me mandatis hominum*, & quòd pugnent cum præceptis: *Non occides*, &, *Habeto honorem corpori*. concludunt aliquid: alioqui reprehendere cogeremur ſanctum Iob, Dauidem Prophetam, & alios ſanctiſſimos homines, quos conſtat pœnas multas ſpontè ſuſcepiſſe, vt peccata in ſe punirent.

ILLVD igitur: *Fruſtrà colunt me mandatis hominum*, non habet locum in re propoſita: tum quia Dominus eo loco non loquitur de eo, quod ſpontè agimus, ſed de eo, quod facimus ex hominum imperio: tum quia non diſplicet Deo obedientia erga homines, niſi quando contraria Deo præcipiunt homines: tum denique quia non hominũ, ſed Dei mandatum eſt, vt qui peccauit, pœnitentiam agat; & pœnitentiam Scripturæ paſſim deſcribunt per fletum, planctum, ieiunium, ſaccum, &c. Itaque cùm dicuntur aliqui pœnas ſponte ſua aſſumere; illud, SPONTE SVA, non excludit mandatũ Dei de pœnitentia agenda, & operibus laborioſis aſſumendis; ſed excludit tum peculiare Sacerdotis imperium; tum etiam certum genus, aut menſuram operum laborioſorum, quam Scriptura aut Eccleſia in particulari præſcripſerit.

ILLVD autem: *Non occides*, quorſum adducitur? neque enim vllus noſtrûm probat eiuſmodi pœnas, quæ mortem, aut mortis periculum adferant. Porrò ieiunia, preces, ſacci, & cæteræ corporis aſperitates, adeò non occidunt, vt Eremitæ illi veteres, qui in eiuſmodi operibus, præter ceteros homines exercebantur, diutiſſimè vixiſſe legantur: neque illud negari poteſt, quin plures crapula, quam ieiunium, deliciæ, quàm labores occiderint.

DENIQVE, illud; *Habeto honorem corpori*, quod ex cap. 2.

ad Colloſſen. Lutherani, corporis quàm animæ ſtudioſiores, paſſim adferre ſolent, duobus modis commodiſſimè explicatur. NAM ſi commentarium ſancti Ioannis CHRYSOSTOMI ſequi velimus, ſententia Apoſtoli erit, vt debitus honor corpori tribuatur. Exigit autem debitus honor corporis, vt ei neceſſaria prouideantur, quod faciendum eſſe nos minimè negamus; non autem exigit, vt ob animæ ſalutem non affligatur, alioqui Paulus ipſe contra ſuum præceptum egiſſet, quando caſtigabat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigebat. 1. Corinth. 9. Si verò ſanctum AVGVSTINVM audiamus in epiſt. 59. ad Paulinum, tantum aberit, vt hic locus ſit contra nos, vt etiam maximè faciat pro nobis. Nam ex Auguſtini ſententia, beatus Paulus reprehendit quoſdam, qui ex ſuperſtitione corpus affligebant, non autem vt illud ob animæ ſalutem caſtigarent: vbi corporalis afflictio ſponte aſſumpta laudatur, ſed finis malus reprehenditur: *Videntur quidem*, inquit Apoſtolus, *quæ iſti faciunt, rationem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.* hoc eſt, Videtur quidem abſtinentia iſtorum habere quaſdam rationes ſapientiæ, quia hoc facere videntur ad humiliandum cor, & caſtigandum corpus, non ad honorandum, & ſaturandum: tamen quia ex ſuperſtitione id faciunt, non ex vera pietate, nihil eis prodeſt.

CAPVT QVINTVM.

Opera quibus reatus peccati præteriti expietur, rectè à Sacerdotibus iniungi.

DEMONSTRAVIMVS hactenus, opera laborioſa ſpōtè aſſumi poſſe: ſequitur, vt ea poſſe quoque, ac debere à Sacerdotibus iniungi, breuiter oſtendamus.

PRIMVM igitur verba illa Domini: *Quodcunque ligaueris*, Matth. 16. &, *Quæcunque alligaueritis*, Matth. 18. ſatis apertè hoc docent. Rectè enim Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. can. 15. docet, Claues Sacerdotibus datas non tantùm ad ſoluendum, ſed etiam ad ligandum; & ideò ſicuti à culpa pœnitentes abſoluunt, ita etiam poſſe ac debere eoſdem ad certa pœnitentię opera alligare: & quemadmodum peccata

cata remittunt quoad culpam, & pœnam æternam, dum abſoluunt, ſic etiam peccata retinent quoad pœnam temporalem, dum mulctam pœnitenti imponunt.

Ridicula autem eſt obiectio Lutheri, quod peccata, ligari & ſolui dicantur, non Confeſſio, aut Satisfactio. Nam neq; nos dicimus, ligari vel ſolui Confeſſionem, aut Satisfactionem: neque propriè peccata ſoluũtur, aut ligantur; ſed homines ſunt, qui à vinculis peccatorum abſoluuntur, vel pœnarum vinculis alligantur.

Porro in poteſtate Clauium contineri, vt Sacerdotes pœnitentibus opera quædam laborioſa præſcribant; ac per hoc, ad Ius diuinum, non ad humanas traditiones hoc pertinere, teſtatur S. Leo in epiſt. 91. ad Theodorum, his verbis: *Mediator Dei & hominum, hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.*

Sanctus etiam Cyprianus in ſermone de lapſis, dum contendit, non oportere ad Martyrum preces, remittere peccata lapſis, niſi priùs expleuerint impoſitas mulctas; ad Euangelium recurrit: *Contra Euangelij*, inquit, *vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita, & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanctitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam.* & infrà: *Contra Euangelium facere non poſſunt, qui de Euangelio Martyres fiunt.*

Et ſanctus Gregorius lib. 3. in 1. Regum, explicans cap. 7. *Afflictio*, inquit, *pœnitentiæ, ad delenda peccata idonea eſt, cùm Sacerdotis fuerit iudicio imperata, cùm ab eo confitentium actibus diſcuſſis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis.*

Ad haec pleni ſunt Conciliorum libri canonibus (quod nec Aduerſarij negant) quibus certum tempus ad ſatisfaciendum pœnitentibus præſcribitur. Et quamuis opera laborioſa, pœnitentibus olim ante Abſolutionem imponebantur, & explebantur; tamen non fuiſſe id abſolutè neceſſarium, ſed potuiſſe etiam expleri poſt Abſolutionem, vt hoc tempore fieri ſolet; ac per hoc, ſatisfactiones illas non tàm ad culpam, quàm ad pœnam temporalem expiandam, referri conſueuiſſe, perſpicuum eſt ex Conciliis illis, quę in

articulo mortis iubent pœnitentibus Communionem dari, etiamſi nulla, aut non plena præceſſerit ſatisfactio; ſed tamen admoneri, vt ſi fortè ſuperuixerint, integrè pœnitentiam ſibi iniunctam expleant. Vide Concilium Nicænum, can. 12. aliàs 13. Carthaginenſe IV. can. 76. Arauſicanum I. can. 3. Moguntinum ſub Rabano, can. 26. Item cap. 83. Græcarum Synodorum à Martino Bracarenſi collectarum: & ex Pœnitentiali Theodori apud Gratianum, 26. quæſt. 7. can. Ab infirmis.

Nec verò deſunt optimæ rationes, ob quas planè congruens fuerit, vt in Sacramento Pœnitentiæ Deus vellet per miniſtros ſuos certam mulctam peccatoribus imponi.

Primvm enim id exigebat differentia inter eos, qui ante Baptiſmum, & qui poſt Baptiſmum peccãt. Qui enim peccant ante Baptiſmũ, maiori miſericordia digni ſunt, quàm qui poſt Baptiſmum: cùm ille in tenebris ignorantiæ; iſti in lumine fidei, & agnitionis Dei verſarentur: illi diabolo, & pompis, atque operibus eius nondum nuncium remiſiſſent; iſti remiſiſſent: illi ſine adiutorio gratiæ gratum facientis, & abſq; Spiritu ſancto inhabitãte viuerent; iſti filij Dei effecti, pignus Spiritus in cordibus ſuis haberent: illi deniq; nunquam anteà ad indulgentiam perueniſſent; iſti poſt indulgentiam, & tot beneficia, ingrati, tantum benefactorem iterum ad iracundiam prouocâſſent. Itaque omninò par erat, vt Deus Miniſtris ſuis mandaret, vt peccantes poſt Baptiſmum, non ſine mulcta iniuncta ad indulgentiam diuinam per ianuam reconciliationis admitterent.

Quam rationem Michaël Psellvs in ea diſputatione quam edidit, An plena remiſſio detur in fine ſuſcipienti habitum Monachalem; egregiè his verbis complexus eſt, ex ſententia Gregorij Nazianzeni: *Quot afferemus lachrymas, vt fonti Baptiſmi exæquentur? etenim niſi tanta fuerint lachrymæ, vt per eas noſtræ iniquitates obruantur, non inuenientur eis ſuperiores.* Et infrà: *Diuinum quidem lauacrum, ſicut ſuperiùs eſt dictum, etiam ſine lachrymis largitur remiſſionem peccatorum. Quamobrem, quòd talis lauacro adeſt poteſtas, & quòd facilè condonari poſſunt, quæ ante Baptiſmum peccata ſunt, vt quæ ſint admiſſa propter ignorantiam, oſtenſum eſt: quæ autem poſt Baptiſmum, multis lachrymis indigent, & non facilè condonantur, quoniam prudentes, ſcienteſq; peccamus.*

Altera ratio peti poteſt à miſericordia, & iuſtitia Dei,

quæ

quæ in diuinis literis paſſim coniunctæ prædicantur: ſiquidem maximè conſentaneum eſt rationi, vt ſic Deus ex miſericordia peccata condonet, vt etiam iuſtitiæ, quoad eius fieri poteſt, ſatisfieri velit.

Neqve ſoluitur argumentum, ſi quis dixerit, Chriſtum pro nobis Deo Patri abundè ſatisfeciſſe. Nam etiam ſi ad amicitiam Dei recuperandam, & pœnam ſempiternam euadendam, congruens fuerit, vt nobis Chriſti ſatisfactio applicaretur, cùm nos tanto oneri omninò impares eſſemus; tamen ad expiandam pœnam temporalem, per Chriſti gratiam idonei effecti, par erat, vt nos ipſi, qui Deum offenderamus, eidem noſtro labore ſatisfaceremus.

Tertia ratio ducitur à differentia Sacramenti Baptiſmi, & Pœnitentiæ. Nam Baptiſmus, cùm ſit lauacrum regenerationis, non requirit, vt is qui regeneratur, in ea re multum laboret: at Pœnitentia, quia medicamentum eſt animæ vulneratæ, ac ęgrotantis, id planè exigit, vt qui curatur, medicinales vſtiones, inciſiones, pharmaca amara, aliaque id genus multa ſuſtineat.

Qvarta ratio ſumitur ab vtilitate ipſius pœnitentis: vtiliſſimum enim peccatori eſt, vt non maneat penitùs impunitus, ne ex veniæ facilitate ad peccandum iterum incitetur. Atque hæc eſt ratio ſancti Gregorij Nazianzeni, oratione 14. quam habuit in funere parentis ſui Gregorij: *Deus*, inquit, *Vltionum eſt Dominus, qui licet ob clementiam, à ſeueritate ad remiſſionem inclinare conſueuerit, non tamen in omnibus parcit peccantibus, ne illi bonitate ſua fiant deteriores.* Hæc ille.

Neqve ſolùm timor ſatisfactionis cum labore exſoluendæ, coërcet à peccando, ſed etiam admonet quanta ſit peccati grauitas, & eo modo animam erudit, & illuſtrat, atque ex eo lumine ingens quoddam odium erga peccatum naſcitur, vt iam non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ, & odio peccati in bonis actionibus perſeueretur.

Neqve exigua eſt illa vtilitas Satisfactionis, quòd multùm conducit ad habitus vitiorum eradicãdos, & virtutum inſerendos, quodque Chriſti crucem guſtare nos facit, & Chriſto ipſi compati, vt cum eodem poſteà (iuxta Apoſtolum) regnemus: quas rationes breuiter attigit Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. cap. 8.

Qvinta ratio petitur ab vtilitate, quæ in alios redundat.

Nam ſæpè ob peccatum vnius, non punitum, vt oportebat, in totum populum Dei furor accenditur: cuius rei teſtis eſt Ioſue, qui cap. 7. ſcribit, populum Iſraël tamdiu coram hoſtibus terga vertiſſe, donec peccatum Achan detectum, & punitum non fuit. NEQVE exigua eſt illa vtilitas, quòd ex pœna vnius, præſertim ſi publica ſit, ſæpenumerò corriguntur multi. DENIQVE, illud quoque accedit, quòd, vt ſanctus CYPRIANVS ait in ſermone de lapſis, extremo: *Is qui Deo pro peccatis ſuis ſatisfacere, vt par eſt, laborat, non ſolùm veniam apud Deum impetrat, ſed etiam quam contriſtauerat nuper, lætam facit Eccleſiam.*

CAPVT SEXTVM.

Opera ſatisfactoria eſſe, Orationem, Ieiunium, & Eleemoſynam.

QVARTA ſequitur quæſtio, Quænam ſint illa opera, quibus pro reatu pœnæ expiando, ſatisfacere debemus. Et quidem Philippus Melanchthon cùm in Confeſſione Auguſtana, artic. de Confeſſione, inter eos qui ſunt de abuſibus, & in Apologia articuli de Pœnitentia, tùm in Locis, tit. de Satisfactione, abſolutè damnat ea opera, in quibus Catholici Satisfactionem conſtituunt, ac dicit eſſe cæremonias, res inutiles, non mandatas diuinitùs, traditiones humanas, &c.

Martinus autem Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 1094. admittit, opera quæ Satisfactoria dicuntur à Catholicis, vt Orationem, Ieiunium, Eleemoſynam, in genere, & vt ad vitæ nouitatem pertinent, mandata eſſe diuinitùs: tamē certam menſuram eleemoſynæ, certos dies ieiuniorum, certas preces ad expianda peccata, vel ſponte ſuſcepta, vel à Sacerdotibus indicta; contendit eſſe traditiones humanas, & opera electitia, quæ nullius ſint apud Deū precij, aut valoris.

Nobis igitur duo probanda ſunt. PRIMVM, opera Satisfactoria in genere, non eſſe cæremonias, aut res inutiles, ſed res vtiliſſimas, quarum in diuinis literis exſtent exempla, promiſſiones, & præcepta. DEINDE, hæc ipſa opera in particulari, quatenus à Deo non imperantur, ſed ſpontè ad peccata expianda ſuſcipiuntur, gratiſſima eſſe Deo, & exemplis Scripturarum, ac promiſſionibus confirmari.

Quod

Quod igitur ad PRIMVM attinet, ſciendum eſt, Opera ſatisfactoria, ex cõmuni Theologorum ſententia, & ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 13. eſſe, Orationem, Ieiunium, & Eleemoſynam, ac prætereà illa omnia, quæ ad hæc tria, tanquam ad quædam præcipua capita reuocantur.

Cur autem hæc tria præcipuè à Theologis ſtatuantur, duæ ſunt cauſſę. VNA eſt, quòd debeamus ſatisfacere per ea bona, quæ noſtra ſunt, quoad eius fieri poteſt. Habemus autem tria genera bonorum; animi, quæ Deo damus per Orationem; corporis, quæ Deo damus per Ieiunium; externa, quæ Deo damus per Eleemoſynam. ALTERA ratio eſt, quòd omnia vitia reuocantur ad illa tria, quæ S. Ioannes poſuit in epiſt. cap. 2. concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ. Ieiunium comprimit concupiſcentiam carnis, Eleemoſyna concupiſcentiam oculorum, id eſt, auaritiam, Oratio ſuperbiam vitæ.

Reuocantur autem ad Ieiunium ea omnia, quæ corpus affligunt & concupiſcentiæ carnis repugnant, vt cilicia, cineres, flagellationes: reuocantur ad Eleemoſynam, quæ repugnant auaritiæ, aut certè in proximi vtilitatem cedũt, vt opera omnia miſericordiæ: reuocantur ad Orationem, quæ Deo propriè exhibentur, vt laudes, gratiarum actiones, Contritionis & Confeſſionis actus.

Quocirca rectè Theologi docent, per actum Contritionis, vt eſt opus pœnale, ſemper aliquid pœnæ temporalis, pro qua ſatisfaciendum erat, remitti: & aliquando tam vehementem eſſe poſſe dolorem Contritionis, vt tota pœna remittatur. Quod etiam à noſtris doceri, agnoſcit Philippus in Apologia Confeſſ. in articulo de Confeſſ. & Satisfactione; & tamen mentiri audet, nos Satisfactionem in cæremoniis, & rebus inutilibus conſtituere.

His ita conſtitutis, facilè erit probare Scripturarum teſtimoniis ea, in quibus nos ponimus Satisfactionem. Nam de Oratione loquitur Deus in Pſalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, &c.* vbi ſimul præceptum, & promiſſionem videmus. Exemplum habemus Dauidis, qui tot Pſalmis compoſitis, peccata ſua coram Deo defleuit; item Manaſſe, de quo ſic legimus, 2. Paralip. 33. *Qui poſtquam coanguſtatus eſt, orauit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde, coram Deo Patrum ſuorum, deprecatusq; eſt eum, & exorauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxit-*

que eum Hieruſalem in regnum ſuum. De Ieiunio habemus exemplumDauidis,vt cetera prętermittam, 2. Reg.12.item præceptum,& promiſſionem: Ioëlis 2. De Eleemoſyna inſigne exſtat exemplum Tobiæ 1. præceptum, & promiſſio, Luc. 11. *Date Eleemoſynam,& omnia munda ſunt vobis.*

Rvrsvm hæc tria commendantur ab Angelo, Tobiæ 12. *Bona eſt Oratio cum Ieiunio,& Eleemoſyna.* & regulas eorundem trium operum explicat Dominus Matth. 6.

De cinere,& cilicio, quæ ad Ieiunium reducuntur, exſtant exempla in diuinis literis, vt Niniuitarum,Ionæ 3.Dauidis,ac ſeniorum Iſraël, 1. Paral. 21. Idem imperatur Hierem. 4. Ioëlis 1. & alibi. Idem confirmat ipſe Dominus, Matth. 11. Deniq; Hieronymvs in comment. ad 3. cap. Ionæ: *Saccus,*inquit,*& ieiunium, arma ſunt pœnitentiæ.*

De flagellatione, ac percuſſione ſui ipſius, quod genus pœnitentiæ præter cetera damnant Aduerſarij, habemus exemplum Apoſtoli Pauli, 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* quo loco verbum Græcum ὑπωπιάζω (vt Theophylactus notat) ſignificat; vſque ad liuorem contundere. Et quamuis Apoſtolus ſimilitudinem ducat ab iis, qui in ſtadio pugnant,ac dicere velit,eo ſe modo corpus ſuum malè accipere, ac ſubiicere, quemadmodum athletæ, cùm in ſtadio aduerſarium ſuum pugnis, ac cæſtibus ad liuorem vſque contundunt: tamen omninò probabile eſt, Paulum etiam propriè corpus ſuum verberibus affeciſſe; tùm quòd vox Græca id ſignificet, tùm quòd hoc genus pœnæ etiam veteribus fuerit vſitatum. Nam Luc. 18. Publicanus pœnitens percutiebat pectus ſuum: & S. Hieronymvs poſtquam dixerat in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis: *Horrebant ſacco membra deformia.* &: *Nuda humo vix oſſa hærentia collidebam.* &: *Repugnantem carnem, hebdomadarum inedia ſubiugabam.* ſubiungit: *Memini me clamantem,diem crebrò iunxiſſe cum nocte, nec prius à pectoris ceſſaſſe verberibus,quàm rediret Domino increpante tranquillitas.*

Iam verò hæc ipſa opera,quatenus quoad certum modum in particulari,diuinitùs mandata non ſunt, ac per hoc indebita dici poſſunt; grata eſſe Deo, & ſancta,atque vtilia, demonſtratum eſt à nobis in 2. lib. de Monachis,vbi de Cōſiliis Euangelicis, & Operibus ſupererogationis diſputauimus.

Ac

Ac præter alia, inſigne teſtimonium habemus in libro Num. cap. 30. vbi Deus approbat, & ſibi reddi iubet, vota ſponte facta de ieiuniis, aut alia quauis corporis afflictione. Atqui Deus nuſquam imperauerat, non ſolùm in ſpecie aliqua certa vota, ſed ne in genere quidem vlla vota: & tamen vota ſponte facta Deo grata eſſe, perſpicuum eſt, tum ex eo, quòd iubet ſibi reddi, tum ex illa Prophetæ cohortatione: *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* Pſal. 75. Falſum igitur eſt quod Aduerſarij paſſim ſcribunt; opera indebita, ſiue non imperata diuinitùs, minimè Deo placere.

Inſigne QVOQVE eſt exemplum S. Ioannis Baptiſtæ, cuius veſtis, pili camelorum erant; cibus, locuſtæ; lectus, humus; domus, deſertum. Matth. 3. Luc. 3. & Marc. 1. NEQVE poterunt Aduerſarij in Scripturis oſtẽdere, vbi Deus tantam vitæ aſperitatem imperauerit; vt omninò fateri cogamur, eiuſmodi labores ſponte ſuſceptos fuiſſe, atq; ad opera ſupererogationis pertinuiſſe. NEQVE illud dici poteſt; reſipiſcentiam, ac vitæ nouitatem eos labores poſtulâſſe. Nam nec S. Ioannes vnquam à Deo alienus fuerat, vt conuerſione, & reſipiſcentia, ac vitæ nouitate indigeret: neq; conuerſio, ac vitæ nouitas, ex ſententia præcipuè Aduerſariorum, tantam ſeueritatem requirit. Ioannes igitur quia pœnitentiam prædicaturus venerat; vt eam non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo prædicaret; *Elegit,* vt ſcribit CHRYSOSTOMVS, homil. 10. in Matthæum, *Veſtem, & victum, ac reliquam vitam compunctioni, & pœnitentia accommodatam.* & placuiſſe Deo eiuſmodi vitam, teſtis eſt Chriſtus ipſe, qui Ioannem Matth. 11. & Luc. 7. mirificè laudauit.

HVC etiam pertinet Annæ illius exemplum, quæ, vt Lucas ſcribit, cap. 2. *Non recedebat à templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens, die ac nocte.* Nam à templo non recedere, & perpetuò ieiunare, & orare, non erat in lege Domini vſquam imperatum: & tamen hæc opera indebita, & ſupererogationis, fuiſſe cultum Deo gratum, ex verbis Euangelij ſatis apertè colligitur. Neq; enim Euangeliſta in laudibus eius mulieris poſuiſſet, aſſidua illa ieiunia, & preces, & in templo commorationem; neque dixiſſet, illam Deo ſeruiſſe ieiuniis, & orationibus, nocte ac die; niſi opera illa cultum Dei eſſe crediſiſſet. OMITTO alia plurima, quæ & per ſe obuia ſunt, & à nobis alibi annotata.

PORRO veteres Patres, afflictiones iſtas carnis non imperatas

peratas in particulari, ſed ſpontè aſſumptas, apertiſſimè laudant, & ad cultum Dei pertinere dicunt.

TERTVLLIANVS in lib. de reſurrectione carnis; ſeras & aridas eſcas, & reliquam corporis afflictionem, ſacrificia eſſe Deo grata, ſcribit. Gregorius NAZIANZENVS in epiſt. ad Hellenium, ſcribens de quibuſdam ſanctis viris, qui aut nunquam homines videbant, aut totos viginti dies ſine cibo tranſigebant, aut integro anno in oratione ſtabant: quæ certè opera non ſunt diuinitùs imperata: *Talis*, inquit, *eſt Chriſti pars, talis paſſionum Chriſti fructus, quem ipſe è terra ad Patrem defert; religionis, inquam, Chriſtianæ columen, populi decus, mundi fundamentum, cum cœleſtibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans.* AVGVSTINVS homil. 29. in lib. 50. homiliarum, eleemoſynarum largitionem, ſacrificium vocat. Idem, ſiue quicunque fuit auctor, in lib. de dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. 68. *Pro amore caſtigandi corporis, abſtinentibus à vino vel carnibus, nihil credere meriti accreſcere; nō hoc Chriſtiani, ſed Iouiniani eſt.* At profectò à carnibus, & vino abſtinere, non eſt diuinitùs imperatum. Leo ſerm. 2. de ieiunio decimi menſis: *Pro conſummata*, inquit, *perceptione omnium fructuū digniſſimè largitorum, eorum Deo continentiæ libamen offertur.* quo loco S. Pontifex, ſacrificiū, ac per hoc, cultum Dei, ieiunium illud appellat, quod certum eſt non eſſe à Deo Chriſtianis impoſitum. DENIQVE, pleni ſunt libri Patrum eiuſmodi teſtimoniis.

POSTREMO, accedit etiam ratio. Nam ſi Deo placent opera, quæ ipſe neque in genere, neque in ſpecie imperauit, modò cum debitis circumſtantiis fiant, vt paulò antè oſtendimus de votis; quantò magis certum erit, placere Deo, quę ipſe ſaltem in genere imperauit, qualia ſunt, Oratio, Ieiunium, & Eleemoſyna, & quæ ad iſta reuocantur? ARGVMENTA Philippi ſoluta ſunt capite ſuperiore.

CAPVT VII.

Poſſe hominem iuſtificatum verè Deo ſatisfacere pro reatu pœnæ temporalis.

VLTIMA reſtat quæſtio, Vtrum opera quæ fiunt ad redimendam pœnam temporalem, cuius reatū ſæpè manere oſtēdimus poſt culpam dimiſſam,

verè

verè ſatisfactoria dici poſſint. Aduerſarij ſiquidem etiamſi cogantur admittere (vt iam diſputauimus) manere interdum reatum pœnæ temporalis poſt culpam remiſſam; & pœnis ſpontè aſſumptis præueniri manum Dei, & flagella diuina auerti, ac denique Ieiunium, Orationem, & Eleemoſynam eſſe opera laborioſa, ac Deo grata: tamen nullo modo adduci poſſunt, vt fateantur, per hæc opera ſatisfieri Deo, aut pœnas debitas compenſari; vix etiam nomē ipſum Satisfactionis ferunt.

Lutherus in aſſert. artic. 5. *Vehementer*, inquit, *odi, & ſublatum vellem hoc vocabulum*, SATISFACTIO, *quod non modò in Scripturis non inuenitur, ſed & periculoſum habet ſenſum, quaſi Deo quiſquam poſsit pro vllo peccato ſatisfacere, cùm gratis ille ignoſcat omnia.*

Philippus in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ, art. de Confeſſ. & Satisfactione: *Sed tamen*, inquit, *fatentur Aduerſarij, quòd Satisfactiones non proſint ad remiſsionem culpæ: verùm fingunt Satisfactiones prodeſſe ad redimendas pœnas, ſeu Purgatorij, ſeu alias.* Et infrà: *Hæc tota res eſt commentitia, recens conficta, ſine auctoritate Scripturæ, & veterum ſcriptorum Eccleſiaſticorum.* Et infrà: *Scholaſtici viderunt in Eccleſia eſſe Satisfactiones, ſed non animaduertebant, illa ſpectacula inſtituta eſſe, tum exempli cauſſa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Eccleſia. In ſumma, nō viderunt eſſe diſciplinam, & rem prorſus politicam: ideò ſuperſtitiosè finxerunt, eas non ad diſciplinam coram Eccleſia, ſed ad placandum Deum valere.*

Ioan. Caluinus, lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 39. loquens de Satisfactionibus, quæ leguntur apud veteres: *Vocârunt*, inquit, *vt plurimum Satisfactionem; non compenſationē, quæ Deo redderetur, ſed publicam teſtificationem, qua qui Excommunicatione mulctati fuerant, cùm in communionem recipi vellent, Eccleſiam reddebant de ſua pœnitentia certiorem: indicebantur enim illis pœnitentibus certa ieiunia, & alia, quibus ſe prioris vitæ verè, & ex animo pertæſos eſſe approbarent, vel potius priorum memoriam obliterarent; atq; ita dicebantur, non Deo, ſed Eccleſiæ ſatisfacere.* Hæc ille, qui his verbis ſatis oſtendit, ſe non admittere Satisfactionem, qua Deo ſatisfiat; & in ſuperioribus explicauerat, ſe non ſolùm Satisfactionem quoad culpam, ſed neque etiam quoad pœnam, vllo modo admittere; cuius argumenta paulò infrà diſſoluemus.

Marti-

Martinus etiam Kemnitius loco ſæpiùs notato, ac præcipuè, pag. 1087. id præcipuè in Tridentino Concilio reprehendit, quod exigat Satisfactionem in reconciliatione, quę fit poſt Baptiſmum: *Ita*, inquit, *Concilium ſententiam ſuam explicat: Eos qui ante Baptiſmum deliquerunt, dicit ingratiam à Deo recipi ſine propriis ſatisfactionibus, propter meritum & ſatisfactionem Chriſti: qui verò poſt Baptiſmum lapſi ſunt, illis ait diuinam clementiam non dimittere peccata abſq; vlla propria ipſorum ſatisfactione, quam pro peccatis ipſi exoluant. Hoc Lector bene notet, &c.*

Nos igitur Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. can. 13. & Eccleſiæ totius ſententiam ſequentes, probare aggrediemur, per opera illa pœnalia, de quibus hactenus loquuti ſumus, verè ac propriè Domino ſatisfieri pro reatu pœnæ, qui poſt culpam dimiſſam remanet expiandus.

ILLVD tamen anteà præmittendum putamus, quod & initio libri huius attigimus, nos hoc loco de Satisfactione illa, verba facere, quæ (vt noſtri loquuntur) ex cõdigno quidem pœnam temporalem expiet, non tamen ex rigore iuſtitiæ. Satisfactio enim ex rigore iuſtitiæ, duo requirit: vt ſatisfiat ex propriis; & ad æqualitatem, nulla videlicet præueniente, aut intercedente gratia eius, cui debetur Satisfactio. Nos autem neque aliquid habemus, quod Dei non ſit, neque poſſumus vllo genere honoris adæquare iniuriam, quam Deo fecimus: cùm iniuriæ menſura æſtimetur ex dignitate Dei, quæ infinita eſt; menſura honoris, quem illi impendimus, æſtimetur ex dignitate noſtra, quæ eſt finita ac perexigua. Nihilominùs tamen accedente gratia Dei, eaque multiplici, verè poſſumus aliquo modo ex propriis, & ad æqualitatem, ac per hoc iuſtè, & ex condigno ſatisfacere.

PRIMVM enim accedit gratia iuſtificationis, per quam efficimur filij Dei, membra Chriſti, habitacula Spiritus ſancti: & hac ratione, opera noſtra, vt à Spiritu Chriſti in nobis habitante procedunt, quandam habent infinitatem, ac per hoc etiam quandam ęqualitatem cum iniuria, qua Deũ peccando affeceramus.

Accedit RVRSVS alia gratia, dum Deus, qui noſtra omnia ſibi iure vendicare poſſet; non omnia, quæ facere poſſumus, imperat, ſed certa quædam opera duntaxat: alia verò permulta, non imperat, ſed ſuadet, atque ad ea facienda horta-

hortatur, vt lib. 2. de Monachis copioſè oſtendimus. Ex qua Dei benignitate illud conſequitur, vt habeamus opera propria, & indebita, quibus pro iniuria ſatisfaciamus: quanquam ea eſt benignitas Dei, vt etiam quæ munera ipſius ſunt, noſtra eſſe merita patiatur; & quæ de manu eius accepimus, ſibi donari libenter admittat.

Accedit PRAETEREA alia gratia. Nam Deus cùm nos ad amicitiam ſuam per reconciliationem iterum recipit, à pœna, cuius debitores eramus, æternitatem aufert, ac de æterna temporalem facit. Ita igitur intelligimus, per noſtra opera Domino ſatisfieri, non ex rigore iuſtitiæ, ſed gratia ipſius eaq; multiplici præcedente, & comitante, atq; id nobis donante, vt habeamus, vnde ex propriis, & ad æqualitatem pro pœna temporali ſatisfacere valeamus.

HAC explicatione præmiſſa, probanda eſt veritas, PRIMVM teſtimoniis Scripturarum. DEINDE, traditione veteris Eccleſiæ.

CAPVT OCTAVVM.

Ex Scripturis probatur, Deo ſatisfieri poſſe pro pœna temporali, culpa dimiſſa.

PRIMVM igitur Scripturæ teſtimonium eſſe poteſt, quod habetur Iſa. c. 1. vbi Dominus promittit remiſſionem plenam, ac perfectam peccatorũ, quaſi præmium quoddam, iis qui non tantùm lauerint ac mundauerint ſe per contritionem, ſed etiam in bonis operibus miſericordiæ ſe exercuerint. Sed de hoc loco plura dicemus cap. 15. in ſolutione tertij argumenti Ioannis Caluini.

ALTERVM teſtimonium habetur Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* & Prouerb. 16. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.* Hîc enim habemus vocem Redemptionis, quæ æquiualet voci Satisfactionis, quam Lutherus in diuinis literis inueniri negabat. Certè enim non minùs ad iuſtitiam pertinet Redemptio, quàm Satisfactio: & ſi abſurdum eſſet dicere, noſtris operibus ſatisfieri pro peccatis; multò eſſet abſurdius dicere, noſtris operibus redimi peccata: quemadmodum ipſi etiam Hæretici grauiùs ferunt, ſi dici velimus aliqua ex parte redemptores, quã ſatisfactores.

Cùm

Cùm igitur Scriptura non vno in loco diſertis verbis tradat, noſtris operibus redimi peccata, profectò non abhorret ab vſu Scripturæ quod nos dicimus, noſtris operibus ſatisfieri pro peccatis. Quemadmodum autem refellatur Caluini expoſitio, cap. 3. oſtendimus.

SED fortâſſe obiiciet aliquis, non dixiſſe Danielem, Pœnas tibi debitas eleemoſynis redime; ſed, *Peccata tua eleemoſynis redime*, proinde loquutum eſſe de redemptione culpæ; quam nos ipſi fatemur, non eſſe veram & propriam redemptionem.

RESPONDEO, in ſacris literis nomen peccati ſæpenumerò accipi pro pœna, ſiue pœnæ reatu: vt Gen. 43. *Niſi reduxero puerum, ero peccati reus in te omni tempore.* Deuter. 5. *Reddens iniquitatem patrum in filios.* 3. Reg. 1. *Erimus ego, & filius meus Salomon peccatores.* Et hoc modo accipi poteſt illud quod adduximus ex Prouerbiis: *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.*

Locus autem Danielis duobus modis exponi ſolet. VNO modo vt per peccatum intelligatur culpa, ſiue inimicitia cum Deo: & tunc ſignificatur illis verbis, poſſe hominem pœnitentem per eleemoſynas placare Deum ex congruo, atq; ab eo gratiam reconciliationis impetrare. Ex qua interpretatione id ſequitur, vt ſi opera hominis nondum iuſtificati, tamen cum auxilio Dei ſpeciali facta tantùm valent ad reconciliationem, vt ex congruo dicantur redimere culpam: multò magis opera hominis iuſti, ex Spiritu inhabitante facta, tantùm valeant ad expiandam pœnã temporalem, vt ex condigno dicantur redimere pœnam.

ALIO modo exponuntur à nonnullis ea verba, vt per peccatum ſola pœna intelligatur. Sed quia Nabuchodonoſor impius erat, & non ſolùm pœnæ, ſed etiam culpæ remiſſione indigebat, idcircò auctores illi volunt, ſententiã Danielis eſſe hiulcam, ac ſubintelligi alia verba, quibus ad agendã pœnitentiam, & quærendam reconciliationem Daniel Regem ſit cohortatus, ac tùm demùm addiderit de expianda pœna: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Ceterùm plenus commentarius erit, ſi verba Danielis intelligamus de perfecta remiſſione peccati quoad culpam & pœnam; ita vt cohortatio ſit ad magnas & frequentes eleemoſynas, quibus primùm diſponatur Rex ad reconciliationem, deinde etiam pœnam ex condigno redimat: quemadmodum intelligendus

gendus eſſe videtur locus ille Luc. 11. *Date eleemoſynã, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Ad quem modum etiam loquitur S. Cyprianus in ſerm. de lapſis, vbi opera pœnitentiæ requirit, quibus primùm venia peccatorum impetretur, deinde etiam corona gloriæ acquiratur.

TERTIVM teſtimonium poſitum eſt in illis verbis Præcurſoris: *Facite fructus dignos pœnitentiæ,* Luc. 3. quod teſtimonium Aduerſarij non rectè exponunt de nouitate vitæ, & obſeruatione legis diuinæ. Nam facere fructum dignum pœnitentiæ, eſt operari eo modo, quo decet eum qui pœnitentiam profitetur; qui autem pœnitentiam profitetur quòd aliquem læſerit, non ſolùm ceſſat à lædendo, nec ſolùm cauet in futurum ne quid in eum committat, ſed etiam damnum reſarcit, compenſat iniuriam, malè facta corrigit, & emendat.

ATQVE in hunc modum locum iſtum veteres expoſuerunt. S. GREGORIVS homilia 20. in Euangelia: *Aliud,* inquit, *eſt, fructum facere Pœnitentiæ, aliud, dignum Pœnitentiæ fructum facere. Vt enim de dignis pœnitentiæ fructibus loquamur, ſciendum eſt, quòd quiſquis illicita non commiſit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur, ſicq; opera pietatis faciat, vt tamen ſi voluerit, ea quæ mundi ſunt non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpam, vel fortaſſis, quod grauius eſt, in adulterium lapſus eſt, tantò à ſe licita debet abſcindere, quantò ſe meminit & illicita perpetráſſe.* Vide eundem lib. 6. cap. 2. in primum Regum, vbi cùm tria ad Pœnitentiam requirat, mentis conuerſionem, oris confeſſionem, & peccati vindictam; hoc tertium, ex teſtimonio à nobis allato de dignis Pœnitentiæ fructibus confirmat.

BEDA lib. 1. in Luc. c. 2 repetit verba Gregorij iam citata. Idem etiam Beda in Pſal. 4. *Sacrificate,* inquit, *ſacrificium iuſtitiæ, quaſi dicat: Ita dico, vt iraſcamini præteritis peccatis, vt ſacrificetis ſacrificium, id eſt, mortificetis propria vitia veſtra, faciendo dignos fructus Pœnitentiæ, tantum ſcilicet pro ſingulis vos affligentes, quantum digna expetit Pœnitentia, quod erit ſacrificium iuſtitiæ.*

Petrus DAMIANI in ſerm. 2. de S. Andrea: *Ne tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti, leuior Pœnitentia à manſueto, vel à diſſimulante dictatur, cùm in Purgatoriis ignibus perficiendum ſit, quidquid hic minus feceris; quia dignos Pœnitentiæ fructus quærit Altiſſimus.*

Chriſtianus DRVTHMARVS in cap. 3. Matt. *Fructũ*, inquit, *dignum Pœnitentiæ facere, eſt præterita mala fletibus punire, & bona è contrario agere, & malè cõmiſſa eleemoſynis redimere.*

ISICHIVS lib. 4. in Leuiticum, cap. 14. *Hæc*, inquit, *opera neceſſaria habet, quæ virtutibus, & actionis ſtudio valeant delere peccata: propter quod Ioannes Baptiſta populo Iudæorum dicebat, Facite fructum dignum Pœnitentiæ.* & paulò infrà, explicans quæ ſint iſta opera, ſeu fructus Pœnitentiæ, dicit eſſe Orationem, intentam Eleemoſynam, vigilias, ſaccum, ieiunium, lachrymas.

S. Ioannes CHYSOSTOMVS homil. 10. in Matthæum, exponens hunc ipſum locum: *Facite*, inquit, *fructus dignos Pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus? ſi vtique peccatis aduerſa faciamus: Verbi gratia, aliena rapuiſti? incipe donare iam propria; longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque vſu ſuſpendere coniugij, ac perpetuam continentiam ſæpius paucorum dierum caſtitate meditare; iniuriam, vel opere cuiquam, vel ſermone feciſti? refer benedictionis verba conuiciis; & percutientes te, nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende: neque enim vulnerato ſufficit ad ſalutem, tantummodò ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia adhibere vulneribus. Deliciis anteà, & temulentia diffluebas? ieiunio, & aquæ potu vtrumque compenſa.*

PACIANVS in epiſt. 3. ad Simpronianum: *Vides*, inquit, *in ſarmentis fructum requiri, id eſt, bona opera Pœnitentiæ, ſicut Ioannes ait, Facite fructum dignum Pœnitentiæ. Vides ſarmenta purgari: quæ ſunt detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, vitæ labores, qui actus propriè pœnitentium ſunt.*

Hi certè Patres non ſolùm vitæ nouitatem, & legis obedientiam requirunt, vt digni fructus Pœnitentiæ cenſeantur, ſed etiam vt à licitis nos abſtineamus, vt opera faciamus quæ valeant delere peccata, vt malè facta laborioſis operibus puniamus, vt ſcelera bonis operibus redimamus, vt vitiorum plagas abſtinentiæ medicina curemus, vt crapulam & ebrietatem (vt Chryſoſtomus loquitur) aquæ potu, ac ieiunio compenſemus. Denique Pacianus, detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, & vitæ labores, id eſt, ieiunia, fletus, eleemoſynas profuſas, & ceteras vitæ aſperitates, quas alioqui nulla lex imperat, fructus dignos pœnitentiæ eſſe definit. Digni autem fructus, rectè dici non

poſſent,

poſſent, niſi re vera ſufficerent ad iniuriam compenſandam, ſi non ad æqualitatem quantitatis, ſaltem ad æqualitatem proportionis, & iuxta acceptationem eius qui fuerat læſus.

QVARTVM teſtimonium habetur 2. Corinth. 7. vbi B. Paulus inter alios bonos fructus ſanctæ triſtitiæ, quæ Pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur, ponit vindictam. Neque multum refert an Apoſtolus loquatur de vindicta, quam is, qui Pœnitentiam agit, de ſeipſo ſumit, an de ea, quæ iniungitur ab alio: ſatis enim nobis eſt, probari ab Apoſtolo pœnas, quę vindictæ nomine inueniuntur in Pœnitentia. Vindicta enim ad præteritum reſpicit, & ad iuſtitiam pertinet, neq; aliud eſt, niſi id quod nos dicimus Satisfactionem: ideò enim ſumit vnuſquiſq; de peccatis ſuis pro amore Dei vindictam, vel à Sacerdote iniunctam, libenter admittit, vt iniuriam Deo factam ea ratione compenſet.

ET quamuis Caluinus, vt ſuprà notauimus, multis in locis neget, vllam pœnam pro peccatis noſtris exigi à nobis; tamen lib. 3. Inſtit. cap. 3. §. 15. hunc locũ Apoſtoli tractans, ita loquitur: *Poſtrema eſt vindicta: quo enim ſeueriores in nos ſumus, & acriore cenſura quæſtionem habemus de peccatis noſtris, eo ſperare debemus magis propitium, ac miſericordem Deum. Et certè fieri non poteſt, quin anima diuini Iudicij horrore perculſa, partes vltionis in exigenda de ſe pœna occupet.* Quo loco apertè concedit, Apoſtolum Paulum loqui de pœna, quæ vindictæ nomine à pœnitente ſuſcipitur.

QVINTVM teſtimonium colligitur ex Leuitico, cap. 4. 5. & 6. vbi ſacrificia diuerſi precij, pro æſtimatione ac menſura delicti imperantur. Fuiſſe autem ea ſacrificia compenſationem, ac ſatisfactionem pro reatu pœnæ temporalis expiando, probabitur cap. 15. in reſponſione ad argumenta Caluini, in ſolutione 5. argumenti.

HVC adferri poſſent illa omnia Scripturæ loca, quæ docent, opera hominum iuſtorum, meritoria eſſe vitæ æternę. Nam ſi opera iuſtorum eam vim habent, vt vitam æternam verè, & propriè mereantur: nullo modo negari poteſt, quin etiam efficacia eſſe poſſint ad ſatisfaciendum pro reatu pœnæ temporalis; ſiquidem longè maius eſt gloria æterna, quam pœnę temporalis remiſſio. Certè inter homines, ſi quis Regem ſuum iniuria affeciſſet, ac deinde in amicitiam reſtitutus, ita ſe gereret, vt merito operũ ſuorũ in ſocietatẽ

regni admitteretur; quis ambigeret, eundem officiis erga Regem, pecuniarium debitum facilè poſſe redimere?

Scripturæ teſtimonia pro meritis vitæ æternæ paſſim occurrunt: ſed duo nobis hoc loco ſufficient. ALTERVM eſt Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* quo loco, & vox Mercedis, & nomen Operariorum, & pactum cum operariis ex denario diurno; non permittunt nos aliter hunc locum exponere, quàm de meritis propriè dictis, quibus ex iuſtitia merces debetur: denarium autem diurnum, qui eo loco pro mercede ponitur, communi conſenſu Patres docent eſſe vitam æternam. Vide Ambroſium lib. 7. in Lucam cap. 66. Hieronymum lib. 2. in Iouinianum. Auguſtinum lib. de ſancta Virgin. cap. 26. Gregorium lib. 4. Moral. cap. 42. Chryſoſtomum, & alios in hunc locum Matthæi.

ALTERVM teſtimonium eſt 2. Tim. 4. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi in illa die iuſtus Iudex, non ſolùm autem mihi, ſed iis, qui diligunt aduentum eius.* certè corona iuſtitiæ, quæ redditur à iuſto Iudice, veram & propriam laborum, meritorumq; mercedem ſignificat. SED de his hactenus: nam de meritis operum ſuo loco fuſiùs diſſeremus.

CAPVT NONVM.

Ex traditione veteris Eccleſiæ probatur Satisfactio.

NVNC adferemus teſtimonia veteris Eccleſiæ. Ac PRIMVM ætate prima poſt Apoſtolos, id eſt, poſt annum Domini C. habemus IVSTINVM, ſiue quicunq; fuit auctor quæſtionum, quæ in Iuſtini operibus continentur. Is igitur q. 79. quærit, Cur Ioſiam Regem Deus permiſerit gladio cędi, cùm vir ſanctiſſim⁹ fuiſſet? reſpondet autem his verbis: *Ceterum luctuoſum vitæ finem propterea Ioſias retulit, quòd iuſſioni Hieremiæ non paruerit, qui ei ex mandato Dei dixerat, vt ne progrederetur ad obuiandum Regi Aegypti in bellum, ſicut ait Hieremias. Quapropter vt eum purum à peccatis ex hac vita reciperet Dominus Deus, ideò permiſit illum inobedientiæ eius ferro Aegyptio pœnas exoluere.* Quod ſi mortem illam Deus permiſit, vt purũ Ioſiam a peccato reciperet: ergo mortis pœna expiatio fuit peccati; & proinde (quod eſt idem) ſatisfactio pro peccato: & ſi

& ſi pœna illa mortis violentæ, expiatio fuit peccati; ad eundem modum ceteræ pœnæ, quæ poſt peccatum exiguntur a pœnitentibus, non ſunt ſatisfactiones coram hominibus tantùm, ſed etiam coram Deo: neq; ſolùm in remediũ contra futura, ſed etiam in vindictam & compenſationem præteritorum exiguntur.

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 37. loquens de Pœnitentia Adami: *Timor*, inquit, *Domini initium intelligētia, intellectus verò tranſgreſſionis fecit Pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem ſuam Deus. Etenim per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuam Pœnitentiam, foliis ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & aliis foliis multis, quæ minus corpus eius vexare potuiſſent, condignum tamen inobedientia amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum.* & infrà ponit verba ipſius Adami: *Quoniam*, inquit, *eam, quam habui à Spiritu ſanctitatis ſtolam amiſi per inobedientiam: & nunc cognoſco, quoniam ſim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præſtat, mordet autem, & pungit corpus. Et hoc ſemper habuiſſet indumentum, humilians ſemetipſum, niſi Dominus, qui eſt miſericors, tunicas pelliceas pro foliis ficulneis induiſſet eos.* Ex hoc teſtimonio diſcimus, fructum Pœnitentiæ dignum, non eſſe ſolùm vt Aduerſarij volunt, nouam obedientiam mandatorum; non enim Deus mandauerat, vt Adam indumento illo tam aſpero vteretur: ſed eſſe pœnam ſponte ſuſceptam, quæ dolore corpus afficiat, & voluptatem ex peccato perceptam ea ratione compenſet. Quocirca rectè Irenæus indumentum illud Adami vocat condignum inobedientiæ amictum. Inobedientia enim ex ſuperbia nata fuerat, & idcirco iuſtum, & cõdignum erat, vt humilitate compenſaretur: amictus autem ille, non ſolùm carnem punctionibus affligebat, vt ob delectationem illicitam Domino ſatisfieret, ſed etiam vilitate ad cor humiliandum valebat, vt ſuperbiam, & inobedientiam compenſaret. Atq; hinc videtur poſteà factum, vt pœnitentes ſacco, ſiue cilicio communiter vterentur. Idem lib. 4. c. 26. in fine: *Docebat*, inquit, *vt facerent præcepta, quæ ab initio præcepit Deus, & vt veterem cupiditatem per opera bona ſoluerent, & ſequerentur Chriſtum. Quoniam autem ea, quæ poſſidentur, pauperibus diuiſa, ſolutionem faciunt præteritæ cupiditatis, Zachæus facit manifeſtum: Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus.*

que eum Hieruſalem in regnum ſuum. De Ieiunio habemus exemplum Dauidis, vt cetera prætermittam, 2. Reg. 12. item præceptum, & promiſſionem: Ioëlis 2. De Eleemoſyna inſigne exſtat exemplum Tobiæ 1. præceptum, & promiſſio, Luc. 11. *Date Eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.*

RVRSVM hæc tria commendantur ab Angelo, Tobiæ 12. *Bona eſt Oratio cum Ieiunio, & Eleemoſyna.* & regulas eorundem trium operum explicat Dominus Matth. 6.

De cinere, & cilicio, quæ ad Ieiunium reducuntur, exſtant exempla in diuinis literis, vt Niniuitarum, Ionæ 3. Dauidis, ac ſeniorum Iſraël, 1. Paral. 21. Idem imperatur Hierem. 4. Ioëlis 1. & alibi. Idem confirmat ipſe Dominus, Matth. 11. Deniq; HIERONYMVS in comment. ad 3. cap. Ionæ: *Saccus,* inquit, *& ieiunium, arma ſunt pœnitentiæ.*

De flagellatione, ac percuſſione ſui ipſius, quod genus pœnitentiæ præter cetera damnant Aduerſarij, habemus exemplum Apoſtoli Pauli, 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* quo loco verbum Græcum ὑπωπιάζω (vt Theophylactus notat) ſignificat; vſque ad liuorem contundere. Et quamuis Apoſtolus ſimilitudinem ducat ab iis, qui in ſtadio pugnant, ac dicere velit, eo ſe modo corpus ſuum malè accipere, ac ſubiicere, quemadmodum athletæ, cùm in ſtadio aduerſarium ſuum pugnis, ac cæſtibus ad liuorem vſque contundunt: tamen omninò probabile eſt, Paulum etiam propriè corpus ſuum verberibus affeciſſe; tùm quòd vox Græca id ſignificet, tùm quòd hoc genus pœnæ etiam veteribus fuerit vſitatum. Nam Luc. 18. Publicanus pœnitens percutiebat pectus ſuum: & S. HIERONYMVS poſtquam dixerat in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis: *Horrebant ſacco membra deformia.* &: *Nuda humo vix oſſa hærentia colliděbam.* &: *Repugnantem carnem, hebdomadarum inedia ſubiugabam.* ſubiungit: *Memini me clamantem, diem crebrò iunxiſſe cum nocte, nec priùs à pectoris ceſſâſſe verberibus, quàm rediret Domino increpante tranquillitas.*

IAM verò hæc ipſa opera, quatenus quoad certum modum in particulari, diuinitùs mandata non ſunt, ac per hoc indebita dici poſſunt; grata eſſe Deo, & ſancta, atque vtilia, demonſtratum eſt à nobis in 2. lib. de Monachis, vbi de Cõſiliis Euangelicis, & Operibus ſupererogationis diſputauimus.

Ac

Ac præter alia, inſigne teſtimonium habemus in libro Num. cap. 30. vbi Deus approbat, & ſibi reddi iubet, vota ſponte facta de ieiuniis, aut alia quauis corporis afflictione. Atqui Deus nuſquam imperauerat, non ſolùm in ſpecie aliqua certa vota, ſed ne in genere quidem vlla vota: & tamen vota ſponte facta Deo grata eſſe, perſpicuum eſt, tum ex eo, quòd iubet ſibi reddi, tum ex illa Prophetæ cohortatione: *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* Pſal. 75. Falſum igitur eſt quod Aduerſarij paſſim ſcribunt; opera indebita, ſiue non imperata diuinitùs, minimè Deo placere.

Inſigne QVOQVE eſt exemplum S. Ioannis Baptiſtæ, cuius veſtis, pili camelorum erant; cibus, locuſtæ; lectus, humus; domus, deſertum. Matth. 3. Luc. 3. & Marc. 1. NEQVE poterunt Aduerſarij in Scripturis oſtẽdere, vbi Deus tantam vitæ aſperitatem imperauerit; vt omninò fateri cogamur, eiuſmodi labores ſponte ſuſceptos fuiſſe, atq; ad opera ſupererogationis pertinuiſſe. NEQVE illud dici poteſt; reſipiſcentiam, ac vitæ nouitatem eos labores poſtulâſſe. Nam nec S. Ioannes vnquam à Deo alienus fuerat, vt conuerſione, & reſipiſcentia, ac vitæ nouitate indigeret: neq; conuerſio, ac vitæ nouitas, ex ſententia præcipuè Aduerſariorum, tantam ſeueritatem requirit. Ioannes igitur quia pœnitentiam prædicaturus venerat; vt eam non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo prædicaret; *Elegit*, vt ſcribit CHRYSOSTOMVS, homil. 10. in Matthæum, *veſtem, & victum, ac reliquam vitam compunctioni, & pœnitentiæ accommodatam.* & placuiſſe Deo eiuſmodi vitam, teſtis eſt Chriſtus ipſe, qui Ioannem Matth. 11. & Luc. 7. mirificè laudauit.

HVC etiam pertinet Annæ illius exemplum, quæ, vt Lucas ſcribit, cap. 2. *Non recedebat à templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens, die ac nocte.* Nam à templo non recedere, & perpetuò ieiunare, & orare, non erat in lege Domini vſquam imperatum: & tamen hæc opera indebita, & ſupererogationis, fuiſſe cultum Deo gratum, ex verbis Euangelij ſatis apertè colligitur. Neq; enim Euangeliſta in laudibus eius mulieris poſuiſſet, aſſidua illa ieiunia, & preces, & in templo commorationem; neque dixiſſet, illam Deo ſeruiſſe ieiuniis, & orationibus, nocte ac die; niſi opera illa cultum Dei eſſe credidiſſet. OMITTO alia plurima, quæ & per ſe obuia ſunt, & à nobis alibi annotata.

PORRO veteres Patres, afflictiones iſtas carnis non imperatas

peratas in particulari, ſed ſponte aſſumptas, apertiſſimè laudant, & ad cultum Dei pertinere dicunt.

TERTVLLIANVS in lib. de reſurrectione carnis; ſeras & aridas eſcas, & reliquam corporis afflictionem, ſacrificia eſſe Deo grata, ſcribit. Gregorius NAZIANZENVS in epiſt. ad Hellenium, ſcribens de quibuſdam ſanctis viris, qui aut nunquam homines videbant, aut totos viginti dies ſine cibo tranſigebant, aut integro anno in oratione ſtabant: quæ certè opera non ſunt diuinitùs imperata: *Talis*, inquit, *eſt Chriſti pars, talis paſſionum Chriſti fructus, quem ipſe è terra ad Patrem defert; religionis, inquam, Chriſtianæ columen, populi decus, mundi fundamentum, cum cæleſtibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans.* AVGVSTINVS homil. 29. in lib. 50. homiliarum, eleemoſynarum largitionem, ſacrificium vocat. Idem, ſiue quicunque fuit auctor, in lib. de dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. 68. *Pro amore caſtigandi corporis, abſtinentibus à vino vel carnibus, nihil credere meriti accreſcere; nõ hoc Chriſtiani, ſed Iouiniani eſt.* At profectò à carnibus, & vino abſtinere, non eſt diuinitùs imperatum. Leo ſerm. 2. de ieiunio decimi menſis: *Pro conſummata*, inquit, *perceptione omnium fructuũ digniſſimè largitorum, eorum Deo continentiæ libamen offertur.* quo loco S. Pontifex, ſacrificiũ, ac per hoc, cultum Dei, ieiunium illud appellat, quod certum eſt non eſſe à Deo Chriſtianis impoſitum. DENIQVE, pleni ſunt libri Patrum eiuſmodi teſtimoniis.

POSTREMO, accedit etiam ratio. Nam ſi Deo placent opera, quæ ipſe neque in genere, neque in ſpecie imperauit, modò cum debitis circumſtantiis fiant, vt paulò antè oſtendimus de votis; quantò magis certum erit, placere Deo, quę ipſe ſaltem in genere imperauit, qualia ſunt, Oratio, Ieiunium, & Eleemoſyna, & quæ ad iſta reuocantur? ARGVMENTA Philippi ſoluta ſunt capite ſuperiore.

CAPVT VII.

Poſſe hominem iuſtificatum verè Deo ſatisfacere pro reatu pœnæ temporalis.

VLTIMA reſtat quæſtio, Vtrum opera quæ fiunt ad redimendam pœnam temporalem, cuius reatũ ſæpè manere oſtẽdimus poſt culpam dimiſſam, verè

verè ſatisfactoria dici poſſint. Aduerſarij ſiquidem etiamſi cogantur admittere (vt iam diſputauimus) manere interdum reatum pœnæ temporalis poſt culpam remiſſam; & pœnis ſponte aſſumptis præueniri manum Dei, & flagella diuina auerti, ac denique Ieiunium, Orationem, & Eleemoſynam eſſe opera laborioſa, ac Deo grata: tamen nullo modo adduci poſſunt, vt fateantur, per hæc opera ſatisfieri Deo, aut pœnas debitas compenſari; vix etiam nomē ipſum Satisfactionis ferunt.

Lutherus in aſſert. artic. 5. *Vehementer*, inquit, *odi, & ſublatum vellem hoc vocabulum*, SATISFACTIO, *quod non modò in Scripturis non inuenitur, ſed & periculoſum habet ſenſum, quaſi Deo quiſquam poſſit pro vllo peccato ſatisfacere, cùm gratis ille ignoſcat omnia.*

Philippus in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ, art. de Confeſſ. & Satisfactione: *Sed tamen*, inquit, *fatentur Aduerſarij, quòd Satisfactiones non proſint ad remiſſionem culpæ: verùm fingunt Satisfactiones prodeſſe ad redimendas pœnas, ſeu Purgatorij, ſeu alias.* Et infrà: *Hæc tota res eſt commentitia, recens conficta, ſine auctoritate Scripturæ, & veterum ſcriptorum Eccleſiaſticorum.* Et infrà: *Scholaſtici viderunt in Eccleſia eſſe Satisfactiones, ſed non animaduertebant, illa ſpectacula inſtituta eſſe, tum exempli cauſſa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Eccleſia. In ſumma, nō viderunt eſſe diſciplinam, & rem prorſus politicam: ideò ſuperſtitiosè finxerunt, eas non ad diſciplinam coram Eccleſia, ſed ad placandum Deum valere.*

Ioan. Caluinus, lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 39. loquens de Satisfactionibus, quæ leguntur apud veteres: *Vocârunt*, inquit, *vt plurimùm Satisfactionem; non compenſationē, quæ Deo redderetur, ſed publicam teſtificationem, qua qui Excommunicatione mulctati fuerant, cùm in communionem recipi vellent, Eccleſiam reddebant de ſua pœnitentia certiorem: indicebantur enim illis pœnitentibus certa ieiunia, & alia, quibus ſe prioris vitæ verè, & ex animo pertæſos eſſe approbarent, vel potiùs priorum memoriam obliterarent; atq; ita dicebantur, non Deo, ſed Eccleſiæ ſatisfacere.* Hæc ille, qui his verbis ſatis oſtendit, ſe non admittere Satisfactionem, qua Deo ſatisfiat; & in ſuperioribus explicauerat, ſe non ſolùm Satisfactionem quoad culpam, ſed neque etiam quoad pœnam, vllo modo admittere; cuius argumenta paulò infrà diſſoluemus.

Marti-

Martinus etiam Kemnitius loco ſæpiùs notato, ac præcipuè, pag. 1087. id præcipuè in Tridentino Concilio reprehendit, quod exigat Satisfactionem in reconciliatione, quę fit poſt Baptiſmum: *Ita*, inquit, *Concilium ſententiam ſuam explicat: Eos qui ante Baptiſmum deliquerunt, dicit ingratiam à Deo recipi ſine propriis ſatisfactionibus, propter meritum & ſatisfactionem Chriſti: qui verò poſt Baptiſmum lapſi ſunt, illis ait diuinam clementiam non dimittere peccata abſq; vlla propria ipſorum ſatisfactione, quam pro peccatis ipſi exoluant. Hoc Lector bene notet, &c.*

Nos igitur Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. can. 13. & Eccleſiæ totius ſententiam ſequentes, probare aggrediemur, per opera illa pœnalia, de quibus hactenus loquuti ſumus, verè ac propriè Domino ſatisfieri pro reatu pœnæ, qui poſt culpam dimiſſam remanet expiandus.

Illvd tamen anteà præmittendum putamus, quod & initio libri huius attigimus, nos hoc loco de Satisfactione illa, verba facere, quæ (vt noſtri loquuntur) ex cõdigno quidem pœnam temporalem expiet, non tamen ex rigore iuſtitiæ. Satisfactio enim ex rigore iuſtitiæ, duo requirit: vt ſatisfiat ex propriis; & ad æqualitatem, nulla videlicet præueniente, aut intercedente gratia eius, cui debetur Satisfactio. Nos autem neque aliquid habemus, quod Dei non ſit, neque poſſumus vllo genere honoris adæquare iniuriam, quam Deo fecimus: cùm iniuriæ menſura æſtimetur ex dignitate Dei, quæ infinita eſt; menſura honoris, quem illi impendimus, æſtimetur ex dignitate noſtra, quæ eſt finita ac perexigua. Nihilominùs tamen accedente gratia Dei, eaque multiplici, verè poſſumus aliquo modo ex propriis, & ad æqualitatem, ac per hoc iuſtè, & ex condigno ſatisfacere.

Primvm enim accedit gratia iuſtificationis, per quam efficimur filij Dei, membra Chriſti, habitacula Spiritus ſancti: & hac ratione, opera noſtra, vt à Spiritu Chriſti in nobis habitante procedunt, quandam habent infinitatem, ac per hoc etiam quandam ęqualitatem cum iniuria, qua Deũ peccando affeceramus.

Accedit rvrsvs alia gratia, dum Deus, qui noſtra omnia ſibi iure vendicare poſſet; non omnia, quæ facere poſſumus, imperat, ſed certa quædam opera duntaxat: alia verò permulta, non imperat, ſed ſuadet, atque ad ea facienda horta-

hortatur, vt lib. 2. de Monachis copioſè oſtendimus. Ex qua Dei benignitate illud conſequitur, vt habeamus opera propria, & indebita, quibus pro iniuria ſatisfaciamus: quanquam ea eſt benignitas Dei, vt etiam quæ munera ipſius ſunt, noſtra eſſe merita patiatur; & quæ de manu eius accepimus, ſibi donari libenter admittat.

Accedit PRAETEREA alia gratia. Nam Deus cùm nos ad amicitiam ſuam per reconciliationem iterum recipit; à pœna, cuius debitores eramus, æternitatem aufert, ac de æterna temporalem facit. Ita igitur intelligimus, per noſtra opera Domino ſatisfieri, non ex rigore iuſtitiæ, ſed gratia ipſius eaq; multiplici præcedente, & comitante, atq; id nobis donante, vt habeamus, vnde ex propriis, & ad æqualitatem pro pœna temporali ſatisfacere valeamus.

HAC explicatione præmiſſa, probanda eſt veritas, PRIMVM teſtimoniis Scripturarum. DEINDE, traditione veteris Eccleſiæ.

CAPVT OCTAVVM.

Ex Scripturis probatur, Deo ſatisfieri poſſe pro pœna temporali, culpa dimiſſa.

PRIMVM igitur Scripturæ teſtimonium eſſe poteſt, quod habetur Iſa. c. 1. vbi Dominus promittit remiſſionem plenam, ac perfectam pecatorũ, quaſi præmium quoddam, iis qui non tantùm lauerint ac mundauerint ſe per contritionem, ſed etiam in bonis operibus miſericordiæ ſe exercuerint. Sed de hoc loco plura dicemus cap. 15. in ſolutione tertij argumenti Ioannis Caluini.

ALTERVM teſtimonium habetur Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* & Prouerb. 16. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.* Hìc enim habemus vocem Redemptionis, quæ æquiualet voci Satisfactionis, quam Lutherus in diuinis literis inueniri negabat. Certè enim non minùs ad iuſtitiam pertinet Redemptio, quàm Satisfactio: & ſi abſurdum eſſet dicere, noſtris operibus ſatisfieri pro peccatis; multò eſſet abſurdius dicere, noſtris operibus redimi peccata: quemadmodum ipſi etiam Hæretici grauiùs ferunt, ſi dici velimus aliqua ex parte redemptores, quã ſatisfactores.

Cùm

Cùm igitur Scriptura non vno in loco diſertis verbis tradat, noſtris operibus redimi peccata, profectò non abhorret ab vſu Scripturæ quod nos dicimus, noſtris operibus ſatisfieri pro peccatis. Quemadmodum autem refellatur Caluini expoſitio, cap. 3. oſtendimus.

SED fortaſſe obiiciet aliquis, non dixiſſe Danielem, Pœnas tibi debitas eleemoſynis redime, ſed, *Peccata tua eleemoſynis redime*, proinde loquutum eſſe de redemptione culpæ; quam nos ipſi fatemur, non eſſe veram & propriam redemptionem.

RESPONDEO, in ſacris literis nomen peccati ſæpenumerò accipi pro pœna, ſiue pœnæ reatu: vt Gen. 43. *Niſi reduxero puerum, ero peccati reus in te omni tempore.* Deuter. 5. *Reddens iniquitatem patrum in filios.* 3. Reg. 1. *Erimus ego, & filius meus Salomon peccatores.* Et hoc modo accipi poteſt illud quod adduximus ex Prouerbiis: *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.*

Locus autem Danielis duobus modis exponi ſolet. VNO modo vt per peccatum intelligatur culpa, ſiue inimicitia cum Deo: & tunc ſignificatur illis verbis, poſſe hominem pœnitentem per eleemoſynas placare Deum ex congruo, atq; ab eo gratiam reconciliationis impetrare. Ex qua interpretatione id ſequitur, vt ſi opera hominis nondum iuſtificati, tamen cum auxilio Dei ſpeciali facta tantùm valent ad reconciliationem, vt ex congruo dicantur redimere culpam: multò magis opera hominis iuſti, ex Spiritu inhabitante facta, tantùm valeant ad expiandam pœnã temporalem, vt ex condigno dicantur redimere pœnam.

ALIO modo exponuntur à nonnullis ea verba, vt per peccatum ſola pœna intelligatur. Sed quia Nabuchodonoſor impius erat, & non ſolùm pœnæ, ſed etiam culpæ remiſſione indigebat, idcircò auctores illi volunt, ſententiã Danielis eſſe hiulcam, ac ſubintelligi alia verba, quibus ad agendã pœnitentiam, & quærendam reconciliationem Daniel Regem ſit cohortatus, ac tùm demùm addiderit de expianda pœna: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Ceterùm plenus commentarius erit, ſi verba Danielis intelligamus de perfecta remiſſione peccati quoad culpam & pœnam; ita vt cohortatio ſit ad magnas & frequentes eleemoſynas, quibus primùm diſponatur Rex ad reconciliationem, deinde etiam pœnam ex condigno redimat: quemadmodum intelligendus

gendus eſſe videtur locus ille Luc. 11. *Date eleemoſynã, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Ad quem modum etiam loquitur S. Cyprianus in ſerm. de lapſis, vbi opera pœnitentiæ requirit, quibus primùm venia peccatorum impetretur, deinde etiam corona gloriæ acquiratur.

TERTIVM teſtimonium poſitum eſt in illis verbis Præcurſoris: *Facite fructus dignos pœnitentiæ,* Luc. 3. quod teſtimonium Aduerſarij non rectè exponunt de nouitate vitæ, & obſeruatione legis diuinæ. Nam facere fructum dignum pœnitentiæ, eſt operari eo modo, quo decet eum qui pœnitentiam profitetur; qui autem pœnitentiam profitetur quòd aliquem læſerit, non ſolùm ceſſat à lædendo, nec ſolùm cauet in futurum ne quid in eum committat, ſed etiam damnum reſarcit, compenſat iniuriam, malè facta corrigit, & emendat.

ATQVE in hunc modum locum iſtum veteres expoſuerunt. S. GREGORIVS homilia 20. in Euangelia: *Aliud,* inquit, *eſt, fructum facere Pœnitentiæ, aliud, dignum Pœnitentiæ fructum facere. Vt enim de dignis pœnitentiæ fructibus loquamur, ſciendum eſt, quòd quiſquis illicita non commiſit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur, ſicq; opera pietatis faciat, vt tamen ſi voluerit, ea quæ mundi ſunt non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpam, vel fortaſſis, quod grauius eſt, in adulterium lapſus eſt, tantò à ſe licita debet abſcindere, quantò ſe meminit & illicita perpetráſſe.* Vide eundem lib. 6. cap. 2. in primum Regum, vbi cùm tria ad Pœnitentiam requirat, mentis conuerſionem, oris confeſſionem, & peccati vindictam; hoc tertium, ex teſtimonio à nobis allato de dignis Pœnitentiæ fructibus confirmat.

BEDA lib. 1. in Luc. c. 2. repetit verba Gregorij iam citata. Idem etiam Beda in Pſal. 4. *Sacrificate,* inquit, *ſacrificium iuſtitiæ, quaſi dicat: Ita dico, vt iraſcamini præteritis peccatis, vt ſacrificetis ſacrificium, id eſt, mortificetis propria vitia veſtra, faciendo dignos fructus Pœnitentiæ, tantùm ſcilicet pro ſingulis vos affligentes, quantum digna expetit Pœnitentia, quod erit ſacrificium iuſtitiæ.*

Petrus DAMIANI in ſerm. 2. de S. Andrea: *Ne tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti, leuior Pœnitentia à manſueto, vel à diſſimulante dictatur, cùm in Purgatoriis ignibus perficiendum ſit, quidquid hic minus feceris; quia dignos Pœnitentiæ fructus quærit Altiſſimus.*

Chriſtianus DRVTHMARVS in cap. 3. Matt. *Fructũ,* inquit, *dignum Pœnitentiæ facere, eſt præterita mala fletibus punire, & bona è contrario agere, & malè cõmiſſa eleemoſynis redimere.*

ISICHIVS lib. 4. in Leuiticum, cap. 14. *Hæc,* inquit, *opera neceſſaria habet, quæ virtutibus, & actionis ſtudio valeant delere peccata: propter quod Ioannes Baptiſta populo Iudæorum dicebat, Facite fructum dignum Pœnitentiæ.* & paulò infrà, explicans quæ ſint iſta opera, ſeu fructus Pœnitentiæ, dicit eſſe Orationem, intentam Eleemoſynam, vigilias, ſaccum, ieiunium, lachrymas.

S. Ioannes CHYSOSTOMVS homil. 10. in Matthæum, exponens hunc ipſum locum: *Facite,* inquit, *fructus dignos Pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus? ſi vtique peccatis aduerſa faciamus: Verbi gratia, aliena rapuiſti? incipe donare iam propria; longo es tempore fornicatus? à legitimo quoq; vſu ſuſpendere coniugij, ac perpetuam continentiam ſæpius paucorum dierum caſtitate meditare; iniuriam, vel opere cuiquam, vel ſermone feciſti? refer benedictionis verba conuicijs; & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende: neq; enim vulnerato ſufficit ad ſalutem, tantummodò ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicijs anteà, & temulentia diffluebas? ieiunio, & aquæ potu vtrumq; compenſa.*

PACIANVS in epiſt. 3. ad Simpronianum: *Vides,* inquit, *in ſarmentis fructum requiri, id eſt, bona opera Pœnitentiæ, ſicut Ioannes ait, Facite fructum dignum Pœnitentiæ. Vides ſarmenta purgari: quæ ſunt detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, vitæ labores, qui actus propriè pœnitentium ſunt.*

Hi certè Patres non ſolùm vitæ nouitatem, & legis obedientiam requirunt, vt digni fructus Pœnitentiæ cenſeantur, ſed etiam vt à licitis nos abſtineamus, vt opera faciamus quæ valeant delere peccata, vt malè facta laborioſis operibus puniamus, vt ſcelera bonis operibus redimamus, vt vitiorum plagas abſtinentiæ medicina curemus, vt crapulam & ebrietatem (vt Chryſoſtomus loquitur) aquæ potu, ac ieiunio compenſemus. Denique Pacianus, detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, & vitæ labores, id eſt, ieiunia, fletus, eleemoſynas profuſas, & ceteras vitæ aſperitates, quas alioqui nulla lex imperat, fructus dignos pœnitentiæ eſſe definit. Digni autem fructus, rectè dici non

poſſent,

poſſent, niſi re vera ſufficerent ad iniuriam compenſandam, ſi non ad æqualitatem quantitatis, ſaltem ad æqualitatem proportionis, & iuxta acceptationem eius qui fuerat læſus.

QVARTVM teſtimonium habetur 2. Corinth. 7. vbi B. Paulus inter alios bonos fructus ſanctæ triſtitiæ, quæ Pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur, ponit vindictam. Neque multum refert an Apoſtolus loquatur de vindicta, quam is, qui Pœnitentiam agit, de ſeipſo ſumit, an de ea, quæ iniungitur ab alio: ſatis enim nobis eſt, probari ab Apoſtolo pœnas, quę vindictæ nomine inueniuntur in Pœnitentia. Vindicta enim ad præteritum reſpicit, & ad iuſtitiam pertinet, neq; aliud eſt, niſi id quod nos dicimus Satisfactionem: ideò enim ſumit vnuſquiſq; de peccatis ſuis pro amore Dei vindictam, vel à Sacerdote iniunctam, libenter admittit, vt iniuriam Deo factam ea ratione compenſet.

ET quamuis Caluinus, vt ſuprà notauimus, multis in locis neget, vllam pœnam pro peccatis noſtris exigi à nobis; tamen lib. 3. Inſtit. cap. 3. §. 15. hunc locũ Apoſtoli tractans, ita loquitur: *Poſtrema eſt vindicta: quo enim ſeueriores in nos ſumus, & acriore cenſura quæſtionem habemus de peccatis noſtris, eo ſperare debemus magis propitium, ac miſericordem Deum. Et certè fieri non poteſt, quin anima diuini Iudicij horrore perculſa, partes vltionis in exigenda de ſe pœna occupet.* Quo loco apertè concedit, Apoſtolum Paulum loqui de pœna, quæ vindictæ nomine à pœnitente ſuſcipitur.

QVINTVM teſtimonium colligitur ex Leuitico, cap. 4. 5. & 6. vbi ſacrificia diuerſi precij, pro æſtimatione ac menſura delicti imperantur. Fuiſſe autem ea ſacrificia compenſationem, ac ſatisfactionem pro reatu pœnæ temporalis expiando, probabitur cap. 15. in reſponſione ad argumenta Caluini, in ſolutione 5. argumenti.

HVC adferri poſſent illa omnia Scripturæ loca, quæ docent, opera hominum iuſtorum, meritoria eſſe vitæ æternę. Nam ſi opera iuſtorum eam vim habent, vt vitam æternam verè, & propriè mereantur: nullo modo negari poteſt, quin etiam efficacia eſſe poſſint ad ſatisfaciendum pro reatu pœnæ temporalis; ſiquidem longè maius eſt gloria æterna, quam pœnę temporalis remiſſio. Certè inter homines, ſi quis Regem ſuum iniuria affeciſſet, ac deinde in amicitiam reſtitutus, ita ſe gereret, vt merito operũ ſuorũ in ſocietatẽ

& ſi pœna illa mortis violentæ, expiatio fuit peccati; ad eundem modum ceteræ pœnæ, quæ poſt peccatum exiguntur a pœnitentibus, non ſunt ſatisfactiones coram hominibus tantùm, ſed etiam coram Deo: neq; ſolùm in remediū contra futura, ſed etiam in vindictam & compenſationem præteritorum exiguntur.

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 37. loquens de Pœnitentia Adami: *Timor*, inquit, *Domini initium intelligentia, intellectus verò tranſgreſſionis fecit Pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem ſuam Deus. Etenim per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuam Pœnitentiam, foliis ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & aliis foliis multis, quæ minus corpus eius vexare potuiſſent, condignum tamen inobedientia amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum.* & infrà ponit verba ipſius Adami: *Quoniam*, inquit, *eam, quam habui à Spiritu ſanctitatis ſtolam amiſi per inobedientiam: & nunc cognoſco, quoniam ſim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præſtat, mordet autem, & pungit corpus. Et hoc ſemper habuiſſet indumentum, humilians ſemetipſum, niſi Dominus, qui eſt miſericors, tunicas pelliceas pro foliis ficulneis induiſſet eos.* Ex hoc teſtimonio diſcimus, fructum Pœnitentiæ dignum, non eſſe ſolùm vt Aduerſarij volunt, nouam obedientiam mandatorum; non enim Deus mandauerat, vt Adam indumento illo tam aſpero vteretur: ſed eſſe pœnam ſponte ſuſceptam, quæ dolore corpus afficiat, & voluptatem ex peccato perceptam ea ratione compenſet. Quocirca rectè Irenæus indumentum illud Adami vocat condignum inobedientiæ amictum. Inobedientia enim ex ſuperbia nata fuerat, & idcirco iuſtum, & cōdignum erat, vt humilitate compenſaretur: amictus autem ille, non ſolùm carnem punctionibus affligebat, vt ob delectationem illicitam Domino ſatisfieret, ſed etiam vilitate ad cor humiliandum valebat, vt ſuperbiam, & inobedientiam compenſaret. Atq; hinc videtur poſteà factum, vt pœnitentes ſacco, ſiue cilicio communiter vterentur. Idem lib. 4. c. 26. in fine: *Docebat*, inquit, *vt facerent præcepta, quæ ab initio præcepit Deus, & vt veterem cupiditatem per opera bona ſoluerent, & ſequerentur Chriſtum. Quoniam autem ea, quæ poſſidentur, pauperibus diuiſa, ſolutionem faciunt præteritæ cupiditatis, Zachæus facit manifeſtum: Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus.*

abluamus. Loquitur in Scripturis Spiritus ſanctus, & dicit: Eleemoſynis & fide delicta purgantur: non vtiq; illa delicta, quæ fuerant antè contracta; nam illa Christi ſanguine & ſatisfactione purgantur. Ex hoc teſtimonio apertiſſimè diſcimus, diſcrimen inter Baptiſmum, & Sacramentum Pœnitentiæ, quod Aduerſarij perſpicere nunquam potuerunt. Nam ante Baptiſmum non exigitur Satisfactio, cùm Chriſti ſanguine per Baptiſmum pleniſſimè applicato, purgentur peccata omnia, non ſolùm quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam alterius vitæ, tum æternam, tum temporariam: poſt Baptiſmum autem neceſſaria Satisfactio eſt, quoniam (vt ſuprà oſtendimus) per Abſolutionem Sacerdotalem remittitur quidem culpa, & pœna æterna, ſed non tota pœna temporalis alterius vitæ. Idem Cyprianus in ſerm. de lapſis: *Dominus,* inquit, *orandus eſt, Dominus noſtra Satisfactione placandus.* & infra, in vltimis verbis, poſteaquam dixerat: *Orare oportet impenſius, & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis, ac noctes fletibus ducere, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari, &c.* ita ſubiungit: *Qui ſic Deo ſatisfecerit, qui Pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit; exauditus & adiutus à Domino, quam contriſtauerat nuper, lætam faciet Eccleſiam: nec iam ſolam Dei veniam merebitur, ſed coronam.*

Poſt annũ Domini CCC. S. ANTONIVS Magnus in epiſt. 1. extrema, dicit Deum aſpicere ad ieiunia plurima, vigilias, meditationes aſſiduas, preces largas, abdicationem rerũ huius mundi, & ceteros labores pœnitentium, & ſic corũ miſereri.

LACTANTIVS lib 4. de vera ſapientia, cap. 17. *Volens,* inquit, *vitæ, ac ſaluti noſtræ pro æterna ſua pietate conſulere, Pœnitentiam nobis in illa circumciſione propoſuit, vt ſi cor nudauerimus, id eſt, ſi peccata noſtra confeſſi, ſatis Deo fecerimus, veniam conſequamur.* Idem lib. 5. de Iuſtitia, cap. 13. *Deo,* inquit, *ſatisfacere licet.* & lib. 6. de vero cultu, cap. 13. *Circumſpice,* inquit, *conſcientiam tuam, & quantum potes, medere vulneribus: nec tamen quia peccata largitione tolluntur, dari tibi licentiam peccandi putes. Abolentur enim, ſi Deo largiare, quia peccaueras: nam ſi fiducia largiendi preces non abolentur. Deus enim purgari homines à peccatis maximè cupit; ideoq; agere Pœnitentiam iubet.* His verbis Lactant. Cyprianum, vt videtur, ſequutus, hortatur pœnitentes ad eleemoſynarum largitionem: ac dicit peccata tolli, & aboleri per eleemoſynas, ſi ho-

minem pœniteat peccaſſe; & ideò quia peccauit, nimirum vt ſatisfaciat Deo, eleemoſynas largiatur: non tolli autem nec aboleri, ſi fiducia largiendi homines peccent, id eſt, ſi eleemoſynas largiantur, vt liberiùs peccent. Eodem lib. cap. 24. idem auctor: *Poteſt*, inquit, *reduci, & liberari, ſi eum pæniteat actorum, & ad meliora conuerſus, ſatisfaciat Deo.*

S. HILARIVS in Pſal. 118. exponens verſiculum vltimũ literæ PHE: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Conſcius*, inquit, *peccatorum veterum, vt hiſtoria ipſa docetur, licet toto corde ſe direxerit, tamen quia & peccati ſui dolorem antè re ipſa ſcripſerit, tunc cùm Nathan Propheta arguente, crimen ſuum recognouit, & fleuit: nunc quoq; non deſinit veræ Pænitentiæ lachrymis, facti veteris crimen abluere.* Et infrà: *Hæc Pænitentiæ vox eſt, lachrymis orare, lachrymis ingemiſcere, & per hanc confidentiam dicere; Lauabo per ſingulas noctes lectum meum. Hæc venia peccati eſt, fonte fletuum flere, & largo lachrymarum imbre madefieri.* Ex hoc teſtimonio habemus, Dauidem poſt perfectam conuerſionem, & indulgentiam culpæ adeptam, lachrymis peccatum olim commiſſum abluiſſe, quia videlicet intelligebat, poſt culpam remiſſam, reatũ pœnæ remanſiſſe; qui Satisfactione purgandus eſſet: habemus etiam, veniam peccati eſſe, fonte fletuum flere, id eſt, copioſis lachrymis veniam ſine dubio obtineri. Idem can. 4. in Matt. non procul à fine: *Quia charitas*, inquit, *plurimum peccatorum tegit, & errorum noſtrorum ambitioſa ad Deum patrona eſt; nouiſſimum pænæ quadrantem ſoluemus, niſi precio ipſius aliquantorum criminum culpa redimamur.* Vide quàm perſpicuè magnus hic Doctor operibus charitatis redimi dicat eam pœnam, quam pro culpa debebamus.

S. BASILIVS in Pſal. 29. exponens verſiculum illum: *Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi. Sed*, inquit, *& lamentantur nobis Prophetæ, ad luctum nos prouocantes, vt ſimul ad confeſſionem, & cognitionem peccatorum noſtrorum delati, ex Propheticis ſermonibus, noſtrum lugeamus exitium, laboribus multis, & ærumnis noſtram carnem affligendo. Ei ſanè qui talis eſt, lugubris veſtis diſrumpitur, quam ſibi circumpoſuerat, ſuum lugens peccatum: huic tandem circumponitur amictus lætitiæ, & pallium ſalutis, &c.* Hoc loco ſatis apertè Magnus Baſil. docet, laborib. & ęrumnis quib. affligitur caro, acquiri lętitiã indulgentię, ac ſalutis. Idem etiam in oratione ſu-

ne ſuper illa verba: *Attende tibi. Attende*, inquit, *tibi, vt pro delicti proportione, hinc quoque mutueris ex admota tibi medela, valetudinis inſtaurandæ ſubſidium. Magnum eſt, & graue peccatum? multa opus habes confeſſione, lachrymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indiuulſo, & continenti ieiunio. Leuis eſt, nec intoleranda offenſio? huic quoque exæquetur Pœnitentia.* Hîc verò apertiſſimè agnoſcit Baſilius, Satisfactionem condignam eſſe debere, & eam proportionem cum peccato exigere, vt verè per eam offenſio compenſetur.

S. Ambrosivs in epiſt. 82. ad Eccleſiam Vercellenſem: *Quæ nobis*, inquit, *ſalus eſſe poteſt, niſi ieiunio eluerimus peccata noſtra?* Idem lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Vtrumque*, inquit, *beatũ dixit, & cuius iniquitas remittitur per lauacrũ, & cuius peccatum tegitur operibus bonis; qui enim agit Pœnitentiam, non ſolùm diluere lachrymis debet peccatum ſuum, ſed etiam emendatioribus factis operire, & tegere delicta ſuperiora, vt non ei imputetur peccatum.* Idem ad Virginem lapſam, cap. 8. *Grandi plagæ*, inquit, *alta, & prolixa opus eſt medicina: grande ſcelus, grandem neceſſariam habet ſatisfactionem.* Idem in lib. de Helia & ieiunio, cap. 20. *Habemus*, inquit, *plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es, peccatis tuis venundatus es: redime te operibus tuis, redime te pecunia tua.*

S. Gregorius Nazianzenvs in oratione de pauperum amore, propè extrema: *Miſericordia*, inquit, *& fide peccata purgantur. Ergo miſeratione purgemur, animique labes & inquinamenta, egregia illa herba detergamus ac dealbemus, alij vt lana, alij vt nix, pro miſericordiæ videlicet proportione.* Idem in oratione in ſanctum lauacrum, dicit, cicatricem ex peccatorum vulneribus remanẽtem, obduci obnixis precibus, multo luctu, & gemitu, & lachrymis. Idem oratione in ſancta lumina, poſteaquam multa dixerat de Baptiſmo laborioſo Pœnitentiæ, ſubiungit: *Aequale eſt malum, & dimiſſio abſque caſtigatione, & caſtigatio ſine venia; quandoquidem illa totas relaxat habenas, hæc verò nimiùm reſtringit.* qua ſententia pulchrè refellit Nouatianos & Lutheranos (licet hi nondum nati eſſent) Nouatiani enim caſtigationem admittebant ſine ſpe abſolutionis; Lutherani contrà abſolutionem ſine caſtigatione concedunt. Quare ſicut Cypria-

nus de Nouatianis dixit, illos ſubtraxiſſe de ſatisfactione medicinam, lib. 4. epiſt. 2. ita nos dicere poſſumus de Lutheranis, eos è contrario ſubtrahere de medicina ſatisfactionem.

S. Pacianus in Paræneſi ad Pœnitentiam, extrema: *Obteſtor*, inquit, *& deprecor, ne pudeat in hoc opere, ne pigeat oportuna quàm primùm remedia ſalutis inuadere, deiicere mœroribus animum, ſacco corpus inuoluere, cinere perfundere, macerare ieiunio, mœrore conficere, multorum precibus adiuuare. In quantum pœnæ veſtræ non peperceritis, in tantum vobis Deus parcet.* Et infrà: *Ecce polliceor, ſi ad Patrem veſtrùm vera Satisfactione redeatis, nihil vlterius errando, nihil priſtinis adiiciendo peccatis, dicendo etiam humile aliquid, & flebile; Peccauimus in conſpectu tuo Pater, iam non ſumus digni nomine filiorum: continuò de vobis & pecus illud recedet immundum, & ſiliquarum eſca deformis, &c.*

Poſt annum Domini CD. habemus Inprimis tres ſummos ſanctiſſimosque Pontifices. S. Innocentius I. in epiſt. 1. cap. 7. *Ceterùm*, inquit, *de pondere æſtimando delictorum, Sacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis; ac tùm debere dimitti, cùm viderit congruam Satisfactionem.* Idem in epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, cap. 4. *Ergo*, inquit, *ſi ita eſt, applicentur ad Ordines ſacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione Ordinationis crimina vel vitia putantur auferri: nullus ſit Pœnitentiæ locus, quia id poteſt præſtare Ordinatio, quod longa Satisfactio præſtare conſueuit.* Hinc certè ſine ambiguitate diſcimus, longa Satisfactione criminum, remiſſionem acquiri.

S. Leo I. ſerm. 1. de ieiunio decimi menſis: *Oratione*, inquit, *propitiatio Dei quæritur, ieiunio concupiſcentia carnis extinguitur, eleemoſynis peccata redimuntur.* Idem in epiſt. 79. ad Nicetam, cap. 5. *De iis Chriſtianis, qui inter eos, à quibus fuerant captiuati, cibis immolatitiis aſſeruntur eſſe polluti, conſultationi tuæ charitatis hoc etiam reſpondendum eſſe credidimus, vt pœnitentiæ Satisfactione purgentur, quæ non tàm temporis longitudine, quàm cordis compunctione ſpectanda eſt.* Idem in epiſt. 91. ad Theodorum, rurſum repetit, ſalubri Satisfactione pœnitentes purgari: & in epiſt. 92. ad Ruſticum, cap. 2. de Sacerdotibus pœnitentibus loquens: *Vnde*, inquit, *huiuſmodi lapſis ad promerendam miſericordiam Dei,*

privata

priuata eſt petenda ſeceſsio, vt illis Satisfactio ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

S. Gelasivs I. in epiſt. 1. ad Epiſcopos Lucaniæ, Brutij, & Siciliæ, cap. 23. *Vidua, quæ propria voluntate profeſſam priſtini coniugij caſtitatem mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum Satisfactione placare debeant.*

Praeter hos Pontifices, habemus inſignes Theologos, Græcos & Latinos. Sanctus Ioannes Chrysostomvs in 2. lib. de Sacerdotio, non longè à principio: *Non temerè,* inquit, *ad delictorum modum oportet & mulctam ipſam adhibere: ſed tanquam ex coniecturis quibuſdam explorandus eſt delinquentium animus, &c.* & homil. 41. ad populum Antiochenum: *A nobis,* inquit, *vltionem ſumamus, ita placabimus Iudicem.* Idem homil. 2. de lapſu primi hominis: *Oſtendit,* inquit, *Dominus, quibus officiis poſsint delicta purgari: oſtendit, confeſsione & deformitate cultus, veniam poſſe facillimè impetrari.*

Theophilvs Alexand. in 1. Paſchali epiſt. extrema: *Præterita,* inquit, *peccata pœnitentia corrigamus, præſenti fletu redimamus futura gaudia, aculeoque conſcientiæ in morem apum noxios peccatorum fucos repellamus.*

Sanctus Hieronymvs in cap. 1. Ioëlis, explicans illa verba: *Accingite vos, & plangite. Qui,* inquit, *peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur; & plangat vel propria delicta, vel populi; & ingrediatur Eccleſiam, de qua propter peccata fuerat egreſſus: & cubet, vel dormiat in ſacco; vt præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ auſteritate compenſet.* Idem in epiſtola ad Euſtochium de obitu Paulæ matris, ita Paulam loquentem inducit: *Turpanda eſt facies, quam contra Dei præceptum purpuriſſo, & ceruſſa, & ſtibio ſæpè depinxi: affligendum corpus, quod multis vacauit delitiis: longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu: mollia linteamina, & ſerica pretioſiſsima, aſperitate cilicij commutanda.*

Sanctus Avgvstinvs in Enchiridio cap. 70. *In melius,* inquit, *eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus, vt ea ſemper liceat impunè committere: nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miſerando deleat iam facta peccata, ſi non Satisfactio congrua negligatur.* & cap. 71. *De quotidianis autem breuibus, leuibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur,*

ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatiſfacit. Item in epiſt. 54. ad Macedonium: *Nihil aliud agit quem vèraciter pœnitet, niſi vt id quod mali fecerit, impunitum eſſe non ſinat: eo quippe modo ſibi non parcenti ille parcit, cuius altum iuſtumque iudicium nullus contemptor euadit.* Idem homil. 50. cap. 11. ex lib. 50. Homil. *Veniat peccator ad Antiſtites, per quos in Eccleſia Claues miniſtrantur, & tanquam bonus incipiens iam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à Præpoſitis ſacramentorum accipiat Satisfactionis ſuæ modum, vt in offerendo ſacrificio cordis contribulati deuotus, & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolùm illi proſit ad ſuſcipiendam ſalutem, ſed etiam ceteris ad exemplum.* & infrà cap. 15. *Non ſufficit mores in melius commutare & à factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo, &c.* Item in Pſal. 50. in illa verba: *Et à peccato meo munda me. Implora miſericordiam, ſed attende iuſtitiam: miſericordia eſt, vt ignoſcat peccato, iuſtitia eſt, vt puniat peccatum. Quid ergo? quæris miſericordiam? peccatum impunitum remanebit? reſpondeat Dauid, reſpondeant lapſi, reſpondeant cum Dauid, vt miſericordiam mereantur ſicut Dauid, & dicant, Non Domine, non erit impunitum peccatum meum, non impunitum erit, ſed ideò nolo vt tu punias, quia ego peccatum meum punio.* Hic certè locus apertè conuincit, Satisfactionem noſtram non requiri ſolùm ad exemplum, vel diſciplinam politicam, ſed vt iniuria Deo facta compenſetur, & diuinæ iuſtitię ſatisfiat.

MAXIMVS homil. in die Cinerum: *Non reprehenditur,* inquit, *ille, qui dudum corde deuio, & lubricis greſſibus à tramite elapſus ſalutis, redintegrare ſe Deo mœſta pœnitentiæ Satisfactione conatur.*

Seuerus SVLPITIVS lib. 2. Dialogorum de miraculis S. Martini, cap. 13. *Fornicatio,* inquit, *deputatur ad pœnam, niſi Satisfactione purgetur.*

Ioan. CASSIANVS collat. 20. cap. 7. *Dum agimus pœnitentiam, & vitioſorum actuum recordatione mordemur, neceſſarium eſt, vt ignem conſcientiæ noſtræ obortus ex confeſſione culpæ lachrymarum imber extinguat: cùm verè cuiquam in hac humilitate cordis, & ſpiritus contritione defixo, atque in labore & gemitu perduranti, horum recordatio fuerit conſopita, & cõſcientiæ ſpina de medullis animæ, gratia Dei miſerantis euulſa, certum eſt eum ad Satisfactionis finem, atque indulgentiæ merita perueniſſe, & ab vniuerſorum criminum labe purgatum.* Vide etiam eundem collat. 23. c. 15.

THEO-

THEODORETVS in epitome diuinorum decretorum cap. de Pœnitentia: *Sunt*, inquit, *medicabilia etiam quæ poſt Baptiſmum fiunt, vulnera: medicabilia autem non vt olim, per ſolam fidem data remiſſione, ſed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati contemperatum.*

Sanctus PAVLINVS in epiſt. 12. ad Seuerum: *In ſæculo*, inquit, *corrupti muneribus eorum iudices condemnantur: ſed quiſquis homo prauentus in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, adfers pretiū ſalutis tuæ iudici noſtro; ne verearis quaſi corruptionis iniuriam iuſtitiæ Dei facere: accipit à te Chriſtus libenter ſalutis tuæ pretium.* & paulò antè de eodem pretio, id eſt, de eleemoſynis loquens, ſic ait:

Iſte docet fuſis redimens ſua crimina nummis,
Vilior vt ſit res, quàm ſua cuique ſalus.

SALVIANVS Maſſilienſis, in libris quos nomine Timothei ad Eccleſiā ſcribit, lib. 1. de miſericordia, ſic ait: *Quando lugebit, qui dies lugendi perdidit? quando ſatisfaciet, qui tempus ſatisfactionis amiſit?* Et infrà: *Si nouit quiſquam hominum peccatorum, quantum redimere delicta poſſit, vtatur ſcientia ad redemptionem: ſi verò neſcit, cur non offerat quantum poteſt?*

Poſt annum Domini D. CASSIODORVS in Pſal. 37. *Et cogitabo pro peccato meo, id eſt, talia te donante faciam, quæ meum poſſint abolere peccatum: ſcilicet fletus adhibebo, eleemoſynas faciam, & ab hoc quod deliqui, mandatorum tuorum me obſeruatione purgabis.*

S. GREGORIVS lib. 6. in 1. Regum, explicans caput 15. *Non ſolùm*, inquit, *confitenda ſunt peccata, ſed etiam pœnitentiæ auſteritate delenda.* item ibidem: *Corrigibilia equidem peccata portantur, quia poſtquam à delinquentis voluntate diſcedunt, purgari ſatisfactione ſalubriter poſſunt.* Vide eundem lib. 3. in 1. lib. Regum cap. 7. & lib. 2. epiſt. 27.

HESYCHIVS, ſiue Iſicius (quem æqualem Gregorij fuiſſe putamus, vt diximus in 2. lib. de Euchariſtia, cap. 32.) lib. 2. in Leuiticum, exponens cap. 6. *Carnes*, inquit, *pœnitentiæ intelligimus ieiunium, vigilias, cilicinum veſtimentum, cum lachrymis orationem, eleemoſynam: ex his enim conſiſtit pœnitentia, quæ qui tangit rectè, ſanctificatur.* Vide eundem lib. 7. in cap. 25. & in cap. 27.

Poſt annum Domini DC. ISIDORVS lib. 2. de ſummo bono

bono cap. 13. *Ille*, inquit, *pœnitentiam dignè agit, qui reatum ſuum Satisfactione legitima plangit.*

CAESARIVS Arelatenſis ſerm. 1. de eleemoſyna, in quo explicat illud Apoſtoli 1. Corinth. 3. *Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Si autem*, inquit, *nec in tribulationibus Deo gratias agimus, nec bonis operibus ipſa peccata redimimus: tamdiu in illo Purgatorio moras habebimus, quamdiu ſupradicta minuta peccata, tanquam lignum, & fœnũ, & ſtipula conſumantur.* & homil. 6. *Non quidem dicimus, Pœnitẽtiam prodeſſe non poſſe: certum eſt quia prodeſt, ſi cum grandi eleemoſyna illam vnusquiſque accipiat, &c.* Idem auctor in Homiliis illis repetit, bonis operibus peccata redimi, elui, purgari.

Poſt annum Domini DCC. BEDA in 1. Pſal. *Delectatio*, inquit, *ſeu voluntas peccandi, quando ad Satisfactionem venitur, leuiter eleemoſynis, & aliis talibus purgatur: conſenſus verò, non niſi graui pœnitentia deletur: conſuetudo autẽ, non niſi recta, & ponderoſa Satisfactione abſoluitur.* Idem in Pſal. 4. *Mortificetis propria vitia veſtra, faciendo fructus dignos pœnitentiæ: tantùm ſcilicet pro ſingulis vos affligendo, quantùm digna expetit pœnitentia, quod erit ſacrificium iuſtitiæ, id eſt, iuſtum ſacrificium.*

Poſt annum Domini DCCC. RABANVS lib. 6. in Eccleſiaſticum, cap. 7. *Quid*, inquit, *eſt aliud, pœnitere, niſi iraſci ſibi, vt horreat quod fecit, & cruciatus à ſe exigat, ne Iudex iratus potius affligat?* Vide eundem lib. 8. cap. 3.

Poſt annum Domini CM. RADVLPHVS lib. 12. cap. 1. in Leuiticum: *Ab vnoquoque noſtrum*, inquit, *pœnitentiæ Satisfactione commiſſa culpa detergitur.* & lib. 18. cap. 4. *Venditores poſſeſſionis hæreditatis æternæ hi ſunt, qui claues regni cœlorum à Domino ſuſceperunt, quibus commiſſa eſt poteſtas, vt ligent & excludant peccantes, ſoluant & introducant pœnitentes. Iſtis ergo iuxta Domini præceptum, prouidendum eſt, vt in hoc mercimonio non grauẽt ciues ſuos, maiorem Satisfactionem exigentes ab eis, quàm peccati qualitas requirit. Emptor quoque caueat neceſſe eſt, ne Dei diſpenſatorem contriſtet, ſi tepida mente ſui delicti veniam petens, iuſtam Satisfactionis menſuram non explet.*

Poſt annum Domini M. Petrus DAMIANVS ſerm. 2. de S. Andrea: *Ne tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti, leuior pœnitentia à manſueto, vel à diſsimulante dictatur: cùm in Purgatoriis ignibus*

ignibus perficiendum ſit, quidquid hic minus feceris: quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altiſſimus.

Poſt annum Domini M C. S Bernardvs ſerm. 4. in Cantica: *Cùm,* inquit, *ſatisfacimus vt ablato, quod ſeparat, peccato reconciliemur, indulgentiā, quam recipimus, quid niſi quoddam oſculum dixerim pacis? Idque interim non alibi, quàm ad pedes ſumendum: humilis quippe, & verecunda debet eſſe ſatisfactio, qua emendatur ſuperba tranſgreſſio.*

Huc vſque teſtimonia Patrum annotaſſe ſufficiat: nam Doctorum Scholaſticorum, qui poſt hæc tempora de iiſdem rebus accuratiùs ſcripſerunt, Aduerſarij, ne legere quidem, vel audire dignantur.

CAPVT DECIMVM.

Reſponſiones Hæreticorum ad Teſtimonia Patrum.

Videamvs nunc, quid Aduerſarij ad Patrum teſtimonia reſpondere ſoleant. Lutherus in aſſert. art. 5. non concedit, teſtimonia vlla veterum eſſe, quæ de Satisfactione loquantur: *Quare,* inquit, *verum dixi, arbitrariam iſtam Satisfactionem nec in Scripturis, nec in Patribus inueniri; inueniri autem pœnam irremiſſibilem à Deo impoſitam, vt Pſal.* 88. *Viſitabo in virga iniquitates eorum.* Sed Lutherus, aut non legerat, aut ſe non legiſſe fingebat, monimenta veterum: iam enim oſtendimus, ſingulis ætatibus non defuiſſe, qui Satisfactionē docerent.

Lutherum ſequutus Philippus in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, art. de Confeſſione & Satisfactione, negat exſtare veterū teſtimonia de Satisfactione, qua Deo pro peccatis ſatisfiat: *Hac tota res,* inquit, *commentitia eſt, recens cōficta, ſine auctoritate Scripturæ, & veterum ſcriptorum Eccleſiaſticorum. Ac ne Longobardus quidem de Satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholaſtici viderunt in Eccleſia eſſe Satisfactiones, nec animaduerterunt, illa ſpectacula inſtituta eſſe, tum exempli cauſſa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi in Eccleſia. In ſumma, non viderunt eſſe diſciplinam, & rem prorſus politicam: ideò ſuperſtitiosè finxerunt, eas non ad diſciplinam coram Eccleſia, ſed ad placandum Deum valere.*

Primvm neſcio qua frōte Philippus negare audeat, apud Longo-

Longobardum exſtare teſtimonia de Satisfactione illa, de qua Scholaſtici loquuntur, cùm Scholaſtici apud Longobardum inuenerint éa, de quibus ipſi copioſiùs diſſerunt. Certè LONGOBARDVS lib. 4. Sent. diſt. 16. poſteaquã multa de Satisfactione dixerat, eamque ex Scriptura, & Patribus deduxerat, ita concluſit totam eam diſtinctionem: *Ad agendam Pœnitentiam non ſufficit, mores in melius commutare, & à malis factis recedere, niſi de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem: per humilitatis gemitum: per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.* Et quoniam hæc verba Longobardus ex homil. 50. S. Auguſtini mutuatus eſt; ex iiſdem verbis ſimul oſtendimus, nõ ſolùm apud Longobardum, ſed etiam apud Auguſtinum exſtare teſtimonium de Satisfactione, qua ipſi Domino, non autem ſolis hominibus ſatisfacimus.

DEINDE non ſolùm teſtimonia à nobis allata planè cõuincunt errorem Philippi, ſed etiam Caluinus, Kemnitius & Illyricus eiuſdem Philippi vanitatem redarguũt. Illyricus enim ingenuè fatetur, omnes ferè Patres agnoſcere Satisfactionem, quæ Dominum placet, & peccata redimat. Nam Cent. 3. partim cap. 4. in fine, vbi ponit inclinationem doctrinæ, partim cap. 10. vbi ponit vitas Doctorum, citat Tertullianum, Origenem, & Cyprianũ. Cent. 4. partim cap. 4. in inclinatione doctrinæ, partim cap. 10. citat Hilariũ, Nazianzenum, Ambroſium, Lactãtium, Hieronymum, Theophilum Alexandrinum, Antonium Magnum. Cent. 5. partim cap. 4. in inclinatione doctrinæ, partim cap. 10. citat Chryſoſtomum, Auguſtinum, Leonem, Proſperum, Maximum, Paulinum, Caſſianum, Heſychium. Cent. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. in iiſdem locis, citat Caſſiodorum, Gregorium, Iſidorum, Bedam, & alios, quos omnes reprehendit, vt qui ea de Satisfactione docuerint, quæ à Catholicis nunc docentur.

Sed quemadmodum laudanda eſt Illyrici ingenuitas & diligentia, qui ſententias omnium fermè Patrum ſtudioſè collegit, eaque Lutheri dogmatibus, eſſe contraria, negare contra manifeſtam veritatem, noluit: ita cæcitas animi, & impudentia, ne dicam ſtoliditas, & vecordia vituperanda, quod ſibi perſuadere potuerit, plus vni Luthero, quàm omnibus omnium ætatum Doctoribus eſſe credendum. Scilicet omnes Patres, quamuis alioqui doctiſſimi, & ſapientiſſimi,

ſimi, in hoc articulo cæci fuerunt, & ſacras literas ignorarunt: vnus Lutherus lumen aſpexit, vnus Scripturas rectè interpretari potuit.

Ioannes Caluinus tametſi conetur vtcumque reſpondere, tamen fatetur, quod res eſt, Patres à partibus noſtris ſtare, eoſque reprehendere, quàm ſequi, vtilius eſſe, ſtultiſſimè iudicauit. Lib. 3. Inſt. c. 3. §. 16. *Eiuſmodi*, inquit, *exercitia ſæpe cõmemorant Vetuſti ſcriptores, cùm de pœnitentiæ fructibus loquuntur: quanquam autẽ Vim pœnitentiæ minimè in illis reponunt, Veniam tamen mihi dabunt lectores, ſi dixero quod ſentio. Plus æquo certè inſiſtere in his mihi Videntur: ac ſi quis prudenter expendat, mihi (Vt ſpero) aſſentietur, dupliciter eos modum exceſſiſſe.* & cap. 4. §. 38. *Parum*, inquit, *me mouent, quæ in Veterum ſcriptis de Satisfactione paſſim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos, dicam ſimpliciter, omnes ferè quorũ libri exſtant, aut hac in parte lapſos eſſe, aut nimis aſperè, & durè loquutos.* & lib. 4. cap. 12. §. 8. *Qua in parte*, inquit, *excuſari nullo modo poteſt immodica Veterum auſteritas, quæ & prorſus à Domini præſcripto diſsidebat, & erat mirum in modum periculoſa.* Hęc ille, qui ſatis apertè arrogantiã ſuam, & ſuperbiã intolerandã prodit; dum ipſe vnus tot Eccleſiæ lumina, quæ variis temporibus non ſolùm inſigni doctrina, ſed etiam probitate incomparabili, pars etiam miraculis, aut martyrio claruerunt; prorſus contemnere, & caſtigare non erubeſcit.

Sed videamus quid præter contemptum iſtum Patrum, pro reſponſione Caluinus adferat. Lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 38. & 39. tria proponit, ex quib⁹ teſtimonia à nobis prolata nonnihil infirmari videntur. Adducit Primum duo loca Chryſoſtomi, & alia duo Auguſtini, contra Satisfactionem. Sed ea paulò pòſt in argumentorum ſolutione diſcutiemus. Interim nemo non videt, quatuor obſcura loca duorũ Auctorum, præiudicare non poſſe teſtimoniis plurimis, atque apertiſſimis Auctorum ſupra triginta, quæ nos adduximus.

Deinde dicit, *Vocaſſe Patres Satisfactionem, non compenſationem, quæ Deo redderetur, ſed publicam teſtificationem qua qui excommunicatione mulctati fuerant, cùm in communionem recipi Vellent, Eccleſiam reddebant de ſua pœnitentia certiorem.* & paulò pòſt: *Atque ita dicebantur non Deo, ſed Eccleſiæ ſatisfacere: quod etiam his ipſis Verbis ab Auguſtino expreſſum eſt in Enchiridio cap. 65.*

At dicit quidem loco notato S. Auguſtinus, oportere

pœnitẽtes Eccleſiæ ſatisfacere: ſed non addit negationem illam, *Non Deo.* Idem autem AVGVSTINVS, non vno in loco diſertis verbis ſcribit, ipſi etiam Deo ſatisfaciendum. In eodem Enchiridio, cap. 70. *Per eleemoſynas,* inquit, *de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus.* & cap. 71. *De quotidianis, leuibusque peccatis, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit.* vbi licet non exprimatur, cui, tamen ſine dubio intelligitur, Deo: neq; enim pro leuibus quotidianis peccatis iubemur publicè orationem Dominicam quotidie recitare, ſed ſatis eſt ſi priuatim in cubiculo, vbi ſolus Deus exaudiat, recitetur. Idẽ hom. 50. c. 15. *Non ſufficit mores in melius cõmutare, niſi etiã de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo.* Quid clarius? Nec minus perſpicuè id ipſum tradũt Tertullianus, Cyprianus, & ceteri, quos capite ſuperiore produximus. Idem quoque S. Auguſtinus in Pſal. 50. vt ſupra notauimus, Satisfactionẽ requirit, vt peccatum non maneat impunitum, vt eo modo non ſolùm miſericordia Dei in remiſſione reſplendeat, ſed etiã veritas, & iuſtitia locum habeant: quò etiam pertinet, quòd multi veterum, quos ſuprà citauimus, peccata per Satisfactiones redimi, deleri, expiari, purgari dicunt.

VLTIMO addit Caluinus, teſtimonia, quæ Catholici ſcriptores pro Satisfactione adducunt, bona ex parte eſſe Centones ex inſulſis Monachorum deliriis, quæ ſub Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini & Chryſoſtomi nomine feruntur, à Petro Longobardo collectos.

SED teſtimonia, quæ citauimus, non ex Longobardi ſententiis, ſed ex ipſis veterũ Patrum monumentis accepimus: & res ipſa per ſe fidem faciet, ſi quis ea teſtimonia legere, & ad ſuos fontes reuocare voluerit. Quanquam neq; illud admittimus, Petrum Lombardum Centones collegiſſe ex inſulſis Monachorũ deliriis: fuit enim is vir apprimè doctus, & in Hilarij, Ambroſij, Hieronymi, Gregorij, aliorumq; Patrũ, ac prçter ceteros in Auguſtini libris diligenter verſatus.

Iam verò Martinus Kemnitus nõ negat, in Patribus multa de Satisfactione exſtare: ſed partim apertè reprehendit eorũ ſententias, partim reuocat ad tropicas, atq; hyperbolicas loquutiones; ſic enim loquitur in 2. par. Exã. p. 1082. *Veteres, vt ritus illos Satisfactionũ hominibus magis cõmendarent, ſæpè cohortatoriè magis, quàm verè, iuxta Chryſoſtomi dictum, de ritibus illis per hyperbolẽ loquuti ſunt: peccata ſcilicet, & pœnas peccatis debitas, purgari, compenſari, tegi, iudicẽ placari, & recon-*

Reconciliari operibus illis Satisfactionũ. & paulò infrà, vbi citaſſet Origenẽ, Cyprianum, Ambroſiũ, Auguſtinum, & Gregorium, ita ſubiungit: *Et Cyprianus in illis hyperbolicis Satisfactionum cõmendationib⁹, eo vſq; progreditur, vt affirmet peccatum non dimitti, niſi abſolutis, & completis illis canonicis Satisfactionibus: & in ſerm. de eleemoſyna, excidit ipſi hoc inconſideratè dictum; Delicta quæ ante Baptiſmũ contracta fuerunt, Chriſti ſanguine, & ſatisfactione purgari, ſordes verò poſtmodùm contractas, eleemoſynis ablui: & addit, remedia propitiando Deo in lapſibus poſt Baptiſmũ, habeſſe: operationibus iuſtis Deo ſatisfacere, miſericordiæ meritis delicta purgare. Hæc profectò nimiũ tranſcẽdens veritatẽ eſt oratio. Ioannes enim illis, qui poſt Baptiſmũ peccant, dicit; Hæc ſcribo vobis vt non peccetis; ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem* IESVM CHRISTVM, *& ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nec pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Hæc ille.

Sed quod attinet ad reprehenſionem ſanctorũ Patrum: qui clariſſima illa lumina vituperare audet, non illis ignorantiæ, aut imperitiæ, ſed ſibi ſuperbiæ, atque arrogantiæ notam inurit.

Neqve loca illa Cypriani cenſuram Kemnitij metuunt. Vbi enim Cyprianus ſcribit, peccata non dimitti, niſi completis canonicis Satisfactionibus; non loquitur de quacunque remiſſione peccati, ſed de plena, atque integra remiſſione quoad culpam, & pœnam, tum æternam, tum temporalem. Quare non negat Cyprianus, hominem lapſum poſt Baptiſmum, ante completam Satisfactionem poſſe Deo reconciliari; ſed negat plenè remitti peccatum illi quoad culpam, & omnem pœnam, niſi per opera laborioſa diuinę iuſtitiæ fuerit ſatisfactum. Id autem non negari à Cypriano, perſpicuũ eſt ex epiſt. 17. & 18. lib. 3. vbi periculo mortis imminente, iubet idem Cyprianus lapſos reconciliari, etiamſi nondum pœnitentię tempus impleuerint: & quia rectè nouerat Cyprianus, eis qui plenè dum viuerent, non ſatisfecerant, peccata non eſſe plenè remiſſa quoad omnem pœnam, ideò diſertis verbis in epiſt. 2. lib. 4. ſcribit, nonnullos poſt mortem longo tempore cruciari: *Aliud*, inquit, *eſt pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, & emendari diu igne; aliud peccata omnia paſſione purgaſſe.*

In alio verò loco à Kemnitio reprehenſo, non negat Cyprianus, peccata poſt Baptiſmũ commiſſa, merito paſſionis

Chriſti deleri; ſed negat, ſolo illo merito plenè deleri, quoad omnem culpam & pœnam. Hoc enim (vt ſæpiùs dictum, & probatum à nobis eſt) intereſt inter Baptiſmi & Pœnitentię Sacramenta, ex ſententia Scripturæ, & ſanctorũ Patrum, quòd in Baptiſmo non requiritur Satisfactio ex parte noſtra, ſed plenè atque integrè, ad omnem culpam & pœnam delendam, Chriſti paſſio applicatur: in Sacramento autem Pœnitentiæ ita Chriſti paſſio applicatur ad culpam, & pœnam æternam tollendam, vt tamen requirat ex parte noſtra opera laborioſa, quibus pro reatu pœnæ temporalis diuinæ iuſtitię ſatisfiat. Quocirca idem Euangeliſta Ioãnes, quem aduerſus Cypriani ſententiã perperam adducit Kemnitius, licet in epiſtola ſua verè dixerit, peccata poſt Baptiſmum facta Chriſti ſanguine expiari, tamen adoleſcẽti cuidam poſt Baptiſmum in multa crimina delapſo, ac Pœnitẽtiam agere cupienti, nõ id præcepit quod Lutherani ſolent, vt Chriſti ſanguine peccata ſua purgata eſſe certò crederet: ſed preces, & ieiunia indixit; neque id ſolùm, ſed ipſe etiam Ioannes pro eo longo ieiunio ſe macerauit, vt ex Clemente refert Euſebius lib. 3. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 17. Atqve hactenus de reprehenſione teſtimoniorum Cypriani.

Qvod autem Kemnitius hyperbolẽ eſſe contendit in ſententiis Patrũ de Satisfactione, duobus modis refellitur. Primvm enim etiamſi concederemus eſſe hyperbolẽ in illis teſtimoniis Patrum, adhuc tamen haberemus argumentum ſolidiſſimũ contra Aduerſarios. Hyperbolica enim loquutio requirit, vt verè aliquid ſubſit in re, licet non tã excellenter, quàm verba ſignificant: alioqui enim nõ hyperbole, ſed mendaciũ eſſet, neq; tàm eiuſmodi figuris ornaretur, quàm vitiaretur oratio. Scribit Dauid Pſal. 106. de nauibus in mari periclitantibus: *Aſcendunt vſq; ad cælos, & deſcẽdunt vſq; ad abyſſos.* hęc quidẽ hyperbolica loquutio eſt, tamen niſi reuera naues a fluctibus interdum valde altè ſuſtollerẽtur, & deprimerentur, non figuram, ſed mendaciũ (vt diximus) contineret. Ad eundem igitur modum, niſi opera laborioſa aliquid, vel potiùs niſi multùm valerent ad pœnã peccatorum expiandam, & Deum placandũ; non hyperbolicæ, ſed falſæ prorſus veterum ſententiæ dici deberent. Itaq; ſi qua eſt hyperbole in illis encomiis Satisfactionis, quę apud Patres inueniuntur; in eo eſt, quod verba Patrũ ſignificare videantur, operibus Pœnitentiæ purgari peccata, quoad culpã, & pœnam,

nam, eamq; tùm æternam, tùm temporalem: cùm tamen re ipſa, ac ſine hyperbole, quoad pœnã tantùm, eamq; ſolùm temporariam, eiuſmodi operibus crimina expientur.

Caeterum etiamſi in eorum Patrum teſtimoniis hyperbole admitti poſſit, qui in concionibus ad populũ de Satisfactione diſſerebant; tamen nullo modo probabile eſt, hyperbolicè eſſe loquutos eos, qui vel cõtra Hæreticos libros de Pœnitentia ſcripſerunt, vt Ambroſium, Tertullianum, & alios; vel in epiſtolis decretalibus ad cõſulta Epiſcoporum reſpondebant, vt Innocentium, Leonem, Gelaſium; vel in cõmentariis, aut aliis eiuſmodi libris doctrinam Eccleſiaſticam ſimpliciter tradebãt, vt Hieronymum in Cõmentariis Prophetarum, Auguſtinum in Enchiridio, Gregoriũ in explicatione libr. Regum, Theodoretum in epitome diuinorum decretorum, Caſſiodorum, Iſicium, Iſidorum, Bedam, Rabanum, Radulphum, & alios, quos capite ſuperiore protulimus. Porrò iſti omnes non minus perſpicuè Satisfactionibus peccata redimi docent, quàm Cyprianus, Pacianus, Chryſoſtomus, & alij, qui in concionibus ad populum de Satisfactione diſſeruerunt. Ac de his ſatis.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta quædam Lutheri contra ſententiam Eccleſiæ de Satisfactione.

NVnc demum argumenta ſoluenda ſunt, ac præcipuè Lutheri, Melanchthonis, Caluini, Kemnitij. Sed quoniam Lutheri argumenta, & leuiora ſunt, & à multis viris doctiſſimis iamdudum excuſſa, & diſſoluta: pauca ſolùm attingam, vt ex iis iudicium de ceteris fiat.

Primvm igitur in ſerm. de Indulgentiis, quem habuit anno M. D. XVIII. ad initium videlicet tragœdiæ à ſe excitatæ, ex verbis Ezechielis Prophetæ demonſtrare nititur, poſt dimiſſam culpam, nullam exigi à Deo pœnã, ſiue Pœnitentiam, ſed nouam tantũmodò vitam. Ezechiel enim cap. 33. inducit Dominum ita loquentem: *Impietas impij non nocebit ei, quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* ex quo loco colligi videtur, nullas ſupereſſe pœnas, quas Deus repetat ab impio poſt conuerſionem; quia ſi aliqua ſupereſſet pœna, certè adhuc noceret impio impietas ſua.

Respondeo, ſententia Prophetæ non eſt, quòd nihil omninò impietas noceat impio poſt conuerſionem; ſed quòd non noceat ad obtinendam, & conſeruandā gratiam Dei, & ſalutem æternam: nam quid ſit nocere, aut non nocere, explicat ibidem Propheta, cùm nō ſemel repetit, impium poſt conuerſionem non moriturum, & iuſtum poſt auerſionem non victurum. Quemadmodum igitur non proſunt iuſtitię iuſto, ſi à Domino auertatur, quia non poſſunt efficere vt nō moriatur: ſic etiā non nocēt impio omnes impietates, ſi ad Dominū conuertatur, quia nō poſſunt efficere, vt moriatur.

Et confirmatur hæc explicatio euidentiſſimo argumento. Nam ſi impietas impio poſt conuerſionem nullo modo noceret, etiam quoad pœnam temporalem: eodem modo iuſtitia iuſto poſt auerſionem nullo modo prodeſſet, etiam quoad præmium temporale. Nam Deus in eo loco dicit: *Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacunq; die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei in quacunq; die conuerſus fuerit.* & cap. 18. ſicut dicit Deus non recordaturum ſe iniquitatum, quas impius geſſit, ſi Pœnitentiam egerit: ita quoq; dicit, non recordaturum ſe iuſtitiarū, quas iuſtus operatus eſt, ſi peccauerit. At negari non poteſt, quin peſ ę numero Deus opera bona impiorum remuneret temporali mercede; vt ſancti Patres docent, Chryſoſtomus hom. 67. ad pop. Antioch. Hieron. in cap. 29. Ezechielis, Auguſt. lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 15. Gregor. hom. 40. in Euangelia. Sicut igitur bona opera poſt auerſionem, dicuntur nō prodeſſe iuſto, quia non eum liberant à morte ſempiterna, licet non fraudētur temporali aliquo præmio: ſic etiam impietas dicitur poſt conuerſionem non nocere impio, quia nō impedit vitæ æternæ conſequutionem, licet pœnam temporalem ſecum ferat.

Deniqve ſi Deus per Prophetā teſtaretur, nullam omninò pœnā ſe de peccatore ſumpturum poſt conuerſionē: qua ratione Moſem, Aaronem, Dauidē, & alios tam multos poſt conuerſionē temporaliter puniuiſſet, vt Scripturę diuinę teſtantur, quarū teſtimonia iam antè protulimus? Quare neceſſe eſt, aut Scripturam Scripturæ repugnare, quod abſurdiſſimum eſt; aut (quod eſt veriſſimum) alterā ex altera explicari: proinde pœna temporalis de Dauide poſt cōuerſionem ſumpta, apertiſſimè docet, locū Ezechielis intelligendum eſſe de pœna ſempiterna, quæ per conuerſionem tollitur, non de pœna temporali, quę poſt conuerſionem manet.

Secvn-

Secundum argumentum habetur in lib. de captiuit. Babylonica, quem edidit anno M.D.XX. Nam in eo libro cùm ad Sacramentum Pœnitentiæ veniſſet, multa ſcripſit de Satisfactione, ſed inter multa verba partim inania, partim mẽdacia, nihil eſt quod aliquam argumenti ſpeciem oſtendat, præter exemplum Chriſti Ioan. 8. qui cùm adulteram abſoluens dixit: *Vade, & noli ampliùs peccare.* non aliam Satisfactionem ab illa exegit, niſi vt deinceps benè viueret.

Respondeo, Primum non conſtat, vtrum adulteram Dominus à peccatis abſoluerit, an ſolùm à pœna lapidationis liberauerit: certè verba illa: *Nec ego te condemnabo: Vade, & noli ampliùs peccare,* nihil aliud ſignificare videntur, niſi, Neque ego te ad lapidationem adiudico, ſed caue ne iterũ peccando in idem periculum incidas. Quare nihil hic locus pro Satisfactione, vel contra Satisfactionem facit.

Deinde eſto, remiſerit Dominus adulteræ peccatum: quis nouit, an non tantam in ea Dominus contritionem viderit, vt nulla præterea Satisfactione opus eſſe iudicauerit? nam nec nos diffitemur, tantam aliquando vim contritionis in aliquo reperiri poſſe, vt ſola ſufficiat ad omnem culpam, & pœnam expiandam; qualem fuiſſe in Maria Magdalena, facilè mihi ipſe perſuadeo.

Denique alia ratio Chriſti eſt, alia Sacerdotum. Ille qui Dominus erat, ſuo iure poterat omnem culpam, & pœnam adulteræ condonare: Sacerdotes, qui miniſtri ſunt, iuxta leges ſibi traditas coguntur pœnitentibus mulctam iniungere.

Tertium argumentum Lutherus habet in Aſſertione omnium articulorũ ſuorum, quam edidit anno M. D. XXI. Nam in aſſertione articuli quinti, more ſuo ab auctoritate negatiua ſumit argumẽtum, & quidẽ his verbis: *Satisfactionem, inquit, negaui, qualem ipſi docent: quod mihi nõ erit difficile probare. Oſtendant ſi poſſunt, vbi in tota Scriptura vnus apex, aut iota ſcribatur, pro peccato mortali vno debere ſatisfieri ſeptem annis: dicant vbi pro differentibus peccatis differentes pœnas ſtatuat Chriſtus, & Apoſtoli. Nonne hæc omnia ſunt poſtea inuenta ab Epiſcopis? immò dent vnum ex antiquis Patribus, in quo legantur quadragena, ſeptena, & ſimilia. Vbi fecerint, libens reuocabo.*

Respondeo, non eſſet quidem neceſſarium ex Scripturis, & Patribus ea demonſtrare, quæ requirit Lutherus,

ſi ſummo iure agere vellemus: non enim contendimus, determinationem certarum pœnarum ſiue quoad tempus, ſiue quoad modum, eſſe iuris diuini. Quemadmodum enim in multis aliis rebus generatim Chriſtus præſcripſit quid agi vellet, determinationem autem quoad tempus, locum, modũ, & cetera ſimilia, Eccleſiæ poteſtati reliquit, vt S. Auguſtinus teſtatur in epiſt. 86. ad Caſulanum, de ieiunio, & in epiſt. 118. ad Ianuarium, de ſumenda Euchariſtia: ſic etiã dicere nobis liceret, Chriſtum in genere Pœnitentiam peccatoribus imperaſſe, modum autem, & tempus, & ſimilia, definitioni Eccleſiæ reliquiſſe.

VERVNTAMEN non erit difficile, in diuinis literis oſtẽdere mulctam ſeptem annorũ pro peccato, quam Lutherus quęrit. Lib. 2. Reg. cap. 24. cùm Dauid peccaſſet in Deum, ac deinde reſipiſcens dixiſſet: *Peccaui valdè in hoc facto, ſed precor Domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtultè egi nimis.* non remiſit ei Deus continuò, vt Lutherus in primo argumento contendebat, omnem culpam, & pœnam, ſed culpa remiſſa, pœnam indixit ſeptem annorum, aut ſi mallet, aliam breuiorem, ſed duriorem, trium videlicet menſiũ, aut deniq; aliam breuiſſimam, dierum trium, ſed grauiſſimam. Habemus igitur non apicem, aut iota vnum, ſed integram, planamq; ſententiam Scripturæ diuinę, vbi pro vno peccato pœna ſeptẽnis indicitur. NEQVE longè abeſt à propoſito noſtro quod ſcribitur Dan. 4. Regẽ Nabuchodonoſor pro peccato ſuperbiæ ſeptem temporibus, id eſt, ſeptem annis, grauiſſimam pœnam Deo iubente luiſſe.

QVOD autem Lutherus indicari poſtulat locum, vbi pro differentibus peccatis differentes pœnæ conſtituantur; habemus teſtimonium luculentum in Deut. cap. 25. *Pro menſura delicti erit & plagarum modus.* & Apocalyp. 18. *Quantum ſe glorificauit, & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum, & luctum.* ex his enim locis perſpicuè diſcimus, diuerſa peccata diuerſas exigere pœnas, maiora videlicet maiores, & minora minores.

QVOD verò pertinet ad ſanctos Patres, quorum vel vnum ſibi demonſtrari cupit Lutherus, qui meminerit quadragenarum, & ſeptenarum, id eſt, pœnitentiæ quadraginta dierum, aut ſeptem annorum: nos pro vno Patre Concilia antiquiſſima Patrum plurimorum dabimus. IN Concilio Ancyrano celebrato ante Nicęnum I. Conciliũ, id eſt, ante annos

annos M. CC. LXX. can. 8. iniungitur ſeptenis pœnitentia iis, qui coacti bis terue, idolis ſacrificauerant: & in eodem Concilio pro variis delictis, aliquando duorum, aliquando trium, aliquando etiam decem annorum pœnitentiæ indicuntur. In Concilio Nicæno I. 318. Patrum, can. 11. indicitur pœnitentia annorum vndecim iis, qui præter neceſſitatem præuaricati ſunt: & rurſus can. 12. quibuſdam aliis annorum tredecim pœnitentia imperatur. In Concilio Elibertino, quod circa tempus Concilij Nicæni celebratũ eſt, can. 5. mulieri, quæ ancillam verberando necauit, ſeptem annorum iniungitur pœnitentia.

Denique innumerabilia ſunt eiuſmodi teſtimonia, quæ tum in ipſis Conciliis, tum apud Iuonem, & Burchardum decretorum collectores legi poſſunt: ex quibus Lutheri imperitia, qui ne vnum quidem Patrem pro ſeptenni pœnitentia proferri poſſe credidit, facilè cognoſci poteſt.

CAPVT XII.

Soluuntur argumenta Philippi Melanchthonis ex Locis communibus.

Iam vero Philippus Melanchthon in Locis communibus tit. de Satisfactione, quædam alia argumenta congeſſit, quæ hoc loco ſolita breuitate ſoluemus.

Primvm, exemplo Gentilium conatur oſtendere, Satisfactionem apud veteres Chriſtianos nihil aliud fuiſſe, niſi publicam excommunicationem, & certa ſigna reatus, atq; etiam pœnas externas, quæ iniungebantur publicis peccatoribus exempli & diſciplinæ cauſſa: & profert exempla quædam de Phœnice apud Homerum, de Oreſte, Peleo, Antilocho, Adraſto, & ſimilibus, qui leguntur in hiſtoriis, ſiue potiùs in fabulis Græcorum.

Respondeo, exſtare veſtigia quædam Satisfactionis apud Ethnicos, libenter admittimus, id enim argumento eſt, naturale iudicium docere, poſt admiſſam culpam neceſſariam eſſe Satisfactionem: tamen nullo modo credibile eſt, Chriſtianos ab Ethnicis ſatisfaciendi ritum habuiſſe; cùm in vtroq; Teſtamento tam multa, & tam perſpicua inueniantur præcepta, & exempla Satisfactionis. Cur enim, obſecro, primi illi Chriſtiani à Phœnice potius, aut Oreſte, Peleo,

leo, Antilocho, vel Adraſto, Satisfactionem didiciſſent, quã à Iob, Dauide, Achabo, Manaſſe, Niniuitis, & aliis, qui in Scripturis ſanctis Deum verum per opera Pœnitentiæ placare ſtuduiſſe inueniuntur? & quid opus erat in fabulis Græcorum opera Pœnitentiæ quærere, cùm in Scripturis Prophetæ, & Apoſtoli, & Chriſtus ipſe tam frequenter ad ea opera homines adhortetur?

Sed illud nullo modo ferendum eſt, quod Philippus ſcribit, exempli ſolùm, & diſciplinæ cauſſa impoſitas Satisfactiones in vſu fuiſſe apud veteres. An exempli, & diſciplinæ cauſſa Rex Achab, cui nemo Satisfactionem imponere auſus fuiſſet, cilicium ad carnem ſponte ſua gerebat, & dormiebat in ſacco, ac ieiunabat, vt legimus lib. 3. Reg. cap. 21. an potiùs vt ſoli Deo, qui videt in abſcondito, ſatisfaceret? Ioram quoq; Rex Iſraël, cùm tempore belli & famis Deum per Pœnitentiam placare cuperet, cur cilicium gerebat occultè, vt habemus lib. 4. Reg. cap. 6. niſi quia non hominibus, ſed Deo ſatisfacere cupiebat? Quod idem ex Rege Dauid intelligi poteſt, qui ſolo Dei oculo contentus, lauabat per ſingulas noctes lectum ſuum, & humiliabat in ieiunio animam ſuam, & panem ſicut cinerem manducabat, vt ipſe de ſe in Pſalmis loquitur: vt omittam teſtimonia Patrum, qui diſertis verbis teſtantur, per opera Pœnitentiæ Deum eſſe placandum, atq; illi potiſſimùm ſatisfaciendũ; quæ teſtimonia ſuprà poſuimus.

Alterum Philippi argumentum conſtat ex variis cauſſis, quibus Deus in hoc mundo affligit Eccleſiam. Nam poſteaquam enumerauit decem cauſſas, ita concludit: *Omittantur ergo fabulæ de compenſatione Purgatorij, quæ nulla habent teſtimonia in Scriptura Prophetica, & Apoſtolica, & cogitentur aliæ maiores cauſſæ calamitatum, vt iram Dei agnoſcamus, & expaueſcamus, & rurſum veram conſolationem nobis proponamus.*

Respondeo, multis modis argumentum peccat. Primum, non reddit cauſſam afflictionum, quas vel ipſi pœnitentes ſponte ſua aſſumebant, vt Niniuitæ, Iob, Dauid, & ceteri; vel Eccleſia pœnitentibus iniungebat, vt ex tot Conciliis ſuprà probauimus; ſed earum tantùm, quas à Deo immiſſas, velint nolint, homines tolerare coguntur. Etſi autẽ nos fatemur, flagella diuinitus immiſſa, ſi æquo animo tolerentur, non parùm prodeſſe ad Satisfactionem: tamen

magis

magis propriè Satisfactiones dicuntur labores ſpontè aſſumpti, vel à Iudice ſpirituali impoſiti ad compenſandam iniuriam Deo factam.

Deinde non probat Philippus non eſſe alias cauſſas calamitatum, quas Deus immittit, præter illas decem, quas ipſe enumerat. Et quemadmodum ipſe reperit cauſſas, non vnam, aut duas, ſed decem; ita poſſumus & nos vndecimam addere, quæ ceteris nihil repugnet: ea verò eſt, vt homines Chriſtiani calamitates, quibus à Deo premuntur, libenter ſuſtinentes, Purgatorij pœnas euadant.

Denique ex illis ipſis cauſſis, quas ipſe adducit, colligi poteſt, valere Satisfactiones ad pœnas Purgatorij compenſandas, quod ipſe negat. Fatetur enim Philippus in prima & octaua cauſſa, Deum calamitatibus ſuos affligere, vt eorum peccata puniat: fatetur etiam paulò pòſt, id eſt, pag. ſequenti, eiuſmodi calamitates per pœnitentiam noſtram mitigari, & aliquando penitùs tolli, idq; ex diuinis literis probari poſſe dicit. Quod igitur ipſe docet de pœna temporali huius vitæ, nos extendimus etiam ad pœnam temporalem vitæ futuræ, quæ Purgatorij pœna nominatur. Eſſe autem Purgatorium poſt hanc vitam, negat Philippus, & ideò negat pœnam alterius vitæ per pœnitentiam mitigari, vel tolli: ſed ſi admitteret Purgatorium, admitteret cõſequenter (quod ex iis quæ ipſe docet, apertè ſequitur) Purgatorij pœnam per pœnitentiam mitigari, vel tolli. Porro, Purgatorium eſſe, nos in primo Tomo Controuerſiarum ex Scripturis & Patribus clariſſimè demonſtrauimus: proinde nihil eſt, quod in hoc argumento diutiùs immoremur.

Postremvm argumentum in Locis communibus, ducit Philippus ab abſurdis, quæ in Scholaſticorum doctrina, quã ipſe doctrinam Monachorum vocat, reperiri dicit: *Multa ſunt*, inquit, *deliramenta in opinione Monachorum, quorum aliqua ſatis eſt refutaſſe. Satisfactiones Monachorum obſcurãt legem, & Euangelium, & amplificant dignitatem traditionum humanarum: fingunt enim in Satisfactionibus aliquid amplius fieri, quàm legem Dei; ſomniant reliquis operibus legi Dei ſatisfactum eſſe. Neceſſe eſt autem in Eccleſia exſtare hanc doctrinam, quòd in hac vita procul abſint etiam renati à perfectione legis. Deinde obſcurant Euangelium, quia fingunt, mortem æternam noſtra compenſatione aboleri, immò indocti facilè transferunt Satisfactiones etiam ad remiſſionem culpæ.*

Tertiò

Tertiò amplificant traditiones humanas: definiunt enim Satiſfactiones eſſe opera non debita, hoc eſt, ceremonias humanas, certorum dierum ieiunia, certorum ciborum abſtinentiam, certarũ precum lectionem. Neceſſe eſt autem in Eccleſia exſtare hanc doctrinam: Fruſtrà colunt me mandatis hominum, id eſt, obſeruationes humanæ non ſunt cultus Dei, ac multò minus æſtimationis tantæ, vt ſint compenſatio pro morte æterna.

Respondeo, omitto quòd doctrinam Catholicam, per contemptum Philippus doctrinam Monachorũ nominat: neq; enim conuiciis, ſed argumentis certare mihi propoſitum eſt. quanquam eam doctrinam, quam Philippus oppugnat, non Theologorum tantùm Scholaſticorum, quorum pleriq; Monachi fuerunt, ſed etiam omnium veterum Patrum eſſe, paulò antè oſtendimus.

Qvod igitur attinet ad illa tria, quæ aduerſus doctrinã de Satisfactione obiiciuntur, quòd videlicet obſcuret legẽ, quòd obſcuret Euangelium, & quòd amplificet dignitatẽ traditionum humanarum: Primvm repugnat Scripturæ & Patribus vniuerſis. Secvndvm, non modò eſt falſum, ſed etiam ipſo teſte Philippo falſum eſſe conuincitur. Tertivm & eſt apertè falſum, & ſuprà à nobis capite quarto & ſexto refutatum.

Primvm Scripturæ & Patribus repugnare, perſpicuum eſt, & ex cap. 19. Matth. vbi Dominus conſilia à præceptis diſtinguens, oſtendit, poſſe homines iuſtificatos per gratiã Dei non ſolùm implere legem; ſed etiam aliqua alia opera Deo gratiſſima facere, quæ imperata non ſint. Nam interroganti adoleſcenti: *Quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* reſpondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Cumq; ille diceret, ſe omnia ſeruâſſe à iuuentute ſua, adiecit Dominus & ait: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me.* de quo loco fusè diſſeruimus in 2. lib. de Monachis, cap. 9. vbi etiam multa alia adduximus teſtimonia Scripturarum ad rem eandem confirmandam: & in eodem lib. c. 11. adduximus teſtimonia Patrum Latinorum & Græcorum, qui diſertis verbis affirmant, poſſe hominem Chriſtianum per Dei gratiam plus facere, quàm Deus præcipiat. Quare neceſſe eſt in Eccleſia exſtare hanc doctrinã, poſſe omnes Chriſtianos (vt Concil. II. Arauſicanum, can. vltimo tradit) poſt acceptum Baptiſmum, cum Dei adiutorio,

rio, quæ ipſi Deo ſunt placita, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.

Alterum autem (ipſo teſte Philippo) falſum eſſe, ac proinde Philippum ſibi non conſtare, ex eius verbis demonſtrari poteſt. Scribit enim hoc loco, per Satisfactiones Euangelium obſcurari, propterea, quòd Monachi fingant, mortem æternam noſtra compenſatione aboleri: at non dicunt hoc, ſed negant potiùs Monachi, id eſt, Scholaſtici Doctores; quod in eodẽ tit. de Satisfa. docuit Philippus his verbis: *Monachi hic definiunt Satisfactiones opera nõ debita, quibus volunt redimi pœnas Purgatorij, aut certè alias pœnas temporales: Sic. n. docent, Deum cùm ſit miſericors, remittere culpam, ſed cùm ſit iuſtus, & vindex, mutare pœnam æternam in temporalem Purgatorij. Deinde addunt, partem pœnarum remitti poteſtate Clauium, partem redimendam eſſe Satisfactionibus: hæc eſt ſumma commenti.* Hæc ille. qui cùm docet; ex ſententia Monachorum, Satisfactionibus redimi pœnas Purgatorij, aut alias pœnas temporales, pœnam autem æternam non redimi niſi priùs ex miſericordia Dei mutata ſit in temporalẽ: certè ſimul docet, ex ſententia Monachorum, abſolutè & ſimpliciter non redimi mortem, ſiue pœnam æternam, ſed ſolùm temporalem.

Porro, pœnam temporalem Purgatorij noſtris operibus redimi, non ſolùm Monachi docent, ſed etiam Scripturæ, & Patres, quorum teſtimonia alio loco allata ſunt: inter quæ illud S. Cypriani inſigne eſt, ex epiſt. 2. lib. 4. *Aliud eſt pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia paſſione purgaſſe.*

Qvamvis autem Satisfactiones noſtræ non ſint ex condigno compenſationes mortis æternæ, vt ſæpe iam repetiuimus: tamen opera laborioſa, quæ cum Dei auxilio fiũnt à pœnitentibus, ſiue ex congruo, ſiue vt diſpoſitiones concurrere & prodeſſe ad culpæ remiſſionem, & mortis æternæ liberationem; Scripturæ & Patres perſpicuè docent, vt libr. 2. cap. 12. demonſtrauimus: inter cetera, Paciani in Parænesi ad Pœnitentiã, poſt Tertul. in lib. de Pœnitent. teſtimoniũ illud apertiſſimum eſt: *Si de cruciatu Exomologeſis retractatis, Gehennam recordemini, quam vobis Exomologeſis extinguet.*

De Tertio, id eſt, de amplificatione traditionum humanarum, nihil eſt hoc loco addendum, cùm ſatis ſit id totum cap. 4. & 6. vt paulò ante diximus, refutatum. Atque hæc ex Locis.

CAPVT

CAPVT XIII.

Soluuntur argumenta Philippi ex Apologia Confeſsionis Auguſtanæ.

IN APOLOGIA Confeſſionis Auguſtanæ idem Philippus præter ea, quæ ex Locis communibus adducta confutauimus, quædam profert argumenta, quibus probare nititur, Scripturas, quæ pro Satisfactione à Catholicis adducuntur, ad rem non facere, ac proinde ſententiam noſtram de Satisfactione non niti ſolidis argumentis. Sic igitur loquitur in articulo de Confeſſione & Satisfactione: *Multa colligi poſſunt argumenta, quòd hæc dicta Scripturæ nullo modo pertineant ad Scholaſticas Satisfactiones. Iſti fingunt Satisfactiones eſſe opera indebita: Scriptura autem in his ſententiis requirit opera debita: nam hæc vox Chriſti: Agite pœnitentiam; vox præcepti eſt.* PRIMVM hoc argumentum ſi ad formam ratiocinationis reuocetur, eiuſmodi erit: Scripturæ, quæ pro Satisfactione adducuntur, præceptum diuinum ſonant: At Satisfactio quam Scholaſtici docent, ipſorum opinione, continet opera indebita, id eſt, non mandata diuinitùs: Igitur pro Satisfactione Scholaſtica Scripturæ diuinæ perperam allegantur.

RESPONDEO. In aſſumptione latet vitium; neq; enim Scholaſtici docent, opera Satisfactoria debere eſſe omninò indebita, ſed aliâs (vt ipſi loquuntur) indebita, id eſt, indebita, niſi peccâſſent: ſiquidem aſſidua ieiunia, vigiliæ, cineres, & cilicia indebita eſſent, ſi homines in innocentia permanerent.

ADDE quòd licet ſententia ſit valdè probabilis ſancti Thomæ, Durandi, Paludani, & aliorum in 4. diſt. 15. non rectè ſatisfieri per opera aliâs debita: tamen non eſt improbabilis ſententia Adriani in tractatu de Pœnitentia, & Caietani quæſt. 1. de Satisfactione, per opera aliâs debita ſatisfieri poſſe, cùm ſatisfactio, quam Deo reddimus, non pertineat ad ſolam iuſtitiam, ſed etiam ad amicitiam.

PERGIT deinde Philippus & ait: *Item Aduerſarij ſcribunt, confitentem ſi recuſet ſuſcipere Satisfactiones, non peccare, ſed perſoluturum eſſe has pœnas in Purgatorio. Iam hæ ſententiæ ſine controuerſia præcepta ſunt ad hanc vitam pertinentia: Agite Pœnitentiam; Facite fructus dignos pœnitentiæ; Exhibete*

membra

membra veſtra ſeruire iuſtitiæ: quare non poſſunt detorqueri ad Satuſfactiones, quas recuſare licet; non enim licet recuſare præcepta Dei.

RESPONDEO, neutra propoſitio huius argumenti vitio caret. Nam quod attinet ad PRIMAM, ſi loquamur de Satisfactione à Sacerdote iniuncta, de qua Philippus loqui videtur, non concedit melior pars Theologorum Catholicorum, poſſe confitentem ſine peccato recuſare Satisfactionem. Nam tametſi Scotus, & Gabriel, & pauci quidam doceant, quod Philippus retulit: tamen Magiſter ſententiarum, S. Thomas, Richardus, Durandus, Paludanus, & alij permulti in 4. diſt. 16. vel 18. omninò contendunt, quod & nos ſuprà docuimus, Sacerdotem habere Claues, quibus nō tantùm abſoluat à culpa, ſed etiam vt Iudex vice Dei liget ad pœnam, quam pœnitens recuſare non poteſt, niſi Iudici diuinitùs conſtituto, ac proinde ipſi Deo reſiſtat. Veteres autem Patres tantùm abeſt, vt recuſantes mulctam à Sacerdote iniunctam, admiſſuri eſſent, vt nunquam ad communionem Euchariſtiæ pœnitentes adire permiſerint, niſi priùs ſalubri Satisfactione purgatos. Ipſa deniq; Concilia Oecumenica, Florentinum & Trident. non facerent Satisfactionem partem Sacramenti Pœnitentię, niſi & à Deo inſtitutam, & neceſſariam in re vel in voto eſſe credidiſſent.

ALTERA verò propoſitio ideò non caret vitio, quia pręceptum illud: *Facite fructus dignos pænitentiæ*, quod vnum ex tribus à Philippo notatis, nos adduximus pro Satisfactione, datur quidem hominibus in hac vita, ſed intelligitur cum conditione, ſi videlicet quis velit perfectam remiſſionem peccati, non ſolùm quoad culpam, ſed etiam quoad omnem pœnam: omninò enim probabile eſt, non obſtringi eos nouo peccato, qui non plenè ſatisfaciunt in terris pro pœna temporali alterius ſeculi. Etſi enim vult Deus dignos pœnitentiæ fructus, tamen ſi quid minus hîc ſoluerimus, id Purgatoriis ignibus expiabitur, vt Petrus Damianus ſcribit in 2. ſerm. de S. Andrea.

Addit Philippus argumentum TERTIVM his verbis: *Tertiò, Indulgentiæ remittunt illas Satisfactiones, vt docet caput Cùm ex eo. de Pænit. & Remiſſ. At Indulgentiæ non ſoluunt nos illis præceptis: Facite fructus dignos pænitentiæ; Agite pænitentiam. Itaq; manifeſtum eſt, malè detorqueri illa dicta Scripturæ ad canonicas Satisfactiones.*

Respondeo. Indulgentiæ (de quibus ſuo loco fuſiùs diſſeremus) non ſoluunt nos diuinis præceptis, ſed faciunt tamen, vt pro iis pœnis, quæ nobis per Indulgentiam condonantur, nō teneamur præcepto illo de faciendis dignis pœnitentiæ fructibus. Et habemus ſimile aliquid apud Apoſtolum Roman. 13. imperat enim Apoſtolus, vt reddamus omnibus debita: *Cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui honorem, honorem.* Igitur ſi cui creditor debitum donauerit, aut Princeps tributum remiſerit, non ſoluetur ille quidem Apoſtolico præcepto, vt non teneatur reddere omnibus debita; ſed non habebit debita, quæ reddat: neq; poterit impunè negare tributum ei, cui debet tributum; ſed non habebit cui debeat tributum.

Addit Qvarto hoc modo: *Videte porrò quid ſequatur, ſi pœnæ Purgatorij ſunt Satisfactiones ſeu ſatispaſſiones, aut Satisfactiones ſunt redemptio pœnarum Purgatorij. Num etiam hæ ſententiæ præcipiunt, vt animæ caſtigentur in Purgatorio? id cū ſequi neceſſe ſit ex Aduerſariorum opinionibus, hæ ſententiæ nouo modo interpretandæ erunt: Facite fructus dignos pœnitentiæ, hoc eſt, patiamini pœnas Purgatorij poſt hanc vitam.*

Respondeo, miror nouam iſtam Philippi Dialecticā: Satisfactio eſt redemptio pœnarum Purgatorij, igitur ſententiæ, quæ præcipiunt Satisfactionem, præcipiunt vt animæ caſtigentur in Purgatorio. Quis ita colligeret, niſi planè amens? an qui præcipit redimi captiuos, ne diuexentur, aut occidantur ab hoſtibus, is tibi videtur præcipere, vt captiui ab hoſtibus vexentur, vel interficiantur? Ergo ita colligi debet: Satisfactio eſt redemptio pœnarum Purgatorij; Sententiæ igitur quæ Satisfactionem præcipiunt, id præcipiunt, vt detur opera, ne animæ Purgatoriis ignibus addicantur: & ſententia illa: *Facite fructus dignos pœnitentiæ,* non ſignificat, Patiamini pœnas Purgatorij, poſt hanc vitam, ſed Redimite pœnas Purgatorij, & ſpontè ſatisfacite in hac vita, ne, velitis nolitis, ſatispatiamini poſt hanc vitam.

Qvintvm argumentū his verbis proponit: *Præterea cùm certiſſimum ſit, remiſſionē peccatorum gratuitam eſſe, ſeu gratis propter Chriſtū donari, ſequitur non requiri Satisfactiones.*

Respondeo. Remiſſionem peccatorum, quod attinet ad reconciliationem amicitiæ, & pœnam mortis æternæ, gratuitam eſſe, libenter admittimus, tùm quia Scripturæ diuinæ id paſſim teſtantur, tùm quia certum eſt, non poſſe homi-

hominem ſine Dei gratia boni aliquid agere: remiſſionem autem peccati quoad pœnam temporalem, ita fatemur eſſe gratuitam, vt etiam per Satisfactionem acquiri poſſe non dubitemus. Gratuitam eſſe dicimus, quia ſine gratia Dei ſatisfacere non poſſemus, acquiri nihilominùs per Satisfactionem aſſerimus, quia ipſa opera bona & pœnalia per ſpiritum Chriſti facta, ex condigno reatum pœnæ temporalis expungunt. Et quemadmodum B. Paulus ad Rom. 6. vitam æternam, gratiam Dei vocat, quam 2. Tim. 4. Iuſtitiæ coronam appellat, quia vt rectè docet Concil. Arauſica. can. 18. debetur merces bonis operibus, ſi fiant, ſed gratia, quę non debetur, pręcedit vt fiant: ſic etiam pœnæ temporalis remiſſio ad gratiam & iuſtitiam pertinet; quia debetur remiſſio pœnæ temporalis Satisfactioni, ſi fiat, ſed gratia quę nō debetur, præcedit, vt fiat. ADDE, quod ſi non repugnat gratuitæ remiſſioni peccati, redemptio pœnę temporalis huius vitæ, quam Philippus admittit: nulla eſt ratio cur eidem repugnet redemptio pœnæ temporalis Purgatorij.

SEXTVM argumentum in verbis ſequentibus ita proponitur: *Euangelium habet mandatum gratis remittendi peccata, non imponendi pœnas, & nouas leges, aut partem pœnarum imponendi, parte remiſſa.*

RESPONDEO, Mandatum iſtud Euangelicum de peccatis remittendis gratis, id eſt, nulla Satisfactione impoſita; nos adhuc in quatuor Euangeliſtarum voluminibus reperire nequiuimus; inuenimus autem Matth. 16. & 18. mandatum omninò contrarium. Vbi enim Apoſtolis dantur claues ſoluendi, & ligandi, ibi ſine dubio ſic illi Iudices hominū peccatorum conſtituuntur, vt non ſolū eos à culpis abſoluant, ſed etiam ad pœnas ligent, provt ad ſalutem ipſorum iudicauerint expedire. Quòd .n. poteſtas ligandi nihil ſit aliud, niſi poteſtas retinendi peccata impœnitentibus, quod hoc loco ſcribit Philip. Aduerſarij non probant, ſed dicunt tantùm: quòd autem ea poteſtas ad ea omnia vincula ſe extendat, quę neceſſaria, vel vtilia ſunt ad ſalutem hominum renatorum, ac nominatim ad vinculum Satisfact. nos probamus, tùm quia verba Domini generalia ſunt: *Quodcunq; ligaueris*, &, *Quæcunq; alligaueritis*, neq; noſtrum eſt reſtringere, quod Dominus amplum eſſe voluit: tùm quia Eccleſiæ conſuetudo locum iſtum apertiſſimè declarauit, ſiquidem (vt ex Conciliis, & Patribus ſuprà citatis perſpicuū eſt) nullū

vnquam fuit tempus, quo lapſi in Eccleſia ſine Satisfactione reciperentur. Quis autem credat, (Eccleſiam vniuerſam ab initio prædicationis Euangelicæ; noluiſſe lapſos ſine Satisfactione admittere) ſi in Euangelio mandatum exſtaret de peccatis ſine Satisfactione remittendis?

Argumentum POSTREMVM, ſi tamen argumentum, & nō potiùs figmentum dici debet, in illis verbis habetur: *Præterea mors Chriſti non eſt ſolùm Satisfactio pro culpa, ſed etiam pro morte æterna, iuxta illud: Ero mors tua ô mors. Quid eſt igitur monſtri, dicere, quòd Chriſti Satisfactio redimat culpam, noſtræ pœnæ redimant mortem æternam; vt iam illa vox (Ero mors tua) intelligi debeat, non de Chriſto, ſed de noſtris operibus; & quidem non de operibus à Deo præceptis, ſed de frigidis quibusdam obſeruationibus, excogitatis ab hominibus; & dicantur mortem abolere etiam cùm fiunt in peccato mortali?*

RESPONDEO. Tria ſunt hîc mendacia. PRIMVM enim non docent Catholici, Satisfactionib⁹ noſtris redimi mortem æternam, ſed pœnam ſolùm temporalem, vt iam ſæpiùs diximus: atq; illud: *Ero mors tua*, de Chriſti morte, non de noſtris operibus intelligendum eſſe, gratiſſimè confitemur. DEINDE, ſatisfactoria opera non in obſeruationibus ab hominibus excogitatis, ſed in Ieiunio, Eleemoſyna, & Oratione, quæ in Scripturis præcepta, exempla & promiſſiones ampliſſimas habent, vt ſuprà docuimus, collocamus. DENIQVE nemo Catholicorum docet, opera in peccato mortali facta, abolere mortem: dicunt quidem aliqui, opera in peccato mortali facta, fore ſatisfactoria, ſi is iterum ad gratiam Dei redeat, qui ea opera fecerat; ſed tunc ſatisfactoria eſſe, dum is eſt in peccato mortali, nemo (quod ſciam) dicit. Porrò meliores Theologi, neq; ſatisfactoria eſſe, neque vnquam futura cōcedunt ea opera, quę in peccato mortali facta ſunt; tantum abeſt vt his operibus mortem aboleri dicant. Atq; hæc ad argumenta Philippi reſpondiſſe ſufficiat.

CAPVT XIV.

Soluuntur quædam argumenta Ioannis Caluini.

IOANNES Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 25. incipit exagitare doctrinam de Satisfactione, & quaſi alter Thraſo, vel Goliath Philiſtæus, admirabili confidentia inſultat agminibus Dei viuentis

mentis: *Tertium*, inquit, *locum Satisfactioni in Pœnitentia aſſignant: de qua quidquid blaterant, vno verbo ſubuerti poteſt. Dicunt non ſufficere pœnitenti à præteritis malis abſtinere, & mores in melius commutare, niſi de iis, quæ facta ſunt, ſatisfaciat Deo: eſſe autem multa adminicula, quibus peccata redimamus, lachrymas, ieiunia, oblationes, charitatis officia*, Et paulò pòſt: *Talibus mendaciis oppono gratuitam peccatorum remiſſionem, qua nihil in Scripturis clarius prædicatur.*

Responsio. Quod nos blaterare dicit Caluinus, & quod vno verbo ſubuerti poſſe affirmat, totidem verbis tradit S. Avgvstinvs in hom. 50. cap. 15. vbi ſic loquitur: *Non ſufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, niſi etiam de iis, quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per Pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.* Quod etiam de ſubſidiis peccatorum redimendorum in nobis Caluinus reprehendit, his verbis tradit S. Ambrosivs in lib. de Helia & Ieiunio, ca. 20. *Habemus plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum.* Neque his diſſimilia leguntur in Scripturis & Patribus, quos ſuprà citauimus: non igitur iſta nos blateramus, aut fingimus, ſed ex Scripturis & Patribus hauſimus.

Porro gratuita peccatorum remiſſio, quæ clariſſimè in diuinis literis prędicatur, ſicut Auguſtinum & Ambroſium, & Patres ceteros, Scripturarum diligentiſſimos tractatores non terruit, ita neq; nos terret: in iiſdem enim Scripturis vtrumq; legimus, gratuitam videlicet peccati remiſſionem, & redemptionem peccatorum per opera bona. Idem enim Spiritus ſanctus, qui per Iſaiam dixit: *Ego ſum, ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorũ non ero memor.* Iſa. 43. & cetera, quæ citat Caluinus: dixit etiam p Salom. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.* Prou. 16 & per Danielẽ: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Dan. 4. & per Lucam, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ.* Luc. 7. Itaq; gratuita eſt peccatorũ remiſſio, quia gratis De* fidem & pœnitentiam nobis inſpirat; gratis ad amicitiã, & gratiam ſuam nos recipit; gratis culpam, & reatum mortis æternæ condonat; gratis deniq; gratiã illã infundit, per quã pro pœna temporali, quæ dimiſsâ culpâ remanet, ſatisfacimus: ex quo ſequitur, vt gratuita peccati remiſſio, nõ ſolùm cum Satisfactione non pugnet, ſed eam potiùs gignat.

In eo verò potiſſimùm errat Caluinus, quòd gratiam, quæ in ſacris literis prædicatur, non animaduertit opponi propriè illis tantùm operibus, quæ ex propriis viribus liberi noſtri arbitrij fiunt: opera enim, quæ ex gratia ipſa procedũt, adeò non opponuntur gratiæ, vt in ea potiùs tanquam effectus in cauſſa, includantur.

Pergit Caluinus §. 26. *Verùm quæ ſunt peruerſitate, & peccatorum remiſſionem, & reconciliationem fieri ſemel dicunt, cùm in gratiam Dei per Chriſtum in Baptiſmo recipimur: poſt Baptiſmum reſurgendum eſſe per Satisfactiones: ſanguinem Chriſti nihil prodeſſe, niſi quatenus per claues Eccleſiæ diſpenſatur, &c.* & contrà allegat illud 1. Ioan. 2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem* Iesvm Christvm, *& ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* & illud Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

Respondeo, quod hoc loco in Catholica doctrina Caluinus reprehendit, ante mille & trecentos annos ſcripſit S. Cyprianvs in ſerm. de opere & eleemoſynis, vbi ſic loquitur: *Non haberet quid fragilitatis humanæ infirmitas, atq; imbecillitas faceret, niſi iterum pietas diuina ſubueniens iuſtitiæ, & miſericordiæ operibus oſtenſis, viam quandam tuendæ ſalutis aperiret, vt ſordes poſtmodum quaſcunq; contrahimus, eleemoſynis abluamus. Loquitur in Scripturis Spiritus ſanctus, & dicit, Eleemoſynis & fide delicta purgantur: non vtiq; illa delicta, quæ fuerant antè contracta, nam illa Chriſti ſanguine, & ſanctificatione purgantur.* In eandem ſententiam loquitur Ambroſivs lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Vtrumq; beatum dixit; & cuius iniquitas remittitur per lauacrum, & cuius peccatum tegitur operibus bonis.* atq; alia id genus multa paſſim in Patribus reperiuntur.

Neqve verò ita diſtinguimus inter Baptiſmum & Pœnitentiam, quaſi peccata, quæ poſt Baptiſmũ fiunt, ſine Chriſti ſanguine, ſolis operibus noſtris expientur; nam (vt ſuprà non ſemel docuimus) peccata omnia, ſiue ante Baptiſmum, ſiue poſt Baptiſmum commiſſa fuerint, Chriſti ſanguine, & redemptione purgantur, vt teſtimonia Scripturæ à Caluino adducta probant: ſed hoc inter ea diſcrimen agnoſcimus, quòd in Baptiſmo ita plenè, ita perfectè, ita copiosè Chriſti ſanguis operatur, vt peccata omnia non ſolùm quoad culpã, ſed etiam quoad omnẽ pœnam alterius vitæ, cùm æternam, tùm etiam temporalem deleat, ita vt nullus ſatisfactioni

propriæ

propriæ locus relinquatur;in Sacramento autem Pœnitentiæ,idem Christi ſanguis culpam quidem, & pœnam æternam delet,ſed pœnam temporalem totam, niſi propria Satisfactione cooperante,non expiat:cuius diſcriminis cauſſam,ex diuina iuſtitia,atq; ex aliis locis petitam ſupra reddidimus.

Quare non admittimus modos illos loquendi, quibus Caluinus ſententiam noſtram,vt eam odioſam faceret, explicauit. Non enim dicimus, remiſſionem peccatorum & reconciliationem ſemel fieri, quaſi iuſtificatio lapſorũ poſt Baptiſmum,non ſit vera peccatorum remiſſio, & reconciliatio. Neq; dicimus,poſt Baptiſmum reſurgendum eſſe per Satisfactiones: non enim Satisfactio ad reſurgendũ à morte peccati,ſed ad reatum pœnæ temporalis,qui poſt eam reſurrectionem manet,expiandum adhibetur. Neq; illud dicimus,ſanguinem Chriſti nihil prodeſſe, niſi quatenus per Eccleſiæ claues diſpenſatur:neq; enim ſolùm prodeſt in Sacramento Pœnitentiæ, in quo virtute Clauium peccatores reconciliantur, ſed etiam in Confirmatione, Euchariſtia, ceteriſq; omnibus Sacramentis.

Deinde,§. 27. argumentum ducit ab honore Chriſti, & pace conſcientiæ : *Ac duo, inquit, hic perpendere conuenit: Vt integer & illibatus ſuus honor Chriſto ſeruetur; Vt conſcientiæ de peccati venia ſecuræ, pacem apud Deum habeant,&c.* allatis autem in medium teſtimoniis, Iſaiæ, Petri, & Pauli,quibus peccatorum noſtrorum purgatio Chriſto tribuitur,his verbis conficit argumentum : *Nunc tibi peſtilentes eorum nænias propone : Gratiam Dei in prima peccatorum remiſſione ſolam operari : ſi poſteà ceciderimus,ad ſecundam veniam impetrandam opera noſtra cooperari. Hæc ſi locum habeant , ánne quæ Chriſto ſuperius ſunt attributa , illi ſalua manent? Immanè; quantum hæc differũt,Iniquitates noſtras poſitas eſſe in Chriſto, vt in ipſo expiarẽtur; & noſtris operib. expiari? Chriſtũ eſſe propitiationẽ pro peccatis noſtris,& Deum operib. propitiandum?*

Ad hanc Priorem argumenti partem, quæ ab honore Chriſti ducta eſt,Reſpondeo,multis modis peccâſſe Caluinum. Primvm,non rectè ſententiam Catholicorum expoſuit,cùm ait nos dicere,Gratiam Dei in prima peccatorum remiſſione ſolam operari: ſi poſteà ceciderimus, ad ſecundã veniam impetrandã opera noſtra cooperari. Nam ſi agatur de remiſſione peccatorũ quoad culpã,& debitũ mortis ęternæ;

næ; neq; in prima, neq; in ſecũda remiſſione opera noſtra cooperantur gratię Dei, per modum Satisfactionis propriè dictæ, & tamen cooperantur tùm in prima, tùm in ſecunda remiſſione, per modum impetrationis, & diſpoſitionũ. Quòd enim in prima remiſſione, quæ videlicet fit in Baptiſmo, nõ ſit gratia Dei ſola, quæ operatur, ſed opera etiam noſtra, vt diſpoſitiones, cooperentur; perſpicuum eſt ex verbis illis B. Petri Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; veſtrûm.* & ex illis Apoſtoli Pauli Act. 20. *Teſtificans Iudæis atq; Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum* Iesvm Christvm. Cooperari autem fidem & Pœnitentiã, impetrando remiſſionem peccatorum, docet Avgvst. in epiſt. 105. ad Sixtum, vbi ſic ait: *Nec ipſa remiſſio peccatorum, ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: neq; enim nullum eſt meritum fidei, qua fide ille dicebat, Deus propitius eſto mihi peccatori.* Et tract. 72. in Ioan. *Operanti in ſe Chriſto cooperatur homo ſalutem æternam, ac iuſtificationem ſuam.*

Itaq; diſcrimen quod Catholici ponunt inter remiſſionem primam, & ſecundam, id eſt, in Baptiſmo, & poſt Baptiſmum, in eo potiſſimùm ſitum eſt, quòd in prima condonatur omnis culpa & pœna, & proinde nulla eſt neceſſaria Satisfactio: in ſecunda, condonatur culpa, & pœna æterna, remanente reatu pœnę temporalis, pro qua Satisfactio exigatur. Atq; hanc eſſe Catholicorum ſententiam, agnoſcit, & ſcribit idem Caluinus paulò infrà in eodem cap. §. 30. ſed maluit hoc loco fraudulenter eam proponere, vt faciliùs impugnaret.

Deinde Caluinus non ſatis fideliter antitheſes illas adduxit, cùm ait: *Immanè, quantum hæc differunt: Iniquitates noſtras poſitas eſſe in Chriſto, vt in ipſo expiarentur; & noſtris operibus expiari: Chriſtum eſſe propitiationem pro peccatis noſtris, & Deum operibus propitiandum?* Nam ſi vt paulò antè fecit, opera noſtra cooperari expiationi, & propitiationi Chriſti, dixiſſet, non autem ea Chriſti Satisfactioni oppoſuiſſet; vidiſſet planè nullum eſſe locum exclamationi illi: *Immanè, quantum hæc differunt.* Neq; enim hæc multùm differũt, Iniquitates noſtras poſitas eſſe in Chriſto, vt in ipſo expiarentur; & opera noſtra à Spiritu Chriſti profecta, eidẽ Chriſto ad peccata expianda cooperari: neq; illa multum differunt, Chriſtum eſſe propitiationẽ pro peccatis noſtris; & opera noſtra per Spiritum Chriſti facta eiuſdem Chriſti propitiationi cooperari. Certè ſanctus Avgvstinvs, qui præ-

præter ceteros gratiam Chriſti totis viribus vbiq; defendit, non abhorret ab his vocibus, quas hoc loco tantoperè reprehendit Caluinus: *In melius*, inquit in Enchiridio, cap. 70. *eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus.*

TERTIO Scripturæ, quas ex Iſaia, Petro, & Paulo Caluinus adducit, nihil minùs probant, quàm quod ipſe cupit. Quid enim Iſaias dicit? *Poſuit Deus in eo iniquitatem omnium noſtrum, & liuore eius ſanati ſumus.* Iſaiæ 53. Quid Petrus? *Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.* 1. Petri 2. Quid Paulus? *De peccato damnauit peccatum in carne.* Rom. 8. Atqui hæc loca nihil aliud docent, niſi, Chriſti mortem fuiſſe precium ſufficiens ad omnia peccata mundi totius redimenda, ſiue ſacrificium ad omnia omnium hominum crimina expianda: ſed hoc precium nemini prodeſt, niſi modo aliquo applicetur. Nam ſi nulla requiritur applicatio, & omnia omninò peccata Chriſti ſanguis expiauit; vnde tam multi ſunt in mundo impij? cur tam multi detruduntur ad Inferos? cur tam pauci ſunt qui ſaluantur? quid facit Baptiſmus? quid Euchariſtia? quid fides? quid Pœnitentia? quid ipſa Euangelij prædicatio? Confitendum eſt igitur, Chriſti mortem, quæ per ſe ad omnia peccata abolenda ſufficeret, nemini prodeſſe, niſi per fidem, & Sacramenta, ceteraq; inſtrumenta diuinitùs inſtituta, ſingulis applicetur. Vnum autem ex inſtrumentis diuinitùs inſtitutis ad pœnam temporalem peccatorum expiandam; Satisfactionem eſſe, nos dicimus, nec ſolùm dicimus, ſed ex Scripturis, & omnium Patrum teſtimoniis cõprobamus, vt ex iis quæ anteà ſcripſimus, patuit.

HVC accedit, quod ſacrificiũ Crucis Chriſti eò potiſſimũ ſpectauit, vt nos Deo reconciliaret, ac de impiis & inimicis, iuſtos, & amicos Dei faceret: ſic. n. Apoſtolus loquitur; *Cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius.* Rõ. 5. &, *De peccato dãnauit peccatũ in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis.* Rõ. 8. & B. Petrus; *Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus.* 1. Pet. 2. Id autẽ totum nos libentiſſimè confitemur; nõ vi ſatisfactionis noſtræ, ſed ſolo Chriſti merito nos reconciliari, & iuſtificari, ſiue per Baptiſmũ, ſiue per Abſolutionẽ: ſed cũ hoc non pugnat, quod dicimus; homines Chriſti ſanguine recõciliatos, & iuſtificatos, operãte in ipſis Chriſti ſpiritu & virtute, ſatisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis.

Deniqve quod initio argumenti Caluinus aſſumit, Prouidendum eſſe, vt integer & illibatus ſuus honor Chriſto ſeruetur; tantùm abeſt, vt ſententiæ noſtræ de Satisfactione aduerſetur, vt eam potius ſtabiliat, & confirmet. Siquidem maior eſt Chriſti gloria, ſi dicatur non ſolùm pro peccatis noſtris ſatisfeciſſe, ſed etiam id membris ſuis donaſſe, vt per eius gratiam & virtutem, aliqua ex parte etiam ipſa ſatisfacerent: quemadmodum non derogat omnipotentię Creatoris, ſed eam potius commendat, & celebrat, qui dicit Deum non ſolùm per ſe, ſed etiam per ſeruos ſuos miracula facere. Viderint igitur Aduerſarij, ne dum pro Chriſti honore certare ſe credunt, operibus gratiæ, & Chriſti membris, & ipſi Spiritui ſancto iniuriam faciant: ſiquidem reprehenſio fructuum, deriuatur ad radicem, & iniuria membrorum in caput redundat.

Iam verò Posterior argumenti pars, quæ ducebatur à pace conſcientiarum, his verbis à Caluino tractatur; *Quòd ſi de pacificanda conſcientia agitur: quæ iſthæc erit pacificatio, ſi audiat peccata redimi ſatisfactionibus? quando tandem ille ſatisfactionis modus conſtare poterit? ergo ſemper dubitabit, an Deum habeat propitium, ſemper æſtuabit, ſemper horreſcet. Nã qui leuibus ſatisfactiunculis acquieſcunt, nimis contemptim iudicium Dei æſtimant, & parum reputant quanta ſit peccati grauitas. Et vt ipſis concedamus, peccata aliquot iuſta ſatisfactione redimere, quid tandem facient vbi tot peccatis obruuntur, quorum ſatisfactionibus nec centum vitæ, vel ſi totæ in hoc ſint, ſufficere queant?*

Respondeo, conſcientiæ pax non pendet à reatu illo pœnæ temporalis, quem ſolum ſatisfactionibus noſtris tollendum eſſe dicimus: qui enim culpæ remiſſionem accepit, ac de mortis æternæ periculo liberatus, in gratiam cum Deo rediit, magna ſine dubio fruitur conſcientiæ pace, etiamſi ſciat ſe temporali aliqua mulcta ob peccata præterita caſtigandum. Quare Caluinus ita argumentatur, ac ſi nos diceremus, ſatisfactionibus noſtris amicitiam Dei, gratiamq; recuperandam: quod cùm nos minimè dicamus, ipſe fruſtrà ſudat, & nihil præter aërem verberat.

In eo Praeterea Caluinus fallitur, quòd exiſtimat totã vitam, ac ne cẽtum quidem vitas ſufficere ad Satisfactionẽ, quam docemus. Fallitur, inquam, apertiſſimè; ſiquidẽ tanti æſtimatur à Deo Satisfactio, quæ in hac vita ſpontè, atq; ex chari-

charitate ſuſcipitur, vt breuis huius vitæ labor facilè compenſet acerbiſſimos, longiſſimoſque cruciatus Purgatorij. Certè S. Martyr Cyprianus lib. 4. epiſt. 2. non dubitat affirmare, peccata omnia, quæ alioqui longiſſimam in Purgatorio pœnam exigerent, vnica Martyrij paſſione purgari: ac etiam præter Martyrium, Theologi docent eiuſmodi eſſe poſſe in aliquo pœnitente contritionem, vt per eam peccata omnia quoad culpam & pœnam, pleniſſimè deleantur.

His argumentis explicatis, Caluinus §. 28. ponit diſtinctionem peccati mortalis, & venialis, qua nos vti dicit ad argumentum ſuprà poſitum diſſoluendum, atque eam refutare conatur. De qua re nihil in præſentiarum dicemus, tum quòd nos ea ſolutione non egemus, tum quòd de diſtinctione peccati mortalis & venialis plenum tractatum in tertio tomo inſtituimus.

Hoc vnum præterire non poſſum, ineptiſſima ratiocinatione vti Caluinum, vt probet non poſſe vnquam pro venialibus ſatisfieri: *Si vnius*, inquit, *dies eſt ſatisfactio peccati vnius: dum illam meditantur, pluribus ſe inuoluunt; quando diem nullum præterit iuſtiſſimus quiſq; quo non aliquoties labatur: ad eorum verò ſatisfactiones dum ſe accingent, numeroſa, vel potius innumera cumulabunt. Iam præciſa eſt ſatisfaciendi fiducia. Quid moramur? quomodo adhuc de ſatisfaciendo cogitare audent?*

SED quis dedit Caluino illud principium, vnum diem requiri ad ſatisfactionem vnius peccati venialis? Si vnico actu contritionis, qui momento temporis fieri poteſt, interdum multa mortalia, vt diximus, expiãtur: quanto faciliùs non, inquam, vnus dies, ſed vna hora ſufficiet ad ſatisfactionem venialium plurimorum? *De quotidianis*, (inquit AVGVSTINVS in Enchiridio cap. 71.) *breuibus, leuibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit.* Certè non conſumitur vnus integer dies in oratione Dominica recitandaq́; & tamen ea oratione pro venialibus peccatis, non vno aut duobus, ſed multis ſatisfieri credit Auguſtinus: non igitur præciſa eſt ſatisfaciendi fiducia, neque ſine cauſſa de ſatisfaciendo cogitare audemus.

CAPVT XV.

Soluuntur alia Caluini argumenta.

IAM VERO in §. 29. propius ad rem accedit, & ſolutionem Catholicorũ his verbis Caluinus proponit; *Conantur quidem ſe expedire; ſed aqua, vt dicitur, illis hæret. Fingunt ſibi diſtinctionem pœnæ, & culpæ: culpam remitti fatentur Dei miſericordia; ſed culpa remiſſa, pœnam reſtare, quam perſolui Dei iuſtitia poſtulat: ad pœnæ igitur remiſſionem propriè ſpectare ſatisfactiones.* Deinde multis Scripturæ locis allatis, addit §. 30. quod deeſſe videbatur ad Catholicorum ſolutionem; *Scio*, inquit, *ſubtilius adhuc ipſos elabi, dum inter æternam pœnam, & temporales diſtinguunt. Sed cùm temporalem pœnã quoduis ſupplicium eſſe tradant, quod tàm de corpore, quàm de anima ſumit Deus, excepta modò æterna morte; parùm eos ſubleuat hæc reſtrictio. Nam ſuperiores loci, quos citauimus, hoc nominatim volunt, hac nos conditione recipi à Deo in gratiam, vt quicquid eramus pœnæ meriti, remittat, culpam ignoſcendo.*

Excutiamus igitur loca ſingula quę adducit, ac videam⁹, vtrũ ex iis colligi queat, omnem temporalem pœnam nobis remitti quotieſcunq; nos Deus in gratiam recipit. Quæ quidem teſtimonia tanta confidentia Caluinus producit, vt dicat; *Subnectam quædam alia teſtimonia, quibus adeò conſtringantur tortuoſi iſti angues, vt ne ſummam quidem caudam complicare poſthac queant.*

PRIMVM teſtimonium eſt, Hier. 31. & Ezech. 18. quod his verbis à Caluino proponitur: *Hoc eſt Teſtamentum nouum, quod Deus in Chriſto ſuo nobiſcum pepigit, quòd iniquitatũ noſtrarum non recordabitur. Quid his ſignificauerit, diſcimus ex alio Propheta, vbi Dominus, Si iuſtus, inquit, à iuſtitia ſua deflexerit, omnium iuſtitiarum eius nõ recordabor: ſi impius ab impietate ſua receſſerit, omnium iniquitatũ eius non recordabor. Quòd ſe iuſtitiarum recordaturum negat, vtiq; hoc eſt, nullam ſe earum habiturum rationem, vt remuneretur: ergo & peccatorum non recordari, eſt ea non poſtulare ad pœnam.*

AD hoc primum teſtimonium iam ſuprà reſpondimus, cùm Lutheri argumenta ſolueremus: atque vt Caluinus intelligat, quàm parùm hoc ſuo argumento nos conſtrinxerit; eadem nos ratiocinatione vtimur in ſolutione, qua eſt

ipſe

ipſe vſus in argumento. Cùm enim iuſtus à iuſtitia ſua deflexerit, iuſtitiarum eius Deus non recordabitur, non quia non remunerabit temporali aliquo præmio, ſed quia non remunerabit æterna illa mercede, quam repromiſit diligẽtibus ſe: ergo ad eundem modum cùm impius ab impietate ſua receſſerit, iniquitatum eius Deus non recordabitur, non quia non caſtigabit temporaria aliqua pœna, vt Moſem, Aaronem, Dauidem, & alios poſt reconciliationem caſtigauit, ſed quia non puniet ſempiterna morte, & igne illo æterno, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Vide plura loco citato in ſolutione argumentorum Lutheri, cap. 11.

Alterum teſtimonium habetur Iſaiæ 44. Micheæ 7. & in Pſal. 31. *Idipſum*, inquit Caluinus, *alibi dicitur, Proiicere poſt tergum, delere inſtar nubis, demergere in profundum maris, non imputare, tectumque habere: talibus loquendi formulis non obſcurè ſenſum ſuum nobis explicauerat Spiritus ſanctus, ſi dociles aures illi accommodaremus. Certè ſi punit Deus, peccata imputat: ſi vindicat, recordatur: ſi ad iudicium vocat, tecta non habet: ſi examinat, poſt tergum non proiicit: ſi inſpicit, non obliterauit inſtar nebulæ: ſi ventilat, non proiecit in profundum maris. Atque in hunc modum interpretatur* Avgvstinvs *claris verbis: Si texit peccata Deus, noluit aduertere; ſi noluit aduertere, noluit animaduertere; ſi noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoſcere, maluit ignoſcere. Tecta ergo peccata quare dixit? vt non viderentur. Quid erat Deum videre peccata, niſi punire?*

Recte dicit Caluin⁹, idipſum in his locis cõtineri, quod in ſuperioribus. Quare quemadmodum ſuperiora teſtimonia Hieremiæ, & Ezechielis, ſignificabant Deum non recordari iniquitatum eorum, qui per Pœnitentiam ad ipſum redeunt, non quia non puniat temporali aliqua pœna, ob eorum ipſorum, qui puniuntur, vtilitatem, ſed quia non retinet cum illis inimicitiam, neque ſempiterno igni illos addicit, neque ab æterna felicitate excludit: ſic etiam teſtimonia Iſaiæ, Micheæ, & Dauidis, hoc tantùm ſignificãt, Deum proiicere, delere, non videre, non imputare, tegere peccata eorum, quibus amicitiam ſuam, gratiamque reſtituit; quia quod attinet ad reatum culpæ, & pœnæ æternæ, ita illos reſpicit, ac ſi nunquam peccaſſent, licet ob eorum vtilitatem, alijſque iuſtiſſimis de cauſſis, aut eos ipſe temporaliter caſtiget, aut vt ſe ipſi caſtigent, velit.

Quo-

Quocirca idem S. AVGVSTINVS, qui, tegere peccata, interpretatur, non punire; in alio loco ſcribit, Deum omninò velle, vt peccatum non maneat impunitum, & tùm nõ punire peccata noſtra, cùm nos ipſi ea punimus. In Pſal. 50. *Non impunitum erit peccatum meũ, ſed ideò nolo vt tu punias, quia ego peccatum meũ punio.* & ibidem, *Veritatem dilexiſti, hoc eſt, impunita peccata eorum, quibus ignoſcis, non dimiſiſti: ſic prærogaſti miſericordiam, vt ſeruares & veritatem.* Hæc ille. Non igitur apud Auguſtinũ, tegere peccata, eſt, nullo modo punire; ſed, non punire in æternum; vel nõ punire etiam temporaliter, ſi ſe ipſe peccator puniat.

TERTIVM teſtimonium eſt Iſaiæ 1. & Hier. 50. *Audiamus verò,* inquit Caluinus, *& ex alio Prophetæ loco, quibus legibus peccata remittat Dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix albeſcent, & ſi rubuerint vt vermiculus, erunt quaſi lana. Apud Hieremiam autem ſic legitur: In illa die requiretur iniquitas Iacob, & non inuenietur; peccatum Iudæ, & non erit, quia propitiabor reliquiis, quas ſeruauero. Vis breuiter tenere quis ſit verborum iſtorum ſenſus? expende quid è conuerſo ſibi velint loquutiones illæ; Dominum in ſacculo iniquitates colligare, in faſciculum colligere, & recondere, ſtylo ferreo exarare in lapide adamantino. Nempe ſi vindictam repenſum iri ſignificant, quod extra dubium eſt; neq; etiam dubitandum eſt, quin contrariis ſententiis omnem vindictæ repenſionem Dominus ſe remittere affirmet. Hic mihi obteſtandi ſunt lectores, non vt gloſſis meis auſcultent, ſed tantùm vt verbo Dei locum aliquem eſſe ſinant.*

VTINAM Caluinus quod ab aliis petiit, præſtare ipſe voluiſſet, vt verbo Dei locum aliquem eſſe ſinens, illud ſuis gloſſis minimè deprauaſſet: certè enim ex iſtis ipſis locis Iſaiæ, & Hieremiæ, quæ nunc adduxit, errorem ſuum deprehendere facilè potuiſſet. Audi enim quibus legibus apud Iſaiam peccata remittat Deus: *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruersè, diſcite benè facere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam; & venite, & arguite me dicit Dominus: ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, ſicut nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.* Hæc Dominus per Iſaiam, vbi promittit quidem perfectam peccati purgationem; vt nulla reſtet luenda pœna, vt cupit Caluinus; ſed non promittit ſolùm credentibus

dentibus & reſipiſcentibus, vt Aduerſarij noſtri docent, qui de capite ſuo loquuntur, & non de ore Domini: ſed promittit iis, qui prius lauantur, & mundantur per verã Contritionem, & Pœnitentiam; deinde ceſſant à peccatis, quibus antea malè aſſueuerant; tum in bonis operibus aſſiduè, ac diligenter exercentur, atq; ita (vt hunc locum ſanctus exponit HIERONYMVS) dignos Pœnitentiæ fructus faciunt. His inquam, Dominus dicit: *Venite, & arguite me: ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur*, id eſt, vt idẽ exponit Hieronymus: *Si hæc omnia feceritis, arguite me, niſi præmia reddidero, quæ pollicitus ſum, nimirum niſi peccata, quamuis maxima, plenè, perfecteq; dimiſero.* Cùm igitur plena peccati remiſſio, quoad omnem pœnæ reatum, præmium ſit operum bonorum, quæ poſt conuerſionem, & culpę remiſſionem fiunt, quæq; ſatisfactoria dici ſolent: quis non videt, ex hoc loco Iſaiæ à Caluino adducto, non deſtrui, ſed aſtrui prorſus, & ſtabiliri noſtram de Satisfactione doctrinam?

PORRO Hieremias loquitur de peccato idololatriæ, ob quod totus populus in captiuitatem Babylonicam ductus fuerat; ac prędicit, expiato peccato illo, longa, duriſſimaque captiuitate, tandem flagellum in ipſum Regem Babylonis conuertendum, & reliquias Iſraël & Iuda liberandas, & ita liberandas, vt peccatum illud non amplius inueniatur, vt nimirum aliqua alia pœna mulctetur.

QVARTVM teſtimonium eſt, 1. Pet. 2. Iſai. 53. Rom. 3. 1. Cor. 1. Epheſ. 1. Col. 1. & 1. Tim. 2. *Quid quæſo*, inquit Caluinus, *nobis præſtitiſſet Chriſtus, ſi adhuc pro peccatis pœna exigeretur? nam cùm dicimus eum pertuliſſe peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum, non aliud ſignificamus, quàm defunctum pœna & vindicta, quæ peccatis noſtris debebatur. Id ipſum ſignificantius declarauit Iſaias, cùm dicit, caſtigationem pacis noſtræ fuiſſe ſuper eum: & quoties de redemptione per eum facta, meminit Paulus, vocare ſolet ἀπολύτρωσιν, quo non ſimpliciter redemptionem indicat, qualiter vulgò intelligitur, ſed precium ipſum, & ſatisfactionem.*

RESPONDEO, ſi Chriſto mortuo, adhuc pœna mortis æternæ à nobis exigeretur, nõ omninò ineptè Caluinus quęreret, quid nobis præſtitiſſet Chriſtus; ſi adhuc pro peccatis pœna exigeretur. At cùm ſacrificio mortis ſuæ Chriſtus nobis Deum reconciliauerit, & ex irato iudice patrem amantiſſimum fecerit; cùm nos ab æterno interitu liberauerit, &

vitam

vitam ſempiternam acquiſierit, cùm deniq; gratiam, & virtutē nobis dederit, qua Deo pro temporali pœna ſatisfacere ipſi poſſemus; ingratiſſimus ſit neceſſe eſt, qui quętendū adhuc eſſe putat, quid nobis præſtiterit Chriſtus, ſi pœna quędam temporalis pro peccatis noſtris exigatur.

PORRO teſtimonia illa Iſaiæ, Petri, & Pauli, iam ſuprà iterum adducta, & explicata ſunt: ac libentiſſimè, gratiſſimeque agnoſcimus, & fatemur, Chriſti mortem precium, & ſatisfactionem eſſe pro peccatis noſtris, quoniam, vt ſæpe dictum eſt, ſoluit ipſe precium, & ſatisfecit; immediatè, (vt ſic loquar) pro culpa, & reatu mortis æternæ eorum, quibus ſanguis eius per Sacramenta applicatur; mediatè autem pro pœna etiam temporali, quatenus gratiam prębet, per quam ipſi nos Domino ſatisfacimus.

QVINTVM teſtimoniū eſt in toto Leuitico, de quo ſic loquitur Caluinus: *Validum autem inprimis arietem nobis ſuppeditat, quod de expiandis peccatorū noxis in lege Moſayca præſcribitur. Neq; enim illic Dominus hanc, aut illam ſatisfaciendi legem conſtituit, ſed totam in ſacrificiis compenſationem requirit: Vbi tamen alioqui diligentiſsimè, atq; exactiſsimo ordine omnes expiandi ritus exequitur. Qui fit autem, Vt nullis prorſus operibus admiſſa delicta procurare iubeat, ſed ſola in expiatione ſacrificia requirat, niſi quòd ita teſtari Vult, Vnicum eſſe ſatisfactionis genus, quo iudiciū ſuum placatur? nam quæ tunc immolabant ſacrificia Iſraëlitæ, non hominū opera cenſebantur, ſed à ſua Veritate, hoc eſt, Vnico Chriſti ſacrificio æſtimabantur.*

RESPONDEO. Validus iſte aries, pro veritate validus eſt, pro Caluini errore prorſus infirmus. Nam ſactificia illa Leuitica (vt in 2. lib. de Sacramētis in genere ca. 14. 15. 16. & 17. demonſtrauimus) non culpam, aut pœnā æternam, ſed immunditiam tantùm legalem, & pœnā temporariam expiabant: proinde rectè ſatisfactiones quædam dici poterant.

QVOD culpam & pœnam æternam non expiarent, perſpicuum eſt, tum ex Dauide Pſal. 50. *Si Voluiſſes ſacrificium, dediſſem: Vtique holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* tum ex eo, quòd ea ſacrificia Deo grata non erant, niſi qui offerebat, Deo gratus, & per hoc iuſtus eſſet; nam Prouerb. 15. victimæ impiorum dicuntur abominabiles Domino: tum denique ex teſtimoniis plurimis Scripturarum, & Patrum, quæ loco citato adduximus.

Qvod autem vt quædam ſatisfactiones, expiarent reatum pœnæ temporalis; ſequitur ex ipſa Dei promiſſione. Promiſit enim Deus offerentibus ea ſacrificia, remiſſionem peccatorum: quæ promiſſio cùm intelligi nequeat de remiſſione quoad culpam, & pœnam æternam; id reſtat, vt intelligatur de remiſſione peccati quoad pœnã temporalem. Accedit, quòd Deus iubebat pro menſura delicti offerri ſacrificia maioris, vel minoris precij, Leuit. 6. quod eſt argumentum manifeſtum, illas oblationes imperatas fuiſſe in compenſationem aliquam iniurię Deo factæ.

Ex his autem ſequitur, multa falsò affirmaſſe Caluinum, vt validum illum arietem contra Satisfactiones extrueret. Primo falsò aſſeruit, Deum in Leuitico non conſtituiſſe hanc, aut illam ſatisfaciendi legem: quid enim ſunt ſacrificia variæ æſtimationis pro variã menſura delicti, niſi variæ ſatisfactiones? Secundo falsò ſcripſit, Deum totam in ſacrificiis compenſationem exegiſſe: nam Deus non inſtituit ſacrificia pro omnibus peccatis expiãdis, ſed ſolùm pro peccatis ignorantię cõtra cæremonias legis, Leuit. 4. & 5. & pro peccatis circa damnũ proximi in rebus externis, & pro periurio, ex cupiditate habendi res alienas prolato, Leuit. 6. pro aliis peccatis grauioribus, vt pro blaſphemia, idololatria, homicidio, adulterio, & ſimilibus, nulla inueniuntur ſacrificia inſtituta; ſed Prophetę populum admonebant, pro his in cinere & cilicio Pœnitentiam eſſe agendam, & eleemoſynis, aliiſque bonis operibus peccata redimenda. Tertio falsò Caluinus aſſumpſit, in Leuitico Deum diligentiſſimè, atque exactiſſimo ordine omnes expiandi ritus exequutum: id enim falſum eſſe, conſtat ex his, quæ iam diximus. Qvarto, falſum eſt quod ibidem poſuit; nullis prorſus operibus admiſſa delicta procurari iuſſiſſe Deum: nam ipſa oblatio ſacrificij, opus erat à Deo mandatum ad peccata admiſſa procuranda.

Quod Deniqve Caluinus addit, oblationes illas, non hominum opera cenſeri; non minus eſt falſum, quàm cetera. Nam tametſi ſacrificia illa, diuina opera dici poſſent, tùm quia à Deo inſtituta erant, tùm quia ſacrificium Crucis ſignificabant: tamen erant etiam, ac cenſebantur opera humana, & laborioſa, ac proinde ſatisfactoria: quia non ſine detrimento rei familiaris offerebantur; quia per ea

cultus

cultus latriæ, Deo ab eo cuius erat oblatio, adhibebatur: quia ex fide & pietate offerentium grata erant: *Dona enim*, vt ait Sapiens Eccleſ. 34. *iniquorum, non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes impiorum.* Et Gen. 4. *Reſpexit Deus ad Abel, & munera eius.* in quem locum ſcribens, ita loquitur S. GREGORIVS lib. 22. Moral. cap. 12. *Irã iudicis placare neſcit oblatio, niſi ex munditia placeat offerentis.* Et paulò pòſt: *Idcircò non Abel ex muneribus, ſed ex Abel munera oblata placuerunt.* Atque hæc de valido Caluini ariete.

SEXTVM teſtimonium eſt Oſeæ 14. *Qualem*, inquit Caluinus, *compenſationem à nobis recipiat Dominus, paucis verbis eleganter Oſeas expreſſit: Omnem, inquit, tolles iniquitatem ô Deus: en peccatorum remiſsio; & vitulos labiorum perſoluemus; en ſatisfactio.*

RESPONDEO, qui Deum rogat vt omnem tollat iniquitatem, iure pollicetur actionem gratiarum, ſiue laudis ſacrificium. Sed quid hoc facit cõtra Satisfactionem? nam neque iniquitas reatum pœnæ, ſed culpam ſignificat propriè; neq; ſi Deus culpam, & pœnam æternam tollat, temporali manente, pro qua ſatisfieri debeat, non erunt labiorum vituli perſoluendi: nec denique, ſi aliquando Deus culpam, & omnem pœnam ita condonet, vt nullam exigat ſatisfactionem, præterquam laudis, & actionis gratiarum; idcirco id perpetuum erit.

SEPTIMVM teſtimonium eſt Ezech. 36. *Superiores loci*, inquit Caluinus, *quos citauimus, hoc nominatim volunt, hac nos conditione recipi à Deo in gratiã, vt quidquid eramus pœnæ meriti, remittat, culpam ignoſcendo. Et quoties Dauid, aut alij Prophetæ peccatorum veniam petunt, ſimul pœnam deprecantur, immò diuini Iudicij ſenſus huc eos impellit: rurſus cùm à Domino miſericordiam promittunt, ſemper ferè ex profeſſo de pœnis, earumq; remiſsione concionantur. Certè cùm Dominus apud Ezechielem pronunciat, finem ſe impoſiturum Babylonico exilio, idq; propter ſe, non propter Iudæos: gratuitum eſſe vtrumq; ſatis demonſtrat. Deniq; ſi à reatu liberamur per Chriſtum; pœnas, quæ inde proueniunt, ceſſare oportet.*

RESPONDEO, quid ſuperiores loci contineant, iam vidimus, nullum enim prætermiſimus, & in nullo inuenimus quod Caluinus hoc loco tam confidenter affirmat, hac nos conditione recipi à Deo in gratiã, vt quidquid eramus pœnæ meriti, remittat, culpã ignoſcendo: & contrà, nos multa exempla

exempla protulimus eorum, quibus Deus culpam ignouit, & pœnam tamen temporariam non remiſit, vt Moſis, Aaronis, Dauidis, & aliorum.

Porro Dauid, & Prophetæ ceteri, cùm veniam peccatorum petunt, non ſimul pœnam temporalem ſemper deprecantur. Dauidis illa vox eſt, 2. Reg. 24. *Ego ſum qui peccaui, & ego iniquè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Deinde Dauid, & Prophetæ ceteri, nihil eſt mirum ſi pœnam ſæpe deprecabantur, & eius remiſſionem populo promittebant, cùm ſimul ad pœnam ſponte ſuſcipiendam exemplo, & verbo populum hortarentur: æquum eſt enim, vt Deus parcat illis, qui ob eius amorem ſibi ipſi non parcunt.

Teſtimonium autem ab Ezechiele petitum nihil omninò facit ad rem: nam eo loco Propheta de gratia noui teſtamenti propriè vaticinatur; ait enim: *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, &c.* hanc autem gratiam certum eſt, propter nomen ſuum, nõ propter merita Iſraëlitarum, Deum feciſſe humano generi. Deinde etiamſi ad literam potiſſimùm de liberatione à ſeruitute Babylonica Propheta loquutus fuiſſet, quid hoc faceret contra Satisfactionem, quam nos defendimus ad expiandam pœnam temporalem alterius ſeculi, & vnicuique propriam? pœnas enim huius ſeculi, & præſertim communes toti populo, iam anteà docuimus non ſemper Satisfactionibus expiari, quemadmodum non ſemper immitti.

Denique illa conditionalis aſſertio: *Si à reatu liberamur per Chriſtum, pœnas quæ inde proueniunt, ceſſare oportet.* ſi per reatum intelligamus obligationem ad pœnam, veriſſima eſt: ſed illud non eſt verum, per Chriſtum ſemper liberari nos ab omni reatu pœnæ temporalis; etiamſi nulla interueniat Satisfactio. Si verò per reatum ſignificetur culpa, ſiue offenſio, ob quam debitum pœnæ luendæ contrahimus; falſa conditionalis aſſertio eſt, Si à reatu liberamur, pœnam ceſſare oportet: multa ſunt enim, quæ ſine certis cauſſis non orirentur, quæ tamen orta manent, cauſſis pereuntibus. Ædificium ſine ædificatore non fieret: quod ſi ſemel factum fuerit, manebit, licet continuò ædificator

pereat. Itaque rectè ſanctus AVGVSTINVS tractat. 124. in Ioan. *Productior,* inquit, *eſt pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna.*

ATQVE ita ſoluta manent illa omnia argumenta, quæ Caluinus inſolubilia eſſe, ſolita temeritate iactauerat: ſuperſunt tamen adhuc alia quædam argumenta, quæ obiter Caluinus in ſequentibus paragraphis, dum aliud ageret, id eſt, dum argumenta Catholicorum ſoluere niteretur, inſeruit.

CAPVT XVI.

Soluuntur alia Caluini argumenta.

IGITVR in eodem cap. 4. §. 35. adducit ſancti Ioannis Chryſoſtomi teſtimonium ex lib. 3. de Prouidentia, vt probet Deum non inferre ſupplicia, vt peccata puniat, ſed tantùm, vt peccatores excitet ad reſipiſcentiam: & idem confirmat teſtimonio Hieremiæ, & Oſeæ Prophetarum; ſic autem loquitur: *Stultiſſimus fuerit, ſi quis arbitretur, præſentis vitæ calamitates in peccati noxam eſſe nobis impoſitas. Id mihi videtur Chryſoſtomus voluiſſe, cùm ita ſcripſit: Si ob hoc pœnas infert Deus, vt in malis perſeuerantes ad Pœnitentiam vocet; oſtenſa Pœnitentia, ſuperflua iam erit pœna. Quare prout vniuſcuiuſque ingenio expedire nouit, ita hunc maiori aſperitate, illum benigniori tractat indulgentia. Itaq; vbi docere vult, ſe non eſſe in pœnis exigendis immodicum, exprobrat duro & obſtinato populo, quòd percuſſus, non tamen faciat finem peccandi. Hoc ſenſu conqueritur, Ephraim eſſe quaſi placentam ab vna parte torridam, ab altera parte incoctam: quia ſcilicet non penetrabant in animos ferulæ, vt vitiis excoctis, populus ipſe capax veniæ fieret. Certè qui ſic loquitur, oſtendit, ſimul ac quiſq; reſipuerit, ſe mox fore placabilem, ſibiq; noſtra peruicaciæ exprimi, quem exercet rigorem in caſtigandis delictis, cui voluntaria correctio occurreret.*

RESPONDEO, calamitates, quæ impiis immittuntur à Deo, ſæpenumero ad eum finem immittuntur, vt illi reſipiſcant: id tamen non eſſe perpetuum, teſtantur mortes Sodomitarum, Pharaonis, Antiochi, Herodis, & aliorum, qui diuino iudicio percuſſi, miſerè interierunt. Ceterùm, tametſi eiuſmodi calamitates, quæ conuerſionem præcedunt,

dunt, ſæpe, vt dixi, ad reſipiſcentiam referantur: eæ tamen quæ poſt conuerſionem ſequuntur, de quibus nos hoc loco agimus, non ad reſipiſcentiam, ſed ad offenſam aliquo modo compenſandam referuntur. Sequi autem poſt conuerſionem pœnas aliquas temporales, vel in hac vita, vel in futura; ſatis ſuprà probatum eſſe credimus.

NEQVE teſtimonium S. Ioan. Chryſoſtomi cum noſtra ſententia pugnat: tùm quia loquitur ipſe de pœnis, quæ conuerſionem præcedunt, quas æquum eſt ceſſare, cùm ij, qui flagellabantur, ſeriò reſipiſcunt: tùm etiam quia ſanctus Chryſoſtomus per pœnitentiam non ſignificat ſolam reſipiſcentiam, ſed integram Pœnitentiam, quæ præter internam conuerſionem, & gemitum, externos etiam labores atque opera ſatisfactoria comprehendit: æquiſſimum autem eſt, vt oſtenſa Pœnitentia, id eſt, cùm peccator ſe ipſe affligit, & punit, dignoſque facit Pœnitentiæ fructus; pœna diuinitùs inflicta ceſſet.

QVOD autem Deus queratur, durum & obſtinatum populum, qui à Hieremia & Oſea ſub nomine Ephraim reprehenditur, diu percuſſum, non feciſſe peccandi finem: ſignificat quidem, iis flagellis populum percuſſum, vt tandem aliquando reſipiſceret; ſed non inde ſequitur, nō oportuiſſe eum populum poſt conuerſionem in cinere, & cilicio, in ieiunio, fletu, & planctu Pœnitentiam agere, eaq; ratione pro culpis præteritis Domino ſatisfacere.

ALIVD argumentum in eodem §. 35. ducit Caluinus ab exemplis eorum, qui ſine vlla impoſita mulcta iuſtificati leguntur: *Legitur*, inquit, *Publicanus deſcendiſſe è templo iuſtificatus: pœna nulla ſequitur. Petrus delicti veniam obtinuit: lachrymas eius (inquit Ambroſius) legimus, ſatisfactionem non legimus. Audit Paralyticus, Surge remittuntur tibi peccata tua: pœna non imponitur. Omnes quæ in Scriptura commemorantur abſolutiones, gratuitæ deſcribuntur. Ex hac exemplorum frequentia, regula potiùs peti debuerat, quàm ab vnico illo, quod neſcio quid ſingulare continet.*

RESPONDEO, regula doctrinæ Catholicæ non ab vnico Dauidis exemplo petita eſt, ſed à multis Scripturæ teſtimoniis & exemplis, ab vſu vetuſtiſſimo omnium Eccleſiarum, à communi Patrum Latinorum, Græcorumque conſenſu. Sed tamen vnicum etiam Dauidis exemplum, ſi quis rectè iudicare poſſit, plus valet ad ſententiam noſtram

confirmandam, quàm exempla omnia, quæ Caluinus protulit, ad infirmandam. Siquidem PVBLICANVS ille legitur quidem iuſtificatus præ Phariſæo, non tamen ab omni reatu pœnæ liberatus. Deinde non ſine ſatisfactione iuſtificatus dici poteſt, qui pectus ſuum percutiebat, qui humillimè Domino ſupplicabat, qui neque ad interiora templi accedere, neque oculos ad cœlum ſuſtollere audebat. PARALYTICVS audiuit: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*; ſed quis nouit, an peccatorum nomine ſola culpa, & pœna æterna ea loco non intelligatur? quis dicere auderet, ipſa paralyſi tam diuturna æquo animo tolerata, non eum pro delictis ſuis ſatis Deo feciſſe? Quis neget denique, Chriſtum pro arbitrio culpam, & omnem pœnam remittere potuiſſe? nec tamen miniſtris licere omnia, quæ domino liceant? PETRVS non ſolùm reſipuit, ſed etiam amariſſimè fleuit: quo fletu Domino ſatisfecit.

Miror autem Caluini vel imprudentiam, vel malitiam, qui aut Ambroſij teſtimonium non legit, aut eo ad fallendum abuti voluit. Sanctus enim AMBROSIVS nomine Satisfactionis eo loco excuſationem, ſiue defenſionem criminis apertiſſimè deſignauit: laudat enim Petrum, quòd maluerit lachrymando confiteri, quàm loquendo excuſare delictum. Sic enim legimus lib. 10. in Lucam cap. 96. *Maluit ipſe ſuum accuſare peccatum, vt iuſtificaretur fatendo, quàm grauaretur negando.* Et infrà: *Non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuerit: lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego: ſed quod defendi non poteſt, ablui poteſt.* & in ſerm. 46. vbi eandem illam ſententiam poſuerat: *Lachrymas lego, ſatisfactionem non lego:* ſubiecit, *Rectè Petrus fleuit, & tacuit, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari.* Itaq; SATISFACTIO eo loco defenſio, & excuſatio eſt; quo ſenſu dicitur 1. Pet. 3. *Parati ſemper ad ſatisfactionẽ omni poſcenti vos rationẽ, de ea, quæ in vobis eſt ſpe.* & Act. 24. inquit Paulus. *Bono animo pro me ſatisfaciã.*

Argumentum POSTREMVM Caluinus petit ex quatuor Chryſoſtomi & Auguſtini teſtimoniis, quæ tamen nullo negocio poterunt explicari. PRIMVM teſtimonium CHRYSOSTOMI eſt homil. 2. in Pſal. 50. vbi ſic legimus: *Vbi miſericordia flagitatur, interrogatio ceſſat: vbi miſercordia poſtulatur, iudicium non ſæuit: vbi miſericordia petitur, pœnæ locus non eſt: vbi miſericordia, quæſtio nulla: vbi miſericordia, condonata reſponſio eſt.* SECVNDVM teſtimonium eiuſdem

eſt

eſt homilia 10. in Geneſim, vbi Chryſoſtomus dicit, nihil vltra à nobis Deum requirere, quàm vt delicta noſtra cum lachrymis apud ſe confiteamur. PRIMVM teſtimonium AVGVSTINI eſt in lib. de dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. 54. vbi definitur Satisfactio ad hunc modum: *Pœnitentiæ Satisfactio eſt, cauſſas peccatorum excindere, nec eorum ſuggeſtionibus aditum indulgere.* SECVNDVM teſtimonium eiuſdem, ex neſcio quo libro; neq; enim certum locum notauit: *Caro Chriſti*, inquit, *verum eſt, & vnicum pro peccatis ſacrificium, non modò iis, quæ vniuerſa in Baptiſmate delentur, ſed quæ poſtea ex infirmitate ſubrepunt, propter quæ vniuerſa quotidie clamat Eccleſia, Remitte nobis debita noſtra; & remittuntur per ſingulare illud ſacrificium.*

RESPONDEO PRIMVM, Chryſoſtomi teſtimonium miſericordiam generatim commendat. Ac veriſſimum eſt, miſericordiæ opponi iudicium, & pœnam: qui enim miſericordiam quærit, non vult ſubire iudicium; & qui ex miſericordia indulgentiam conſequitur, non debet ſubire pœnam, quæ ſibi condonata eſt. At ex hac generali commendatione miſericordiæ, non poteſt rectè colligi, non oportere pœnitentes ſatisfactione iniuriam aliqua ex parte compenſare, niſi aliunde conſtet, ex miſericordia condonari illis à Deo non ſolùm culpam, ſed etiam omnem omninò pœnam temporalem, & ſempiternam.

Itaq; idem CHRYSOSTOMVS in eadem hom. paulò inferiùs, hæc habet: *Miſeretur quidem Deus, ſed non paſſim miſeretur: prouocat nos, & dicit, Da & tu aliquid; non quia ego tui egeo, ſed quia volo, & te aliquid conferre ad tuam vtilitatẽ.* Et infrà: *Deus dicit, Da mihi confeſſionem tuam, & lachrymas Pœnitentiæ.* & homil. in Pſal. 6. explicans quantas lachrymas Dauid Domino dederit, qui tamen miſericordiam flagitabat: *Non tantùm*, inquit, *lachrymatus eſt, ſed etiam lachrymis lectum lauit, non vno, aut duobus, aut tribus diebus, ſed etiam ſingulis noctibus. Et non ſolùm dicit præteritum, ſed etiã futurũ. Ne putetis enim, quòd cùm hæc ſemel feciſſet, deinceps ſe quieti tradiderit, & laxamento vſus ſit: ſed hoc aſſiduè fecit per totam vitam.* & homil. in Pſal. 106. *Confeſſio*, inquit, *Pœnitentiam monſtrat, Satisfactio veniam ſibi diuina pietate cõciliat.* Et infrà: *Peius eſt, Dei offenſam non Satisfactione placare, quàm peccando Dei bonitatem offendere.*

ALTERVM Chryſoſtomi teſtimonium docet, ad amicitiam

citiam Dei recuperandam, ſufficere contritionem veram, quæ confeſſionem peccati coram Deo cum lachrymis factam, & propoſitum vitæ melioris complectitur: non excludit autem CHRYSOSTOMVS opera laborioſa, poſt amicitiam Dei recuperatam, ad reatum pœnæ temporalis delendum, vt ex multis eius teſtimoniis ſuprà probauimus.

Id ita eſſe, perſpicuum erit ex homil. de B. Philogonio, vbi fuſiùs habentur ea, quæ ex hom. 10. in Geneſim Caluinus adduxit; ſic enim loquitur: *Ego teſtificor, ac fideiubeo, vt ſi noſtrum quiſq́, qui peccatis obnoxij ſumus, recedens à priſtinis malis, ex animo vereq́; promittat Deo, ſe poſteà nunquam ad illa rediturum; nihil aliud Deus requirat ad ſatisfactionem vlteriorem: benignus enim eſt, &c.* quo loco per Satisfactionem intelligit excuſationem, & ſenſus eſt; Deum non requirere, vt peccatum defendamus, vel excuſemus, & rationem reddamus, cur hoc, aut illud fecerimus, ſed ſatis illi eſſe, ſi ſimpliciter peccatum confiteamur, & promittamus nos deinceps non peccaturos: dixerat enim paulò antè: *Diſcede à malo, virtutem amplectere, deſiſte à prauitate: pollicere te poſthac iſta non commiſſurum, & iſtud ſufficiet ad excuſationem.* In eadem autem hom. idem Chryſoſt. anteà docuerat, Satisfactionem, id eſt, opera laborioſa requiri, vel certè eorum propoſitum, ſi temporis anguſtiis quis excludatur: *Proinde,* inquit, *& tu quibus rebus prouocaſti Deum, per has rurſus facito propitium. Prouocaſti illum pecuniarum rapina, per eaſdem illũ reconcilia: cumq́; & rapta reſtitueris, & alia inſuper addideris, dicito iuxta Zachæum; Reddo, ſi quid rapui, quadruplum. Prouocaſti lingua maledicentia, multis contumeliis affectis: viciſſim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentib. laudans vituperantes, gratias agens iniuriã inferentibus. Hæc non egent multis diebus, annisue, ſed ſolo animi propoſito vnico die perficiuntur.*

Teſtimonium AVGVST. ſiue Gennadij potiùs, ex lib. de dogmatibus Eccleſiaſt. definit Satisfactionem verã ab effectu: illa enim eſt vera, ſeriaq; Satisfactio, ex qua ſequitur, vt radices peccatorum euellantur, & boni habitus virtutũ acquirantur, ex quibus fiet, vt non facilè deinceps malis ſuggeſtionibus aditus pateſiat. Nam alioqui in eodem lib. cap. proximo, id eſt, 53. Auctor illis diſertis verbis Satisfactionẽ docet: *Quamuis,* inquit, *quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cetero voluntatẽ, & communicaturus ſatisfaciat lachrymis,*

chrymis, & orationibus. Et paulò pòſt: *Sed hoc de illo dico, quem capitalia, & mortalia crimina non grauant: nam quem mortalia crimina poſt Baptiſmum commiſſa premunt, hortor prius publica Pœnitentia ſatisfacere, & ita Sacerdotis iudicio reconciliatum, Cõmunioni ſociari, ſi vult non ad iudicium & condẽnationem ſui, Euchariſtiam percipere. Sed & ſecreta ſatisfactione ſolui mortalia crimina non negamus, ſed mutato prius ſeculari habitu, & confeſſo religionis ſtudio, per vitæ correctionem, & iugi, immò perpetuo luctu, miſerante Deo, ita duntaxat, vt contraria pro his quæ pœnitet, agat.* Hæc ille.

Ex quo intelligi poteſt, quàm intoleranda impudentia Caluinus poſt allegatum cap. 54. huius auctoris, hæc verba ſubiunxerit: *Quo apparet, illis quoq; ſeculis irriſam paſſim fuiſſe Satisfactionis doctrinam, quæ pro admiſſis delictis rependi diceretur: cùm omnem ſatisfactionem, ad cautionem referat, ſe in poſterum à peccatis abſtinendi.* Sanè qui mendacium ſcribere auſus eſt, quod ex eodem ipſo loco, vnde mendacij occaſio ſumpta eſt, tam euidenter coarguitur: in rebus paulò obſcurioribus, qua temeritate graſſabitur?

Alterum Auguſtini teſtimonium nulla indiget expoſitione. Fatemur enim peccata omnia remitti per ſacrificium Crucis: nam ex eo ſacrificio vim habent Baptiſmus, & Sacramenta cetera, quibus homines iuſtificantur; & ex eodẽ ſacrificio ſpiritũ gratiæ haurimus, ſine quo pro reatu pœnæ temporalis ſatisfacere non poſſemus. Porrò S. Auguſtinum ob Crucis ſacrificium non exiſtimaſſe ſatisfactiones excludi, perſpicuũ eſt ex his teſtimoniis, quę c. 9. protulimus.

Atqve hæc de tota diſputatione hoc loco ſufficiant. Nã quæ Martinus Kemnitius de Satisfactione attulit, partim ſunt à nobis c. 8. & 10. refutata; partim ſunt ea ipſa teſtimonia, quę Lutherus, Philippus, & Caluinus protulerũt. Certè nouum aliquod teſtimoniũ in tota Kemnitij diſputatione reperire non potui: neq; aliquam aliam ſententiam, quæ ſpeciem ſolidi argumenti præ ſe ferre videretur. Quemadmodum etiam quæ Kemnitius de Abſolutione diſſeruit, ideò nõ excuſſimus, quòd nihil attulerit pręter ea quę in diſputatione de Sacramentis in genere iam antè poſuerat: ad quæ nos eo loco reſpondimus.

Finis quartæ Controuerſiæ generalis, de Pœnitentia.

Ad Honorem Dei.

ERRATA.

Pagina 15. *Verſu* 27. *malarum. p.* 21. *v.* 12. *intenſum. p.* 37. *v.* 18. *fidei, mera. p.* 55. *v.* 10. *voluit. Ibid. v.* 12. *noluit. p.* 59. *v.* 29. *fuerit. p.* 66. *v.* 20. *ſigna, ſymbola. p.* 112. *v.* 26. *ſanat. p.* 122. *v.* 28. *varij. p.* 136. *v.* 5. *vulneribus. p.* 145. *v.* 32. *illud. p.* 208. *v.* 7. *potator.*

2

SECUNDI TOMI QUINTA CONTROVERSIA GENERALIS,

DE EXTREMA UNCTIONE, ORDINE, ET MATRIMONIO.

SINGULIS LIBRIS EXPLICATA.

A R. P. ROBERTO BELLARMINO POLITIANO,
Societatis IESV.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS,

De Sacramento Extremæ vnctionis.

CAP. I. *Qui hæretici hoc Sacramentum negarint.*
II. *Probatur ex Scripturis, Vnctionem infirmorum eſſe Sacramentum propriè dictum.*
III. *Refellũtur hæreticorum ſolutiones ad Scripturam citatam.*
IV. *Probatur ex traditione veterum, Vnctionẽ infirmorum eſſe Sacramentum.*
V. *Idem probatur ratione.*
VI. *Soluuntur argumenta aduerſariorum.*
VII. *De materia & forma huius Sacramenti.*
VIII. *De effectu huius Sacramenti.*
IX. *De Miniſtro, & eo qui ſuſcipit Sacramentum Extremæ vnctionis.*
X. *De cæremoniis.*

LIBER SECVNDVS,

De Sacramento Ordinis.

CAP. I. *Ordinationem verè ac propriè Sacramentum eſſe nouæ legis, qui negauerint ex hæreticis.*

II. *Ordinationem Sacramentum eſſe, demonſtratur ex diuinis literis.*
III. *Ordinationem Sacramentum eſſe, probatur ex traditione,*
IV. *Idem oſtenditur ratione.*
V. *Epiſcopalem Ordinationem Sacramentum eſſe.*
VI. *Diaconatum eſſe verum Sacramentum.*
VII. *Subdiaconatum eſſe etiam Sacramentum.*
VIII. *Minores etiam Ordines Sacramenta eſſe.*
IX. *Manus impoſitionem ad eſſentiam Sacramenti Ordinis pertinere.*
X. *De effectu huius Sacramenti.*
XI. *De Miniſtro.*
XII. *De cæremoniis.*

LIBER TERTIVS,
De Sacramento Matrimonij.

CAP. I. *De ſtatu quæſtionis, & erroribus hæreticorum.*
II. *Matrimonium Sacramentum eſſe, probatur ex diuinis literis.*
III. *Matrimonium Sacramentum eſſe, probatur ex Patribus.*
IV. *Probatur ratione, Matrimonium eſſe Sacramentum propriè dictum.*
V. *Soluuntur argumenta aduerſariorum.*
VI. *De materia, forma, & miniſtro Sacramenti Matrimonij.*
VII. *Omne legitimum Matrimonium inter Chriſtianos contractum, eſſe Sacramentum.*
VIII. *Soluuntur argumenta Cani.*

IX. *De polygamia multarum vxorum ſucceſſiuè.*

X. *De polygamia multarum vxorum ſimul.*

XI. *Soluitur argumentum aduerſariorum, ex Patriarcharum exemplo ductum.*

XII. *Matrimonium infidelium ſolubile eſſe, etiam quoad vinculum.*

XIII. *Matrimonium ratum non conſummatum ſolui etiam quoad vinculum, per ingreſſum in religionem.*

XIV. *Matrimonium conſummatum ſolui poſſe quoad thorum, & cohabitationem.*

XV. *An Matrimonium fidelium conſummatum, ſolubile ſit quoad vinculum, variæ ſententiæ adferuntur.*

XVI. *Matrimonium inſolubile eſſe quoad vinculum, probatur ex verbo Dei, traditione, & ratione.*

XVII. *Soluuntur argumenta aduerſariorum.*

XVIII. *De impedimentis Matrimonij.*

XIX. *Non requiri ad eſſentiam Matrimonij conſenſum parentum.*

XX. *Soluuntur argumenta Kemnitij.*

XXI. *De impedimentis quæ inhabilem ſimpliciter faciunt contrahentem, id eſt, de voto, & ligamine.*

XXII. *De impedimento criminis.*

XXIII. *De cultus diſparitate.*

XXIV. *De impedimento cognationis; quid ſit cognatio, & quot eius gradus.*

XXV. *Sententiæ adferuntur de impedimento cognationis.*

XXVI. *Rationem canonicam ſupputandi gradus, optimam eſſe, defenditur contra Bezam.*

XXVII. *Non omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis, eſſe de Iure naturæ.*

XXVIII. *Primum gradum conſanguinitatis tàm in recta, quàm in tranſuerſa linea; & primum affinitatis in recta linea, iure naturæ interdictos eſſe; & ab homine indiſpenſabiles.*

XXIX. *Rectè ab Eccleſia prohiberi coniugia, vſque ad quartum vel ſeptimum gradum conſanguinitatis & affinitatis.*

XXX. *De cognatione ſpirituali, & legali; deq́; publicæ honeſtate, & affinitate ex fornicatione.*

XXXI. *De duobus impedimentis non dirimentibus.*

XXXII. *Cauſſas matrimoniales ad Eccleſiæ iudicium pertinere.*

XXXIII. *De cæremoniis Sacramenti Coniugij.*

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

LIBER VNICVS.

CONTROVERSIÆ DE SACRAMENTO *Extremæ vnctionis, ſunt omninò ſeptem.* PRIMA, *eaq́; potiſſima, de genere; An ſit legis nouæ Sacramentum verè ac propriè dictum.* SECVNDA, *de materia.* TERTIA, *de forma.* QVARTA, *de effectu.* QVINTA, *de miniſtro.* SEXTA, *de ſuſcipiente.* SEPTIMA, *de cæremoniis.*

CAPVT PRIMVM.

Qui hæretici hoc Sacramentum negârint.

HÆRETICI permulti ritum vnctionis infirmorum è numero Sacramentorum auferre conati ſunt. PRIMO, VValdenſes, vt referunt Æneas Syluius li. de origine Boëmorum, cap. 35. & ante eum Guido Carmelita in ſumma de hæreticis. SECVNDO, Albigenſes, teſte Antonino in ſum̃a Theologica, p. 4. tit. 11. c. 7. §. 5. TERTIO, Ioan. VViclefus, teſte Thoma VVald. tomo 2. de Sacra. c. 163. & ſatis ipſe de ſe id teſtatur in 4. lib. Trialogi, c. 25. vbi contendit, hoc Sacramentum neq; à Chriſto, neq; ab Apoſtolis inſtitutum, proinde nec verè Sacramentum eſſe.

Hos imitantur hæretici huius temporis. Lutherus in lib. de captiuitate Babyl. cap. de Extrema vnctione, non reiicit hunc ritum, tamen negat Sacramentum eſſe propriè dictū. Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. 18. 19. 20. & 21. & Kemnitius in 2. part. Examin. à pag. 1102. vſq; ad 1135. non ſolùm Sacramentum eſſe negant, ſed etiam irrident more ſuo. Idem facit Melanchthon in locis, tit. de Vnctione. Idem facit etiam Ioan. Brentius in Confeſſ. VVirtemberg. cap. de Extrema vnct. & Magdeburgenſes Centur. 7. & ſequentibus, cap. 6. de ritu viſitationis infirmorum.

Eccleſia verò Catholica palàm affirmat, Vnctionem extremam Sacramentum eſſe verè ac propriè dictum. Id enim expreſsè habent Concil. Florent. in inſtructione Armenorum, & Trident. ſeſſ. 14. can. 1. de Extrema vnctione, & omnes Theologi, lib. 4. ſentent. diſt. 23. Poteſt autem hęc veritas tribus argumentis probari. PRIMO, ex Scripturis. SECVNDO, ex traditione Eccleſiaſtica. TERTIO, ex ratione.

CAPVT SECVNDVM.

Probatur ex Scripturis Vnctionem infirmorum eſſe Sacramentum propriè dictum.

QVOD attinet ad PRIMVM: duæ Scripturæ proferuntur ab omnibus, vna ex cap. 6. Marci, altera ex cap. 5. Iacobi.

De PRIORE non omnes conueniunt, an cùm Apoſtoli vngebant oleo infirmos, & curabant; illa fuerit vnctio Sacramentalis, de qua nunc diſputamus: an ſolùm fuerit figura quædam, & adumbratio huius Sacramenti. Qui tuentur PRIOREM ſententiam, vt Thom. VVald. loco citato, & Alphonſus de Caſtro lib. de hæreſibus, verbo Extrema vnctio, ea ratione ducuntur, quòd Beda, Theophyl. & Oecumenius in comētariis Marci, & Iac. videantur dicere eandē eſſe vnctionem, cuius ſit mentio in vtroq; loco. Sed profectò probabilior eſt ſententia POSTERIOR, quæ eſt Ruardi in explicatione art. 12. & Ianſenij in cap. 6. Marci, & Dominici à Soto, diſt. 23. q. 1. art. 1. & aliorum. Et mihi certè eo etiā nomine gratior, quòd videam Lutherū, Caluinum, & Kemn. locis citatis eſſe in priore opinione: exiſtimant enim illi eandē eſſe vnctionem, Marc. 6. & Iac. 5.

Pro-

Probo igitur breuiter ſententiam poſteriorem. PRIMO illa vnctio, qua vtebantur Apoſtoli, referebatur ſolùm aut præcipuè ad curationem morbi corporalis, vt ex eo loco patet, vnde etiam ſanabantur omnes, qui tum inungebantur: Sacramenta autem per ſe ad animam pertinent, ad corpus per accidens, aut certè ſecundariò.

Deinde SECVNDO, Apoſtoli eo tempore nōdum erant ſacerdotes: & quamuis potuerit Chriſtus etiam per non ſacerdotes Sacramenta conferre, tamen non eſt probabile eum hoc feciſſe, nec legimus id vnquam factum in Sacramentis magis neceſſariis, vt in Sacramento Pœnitentiæ, vel Euchariſtiæ. Neque obſtat quod Apoſtoli baptizarunt, cùm nōdum eſſent ſacerdotes: nam non ita eſt de eſſentia Baptiſmi, vt miniſter ſit ſacerdos, ſicut de eſſentia Vnctionis. Nam ſi laicus baptizet, etiam extra neceſſitatem, Baptiſmus eſt ratus: non autem eſt rata Vnctio, ſi laicus inungat. Quòd autem Apoſtoli nondum fuerint eo tempore ſacerdotes, patet, quia facti fuerunt in vltima cœna, vt docet Concilium Tridentinum, ſeſſ. 22. cap. 1.

Accedit TERTIO, quòd Apoſtoli tunc promiſcuè vngebant quoſlibet ægrotos, vt cæcos, claudos, &c. at Sacramẽtum vnctionis, non datur niſi iis, qui decumbunt cum periculo vitæ, vt omnes concedunt.

Item QVARTO, Apoſtoli tunc cùm inungerent, non quærebant, eſſentné baptizati, qui inungendi erant, & omninò probabile eſt multos ab eis inunctos, qui infideles erant; At certè ſine Baptiſmo nihil proſunt Sacramenta cetera, nec dari poſſunt aut debent nō baptizatis ſine peccato. Nec valet quod quidam obiiciunt, Cornelio datã Confirmationem ante Baptiſmum, Actor. 10. Deo videlicet in hac re diſpenſante. Nam Cornelius non habuit Sacramentum Confirmationis ante Baptiſmum, ſed effectũ Sacramenti Confirmationis ab ipſo Deo immediatè ſine Sacramento.

DENIQVE, Trident. Concil. ſeſſ. 14. can. 1. de Extrema vnctione, dicit hoc Sacramentum inſinuatum Marci 6. Dicitur autem inſinuari id, quod non expreſsè proponitur, ſed adumbratur, & obſcurè indicatur. Et hoc eodem modo intelligendi ſunt veteres, qui locum Marc. 6. coniungunt cum loco Iacob. 5. ſignificant enim vno in loco iacta eſſe fundamenta eius Sacramenti, quod in altero loco expreſsè proponitur. Quemadmodum enim cùm Matth. 19. & alibi

Chriſtus manus imponit, non dicimus tunc inſtituiſſe Sacramentum Confirmationis, aut Ordinationis, ſed tamen agnoſcimus adumbrationem quandam Sacramenti poſteà futuri: ſic etiam quòd Dominus iuſſerit Apoſtolos oleo curare infirmos, & non alia aliqua re, intelligimus ſignificatum eſſe, futurum fuiſſe aliquando tempus, vt oleum eſſet Sacramentum infirmorum.

Veniamus nunc ad ALTERVM locum. IACOBI 5. ita legimus: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Hîc habemus omnia, quæ ad Sacramenti eſſentiam requiruntur, videlicet ſymbolum externum, promiſſionem gratiæ, & diuinā inſtitutionem: hæc enim tria, vt ſuprà diximus in prima controuerſia de Confirmatione, aduerſarij requirunt. Symbolum externum eſt vnctio olei cum oratione fidei; promiſſio verò, alleuatio infirmi, & remiſſio peccatorum. Inſtitutio autem colligitur ex hac tam conſtanti promiſſione Apoſtoli: neque enim Apoſtolus tam conſtanter, & abſolutè id promitteret, niſi Dominus id inſtituiſſet, & mandaſſet. Itaque Apoſtolus Iacobus non inſtituit Sacramentum, ſed hortatur ad illud ſuſcipiendum quod à Domino nouerat inſtitutum.

Quia verò Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 41. & 42. requirit alia quinq; licet tria prædicta ſint præcipua; oſtendamus illa etiam reperiri in Vnctione extrema. Ille igitur PRIMO requirit præter tria prædicta, vt ritus mandatus ſit in nouo Teſtamento; vt diſtinguatur à cæremoniis Teſtamenti veteris. Id verò hoc loco manifeſtè cernimus, cùm conſtet Iacobi epiſtolam eſſe librum Teſtamenti noui: & præterea talis ritus non fuerit in Teſtamento veteri.

SECVNDO requirit, vt ritus non ad breue tempus duret, ſed perpetuus ſit. Id quoque habemus in illis verbis: *Infirmatur quis in vobis.* inde enim colligimus tamdiu duraturum hunc ritum, quamdiu in Eccleſia erunt ægroti.

TERTIO requirit, vt promiſſio gratiæ ſit annexa, & quaſi veſtita ſymbolo, ita vt intelligatur dari gratia, cùm ſymbolum externum exhibetur: id quod Kemnitius ponit contra Caluiniſtas, qui volunt Sacramenta eſſe ſymbola præteritæ, & iam olim acceptæ gratiæ. Id verò hoc loco habemus, vt patet, dicitur enim: *Vngentes eum in nomine Domini,*

& alle-

& alleuabit eum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, &c. planè ad eum modum, quo dicitur de Baptiſmo, Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

QVARTO requirit, vt illa promiſſio non ſit cuiuſlibet gratię, ſed remiſſionis peccatorum: id verò expreſsè hîc habetur: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

QVINTO requirit, vt non ſit tantùm promiſſio generalis, ſed etiam applicetur in particulari ei qui Sacramentum percipit. Et hoc etiam habemus; nam in particulari dicitur: *Vngentes eum, &c.*

CAPVT TERTIVM.

Refelluntur hæreticorum ſolutiones ad Scripturam citatam.

AD hoc argumentum quatuor ſolutiones ab hæreticis dari ſolent. PRIMA eſt, epiſtolam illam non eſſe Canonicam, nec à ſpiritu Apoſtolico profectam. Ita Lutherus loco citato, cui aſſentitur Kemnitius pag. 1113. vbi dicit hanc epiſtolam non eſſe tantæ auctoritatis, vt poſſit ſine teſtimoniis Scripturæ Canonicæ, Sacramenta inſtituere. Et probat ex HIERONYMO, qui annotauit in lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis in Iacobo, veteres iudicaſſe non eſſe epiſtolam illam à Iacobo Apoſtolo ſcriptam, & ex EVSEBIO lib. 3. hiſt. cap. 23. qui de illa ſic ait: *Sciendum* ὡς νοθεύεται, *id eſt, quod notha ſit.*

At hæc PRIMA ſolutio eſt refugium miſerorum. Nam omnes veteres, qui catalogos ſcripſerunt ſacrorum librorum, hanc epiſtolam cum ceteris numerarunt, vt patet ex Clemente can. vlt. Apoſtolorum, ex Innocentio I. epiſt. 3. & Gelaſio I. in Concilio LXX. Epiſcoporum. ITEM ex Conciliis Laodiceno, can. vlt. Carthaginenſi III. can. 47. Florentino & Tridentino, ſeſſ. 4. DENIQVE ex Patribus, Origene hom. 7. in Ioſue, Athanaſio in ſynopſi, Epiphanio hæreſi 76. Hieronymo epiſt. ad Paulinum, Auguſtino lib. 2. doctrinæ Chriſtianæ, cap. 8. Ruffino in ſymbolum, Iſidoro lib. 6. etymolog. cap. 1. & Damaſceno lib. 4. de fide, cap. 18. Quod ſi his tot, ac tantis auctoribus fides non habetur, concidet auctoritas omnium aliorum librorum: nec enim aliunde ſcimus, qui libri ſint Canonici, niſi ex traditione, & teſtimonio

nio veterum Pontificum, Conciliorum, & Patrum, eorum præſertim, qui indicem texere voluerunt ſacrorum librorum.

Neque vllum vnquam legi veterum, qui apertè ſcriberet, Iacobi epiſtolam non eſſe Canonicam. Nam Hieronymus, quem pro ſe Kemnitius citat, dicit quidem quibuſdam viſam fuiſſe dubiæ fidei epiſtolam, tamē temporis progreſſu obtinuiſſe auctoritatem. Euſebius autem dicit eam epiſtolam quorundam opinione eſſe adulterinam; tamen ſubiungit continuò: *Nos autem ſcimus in plurimis Eccleſiis publicè eſſe receptam.* Et certè plus apud nos valere debet publica Eccleſiarum auctoritas, quæ teſte Euſebio hanc epiſtolam recepit, vt Canonicam, quàm obſcura quorundam opinio, quæ eodem teſte Euſebio, eandem epiſtolam reiicit.

Secvnda ſolutio eſt eiuſdem Lutheri ibidem, qui ſic ait: *Si eſſet Iacobi Apoſtoli, dicerem non licere Apoſtolo ſua auctoritate Sacramentum inſtituere, id eſt, diuinam promiſsionem cum adiuncto ſigno dare, hoc enim ad Chriſtum ſolùm pertinebat.*

Hæc ſolutio longè deterior eſt ſuperiore: audet enim Lutherus ſe Apoſtolo Iacobo opponere, & in faciem illi reſiſtere, quaſi apertè erranti, & ſibi arroganti quod ei non conueniebat. At certè nec Iacobus ſibi aſſumit quod Lutherus dicit: non enim ipſe Sacramentum inſtituit, ſed hortatur ad vſum Sacramenti inſtituti; & ſi id ſibi aſſumeret, illi potius, quàm Luthero credendum eſſet. Nec enim fieri poſſet, vt tantus Apoſtolus poſt acceptum Spiritum ſanctum, in re tam magna erraret: neque eſt ſimile de B. Petri errore; ille enim errauit exemplo, non doctrina, iſte autem erraſſet in doctrina, & in ipſa Scriptura, quod fieri non poteſt. Quare ſi Iacobus diceret Sacramentum à ſe inſtitutum; credere deberemus, id illi à Chriſto conceſſum ſingulari priuilegio, ſed non eſt opus ad has anguſtias redigi.

Tertia ſolutio eſt eiuſdem Lutheri ibidem, necnon VVicleſi, Philippi, Brentij, Caluini, & aliorum communis, quòd Iacobus loquatur de vnctione, qua vtebātur eo tempore ad curandos morbos corporales. Et quidem VVicleſus putat loqui Apoſtolum de naturali curatione, & ideò meminiſſe olei, quia eſt naturaliter medicinale, & in illa regione abundat. Philippus exiſtimat eum loqui de vnctione, quæ partim naturaliter, partim etiam dono diuino curabat:

vnde

vnde dicit Abraham, Iſaac, Iacob, Iſaiam, & ceteros Prophetas fuiſſe profeſſione medicos, & habuiſſe notiſſimas herbarum,&aliorum medicamentorum naturas; & ſimul etiam ornatos dono miraculorum. Lutherus tamen, Caluinus, Brentius, & Kemnitius ſimpliciter Apoſtolum exponunt de curatione ex dono Dei, proinde dicunt non magis fuiſſe Sacramentum iſtam vnctionem, quàm fuerit Probatica piſcina, vel lutum cum ſputo, vel aqua Siloe, &c. nunc autem quando donum illud ceſſauit, non modò vnctionem non eſſe Sacramentum, ſed etiam eſſe rem inutilem, & ſuperſtitioſam.

Argumenta eorum ſunt tria. PRIMVM, quia Iacobus ex Marci Euangelio accepit, quod docet de vnctione olei: Marcus autem de vnctione illa loquitur, quam adhibebant qui habuerunt donum curationum.

SECVNDVM, quia Iacobus vtitur vocibus quæ ad corporalem ſanitatem pertinent, nimirum ἐγείρω, & ἰάομαι.

TERTIVM, quia Iacobus tantùm loquitur ad homines ſui temporis, quando durabat gratia ſanitatum. Idque patet ex eo, quòd non addidit aliquam particulam, qua ſignificaret, hunc ritum propagãdum eſſe ad poſteros, ſicut Scripturæ faciunt, cùm loquuntur de veris Sacramentis, vt de Baptiſmo Matth. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad mundi conſummationem.* Et de Euchariſtia 1. Corinth. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.*

Sed his argumentis nos longè plura, & meliora poſſumus opponere. Ac PRIMVM, quòd non loquatur de naturali curatione, & ſimul quòd Prophetæ non conſueuerint curare more medicorum, contra VViclefum, & Philippum facilè probari poteſt. PRIMO, quia etſi oleum ſit medicinale, tamen non eſt medicinale ad curandos quoſuis morbos, immò verò plurimis, aut nihil proderit, aut etiam oberit. Apoſtolus autẽ generatim iubet, vt ægroti vngantur oleo.

DEINDE Prophetæ & Apoſtoli, vt plurimum rebus noxiis natura ſua, aut certè non ſalutaribus vtebantur, vt curarent, vt nimirum omnes intelligerent, Dei miraculo illa fieri, non viribus naturæ. Sic Moſes æneum ſerpentem erexit, vt eius aſpectu curarentur læſi à ſerpentibus. Sic Heliſæus aqua Iordanis curauit lepram Naaman Syri. Sic Iſaias maſſa ex ficis curauit vlcus Ezechiæ, quæ medicina contra-

ria erat curationi illius morbi, vt Hieronymus notat ex ſententia Hebræorum in commentario ad cap. 38. Iſaiæ. Sic Dominus luto & ſputo, cæcum natum. Sic Petrus vmbra corporis ſui; ſic Paulus ſudariis, & ſemicinctiis.

ACCEDIT, quòd ſi vſi fuiſſent ordinariè rebus vtilibus ad curandum, ipſi ſibi fidem abrogaſſent, & Dei donum obſcuraſſent.

Quod autem nec loquatur Iacobus de vnctione quæ ſanaret corpus ex dono miraculorum, ſed quæ ſanaret animum, & aliquando etiam corpus, virtute Sacramentali, contra Lutherum, Caluinum, & alios, probatur ex ſingulis vocibus huius loci. PRIMO: *Infirmatur,* inquit, *quis in vobis.* At ſi de miraculis ageret, generalius loqueretur: non enim ſolùm conſuleret iis qui decumbunt, grauati periculoſo aliquo morbo, vt facit, ſed etiam cæcis, ſurdis, claudis, aliiſque miſeris hominibus, qui non decumbunt, nec de vita periclitantur, & tamen egent curatione.

SECVNDO: *Inducat,* inquit, *preſbyteros.* At ſi de miraculo ageret, diceret potiùs, Inducat Prophetas, aut alios, qui donum habent curationum: nec enim ſoli, aut omnes preſbyteri etiam tunc habebant donum curandi. Neque refert, quod per presbyteros nolunt aduerſarij ſignificari Sacerdotes, ſed ſeniores; nam nec ſeniores omnes habebant donum curationis, non enim illud donum erat alligatum ætati, aut dignitati, vt patet ex Paulo Rom. 12. 1. Cor. 12. & Epheſ. 4. PRAETEREA non eſt probabile Apoſtolum iuſſiſſe fidelibus, vt miracula quærerent, ſigna enim infidelium ſunt, non fidelium, 1. Cor. 14.

TERTIO: *Orent,* inquit, *ſuper eum, vngentes eum oleo.* At ſi de miraculis ageretur, non præſcriberet Iacobus materiam: qui enim donũ habet curationis, adhibet quod Deus illi inſpirat, nec poteſt alligari certæ alicui rei virtus miraculorum. Id quod ſatis patet ex diuinis literis, & exemplis omnium Sanctorum: *Sed,* inquit Caluinus, *vtile fuit præſcribere oleum, vt eſſet ſignum, miraculum fieri non viribus hominis, ſed potentia Spiritus ſancti: conſtat enim oleo ſignificari Spiritum ſanctum.* At etiam aqua ſignificat Spiritum ſanctum. ET præterea, ſi illa eſſet cauſſa, cur præſcribatur oleum, debuiſſet id ſeruari in omni curatione, & in excitatione mortuorum maximè. Nuſquam autem legimus inunctos fuiſſe mortuos, cùm excitandi erant.

QVAR-

QVARTO: *Et oratio*, inquit, *fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus.* Hæc ſanè abſoluta promiſſio eſt, proinde referri non poteſt præcipuè ad corporalem ſanitatem. Nam aut ſemper ſanati fuiſſent ægroti illi, qui vngebantur, vt Iacobus præſcribit, aut non ſemper: ſi ſemper, ergo nulli fuiſſent mortui Apoſtolorum tempore, niſi illi, qui Iacobo non obediuiſſent, qui pauciſſimi fuiſſent. ET præterea ſanitas corporalis, quia non ſemper vtilis eſt animæ, non etiam ſemper obtinetur à Deo, quicunque ſit, qui oret, etiamſi donum habeat curationis. Quare non ſemper ſanabantur qui vngebantur; ergo vel falſa eſt abſoluta illa promiſſio Iacobi, quod fieri non poteſt, aut quod veriſſimũ eſt, ad animam præcipuè, & abſolutè referenda eſt.

QVINTO: *Et ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei.* Hæc verò particula tam expreſsè ad animam pertinet, vt non ſit locus tergiuerſationi. Donum autem curationis, vt ſæpe diximus, ad corpus refertur.

SEXTO, omnia alia quæ habentur in illa epiſtola, ſiue ante hunc locum, ſiue poſtea, non ad eos ſolos pertinent, qui tunc viuebant, ſed etiam ad nos, qui poſtea futuri eramus, vt patet ex illis præcedentibus: *Patientes eſtote.* &; *Cõfirmate corda veſtra.* &; *Nolite iurare.* &; *Triſtatur quis in vobis? oret, æquo animo eſt? pſallat.* Item ex illis immediatè ſequentibus: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Hæc omnia ſine dubio ad nos etiam pertinent: igitur etiam illa, quæ eodem tenore verborum in medio poſita ſunt: *Infirmatur quis in vobis, &c.* ad nos pertinent. Quare non agitur de dono curationis, quod eſt rariſſimum, & non ſemper haberi poteſt, ſed de Sacramento, quod ſemper durat, & facilè à quolibet haberi poteſt.

Neque argumenta ipſorum contra allata conuincunt. Ad PRIMVM RESPONDEO, non eſſe eandem vnctionem Marc. 6. & Iacob. 5. niſi eo modo, quo dicuntur idem figura, & figuratum: Quantum enim intereſt, inter lotionem cæci nati in aqua Siloë, quæ fuit figura Baptiſmi, Ioannis 9. & ipſum Baptiſmum ex aqua, & Spiritu ſancto, Ioan. 3. tantum intereſt inter has duas vnctiones. Vnde etiam videmus Marc. 6. nullam fieri mentionem verborum, nec promiſſionis ſpiritualis, quæ ad Sacramentum neceſſariò requiruntur: vtrumque autem expreſsè habetur Iacob. 5.

Si quis autem defendere velit Marc. 6. tractari de ipſo Sacramen-

cramento Vnctionis extremæ, dicere poteſt, Marcum non omnia expreſſiſſe, ſed quæ illi deſunt, ex Iacobo eſſe petenda. Sæpe enim in ſcriptoribus ſanctis id neceſſariò faciendum eſt, vt quod vnus omittit, petatur ab alio.

Ad SECVNDVM argumentum, quod totum grammaticale eſt, & ideò ſatis aptè conuenit Kemnitio, RESPONDEO, inprimis nos nõ negare, quin Extrema vnctio interdum adferat corporalem ſanitatem, & ideò Iacobum aliqua verba ponere potuiſſe, quæ ad ſanitatem corporalem pertineant. Interim tamen, ſicut illa duo, Kemnitij opinione, ad corporis ſanitatem pertinent: ſic etiam integra ſentẽtia eſt, quæ citra omnem controuerſiam refertur ad animæ ſalutem, nimirum illud: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

Dico SECVNDO illa verba duo, hoc loco non ad corpus, ſed animam præcipuè pertinere. Nam etſi ἐγείρω propriè ſignificat excitare, & eleuare, quod ad corpus pertinet, tamẽ per metaphoram Scripturæ ſanctæ familiarem, ſignificat etiam pellere mœrorem, triſtitiam, negligentiam, ſoporem, & deſidiam animi. Hinc ſunt illa Apoſtoli Rom. 13. *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.* ἐγερθῆναι. Epheſ. 5. *Surge,* ἔγειραι, *qui dormis, &c.* Et illud Luc. 3. *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis excitare filios Abrahæ.* Et illud 1. Pet. 3. *Excito ſyncaram veſtram mentem.* Hoc autem loco: *Alleuabit eum Dominus,* ſignificat liberationem à quodam torpore, mœrore, anxietate; quæ propinquos morti valde deprimere, & grauare ſolet, vt non facilè poſſint mentem ad Deum attollere.

Alterum illud verbum ἰάω, non ponitur à Iacobo in ea ſententia, vbi agit de Sacramento Vnctionis, ſed infrà cùm ait: *Orate pro inuicem, vt ſaluemini*, ibi enim eſt, ἰαθῆτε. quocirca ineptè à Kemnitio trahitur ad propoſitum huius loci. Et PRAETEREA illa etiam vox hoc loco accipitur pro ſalute animæ, vt patet ex præcedentibus. Et ne miretur Kemnitius, ſi verbum medicinale vſurpetur pro ſanitate animæ, cogitet in Scripturis millies haberi hanc vocem in hoc ſenſu. Pſal. 146. *Qui ſanat contritos corde.* Matth. 13. *Ne fortè conuertantur, & ſanem eos.* pro quo Marcus habet cap. 4. *Et dimittantur eis peccata.* Et 1. Petri 2. *Cuius liuore ſanati eſtis.*

Ad TERTIVM dico, neceſſarium quidem eſſe, vt Sacramenta maneant, quamdiu Eccleſia manet, ſed non eſſe neceſſe,

ceſſe, vt ad hoc ſignificandum ponatur in Scriptura, verbum aliquod denotans perpetuitatem. Nam de Baptiſmo nuſquam exſtat eiuſmodi verbum; nec obſtat: *Ecce ego vobiſcum ſum.* nam potuit Chriſtus nobiſcum eſſe, etiamſi Baptiſmum inſtituiſſet ſolùm ad vnum diem duraturum. Cognoſcimus autem euidenter, vnctionem, de qua loquitur Iacobus, ſemper duraturam, tum quia infirmi, presbyteri, orationes, remiſſio peccatorum, & cetera, quæ Iacobus nominauit, ſemper manſura ſunt in Eccleſia; tum etiam quia hactenus ſemper in Eccleſia fuit iſta conſuetudo vngendi infirmos.

QVARTA ſolutio eiuſdem Lutheri, Kemnitij, & Caluini eſt, qui affirmant locum iſtum nihil pro nobis facere, quod alius omninò fuerit ritus vngẽdi tempore Iacobi, alius noſtro tempore. Id quod his argumentis probant. PRIMO, quia Iacobus iubet inungi quoſlibet infirmos, nos autem ſolùm inungimus homines ſemimortuos. Vnde apud nos verè eſt Vnctio extrema, quia datur morientibus, Iacobus autẽ nóluit eſſe extremam, quia dari voluit iis, qui ſanandi erant.

RESPONDEO, inungit Eccleſia eos, qui de vita periclitantur: tunc enim quærenda ſunt remedia ſupernaturalia, quando nulla ſpes amplius eſt in naturalibus. Et quamuis inungantur ægroti vt ſanentur, ſi id expedit æternæ ſaluti, tamen rectè dicitur extrema, quia eſt vltima reſpectu vnctionum, quas in aliis Sacramentis percipimus, in Baptiſmo, Confirmatione, & Ordinatione.

Et hoc idem voluiſſe Iacobum, patet PRIMO ex illis vocibus ἐγερεῖ, & κάμνοντα. Nam excitare, & alleuare propriè iis conuenit, qui decumbunt valde oppreſſi, & grauati, & κάμνειν ſignificat deficere, & etiam mori, vnde etiam καμνόντες dicuntur mortui. SECVNDO idem patet ex eo, quod ait: *Adducat preſbyteros.* Nam ſi non decumberet, poſſet ipſe ire ad presbyteros: & etiãſi decumberet, ſed non adeò grauiter, non oporteret adduci presbyteros. Alioqui enim ſi ob quemlibet morbum deberent presbyteri excurrere ad ægrotos, nunquam domi manerent, eſt enim infinitus numerus ægrotorum. DENIQVE non eſt credibile voluiſſe Iacobum, vt ad remedia ſupernaturalia Chriſtiani recurrerent, quando facilè poſſent naturalibus medicamentis curari. Adde VLTIMO hunc locum mirè pugnare cum

 aduer-

aduerſariis ex ipſa eorum ſententia. Nam ſi iubet Apoſtolus omnes ægrotos inungi, quare ipſi nullum inungunt?

SECVNDO probant, quia Iacobus iubet aduocari ſeniores Eccleſiæ, nos autem non multos, ſed vnum vocamus, & eum ſacerdotem.

RESPONDEO, nomen presbyteri, ſeu ſenioris in Teſtamēto nouo ferè vbiq; accipi pro miniſtro Eccleſiaſtico; & Iacobum non tàm de numero, quàm de qualitate fuiſſe ſollicitum. Quemadmodum enim cùm dicimus, confitenda eſſe peccata ſacerdotibus, non intelligimus cōfitenda eſſe multis, ſed vni: Nec tamen interim negamus, bonum eſſe, vt multi veniant, ſicut in quibuſdam locis fieri ſolet.

TERTIO probat Caluinus, quia Iacobus oleo ſimplici vult inungi ægrotos: nunc autem adhibetur oleum benedictum. Addit Kemnitius, Iacobum non præcepiſſe in qua parte vngi debeat ægrotus, nunc autem determinari certa membra.

RESPONDEO, Iacobum alloqui infirmos hoc loco, non ſacerdotes: ſcire autē quale debeat eſſe oleum, & in qua parte ſit adhibendum, ad infirmum non pertinet, ſed ad ſacerdotem. Satis PRAETEREA nobis eſſe debet, quod Iacobus non negat oleum eſſe prius benedicendū, neque negat eas partes inungendas, quæ modò vngūtur in Eccleſia; quocirca non pugnant eius verba cum Eccleſiæ conſuetudine, ſed contrà potiùs Eccleſiæ conſuetudo explicat verba Iacobi. ADDE, quòd Beda in ca. 5. Iacobi, dicit ſignificari oleum benedictum per illa verba: *Vngentes oleo in nomine Domini.*

QVARTO probant Lutherus, Caluinus, & alij, quia Iacobus tribuit hunc effectum orationi fidei: *Oratio*, inquit, *fidei, ſaluabit infirmum.* Ex quo Lutherus colligit, vnctionem apud Iacobum non eſſe Sacramentum, nec eandem cum noſtra: nam Sacramenta, & noſtra etiam vnctio, non pendent à fide Miniſtri. Caluinus autem, & Kemnitius, ea ratione colligunt non eſſe eandem vnctionē cum noſtra, quia Iacobus totū effectum tribuit orationi; nos autem totum ferè tribuimus vnctioni, cùm dicimus: *Per hanc ſacram Vnctionem, &c.*

RESPONDEO ad conſequentiam Lutheri, orationem fidei dici hoc loco, non quæ requirat neceſſariò fidem Miniſtri, ſed quia eſt oratio dictata à fide, & ſola fide intelligitur, quomodo verbum Sacramentale, quod cum elemento

facit

facit Sacramentum, Auguſtinus vocat verbum fidei, & dicit operari non quia dicitur, ſed quia creditur, tractat. 80. in Ioan. ADDE, quod etiam miracula non ſemper neceſſariò pendent à fide. Narrat enim Epiphanius hæreſ. 30. quẽdam Ioſephum Iudæum miracula feciſſe per aquam benedictam ſigno crucis, etiamſi ipſe non crederet: miracula enim ſæpe operatur ſola Chriſti inuocatio. Itaque ſi eſſet verum quod Lutherus aſſumit, non poſſet oſtendi Iacobum agere de Sacramento, quod nos dicimus; nec de miraculo, quod Lutherus dicit.

Ad conſequentiam Caluini, & Kemnitij, RESPONDEO, orationem fidei, quæ infirmum ſaluat, non excludere operationem vnctionis, immò potiùs includere. Hæc enim eſt oratio fidei: *Per hanc ſacram vnctionem, & ſuam piiſsimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* Sicut cùm quis aliquid à Deo petit per Chriſti paſſionem ſibi dari; ſi oratio illa impetrat, oratio dicitur illum ſaluare, ſed non ſine Chriſti paſſione, &c. ADDO etiã, quod licet in illa oratione fidei nulla fieret mentio vnctionis, adhuc nihil aduerſarij obtinerent. Nam etiam in aliis Sacramentis ſæpe tribuitur effectus vni parti ipſius Sacramenti, cùm tamen conſtet eam partem non operari ſine alia. Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum.* Actor. 8. *Cùm videret Simon, quia per manus impoſitionem Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, &c.* & tamen antea dixerat Lucas, Apoſtolos oraſſe pro Samaritanis, vt acciperent Spiritum ſanctum.

QVINTO probat Caluinus ex teſtimoniis noſtrorum. Nam Sigibertus in Chronico ſcribit, hanc vnctionem ab Innocentio I. inſtitutam; non igitur illa eſt, de qua loquitur Iacobus. Sed Kemnitius pag. 1135. magis audacter ſcribit, vnctionem infirmorum ſine dono inſtitutam à Felice IV. circa annũ Domini D. XXVIII. nec dignatur vel vnum teſtem adhibere huius ſuæ narrationis.

RESPONDEO, mendacium Kemnitij ſatis refelli à Caluino. Nam Innocentius I. præceſſit Felicem IV. annis centum, & amplius. Sed nec in vita, nec in ſcriptis Felicis IV. aliquid habetur de vnctione infirmorum. Habetur quidẽ aliquid de vnctione altariũ, & baſilicarum, dum conſecrãtur, in epiſt. 1. huius Pontificis, at de vnctione infirmorum nihil. Sed Kemnitio licet vocare ea quæ non ſunt, tanquã ea quæ ſunt. Niſi fortè id acceperit Kemnitius ex ſupplemento

Chronicorum Philippi Bergomenſis: is enim ſcribit Felicem Papam monuiſſe, vt ſeruaretur doctrina S. Iacobi de inungendis morituris. Sed quid hoc aduerſus Catholicos? immò cur non pro illis potiùs?

Ad Caluinum autem RESPONDEO, Sigebertum referre iiſdem verbis id quod habetur in ipſa Innocentij epiſt. 1 ca. 8. quo loco dicit quidem Innocentius vnctionem infirmorum, de qua loquitur Iacobus, eſſe Sacramentum, ſed à ſe inſtitutum non dicit, immò cōtrarium diſertis verbis dicit, dum Iacobi teſtimonium profert, & dum Sacramentum appellat, & dum reſpondet ad quæſtionem ſibi propoſitam circa hoc Sacramentum ab Epiſcopo Eugubino.

CAPVT QVARTVM.

Probatur ex traditione veterum, vnctionem infirmorum eſſe Sacramentum.

IAM SECVNDO loco probanda eſt veritas ex teſtimoniis Pontificum, Conciliorum, Patrum, aliorumque auctorum. Ac PRIMVM ex Pontificibus habemus PRIMO Innocentium I. qui diſertis verbis in epiſt. 1. ad Decentium, cap. 8. meminit huius Sacramenti. Et SECVNDO habemus Innocentium III. qui etiam copioſè, & perſpicuè huic Sacramento teſtimonium perhibet, cap. Cùm veniſſet, extra de Sacramenti vnctione.

Sed Innocentij I. teſtimonium etiamſi ſolum exſtaret, ſufficere deberet. Nam auctor eſt antiquus, ſiquidem anno CCCC. II. ſedere cœpit; eſtque vir doctus, & ſanctus, & ab Auguſtino, Hieronymo, & Chryſoſtomo mirificè commendatus. epiſtola eius certa eſt: dicit expreſsè, & clarè hanc vnctionem eſſe Sacramentum à Iacobo explicatum, & ideò non dari iis, qui non ſunt capaces aliorum Sacramentorum, &c. nec vllus vnquam veterum eum reprehēdit, quod vnctionem infirmorum Sacramentum eſſe docuerit. ADDE, quod Magdeburgenſes Cent. 5. cap. 6. de ritu viſitationis infirmorum, hoc teſtimonio probant, illo ſeculo fuiſſe conſuetudinem vngendi ægrotos. DENIQVE Kemnitius, qui omnes ferè alios conatur exponere, qui à Catholicis proferuntur pro hoc Sacramento, hunc auctorem ne nominare

quidem

quidem auſus eſt, nec tamen eum ignorare potuit, cùm omnes Catholici hoc teſtimonium proferant.

Ex hoc etiam teſtimonio colligimus, cur non exſtent multa huius generis teſtimonia, id eſt, tam antiqua, & tam expreſſa: quia videlicet non habuerunt occaſionem de hac re ſcribendi. Nam nec Innocentius de hac re ſcripſiſſet, niſi Epiſcopo Eugubino dubitatio illa in mentem veniſſet, vtrum Epiſcopus poſſit dare Sacramentum Vnctionis extremæ, an ſolus presbyter: iſta enim eſt quæſtio ad quam Papa reſpondet. Alioqui enim de Sacramentis, quæ in vſu quotidiano erant, non ſcribebant Patres, niſi coacti aliqua occaſione, vel niſi hæreticis reſpondendum eſſet.

Deinde ex Conciliis habemus Inprimis Nicænum ex Arabico Latinum factum, can. 69. vbi apertè mentio fit olei infirmorum, & diſtinguitur à Chriſmate, & oleo Catechumenorum. Item Concilia particularia, ſed antiqua, vt Cabilonenſe II. can. 48. de hoc Sacramento loquens, dicit Patrum decreta Iacobi epiſtolæ conſonare. VVormatienſe can. 72. vbi iterum renouatur decretum Innocentij I. Meldenſe apud Burchardum lib. 4. can. 75. iubet feria V. in cœna Domini, parochos ab Epiſcopo accipere ampullam olei ſancti pro infirmis inungendis, iuxta Apoſtolicam traditionem. Aquiſgranenſe II. tempore Ludouici Imperatoris, can. 8. monet, ne hoc Sacramentum negligatur, in quo ſaluatio infirmorum continetur. Similia habet Moguntinum ſub Rabano Archiepiſcopo can. 26.

Iam verò ex Patribus habemus duo genera teſtimoniorum. Vnum eorum, qui non dicunt quidem expreſsè hoc eſſe vnum ex Sacramentis, tamen expreſsè dicunt verba Iacobi ad nos pertinere, & debere etiam nunc, & omni tempore presbyteros id facere, quod Iacobus ſcribit. Ita Origenes homil. 2. in Leuit. Chryſoſtomus libro 3. de ſacerdotio, Auguſtinus in ſpeculo, vbi ponit ex tota Scriptura eas ſententias tantùm, quæ nobis omni tempore deſeruiunt: adſcripſit etiam hanc Iacobi ſententiam: *Infirmatur quis in vobis, &c.* Idem etiam ſermone 215. de tempore, monet, vt qui ægrotant, Iacobi præceptum ſeruent. Idem habet auctor operis de viſitatione Infirmorum lib. 2. cap. 4. qui liber habetur tomo 9. operum Auguſtini, & licet falsò tribui videatur Auguſtino, antiquum tamen, & bonum librum eſſe negari non poteſt. Idem habent Beda in cap. 6. Marci,

& 5. Iacobi. Theophylactus in cap. 6. Marc. & Oecumenius in cap. 5. Iacobi.

Hæc verò teſtimonia ſatis probant, quod volumus, ſi obſeruemus, aduerſarios ideò præcipuè negaſſe vnctionem iſtam eſſe Sacramentum, quia exiſtimabant, Iacobum non loqui niſi ad homines ſui temporis. Certè Caluinus libro 4. ca. 19. §. 20. Inſtit. ita loquitur: *Cùm duo iſta in Sacramento exigimus, vt ceremonia ſit à Deo inſtituta, & Dei promiſsionem habeat: ſimul poſtulamus, vt ceremonia iſta nobis tradita ſit, & promiſsio ad nos ſpectet. Non enim Circumciſionem iam Sacramentum Chriſtianæ Eccleſiæ, quiſquam eſſe contendit, tametſi, & Dei inſtitutum erat, & promiſsionem annexam habebat, quia nec nobis mandata fuit, nec promiſsio, quæ illi adiuncta fuerat, nobis eadem conditione data. Promiſsionem, quam in vnctione ferociter iactant, nobis non eſſe datam, euidenter demonſtrauimus, &c.* Hæc ille. Patres igitur citati, qui apertè affirmant, cæremoniam, & promiſſionem hanc ad nos pertinere, Sacramentum eſſe volunt hanc vnctionem, vel ipſo teſte Caluino.

Habemus DEINDE alios, qui expreſsè inter Sacramenta numerant hanc vnctionem, vt Alcuinus libro de diuinis officiis, cap. de infirmis, Amalarius libro 1. de officiis Eccleſiaſt. cap. 12. Petrus Damiani ſermone 1. de dedicatione templi, Hugo libro 2. de Sacramentis parte 15. cap. 2. & 3. Vbi illud obiter eſt NOTANDVM, quod hic auctor dicit à Iacobo hoc Sacramentum inſtitutum, debere intelligi de inſtitutione promulgatoria, non de propriè dicta inſtitutione: quomodo ſæpe dicitur Moſes auctor legis veteris, cùm eam ſolùm promulgauerit. Bernardus in vita ſancti Malachiæ, vbi etiam inſigne miraculum refert. Denique Petrus Lombardus in 4. diſt. 23. & qui eum ſequuti ſunt Theologi omnes.

His ACCEDANT exempla plurimorum Sanctorum, qui inungi voluerunt, antequam è vita migrarunt, quæ legi poſſunt apud Surium ex Catholicis, præſertim tomo 2. & apud Illyricum ex hæreticis Cent. 8. & ſequentibus, cap. 6.

ACCEDAT denique teſtimonium Eccleſiæ Græcæ, quod ideò ſuum pondus habet, quia cùm conſtet, Græcos non accepiſſe ſuos ritus à Romana Eccleſia, præſertim ab annis plus quingentis, quibus à nobis ſeparati fuerunt, certum eſt ea, in quibus conuenimus, eſſe antiquiora ſchiſmatibus,

& hæreſibus, quæ poſtea natæ ſunt. Porrò Græcos agnoſcere pro vero Sacramento Extremam vnctionem, patet PRIMO ex Concilio Florentino, vbi ſine vlla contradictione receperunt inſtructionem Armenorum, vbi inter alia Sacramenta numeratur Extrema vnctio.

PRAETEREA Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus in reſponſione ad Confeſſionem Lutheranorum, cap. 7. ponit ſeptem vera, & propria Sacramenta, ac dicit non eſſe plura, nec pauciora: & inter ea ponit Extremã vnctionem, eamq́ue diuinum Sacramentum vocat, & ab Apoſtolo Iacobo explicatum dicit.

IDEM etiam tradunt Græci ſcriptores recentiores, vt Simeon Theſſalonicenſis in lib. de ſeptem Sacramentis, Nicolaus Cabaſila in expoſitione ſacræ Liturgiæ, cap. 29. ac demum ipſum εὐχολόγιον, id eſt, liber ritualis Græcorum, eoſdem ritus habet in hoc Sacramento, quos etiam nos Latini habemus.

CAPVT QVINTVM.

Idem probatur ratione.

ACCEDIT VLTIMO ratio ex diuina prouidentiâ deſumpta, qua etiam vtitur Tridentinum Concilium, ſeſſ. 14. Nam cùm Dominus Sacramenta inſtituerit, quibus veluti diuinis ſubſidiis iuuaremur in ingreſſu Eccleſiæ, & in progreſſu, certè nullo modo credendum eſt, defuiſſe diuinam eius prouidentiam in egreſſu, & tranſitu ab hac temporali, militante Eccleſia ad aliam ſempiternam, præſertim cùm nunquam magis homo indigeat auxilio, & præſidio, quàm in articulo mortis, vt Patres paſſim docent, ac præſertim Gregorius homil. 39. & in Euangelia, & lib. 24. Moralium, cap. 17. & 18. Euſebius Emiſſenus, ſeu quicunque eſt auctor illius libri, homil. 1. ad Monachos, & Ioannes Climacus de 30. gradibus, grad. 7. tunc enim, & hoſtes fortius impugnant, quia modicũ tempus habere ſe vident: & ipſe homo nunquam eſt ineptior ad reſiſtendum, ob dolorum, & ægritudinis magnitudinem. Si enim corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, etiam dum optimè valet, certè in ipſo actu corruptionis maximè aggrauabit: & experientia ipſa teſtatur vix poſſe eiuſmodi ægrotos mentem ad Deum attollere.

Sed occurrit Kemnitius initio cenſuræ ſuæ in decreta Concilij de Extrema vnctione, ac dicit, non eſſe alia quærenda præſidia pro morientibus, quàm ea quæ data ſunt, & proſunt viuentibus, nimirum verbum Dei, & Sacramenta Baptiſmi, & Euchariſtiæ. Nam verbum Dei quocunque tempore poteſt excitare fidem; & memoria Baptiſmi, atque Euchariſtiæ perceptio, etiam morituris proſunt.

RESPONDEO, ſi hęc reſponſio valeret, probaremus etiam non fuiſſe opus Euchariſtia. Nam ipſorum opinione, memoria Baptiſmi ſemper iuſtificat, cur igitur poſt Baptiſma ſumitur Euchariſtia? nimirum quia poſt Baptiſmum paulatim ex huius vitæ negotiis, & ipſa pugna concupiſcentiæ, minuitur feruor initio acceptus, nec ſufficit memoria Baptiſmi ad eum reparandum: ideò Dominus inſtituit ſpiritualem cibum, &c. Ita igitur, quia in exitu de hoc mundo exiſtunt ſpeciales difficultates, inſtituit Dominus ſpeciale præſidium: præſertim quia ſæpe accidit, vt qui in extremis agunt, nec poſſint audire verbũ exhortationis, nec Euchariſtiam percipere, nimirum morbo grauati, & vſu ſenſuum priuati; inungi autem, & Sacramenti huius fructum percipere ſemper poſſunt.

CAPVT SEXTVM.

Soluuntur argumenta aduerſariorum.

PRAETER argumenta quibus nituntur aduerſarij locum Iacobi peruertere, de quibus ſuprà diximus, habent etiam quædam alia, quibus directè hoc Sacramentum impugnant.

PRIMVM argumentum Lutheri eſt: *Si vnctio infirmorum Sacramentum eſſet, haberet effectum infallibilem: at non habet, vt ex eo conſtat, quod pauciſſimi ſanantur, cùm tamen promiſſio huius cæremoniæ ſit ſanitas corporalis.* RESPONDEO, duobus modis ad hoc reſpondent Catholici. Quidam enim, in quibus eſt Dominicus à Soto diſt. 23. quæſt. 1. art. 2. exiſtimant corporalem ſanitatem eſſe abſolutum, & infallibilem effectum huius Sacramenti: ſed dicunt non promitti nec dari per hoc Sacramentum integram ſanitatem, ſed certũ quendam gradum auxilij ſupernaturalis, qui interdum ſatis erit ad ſanandum, interdum non erit ſatis;

ſemper

ſemper autem ceteris paribus, ſanandum citius inunctum, quàm non inunctum.

Hæc ſolutio mihi non placet, cùm omnes Theologi, & ipſa Concilia, Florentinum & Tridentinum, diſertè pronuncient ſanitatem in hoc Sacraméto promitti conditionaliter, id eſt, ſi animæ ſaluti expediat. ACCEDIT etiam quod non licet eiuſmodi temporalia bona abſolutè petere, cùm non conſtet nobis, ſintne nobis vtilia, vel inutilia?

Sed, inquit Sotus, *interdum accidit, vt cùm inunctus conualeſcit, peior euadat: obtinuit ergo ſanitatem per Sacramentum, quæ tamen animæ non expediebat.* RESPONDEO, eum, qui poſt vnctionem ſanatur, & peior euadit, ſanitatem recuperaſſe, non vi Sacramenti, ſed naturalibus remediis: niſi fortè is, qui nunc peior euaſit, paulò pòſt optimus euaſurus ſit; illi enim dicitur ſanitas prodeſſe, cui prodeſt ſecundum prędeſtinationem, etiamſi ad tempus obeſſe videatur.

Dico igitur promiſſionem abſolutam, ſiue abſolutè intelligendam non eſſe ſanitatem corporalem, ſed remiſſionem peccatorum, & auxilium ſpirituale, quod ſemper eſt vtile, nunquam noxium; ſanitatem autem corporalem, pertinere quidem ad huius Sacramenti promiſſionem, ſed conditionatam, id eſt, ſi ea fuerit animæ vtilis.

SECVND. argum. Caluini eſt: *Si ex eo quod Apoſtoli inungebãt oleo, & curabãt, Sacramentum colligitur Vnctionis infirmorum; debet etiam colligi Sacramentum ex eo, quod Dominus luto, & ſputo, & aqua Siloë ſanauit cæcum; & ex aliis ſimilibus cæremoniis.* RESPONDEO argumentum Caluini præſupponit, Catholicos niti præcipuè in hoc Sacramento teſtimonio Marci, qui cap. 6. refert Apoſtolos olei vnctione multos curaſſe. Atqui nos ſuprà contrarium docuimus. Quia tamen aliqui Catholici non omninò improbabiliter teſtimonio Marci vtuntur, ſoluamus in eorum gratiam hoc argumentum.

Dico igitur magnum eſſe diſcrimen inter hanc vnctionẽ, quam deſcribit Marcus, & alias cæremonias, quibus Apoſtoli, vel ipſe Dominus vtebantur in morbis curandis. Nam de aliis cæremoniis nullum exſtat teſtimonium Scripturæ, quo iubeamur illas frequentare: de hac autem exſtat Iac. 5. PRAETEREA, de aliis nulla exſtat promiſſio gratiæ ſpiritualis; de hoc autem exſtat Iac. 5. ſiquidem Iacobus addidit, quod Marcus omiſit. ADHAEC in aliis cæremoniis non deſignatur certus Miniſter, & reipſa ſcimus, quoſuis etiam laicos in

eos in primitiua Eccleſia donum habuiſſe curandi: at in hac ceremonia deſignantur certi Miniſtri, nimirum presbyteri, Iacobi 5.

Tertium argumentum Kemnitij: *Vnctionis ceremonia extra donum curationis, partim ab Hæreticis, partim ab Ethnicis originem ducit. Nam qui primi cœperunt vti ceremonia vnctionis per modum Sacramenti ſine dono curandi, fuerunt hæretici Valentiniani, vt patet ex Irenæo libr. 1. cap. 18. Præterea Ethnici conſueuerunt vngere mortuos, vt patet ex illo Virgilij:*

Corpusq́; lauant frigentis, & vngunt.

Vnde Apuleius illud vocat vltimum lauacrum libr. 9. de aſino aureo. Similia verò ſunt his Ethnicis ſuperſtitionibus, quæ narrat Dionyſius, cap. 7. de Eccleſiaſtica hierarchia.

Respondeo, hæreticorum illorum ritus à noſtro diuerſiſſimus fuit. Illi enim vngebant non moriturum, ſed iam mortuum, vt patet ex collatione huius loci Irenæi cum Epiphanio, hæreſ. 36. Quod enim Irenæus dicit, vngi ſolitos ab hæreticis ad finem defunctionis, quod ambiguum eſſe poterat, Epiphanius apertè dicit, vngi ſolitos ipſos defunctos. Praeterea illi vngebant aqua, & oleo ſimul mixtis, vt eſſet illa vnctio loco Baptiſmi; nos autem ſeparamus hanc vnctionem à Baptiſmo, nec miſcemus aquam cum oleo. Denique illi vtebantur inauditis quibuſdam, & horribilibus verbis Hebraicis, cùm nos prece ſimplici, & apertiſſima vtamur.

Quod autem attinet ad Ethnicas ſuperſtitiones, duo ſunt Kemnitij peccata. Primum, quod tota eius diſputatio eſt præter rem: nos enim agimus de vnctione viuorum, & ille argumentum ſumit ex vnctione mortuorum. Et ſanè eodem argumento potuiſſet oppugnare Sacramentum Baptiſmi, quia poſt mortem corpora lauabantur à Gentilibus: & nunc etiam lauantur à Chriſtianis, cuius rei exemplum habemus Actorum 9. Tabitham enim mortuam Chriſtiani lauarunt.

Secundo, falsò dicit Dionyſij ritum ſumptum ab Ethnicis ſuperſtitionibus; cùm potiùs Ethnici in his rebus Hebræos antiquiores ſint imitati: nam Hebræi vngebant corpora mortuorum, vt patet ex Euangelio. Nam Matth. 26. laudans Dominus Mariæ pietatem, quæ ipſum inunxerat: *Ad ſepeliendum*, inquit, *me fecit*, & Ioannes cap. 19. vbi narrat,

rat, corpus Domini cum vnguentis ſepultum, addit: *Sicut mos eſt Iudæis ſepelire.* Et idem ſcimus antiquiſſimis temporibus vſurpatum in ſepultura Patriarchę Iacob, & Ioſeph, Geneſ. vlt.

QVARTVM argumentum eiuſdem Kemnitij: *Progreſſus iſtius vnctionis apertè docet non eſſe Sacramentum. Nam initio Apoſtoli vngebant oleo ſimplici ægrotos, vt illos curarent: deinde cœperunt aliqui addere benedictionem, oleumq; conſecrare; vtebantur tamen eo ad eundem finem ad quem Apoſtoli quondam, nimirum ad curandos ægrotos diuino miraculo, vt patet ex miraculis, quæ narrantur facta per oleum benedictum à S. Martino, aliisq; multis Sanctis viris, vt legere eſt apud Sulpitium in vita B. Martini, & in Palladij hiſtoria Lauſiaca, & Theodoreti hiſtoria religioſa. Tandem cùm miracula omninò ceſſaſſent, ne ocioſa maneret cæremonia vngendi, Felix IV. voluit vngi infirmos.*

RESPONDEO argumentum partim ex leuibus coniecturis, partim ex falſis conſtare. Nam quod Apoſtoli vterentur oleo ſimplici, nec probat, nec probare poteſt Kemnitius, niſi more ſuo; quia Scriptura non nominat oleum benedictum. AT nos habemus Clementem, qui Apoſtolis tribuit doctrinam de oleo benedicendo, lib. 8. conſtit. cap. 35. & Baſilium, qui olei benedictionem, Apoſtolicam traditionem eſſe dicit, libro de Spiritu ſancto, cap. 27. & Beda in cap. 5. Iacobi, vbi dicit Iacobum præſcribere oleum benedictum. Et certè magis credi debet tribus teſtibus affirmantibus, quàm infinitis nihil dicentibus. Quod autem Felix IV. inſtituerit oleum infirmorum, mendacium eſſe ſuprà demonſtrauimus, etiam Caluini, & Magdeburg. teſtimonio.

Quod verò cæremonia vngendi infirmos per modum Sacramenti, nata ſit ex vnctione illa, quæ per modum miraculi operabatur, non probat Kemnitius, niſi quia ſic ipſe exiſtimat. Sed nos contrario modo coniicimus factum eſſe progreſſum iſtum olei, nimirum ex eo, quod in Sacramento Extremæ vnctionis ſæpe accidebat vt homines curarentur; inde cœperunt quidam viri ſancti etiam extra Sacramentum vti oleo, non quidem ab Epiſcopo benedicto ad vſum Sacramenti, ſed ſimpliciter ſigno crucis ab ipſis ſanctificato, ad curandos morbos.

Quo etiam modo videmus factum in aqua, quia in Baptiſmo aliquando curabantur homines ab ægritudine corporali,

porali, vt Auguſtinus teſtatur in epiſt. 23. & narrat ipſe idem exempla quædam huius rei, lib. 22. de ciuit. Dei. cap. 8. Inde cœperunt multi etiam extra Baptiſmum vti aqua benedicta ad curandos morbos, cuius rei multa exempla exſtāt apud eoſdem auctores, Palladium, Theodoretum, & alios.

QVINTVM argumentum eſt Kemnitij ibidem, & Illyrici in Cent. 2. 3. 4. 5. 6. cap. 6. quod ſcilicet non exſtent exempla antiqua, quod ſancti viri in extremis agentes, oleo benedicto perungi voluerint.

RESPONDEO, non exſtare eiuſmodi exempla, quia non ſcribuntur res notiſſimæ, & quotidianæ. Nam certè S. Bernardus, nunquam omiſiſſet eiuſmodi Sacramentum, cùm conſtet eum maximi feciſſe hoc Sacramentum, ex vita ſancti Malachiæ ab ipſo Bernardo ſcripta, & ſimul conſtet eum habuiſſe ſummam commoditatem Sacramenti percipiendi, cùm & mortem ſuam præuiderit, & prædixerit, & tamē ſcriptum non eſt eum accepiſſe hoc Sacramentum.

CAPVT SEPTIMVM.

De materia, & forma huius Sacramenti.

MATERIA Sacramenti huius eſt oleum oliuæ ab Epiſcopo benedictum. Id habet Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum, & Tridentinum loco citato: necnon Concilia, & Pontifices, ac Patres ſuprà citati. Quod quidem ita accipiendum eſt, vt conſecratio, & benedictio Epiſcopalis in hoc Sacramento, ſit de eſſentia materiæ Sacramenti; non autem accidentaria, vt conſecratio aquæ in Baptiſmo. Concilia ſiquidem Florentinum, & Tridentinum, quæ propter hæreticos magis diſtinctè hæc omnia explicuerunt, in Baptiſmo materiam eſſe dicunt aquam ſimplicem, nec addunt benedictam; in Extrema verò vnctione, vt etiam in Confirmatione, docent eſſe oleum ab Epiſcopo conſecratum.

Iam verò forma, ſunt illa verba: *Per iſtam ſanctam Vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, &c.* Iſtam formam tradunt Concilia Florentinum & Tridentinum, & cōmuniter Scholaſtici.

Sunt autem hoc loco tria NOTANDA. PRIMO his verbis

bis explicari omnia quæ in forma Sacramenti explicari debent, nimirum cauſſam principalem, quæ eſt Dei miſericordia; & inſtrumentariam, quæ eſt ſacra vnctio; nec non effectum, id eſt, remiſſionem peccati, & conſequenter corporalem ſanitatem, quę ex remiſſione perfecta peccati pendet, ſicut morbus ex peccato vt plurimum oriri ſolet. Vnde Dominus Matth. 9. paralitico, quem curare volebat, prius dixit: *Remittuntur tibi peccata tua*; vt omnes intelligerēt, peccata eius cauſſam fuiſſe morbi: vt etiam alteri, quem ad piſcinam curauerat Dominus, dixit Ioan. 5. *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi contingat.*

SECVNDO nota, non eſſe in hac forma numerandas ſyllabas, quaſi ſingula ſint de eſſentia; ſolùm enim ſententia ad eſſentiam pertinet, quæ formam habeat deprecatoriam, cùm Iacobus diſertè dicat: *Orent ſuper eum.* & præterea exprimat effectum Sacramenti, ita vt determinet materiam, id eſt, vnctionem illam. Quamuis autem non ſint de eſſentia ſingula illa verba; tamen omitti non debent, nec poſſunt ſine peccato, cùm habeamus Eccleſiæ diſertum præceptum, & longiſſimam conſuetudinem.

TERTIO nota, cauſſas cur forma debeat eſſe deprecatoria, varias aſſignari, ſed illam videri præcipuam, quia hoc Sacramentum eſt complementum Sacramenti Pœnitentię, & quaſi pœnitentia quædam infirmorum, qui non poſſunt iam facere opera pœnitentiæ. Idcirco hoc intereſt inter hęc duo Sacramenta, quod in Sacramento Pœnitentiæ requiritur Confeſſio, & Satisfactio, & proinde opera laborioſa ex parte ſuſcipientis Sacramentum: vnde ibi eſt iuſtitia, & miſericordia: in hoc autem Sacramento eſt ſola Dei miſericordia, & ideò dicitur: *Indulgeat tibi Deus.* Itaq; ad ſignificandum in hoc Sacramento eſſe remiſſionem ex ſola miſericordia, vtimur prece.

CAPVT OCTAVVM.

De effectu huius Sacramenti.

CONVENIT inter Theologos, duos eſſe effectus huius Sacramenti. VNVM, quod ſanat corpus, ſi ita expedit animæ ſaluti. ALTERVM, quod abſtergit reliquias peccatorum. Conuenit etiam inter omnes, non habere hoc Sacramentum pro effectu characte-

racterem, & ideò repeti poſſe, quando ſæpius quis incidit in morbum periculoſum.

Vna tantùm eſt inter Theologos quæſtio. Nam quæ ſint peccatorum reliquiæ, non eodem modo omnes explicant. Quidam eſſe volunt peccata venialia; ſed improbabiliter; nam ea poſſunt ſine Sacramento deleri, nec ad ea tollenda, requiritur noua infuſio gratiæ, quę eſt effectus omnium Sacramentorum. Itaque ſi is eſſet effectus proprius, & præcipuus huius vnctionis: non facilè probare poſſemus eam eſſe Sacramentum, nec Iacobus diceret: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei.* peccata enim venialia omnes habent: nam vt idem ait, cap. 2. *In multis offendimus omnes.* Denique non eſt tutum reſtringere ad venialia, quod Iacobus generatim vocat peccatum; & quod in forma dicimus: *Quidquid deliquiſti.*

Alij nomine reliquiarum intelligunt pronitatem, ſiue habitum ex peccato relictum. Sed ij adhuc improbabilius loquuntur: nam de eiuſmodi habitu non poteſt commodè intelligi illud Iacobi: *Si in peccatis fuerit,* neque illud formę Sacramentalis: *Quidquid deliquiſti.* DEINDE non videntur tolli eiuſmodi habitus per hoc Sacramentum: ſæpe enim accidit, vt qui conualeſcunt, eandem pronitatem ſentiant ad peccandum, quam antea ſentiebant. Nec immeritò: habitus enim contracti per actiones frequentatas, non tolluntur, niſi frequentatione contrariæ actionis.

Dico igitur, reliquias peccatorum duplices eſſe, & vtramque abſterſionem ad effectum huius Sacramenti proprium pertinere. PRIMVM enim reliquiæ dicuntur peccata, quæ interdum remanent poſt omnia alia Sacramenta; ſiue mortalia, ſiue venialia ſint. Poteſt enim fieri, vt quis poſt Confeſſionem, & Communionem, in peccatum mortale incidat, & ignoret ſe eo peccato teneri; vnde non poterit illud noua Confeſſione expiare: poteſt etiam fieri vt Confeſſionem, & Communionem non ritè peregerit, & hoc ipſum ignoret. Iſtæ igitur ſunt veræ reliquiæ, quæ hoc Sacramento tolluntur, niſi quis obicem ponat. Et hoc indicat Iacobus, cùm ait: *Et ſi in peccatis fuerit.* & Concilium Florentinum cùm dicit, effectum eſſe animæ ſanationem. & TRIDENTINVM, cùm ait, ſeſſ. 14. cap. 2. *Si qua delicta ſint adhuc expianda, abſtergit.* & forma Sacramentalis: *Quidquid deliquiſti per viſum, tactum, &c.* Denique vnguntur quinque

ſenſus.

ſenſus, quia illa ſunt quaſi quinque oſtia, vnde peccata intrant ad animam, vt nimirum fiat generalis quædam expurgatio omnium, quæ remanent peccatorum. Ex quo intelligimus, quàm ſit hoc Sacramentum non contemnendum, cùm aliquando fieri poſſit, vt per hoc Sacramentum ſaluetur is, qui alioqui planè damnandus erat.

DICET aliquis; Id videtur commune omnibus Sacramentis, vt peccata mortalia tollant, ſi quæ inueniant, modò non ponatur obex, quia omnia Sacramenta conferunt gratiam, quæ non poteſt cum peccato mortali conſiſtere: non igitur id eſt proprium huius Sacramenti. RESPONDEO, omnia quidem Sacramenta id efficere, ſed per accidens, hoc autem Sacramentum per ſe, & propriè hoc facit, quia ad hoc peculiariter eſt inſtitutum in fine vitæ.

SECVNDO, nomine reliquiarum peccati, venit etiam quidam torpor, & mœror, & anxietas, quæ ex peccato relinqui ſolet, & quæ maximè hominem morti vicinum vexare poteſt: de quibus loquitur idem Concilium Tridentinum ſuprà citatum, & ſanctus Iacobus, cùm ait: *Alleuabit eum Dominus.* Nam ſanctus Iacobus breuiſſimè omnes tres effectus Sacramenti huius complectitur; ac PRIMO incipit à leuiſſimo, id eſt, à ſanitate corporali, cùm ait: *Oratio fidei ſaluabit infirmum.* SECVNDO addit de vno genere reliquiarum: *Et alleuabit eum Dominus.* TERTIO addit de alio genere: *Et ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.*

CAPVT NONVM.

De Miniſtro, & eo qui ſuſcipit Sacramentum Extremæ vnctionis.

MINISTRVM eſſe presbyterum, id eſt, ſacerdotem, & conſequenter Epiſcopum, ſi is velit, docent omnia Concilia, & Patres ſuprà citati. Id quod etiam apertè colligitur ex Iacobo: *Inducat presbyteros Eccleſiæ.* Nam etſi vox illa Græca πρεσβυτέρους ambigua ſit, & tàm ſeniorem ætate, quàm dignitate ſignificare poſſit, tamen ſecundum vſum Scripturæ Teſtamenti noui, & Eccleſiæ, non ſignificat, niſi ſacerdotes. vnde 1. Tim. 4. illud: *Cum impoſitione manuum presbyterij,* etiam aduerſarij intelligunt de miniſtris Eccleſiaſticis, non de ſenioribus laicis.

Vna eſt tantùm hoc loco dubitatio, quia Innocentius I. in epiſt. 1. cap. 8. dicit oleo ſancto poſſe vti non ſolùm ſacerdotes, ſed etiam laicos in ſuis, ac ſuorum neceſſitatib. Quam ſententiam totidem verbis recitat etiam Beda in c. 6. Marci, & Concilium VVormatienſe, can. 72.

Respondet Thomas VValdenſis lib. 2. de Sacramentis, cap. penultimo, verba Innocentij intelligenda eſſe, de eo loco, & tempore, vbi nulli adſint ſacerdotes; tunc enim licere etiam laicis hoc Sacramentum miniſtrare. Sed hæc expoſitio ab omnibus refellitur, & meritò. Nullum enim eſt Sacramentum, quod non requirat eſſentialiter Miniſtrum ſacerdotem, excepto Baptiſmo, ob ſummam eius neceſſitatem, & Matrimonio, quia in contractu mutuo nubentium conſiſtit.

Dominicus à Soto diſt. 23. q. 7. art. 1. intelligit Innocentium de vſu olei ſancti extra Sacramentum ad curandos morbos: ſed videtur id eſſe contra praxim Eccleſiæ, non enim dari ſolet oleum ſanctum laicis, vt eo vtantur. Exempla verò, quæ leguntur de miraculis; quæ ſancti Eremitæ oleo ſancto faciebant, non conuincunt eos fuiſſe vſos illo oleo, quod ab Epiſcopo ſolenni cæremonia benedicitur, vt ſit huius Sacramenti materia: poterant enim illi vti oleo, quod ipſi ſigno crucis benedicebant.

Alij rectius, vt Ianſenius in cap. 6. Marci, dicunt Innocentium loqui de recipiente, non de Miniſtro: ac velle dicere, licere omnibus Chriſtianis vti ſancto oleo in ſuis, & ſuorum neceſſitatibus, nimirum aduocando ſacerdotes, & accipiendo Vnctionem illam ſacram, non miniſtrando.

Iam verò de eo, qui Sacramentum hoc ſuſcipere poteſt, conſtat debere eſſe Primo Chriſtianum. dicit enim Iacobus: *In vobis.* Secvndo infirmum, quia addit: *Infirmatur quis, &c.* Nam qui bene valent, poſſunt agere pœnitentiam. Extrema autem vnctio eſt ſpecialis miſericordia, quæ exhibetur ægrotis, qui iam non poſſunt agere pœnitentiam, vt ſuprà diximus. Tertio infirmum grauiter, ita vt de vita periclitetur, vt Concilia docent, & nos ſuprà oſtendimus. Qvarto adultum, & qui vſum rationis habuerit. Infantes enim, & qui ſemper amentes fuerunt, non habent reliquias peccatorum, quæ abſtergantur, nec ſunt capaces lętitiæ, & alleuiationis, quam Sacramentum adfert, & non ſine irreuerentia Sacramentum eis miniſtraretur. Qvinto

non

non excommunicatum, nec ante Confeſſionem, & Abſolutionem, ſi conſtet eum teneri peccato, à quo nondum ſit abſolutus. Ita docet Innocentius I. in epiſt. 1. ad Decentiũ, c. 8.

CAPVT DECIMVM.

De Cæremoniis.

DVAE ſunt cæremoniæ in hoc Sacramento vſitatæ. PRIMA, vt recitentur Litaniæ, & aliæ quædã preces ante vnctionem. SECVNDA, vt vngantur ſeptem corporis partes; nimirum oculi, aures, nares, os, & manus, propter quinq; ſenſus: deinde renes, vbi eſt ſedes concupiſcentiæ; & tandem pedes, ob vim progreſſiuam, & exequutionem. Ita præſcribit Concilium Florentinum.

Sex ex his vnctionibus aliqui putant, nullam eſſe de eſſentia, ſed ſufficere, vt quouis loco vngatur ægrotus, quoad Sacramenti eſſentiam: reliqua ad ritum, & ſolennitatem pertinere. Hæc tamen opinio ſingularis eſt, & ideò minus tuta. Quidam verò exiſtimant omnes illas vnctiones eſſe de eſſentia.

Sed communior opinio, quam etiam ſequitur S. Thomas, eſt, vt ad eſſentiam ſolùm pertineat vnctio quinq; ſenſuum. Ibi enim eſt origo omnium peccatorum: vis enim appetitiua pendet à cognoſcitiua, vis autem progreſſiua, ſiue executiua ab vtraq;. Et ſanè ratio honeſtatis, in fœminis id poſtulare videtur, vt renes non vngantur. Itaq; Concilium non præſcribit, vt partes illæ omnes vngantur, ſed ſolùm enumerat omnes partes, quæ inungi ſolent iuxta varium Eccleſiarum ritum.

DE SACRAMENTO ORDINIS LIBER.

DE SACRAMENTO ORDINIS, quæ ad hunc locum pertinent, ſunt hæ quæſtiones. PRIMA; *An ſit Ordinatio Miniſtrorum Sacramentum verè ac propriè dictum.* SECVNDA; *Omniúmne Miniſtrorum, an quorundam tantùm Ordinatio ſit Sacramentum.* TERTIA; *Quæ ſit materia, & quæ forma Sacramenti huius.* QVARTA; *Quis effectus.* QVINTA; *Quis Miniſter.* SEXTA; *Quibus cæremoniis conferatur.*

Alia quædam ad hunc locum reuocari poſſent, quæ ſunt à nobis alio loco iam explicata, nimirum de poteſtate Eccleſiaſtica; de numero, diſtinctione, atque officio ſingulorum Ordinum; de ſacerdotio, de annexis ſacerdotio, vt de continentia, aliiſq; id genus rebus.

CAPVT PRIMVM.

Ordinationem verè ac propriè Sacramentum eſſe nouæ legis; qui negauerint ex hæreticis.

EST igitur quæſtio PRIMA eaque præcipua; Sitne Ordinatio Sacramentum propriè dictum. Negat Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Ordine, vbi ſine vllo ordine, & petulantiſſimè diſputat. Negat etiam Illyricus in Confeſſione Antuerpienſi, c. II. & Kem-

& Kemnitius in 2. parte Examinis, in diſputatione de Sacramento Ordinis, pag. 1162. & ſequentibus. Caluinus autem etiamſi pleriſq; in locis duo tantùm ponit Sacramenta, Baptiſmum, & Cœnam, tamen lib. 4. Inſt. c. 14. §. 20. & c. 19. §. 31. agnoſcit Ordinationem eſſe verum Sacramentum; ac dicit ſe tantùm duo antea poſuiſſe, quod loqueretur de Sacramentis, quæ omnibus fidelibus communia ſunt.

Philippus quoq; Melanchthon, etſi in locis primò editis duo tantùm poſuerat Sacramenta, tamen in locis editis anno XXXVI. LII. & LVIII. Ordinationem vult eſſe verum Sacramentum, & fusè id probat. Item in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, art. 13. qui eſt de numero Sacramentorũ; ſatis apertè docet, Ordinationem Miniſtrorum eſſe Sacramentum propriè dictum.

Nec valet reſponſio Kemnitij pag. 1167. vbi dicit, Apologiam eſſe intelligendam de voce Sacramenti largo modo accepta. Id, inquam, non valet. Nam Philippus dicit ad Sacramenta propriè dicta tria requiri, ritum, promiſſionem gratiæ, & mandatum; deinde ex hoc fundamento probat Sacramenta eſſe propriè dicta, Baptiſmum, Euchariſtiam, & Abſolutionem. Deinde ex eodem fundamento reiicit Confirmationem, & Extremam vnctionem, & paulò pòſt etiam Matrimonium. De Ordine autem diſtinguit: nam ſi accipiatur pro ſacerdotio, negat in Eccleſia vllum eſſe debere ſacerdotium; ſi accipiatur pro Ordinatione Miniſtrorum, dicit non grauatè ſe admittere eam inter Sacramenta, & probat ex fundamento ſuprà poſito, quia habet ritum, mandatum, & promiſſionem. Itaque ſine dubio Kemnitius, etiamſi id confiteri palàm non audeat, repugnat in hac controuerſia non ſolùm Caluino, ſed etiam Lutheranis præcipuis; ſeque adiungit Illyrico, aliiſque obſcurioribus, & paucioribus Lutheranis.

CAPVT SECVNDVM.

Ordinationem Sacramentum eſſe demonſtratur ex diuinis literis.

QVOD igitur Ordinatio ſit Sacramentum verè, ac propriè dictum, demonſtratur ex ſacris literis. Tria requiruntur ad Sacramentum propriè dictum, vt aduerſarij fatentur, & aſſerit Apologia

Confeſſionis, art. 13. quam admittit Kemnitius, cùm in eius verba iurauerit, nimirum, ſymbolum externum, ſeu ritus; promiſſio gratiæ; & mandatum, ſeu inſtitutio diuina. Hæc omnia reperiuntur in Ordinatione.

Ac primùm, ritus, externumque ſymbolum eſt manuum impoſitio: de qua eſt in Scriptura frequentiſſima mentio, vt Actorum 6. vbi ordinantur Diaconi per manus impoſitionem. Actorum 13. impoſitione manuum ordinantur Epiſcopi Paulus, & Barnabas, ſic enim eum locum intelligit ſanctus Leo epiſt. 81. ad Dioſcorum, & Chryſoſtomus in commentario eius loci. Actorum 14. vbi habemus: *Cùm conſtituiſſent eis preſbyteros*, Græcè eſt χειροτονήσαντες, id eſt, cùm per manus impoſitionem creaſſent presbyteros. 1. Timoth. 4. *Cùm impoſitione manuum preſbyterij*. Et cap. 5. *Nemini citò manus impoſueris*. Et 2. Tim. 1. *Per impoſitionem manuum mearum*. Quæ omnia loca intelliguntur ab omnibus expoſitoribus de Ordinatione: vnde etiam apud Græcos ordinatio χειροτονία appellari ſolet, id eſt, manuum extenſio, ſiue impoſitio.

Promiſſio gratiæ habetur expreſsè, 1. Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, &c.* Et 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam, &c.*

Denique mandatum, & inſtitutio, Actorum 13. *Segregate mihi Saulum, & Barnabam*. Actorum 20. *In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos*. Epheſ. 4. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Prophetas, alios Paſtores, & Doctores.*

RESPONDET Kemnitius loco notato, hæc omnia nihil ad rem facere; nam ſymbolum illud externum, id eſt, manus impoſitio, adhibebatur quidem in Ordinatione, ſed non erat aliud niſi cæremonia, qua vtebantur Apoſtoli, cùm pro aliquo orabant, eumque Deo commendabant. Itaque imponebant manus iis, quos ordinabant, non vt Sacramentum aliquod traderent, ſed vt eos Deo commendarent. Promiſſio autem gratiæ habetur quidem in Scripturis, ſed non promiſſio gratiæ iuſtificantis à peccato; hæc autem neceſſaria eſt ad Sacramentum propriè dictum. Denique mandatum habetur, vt Miniſtri ordinentur, ſed non habetur mandatum, vt fiant certo aliquo ritu. Dominus enim cùm ordinauit Apoſtolos Lucæ 22. dixit: *Hoc facite*; ſed non legitur vlla ceremonia, qua eos ordinauerit. Deinde Ioan. 20.

dedit

dedit illis iterum Eccleſiaſticam poteſtatem, dicens: *Quorum remiſeritis peccata*: nec tamen impoſuit manus, aut vnxit illos, aut dedit inſtrumenta conſecrationis, quod modò nos facimus, ſed tantùm inſufflauit, quod nos minimè facimus. Neque Apoſtoli vſquam tradunt, ſe mandatum accepiſſe, vt manus imponerent, cùm ordinabant Miniſtros.

RESPONDEO. Quod attinet ad manus impoſitionem, adhibitam eam fuiſſe non ſolùm ad orandum, ſed etiam ad ordinandum. Id probatur PRIMO, quia Scriptura non meminit orationis 1. Timoth. 4. & 5. & 2. Tim. 1. vbi de manus impoſitione agitur.

SECVNDO, in Actis cap. 6. vbi ordinantur Diaconi ab Apoſtolis, diſtinguitur apertiſſimè oratio ab impoſitione manuum: ſic enim legimus Græcè: καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, id eſt, *Et cùm oraſſent, impoſuerunt eis manus.* Et rurſus cap. 13. diſtinguitur vna cæremonia ab alia: *Ieiunantes*, inquit, *& orantes, imponenteſq; illis manus, dimiſerunt eos.*

TERTIO, quia 1. Timoth. 5. illa verba: *Nemini citò manus impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis*, non poſſunt exponi de oratione, ſed de cæremonia, qua ordinantur Miniſtri. Non enim communicat peccatis alienis, qui orat pro alio, etiamſi indigniſſimo; ſed qui ordinat indignum, is verè communicat peccatis alienis.

QVARTO, illa verba Actor. 14. χειροτονήσαντες πρεσβυτέρους nulla ratione poſſunt exponi de oratione. Neque obſtat, quòd aduerſarij nolunt χειροτονεῖν eſſe manus imponere; ſed manum extendere, ſiue attollere in ſignum ſuffragij. Id, inquam, non obſtat; nam in Scripturis, & vſu Eccleſiaſtico χειροτονεῖν, ſignificat extendere manus ſuper capita ordinandorum, & eo modo ordinare; ita vt ſit idem χειροτονία, & χειροθεσία. Id patet ex Chryſoſtomo homil. 10. in priorem ad Timotheum, & ex epiſtola Concilij Nicæni ad Alexandrinos apud Theodoretum lib. 1. hiſt. cap. 9. & ex aliis Græcis, qui Ordinationem, quæ ab Epiſcopo fit, vocant χειροτονίαν, & tamen Epiſcopi non ordinant attollendo manus in ſignum ſuffragij, ſed extendendo ſuper capita ordinandorum. Et ex hoc ipſo loco Actor. 14. idem apertè colligitur; nam Lucas non dicit, Apoſtolos conſtitu-

iſſe presbyteros ad χειροτονίαν populi, vt dicere deberet, ſi intelligeret id quod aduerſarij volunt, ſed dicit ipſos Apoſtolos vſos χειροτονίᾳ, id eſt, manus extenſione in conſtituendis presbyteris.

Denique ſanctus Hieronymus peritiſſimus vtriuſque linguæ, in cap. 58. Iſaiæ, χειροτονίαν, interpretatur manus impoſitionem, quę cum vocis imprecatione, Ordinationem perficit. DENIQVE etiamſi conſtaret cum manusimpoſitione ſemper coniunctam fuiſſe orationem, nihil obtineret Kemnitius: tunc enim diceremus, verba Sacramentalia eſſe orationem quandam; vnde etiam myſticæ preces dicuntur à veteribus.

Quantum ad promiſſionem gratiæ remiſſionis peccatorum, RESPONDEO, vel vult Kemnitius omne Sacramentum per ſe eſſe inſtitutum ad remiſſionē peccati, vel id ſatis eſſe, ſi conferat gratiam gratum facientem, quæ ſit efficax ad peccatum delendum, ſi illud inueniat, licet per ſe ad alium finem ordinetur.

Si PRIMVM affirmat, non poterit defendere Euchariſtiam eſſe verum Sacramentum: ſiquidem certum eſt, Euchariſtiam non eſſe per ſe inſtitutam ad peccatum tollendum, ſed ad vitam ſpiritualem conſeruandam, & augendam. Id quod patet ex eo, quòd datur immediatè poſt Baptiſmum: proinde iis, qui non habent peccata; immò non datur niſi iis, qui iudicantur mundi, & puri eſſe à peccato, cùm Paulus dicat, 1. Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.*

Si SECVNDVM, facilè oſtendemus Ordinationem eſſe verum Sacramentum. Nam gratia, quæ illi promiſſa eſt, non eſt donum aliquod gratis datum, vt prophetia, vel donum linguarum, ſed gratia iuſtificans. Nam INPRIMIS Ioan. 20. cùm Dominus tribuit Apoſtolis poteſtatem remittendi peccata, quæ eſt pars quædam ſacerdotij, dixit: *Accipite Spiritū ſanctum.* non autem vocatur abſolutè Spiritus ſanctus in ſcripturis donum illud, quod in impiis eſſe poteſt. PRAETEREA, 2. Timoth. 1. vbi dixerat Apoſtolus, gratiam Timotheo per manus impoſitionem datam, ſubiungit explicans, quæ ſit illa gratia: *Non enim*, inquit, *dedit nobis*, id eſt, nobis Epiſcopis, *Deus ſpiritum timoris; ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.*

Quod

Quod autem pertinet ad mandatum, ſiue inſtitutionem, non legimus quidem diſertis verbis Chriſtum dixiſſe, Ordinate Miniſtros per manus impoſitionem; ſed euidenter id colligimus ex ſanctis literis. Nam vt diximus de aliis Sacramentis, non poteſt vllus homo gratiam alligare certo ſigno; idq; etiã aduerſarij concedunt: atqui ſecundum ſcripturas alligata eſt gratia manus impoſitioni in Ordinatione, vt ex illis verbis patet. 1. Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum preſbyterij.* vbi illud, *Per prophetiam*, non eſt inſtrumentum, ſed cauſſa impellens, & mouens: inſtrumentum autem conferendæ gratiæ eſt illud: *Cum impoſitione manuum.* Senſus enim eſt, vt rectè etiam Caluinus exponit; Noli negligere gratiam illam, quæ tibi data eſt, quando Epiſcopus à me ordinatus es, iuxta reuelationem de te mihi factam, (Deus enim reuelauerat Paulo, & iuſſerat, vt Timotheum ordinaret, id quod etiam habetur in primo capite) ſecundum præcedentes in te prophetias. Quod autem inſtrumentum gratiæ conferendæ, fuerit impoſitio manuum, habetur adhuc clarius, 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam, quæ in te eſt, per impoſitionem manuum mearum.* Cùm igitur gratia ſit alligata Ordinationi per manus impoſitionem, neceſſe eſt Deum eſſe auctorem, & inſtitutorem illius cæremoniæ.

Neque argumenta Kemnitij contrà allata concludunt. Dominus enim, qui Sacramentis alligatus non erat, poterat Apoſtolis dare effectum Sacramenti ſine Sacramento, id eſt, ordinare Presbyteros, & Epiſcopos ſine manus impoſitione; ſicut eoſdem Apoſtolos ſine Sacramento confirmauit, & Magdalenam ſine Sacramento abſoluit.

ADDE quod neq; cogimur credere, Dominum ſine impoſitione manus Ordinationem Apoſtolis contuliſſe. Nam etiamſi ſcriptum non eſt, per impoſitionem manuum ordinatos Apoſtolos à Chriſto; tamen neque ſcriptum eſt contrarium: & multa fecit Dominus, quæ ſcripta non ſunt.

CAPVT TERTIVM.

Ordinationem Sacramentum eſſe, probatur ex traditione.

IAM verò more noſtro idipſum demonſtrabimus ex Eccleſiaſtica traditione, id eſt, teſtimoniis ſanctorum Pontificum, Conciliorum, & Patrum.

Lutherus enim in lib. de captiuit. Babylonica, cap. de Ordine, ſolum Dionyſium dicit poſſe citari ex antiquis auctoribus, pro Sacramento Ordinis, & aliis Sacramentis, excepto Baptiſmo, & Euchariſtia. Sic enim ait: *Scio hunc ſolum auctorem haberi ex antiquis pro ſeptenario Sacramentorum, licet Matrimonio omiſſo, ſenarium tantùm dederit: nihil enim prorſus in reliquis Patribus de iſtis Sacramentis legimus. Nec Sacramenti nomine cenſuerunt, quoties de his rebus loquuti ſunt: recens enim eſt inuentio Sacramentorum.* Hæc ille: vbi multa mentitur. Nam nec verum eſt, quod ille quaſi contra ſe citat, Dionyſium tradere ſex Sacramenta; non enim meminit niſi quatuor: nihil enim ſcribit de Pœnitentia, Extrema vnctione, & Matrimonio. DEINDE mentitur impudentiſſimè, cùm dicit, recentem eſſe inuentionem Sacramentorum; nimirum quoad nomen Sacramenti: nos enim in primo libro oſtendimus, omnes veteres Latinos hoc vocabulo vſos. DENIQVE, nihil prorſus in antiquis legi de his Sacramentis, eſt mendacium Luthero digniſſimum.

Igitur ex Pontificibus INNOCENTIVS I. in epiſt. 18. ad Alexandrum Antiochiæ Epiſcopum cap. vlt. confert Ordinationem cum Baptiſmo; ac dicit, ab hæreticis baptizatos recipi cum ſuo Baptiſmo, ſed ab hæreticis ordinatos, non recipi cum ſuo Ordine: & cauſſam reddit, quia hæretici ſolum Baptiſmum dare permittuntur. Ex collatione cum Sacramento propriè dicto, indicat ſe habuiſſe Ordinationem etiam pro Sacramento propriè dicto.

Vbi tamen OBSERVANDVM eſt, non velle Innocentium iterum ordinandos eſſe, quos hæretici ordinauerant, ſed ſolùm ceſſare debere ab exequutione Ordinum, ac ſi ordinati non eſſent.

LEO I. epiſt. 81. ad Dioſcorum Alexandrinum, c. 1. Ordinatio-

nationem Sacramentum vocat, & iubet à ieiunis dari, & accipi, & ſolùm in veſpera Sabbathi, idq́ue ſumma cum deuotione: vbi apertè indicat in eo Sacramento gratiã conferri. Et epiſt. 87. ad Epiſcopos Mauritaniæ, cap. 1. de Ordinatione loquens: *Quis*, inquit, *diſsimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur iniuriam?* Hæc ille. Audis hîc nomen Sacramenti?

ANASTASIVS II. in epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem, cap. 7. *Nullum*, inquit, *de his quos vel baptizauit Acacius, vel quos Sacerdotes, ſiue Leuitas, ſecundum canones ordinauit, vlla eos ex nomine Acacij portio læſionis attingit, quo forſitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minus firma videatur.* Vbi S. Pontifex Ordinationem, & Sacramentum vocat, & gratiam conferre dicit, & cum Baptiſmo comparat: & idem repetit, cap. 8.

Denique ſanctus GREGORIVS I. lib. 4. commentariorum in libros Regum, cap. 5. in ipſo initio de Sacramento Ordinis loquẽs: *Is*, inquit, *qui promouetur, benè foris vngitur, ſi intus virtute Sacramenti roboretur.* Vbi & Sacramentum vocat, & gratiam conferre affirmat ipſam Ordinationem.

Ex CONCILIIS, Chalcedonenſe Concilium, canone 2. damnat eos, qui pecunias pro Ordinatione ſuſcipiunt; & cauſſam reddit, quia gratiam Dei illi cenſentur vendere, quæ tamen vendi nullo modo poteſt, aut debet. Idem habet II. Bracarenſe, can. 3. & alia. Denique Florentinum Concilium, Grçcis, & Latinis probantibus, Ordinationem inter Sacramenta propriè dicta numerauit: quod etiã facit Concilium Tridentinum, ſeſſ. 23. cap. 2. & can. 3.

Ex Patribus, DIONYSIVS Areopagita, lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, cap. 5. de ritu ordinandorum agit, & ſatis oſtendit eo ritu gratiam conferri, & proinde Sacramentum eſſe. Quod etiam Lutherus fatetur: nam in lib. de Babylonica capt. cap. de Ordine, ſolum Dionyſium citat contra ſuam nouitatem: nec aliter reſpondet, niſi more ſuo eum auctorem contemnendo. Dicit enim nihil in eo eſſe ſolidæ eruditionis; & addit, ſibi facile eſſe meliorem Hierarchiã ſcribere, quàm Dionyſius ſcripſerit. Nos autem opponimus Luthero ſanctum Gregorium, qui homil. 34. in Euangelia, hunc Dionyſium, vt antiquum, & venerabilem Patrem laudat.

Exſtat apud Sozomenum, lib. 7. hiſt. cap. 10. MARTYRII

cuiuſdam ſententia, ad Nectarium Epiſcopum Conſtantinopolis, vbi apertè comparat ſacerdotium cum Baptiſmo, & vtroque homines iuſtificari dicit: *Tu*, inquit, *ô beate, recens baptizatus, ac purificatus, & mox inſuper ſacerdotio auctus es: vtraq; autem hæc peccatorũ expiatoria eſſe Deus conſtituit.*

S. Ioan. Chrysostomvs lib. 3. de ſacerdotio: *Sacerdotium*, inquit, *in terra peragitur, ſed in rerum cœleſtiũ claſſem, ordinemq; referendum eſt. Atq; id perquàm meritò: quippe non mortalis quiſpiam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, ſed ipſe Paracletus ordinem eiuſmodi diſpoſuit.* Et infrà: *Tum probè intelliget, quanto ſacerdotes honore, quanta dignitate, Spiritus ſancti gratia dignata fuerit.*

Tharasivs in epiſt. ad Adrianum Papam, quę habetur in primo tomo Bibliothecę ſanctorũ Patrum, dicit eos, qui pecunias accipiũt pro Ordinatione, vendere gratiam, atq; adeò ipſum Spiritum ſanctum, qui datur in Ordinatione.

Theodoretus in illud, 1. Timoth. 5. *Manus citò nemini impoſueris*; Theophylactus, & Oecumenius in illud, 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt excites gratiam*; apertè dicunt in Ordinatione conferri gratiam Spiritus ſancti, quæ piis ſtudiis, & oratione fouenda eſt, quemadmodũ oleo fouetur ignis.

Cyprianvs, ſeu quicunque fuit auctor ſermonum de operibus cardinalibus Chriſti; Ordinationem Sacramentum vocat, & cum Baptiſmo confert: *Docemur*, inquit, *quæ ſit Baptiſmi, & aliorum Sacramentorum ſtabilitas.* Et infrà: *Nam Baptiſmum repeti, Eccleſiaſtica prohibent regula; & ſemel ſanctificatis nulla deinceps manus iterum conſecrans præſumit accedere: nemo ſacros Ordines ſemel datos iterum renouat, &c.*

Ambrosivs lib. de dignitate ſacerdotali, cap. 5. *Homo*, inquit, *imponit manum, Deus largitur gratiam: Sacerdos imponit ſupplicem dexteram, Deus benedicit potenti dextera.* Vide eundem in 1. Corinth. 12. in illud: *Diuiſiones gratiarum ſunt.* & in 1. cap. 2. ad Timotheum.

Hieronymvs in Dialogo contra Luciferianos, toto ferè eo libro confert Ordinationem cum Baptiſmo, ac probat Ordinationem ab hæreticis datam, eſſe ratam, quia Baptiſmus ab eis datus, ratus Baptiſmus eſt. Illa ſunt enim verba S. Hieronymi contra Luciferianos: *Si in fide ſua baptizato baptizans nocere non potuit: & in fide ſua ſacerdotẽ conſtitutum conſtituens non inquinauit.* Av-

Avgvstinvs ſimili ratione argumentandi, probat contra Donatiſtas, Sacramentum Ordinis ſemel habitũ amitti non poſſe, quia Baptiſmus ſemel acceptus amitti non poteſt: ſic enim ait, lib. 2. contra Parmenianum, cap. 13. *Ipſi explicent quomodo Sacramentum baptizati non poſſit amitti, & Sacramentum ordinati poſſit amitti. Si enim vtrumq; Sacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? neutri Sacramento iniuria facienda eſt.*

Similia habet lib. 1. de Baptiſmo, cap. 1. in quibus locis quædam observanda ſunt. Primo, Ordinationem ab Auguſtino vocari Sacramentum in duobus capitulis fortè decies, contra Lutheri mendacium ſuprà notatum. Secundo, Auguſtinum conferre Ordinationem cum Baptiſmo, atque apertiſſimè dicere, eodem modo vtrumque Sacramentum eſſe. Tertio, eundem Auguſtinum aſſerere, neminem eſſe, qui dubitet de hac veritate: quod eſt contra alterum Lutheri mendacium. Et præterea eſt hic locus inſtar plurimorum locorum: ſi enim Auguſtinus non mentitur, omnes eius temporis auctores, immò etiam omnes populi id credebant, quod nos modò credimus.

Vide praeterea eundem Auguſtinum, epiſt. 50. ad Bonifacium, prope finem. & de bono coniugali, cap. 18. & 24. & in ſermone de geſtis cum Emerito. & denique lib. 2. contra Parmenianum, cap. 11. vbi dicit, per hoc Sacramentum dari Spiritum ſanctum: ex quo etiam colligitur, eam cęremoniam Sacramentum eſſe propriè dictum.

His accedant Scholastici apud Magiſtrum, lib. 4. diſt. 24. ex quibus ſanctus Thomas, q. 1. art. 1. affirmat communem eſſe omnium ſententiam, Ordinationẽ vnum eſſe ex ſeptem verè, ac propriè dictis Sacramentis.

CAPVT QVARTVM.

Idem oſtenditur ratione.

ACcedat etiam congruentia rationis. Deus enim cuius perfecta ſunt opera, Deuter. 32. cùm dat poteſtatem, dat etiam ea, quæ requiruntur ad eius legitimum, & congruentem vſum. Id videmus in rebus naturalibus, quibus Deus non tantùm potentias operatiuas dedit, ſed etiam certas qualitates, & inſtrumenta, quibus expeditè, & rectè illis vtantur. In Ordinatio-

dinatione autem ſacra datur homini poteſtas conficiendi, & miniſtrandi Sacramenta; quæ certè à peccatore rectè exerceri non poteſt. Dabit igitur Deus ſimul cum ea poteſtate, etiam gratiam iuſtificantem, & perficiētem animam, vt ritè fungatur tanto miniſterio. PRAETEREA, ſi in Baptiſmo, in quo datur poteſtas ſuſcipiendi Euchariſtiam, & alia Sacramēta, datur ſimul cum ea poteſtate gratia gratum faciens, quia ſine ea non rectè percipiuntur Sacramenta cetera: cur in Sacramento Ordinis, in quo datur poteſtas cōferendi Sacramenta, non ſimul etiam dabitur gratia gratum faciens, cùm non minus peccatum ſit homini indigno Sacramenta tradere, quàm accipere? Quod ſi in hoc Sacramento datur gratia gratum faciens, certè Sacramentum erit verè, ac propriè dictum: omnis enim cæremonia inſtituta ad ſanctificandum, Sacramentum eſt propriè dictum.

Accedat VLTIMO, quod aduerſarij nihil habent, quod obiiciant, niſi argumenta illa negatiua, & leuia, quæ nos ſuprà diſſoluimus.

CAPVT QVINTVM.

Epiſcopalem Ordinationem Sacramentum eſſe.

SEQVITVR SECVNDA quæſtio; Quinam Ordines ſint Sacramenta. Septem eſſe Ordines demonſtrauimus in primo libro de Clericis; videlicet Sacerdotum, Diaconorū, Subdiaconorum, Acoluthorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum. Ex quibus Ordo Sacerdotum duplex eſt: ſunt enim alij maiores Sacerdotes, id eſt, Epiſcopi, alij minores, id eſt, Presbyteri. Ex his autem, conuenit inter omnes Catholicos, Ordinem Presbyterorum eſſe verè, ac propriè Sacramentum, de aliis non omninò conuenit. Dicam igitur de ſingulis, quid verius, ac probabilius videatur.

Ac PRIMVM Ordinatio Epiſcopalis, Sacramentum eſt verè ac propriè dictum. Hæc ſententia etiamſi à quibuſdam veteribus Scholaſticis negetur, in 4. diſt. 24. & ex recentioribus à Dominico à Soto, lib. 10. de iuſtitia, & iure, quæſt. 1. art. 2. & in 4. diſt. 24. quæſt. 2. art. 3. tamen aſſeritur ab omnibus antiquis Patribus; & ex recentioribus, à Petro Soto, lect. 4. de Sacramento Ordinis in inſtitutione Sacerdotum, & à Caietano, tomo 1. opuſc. 11. necnon ab antiquis nonnullis Scholaſticis, vt Altiſiodorenſi, 4. parte ſummæ Theo-

Theologicę, Ioan. Maiori, Scoto, Durãdo, & Paludano in 4. diſt. 24. licet Durandus idem Sacramentum eſſe velit cum Sacramẽto presbyteratus. Denique ab omnibus penè Canoniſtis, in cap. Cleros, diſt. 21. & caput Perlectis, diſt. 25.

Mihi verò poſita aſſertio certiſſima videtur. PRIMO, quia Scripturæ quibus Catholici probant, Ordinationem eſſe Sacramentum, de Ordinatione Epiſcopali intelliguntur, vt patet ex 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. in his enim ſolis locis diſertè ponitur ſymbolum externum cum promiſſione gratiæ. In his autem locis agitur de Ordinatione Timothei, qui Epiſcopus fuit à Paulo creatus, vt omnes interpretes docent: pari ratione, Actor. 13. agitur de Ordinatione Epiſcopali Pauli, & Barnabæ. Quare ſi Ordinatio Epiſcopalis non eſt Sacramentum, non poſſumus ex Scripturis apertè probare, Ordinationem eſſe Sacramentum.

SECVNDO, teſtimonia allata, Leonis, Gregorij, Dionyſij, Martyrij, Chryſoſtomi, Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, Theodoreti, de ſolis Epiſcopis intelliguntur. Veteres enim nomine Sacerdotis abſolutè Epiſcopum intelligebãt; vnde Ambroſius librum inſcribit de dignitate Sacerdotali, & Chryſoſtomus libros de Sacerdotio, cùm tamen vterque de ſolis Epiſcopis agat. Itaque amittemus etiam loca Patrum pro controuerſia principali, ſi Epiſcopalis Ordinatio non eſt Sacramentum.

TERTIO, Epiſcopalis Ordinatio eſt cæremonia imprimens characterem ſpiritualem, & conferens gratiam; ergo eſt veriſſimum Sacramentũ. Probatur antecedens: ac PRIMVM de charactere, ex eo, quod Epiſcopalis Ordinatio, non poteſt repeti. Et PRAETEREA, Epiſcopus poteſt duo Sacramenta conferre; nimirum Confirmationem, & Ordines ſacros, quæ non poſſunt vlli alij Ordines inferiores conferre: & ſi tentent id facere, nihil prorſus efficiunt; Ergo habet Epiſcopus ex ſua Ordinatione ſpiritualem poteſtatẽ, & proinde nouum characterem.

Dicent, non eſſe opus nouo charactere, ſed ſatis eſſe ſi extendatur character presbyteralis. SED aut volunt reipſa extendi characterem illum, aut ſolùm ſignificatione, quod videlicet in Epiſcopo ſignum ſit plurium poteſtatum, in Preſbytero pauciorum. Si dixerint PRIMVM, eandem vim habebit argumentum noſtrum: nam eadem efficacia requiritur ad characterem reipſa extendendum, & ad imprimen-

dum nouum, proinde cæremonia, quæ habet effectũ iſtum ſpiritualem, & ſupernaturalem, id eſt, realem extenſionem characteris, ſine dubio Sacramentum erit. Si dixerint SECVNDVM, facilè reuincentur. Nam licet character non agat reipſa, ſed ſit ſolum ſignum pacti Dei cum homine, de concurſu diuino in actionibus illis Sacramentalibus: tamen hoc ſignum reale eſt, & ideò ſicut vbi eſt ſpiritualis poteſtas, colligimus realem eſſe in anima characterẽ; ita quoque vbi eſt additio nouæ poteſtatis, oportet colligere realem additionem characteris, aut nouum characterem, quod eſt probabilius.

DENIQVE magis diſtant inter ſe poteſtas confirmandi, & conſecrandi Euchariſtiam, quàm poteſtas legendi Euangelium, & Epiſtolam in ſacrificio. Sed propter iſta ponuntur ab aduerſariis duo diſtincti characteres in Diacono, & Subdiacono, nec dicunt vnum extendi; cur igitur nolunt eſſe duos in Presbytero, & Epiſcopo?

Iam quòd Epiſcopalis conſecratio conferat gratiam, probatur manifeſtiſſimo argumento: nam ideò probant Theologi in Ordinatione presbyterali dari gratiam, quia debet presbyter quædam Sacramenta miniſtrare, quæ ſine gratia non dignè miniſtrantur. Epiſcopus autem debet quædam etiam Sacramenta miniſtrare, Sacramentum videlicet Confirmationis, & Ordinis; quæ ſine gratia non dignè miniſtrantur.

DENIQVE, mirabile eſt, quod velint aliqui ad officium Diaconi, & Subdiaconi requiri nouam gratiam, & ideò illas Ordinationes eſſe Sacramenta; & ad officium Epiſcopi, quod eſt ſine vlla comparatione difficilius, & excellentius, nolint gratiam requiri. Confirmatur hæc ratio dupliciter. PRIMO, ex ipſo ritu conſecrationis Epiſcopi. In nulla enim Ordinatione adhibetur tanta ſolennitas, quanta in Ordinatione Epiſcopi; ibi eſt impoſitio manus, ibi vnctio, ibi plurima alia: non eſt autem credibile tot Sacramẽtalia inſtituta, vbi nullum ſit Sacramentum. SECVNDO, quia ſi Epiſcopatus ſit Sacramentum à presbyteratu diſtinctum, facile erit defendere Epiſcopũ iure diuino maiorem eſſe preſbytero, tàm ordine quàm iuriſdictione; quod hoc tempore omnes hæretici negant: alioqui ægrè id defendi poterit.

Neque rationes quæ contra obiici ſolent, conuincunt. PRIMO obiiciunt: *Epiſcopatus non eſt Ordo nouus, alioqui Ordi-*

Ordines eſſent plures quàm ſeptem. Si autem non nouus Ordo, certè nec nouum Sacramentum: nam ſi Sacramentum eſſet, eſſet etiã Sacramentum Ordinis.

Respondeo, Epiſcopatum eſſe Ordinem vnum cum preſbyteratu, ſed genere, non ſpecie: Ordines enim ſumuntur ab habitudine quam habent ad Euchariſtiam; & quia ſumma circa Euchariſtiam eſt poteſtas ipſam conficiendi, ideò primus Ordo eſt ſacerdotalis, id eſt, eorum qui Euchariſtiam conſecrare poſſunt: nec ſupra hunc poteſt fingi alius Ordo maior, vel ſuperior. Quia tamen hanc poteſtatem vario modo participant Presbyteri, & Epiſcopi, inde ſunt duę ſpecies ſacerdotum. Presbyteri in conſecranda Euchariſtia, ſaltemquoad vſum, pendent ab Epiſcopis, qui poſſunt eis interdicere ne conſecrent, vel ſuſpendere ad tempus, vel præcipere, vt tali loco, tali modo, tali tempore celebrēt. Et præterea presbyteri non ita habent hanc poteſtatem, vt eam aliis communicare poſſint: Epiſcopi autem, & habent, & communicare aliis poſſunt.

Dices, non videtur id eſſe verum; nam Epiſcopus ex ſua conſecratione non habet, vt poſſit Euchariſtiam conſecrare, ſed ſolùm vt poſſit cõfirmare, & ordinare: nõ igitur conuenit genere cum presbyteratu, ſed eſt alia res diuerſiſſima.

Respondeo, Epiſcopatum includere in ſua ratione, & eſſentia ſacerdotium, loquendo de poteſtate Ordinis, de qua ſola hîc loquimur. Non enim poteſt intelligi Epiſcopus, qui nõ ſit Sacerdos, cùm nihil ſit aliud Epiſcopus, niſi ſummus, ſeu primus Sacerdos: ſicut Papatus includit intrinſecè, & eſſentialiter Epiſcopatum, licet multa ſuperaddat. Hinc autem ſequitur, vt Epiſcopalis Ordinatio integra cõſurgat ex duplici Ordinatione, & character Epiſcopalis integer, & perfectus, non ſit vna ſimplex qualitas, ſed quid cõpoſitum ex duplici charactere: proinde etiam duo Sacramenta requiruntur ad Epiſcopum conſtituendum.

Itaque ad argumentum Respondeo, Epiſcopum non habere, vt poſſit conſecrare Euchariſtiam, ex ſua vltima Ordinatione, tamen id habere ex alia Ordinatione præcedente, quæ eſt etiam de eſſentia Epiſcopatus. Sicut homo non habet ex differentia ſua ſpecifica, vt ſit ſenſibilis, tamen id habet ex genere ſuo, proinde ex natura ſua, quę ex genere, & differentia conſtat.

Atque hinc ſoluuntur omnia alia argumenta, quæ Scotus,

tus, & alij multiplicant. Eſt enim SECVNDVM eorum argumentum eiuſmodi: *Si Epiſcopatus eſſet Sacramentum, ſequeretur poſſe aliquem ordinari Epiſcopum, qui non eſſet preſbyter; & poſſe illum ſic ordinatum conſecrare Euchariſtiam; quorum vtrumq; eſt falſum ex communi ſententia.* PRIMVM probant, quia vnus Ordo non pendet ab alio, vt patet: quia ſi quis ordinetur presbyter, qui antea non fuerit Diaconus, ille eſt verè ordinatus. SECVNDVM probant, quia ſemper Ordo inferior continetur in ſuperiore, ſaltem in virtute: poſſet enim presbyter fungi munere Diaconi, etiamſi Ordinem Diaconi non haberet.

RESPONDEO, nihil eorum ſequi. Nam impoſſibile eſt ordinari Epiſcopum, qui vel antea non ſit presbyter, vel certè non tunc ſimul accipiat vtramque Ordinationem; quia vt dixi, vtraque eſt de eſſentia Epiſcopatus. Nec eſt verum, vnum Ordinem non pendere ab alio, niſi in iis, quorũ vnus non eſt de eſſentia alterius: nec valet ſimilitudo Diaconi, & Presbyteri, quia presbyteratus non includit eſſentialiter Diaconatum, ſicut Epiſcopatus includit presbyteratũ. Pari ratione non ſequitur, poſſe Epiſcopum, qui nõ ſit presbyter, conſecrare Euchariſtiam: non enim Epiſcopatus ſine preſbyteratu, eſt Ordo ſuperior, immò nihil eſt in re, ſed merum figmentum in mente, quomodo Archiepiſcopus, qui non ſit Epiſcopus, vel rationale quod non ſit animal.

TERTIVM argumẽtum, ſi Epiſcopalis ordinatio eſt Sacramentum, characterem certè imprimit; vel ergo is character eſt maior presbyterali, vel non: ſi maior, ergo eſt aliquid maius poteſtate conſecrandi Euchariſtiam, quod omnes negant; & præterea hinc ſequeretur, eſſe ordinem aliquem altiorem ſacerdotali, qui iam deberet numerari octauus: ſi non eſt maior, ergo Epiſcopus, vt Epiſcopus, non eſt maior presbytero, ſed æqualis, vel potiùs minor, quia nullus character eſt æqualis ſacerdotali.

RESPONDEO, characterem Epiſcopalem integrum & perfectum, eſſe maiorem presbyterali, quia illum includit, & vnum præterea alium, vt diximus: & hoc modo comparamus Epiſcopos cum Presbyteris, cùm dicimus alios eſſe ſuperiores, alios inferiores: ſi tamen quis conferat characterem quem habet Epiſcopus ex vltima ſua conſecratione, cum charactere, quem habet ex Ordinatione presbyterali; tunc iſte eſt maior intenſiuè, quia ſumma poteſtas eſt, poſſe

conſe-

conſecrare Euchariſtiam: ille eſt maior extenſiuè, quia ad plura ſe extendit. Sed de his ſatis.

CAPVT SEXTVM.

Diaconatum eſſe verum Sacramentum.

PORRO de Diaconis, valde probabile eſt, eorum Ordinationem Sacramentum eſſe, licet id non ſit certum ex fide. Quod non ſit certum ex fide, patet, quia nō poteſt id euidenter deduci ex verbo Dei ſcripto, vel tradito: neque exſtat vlla Eccleſiæ de hac re expreſſa determinatio.

Quod autem id ſit valde probabile, PRIMO probatur ex communi ſententia Theologorum: ſolus enim videtur eſſe Durandus, qui aſſerit ſolum ſacerdotium eſſe Sacramentum Ordinis, in 4. diſt. 24. quæſt. 2. cum Caietano, tomo 1. opuſc. tract. 11.

SECVNDO, quia 1. Timoth. 3. Apoſtolus Paulus, vt etiam Philipp. 1. & ad Titum 1. ſemper coniungit Diaconos cum Epiſcopis, id eſt, cum Sacerdotibus: intelligit enim nomine Epiſcoporum, etiam Presbyteros, vt Chryſoſtomus docet in commentario horum locorum.

TERTIO, quia Actor. 6. Diaconi ordinantur per manus impoſitionem, id eſt, ſimili cæremonia qua Epiſcopi, & Presbyteri.

QVARTO, quia Diaconi in abſentia Epiſcoporum poſſunt baptizare, Euchariſtiam dare, recōciliare pœnitentes publicos, prædicare, ac ferè omnia munera Epiſcoporum, & Presbyterorum in eorū abſentia exercere: ex quo ſequitur, eos gratia Dei ſpeciali indigere, ac proinde eorum Ordinationem eſſe Sacramentum. Antecedens patet. Nam de Baptiſmo id teſtantur Tertullianus in libro de Baptiſmo, & Hieronymus in lib. contra Luciferianos. De Euchariſtia, quod videlicet Diaconi Euchariſtiam laicis miniſtrare poſſint, patet ex Concilio Nicæno, can. 14. immò olim ordinariè Diaconi ſanguinem Domini miniſtrabant populo, vt patet ex Cypriano, ſermone 5. de lapſis. De reconciliatione pœnitentium, patet ex eodem Cypriano, lib. 3. epiſt. 17. De prædicatione, teſtatur Gregorius, lib. 4. epiſt. 88. Et hæc videtur ratio, cur Diaconi ad Hierarchiam pertineant, & populis præeſſe dicantur, vnà cum Epiſcopis, &

Presbyteris, vt patet ex Hieronymo in 2. cap. ad Titum; & ex Dionyſio, qui in Eccleſiaſtica hierarchia non ponit, niſi hos tres Ordines, quia hi ſoli ſunt hierarchici: inferiores enim non præſunt populo, ſed tantùm ſeruiunt ſuperioribus Ordinibus.

Qvinto, Diaconatus ſemel acceptus, nunquam amittitur, nec poteſt repeti: igitur imprimit characterem, ergo eſt Sacramentum.

Respondent quidam, Diaconatum eſſe perpetuum, non ex charactere, ſed ex quadam conſecratione, & quia eſt officium de iure diuino. Sed ſolutio non valet. Nam ſi aliunde poteſt prouenire, quàm ex charactere, vt non poſſit amitti Diaconatus; certè ruet principalis ratio Catholicorum, qua inde probant, quædam Sacramenta imprimere characterem, quia non poſſunt repeti.

Deinde non eſſet conſecratio Diaconorum, Ordinatio, niſi eſſet Sacramentum; eſſet enim ſimplex officij iniunctio. Nihil autem impedit, quo minus poſſit officiũ tolli, & poſtea iterũ reddi: Immò nulla poteſt fingi maior conſecratio, ſi ita vocanda eſt dedicatio perſonæ extra Sacramenta, quàm Monachorum, qui Deo conſecrantur per ſolennem profeſſionem; & tamen iuſta cauſſa, & ſummi Pontificis diſpenſatione poſſunt iterum ad ſeculum redire, vt doctiſſimi viri cenſent, & exempla aliqua teſtantur. Neqve illud obſtat, quod ſit officium de iure diuino: id enim ſolùm probat, debere eſſe in Eccleſia Diaconos, ſed non probat iſtum, aut illum debere ſemper eſſe Diaconum. Itaque poſſet tolli ab vno Diaconatus, & dari alteri: ſicut etiam de iure diuino eſt, vt ſint in Eccleſia Epiſcopi cum iurisdictione, & tamen poteſt ſummus Pontifex auferre ab Epiſcopo Epiſcopatum, quoad iuriſdictionem, & dare alteri.

Sed contra hanc propoſitionem obiiciuntur aliqua argumenta. Primvm eſt, quia multi veterum dicunt, Diaconos nõ à Chriſto, ſed ab Apoſtolis inſtitutos, vt patet ex Cypriano, lib. 3. epiſt. 9. ex Anacleto epiſt. 3. & Damaſo, epiſt. 4. Et confirmatur, quia vidẽtur Diaconi ex occaſione quadam inſtituti, nimirũ ob murmur Græcorum; & ſolo miniſterio menſarum addicti, vt patet Actor. 6.

Respondeo, Cyprianum ſolùm velle dicere, Chriſtum non ordinaſſe vllos Diaconos, ſicut ordinauit Epiſcopos, & Presbyteros: ſed non inde ſequitur, Chriſtum non inſti-

inſtituiſſe hoc Sacramentum; nam etiam nullum Chriſtus confirmauit, & tamen inſtituit Sacramentum Confirmationis. Porrò Damaſus, & Anacletus ſolùm docent, Chriſtum inſtituiſſe tantùm duos Ordines Sacerdotum, id eſt, Epiſcoporum in Apoſtolis, & Presbyterorum in LXXII. diſcipulis: id quod ſcribunt contra Chorepiſcopos, qui tertium genus Sacerdotum videri volebāt, cùm tamen reuera nihil eſſent, niſi Presbyteri. Itaque non negant hi Pontifices, Diaconos, & alios Ordines inferiores à Chriſto inſtitutos, ſed negant eſſe vllum Ordinē Sacerdotum, præter duos iam dictos.

Ad confirmationem Respondeo, ex occaſione quidem ordinatos primos Diaconos, ſed non ex occaſione inuentum eſſe Ordinem Diaconorum.

Neqve verum eſt, ſolùm miniſtros menſarum fuiſſe Diaconos tempore Apoſtolorum: nam Diaconi erant etiam Philippis, & Epheſi, & in Creta, vt patet ex epiſtolis Pauli ad Philipp. ad Timotheum, & Titum; & tamen in illis locis non viuebant Chriſtiani communiter, vt eſſet opus miniſtris menſarum. Deinde illa tàm ſolennis Ordinatio per manus impoſitionem, certè indicat aliud, quàm ſolum menſarum miniſterium. Praeterea, Philippus ex Diaconis primis, non dabat operam menſis præcipuè, ſed prædicationi, & Baptiſmo, Actor. 8. Deniqve, ab antiquiſſimis temporibus Diaconi ſunt miniſtri altaris, & Sacramentorum, vt patet ex Iuſtino Apologia 2. in fine, & ex omnibus antiquis auctoribus.

Secvndvm argumentum eſt, quia Diaconi nullam habent poteſtatem faciendi aliquid ſupernaturale, aut effectum aliquem, qui ſit irritus, ſi fiat à nō Diacono: Ergo non habent proprium characterem; character enim datur ad operandum ſimpliciter, non ad benè operandum.

Respondeo, non eſſe de eſſentia Sacramenti, vt qui illud habet, aliquid ſupernaturale efficiat, ſed ſatis eſt, ſi ſit cæremonia conferens gratiam. Neque eſt verum vniuerſaliter, quod character detur ad operandum ſimpliciter, vt patet ex charactere Confirmationis, qui datur ad profitēdam fidem: quam tamen aliqui Catechumeni ſine charactere interdum optimè profitentur, vſque ad ſanguinis profuſionem: & aliqui Confirmati non audent profiteri.

Tertivm argumentum, Diaconatus materia, eſt tra-

ditio libri Euangeliorum, vt habetur in Concilio Florentino. Sed cùm ordinarentur primi Diaconi, non erat ſcriptum Euangelium; ergo vel illi non habuerunt verum Sacramentum, vel non eſt Sacramentum Diaconatus.

RESPONDEO, hoc argumentum ſoluendum eſſe in quęſtione ſequenti: directè enim probat ſolùm, non eſſe librum Euangelij materiam huius Sacramenti.

CAPVT SEPTIMVM.

Subdiaconatum eſſe etiam Sacramentum.

IAM verò de Subdiaconatu non eſt tanta certitudo, quanta de Diaconatu. Nam nec in Scripturis de eo fit mentio, nec eius Ordinatio habet manus impoſitionem, vt patet ex Concilio IV. Carthag. can. 5. nec Subdiaconi miniſtrant Euchariſtiam, aut alia facere poſſunt, quæ Diaconi: & deniq; non pertinẽt propriè ad Hierarchiam, niſi vt miniſtri Hierarcharum.

Eſt tamen valde probabile, etiam hunc Ordinem eſſe Sacramentum; tum quia videtur imprimere characterem, cùm ſit initerabilis; tum quia habet annexum ſolenne votum continentiæ; tum denique, quia hæc eſt communis Theologorum ſententia, antiquorum & recentiorum, vno Durando excepto, & Caietano.

Sunt autem contra hanc ſententiam duo argumenta. PRIMVM eſt, quia Subdiaconatus olim non erat Ordo ſacer, ſed poſtea factus eſt à Pontificibus, vt apertè teſtatur Innocentius III. cap. A multis, de ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum, & idem Innocentius III. cap. Miramur, extra, de ſeruis non ordinandis: & Vrbanus II. can. Nullus, diſt. 60. Vnde Magiſter, lib. 4. diſt. 24. dicit, Subdiaconatum, & Ordines minores ab Eccleſia introductos, cùm Apoſtolorum tempore non fuiſſent.

RESPONDEO, non eſſe idem, Ordinem ſactum, & Sacramentum: multi enim exiſtimant, Ordines minores eſſe Sacramenta, cùm tamen non poſſint eos vocare Ordines ſacros. Vt enim rectè docet Magiſter loco notato, omnes Ordines ſunt ſacri, ſed primi tres dicuntur per excellentiam ſacri, quia proximè contingunt res ſacras. Presbyter enim Euchariſtiam cõſecrat, & miniſtrat. Diaconus defert eam: Subdiaconus ſacra vaſa contingit, & præbet.

Olim tamen Subdiaconis non licebat tangere ſacra vaſa, vt patet ex Concilio Laodiceno, cap. 21. & ex can. Nullus, diſtinct. 24. qui ex decretis Sylueſtri ſumptus eſt: & ea ratione non dicebatur Ordo ſacer. Nec ex Ordine Subdiaconorum poterat eligi Epiſcopus, ſed tantùm ex Ordine Preſbyterorum, & Diaconorum: tamen poſtea conceſſum eſt Subdiaconis, tangere ſacra vaſa, vt patet ex can. Non liceat, diſt. 23. & cœperunt etiam ex Subdiaconis eligi Epiſcopi, vt patet ex Innocentio, & Vrbano locis notatis.

Quod autem Magiſter dicit, Subdiaconos ab Eccleſia introductos, non ſic debet intelligi, quaſi Eccleſia eum Ordinem inſtituerit; ſed videtur Magiſter exiſtimaſſe, vſum horum Ordinum non cœpiſſe tempore Apoſtolorum, ſed poſtea, quòd videlicet antea ob fidelium paucitatem, non eſſent tot Ordines neceſſarij. Sed neque hoc videtur eſſe verum: nam ſanctus Ignatius, qui tempore Apoſtolorum floruit, omnium Ordinum meminit, in epiſt. ad Heronem.

Secundum argumentum, Subdiaconi poterant ordinari à Chorepiſcopis, vt patet ex Concilio Antiocheno, canon. 10. At Chorepiſcopi erãt ſimplices Presbyteri, qui Ordinis Sacramentum conferre non poſſunt; igitur Subdiaconatus non eſt Sacramentum Ordinis.

Respondeo, duo fuiſſe genera Chorepiſcoporum (vt diximus in diſputatione de Clericis) quorum alij erant veri Epiſcopi, ſed in aliena diœceſi morabantur, vt nunc in Germania Suffraganei, & de his loquitur Concilium Antiochenum; alij erant ſolùm Presbyteri, & ab his negat Damaſus epiſt. 4. poſſe ordinari Subdiaconos.

CAPVT OCTAVVM.

Minores etiam Ordines Sacramenta eſſe.

Denique, de minoribus Ordinibus, minus probabile eſt, quòd Sacramenta ſint, quàm de Subdiaconatu; nam neque eſt ita communis ſententia, ſicut de Diaconatu, & Subdiaconatu; & certum eſt, leuiora eſſe munera horum Ordinum, quàm ſuperiorum.

Abſolutè tamen probabilior ſententia eſt, quæ Ordines omnes Sacramenta eſſe docet, quàm ea, quæ id negat. Primo, quia id aſſerunt omnes veteres Scholaſtici, Durando

excepto. Et ex recentioribus grauiſſimi quique, vt Franciſcus Victoria in ſumma de Sacramentis, Petrus à Soto, lect. 4. de Sacramento Ordinis, & alij. Tertio, id videtur ſenſiſſe Cõcilium Florentinum. Vbi enim dixit, Sacramentum Ordinis eſſe ſextum Sacramentum, & materiam huius Sacramẽti eſſe id, quod porrigitur in Ordinatione: continuò ponit exẽpla de Ordine Sacerdotis, Diaconi, & Subdiaconi; & addit, idem de aliis Ordinibus intelligendum. Neque diſſentit Concil. Trident. nam ſeſſ. 23. cap. 2. ſeptem Ordines numerat; & poſtea cap. 3. abſolutè Ordinem Sacramentum eſſe dicit. Qvarto, Minores Ordines non poſſunt iterari, igitur imprimunt characterem; igitur Sacramenta ſunt.

Vna eſt obiectio in cõtrarium, quia ſi quot Ordines ſunt, tot Sacramenta eſſe ponamus; iam Sacramenta non erunt ſeptem, ſed quatuordecim.

Respondeo, omnes Ordines licet ſint per ſe ſinguli Sacramenta, tamen vnum Sacramẽtum cenſeri, quia vnum ſunt, vel genere, vel quia ad vnum finem omnes referuntur.

CAPVT NONVM.

Manus impoſitionem ad eſſentiam Sacramenti Ordinis pertinere.

Seqvitvr Tertia controuerſia, de materia, & forma huius Sacramenti. Conuenit autem inter omnes, materiam eſſe aliquod ſignum ſenſibile, formam autem eſſe verba, quę dicuntur, dum illud ſignum exhibetur. Quamuis enim Scriptura non meminerit verborum; tamen apertè ſcribunt verba requiri, antiquiſſimi Patres, vt Ambroſius in cap. 4. 1. ad Timoth. Hieronymus in cap. 58. Iſaiæ, & Auguſtinus in ſerm. de geſtis cum Emerito: & idem patet ex antiquo Ordine Romano, & ex omnibus, qui de hoc Sacramento tractant.

Sed quia in Ordinatione Presbyteri & Diaconi, duplicia ſigna exhibentur; nimirum impoſitio manuum, & porrectio inſtrumenti, vt calicis & patinæ in presbyteratu; & libri Euangeliorũ in Diaconatu; ideò quæſtio exiſtit, vtrum horum ſignorum ſit eſſentialis materia Sacramenti. Duæ ſunt autem Theologorum ſententiæ.

Alii

Alii enim exiſtimant, manus impoſitionẽ eſſe accidentariam, & ſolam inſtrumentorũ porrectionem eſſe eſſentialem: ita Dominicus à Soto, diſt. 24. q. 1. art. 4. & alij quidã.

Fundamenta eorum ſunt tria. Primvm, quia in Concilio Florentino non alia aſſignatur materia, niſi inſtrumentorum porrectio.

Secvndvm, quia Innocẽtius III. cap. Paſtoralis, de Sacramentis nõ iterandis, & Gregorius IX. cap. Presbyter, eodem titulo, dicunt non debere iterari Ordinationem factam ſine manus impoſitione, ſed ſupplendum eſſe, quod omiſſum eſt. Ibidem etiam addit Gregorius, manus impoſitionem eſſe ritum ab Apoſtolis introductum.

Tertivm, Sacerdotes fiunt, cùm eis dicitur: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium.* Sed tunc non imponuntur manus, ſed tantùm porrigitur calix cum vino, & patina cum pane, vt patet ex Ordine Romano antiquo, & ex Pontificali, quo nunc Eccleſia vtitur; ergo manus impoſitio, quę poſtea accedit, ad eſſentiã Sacramenti non pertinet. Maior propoſitio probatur, quia alioqui eſſet fallax illa cõceſſio poteſtatis, ſi tunc ea reuera nõ acciperetur. Et Praeterea Apoſtoli in vltima Cœna facti ſunt Sacerdotes, vt habet Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. ergo & nunc Sacerdotes fiunt, cùm datur eis poteſtas conſecrandi, & offerendi Euchariſtiam. Idem enim eſt: *Hoc facite in meam cõmemorationẽ*, quod audierunt Apoſtoli in vltima Cœna; &, *Accipe poteſtatem offerendi, &c.* quod nos audimus, cùm ordinamur Sacerdotes.

Altera ſententia eſt longè probabilior, & verior, videlicet, non ſolam inſtrumentorum porrectionem, ſed etiam manus impoſitionem eſſe materiam eſſentialẽ. Id quod affirmat ex recentioribus, Petrus à Soto, lect. 5. de Sacramẽto Ordinis; Martinus Ledeſmius in 4. q. 36. art. 4. ad 1. Cardinalis Hoſius in Confeſſione Polonica, cap. 50.

Probatur hæc ſententia. Primo, quia Scripturæ paſſim tradunt pro ſymbolo externo Ordinationis, manus impoſitionem, vt patet ex locis adductis, Actor. 6. 13. & 14. 1. Timoth. 4. & 5. & 2. Timoth. 1.

Respondent, impoſitionem manuum requiri, ſed non eſſe de eſſentia. Contra, ſi ita eſt, non poſſumus conuincere hæreticos, Ordinationẽ eſſe Sacramentum propriè dictum, quia non poſſumus in Scriptura demonſtrare ſymbolum externũ huius Sacramenti. Deinde, ſi ita licet expo-

nere, poterimus negare materias omnium aliorum Sacramentorum: dicam enim, aquam non eſſe de eſſentia in Baptiſmo ſecundum Scripturas, nec vinũ in Euchariſtia, nec oleum in Extrema vnctione, &c. PRAETEREA Scriptura, non ſolet in aliis Sacramentis tradere niſi eſſentiales cæremonias, & vix etiam illas integrè: quis ergo ſibi perſuadeat, in hoc Sacramento ſemper nominari ritum accidentarium, omiſſo eſſentiali? DENIQVE Paulus dicit, per manus impoſitionem dari gratiam, 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. Ergo manus impoſitio eſt pars Sacramenti eſſentialis: non enim gratiæ promiſſio facta eſt cæremoniis accidentariis, ſed eſſentialibus.

Neque valet, quod obiiciunt de Confirmatione, quæ Actor. 8. dicitur dari per manus impoſitionem, & tamen non eſt illa materia eſſentialis eius Sacramenti, ſed Chriſma. Iam enim hoc diſſoluimus in diſputatione de Cõfirmatione, vbi oſtendimus, manus impoſitionem in Confirmatione eſſe de eſſentia, quia per illam ſignãtur Chriſmate frontes fidelium.

SECVNDO, idem probo ex traditione Pontificum, & Conciliorum. Clemens lib. 8. conſtit. cap. 2. & ſequentibus, Damaſus epiſt. 4. Innocentius I. epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ. Leo I. epiſt. 87. ad Epiſcopos Africæ, & ex recentioribus Alexander Papa II. can. Ex multis, 1. quæſt. 3. & Vrbanus II. can. Daibertum, 1. q. 7. & alij paſſim.

Item ex Conciliis. Nicænum, can. 9. Antiochenum, can. 10. & 17. Carthaginenſe IV. can. 2. 3. & 4. & omnia alia antiqua Concilia paſſim affirmant, manus impoſitione conferri Ordines.

Ipſum etiam TRIDENTINVM Concilium (quod eſt obſeruandum propter eos, qui poſt Concilium celebratum, aliter ſentiunt) ſeſſ. 14. cap. 3. de Extrema vnctione dicit, Miniſtrũ Extremæ vnctionis eſſe Epiſcopum, aut Preſbyterum ritè ordinatum, per manus impoſitionem. Et ſeſſ. 23. can. 4. de Sacramento Ordinis habet hæc verba: *Si quis dixerit per ſacram Ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde fruſtrà Epiſcopum dicere; Accipe Spiritum ſanctum, anathema ſit.* Vbi Conciliũ declarat, tunc ordinari Presbyteros, & tunc dari illis gratiam Spiritus ſancti, cùm eis dicitur: *Accipite Spiritum ſanctum.* At cùm hoc dicitur, manus imponũtur, vt patet ex Pontificali, & Eccleſiæ conſuetudine;

tudine; ergo ſentiebat Concilium, illam impoſitionem manus eſſe de eſſentia.

DENIQVE idem etiam ex Patribus probari poteſt. Nam GRAECI Ordinationem vocant χειροτονίαν, id eſt, manus impoſitionem. & ſcribit Simeon Metaphraſtes in vita S. Ioannis Chryſoſtomi, cùm ei manus imponeret Epiſcopus Antiochenus, vt eum crearet Presbyterum, continuò deſcẽdiſſe in eum viſibiliter Spiritum ſanctum in forma columbæ.

AMBROSIVS lib. de dignitate ſacerdotali. cap. 5. hac cæremonia dicit perfici Ordinationem: *Homo*, inquit, *manum imponit, & Deus largitur gratiam.* HIERONYMVS in cap. 58. Iſaiæ: *Ordinatio*, inquit *non ſolùm ad imprecationẽ vocis, ſed etiam ad impoſitionem impletur manuum.* AVGVSTINVS libro de geſtis cum Emerito, & alibi, manus impoſitione ordinari dicit Sacerdotes: quod idem omnes veteres paſſim docent.

Dicere autem, omnia Concilia, Pontifices, & Patres loqui de accidentaria cæremonia, ridiculum eſt: cùm nuſquã ponant aliam cæremoniam, & ſæpe ex profeſſo tractent de ritu Ordinationis. Quis enim credat tot Patres & Concilia, cùm nihil frequentius tractent, quàm Ordinationes Sacerdotum, ne ſemel quidem attigiſſe id, quod ad eſſentiam Sacramenti pertinet?

TERTIO, idem probatur ex Scholaſticis: ne videatur noſtra ſententia noua in ſcholis. Certè S. Thomas in 4. diſt. 25. quæſt. 1. art. 1. dicit, in impoſitione manuum dari gratiam Sacramentalem: ex quo ſequitur eam impoſitionem eſſe partem Sacramenti. S. Bonauentura, Scotus, Paludanus, diſt. 24. & Altiſiodorenſis in ſua ſumma, part. 4. apertè dicunt, de eſſentia eſſe manuum impoſitionem.

Vt igitur argumentis reſpondeamus, OBSERVANDVM eſt PRIMO in Ordinatione presbyterorum, de quibus præcipuè diſputatur, duas conferri poteſtates. Vnam, conſecrandi Euchariſtiam, quæ dicitur poteſtas in corpus Chriſti verum. Alteram, abſoluendi à peccatis, quæ dicitur poteſtas in corpus Chriſti myſticum.

SECVNDO. Nota, propter has duas poteſtates, duas eſſe in Ordinatione presbyterorum præcipuas cæremonias. Vnam, qua Epiſcopus porrigit futuro presbytero patinam cum hoſtia, & calicem, cum vino, ac dicit: *Accipe poteſtatem*

offerendi ſacrificium, &c. Alteram, cùm poſt Miſſam Epiſcopus manus imponit, & dicit: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, &c.* Vtraque autem cæremonia, non ſolùm habetur in Pontificali, & eſt in vſu Eccleſiæ, ſed habetur etiam in antiquo Ordine Romano.

Tertio. Nota, vtramq; cæremoniam eſſe eſſentialem, vt rectè docet, atq; explicat Scotus. Nam per vnam confertur vna poteſtas, per alteram altera; ſiue ſint duo characteres, ſiue vnus, qui in ſecunda cæremonia extendatur. Neque eſt probabile, quod quidam dicunt, in vna totum dari, & in altera tantùm explicari, quod eſt datum in alia. Nam inprimis verba illa: *Accipe poteſtatem*, &, *Accipe Spiritum ſanctum*, non ſignificant explicari, ſed ſignificant reuera tunc dari. Deinde, omnium conſenſu, Chriſtus diuiſit has duas poteſtates, cùm ordinauit Apoſtolos, & vnam tradidit in cœna, cùm ait: *Hoc facite*; alteram poſt reſurrectionem, cùm ait: *Accipite Spiritum ſanctum* Cur ergo non poſſit, immò & debeat etiam Eccleſia diuidere, & dare vnam poſt aliam?

Quarto. Nota, Patres, & Concilia non conſueuiſſe explicare totum ritum Sacramentorum, non enim ſcribebant libros rituales; ſed ſolùm attigiſſe vnam partem eſſentialem, ex qua cetera omnia intelligerentur: erant enim ritus eiuſmodi notiſſimi omnibus ex frequenti vſu.

Ex his ergo ad Primvm respondeo; Concilium Florentinum non explicuiſſe totum ritum, ſed ſolùm vnam partem; quemadmodum etiam Concilium Carthaginenſe, quod tantùm meminit impoſitionis manuum, non explicuit totum ritum, ſed tantùm eam partem, quam poſtea omiſit Concilium Florentinum: vtrumq; autem Concilium rectè docet, neq; vnum cum altero pugnat.

Cur autem Concilium Florentinum ex duabus partibus magis exprimere voluerit porrectionem inſtrumentorum, quàm impoſitionem manuũ, duplex ratio eſſe potuit. Vna, quia intendebat aſſignare pro materia rem aliquam ſubſiſtentem, ſicut fecit in Baptiſmo, Confirmatione, Euchariſtia, & Extrema vnctione: res autem ſubſiſtens non eſt impoſitio manuum, ſed calix, & patina, &c. Altera cauſſa eſt, quia fortaſſe Armeni, qui à Concilio inſtruebantur, in hac re errabant, & non in alia.

Ad Secvndvm respondeo; ea loca Innocentij, & Gregorij fauere noſtræ ſententiæ. Quod enim Pontifices nolint

repeti

repeti cæremonias ritè peractas, & tamen ſuppleri, quod eſt omiſſum; indicat eas cæremonias poſſe diuidi, & dari diuerſo tempore, & eſſe efficaces quocunq; tempore dentur. Quod autem Gregorius dicit, manus impoſitionem eſſe ritum ab Apoſtolis introductum; non ſic debet accipi, quaſi Apoſtoli hunc ritum inſtituerint, ſed quia ipſi primi cœperunt illum vſurpare in Ordinationibus.

Ad Tertivm respondeo; Sacerdotes ordinari, cùm illis dicitur: *Accipe poteſtatem ſacrificium offerendi*; ſed ordinari etiam poſtea, cùm illis dicitur: *Accipe Spiritum ſanctũ*. Nam accipiunt per varias cæremonias, varias poteſtates.

Atq; hinc ſoluitur argumentum de Diaconis, quod fecimus quæſt. ſuperiore. Nam primi Diaconi fuerunt ferè ordinati ad quædam miniſteria, per manus impoſitionem, non autem fuerunt ordinati ad legendum Euangelium, quia nõ erat opus: nunc autem per varias cæremonias, ordinantur ad varia miniſteria. Credibile autem eſt, Dominum inſtituiſſe iſtas omnes materias Ordinum, non quidem in particulari, ſed generatim, monendo Apoſtolos, vt Ordines conferent per cæremoniam inſtrumentorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas.

CAPVT DECIMVM.

De effectu huius Sacramenti.

IAm verò de effectu conuenit inter Catholicos, duplicem eſſe effectum huius Sacramenti. Primo, poteſtatem ſpiritualem perpetuam, in cuius ſignum imprimitur character. Secvndo, gratiam gratum facientem, qua poſſint ordinati ritè fungi ſuo munere.

Hæretici huius temporis, characterem præcipuè negant. Volunt enim miniſterium Eccleſiaſticum eſſe ſimplex officium, quod poſſit dari, & auferri; proinde cras fieri laicos, qui ſunt hodie miniſtri, vel Paſtores. De qua re diſſeruimꝰ in diſputatione de Sacramentis in genere. ſufficiant nunc duo teſtimonia veterum.

Cyprianvs in ſerm. de ablutione pedum: *Nemo*, inquit, *ſacros Ordines iterũ renouat, &c.* Avgvstinvs lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 13. *Vtrumque*, inquit, *Sacramentum eſt, & quadam conſecratione datur; illud cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur. Ideò in Eccleſia Catholica vtrumque non*

licet

licet iterare. & lib. de bono coniugali, cap. 24. *Si fiat*, inquit, *Ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiamſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum Ordinationis, & ſi aliqua culpa quiſq; ab officio remoueatur, Sacramento Domini ſemel impoſito non carebit, quamuis ad iudicium permanente.* In ſermone autem de geſtis cum Emerito, ipſum etiam nomen characteris ponit, ob quem dicit non poſſe iterari Ordinationem. Vide etiam multa decreta de hac re, apud Gratianum, 1. quæſt. 7.

CAPVT XI.

De Miniſtro.

DE Miniſtro Ordinationis diſſeruimus in diſputatione de Sacramentis in genere. Res autem perſpicua eſt, cùm nunquam Eccleſia agnouerit Presbyteros, vel Diaconos, niſi ab Epiſcopis ordinatos.

Vide Concilium Ancyranum, can. 12. Antiochenum, can. 10. Epiphanium hęreſ. 75. Damaſum epiſt. 4. Hieronymum in epiſt. 85. ad Euagrium, Chryſoſtomum, Theodoretum, & alios in 3. & 4. caput, prioris ad Timotheum.

CAPVT XII.

De Cæremoniis.

DVÆ ſunt cæremòniæ, quas aduerſarij reprehendunt, videlicet vnctio, & raſura; vnde per contemptum vocant Catholicos Sacerdotes, vnctos, & raſos. Sed de raſura diſſeruimus in diſputatione de Clericis: illa enim etſi eſt cæremonia Sacerdotum, non tamen fit in ipſa conſecratione ſacerdotali, de qua modò agimus.

Vnctio autem eſt cæremonia verè Sacramentalis, quanquam accidentaria: ſiquidem in ipſa Ordinatione vngitur caput Epiſcopis, & mànus Presbyteris.

De hac cæremonia dicit Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 1171. & ſequenti. PRIMO, Chriſtum, & Apoſtolos ea vſos non fuiſſe. SECVNDO, in hiſtoria Eccleſiaſtica nullum exſtare exemplum. TERTIO, Ambroſium, & alios Patres

tres eius non meminiſſe; ſi excipiamus ſuppoſititios lib. Cypriani, & Anacleti. QVARTO, in Eccleſia Græca non fuiſſe receptam iſtam vnctionem, vſque ad annum M. CC. immò etiam antiquis diſplicuiſſe, vt colligitur ex Innocentio III. cap. Cùm veniſſet, de ſacra vnctione. QVINTO, ritum eſſe Iudaicum, proinde non magis vſurpandum, quàm ſacrificia ouium, & boum: quod vltimum accepit ex Caluino, lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. 30. & 31.

RESPONDEO, iſta omnia eſſe mendacia. Nam quod attinet ad exempla Chriſti, & Apoſtolorum, Kemnitius non probat eos non fuiſſe vſos vnctione; nos autem contrarium probare poſſumus. Nam Dionyſius, capite 4. hierarchiæ Eccleſiaſt. dicit, Pontificem vti ſacro oleo in omni ferè conſecratione Pontificali, idque traditum eſſe ab Apoſtolis: conſtat autem vnam, & præcipuam, & frequentiſſimam ex Pontificalibus conſecrationibus, eſſe Ordinationes Sacerdotum.

DEINDE, quod addit de hiſtoria Eccleſiaſtica, eſt expreſſum mendacium. Nam lib. 10. hiſt. Euſebij, cap. 4. ſecundum Græcam fidem, fit aperta mentio vnctionis ſacerdotalis. Item Simeon Metaphraſtes in vita S. Ioannis Chryſoſtomi, quæ habetur tomo primo Surij, ſcribit eum inunctum fuiſſe, cùm Epiſcopus fieret Conſtantinopolitanus; & Petrus Chryſologus in ſerm. de S. Seuero, refert eum inunctum, cùm ordinaretur Epiſcopus Rauennæ.

TERTIO, quod ſcribit Kemnitius de Patribus, eſt etiam mendacium. Nam PACIANVS Ambroſij æqualis, in epiſt. 3. ad Sympronianum: *Plebi veſtræ*, inquit, *vnde Spiritum, quam non conſignat vnctus Sacerdos?* ITEM Gregorius lib. 4. in libros Regum, cap. 5. multa dicit de iſta vnctione Sacerdotum. Quibus addo, velit nolit Kemnitius, auctorem de operibus Cardinalibus Chriſti, in ſermone de Chriſmate: etſi enim is auctor non eſt Cyprianus, eſt tamen auctor omnium conſenſu antiquus, & doctus.

QVARTO, mendacium eſt, in Eccleſia Græca non fuiſſe vſum vnctionis, vſque ad annum M. CC. Contrarium enim docet teſtimonia allata Dionyſij, Euſebij, Metaphraſtæ. Neque INNOCENTIVS iis repugnat, ſolùm enim reprehendit Græcos ſui temporis, quòd hanc cæremoniam negligerent: neque dicit, antiquis eum ritum diſplicuiſſe. Illa enim verba: *Non iudaizat Eccleſia, ſicut antiqui mentiuntur, qui neque*

Scriptu-

Scripturas, neq; Dei nouêre virtutem; ſine dubio corruptè loquuntur, & pro (*antiqui*) legendum eſt (*aliqui*) nec enim ita abſolutè reprehenderet antiquos, præſertim cùm ipſe ex antiquis ſuam ſententiam probet.

DENIQVE quod Caluinus, & Kemnitius dicunt, Iudaiſmum eſſe, vti vnctione, ſæpe à nobis refutatum eſt. Non enim eſt Iudaiſmus, vti rebus quibus vtebantur Iudæi, ſi id fiat cum alia forma verborum, & alio ritu, atq; ad alium finem; alioqui etiam Iudaiſmus eſſet, vti aqua in Baptiſmo, & pane in Euchariſtia, cùm etiam Iudæi habuerint aquas expiationis, & panes propoſitionis.

DE MA-

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

LIBER VNICVS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII ſeptem Controuerſiæ ſunt. PRIMA, de genere, an ſit Sacramentum nouæ legis. SECVNDA, de materia, forma, & Miniſtro. TERTIA. de vnitate Matrimonij. QVARTA, de indiſſolubilitate, ſiue de diuortio. QVINTA, de impedimentis. SEXTA, de iudice cauſſarum matrimonialium. SEPTIMA, de cæremoniis.

Scribunt autem de Matrimonio aduerſus hæreticos: Thomas VVald. tomo. 2. c. 130. & ſequentibus. Ioan. Roffenſis in defenſione libri Regis Henrici VIII. Alphonſus à Caſtro, lib. 11. contra hæreſes, verbo Nuptiæ. Ruardus Tapperus in explicatione art. 18. 19. & 20. Louanienſium. Petrus à Soto, in inſtitutione Sacerdotum, in lectionibus de Matrimonio. Dominicus à Soto, in 4. diſt. 26. Hoſius Cardinalis in explic. Symboli, c. 55. & 56. Gulielmus Lindanus, lib. 4. Panopliæ. c. 94. Ioan. Eckius in 4. tomo ſermonum, à 69. ſerm. vſq; ad finem. Tilmannus in lib. de 7. Sacram. c. 6. Ioan. Gropperus in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis, nomine Concilij Colonienſis edito. Franciſcus Victoria in relectione de Matrimonio. Iauellus in lib. de Philoſophia Chriſtiana, parte 5.

CONTROVERSIA PRIMA.

Sítne Matrimonium Sacramentum propiè dictum.

CONTROVERSIÆ PRIMÆ QVINque partes erunt. PRIMVM *enim explicandus erit ſtatus quæſtionis, & errores hæreticorum in medium adferendi.* DEINDE, *veritas ex diuinis literis aſſerenda.* TVM *confirmanda ex veterum Patrum traditione & teſtimonio.* POSTEA *rationibus variis, iisq́ non leuibus corroboranda.* POSTREMO, *aduerſariorum obiecta breuiter diluenda.*

CAPVT PRIMVM.

De ſtatu quæſtionis, & erroribus hæreticorum.

QVOD igitur ad PRIMVM attinet, cùm quærimus, ſitné coniugium Sacramentum propriè dictum Teſtamenti noui, id quærimus, vtrum coniugium, præter ciuilem contractum viri, & fœminæ ad propagandam, & educandam prolem inſtitutum, ſit etiam ſignum, ſeu ſymbolum externum religionis, cui ſit annexa promiſſio gratiæ iuſtificantis, idque ex diuina inſtitutione. Nam in hac generali definitione ferè conueniunt omnes, tum Catholici, tum Hæretici. Certè Lutherani & Caluiniſtæ, cum quibus potiſſimùm agimus, non negant Sacramenta eſſe nouæ legis propriè dicta, vbi tria illa inueniuntur; ſymbolum externum, promiſſio gratiæ, & mandatum, ſiue inſtitutio diuina.

Iam verò permulti omnibus ferè ſeculis, aliquid horum trium

trium in Matrimonio deſiderari, & ea de cauſſa Matrimonium Sacramentum non eſſe cenſuerunt.

Veteres hæretici, Simon, Saturninus, Gnoſtici, Manichæi, & alij, Matrimonium à Deo non eſſe, proinde nec Sacramentum eſſe docuerunt. Simon Magus hæreticorum omnium princeps, turpitudinem introduxit indifferenter vtendi fœminis, ſancto Auguſtino teſte, lib. de hæreſibus, c. 1. Saturninus, Simonis diſcipulus, apertè aſſeruit, nubere, & liberos gignere, à Diabolo eſſe, teſte Irenæo, li. 1. c. 22. Marcionem in eadem hæreſi fuiſſe, vt nuptias illicitas eſſe crederet, teſtatur ſanctus Hieronymus in 1. lib. contra Iouinianum.

Tatianum ſancti Iuſtini quondam auditorem, eiuſdem hæreſis patronum facit Irenæus, lib 1. cap. 30. atq; inde Encratitæ orti ſunt, de quibus vide Epiphanium hæreſi 46. & Auguſtinum hæreſi 25. vbi Auguſtinus, cùm dicit, Encratitas ſchiſmaticos Tatianiſtarum eſſe apud Epiphanium, reſpexiſſe videtur ad anacęphaleoſim eiuſdem Epiphanij, vbi Encratitæ dicuntur, auulſio quædam à ſecta Tatiani. Fortaſſe addiderunt aliquid repugnans aliis dogmatibus Tatiani, & ideò ſchiſmatici dici potuerunt: nam alioqui & ipſe Epiphanius loco notato, & Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, Tatianum Encratitarum principem faciunt.

Eandem hæreſim tribuit Adamianis ſanctus Auguſt. hęreſ. 31. eandem Manichæis, hęreſ. 46. idem auctor. Eandem Euſtathianis tribuit Socrates li. 2. hiſt. c. 33. Eandem Priſcillianiſtis tribuit ſanct. Leo epiſt. 91. ad Turbium. Eandem Apoſtolicis quibuſdam, ſeu potiùs Apoſtaticis ſanct. Bern. ſer. 66. in Cantica. Eandem deniq; tribuit Albigenſib. ſanct. Antoninus in ſumma Theol. part. 4. tit. 11. c. 2. §. 5.

Noſtri verò temporis hęretici non negant, Matrimonium eſſe licitum, & à Deo vero inſtitutum, ſed negant eſſe ſymbolum, cui ſit annexa promiſſio gratię iuſtificantis; & ex hoc potiſſimùm capite, Sacramenti rationem illi conuenire non poſſe colligunt.

Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, contendit in Matrimonio neq; ſignum à Deo inſtitutum, neq; gratiæ promiſſionem eſſe. Caluinus libr. 4. Inſtit. capit. 19. §. 34. non magis Sacramenti rationem Matrimonio conuenire affirmat, quàm agriculturæ, aut tonſtrinæ, aut ſutoriæ arti. Philippus, in locis, tit. de coniugio, & Kemnitius

in 2. parte Exam. Trident. Concilij à pag. 1204. vſque ad finem, agnoſcunt in Matrimonio Dei mandatum, & promiſſionem gratiæ, ſed non gratiæ iuſtificantis, & reconciliantis hominem Deo; & ideò negant Sacramentum propriè dici poſſe Matrimonium eo modo, quo Baptiſmus, & Euchariſtia Sacramenta dicuntur: fatentur tamen aliquo modo Sacramentum eſſe.

Ex Catholicis vnus eſt Durandus, qui in 4. diſt. 26. q. 3. Matrimonium Sacramentum non niſi æquiuocè dici poſſe diſputat, quem in ſuum patrocinium adducit Kemnitius, oblitus videlicet, omnes alios Theologos, ipſo etiam teſte Durando, contrarium docuiſſe.

Igitur aduerſus omnes prædictos errores, Conciliū Tridentinum, ſeſſ. 24. can. 1. anathema dixit iis, qui negarent Matrimonium Sacramentum eſſe propriè dictum, aut à Christo inſtitutum, aut gratiam conferre. Quam ſententiam, vt veriſſimam eſſe non dubitamus, ſic eam ex diuinis literis confirmare aggrediemur.

CAPVT SECVNDVM.

Matrimonium Sacramentum eſſe, probatur ex diuinis literis.

VT Matrimonium, veri nominis Sacramentum eſſe probemus, tria probanda erunt. PRIMO, Matrimonium à Deo eſſe inſtitutum. SECVNDO, eſſe ſymbolum rei ſacræ. TERTIO, habere promiſſionem gratiæ iuſtificantis.

Eſſe autem à Deo Matrimonium inſtitutū, duobus modis poteſt intelligi. VNO modo, vt intelligamus à Deo eſſe coniunctionem maſculi, & fœminæ, vt ea refertur ad genus propagandum. ALTERO modo, eandem coniunctionem eſſe à Deo, vt refertur ad rem aliquam ſacram ſignificandam, & homines, qui ita iunguntur, ſanctificandos. Nam priore modo negabant Matrimonium eſſe à Deo, hæretici veteres, qui nuptias damnabant: poſteriore modo negant Lutherani, & Caluiniſtæ Matrimonium eſſe à Deo, qui nuptias tamen non damnant.

PRIORE modo nuptias eſſe bonas, & à Deo, tam eſt in diuinis literis euidens, vt mirum ſit, vllos in hac re labi potuiſſe. Gen. 2. *Non eſt*, inquit Deus, *bonum, hominem eſſe ſolum: facia-*

faciamus illi adiutorium ſimile ſibi. In quem locum ſanctus Auguſtinus, lib. 9. de Geneſi ad literam, cap. 7. ſcribens, rectè animaduertit, nulla in re alia eſſe viro neceſſarium fœminæ adiutorium, niſi in procreatione, & educatione liberorum: ſiquidem in aliis rebus melius viri à viris, quàm à fœminis adiuuantur. ITEM verba illa, Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit Vxori ſuæ.* dicta quidem ſunt ab Adamo, ſed ſine dubio diuino ſpiritu illa ei verba dictante: nam Chriſtus Matth. 19. tribuit hęc ipſa verba Deo. Itaq; Adam nomine Dei, ſeu potiùs Deus per os Adami illa pronunciauit; ex quibus apertiſſimè Matrimonium approbatur.

Rurſus, Matth. 19. CHRISTVS; *Quod Deus,* inquit, *coniunxit, homo non ſeparet.* Nec alia de cauſſa, Ioan. 2. nuptiis intereſſe Dei Filius, easq; inſigni miraculo ornare voluit, niſi vt indicaret, quod in eum locum S. Auguſtinus notauit, ſe feciſſe nuptias. APOSTOLVS quoq;, 1. Cor. 7. *Qui Matrimonio iungit Virginem ſuam, bene facit.* & ibidem: *Si nupſerit Virgo, non peccauit.* & 1. Tim. 4. notat hęreticos futuros, qui prohiberent nubere. & cap. 5. *Volo ego iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, &c.* & Heb. 13. *Honorabile connubium, &c.* DENIQVE plenæ ſunt Scripturæ non ſolùm teſtimoniis, ſed etiam exemplis ſanctiſſimorum virorum, qui nuptiis implicati Domino placuerunt.

ACCEDVNT Concilia vetera, vt Gangrenſe, c. 1. & Bracarẽſe I. can. 11. quibus prædicta hæreſis condemnatur.

POSTERIORE modo Matrimonium à Deo eſſe inſtitutum, nimirum, vt ſignum rei ſacræ, nonnulli laboriosè probare nituntur ex obſcuris quibuſdam Scripturæ locis, vt ex illo Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.* ſed non eſt opus in hac re laborare. Nam ſi probemus, Matrimoniũ eſſe ſignum rei ſacræ, cui ſit annexa certa promiſſio gratiæ, ſequetur inde neceſſariò, à Deo eſſe inſtitutum, etiamſi locum Scripturæ non habeamus, vbi expreſſa mentio fiat huius inſtitutionis: neq; enim poteſt vllus homo, vel Angelus, eiuſmodi ſignum inſtituere. Id quod ingenuè confitentur aduerſarij, Philippus in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, artic. 13. Caluinus lib. 4. Inſt. cap. 19. §. 2. & Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 13. Et hac via nos alibi demonſtrauimus, Sacramenta Confirmationis, Ordinationis, & Vnctionis infirmorum à Deo inſtituta fuiſſe.

Quod igitur ad SECVNDVM attinet, Matrimonium ſignum eſſe rei ſacræ, & proinde non ciuilem contractum ſolùm, ſed etiam myſterium quoddam, & Sacramentum, probamus ex cap. 5. epiſt. ad Epheſ. *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Vbi ſunt tria breuiter OBSERVANDA.

PRIMO ineptè Lutherum, & Caluinum loco citato, & Bezam in annot. ad hunc locum, ſcripſiſſe, Catholicos deceptos ex verſione vulgati interpretis, qui reddidit hoc loco, *Sacramentum*, cùm reddere debuiſſet, *Myſterium.* nam idem eſt Græcè Myſterium, & Sacramentum Latinè: neque potuit Apoſtolus, qui Græcè ſcripſit, Sacramentum nominare, niſi Græco vocabulo.

Quod autem Catholici non ex ſola voce, *Sacramentum*, hoc loco poſita, Matrimonium Sacramentum propriè dictum eſſe collegerint, manifeſtiſſimè patet ex eo, quod in multis aliis locis Teſtamenti veteris & noui, habetur vox, *Sacramentum*, vt Tobiæ 12. Dan. 2. Coloſſ. 1. 1. Tim. 3. Apocal. 1. & 17. & in hac ipſa epiſt. ad Epheſ. cap. 1. & 3. & tamen ex nullo horum locorum nouum aliquod Sacramentum propriè dictum fabricati ſumus. Et quidem hæc loca citant etiam aduerſarij, vt doceant non debuiſſe Catholicos ex illa vna voce nouum dogma de Sacramentis conſtituere: ſed planè pro nobis citant. Nam, vt dixi, vel hinc manifeſtiſſimè colligi poteſt, Catholicos non illa ſola voce niti, cùm in tot aliis locis nullum Sacramentum propriè dictum inuenerint. Itaq; ex hac voce ſola non probamus, Matrimonium integram habere Sacramenti rationem: ſed probamus tamen id, quod hoc loco probandum ſuſcepimus, Matrimonium eſſe ſignum, ſeu ſymbolum aliquod ſacrum, non autem contractum merè ciuilem, & naturalem.

SECVNDO conſiderandum eſt, cui rei accommodetur ab Apoſtolo illud: *Sacramentum magnum*; vtrum videlicet coniunctioni Chriſti, & Eccleſiæ; an coniugio humano viri, & fœminæ.

Lutherus, & Caluinus loco citato, & Eraſmus, ac Beza in annot. ad hunc locum, contendunt, ab Apoſtolo magnum Sacramentum, ſiue arcanum, vocari coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Atque inde colligunt, Matrimonium hoc loco ne appellari quidem ſignum, ſiue ſymbolum: non enim Sacramentum hoc loco accipi volunt pro ſigno rei ſacræ,

ſed

ſed pro ipſa re ſacra, & arcana. Argumentum autem ipſorum non eſt aliud, niſi quia B. Paulus ait: *Ego autem dico, in Chriſto, & in Eccleſia.* Et quia: *Nullum eſt myſterium*, vt ait Eraſmus, *ſi viro vxor iungatur; id enim quotidie fieri videmus.* SED falluntur apertiſſimè; nam INPRIMIS habent contra ſe omnes veteres huius loci interpretes.

Commentarius, qui AMBROSIO tribuitur, ſic habet: *Myſterij Sacramentum grande in vnitate viri, ac fœminæ, eſſe ſignificat.*

HIERONYMVS in commentario huius loci, loquens de coniugio Adami, & Euæ: *Idipſum*, inquit, *per allegoriam in Chriſto interpretatur, & in Eccleſia; vt Adam Chriſtum, & Eua præfiguraret Eccleſiam.* & paulò infrà adducit Gregorium NAZIANZENVM ita enarrantem verba Pauli: *Scio quia locus iſte ineffabilibus plenus ſit Sacramentis, & diuinum cor quærat interpretis; ego autem pro puſillitate ſenſus mei, in Chriſto interim illud, & in Eccleſia intelligendum puto.* Hæc ille, qui per locum plenùm Sacramentis, intelligit verba Geneſis, vbi deſcribitur coniugium. Proinde magnum myſterium, de quo Paulus loquitur, in ipſo coniugio ponit, quatenus Chriſti, & Eccleſiæ coniunctionem repræſentat.

CHRYSOSTOMVS homil. 20. in epiſtola ad Epheſios, hunc locum exponens: *Et benè dixit*, inquit, *Magnum eſt hoc myſterium; ac ſi dixiſſet, Veruntamen allegoria iſta dilectionem coniugalē non euertit.* Et mox: *Reuera*, inquit, *myſterium eſt, & magnum myſteriū, relicto eo qui genuit, eo qui aluit, etiā ea quæ peperit, quæ miſerè, & cum labore parturiuit, adhærere virū illi, quæ antea, neq; viſa ſit; atq; hanc omnibus præferre. Verè myſterium eſt. Et parentes etiam cùm iſta fiunt, non offenduntur, &c.* Vides quàm apertè S. Ioannes Chryſoſtomus magnum myſterium in coniugio agnoſcat, vbi nullum myſterium Eraſmus videre potuit. In eandem ſententiam loquuntur Theophylactus, Oecumenius, & ceteri.

Denique ſanctus AVGVSTINVS eodem modo hunc locum exponit, libr. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, & capite 10. *Sacramentum*, inquit, *nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis: vnde dicit Apoſtolus; Viri diligite vxores veſtras, &c.*

DEINDE ex ipſo textu, aduerſarij refelli poſſunt. Nam cùm Apoſtolus ait: *Sacramentum hoc magnum eſt*, illud pronomen, *Hoc*, referri debet neceſſariò ad id, quod proximè

præceſſit: eſt enim demonſtratiuum eius rei, de qua agitur. At proximè illud præceſſit: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ; & erunt duo in carne vna.* Sententia igitur Pauli hæc eſſe debet, Sacramentum hoc, nimirum quod relinquat homo patrem, & matrem, & adhæreat vxori, & ſint duo in carne vna; magnum eſt, quia Chriſti, & Eccleſiæ coniugium repræſentat.

PRAETEREA idem colligitur ex argumento totius illius capitis. Apoſtolus enim hortatur coniuges ad mutuam beneuolentiam, & inter alia argumenta hoc, vt potiſſimum, adducit, quod ipſorum coniugium non ſit res leuis, & contemnenda, ſed myſterium magnum includat, quod ad Chriſtum, & Eccleſiam referatur. Quodſi iuxta aduerſarios, totum myſterium in Chriſto, & Eccleſia conſtituatur, ad Matrimonium autem nihil pertineat; tota Pauli argumentatio concidit, nec facilè apparebit, quorſum pertineat illa commemoratio coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, in extremo illo capite poſita.

Adde VLTIMO, quod Paulus Græcè non dixit, ἐν Χριστῷ, καὶ ἐκκλησίᾳ, ſed εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, id eſt, in Chriſtum, & Eccleſiam. Quibus verbis apertè indicat, Chriſtum, & Eccleſiam eſſe terminum, vt ſic loquamur, illius myſterij, ſeu myſtici ſigni; & proinde myſterium eſſe in coniugio, ſed terminari, ac referri myſterij huius ſignificationem ad Chriſtum, & Eccleſiam.

Neq; argumenta aduerſariorum aliquid probant. Illud enim: *Ego autem dico,* ſignificat, vt Hieronymus, Nazianzenus, & alij exponunt; Ego interpretor hoc myſterium coniugij de Chriſto & Eccleſia.

AD id verò, quod Eraſmus obiiciebat, nullum eſſe myſterium, quod vxori vir coniungatur. Reſpondeo, nullum quidem eſſe myſterium, quod vxori vir quomodocunq; iungatur, cùm id etiam in meretricibus, & in ipſis etiam beſtiis cernamus; ſed quod vnus vni indiſſolubili vinculo ita iungatur, vt quouis occurrente incommodo, & etiam amiſſa ſpe prolis ſeiungi nequeant, ſine magno myſterio eſſe non poteſt.

SED obiicit Kemnitius duo loca AVGVSTINI contra noſtram expoſitionem. VNVS eſt tract. 9. in Ioan. vbi negat Auguſtinus, Sacramentum, de quo Apoſtolus loquitur, eſſe in coniugio viri, & fœminæ, & tantùm eſſe docet in Chriſto,

&Ec-

& Eccleſia: *Erunt*, inquit, *duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt.* Et ne quis iſtam magnitudinem Sacramenti in ſingulis quibuſq; hominibus vxorem habentibus intelligeret: *Ego autem*, inquit, *dico in Chriſto, & in Eccleſia.*

ALTER locus eſt, id eſt, de nuptiis, & concup. cap. 21. vbi dicit: *Quod in Chriſto, & in Eccleſia eſt magnum Sacramentum, hoc eſt in ſingulis quibuſq; viris atq; vxoribus minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabile Sacramentum.*

RESPONDEO, S. Auguſtinus dupliciter accipit nomen Sacramenti, cùm de Matrimonio agitur. VNO modo pro ſacro, & indiſſolubili vinculo, quod tamen aliquando non tàm Sacramentum, quàm rem Sacramenti vocat, vt lib 1. de nuptiis, & concup. cap. 10. ALIO modo Sacramentum accipit, pro ſigno ſacræ coniunctionis. Priore modo dicit Sacramentum magnum eſſe in Chriſto, & in Eccleſia, minimũ autem in hominibus coniugatis: quia nimirum ſinguli quique fideles coniugati, minimi ſunt reſpectu Chriſti & Eccleſiæ; tametſi vinculum tàm inter Chriſtum & Eccleſiam, quàm inter homines coniugatos, non ſit minimum, ſed maximum, quia omninò inſolubile: Poſteriore modo accepit Auguſtinus Sacramentum lib. de bono coniugali, cap. 18. vbi dicit, Sacramentum ſingularium nuptiarum, ſignificare ſubiectionem vnius Eccleſiæ ad vnum Deum: & etiam libr. 1. de nuptiis, & concup. cap. 10. vbi apertiſſimè dicit, Sacramentum nuptiarum commendari fidelibus coniugatis ab Apoſtolo, ad Epheſios.

TERTIO explicandum eſt, vtrum hoc magnum myſterium conſtituatur ab Apoſtolo in coniugio Adami, & Euæ, an verò in aliis coniugiis. Hieronymus quidem videtur hũc locum intellexiſſe de coniugio Adami, & Euæ.

Et quanquam negari non poteſt, Adamum & Euam figuram geſſiſſe Chriſti & Eccleſiæ, in eo quod Eua de latere dormientis Adami formata eſt: tamen hoc loco Apoſtolus magnum Sacramentum non ad coniugium Adami, & Euæ, ſed ad nuptias fidelium ſine dubio refert. Nam INPRIMIS, verba quæ ipſe allegat ex Geneſi: *Relinquet homo patrem & matrem, &c.* de omni coniugio intelliguntur. non enim ait: Ego relinquam; ſed indefinitè: *Relinquet homo.* Imò coniugio primorum parentum iſta verba accommodari non poſſunt: non enim reliquit Adam patrem, & matrẽ, vt vxori adhæreret ſuę, cùm parentes nullos habuerit, ipſe primus om-

nium patens. Et PRAETEREA de futuris coniugiis loquitur, cùm dicat: *Relinquet*; non igitur de ſuo loquitur, quod iam nouerat factum.

DEINDE Chriſtus Matth. 19. ex hoc eodem loco Geneſeos concludit, Matrimonium non poſſe diſſolui: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et certè non voluit Chriſtus id docere, Matrimonium Adami, & Euæ non eſſe ſoluendum, quod antè multis annorum millibus per mortem diſſolutum fuerat; ſed coniugia indefinitè, & in genere, de quibus à Iudæis interrogatus fuerat, non debere diſſolui.

AD HAEC Apoſtolus in hoc cap. 5. ad Epheſ. cùm adferat in argumentum verba illa Geneſeos, ad probandam generalem propoſitionem, debere viros diligere vxores ſuas: de omni coniugio ea verba interpretari voluiſſe cenſendus eſt. Quamuis autem ea verba de omni coniugio intelligi poſſint, tamen Apoſtolus non ponit in eo Sacramentum, niſi vt ad coniugium Chriſtianorum refertur. Non enim ait, Sacramentum hoc magnum fuit, ſed: *Eſt, in Chriſto, & in Eccleſia.*

Quare ſanctus Auguſtinus in lib. de bono coniugali, paſſim affirmat, Matrimonium non eſſe Sacramentum, niſi in Eccleſia: & ſanctus Thom. in 4. diſt. 26. q. 2. art. 2. dicit, in ſolo Teſtamento nouo, Matrimonium repræſentare coniunctionem Chriſti, & Eccleſiæ. Quod idem docent Ruardus in explic. art. 18. & alij.

Reſtat nunc vt TERTIVM, quod ad rationem Sacramenti requiritur, gratiæ videlicet promiſſionem, in coniugio, ex diuinis literis oſtendamus.

AC PRIMVM id colligitur ex hoc ipſo cap. 5. ad Epheſ. Nam hoc loco non ſolùm docemur, Matrimonium eſſe ſignum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ per naturæ conformitatem, ſed etiam per ſpiritualem charitatem, qua Chriſtus Eccleſiam diligit, & ſanctè gubernat, & ipſa Eccleſia Chriſto adhæret per fidem, ſpem, & charitatem, eiq; per obedientiam ſubiicitur. Id autem verum eſſe dubitari non poteſt; tum, quia Chriſtus per naturæ conformitatem non ſoli Eccleſiæ iungitur, ſed toti humano generi: ſoli Eccleſiæ iungitur, vt ſponſus ſponſæ, ſpirituali dilectione; & ideò neceſſe eſt vt coniugium hanc etiam ſpiritualem vnionem ſignificet, quæ eſt inter Chriſtum, & Eccleſiam. Tum etiam, quia B. Paulus hanc vnionem ſpiritualem maximè vrget,

cùm

cùm ait: *Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto*, &, *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, Vt eam ſanctificaret, &c.* Non poteſt autem coniugium id ſignificare, niſi inter virum, & vxorem præter ciuilem contractum, ſit etiam vnio ſpiritualis animorum; & ideò ibidem Apoſtolus non ſemel monet, vt viri vxores diligãt, vt Chriſtus Eccleſiam dilexit, & vxores viris obediant, vt Eccleſia obedit Chriſto. Quod ſi Deus virum, & fœminam coniungit ad hunc finem, vt ſpirituali ſua vnione, vnionem ſpiritualem Chriſti, & Eccleſiæ ſignificent, ſine dubio gratiam illis largitur, ſine qua ſpiritualem illam vnionem non haberent.

Et confirmatur hoc ex aliis Scripturæ locis, 1. Tim. 2. *Saluabitur*, inquit, *per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.* vbi NOTANDVM eſt illud: *Per filiorum generationem*, poſitum eſſe, pro, in filiorũ generatione. Non enim ſignificare vult Apoſtolus, filiorum generationem eſſe cauſſam ſalutis; ſed mulierem in ſtatu Matrimonij, ſiue in ſtatu generandi filios ſaluã fore, ſi permanſerit in fide, dilectione, & ſanctificatione.

Et hinc tolluntur illæ quæſtiones, quas quidam proponunt; Quomodo ſaluari poterunt virgines, aut ſteriles, ſi mulier ſaluatur per filiorum generationem? frequẽtiſſima enim eſt in Scripturis illa phraſis, Per aliquid, pro in aliquo: vt Act. 15. *Per omne Sabbathum legitur Moſes.* Act. 26. *Per omnes Synagogas eram puniens illos.* Rom. 4. *Vt ſit pater omnium credentium per præputium*; non enim præputium erat cauſſa, cur Abraham eſſet pater omnium, ſed in præputio exiſtens, pater factus eſt omnium per fidem.

SECVNDO notandum eſt illud: *Si permanſerit*, in Græcis codicibus, & aliquot etiam Latinis, eſſe in numero multitudinis: *Si permanſerint*, & ideò nonnullos Patres retuliſſe verbum illud ad filios, non ad matres, vt ſenſus ſit; Saluabitur mulier per filiorum generationem, ſi filij permanſerint in fide, &c. CETERVM multò probabilius eſt, vt referatur verbũ ad matres; quod quidem rectè fieri poteſt, ſiue legamus: *Si permanſerit*, vt legit Auguſtinus in Pſal. 83. & ex Auguſtino, Beda in hunc locum Apoſtoli; ſiue legamus: *Permanſerint*, vt habet maior pars codicum. Nam, vt acutè viderũt, & notarunt Sedulius, & Primaſius in hunc locum, Apoſtolus, ſæpe tranſit de numero ad numerum, vt in hoc ipſo capite: *Similiter, & mulieres in habitu ornato, &c.* & mox: *Mulier in*

ſilentio

ſilentio diſcat. Et Galat. 6. *Vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite; conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.*

Ita igitur hoc loco ſenſus erit: *Saluabitur per filiorum generationem, ſi permanſerint*; id eſt, ſi vnaquæque illarũ permanſerit, *in fide, &c.* Vel, vt non malè CAIETANVS exponit: *Si permanſerint ipſa, & vir eius.* Nam quod ad filios referatur, duriſſimum eſt: quis enim credat Paulum velle ſalutem matris pendere à filiorum perſeuerantia? DEINDE educare filios, & inſtituere, magis ad patrẽ, quàm ad matrem pertinet: & tamen Apoſtolus hoc loco aliquid mulieribus proprium ſignificare voluit, quo eas conſolaretur, cùm eis loqui in Eccleſia prohibuiſſet. ADDE quod Caluinus, & Beza in annotationibus ad hunc locum, admittunt, illud: *Si permanſerit*, ad matrem, non ad filios pertinere.

Hac ergo explicatione, vt fundamento, poſita, videamus, quid Apoſtolus à coniugatis fœminis requirat: *Si permanſerit*, inquit, *in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.* vbi quatuor bona enumerat Matrimonij Chriſtiani, contra quatuor mala, quæ ſine gratia Dei in Matrimonio euitari non poſſunt. PRIMVM eſt malum, non ſeruare coniugi fidem. SECVNDVM, odium & rixæ, quæ ſubinde inter coniuges oriuntur. TERTIVM, immunditia quædam & turpitudo ex rebellione membrorũ. QVARTVM, intemperantia. His Paulus opponit fidem, dilectionẽ, ſanctificationem, & ſobrietatem; in quibus permanendum eſſe dicit, tanquã videlicet in ipſa Matrimonij celebratione acceptis.

Atque hinc 1. Cor. 7. vocat donum Dei Matrimonium Apoſtolus, vt ipſam virginitatem: *Vnuſquiſque*, inquit, *donum ſuum habet ex Deo, vnus quidem ſic, alius autẽ ſic.* Et 1. Theſſ. 4. hortatur coniuges vt abſtineant ſe à fornicatione, & vas ſuum poſſideant in ſanctificatione, quam nimirum per Matrimonium antè acceperunt.

CAPVT TERTIVM.

Matrimonium Sacramentum eſſe, probatur ex Patribus.

ACCEDANT nunc veterum Patrum teſtimonia, quæ mendacij manifeſti arguant aduerſarios. Caluinus enim lib. 4. Inſtit. c. 19. §. 34. ſcribit, neminem ante Gregoriũ vidiſſe Matrimonium

pro

pro Sacramento datum. Beza in annotat. ad cap. 5. ad Epheſ. dicit nuſquam Matrimoniū appellari Sacramentum à Hieronymo, aut Auguſtino. Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 1225. affirmat ante Auguſtini ætatem, oſtendi non poſſe, Matrimonio attributam vel ipſam generalē Sacramenti appellationem. SED hæc vel impudentiſſima mēdacia ſunt, vel inſignis imperitiæ confeſſio eſt.

Sanctus LEO I. S. Gregorium annis centum, & quinquaginta præceſſit, & tamen in epiſt. 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, cap. 4. vocat Matrimonium Sacramentum, & myſterium: *Vnde, inquit, cùm ſocietas nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem, haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum, dubium non eſt, eam mulierem non pertinere ad Matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuiſſe myſterium.*

Sanctus Ioannes CHRYSOSTOMVS, qui Auguſtinum ætate præceſſit, homil. 20. in epiſt. ad Epheſ. vt ſuprà citauimus, Myſterium magnum eſſe affirmat, in coniugio inſolubili viri, & fœminæ. Neque oportet à Chryſoſtomo vocabulum Sacramenti exigere, cùm Sacramenti vox Latina ſit, & ille Græcè ſcripſerit.

AMBROSIVS, qui & Auguſtino, & Hieronymo antiquior eſt, præter locum ſuprà notatum ex cōment. in cap. 5. ad Epeſ. lib. 1. de Abraham, cap. 7. loquens de eo, qui alterius nuptam ducere cupit in vxorem: *Qui ſic egerit*, inquit, *peccat in Deum, cuius legē violat, gratiam ſoluit: & ideò quia in Deum peccat, Sacramenti cæleſtis amittit conſortium.* vbi docet, non poſſe Sacramentum cœleſte inueniri, vbi contra Dei legem coniugium celebratur.

SIRICIVS Papa Ambroſij æqualis in epiſt. 1. cap. 4. non appellat quidem Matrimonium Sacramentum; ſed quod eſt maioris momenti, ſcribit ſacrilegium committi, cùm alter coniugum, viuente coniuge, ad aliud coniugium tranſit. At ſi Matrimonium contractus tantùm ciuilis eſſet, non etiam Sacramentum religionis, quo pacto, quæſo, ſacrilegium in eius violatione committeretur?

Sic etiam Innocentius I. in epiſt. 9. quæ eſt ad Probum, Matrimonium diuina gratia fundari aſſerit, dum celebratur. Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 22. dicit, Chriſtum ſanctificaſſe coniugium, & gratiam nuptiis præparaſſe, vt aditus hominum in hanc vitam benediceretur.

Sed

Sed veniamus ad AVGVSTINVM, ac oſtendamus ab Auguſtino, & nomen Sacramenti Matrimonio attributum, contra mendacium Caluini, & Bezæ; & Sacramenti rationem, contra Kemnitij temeritatem.

Nomen igitur Sacramenti tribuit Auguſtinus Matrimonio, in his omnibus locis. In lib. 9. de Geneſ. ad literã, cap. 7. lib. de fide, & operibus, cap. 7. lib. de bono coniugali, cap. 7. 8. 15. 17. 18. 24. & 25. lib. de ſancta Virginitate, cap. 12. lib. 5. contra Iulianum, cap. 9. lib. 2. de peccato originali, cap. 34. lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap. 10. 17. & 21.

Quod autem ratio etiam Sacramenti tribuatur Matrimonio in his locis, probatur his argumentis. PRIMO, quia abſolutè, & ordinariè Auguſtinus hac voce in diſputatione de Matrimonio vtitur; nam quæ ſunt Sacramenta impropriè, & largo quodam modo, non ſolent niſi rarò, & cum addito Sacramenta nominari. Exemplum eſſe poteſt in eo pane ſanctificato, qui dabatur Catechumenis loco Euchariſtiæ; nam eum panem vocat Auguſtinus Sacramentũ lib. 2. de peccatorum merit. & remiſſ. cap. 26. Sed id ſemel tantùm fecit, & in eodem loco admonuit, eum panem non eſſe corpus Chriſti, & Catechumenis non ſufficere ad ſalutem.

SECVNDO, quia in pleriſque horum locorum, AVGVSTINVS dicit Matrimonium non eſſe Sacramentum, niſi in Eccleſia; & per hoc diſtinguit Matrimonium Chriſtianorum à Matrimoniis Gentilium. Libro de bono coniugali, cap. 18. *In noſtrarum quippe nuptiis, plus valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.* Et cap. 24. *Bonum*, inquit, *nuptiarum, per omnes Gentes, atque omnes homines in cauſſa generandi eſt, & in fide caſtitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in ſanctitate Sacramenti.* Et lib. de fide, & operibus, cap. 7. *In ciuitate*, inquit, *Domini, in monte ſancto eius, hoc eſt, in Eccleſia, nuptiarum non ſolùm vinculum, ſed etiam Sacramentum commendatur.* At Matrimonia Gentilium ſunt vera, legitima, & largo modo Sacramenta. Nam & Innocentius cap. Gaudemus, de diuort. vocat Sacramentum, Matrimonium infidelium, & ipſe etiam Kemnitius pag. 1217. in fine, approbat ſententiam Brentij, qui Matrimonium largo modo Sacramentum appellari poſſe exiſtimat, quia eſt ſanctum vitæ genus à Deo inſtitutum, & commendatum. Ergo Auguſtinus, cùm diſtinguit Matrimonia

fide-

fidelium à Matrimoniis infidelium, quòd illa Sacramenta ſint, hæc non ſint; de Sacramento propriè dicto agit, non de Sacramento largo modo ſumpto.

Atque hinc etiam colliges, quàm procul abſit ab Auguſtini ſententia Ioannes Caluinus, qui Matrimonium cum agricultura, & ſutoria arte, atque tonſtrina comparauit, quia nihil ſit aliud, niſi genus vitæ bonum, & à Deo inſtitutum. Hac enim ratione nihil intereſſet inter Matrimonia fidelium, & infidelium.

Tertio probatur, quia Auguſtinus non obiter dicit, Matrimonium Sacramentum eſſe: ſed id aſſumit tanquam certum, ad probandum dogma Eccleſiaſticum, quod videlicet Matrimonij vinculum ſit prorſus inſolubile, vt patet ex toto libro de bono coniugali. At certè hoc argumentum Auguſtini nihil valeret, ſi loqueretur de Sacramento largo modo accepto: de quo argumento in ſequenti capite plura dicemus.

Quarto probatur, quia ſanctus Auguſtinus eodem modo loquitur de Matrimonio, & de Baptiſmo, cùm de Sacramenti ratione diſputat. Nam lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap. 10. cùm dixiſſet, Sacramentũ Matrimonij manere etiam in eis, qui re ipſa à ſe mutuò ſeparantur, & alia coniugia ineunt, (Adhuc enim primum vinculum viget, & ideò vterque mœchatur; quia non eſt illius coniunx, cui adhæret, ſed illius, quem deſerit) ſubiungit, idem accidere in Sacramento Baptiſmi, quod nunquam amitti poteſt, etiãſi quis amiſſa fide à Chriſto deficiat. Hæc certè comparatio manifeſtè declarat, Matrimonium Auguſtino veriſſimum Sacramentum fuiſſe.

Sed obiicit Kemnitius pag. 1225. vnum locum Auguſtini, ex lib. de bono coniugali, cap. 18. vbi Auguſtinus ſcribit, nuptias Patriarcharum cum multis fœminis, Sacramẽtum fuiſſe coniunctionis Chriſti cum multitudine nationum totius mundi, quæ conuertuntur ad fidem: nuptias autem Chriſtianorum cum vna tantùm vxore, Sacramentum eſſe vnitatis Eccleſiæ Chriſto ſubiectæ. Ex quo loco colligi videtur, Matrimonium apud Auguſtinum non fuiſſe Sacramentum, niſi largo modo, prout videlicet aliquid myſticè ſignificat in Chriſto, & in Eccleſia.

Respondeo, non accipit Auguſtinus nomen Sacramenti eodem modo vbique; id quod vel ex ipſo Kemnitio pro-

probare poſſumus. Nam pagina ſuperiore, quæ eſt in 1224. docet Kemnitius, nuptias Chriſtianorũ apud Auguſtinum eſſe Sacramentum, quia ſignificant coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, & quia Sacramentum ſunt, non pati vllo modo polygamiam plurium vxorum ſimul. Ergo cùm Auguſtinus dicit, polygamiam Patriarcharum fuiſſe Sacramentum, non accipit Sacramentum eodem modo, quo accipiebat, cùm idem nomen tribueret nuptiis Chriſtianorũ, quæ polygamiam non admittunt ex eo, quòd Sacramentũ ſunt.

Adde, quod polygamiam Patriarcharum, Sacramentum Chriſti & Eccleſiæ fuiſſe, non niſi impropriè, & materialiter dici poteſt: non enim multæ nationes ad Chriſtum cõuerſæ, ſunt multæ Eccleſiæ, aut multæ ſponſæ, niſi materialiter, & impropriè; formaliter enim ac propriè, vna tantùm eſt Eccleſia, vna ſponſa, vnum corpus. Quare Auguſtinus largo modo Sacramentum accepit, cùm illud ſcripſit de Patrum veterũ polygamia: longè autem aliter eum accepiſſe, cùm de Matrimonio Chriſtianorũ ageret, ex argumentis ſuprà allatis facilè perſpici poteſt.

CAPVT QVARTVM.

Probatur ratione, Matrimonium eſſe Sacramentum propriè dictum.

Venio nunc ad rationes. Prima ratio ducitur ab inſolubilitate Matrimonij, & Monogamia, quæ eſt ratio, qua paſſim vtitur S. Auguſtinus. Matrimonium Chriſtianorum eſt vnius tantùm cum vna, & omninò inſolubile, igitur eſt Sacramentum conferens gratiam, ac propriè dictum. Antecedens patet ex illo Marci 10. *Qui dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.* & præterea ex aliis multis teſtimoniis, quæ infrà ſuo loco adferentur. Conſequentia probatur; nam ex eo, quod eſt vnum, & inſolubile, colliguntur duo. Primo eſſe ſignum ſacrum. Secundo conferre gratiam: quæ duo Sacramentum propriè dictum efficiunt.

Primum apertè colligitur. Nam illa omnimoda inſolubilitas in vnis nuptiis, non poteſt referri in cauſſam primariam, & certiſſimam, niſi in ſignum cõiunctionis Chriſti

cum

cum Eccleſia, in quam cauſſam perpetuò Auguſtinus eam inſolubilitatem refert, in lib. de bono coniugali. Nam ſi conſideres Matrimonium, vt officium naturæ ad propagandam ſobolem, ęgrè poteſt reddi ratio, cur ob ſterilitatē coniugis non liceat eam dimittere, aut aliam ducere. Si conſideres, vt eſt in remedium contra fornicationē inſtitutum, cur non poterit vxor perpetuo morbo laborans, dimitti? aut cur non poterit alia duci? Quare habet quidem Matrimonium ex iure naturæ quandam inſolubilitatem, vt S. Thomas docet, in 4. diſt. 33. q. 2. art. 1. non tamen tantam, quin aliquando ratio dictet, expedire vt ſoluatur accedente præſertim diſpenſatione diuina. Cur igitur Matrimonium ſit omninò inſolubile, illa eſt potiſſima cauſſa, quia ſignificat diuina inſtitutione inſolubilem coniunctionem Chriſti, & Eccleſiæ.

Et hinc eſt, quòd ſapientes huius mundi licet à diuortio abhorrerent, tamen quia potiſſimam cauſſam ignorabant firmitatis vinculi coniugalis; certis de cauſſis coniuges dimittebant, vel commutabant, vel plures ducebant, vt de Catone refert Auguſtinus lib. de bono coniugali, cap. 18. & de fide, & operibus, cap. 7. Quod idem de alio quodam refert Gellius lib. 4. cap. 3. qui vxorem, quam vnicè diligebat, tamen ob ſterilitatem dimittendam putauit. Idem refert Hieronymus lib. 1. in Iouinianum de Cicerone. Socratem cōſtat duas ſimul habuiſſe vxores. Alia id genus exempla non pauca poſſent referri.

Deniqve ex Apoſtolo 1. Cor. 7. cōſtat Matrimoniū legitimum, & conſumatum, ante Baptiſmum contractum, poſſe diſſolui; non autem poſſe ſi poſt Baptiſmum contrahatur. Cuius certè nulla cauſſa reddi poteſt, niſi quia hoc Sacramentū ſignum eſt indiſſolubilis coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ; illud non erat. nā remoto Sacramento, paria ſunt coniugia fidelium, & infidelium. Habemus igitur Primvm, quod ex inſolubili illo vinculo colligi poſſe diximus.

Secvndvm autē inde colligimus, quod ad inſolubile vinculum tolerandū cum vna, gratia Dei neceſſaria eſt, & Deus in neceſſariis nunquā deeſt. Nam profectò res difficillima eſt, ita vni mulieri alligari, vt nulla de cauſſa, nec per vllam diſpenſationē poſſit vinculū ſolui, nec alia vxor ſuperinduci, viuente prima. Quis autē credat, Deum rem tam difficilē inſtituiſſe, & non ſimul gratiæ auxilium ad eam ſuperādam difficultatem contuliſſe?

Adde

Adde quod lex noua, quæ iugum ſuaue, & onus leue dicitur, comparata cum veteri, eſſet in hac parte longè durior veteri, niſi gratiam coniunctam Matrimonium haberet: ſiquidem Hebræis licebat, multas ſimul vxores habere, & impunè etiam coniuges per libellum repudij dimittere.

Secvnda ratio ſumitur à fine Matrimonij, qui eſt duplex, propagatio ſobolis, & remedium contra peccatum fornicationis: nam vterque finis requirit in Matrimonio gratiam Dei.

Ac de Primo quidem fine, Sciendum eſt, non pertinere ad Matrimonium ſolùm procreare liberos, ſed etiam educare, & inſtituere: in hoc enim differt coniugium hominum à coniunctionibus belluarum, quæ propriè Matrimonia non dicuntur, cùm ſolùm procreare, & alere, non autem inſtituere proles, ad beſtias pertineat. Sed præter officium inſtituendi liberos, iuxta regulas rationis, quod eſt commune omnibus gentibus, ad Chriſtianos coniuges pertinet, filios inſtituere in fide, & religione, & dare omnem operam, vt Eccleſiæ Catholicæ vera, & viua membra efficiãtur. Et hoc patet, tum quia ad hoc coniunguntur Eccleſiæ filij, vt Eccleſiam ipſam augeant, & conſeruent; tum etiam, quia hoc requirit ſimilitudo inter Chriſtum, & Eccleſiam ex vna parte, & viri ac fœminæ coniunctio ex altera. Chriſtus enim, & Eccleſia ſemper filios ſpirituales per Baptiſmum gignunt, per Euchariſtiam nutriunt, per Confirmationem roborant, &c. Itaque obligantur coniuges Chriſtiani ex ipſo coniugio, ad officia diuina: nunquã autem committuntur à Deo officia, quæ naturam ſuperant, niſi etiam ſimul gratia detur, per quã illa officia exerceãtur, vt oportet.

Quod verò attinet ad Altervm finẽ, rectè dicunt Theologi, ſolum coniugium ſine gratia Dei nõ eſſe ſufficiens remedium contra fornicationem, tum quia concupiſcentia ex actu cõiugali accenditur potiùs, quàm extinguitur, tum quia ſæpiſſimè accidit, vt ob morbum, vel abſentiam coniugis, cogantur ad longum tempus ſe continere: quod quidem difficilius coniugatis eſſe ſolet, quàm in perpetuo cœlibatu virginibus viuere. pertinuit igitur ad auctorem diuinæ legis, vt remedium perfectum, & omni ex parte ſufficiẽs Eccleſiæ filiis prouideret.

Tertia ſumitur à ritu, & cæremoniis. Nam iam inde ab exordio Eccleſiæ, Matrimoniũ inter res ſacras habitum

eſſe

eſſe conſtat, & inter ſacrorum ſolennia per Sacerdotum miniſterium celebrari ſolitum. At certè ſi eſſet contractus humanus tantùm, quales ſunt contractus venditionum, & locationum humanarum, vel politicum vitæ genus, qualia ſunt, vt Caluinus loquitur, agricultura, tonſtrina, ars ſutoria, & cementaria: nũquam ſancti Patres cum rebus ſanctiſſimis Matrimonium coniunxiſſent.

TERTVLLIANVS in 2. lib. ad vxorem; vt oſtendat, quantum interſit inter coniugium, quod in Eccleſia, & cõiugium, quod apud Ethnicos celebratur: *Vnde ſufficiam*, inquit, *ad felicitatem eius Matrimonij enarrandam, quod Eccleſia conciliat, & confirmat Oblatio, & obſignatum Angeli renunciãt, Pater ratò habet?* AMBROSIVS epiſt. 70. ad Vigilium: *Nam*, inquit, *cùm coniugium velamine ſacerdotali, & benedictione ſanctificari oporteat, quomodo poteſt coniugium dici, vbi non eſt fidei concordia?* Plura de hoc ritu infrà ſuo loco adferemus.

QVARTA ratio ducitur à conſenſu totius Eccleſiæ Græcæ, & Latinæ, ab annis ſaltem quingentis. Nam à tempore Magiſtri ſententiarum, omnes Theologi ſummo conſenſu docuerunt, ſeptem eſſe nouæ legis Sacramenta, & in eis ſemper Matrimonium annumerarunt. Vide Doctores in 4. diſtinct. 26.

Lucius III. qui ante annos CD. ſedit in Concilio multorum Patriarcharum, Archiepiſcoporum, & aliorum Prçlatorum, ac Principum Veronæ habito, anathema dixit iis, qui de Sacramento Corporis Domini, de Baptiſmo, de Matrimonio, de Confeſſione peccatorum, aliiſq; Eccleſiæ Sacramentis aliter ſentirent, quàm Romanæ Eccleſiæ fides habeat: vbi videmus Matrimonium numerari inter ea Sacramenta, quæ propriè nouæ legis Sacramenta dicuntur, & ſunt. Habetur hoc decretum Lucij, cap. Ad abolendam, de Hæreticis.

Concilium Florentinum, Græcis & Latinis conſentientibus, inſtructionẽ Armenis dedit, in qua Matrimonium cum Baptiſmo, & Euchariſtia, aliiſque nouæ legis Sacramentis annumerauit.

Ac ne fortè aliquis crederet, Græcos ab ea fide, & confeſſione poſtea receſſiſſe, cõmodè accidit, vt paucis antè annis, id eſt, anno Domini M. D. LXXVI. Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus, nomine ſuo, & reliquorum Græciæ

Præſulum, cenſuram ederet ad confeſſionem Auguſtanam Lutheranorum, in qua Cenſura cap. 7. legimus, Matrimoniũ diuinum Sacramentum eſſe, atque vnum ex illis ſeptem, quæ Chriſtus, & Apoſtoli Eccleſiæ tradiderunt, vbi etiam allegatur cap. 5. ad Epheſ.

Ex quo teſtimonio duo quædam obiter colligi poſſunt, contra mendacia aduerſariorum. PRIMVM, ſi Græci, qui à Romani Pontificis obedientia longo iam tempore receſſerunt, Matrimonium inter Sacramenta numerant; non igitur eſt hoc dogma proprium Pontificiorum. DEINDE, ſi Græci, qui Apoſtolum non niſi Græcè legunt, ex cap. 5. ad Epheſ. Sacramentum Matrimonij collegerunt; non igitur Latini ex ignorantia Græcæ linguæ, vel ex ſola vocula *Sacramentum*, in editione vulgata Latina reperta, Sacramentum Matrimonij fabricati ſunt, vt Lutherus, Caluinus, Beza, Kemnitius mentiuntur.

Porrò hic tantus Eccleſiarum conſenſus, piis ac modeſtis Chriſtianis ſufficere omninò deberet, etiamſi argumentum præterea nullum haberemus. Nam in Scripturarum & Patrum explicatione facilè labi poſſumus: at quod Eccleſia nũquam deficiat, quodque errare nequeat, tam apertè, tam luculenter, tam diſertè ab ipſo Chriſto, & ab eius Apoſtolo dictum eſt, vt nihil apertius, nihil clarius, nihil expreſſius dici poſſit.

Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Matth. 16. *Eccleſia Dei viui eſt columna, & firmamentum veritatis.* 1. Timoth. 3.

Scripturarum, inquit AVGVSTINVS lib. 1. contra Creſconium, cap. 23. *à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſa Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta Scriptura demonſtrat.*

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Soluuntur argumenta aduerſariorum.

SED iam aduerſariorum argumenta diluamus.

PRIMVM argumentum eſt Lutheri in libro de captiuit. Babylon.cap.de Matrimonio.& Caluini lib.4.Inſtit.cap.19.§.34. *Nuſquam legitur, aliquid gratia Dei accepturum,quiſquis vxorem duxerit; quin nec ſignum diuinitus eſt inſtitutũ in Matrimonio. Accedit praterea,quod etiamſi ſignum eſſe poſsit coniugium humanũ, coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, non tamen inde Sacramẽtum aliquod colligi poteſt. Nam etiã cœli,qui enarrant gloriam Dei,ſignificant Apoſtolos, & ſol Chriſtum deſignat, & ſtella à ſtella differens in claritate,ſignũ eſt Apoſtolo reſurrectionis mortuorum: deniq; in Euãgelio plurima ſigna regni cœlorum in parabolis Domini inueniuntur;ſignificatur enim regnum cœlorum per ſemen,per granũ ſinapis,per fermentũ, &c. & tamen nulla colliguntur ex tot ſignis Sacramenta propriè dicta.*

RESPONDEO PRIMO,falſum Lutherus aſſumit,vt ſuprà ex Scripturis,& Patribus demonſtraui. SECVNDO non eſt argumentum ſolidum ab auctoritate negatiua ſacræ Scripturę, cùm ſatis iam Catholici probauerint multa eſſe tradita ab Apoſtolis,quæ non ſunt literis ſacris mandata.

ADDE, quod Philippus in Apologia Confeſſionis Auguſtanę art.13.& Kemnitius in 2. parte Examinis pag.1219.agnouerunt,hoc Lutheri argumentum nihil valere. Et ideò admiſit Philippus,habere Matrimonium promiſſionem aliquam gratiæ;Kemnitius autem & ſignum externum, & gratiæ promiſſionem admiſit, licet aliunde nolint Matrimonium eſſe Sacramentum propriè dictum.

Ad illam confirmationem,dico,non ex quolibet ſigno Sacramentum colligi, ſed tantùm ex ſigno à Deo inſtituto, & cui ſit annexa gratia. Quæ omnia inueniuntur in Matrimonio:eſt enĩ ſignum cõiunctionis Chriſti cum Eccleſia,ad hoc planè inſtitutum,vt oſtendimus ex inſolubilitate eius; & prętcrea habet annexam gratiam, vt antea docuimus. At illa ſigna, quæ Lutherus, & Caluinus proferunt, neque gratiam annexam habent,nec ſunt propriè à Deo inſtituta: non enim Deus creauit cœlos, vt Apoſtolos ſignificarent, ſed ex naturali eorum proprietate ducit Scriptura ſimilitudinem, ad

officium Apoſtolorum explicandum. Et idem de omnibus aliis ſimilibus intelligendum eſt.

SECVNDVM argumentum Lutheri: *Matrimonium fuit ab initio mundi, & adhuc permanet etiam apud infideles, nec minus verum, & ſanctum eſt apud illos, quàm apud nos: & cōtrà inueniuntur apud fideles impij coniuges, quibuſuis Gentibus peiores. At apud infideles Matrimonium non eſt Sacramētum; Ergo nec apud fideles: vel ſi eſt apud eos Sacramentum; Ergo non eſt Sacramentum nouæ legis proprium.* Idem argumentum faciunt Philippus & Kemnitius loco notato.

RESPONDEO, non deſunt Catholici, qui admittant, Matrimonium non eſſe Sacramentum proprium nouæ legis, ſed fuiſſe in lege veteri etiam apud Iudæos, & à Chriſto non tàm inſtitutum, quàm confirmatum. Ita enim docet Alphonſus à Caſtro lib. II. contra hæreſes, verbo, Nuptiæ, hæreſi 3. & Petrus à Soto, lect. 2. de Matrimonio, & alij quidam, quorum rationes ſunt præcipuè tres. PRIMA, quia Apoſtolus ad Epheſ. 5. de coniugio Adami & Euæ, dicit: *Sacramentum hoc magnum eſt, &c.* SECVNDA, quia Geneſ. 1. Deus benedixit coniugio Adami & Euæ: ex quo videtur gratiam ſigno adiunxiſſe. TERTIA, quia Leo epiſtol. 92. ad Ruſticum, dicit nuptias ab initio ſic inſtitutas, vt haberent in ſe Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum.

SED profectò non video, quemadmodum id tutò defendi poſſit. Nam Concilium Florentinum, numerat Matrimoniū inter Sacramenta nouæ legis, & diſtinguit Sacramenta legis veteris à Sacramentis legis nouæ, quòd illa non conferrent gratiam, iſta conferant gratiam. Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. can. 1. diſertis verbis tradit, Sacramentum Matrimonij à Chriſto in noua lege inſtitutum: & in ipſo decreto, quod canones antecedit, Concilium docet, Matrimonia Chriſtianorum, gratia præſtare cōnnubiis veterum.

Quæ etiam ſententia fuit veterum Theologorum: nam S. Thomas in 4. diſtin. 26. quæſt. 2. art. 2. & 3. ſcribit Matrimonium inſtitutum fuiſſe in officium naturæ, in ſtatu innocentiæ; deinde in ſtatu naturæ corruptæ, fuiſſe illi additum, vt eſſet in remedium; & tandem in lege noua, à Chriſto inſtitutum fuiſſe in Sacramentum. Sanctus etiam BONAVENTVRA in 4. diſt. 26. art. 2. quæſt. 2. docet, Matrimonium in lege noua tātùm, habere annexam veram gratiam. Ex quo intelligimus,

eundem

eundem auctorem, cùm ſuprà aſſeruit, Sacramentum fuiſſe Matrimonium in ſtatu innocentiæ, non eſſe loquutum de Sacramento, quale nunc eſt. SCOTVS præterea, eadem diſt. 26. quæſt. vnica, concluſione 4. apertiſſimis verbis docet: Matrimonium non fuiſſe Sacramentum ante Chriſti aduẽtum, ſed nunc demum in lege noua à Chriſto inſtitutum. Quod idem ex recentioribus docent, RVARDVS in explicatione artic. 18. Louanienſium, & Dominicus à SOTO, in 4. diſtinct. 26. quæſt. 2. art. 2. & alij permulti.

ET DENIQVE accedit manifeſta ratio. Nam ſi Matrimonium Sacramentum fuiſſet ante Chriſti aduentum, vel fuiſſet inſtitutum in ſtatu innocentiæ, vel poſtea: non in ſtatu innocentiæ, quia tunc nulla fuit neceſſitas gratiæ Sacramentalis, cùm nulla eſſet concupiſcentia, vel difficultas; neque vllo remedio contra peccatũ opus eſſet. In ſtatu autem naturæ corruptæ, non legitur vlla inſtitutio Matrimonij facta, in toto veteri Teſtamento, ſed tãtùm reſtrictio quædam, quoad perſonas contrahentes, Leuit. 18.

PRAETEREA in Teſtamento veteri, permiſſione Dei licita erant polygamia, & repudium; quæ duo pugnant cum ratione ſigni, & ideò tunc ne ſignum quidem erat Matrimonium, neque erat eo tempore gratia tàm neceſſaria in Matrimonio, quàm noſtro tempore eſt: cùm facilè potuerint homines illius temporis, vel multitudine vxorum, vel libello repudij occurrere illis difficultatibus, ob quas noſtro tempore gratiam requiri docuimus. Et quamuis eo tempore tenerentur Hebræi inſtituere filios in fide, & religione Dei: tamẽ hic finis erat extrinſecus Matrimonio illorum, intrinſecus autẽ eſt Matrimonio Chriſtianorum. De qua re vide Ruardum loco notato.

Neque tria illa argumenta cõuincunt. Nam ad PRIMVM iam antè reſpondimus, Apoſtolum Paulum eo loco nomen Sacramenti non tribuere coniugio primorum parentum, ſed nuptiis fidelium. Deinde etiamſi coniugium Adami, & Euæ ſignificaſſet coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ, vt reuera per modum figuræ ſignificauit: tamen non potuit dici Sacramentum propriè dictum, qualia ſunt noſtra Sacramenta, quia defuit illi promiſſio gratiæ.

Ad SECVNDVM reſpondeo, benedictionem illam fuiſſe corporalem, non ſpiritualem: inde enim fœcunditas corpo-

ſibus, non auxilium gratiæ ſpiritibus attributa eſt. Quod rectè probat Auguſtinus lib. 13. Confeſſionum, cap. 24. ex eo, quòd eadem benedictio data legitur piſcibus, & auibus.

Ad TERTIVM dico ſanctum Leonem non dixiſſe, ab initio mundi nuptias habuiſſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramẽtum; ſed ab initio ſuæ inſtitutionis: quod rectè intelligi poteſt de noua inſtitutione per Chriſtum. DEINDE ſi Leo dixiſſet, ab initio mundi, id etiam eſſet verum, quia coniugium primũ, quod Adami & Euæ fuit, incarnationem Dominicam repræſentauit: ſed non ideò coniugium illud, & multò minus cetera, Sacramenta propriè dicta fuerunt.

His explicatis, ad argumentum RESPONDEO, Matrimonium fuiſſe ab initio mundi, & nunc etiam eſſe apud infideles, vt contractum ciuilem, & in officium naturæ; ſed nõ fuiſſe, nec eſſe verum Sacramẽtum, niſi apud Chriſtianos, vt Auguſtinus diſertis verbis docet, libro de fide, & operibus, cap. 7. & de bono coniugali, cap. 24. Quare falſum eſt, quod Lutherus aſſumit, Matrimonium eſſe æquè ſanctum apud Infideles, & fideles: nam Auguſtinus locis notatis, apertiſſimè ſcribit, Matrimoniis infidelium deeſſe Sacramenti ſanctitatem, quæ Matrimoniis fidelium minimè deeſt.

AD illud, quod addebat Lutherus, cõiuges impios, & omnibus Gentilibus peiores inueniri apud fideles; Reſpondeo, non pollui Sacramenti ſanctitatem per malos mores eorũ, qui Sacramenta percipiunt, nam alioqui etiam Baptiſmum, & Euchariſtiam Sacramenta eſſe negaremus: multi enim, qui iſta Sacramenta percipiunt, ſæpenumerò ipſis Ethnicis ſunt peiores. ADDE, quod ſi apud fideles aliqui ſunt coniuges impij, multi tamen pij, & ſancti ſunt: apud Gentes autem omnes ſunt impij, nullus ſanctus.

TERTIVM argumentum eſt Caluini, lib. 4. cap. 19. §. 34. *Non ſatis eſt, Matrimonium eſſe à Deo, vt Sacramentum cenſeri poſſit; nam etiam agricultura, & ars ſutoria eſt à Deo, nec tamen eſt Sacramentum: ſed requiritur, vt ſit cæremonia exterior à Deo poſita, ad confirmandam promiſſionem. Nihil tale eſſe in Matrimonio, pueri quoq; iudicabunt.*

RESPONDEO, de propoſitione huius argumenti multa diſputauimus in 1. libro de Sacramentis in genere, vbi oſtendimus, Sacramentum non eſſe inſtitutum ad confirmandam

pro-

promiſſionem, ſed ad ſignificandam, & conferendam gratiam. Sed etiamſi propoſitio eſſet vera, nihil concluderet argumentum, quia falſa eſt aſſumptio. Ipſa enim externa, & viſibilis coniunctio viri, & fœminæ, quæ per ſolennia verba coram Eccleſia fieri ſolet, cæremonia externa eſt, atq; à Deo inſtituta; & ex ea confirmari poteſt promiſſio illa diuina, quòd Eccleſiam ſuam Chriſtus nunquam omninò ſit deſerturus: id enim per Matrimonium ſignificari, ex Paulo demonſtrauimus ad Epheſ. 5.

Neqve obſtat, quòd coniunctio illa viri & fœminæ, ſit res naturalis, & vſitata etiam apud Ethnicos: nam res etiam naturales ſi ad aliquid ſignificandum referantur, cæremoniæ dici poſſunt. Manducare panem, & vinum bibere, res naturalis eſt, & apud omnes homines vſitata: & tamen ipſi etiã Caluiniſtæ in ſua Cœna ſancta, quam vocant, cùm panem manducant, & vinum bibunt, cæremoniam externam ſe exercere non malè arbitrantur, quia manducant, & bibunt, vt Chriſti mortem repræſentẽt: & eodem modo tum nos, tum illi, cùm baptizamus, aqua corpus abluimus, quod vſitatum eſt vulgò apud omnes; & tamen ſacram cæremoniam verè exercemus, quia ablutionem illam externam, ad internam ablutionem ſignificandam referimus.

Qvartvm argumentum eſt eiuſdem Caluini ibidem §. 36. & Kemnitij in 2. parte Examinis pag. 1207. *Pontificij Matrimonium immunditiem, & pollutionem, & carnales ſordes appellant; ergo ſecum ipſi pugnant, cùm Matrimonium Sacramentum eſſe volunt: neq; enim Sacramentum immundities, & pollutio, ac ſordes dici poteſt.* Antecedens Caluinus non probat: notat quidem ad marginem loca quædam Magiſtri ſententiarum, & Gratiani, ſed in nullo eorum locorum inuenire potui aliquid, quod ad rem faceret. Kemnitius autem probat ex epiſtola Siricii Papæ ad Himerium Taraconenſem, vbi verba illa: *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*, ad coniugium accommodari videntur; quaſi illi in carne ſint, & Deo placere non poſſint, qui nuptiis copulantur. Ibidem etiam Sacerdotibus nuptiæ interdicuntur, ob illa verba Scripturæ, quæ propriè ad Sacerdotes pertinent: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum*. &; *Mundamini, qui fertis vaſa Domini.* Atque hæc eſt epiſtola, quam ſolet citare Caluinus, quando Catholicis obiicit, quod Matrimonium

vt pollutionem reiiciant, vt videre eſt lib. 4. Inſtitutionum, cap. 12. §. 24.

Respondeo primùm, argumentum hoc totum mendacio & calumnia niti: nuſquam enim Catholici legitimum Matrimonium, pollutionem aut immunditiem vocant. Siricius enim antiquiſſimus, & ſapientiſſimus Pontifex, nõ coniugia damnat, ſed ſacrilegia, quæ falsò à Lutheranis coniugia nominantur. Reprehendit enim cap. 6. & 7. Monachos, & Sacerdotes, qui illicitis nuptiis implicari volebant, quibus ex Apoſtolica doctrina coniugia interdicta eſſe noſcuntur; ac de his dicit: *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.* Sacerdotes enim in carne eſſe, id eſt, carnaliter viuere conuincuntur, cùm ad coniugia ſibi interdicta aſpirant. Capite autem 5. vbi nomen pollutionis habetur, reprehendit eos, qui poſt actam pœnitentiam, ad priſtinas ſordes redeunt. Nemo autem agit pœnitentiam, quod legitimè nupſerit, vel vxorem duxerit; quare id ſequitur, vt illicitum aliquod Matrimonium reprehenderit.

Adde, quod ſi in actu Matrimonij turpitudinem, & immunditiem aliquam eſſe diceremus ratione concupiſcentiæ, & rebellionis membrorum, nihil diceremus diuinis literis repugnans. Nam 1. Regum 21. interrogauit Sacerdos à Dauide petente panes propoſitionis: *Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus?* & reſpondit Dauid: *Et quidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri, & nudius tertius.* Ex quo loco rectè probat ſanctus Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, actum carnalem etiam in coniugatis, immũditiem dici poſſe. Et Apocal. 14. *Hi ſunt, qui cum mulieribus nõ ſunt coinquinati; virgines enim ſunt.* quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas: per Matrimonium autem virginitatem perire, negari non poteſt.

Deniqve, ſi nihil turpe in actu coniugij eſt, cur homines erubeſcunt, neque coram aliis eum actum exercere audent? & cur Leuit. 18. & 20. perpetuò inſtrumenta eius actus, turpitudinis vocabulo appellantur? Quare propter huiuſmodi inquinationem, de qua loquitur Apocalypſis: & immunditiem, de qua Achimelech in libris Regum; & turpitudinem, de qua Moyſes in Leuitico; rectè dici poteſt ſacerdotibus; *Mundamini qui fertis vaſa Domini.*

Praeterea 1. Corinth. 7. Apoſtolus virginem conferens

cum

cum coniugata, dicit: *Virgo cogitat quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.* Placet igitur virgo Deo aliquo modo, quo non placet coniugata; & ſancta eſt virgo corpore & ſpiritu, aliquo modo, quo ſancta non eſt cõiugata: quamobrẽ non malè dici poſſet de coniugatis: *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*; id eſt, qui carnalibus curis, ob nuptias ſunt implicati, cogitant quæ mundi ſunt, quomodo placeant vxori, & ideò Deo placere non poſſunt eo gradu, quo placere poteſt virgo. Et ad eundem modum Sacerdoti, ob cœlibatum rectè accommodatur illud: *Sancti eſtote*, nimirum corpore, & ſpiritu, quo modo coniugati ſancti eſſe non poſſunt, licet ipſi etiam ſuo modo ſancti ſint.

QVINTVM argumentum eſt eorundem Caluini, & Kemnitij in locis iiſdem: *Si Matrimonium eſſet Sacramentũ, certè non pugnaret cum aliis Sacramentis. At Pontificij docent, non poſſe ordinis Sacramentum cum Matrimonio ſimul conſiſtere; igitur vel Matrimonium non eſt Sacramentum, vel ipſi ſecum Pontificij pugnant.*

RESPONDEO non arceri Sacerdotes à Matrimonio propter Sacramentum, quod in Matrimonio eſt, ſed propter impedimenta, & ſeculares curas, quæ neceſſariò Matrimonium conſequuntur. Siquidem qui vxores duxerunt, & ex cõſenſu mutuo continentiam perpetuam profitentur, ſacris ordinibus initiari poſſunt, & tamen ſimul, & veri coniuges (nec enim per votum continentiæ vinculum ſoluitur, aut Sacramentum perit) & ſacerdotes ſunt: quare non pugnant Sacramenta inter ſe. Eſſe autem in Matrimonio, quando liberis opera datur, multa, quæ animum à rebus diuinis neceſſariò auocent, Apoſtolus docet 1. Corinth. 7. *Qui cum vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quo modo placeat vxori, & diuiſus eſt.* & ibidem hortatur coniuges, vt ſaltem ad tempus ex conſenſu ab actu coniugij ſe abſtineant, vt vacent orationi. Itaq; non propter Sacramenti ſanctitatem, ſed propter eiuſmodi impedimenta Sacerdotibus Matrimonium interdicitur.

Sed contra ſolutionem, Caluinus aliud argumentum profert. Eſt igitur SEXTVM argumentum: *Coitus pars Sacramẽti eſt, nec ſine eo Matrimonium Sacramẽtum eſt, vt habet Magiſter lib. 4. ſententiarum, diſt. 26. & Gratianus 27. quæſt. 2. can. Non eſt dubium, & can. Cùm ſocietas: nam per eum figuratur coniunctio Chriſti cum Eccleſia, per naturæ conformita-*

tem, dum ſcilicet efficiuntur coniuges vna caro. Ergo ſi à Sacramento non arcentur ſacerdotes, non ſolùm à vinculo, ſed nec ab ipſo coitu debent arceri: aut certè quod vnum ſupereſt, Matrimonium Sacramentum non erit.

ADDIT ad idem comprobandum Caluinus hoc acutiſſimum, ſcilicet, argumentum: *In Sacramento,* inquit, *conferri gratiam Spiritus ſancti affirmant: coitum tradunt eſſe Sacramentum: in coitu negant vnquam Spiritum ſanctum adeſſe.* Quam vltimam propoſitionem ex Gratiano probat, canone Connubia. 32. quæſt. 2.

RESPONDEO, de copula coniugali duæ ſunt opiniones Catholicorum. QVIDAM enim docent, copulam illam neq; Sacramentum, neque partem Sacramenti eſſe; ſed actum ſolum, ſiue officium Matrimonij, proinde quid accidentarium eſſe reſpectu Sacramenti Matrimonij. ALII volunt, copulam coniugalem eſſe partem quandam Sacramenti, non quidem eſſentialem, ſed integralem, & ideò ante copulam appellari ratum, ſed non conſummatum.

Omnes tamen in eo conueniunt, vt copula non ſit pars eſſentialis; & propterea Sacramentum Matrimonij totum, ac plenum quantum ad partes eſſentiales, inueniatur in contractu per verba de præſenti: quę ſententia eſt etiam veterum Patrum, vt ex apertiſſimis eorum teſtimoniis perſpicuum eſt.

AMBROSIVS lib. de Inſtitutione virginis, cap. 6. *Non defloratio,* inquit, *virginitatis, facit coniugium, ſed pactio coniugalis.* Vide eundem lib. 2. in Lucam, cap. 2. Idem habet Auguſtinus lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap. 11. & li. 2. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 1. vbi docet, inter B. Virginem Mariam, & S. Ioſeph, verum coniugium ſine vlla carnali copula fuiſſe. Ad idem propoſitum alia quædam adducit ex Chryſoſtomo, Iſidoro, Nicolao Papa, & aliis, Gratianus 27. q. 2.

Vbi tamen OBSERVANDVM eſt, in eadem quæſtione allegari in contrariam ſententiam Auguſtinum, & Leonem, can. Non eſt dubium, & can. Cùm ſocietas. Sed vterq; locus ſumptus eſt ex epiſt. Leonis 92. ad Ruſticum Narbonenſem, & deprauatè allegatur. Nam illa verba LEONIS: *Cùm ſocietas nuptiarũ ſic ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum commixtionem haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum.* GRATIANVS addita negatione, ita legit: *Cùm ſocietas nuptiarum ſic ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum commixtionem non*

haberet

haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum. ſed emendandus eſt Gratiani codex ex ipſa Leonis epiſtola. Eodem modo emendandus eſt textus Magiſtri lib. 4. diſt. 26. vbi eadem loca, cum eadem deprauatione habentur.

Eſſe autem veriorem lectionem, quæ caret negatione, patet; tum quia ita habent omnes codices S. Leonis, tum etiam quia illa negatio repugnat ſententiæ S. Leonis. Ille enim docere intendit, concubinam non eſſe veram vxorem: vt autem hoc probet, nõ eſt opus, vt oſtendat ad Matrimonium requiri commixtionem ſexuum; illa enim commixtio in concubinatu non deeſt: ſed oſtendere debet, quod etiam facit, Matrimonium non tàm in copula carnali conſiſtere, quàm in fœdere nuptiali, in quo eſt Sacramentum Chriſti, & Eccleſiæ.

His præmiſſis, ad argumẽtum Caluini RESPONDEO, duo falſa ab ipſo affirmari. PRIMO coitum Sacramentum eſſe, vel talem Sacramenti partem, vt ſine eo Sacramentum eſſe non poſſit: id enim falſum eſſe, teſtantur ſuprà citati Patres. NEQVE obſtat, quod per copulam ſignificetur coniunctio Chriſti cum Eccleſia, per naturæ conformitatem: nam nõ illa ſola ſignificatio Sacramẽtum facit, ſed etiam ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, vel cum quauis anima, per amorem ſpiritualem. Quocirca ſi deſit copula, ſignificatio quædam deerit; non tamen omnis ſignificatio, & ideò coniugium illud Sacramentum quidem erit, ſed aliqua ex parte imperfectum, & non conſummatum.

Ad illa loca Magiſtri, & Gratiani, quæ Caluinus allegat, iam eſt reſponſum, loca eſſe corrupta: vnde etiam Magiſter, & Gratianus laborant in eorum explicatione. Sed nulla eſt difficultas, ſi Leonis epiſtola conſulatur.

SECVNDO, falsò Caluinus aſſumit, Sacerdotem non arceri à Sacramento Matrimonij, ex Catholicorum doctorum ſententia, ſed ſolùm à coitu. Arcentur enim planè Sacerdotes non à coitu tantùm, ſed etiam à Sacramento Matrimonij; non quidem ratione Sacramenti, vt ſuprà diximus, ſed ratione eorum, quæ Sacramento annexa ſunt. NEQVE eſt abſurdum, eos, qui vnum Sacramẽtum habent, arceri ab alio, licet vtrumq; ſanctum, & Deo gratum ſit, quando vnius miniſterium alterius functionem impedit. Nam & Apoſtoli Actor. 6. reiecerunt à ſe munus miniſtrandi menſis, vt verbo Dei, & orationi diligentius inſtare poſſent: & tamen vtrumque opus

pium,& charitatis erat. Et 1. Timot. 5. reprehenduntur viduæ, quę ad miniſterium Eccleſiæ aſſumptæ, nubere volebãt: quia nimirum non facilè poterant nuptiis ſimul, & miniſterio Eccleſiæ ſatisfacere.

Ad confirmationem RESPONDEO, in ea quoque duo eſſe vitia. PRIMVM eſt, in illa propoſitione: *Coitum tradunt Sacramentum eſſe.* nullus enim Catholicorum, quod ſciam, hoc tradit; ſed, vt antea docui, aliqui id ſimpliciter negant, aliqui ſolùm admittunt eſſe partem quandam integrantem Sacramenti. Vno duntaxat caſu excepto, quando videlicet poſt ſponſalia per verba de futuro, ſubſequatur copula coniugalis, affectu maritali; illa enim copula tenet eo tempore vicem verborum, cõſenſum mutuum exprimentium, & ideò ad formam Matrimonij pertinet.

Ex qua ſententia non ſequitur, quod Caluinus ſequi exiſtimat, in coitu debere ordinariè Sacramentalem gratiam dari: gratia ſiquidem ex Catholicorum ſententia tunc datur, cùm coniuges per verba de præſenti Matrimonium contrahunt; tunc enim Sacramentum, quod attinet ad eius eſſentiam, propriè miniſtratur. In illo autem caſu, quo copula locum formæ Sacramentalis tenet, non eſt abſurdum aſſerere, ad initium illius copulæ gratiam diuinam infundi, niſi coniuges obicem ponant: quanquam poſt Tridentinum Concilium, nõ habet locum, vbi Concilium eſt promulgatum, amplius iſte caſus, cùm irrita ſint omnia Matrimonia, quæ non fiunt coram teſtibus, & parocho.

ALTERVM vitium eſt in illa propoſitione: *In coitu negant vnquam Spiritum ſanctum adeſſe.* nam INPRIMIS verba illa à Gratiano relata, Origenis ſunt, homil. 6. in Numer. Origenes autem non eſt tantæ auctoritatis in Eccleſia, vt eius ſententia neceſſariò approbanda ſit.

DEINDE eo loco ORIGENES nihil affirmat; ait enim diſertis verbis: *Ego autem, licet non vſquequaque pronunciem, puto tamen, &c.*

PRAETEREA verba illa Origenis, quibus docet, in opere coniugali non dari, ſiue non adeſſe præſentiam Spiritus ſancti, non ſignificant nullo modo adeſſe, ſed non adeſſe ad eum actum efficiendum, ſpeciali aliquo auxilio. Id enim Origenes docet, non omnia Sanctorum opera fieri à Spiritu ſancto. Quædam enim ſunt aliquando mala opera, quę etiam à Sanctis

ctis fiunt, & ea non finnt à Spiritu ſancto; quędam ſunt bona, ſed naturalia, & ideò non exigunt peculiarem Spiritus ſancti præſentiam: immò nec decet ea tribuere peculiari Spiritus ſancti auxilio. Et in hoc genere ponit Origenes coniugale opus, nec malè exiſtimat, ad opus hoc naturam ſufficere, neq; eſſe neceſſarium, neque decere illud tribuere Spiritui ſancto. Cum hoc autem Origenis pronunciato rectè cohæret, per actum coniugalem poſſe acquiri gratiam Spiritus ſancti, tum ex opere operantis, tum ex opere operato.

Ex opere operantis, quando actus ille eſt actus iuſtitiæ, vel obedientiæ, vel charitatis: nam harum omnium virtutum eſſe poteſt. Vnde S. Auguſtinus lib. 4. in Iulianum, cap. 5. dicit, bonum beatificum eſſe, quando quis vtitur coniugis carne non ad libidinem explendam. ſed ad ſobolem, ob Dei gloriam propagãdam. Sed in tali opere voluntas illa, quæ actum coniugalem eligit ad Dei gloriam, Dei ſine dubio auxilio indiget: opus autem ipſum coniugale ex voluntate illa ſequitur per naturalia inſtrumenta, ſine nouo ac ſpeciali Dei auxilio, vt Origenes volebat.

Ex opere operato, conferret opus coniugale gratiam, ſi caſus ille accideret, vt copula coniugalis maritali affectu ad ſponſalia de futuro contracta accederet: tunc enim, vt diximus, copula illa vicẽ formæ Sacramentalis gereret. Et quamuis tunc per eam, vt per ſuum quoddam inſtrumentum Deus gratiam infunderet, non tamen neceſſe eſſet ad eam efficiendam copulam, nouam aliquam Spiritus ſancti præſentiam adeſſe. Nam ipſe etiam Baptiſmus conferri poteſt ab homine peccatore, vel etiam infideli, ſine vllo nouo Dei auxilio: & tamen per eum Baptiſmum Deus gratiã ſuam in animam eius, qui baptizatur, infunderet. Poteſt igitur fieri, vt in coitu gratia detur, etiamſi Origenis ſententia defendatur.

S e p t i m v m argumentum Kemnitij eſt in 2. parte Examinis pag. 1220. *Sacramentis propriè dictis annexa debet eſſe promiſsio gratiæ non cuiuſcunque, ſed reconciliationis, & remiſſionis peccatorum: talis promiſsio Matrimonio deeſt.*

R e s p o n d e o; nititur argumentum falſo fundamento, quod omnia Sacramenta ſint inſtituta ad remiſſionem peccatorum: quod fundamentum non ſemel euertimus, tum in 1. lib. de Sacramentis in genere, tum in 4. lib. de Euchariſtia. Et ſanè ex ipſa Euchariſtia fundamentum illud ſolidiſſimè euertitur.

titur. Euchariſtiam enim Sacramentum eſſe propriè dictum, omnes concedunt, & eam tamen non ad peccata remittenda, ſed ad vitam ſpirituale͂ per Baptiſmum acquiſitam, alendam, & conſeruandam, inſtitutam eſſe, ſpecies ipſæ Sacramenti teſtantur: ideò enim in ſpecie panis, & vini hoc Sacramentum datur, vt in eo nobis cibum dari ad vitam ſuſtentandam intelligamus.

OCTAVVM argumentum eiuſdem, ſumitur ex materia, & forma huius Sacramenti: de qua re diſſeremus in ſequenti controuerſia.

NONVM argumentum Kemnitij ſumitur ex eo, quod S. Patres antiqui, & vetera Concilia, ante Conſtantienſe, & Florentinum, non tradiderunt Matrimoniu͂ eſſe Sacramentum: & ex Doctoribus Durandus cum iis, quos ipſe citat, apertè negat Matrimonium eſſe Sacramentum propriè dictum, ſiue vniuocè cum aliis. Ex quibus, mendacij arguere conatur TRIDENTINI Concilij verba, quæ ad initium ſeſs. 24. ita habent: *Matrimonium inter noua legis Sacramenta annumerandum S. Patres noſtri, Concilia, & vniuerſalis Eccleſia traditio ſemper docuerunt.*

RESPONDEO, vt vera ſit Concilij ſententia non eſſe neceſſe, vt omnes Patres, & omnia Concilia diſertis verbis habeant, Matrimonium eſſe Sacramentum: ſed ſatis eſt, ſi aliqui Patres, & aliqua Concilia id habeant, & nulli Patres, nullaq; Concilia contrarium aliquando docuerint: vel ſi quis fortè contrarium ſenſerit, eius opinio communi iudicio reprobata fuiſſe monſtretur.

Porrò Patres nonnullos Matrimonium pro Sacramento habuiſſe, ſuprà nos eorum locis allegatis docuimus: ad Kemnitium pertinebat, aliquos proferre, qui contrarium ſenſerint; quod tamen nec fecit, nec facere potuit.

Concilia vetera id explicarunt, ꝙ ſuis temporibus in controuerſia͂ vocabatur, Matrimonium videlicet à Deo inſtitutu͂, remq; ſanctam, & bonam eſſe. Vtrum autem Sacramentum eſſet propriè dictum, no͂ fuit cauſſa cur tractarent, cùm nemo de illa re tunc ambigeret; Concilia tamen poſteriora, cauſſa id poſtulante, declararu͂t, quod à veteribus omiſſum fuerat.

Quod ad Durandum attinet, ſcripſerat ille initio (vt Capreolus refert in 4. diſt. 26. quæſt. vnica, art. 3.) Matrimonium non eſſe propriè Sacrame͂tum. Sed quia propterea malè apud

Catho-

Catholicos audiebat; in poſteriori editione id correxit, atque ait, eſſe Matrimonium verè, & propriè Sacramētum, ſed non vniuocè: atque iſtam quæſtionem de vniuocatione, Logicam eſſe dixit, vt nimirum non videretur ab aliis, niſi in quæſtione Logica diſſentire. Sed quanquam ille non ſatis iſto colore texit errorem ſuum, videmus tamen etiam ante Conſtantienſe, & Florentinum Concilium, pro hæreticis, vel de hæreſi ſuſpectis habitos, qui Matrimonium è numero Sacramentorum eximerent. Quid autem virium habeant argumenta Durandi, nunc videbimus.

Sit igitur DECIMVM argumentum, quod eſt PRIMVM apud DVRANDVM: *In Sacramentis ceteris, id quod exterius agitur, excedit dictamen rationis naturalis, nec poteſt reddi ſufficiens cauſſa illius, niſi per lumen fidei. At quod exterius agitur in Matrimonio, naturalem cauſſam habet; nō igitur ſunt vniuocè Sacramēta, Matrimonium, & reliqua ſex. Maior propoſitio probatur. Nam ſi quis videat in Eccleſia puerum baptizari, & ignoret myſteria noſtræ fidei, nunquam reddere poterit cauſſam eius ablutionis. Non enim ablutio illa fit, vt puer refrigeretur, aut lauetur corporaliter, qui ſunt naturales aquæ effectus; ſed vt iuſtificetur à peccato originali, qui eſt effectus ſupernaturalis, & à ſola Dei voluntate dependens. Et idem dici poteſt de aliis quinq; Sacramentis, quæ ſunt omnia ſigna voluntaria, à Deo inſtituta. Probatur quoque minor propoſitio. Nam Matrimonium fit ad ſignificandam, & efficiendam vnionem inſolubilem viri, & mulieris: id autem naturaliter ſignificant verba exprimentia mutuum conſenſum; & ideò ſi Ethnicus videat Matrimonium celebrari, facilè cauſſam reddet, cur id fiat.* NEQVE *ſatisfaciet, ſi quis dixerit, Matrimonium eſſe Sacramentum Chriſti, & Eccleſiæ, & hunc effectum non ſignificari naturaliter, nec poſſe cognoſci ab Ethnico. Nam ſignificatio Sacramentorum principalis eſt eius rei, quæ per Sacramentum efficitur: Sacramenta enim faciunt quod ſignificant. Matri monium autem nō efficit vnionem Chriſti cum Eccleſia, ſed vnionem maſculi, & fœminæ; & iſta vnio dicitur ab Auguſtino lib. de bono coniugali, cap. 7. res Sacramenti.*

RESPONDEO, minor propoſitio falſa eſt. Nam non eſt quælibet vnio viri & fœminæ, res Sacramenti huius, ſed vnio planè inſolubilis. Etiamſi enim communi conſenſu coniuges hoc vinculum Matrimonij conſummati dirimere vellent,

aut

aut à ſumma poteſtate Eccleſiaſtica, vel temporali dirimi vellent: non tamen vinculum ſolui poſſet. Hanc autem tantam vnionem non ſignificant naturaliter, verba illa coniugũ, quę dicuntur in celebratione Matrimonij: *Quem*, inquit AVGVSTINVS loco notato, *non faciunt intentũ, quid ſibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis? quod nequaquam puto tantum valere potuiſſe, niſi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum, quoddam Sacramentum adhiberetur, &c.*

PRAETEREA vnio, quam ſignificat & efficit Sacramentum Matrimonij, eſt vnio non ſolùm corporum, ſed etiam animorum, non qualiſcunque, ſed per veram, & diuinam charitatem, vt vxor iungatur viro, vt Eccleſia Chriſto; & vir vxori, vt Chriſtus Eccleſiæ; proinde eſt vnio ſacrans, & ſanctificans animas, niſi ponatur obex: quæ omnia nec naturaliter ſignificari, nec niſi lumine fidei cognoſci poſſunt. Quare Matrimonium Chriſtianum non minus ad placitum & ex diuina inſtitutione ſignificat, quàm alia Sacramenta.

VNDECIMVM argumentum, quod eſt SECVNDVM DVRANDI: *Sacramenta cetera conſiſtunt in aliqua re ſacra, quæ applicatur extrinſecus ſuſcipienti à Miniſtro: At nihil tale inuenitur in Matrimonio; non igitur Matrimonium eſt Sacramentum vniuocè cum ceteris. Maior propoſitio patet inductiuè: nam in Baptiſmo applicatur aqua, ſiue ablutio; in Confirmatione vnctio; in Euchariſtia panis conſecratus, in Confeſſione abſolutio, &c. Minor autem propoſitio certiſſima eſt. Nam in Matrimonio nihil eſt quod applicari poſſit, vel debeat: nam voluntas coniugum ſigno expreſſa, ſufficit. QVOD ſi quis reſpondeat, applicari in hoc Sacramento ſigna ipſa mutui conſenſus: non omninò ſatisfaciet; nam nunquam oſtendet applicari eo modo iſta ſigna, quo modo applicantur Sacramēta cetera. Nam reliqua applicantur neceſſariò ab alio; nemo enim ſeipſe baptizat, nemo ſe abſoluit, etc. at in* Matrimonio *ipſi coniuges ſeipſos ligant.* PRAETEREA *alia Sacramenta non poſſunt conferri in abſentes, neque vni per alium: nemo enim baptizat hominem abſentem, neq; vllus per procuratorem baptizatur. At Matrimonium inter abſentes, & per procuratorem celebrari poteſt: non igitur vniuocè Matrimonium eſt Sacramentum cum Baptiſmo, & ceteris Sacramentis.*

RESPONDEO, neganda eſt huius argumenti conſequentia: quia non eſt de ratione Sacramenti in genere, vt conſiſtat

in aliqua re, quæ extrinſecus applicetur; ſed ſatis eſt, vt ſit ſignum, & cauſſa gratiæ juſtificantis.

Et ſanè, ſi hoc argumentum valeret, facilè probaremus, nullum eſſe Sacramentum vniuocè cum reliquis. Nullum enim eſt, quod non habeat aliquid proprij, in quo ab omnibus aliis diſtinguitur: vt exempli cauſſa, Sacramentum nullum præter Baptiſmum, habet pro materia verum, & naturale elementum. Poſſemus igitur ita formare argumentum; Commune eſt Sacramentis, non habere pro materia verum, & naturale elementum: ſed Baptiſmus habet pro materia verum, & naturale elementum: non igitur Baptiſmus eſt Sacramentum vniuocè cum ceteris. Idem argumentum fieri poſſet de Euchariſtia: nā commune eſt Sacramentis ceteris, in actione conſiſtere; ſed Euchariſtia non in actione, ſed in re permanente conſiſtit. Idem dici poſſet de aliis Sacramentis, vt Paludanus, & Capreolus fusè deducunt.

Si quis autem roget, quæ cauſſa ſit, cur ſolum Matrimonium non conſiſtat in applicatione rei alicuius extrinſecæ; reſponſio in promptu eſt. Deus enim Sacramenta vario modo inſtituit, prout res erant varię; in quibus ea inſtituit. Sacramentum Baptiſmi in lotione inſtituit, ideò aquam adhiberi voluit; Sacramentum Euchariſtiæ in refectione, ideò panem, & vinum elegit; Sacramentum Pœnitentiæ in forma iudiciali, ideò verbis ſententiam pronunciari mandauit; & ſic de ceteris. Matrimonium in contractu quodam conſtituit, & ideò morem contractuum ſeruari voluit: in contractibus autem nihil extrinſecus applicatur, ſed ipſi contrahētes, mutui conſenſus ſignificatione contractum efficiunt.

Atque hinc etiam redditur cauſſa, cur Matrimonium non egeat alio Miniſtro præter ipſos contrahentes, & cur inter abſentes, & per procuratorem celebrari poſſit. Hæc enim eſt natura contractus, vt ipſi ſe contrahentes ligent, neq; opus habeant tertia perſona à qua ligentur: & vt cum abſentibus, & per procuratorem contractū facere, ſi velint, qꝑeant. In aliis autem Sacramentis iſta locum non habent, quia repugnant eorum naturæ, & proprietati: neque enim ratio admittit, vt quis ſeipſum regeneret, aut abſens abſentem lauet, aut vnus lauetur pro alio, & ſic de aliis.

Argumentum DVODECIMVM, quod eſt DVRANDI TERTIVM: *Sacramentum Matrimonij non confert gratiam;*

cetera conferunt; non igitur eſt Matrimonium Sacramentum Vniuocè cum reliquis. Propoſitionem maiorem probat Durandus auctoritate, & ratione. Auctoritas eſt aliquot iuris Canonici Interpretum, ac pręterea Magiſtri ſententiarum in 4. lib. ſentent. diſt. 2. Ratio eſt duplex. VNA, Iureconſultorum, quos ipſe citat. ALTERA, ipſius propria.

Iureconſulti probant, Sacramẽtum Matrimonij non conferre gratiam, quia licitè fit pactum de Matrimonio contrahendo, ſi certa ſumma pecuniæ numeretur; quod illicitum videretur, ſi Matrimonium gratiam conferret, eſt enim ſimoniæ crimen, gratiam Dei pecuniis emere velle.

Ipſe verò Durandus hoc argumento vtitur: *Matrimonium non confert primam gratiam, quæ eſt ipſa iuſtificatio à peccatis; neque ſecundam gratiam, ſiue gratiæ incrementum: nullam igitur gratiam confert.* Et quidem quod gratiam PRIMAM non conferat, probat, quia ſolus Baptiſmus, & Pœnitentia ad peccati remiſſionem inſtituta ſunt. Quod non SECVNDAM, probat, quia maioris gratiæ eſſet Matrimonium, quàm continentia; ſi continens per Matrimonium gratia diuina augeretur.

RESPONDEO, quod attinet ad auctoritatem interpretum iuris Canonici, non multum refert, quid pauci quidam exilis ſenſerint, tum quia communis ſententia in Rubricam de ſponſalibus & Matrimoniis, eſt in contrarium, vt notauit Nauarrus in Enchir. cap. 19. num. 22. tum quia in his, quæ ad Ius diuinum pertinent, qualia ſunt Sacramenta, maior fides habenda eſt Theologis, qui veri ſunt Iuris diuini conſulti, quàm Canoniſtis, qui in ſolis humanis legibus verſantur.

Neque valet quidquam Durandi argumentatio, qui ex eo probat, magnam eſſe Canoniſtarum auctoritatem, quia ipſi probè norunt ſententiam, & fidem Romanæ Eccleſiæ. Nam ſententiam Romanæ Eccleſiæ norunt Canoniſtæ in iis, quæ ad humanos canones pertinent, non autem in iis, quæ pendent ex iure diuino: neque canonem vllum in toto corpore Iuris inuenient, vbi habeatur, Matrimonij Sacramẽtum gratiam non conferre.

Quod autem ad Magiſtri ſententiam attinet, oſtendit pręclarè S. Thomas, locum illum Magiſtri explanans, nihil à Magiſtro contra communem Eccleſiæ ſententiam in eo loco diſputatum eſſe. Quod enim ait Magiſter; quædam Sacramentà

inſtituta

inſtituta eſſe tum in remedium, tum vt gratiam adiutricem tribuerent, vt Baptiſmum; quædam in remedium tantùm, vt Matrimonium; quædam vt gratiam tantùm adiutricem darent, vt Euchariſtiam: intelligendum eſt de principali fine, & effectu Sacramentorum. Etſi enim omnia Sacramenta gratiam gratum facientem conferant, & omnis gratia gratum faciens vim habeat peccata delendi, & auxilium ad benè viuendum tribuat; tamen quædam Sacramenta inſtituta ſunt principaliter ad iuuandum in bono, vt Euchariſtia, Confirmatio, & Ordo: quædam ad peccata delenda, aut vitanda, vt Pœnitentia, Vnctio infirmorum, & Matrimonium: quædam ad vtrumque effectum, vt Baptiſmus, qui cùm ſit noua generatio, includit ſimul vitam gratiæ, & mortem vitiorum.

Ad rationem Canoniſtarum RESPONDET rectè S. Thomas in 2.2.q.100.art.2.& in 4.d.25.q.3.art.2.quæſtiun.1. In Matrimonio non ſolùm Sacramentum, ſed etiam contractum ciuilem conſiderari poſſe; & propterea licet non poſſit pro Sacramento pecunia accipi, vel dari, poſſe tamen pro ciuili contractu ad onera Matrimonij toleranda. ADDE, quod etiamſi Matrimonium gratiam non conferret, tamen adhuc Sacramentum eſſet, ex eorundem Canoniſtarum ſententia, proinde non liceret pro eo Sacramento pecunias dare, vel accipere: nihil enim ſacrum licitè vendi, aut emi poteſt.

Ad rationem Durandi, quæ certè tanto Theologo indigna eſt, RESPONDEO; Matrimonij Sacramentum gratiam conferre, quæ & prima, & ſecunda dici poſſit. Nam etiamſi hoc Sacramentum nõ ſit principaliter inſtitutum ad remittenda peccata, tamẽ ea remittere poteſt eo modo, quo à Sacramentis Euchariſtiæ, Confirmationis, & Ordinis remittuntur: & ſi quidem id fiat, erit prima gratia; ſin autem, erit ſecunda.

NEQVE obſtat, quòd continentia ſit excellentior Matrimonio: nam aliud eſt comparare ſtatum cum ſtatu, aliud, ſtatum cum Sacramento. Status continentię altior eſt ſtatu Matrimonij, & maioris gratiæ, & meriti: *Qui enim nubit, bene facit; qui non nubit, melius facit*, 1. Corin. 7. Sacramentum tamen ſemper auget gratiam, in quocunque ſtatu ſuſcipiatur. Quare continens dum Matrimonium contrahit, in gratia creſcit: ſed ſi idem continens propter Deum nuptias humanas contempſiſſet, plus gratię apud Deum inueniſſet, quàm ſit illa, quæ per Sacramentum Matrimonij datur.

Decimvm tertivm argumentum, quod eſt Qvartvm Dvrandi: *In Sacramentis ceteris, ordinatio Eccleſiæ vim præcepti habere poteſt, ſed nunquam eſt de neceſſitate Sacramenti, quia non poteſt Eccleſia mutare eſſentialia Sacramentorum. At in Matrimonio, Eccleſiæ ordinatio eſt de neceſſitate Sacramenti, vt patet; quia cùm Eccleſia prohibet coniugia in certo gradu conſanguinitatis, nō perficitur Sacramentum inter eas perſonas, etiamſi perſonæ illæ reipſa Matrimonium contrahere conentur. Non igitur Matrimonium eſt cum ceteris ſex vniuocè Sacramentum.*

Respondeo, mala eſt conſequentia huius argumenti, & maior propoſitio falſa. Nam cauſſa cur ordinatio Eccleſiæ ſit de neceſſitate Sacramenti Matrimonij, non eſt, quia Eccleſia poſſit mutare eſſentialia huius Sacramenti, ſed quia poteſt mutare fundamentum prærequiſitum ad hoc Sacramentum. Materia enim Sacramenti huius, non eſt coniunctio viri & mulieris cuiuſcunque, ſed coniunctio legitimarum perſonarum; alioqui etiam inter patrem, & filiam, interque filium, & matrem eſſe poſſet Matrimonij Sacramentum. Quæ ſint autem legitimæ perſonæ, Chriſtus nō definiuit, ſed præſuppoſito contractu humano inter legitimas perſonas, eam coniunctionem euexit ipſe ad Sacramenti dignitatem. Eccleſia igitur determinat, quæ ſint habendæ legitimæ perſonæ, & eo modo materiam, & fundamentum præparat Sacramento Matrimonij: non autem eſſentialia Matrimonij vllo modo mutat, aut mutare poteſt.

Simile eſt in aliis Sacramentis. Nam quia materia Euchariſtiæ eſt panis, & vinum, nemo poteſt facere, vt panis & vinum dum talia ſunt, non ſint materia Euchariſtiæ; neq; contrà, vt quod non eſt panis, aut vinum, dum non eſt tale, Euchariſtiæ materia ſit: ſed benè poſſunt homines facere, vt vinum mutetur in acetum, & inde deſinat eſſe materia Sacramenti: & contrà, vt vua incipiat eſſe vinum, & eo modo fiat materia Sacramenti. Sic igitur Eccleſia non poteſt facere, vt perſonæ legitimæ non ſint materia Sacramenti Matrimonij, dum legitimæ ſunt; neque vt non legitimæ ſint materia, dum non ſunt legitimæ: ſed poteſt tamen decreto & ordinatione ſua, ex legitimis, illegitimas facere, & contrà. Vide ſanctum Thomam in 4. diſtinctione 34. quæſtione 1. articulo 1. ad 4.

Præ-

PRAETEREA non videtur eſſe verum, quod in maiori propoſitione Durandus poſuit, eſſe proprium Matrimonij, vt in eo Eccleſiæ ordinatio ſit de neceſſitate Sacramenti. Nam in Sacramento Pœnitentię, & Confirmationis, idem cernimus. Cùm enim Eccleſia Sacerdotem aliquem certæ parœciæ, vel diœceſi præficit, ſi is hominibus non ſibi ſubiectis Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare aggrediatur, non ſolùm peccat, quia contra Eccleſiæ præceptum agit, ſed etiam irrita eſt abſolutio. Et ſi ſummus Pontifex ſimplici Preſbytero committat, vt Sacramentum Confirmationis alicubi conferat; Sacramentum illud erit verum, & ratum. Quod ſi abſq; Pontificis mandato, vel facultate id faciat ſimplex Sacerdos, neq; Sacramentum erit verum, & ipſe peccabit.

DECIMVM QVARTVM argumentum, quod eſt QVINTVM DVRANDI: *Abſq; Baptiſmo nemo eſt capax Sacramenti propriè dicti; ſed Matrimonij capax eſt homo ante Baptiſmum, ergo Matrimonium non eſt Sacramentum propriè dictum. Minor propoſitio probatur: nam Matrimonium ita eſt verum, & legitimum inter infideles ante Baptiſmum; vt inter fideles poſt Baptiſmum.* NEQVE *obſtat, quod poſt Baptiſmum dicitur ratum, quod ante Baptiſmum non dicebatur: nam dicitur quidem ratum, ſed non eſt magis Sacramentum, quàm antea, cùm nulla mutatio facta ſit.*

RESPONDENT aliqui, vt Petrus Paludanus, & Ioannes Capreolus in 4.diſt.26.q.vnica, artic.3.ad 5. & Ioannes Eckius homil.73.de Sacramentis, eos coniugatos, qui conuertuntur ad fidem, debere poſt Baptiſmum iterum contrahere inter ſe Matrimonium, & tum demum contractum illum fieri Sacramentum. ALII tamen, vt Thomas de Argentina in 4.diſt.39. q.1.art.1.ad 1. & Paludanus loco citato, dicunt, ſine nouo contractu Matrimonium quod ante Baptiſmum non erat Sacramentum, ſtatim poſt Baptiſmum eſſe Sacramētum, quia iam actu ſignificat, quod antea ſolùm in potentia ſignificabat.

SED quidquid de hoc ſit, communis ſententia Theologorum in 4.ſent.diſt.39. eſt, Matrimonium infidelium eſſe poſſe verum, & legitimum, ſed non ratum, nec omninò inſolubile; ſed ſi ambo coniugati conuertantur ad fidem, & baptizentur, Matrimonium eorum fieri ratum, & omninò inſolubile & proinde Sacramentum. Nam ideò Matrimonium infidelium non eſt ratum, quia non eſt Sacramentum, vt S.Thomas

docet in ſecundo ſcripto in 4. ſent. diſt. 39. Omnimoda enim inſolubilitas eſt effectus Sacramenti. Siue igitur coniugati poſt Baptiſmum iterum contrahant, ſiue perſiſtant in contractu antiquo, ille conſenſus mutuus ſigno aliquo, aut ſaltem ipſa copula expreſſus, Sacramentum coniugij facit in iis, qui iam per Baptiſmum capaces Sacramentorum effecti ſunt.

CONTROVERSIA SECVNDA.

CAPVT SEXTVM.

De materia, forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonij.

ETSI de materia, forma, & Miniſtro huius Sacramenti aliquid iam attigimus, occaſione argumentorum Durandi: rurſus tamen paulò fuſiùs id pertractandum eſt, tum ob Martini Kemnitij calumnias, tum ob nouam, & ſingularem opinionem Melchioris Cani. Id quod neceſſariò faciendum nobis eſſe videtur, vt dogma Eccleſiaſticum in ſuperiore quæſtione explicatum omni ex parte tectum ac defenſum maneat.

Kemnitius enim hinc argumentum ducit, ad probandum, nullum eſſe coniugij Sacramentum propriè dictum, quod in coniugio, materia & forma, ſiue elementum & verbum, non facilè demonſtrari poſſint.

Canus autem dum pro ſua opinione pugnat, iis argumentis imprudenter vtitur, quibus hæretici noſtri temporis, Eccleſiam vexare poſſent; ſiquidem lib. 8. de locis Theologicis, cap. 5. affirmat non omne Matrimonium inter Chriſtianos legitimè contractum eſſe Sacramentũ, ſed illud ſolum, quod à Miniſtro Eccleſiaſtico ſacris, & ſolennibus verbis celebratur. Quocirca verba, quibus coniuges mutuum conſenſum exprimunt, admittit ille formam eſſe contractus coniugij, ſed non Sacramenti coniugij: & perſonas contrahentes admittit eſſe Miniſtros contractus coniugij, ſed non Sacramenti coniugij.

At quia ſententia communis, & vera, diſtinctionem iſtam omninò ignorat, & nihil intereſſe ſtatuit inter contractum coniugij Chriſtiani,eiusq; materiam,formam,&Miniſtrum; & Sacramentum coniugij, eiusque materiam, formam, & Miniſtrum : ita vt quod ſufficit ad contractum iſtum celebrandum, idem ſufficiat ad Sacramentum celebrandum : inde fit, vt dum Canus totis ſuis viribus ꝓbare conatur, Matrimonium ſine forma verborum à Miniſtro Eccleſiaſtico prolata celebratum, non eſſe Sacramentum, ſimul etiam probet quantum in ſe eſt,nullum reuera eſſe in Eccleſia coniugij Sacramentum.

Nos igitur vt vtrique reſpondeamus, PRIMO,exponemus breuiter,quæ ſit materia,quæ forma,& Miniſter huius Sacramenti, ſecundum communem ſententiam, & Kemnitij calumnias repellemus. DEINDE, Cani ſententiam refutabimus; atque eiuſdem argumenta ſoluemus.

Quod igitur ad PRIMVM attinet,de materia huius Sacramenti duæ ſunt Theologorum præcipuæ ſententiæ,quas Petrus Paludanus refert in 4.diſt.1.q.4.VNA eſt,quod conſenſus coniugum verbis expreſſi, ſeu verba conſenſum exprimentia, ſint materia,& forma huius Sacramenti.ALTERA,quod ipſa corpora, ſeu perſonæ contrahentium, ſint materia; verba verò exprimentia conſenſum, ſint forma.

Quæ ſententiæ meo iudicio ſunt ambæ veræ,& facilè conciliari poſſunt. Nam coniugij Sacramentum duobus modis conſiderari poteſt.VNO modo,dum fit.ALTERO modo,dum permanet poſtquam factum eſt. Eſt enim Matrimonium ſimile Euchariſtiæ,quæ non ſolùm dum fit,ſed etiam dum permanet,Sacramentum eſt:dum enim coniuges viuunt,ſemper eorum ſocietas Sacramentum eſt Chriſti,& Eccleſiæ.

Si igitur conſideretur Matrimonium,dum fit; tota eius eſſentia in ſignis exprimentibus conſenſum mutuum conſiſtit: corpora enim coniugum non concurrunt,niſi vt materia circa quam,vt etiam dum fit Euchariſtia,tota eſſentia conſecrationis in verbis ſacris poſita eſt:panis autem, & vinum ſolum concurrunt vt materia circa quam. Et idem videmus in aliis contractibus. Nam cùm venditur, aut emitur domus; tota contractus ratio in conſenſu mutuo ſita eſt : domus autem eſt materia, circa quam operatio illa verſatur; nemo enim dicit domum, quæ venditur, partem eſſe contractus. Sed quia verba vnius coniugis, determinant verba alterius, & ab illis

pariter determinantur, ideò in iiſdem verbis diſtingui poteſt materia, & forma: nam verba quatenus determinant, forma dici poſſunt, quatenus determinantur, materia.

Atq; hæc eſt ſententia S. Thomæ in 4. diſt. 26. quæſt. 2. art. 1. Nam in reſponſione ad 1. dicit, formam Sacramenti huius eſſe, verba coniugum: in reſponſione ad 2. dicit, materiam eſſe, actus ipſorum coniugum, quibus Sacramentum Matrimonij perficitur, vbi per actus intelligit eadem verba, quæ paulò antè dixerat, eſſe formam; nulli enim alij actus neceſſariò requiruntur ad hoc Sacramentum perficiendum. Nec non Richardi, Paludani, Capreoli, Dominici à Soto, & aliorum in eadem diſtinctione.

Si verò conſideretur Matrimonium iam factum, & celebratum, negari non poteſt, ipſos coniuges ſimul cohabitantes, ſiue externam coniugum ſocietatem, & coniunctionem, eſſe materiale ſymbolum externum, repræſentans Chriſti & Eccleſiæ indiſſolubilem coniunctionem: quemadmodum in Sacramento Euchariſtiæ, conſecratione peracta remanent ſpecies conſecratæ, quæ ſunt ſymbolum ſenſibile atque externum, interni alimenti ſpiritualis.

Quare rectè mihi dixiſſe videtur Petrus à Soto, lect. 4. de Matrimonio, materiam non ſolùm circa quam, ſed etiam ex qua Sacramentum Matrimonij conſtat, eſſe perſonas contrahentes. Theologi quoq; fermè omnes ſatis indicant, corpora coniugum eſſe materiam Sacramenti huius, dum affirmant, Eccleſiam poſſe conſtituere certos gradus conſanguinitatis, & affinitatis, intra quos Matrimonium ſit irritum; quia dum eos gradus conſtituit, facit vt perſonæ quæ alioqui erant materia Sacramenti huius, iam non ſint amplius materia. Atque hæc de materia dicta ſint.

Forma autem, conſenſu omnium Theologorum, Cano excepto, ſunt verba, vel ſigna mutuum conſenſum exprimentia. Id habet expreſsè S. Thomas loco notato in 4. diſt. 26. q. 2. art. 1. ad 1. & ante eum Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 11. cap. 5. & omnes alij.

Sed obiicit Kemnitius, pag. 1221. Ioannem Gropperum noſtra ætate docuiſſe, formam Sacramenti Matrimonij eſſe illa verba Domini, Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* proinde non deeſſe, qui contra Scholaſticos doceant, non eſſe formam Sacramenti huius, ſigna mutui conſenſus.

At

At Kemnitius more ſuo non bona fide Gropperum citat. Locus Gropperi eſt in Enchiridio Chriſtianæ Inſtitutionis, nomine Concilij Colonienſis edito, in tractatu de Sacramēto Matrimonij: quo loco GROPPERVS colligit quidem formam Sacramenti huius ex verbis Domini: *Quod Deus coniunxit; &c.* ſed non ait, illa verba eſſe formam, aut neceſſariò recitanda eſſe: immò expreſsè dicit, verba mutui cōſenſus eſſe formam Sacramenti: *Supereſt*, inquit, *vt verbum & elementum huius Sacramenti indicemus, & gratiam inſuper in eo conferri demonſtremus. Verbum itaq; huius Sacramenti, quo accedente ad elementum, fit Sacramentum, id nimirum eſt, quo ambo, mas & fœmina, (cùm pietatis reſpectu, quæ in Deū eſt, ſibi mutuò fidem coniugalem dant, accipiuntq;) non quouis modo, ſed in Dei nomine coniunguntur, & copulantur.* Vides Lector, Gropperum non diſſentire à ceteris, in huius Sacramenti forma conſtituenda; & ideò ſolùm allegaſſe verba Domini: *Quod Deus coniunxit, &c.* vt probaret, Matrimonium Chriſtianorum non eſſe contractum merè ciuilem, & humanum, & verba coniugum referenda eſſe ad illam diuinam, & ſacram coniunctionem, de qua dictum eſt: *Quod Deus coniunxit, &c.*

Ex his patebit etiam, quis ſit Miniſter huius Sacramenti. Nam cùm ad Miniſtrum propriè pertineat, verba formæ pronunciare, & per ea Sacramentum conficere: & in hoc Sacramento verba formæ à coniugibus proferantur, neceſſe eſt, coniuges ipſos eſſe proprios huius Sacramenti Miniſtros.

NEQVE abſurdum videri debet, quod in eaſdem perſonas concurrat cauſſa materialis, & efficiens: id enim exigit natura contractus, qui de perſonis contrahentium fit. Quemadmodum enim, ſi quis in ſeruum alicui ſe ipſe venderet, idem eſſet vendens, & rès vendita, efficiens, & materia: ſic etiam in Matrimonio, cùm ipſi coniuges ſe mutuò tradant, ac donēt; ipſi efficientes, & ipſi materia ſunt. Et quanquam requiritur ex decreto Eccleſiæ, Miniſter Eccleſiaſticus, qui conſenſum coniugum exquirat, & eundem approbet, & declaret, & benedictione ſacerdotali confirmet; tamen propriè qui Matrimonij Sacramentum efficiunt, ipſi coniuges ſunt.

Ex his refelli poſſunt Kemnitij calumniæ. OBIICIT ille, in 2. part. Exam. pag. 1220. & ſequenti, Scholaſticos nondum fingere potuiſſe aliquid, quod materia & forma in hoc Sa-

cramento rectè dici poſſit. Addit, Theologos & Iureconſultos noſtros admodum varias, & incertas opiniones de hac re habere: arguit Tridentinum Concilium, quod nihil in re tam dubia determinauerit: colligit ex his omnibus, non poſſe etiam à nobis certò aſſeri, Matrimonium eſſe Sacramentum.

Sed hæc omnia leuia ſunt, & inania. Nam Inprimis Concilium nihil determinauit, quia non erat opus. Sicut eñ Dominus ipſe non expreſſit materiam, & formam huius Sacramenti, quia non nouum ſymbolum inſtituit, ſed humanum, vſitatumq; contractum euexit ad Sacramenti dignitatem, attribuens illi cõtractui nouam ſignificationem, & gratiæ promiſſionem: ſic etiam Concilium muneri ſuo ſatisfecit, cùm explicuit Dominicam traditionem.

Deinde, Theologi mirificè inter ſe conueniunt quo ad formam, & Miniſtrum: quoad materiam autem non ita diſſentiunt, vt facilè conciliari non poſſint.

Et quamuis etiam tum de materia, tum de forma maximè inter ſe Catholici diſſiderent: nihil id officeret certitudini, quam habemus de Sacramento Matrimonij. Nam ad fidem Catholicam de Sacramentis habendam, & ad eadem Sacramenta fideliter miniſtranda, vel ſuſcipienda, ſatis eſt ſcire, quid neceſſariò requiratur ad Sacramentum celebrandum, & quot ſint, & quæ illa, ſine quibus non perficitur Sacramentum: quid autem in his propriè forma ſit, quid materia, ſine fidei præiudicio diſputari, & etiam ignorari poteſt. Sciat Parochus, ad Baptiſmum aquam eſſe neceſſariam, cum illis verbis ſacris: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, vtrum autem aqua, materia dicenda ſit, & verbum, forma, adeò ſine periculo ignorabit, vt etiamſi verbum, materiam, & aquam, formam eſſe crederet, neque perniciosè erraret, neque inutiliter baptizaret. Ad eundem modum ſi Chriſtiani teneant, ad matrimonium ritè celebrandum, mutuum conſenſum legitimarum perſonarum ſigno ſenſibili expreſſum, eſſe neceſſarium; atque eiuſmodi ſymbolo, vt vero nouæ legis Sacramento promiſſionem gratiæ eſſe annexam: nihil periculi erit, etiamſi fortè materiam, & formam diſtinguere non valebunt. In hoc autem Theologi omnes conueniunt, vno Cano, vt diximus, excepto. Nihil igitur Kemnitius in hac parte obtinere poteſt.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Omne legitimum Matrimonium inter Chriſtianos contractum eſſe Sacramentum,

NVNC aduerſus Cani opinionem probandum eſt, non aliam eſſe formam eſſentialem, neque alium Miniſtrum Sacramenti Matrimonij, aliam verò formam, & alium Miniſtrum contractus Matrimonij, & propterea nullum celebrari inter Chriſtianos legitimum Matrimonium, quin id continuò ſit etiam verum Eccleſiæ Sacramentum.

Ac PRIMO id probamus, quia ſi vera eſſet opinio Cani, nõ poſſemus ex Scripturis & Conciliis oſtendere coniugij Sacramentum; neque immeritò dicerent hæretici hoc Sacramentum ab hominibus, idque recens, excogitatum fuiſſe. Nam in Scripturis habemus quidem, Matrimonium fidelium eſſe Sacramentum; ſed nouæ alicuius formæ, aut Miniſtri veſtigium nullum in diuinis literis reperimus. Quare ſi forma, & Miniſter contractus Matrimonij, ſit etiam forma, & Miniſter Sacramenti Matrimonij; forma & Miniſter huius Sacramenti in diuinis literis perſpicuè demonſtrabitur: ſi verò ſit alia forma quærenda, aliusque Miniſter, alibi certè, quàm in diuinis literis iſta quærenda erunt.

Concilium Florentinum, & Tridentinum, in quibus propter nouas hæreſes hoc dogma diligentius explicatum eſt: debuiſſent omninò formam, & Miniſtrum huius Sacramenti aſſignare, ſi qua eſſent præter formam, & Miniſtrum contractus Matrimonij. At iſta Concilia ne verbo quidem nouam iſtam formam, & Miniſtrum indicant, quin potiùs ſatis apertè ſignificant, non eſſe quærenda alia, præter ea, quæ in contractu Matrimonij inueniuntur.

Concilium FLORENTINVM ita loquitur: *Septimum eſt Sacramentum Matrimonij, quod eſt ſignũ coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, ſecundum Apoſtolum. Cauſſa efficiens Matrimonij, regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus.* Hæc ibi. Quo loco Concilium per cauſſam efficientem Matrimonij, intelligit cauſſam efficientem Matrimonij etiam vt Sacramentum eſt: nam hoc ſuſceperat explicandum, cùm diceret: *Septimum eſt Sacramentũ Matrimonij,*

& niſi

Nam inprimis Hugo de S.Victore,lib 2.de Sacramentis, par. 11.cap.5. apertè dicit,Sacramentum Matrimonij perfici,cùm conſenſus vtriuſque coniugis exprimitur.

S.Thomas in 4. diſt. 26. q.2. artic.1. ad primum, clariſſimè docet, formam Sacramenti Matrimonij eſſe verba coniugũ; ex quo idem Doctor colligit, Sacerdotis benedictionem non eſſe de eſſentia Matrimonij. Et diſt.28. q. vnica, artic. 3. dicit, clandeſtina Matrimonia eſſe vera Sacramenta, etiamſi nullus adſit Miniſter Eccleſiaſticus:quia in clandeſtinis inueniũtur omnia,quæ ſunt de eſſentia huius Sacramenti. Atque hoc idem ceteri omnes docent: nam idem Canus fatetur eſſe hãc opinionem communem Scholarum.

Et Dominicus à Soto,qui paulò antè libros ſuos in quartum ſententiarum edidit, quàm ſua loca Theologica ediderit Canus,affirmat in 4.diſt.26.quæſt.2.art.3. ſuo tempore nõ defuiſſe aliquos, qui diſputare inciperent, formam eſſentialem Sacramenti Matrimonij eſſe illa verba Sacerdotis: *Ego vos coniungo;* ſed tamen nullum adhuc fuiſſe, qui eam ſentẽtiam ſcriptis mandare auſus eſſet.

Ex quo intelligimus,Cani opinionem eſſe omninò ſingularem,& nouam:ex quo rurſus efficitur,aut Cani opinionem falſam eſſe, aut certè totam Eccleſiam in re grauiſſima multis ſeculis erraſſe. Nam ſi Cani opinio vera eſſet, erraſſent Theologi omnes,qui docebant Matrimonia clandeſtina, & alia ſine Miniſtro Eccleſiaſtico celebrata, vt vera Sacramenta habenda,ac veneranda eſſe. Errantibus autem Theologis, erraſſent etiam Parochi,& Epiſcopi,& ipſorum populi: iudicium enim Theologorum in rebus ſacris, Paſtores vt plurimum ſequi ſolent. Immò Canus ipſe, loco notato affirmat, Concilium Florentinum nihil de materia,& forma huius Sacramẽti definire voluiſſe,quia nihil de ea re à Theologis definitum inueniebat. Quod ſi Concilia Oecumenica, iudicia communia Scholarum ſequuntur, quantò magis priuatim ſinguli Paſtores id facient?Id ergo abſurdi ſequitur ex opinione Cani,vt multis iam ſeculis contractus merè ciuilis pro Sacramento Dei falsò in Eccleſia Catholica habitus ſit.

Quod verò ille dicit,Theologos nihil certi de Matrimonij Sacramento ſcribere,in varias opiniones diſcedere, & quæſtionem iſtam ex profeſſo non tractaſſe: nihil eius cauſſam iuuare poteſt.Theologi enim etiamſi de materia Sacramenti huius

huius diuerſas opiniones ſequantur, tamen de forma, & de Miniſtro nulla apud eos diſſenſio eſt, & ideò quæſtionem ex profeſſo non inſtituunt, ſed ſimpliciter affirmant id quod veritas habet, quia res iſta ſemper in Eccleſia certiſſima fuit, neque venit in mentem vlli, vt id in controuerſiam reuocaret.

Tertio probatur ratione. Aut Matrimonia inter legitimas perſonas, eaſque Chriſtianas, ſine noua illa forma à Sacerdote prolata, continent vinculum inſolubile vnius cum vna, vel non continent.

Si continent, ergo ſunt vera nouæ legis Sacramenta: nam illud vinculum eſt res Sacramenti, vt Auguſtinus docet, libro de bono coniugali, cap. 7. & illa eſt cauſſa, cur Matrimonia infidelium etiam legitima & conſummata, ſolui poſſint per conuerſionem alterius coniugis, 1. Corinth. 7. quia nimirum non ſunt Sacramenta. Itaque illud vinculum omninò inſolubile, eſt res ſupernaturalis, & Sacramenti diuini effectus: quocirca vbi ille eſt, ibi etiam Sacramentum neceſſariò eſſe debet.

Si verò non continent illud vinculum, ergo ſolui poſſunt, ſaltem in aliquo caſu, vel cum Eccleſiæ diſpenſatione; & multæ etiam vxores duci poſſunt à Chriſtianis, modò ſine benedictione ſacerdotali ducantur. Nam ſi vinculum vnius cum vna inſolubile ex Sacramento naſcitur, & hic nullum eſt Sacramẽtum, quid prohibet iſta Matrimonia multiplicari, vel ſolui? At inauditũ eſt in Eccleſia Catholica, vt legitimè contracta, & conſummata Matrimonia per vllam diſpenſationem ſoluantur, aut multiplicentur, etiamſi abſque vllo miniſterio Sacerdotum celebrata ſint. Immò Concilium Tridentinum, ſeſſ. 24. in decreto de Matrimoniis clandeſtinis, ea de cauſſa inhabiles fecit homines Chriſtianos ad ea Matrimonia contrahenda, quia iudicabat non poſſe vlla ratione diſſolui Matrimonia, quamuis clandeſtina, ſi legitimè contraherentur; & tamen videbat expedire omninò, vt eiuſmodi Matrimonia, vel non fierent, vel facta dirimerentur.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Soluuntur argumenta Cani.

IAM ad CANI argumenta reſpondeamus. PRIMA obiectio: *Non poteſt ex Scriptura, vel traditione probari, Matrimonium prophanè contractum ſine Miniſtro Eccleſiaſtico, eſſe Sacramentum: ergo ſi Matrimonium reuera Sacramentum eſt, oportet illud præter ciuilem contractum habere formam aliquam ſacram, & Miniſtrum Eccleſiaſticum.*

RESPONDEO; Scriptura, & traditio neq; Matrimonium prophanè contractum, neq; Matrimonium cum forma ſacra à Miniſtro Eccleſiaſtico pronunciata, docent eſſe Sacramentum, ſed generatim ſolùm loquũtur, ac Matrimonium Chriſtianorum Sacramentum eſſe teſtantur: nuſquam enim in Scriptura, aut etiam in Concilio vllo, aut ſacro Doctore inueniet Canus, formam Sacramenti Matrimonij eſſe verba ſacra, quæ à Sacerdote pronunciantur. Quare, ſi argumentum aliquid ꝓbaret, probaret nullum eſſe Matrimonij Sacramẽtum, aut certè non poſſe hoc Sacramentum ex diuina Scriptura, vel traditione defendi. Sed nihil horum probat: nam Concilia, & Patres Scripturam diuinam, quæ de Sacramento Matrimonij loquitur, ſemper intellexerunt de ipſo contractu ciuili Matrimonij, quatenus à Chriſto per additionẽ gratiæ ad Sacramenti dignitatem euectus, & tranſlatus fuit.

SECVNDA obiectio: *In Concilio Florentino definitum eſt, omnia Sacramenta rebus, & verbis conſtare. In Matrimonio prophanè contracto ſine Miniſtro Eccleſiaſtico, ſæpe nulla ſunt verba, ſed ſoli nutus, aut literæ, aut ipſa copula coniugalis; non igitur tale Matrimonium Sacramentum eſſe poteſt.* QVOD *ſi quis reſpondeat, nutus, & literas & copulam, vicem verborũ gerere: contrà obiici poteſt, eadem ratione probari poſſe, licere Sacerdoti muto nutibus abſoluere, aut Epiſcopo muto nutibus Ordines ſacros cõferre. Et præterea abſurdiſſimũ eſſe videtur, vt copula vicẽ ſuppleat formæ Sacramentalis, cùm in ea Spiritus ſanctus non adſit, vt habetur can. Connubia 32. q. 2.*

RESPONDEO, in Cõcil. Florent. per verba, quæ ad omnia Sacramenta requirũtur, intelligi non ſolùm verba ꝓpriè dicta, ſed etiã ea ſigna, quæ vicem verborum gerũt. Nam ideò idem

Conci-

Concilium, cùm ſingula Sacramenta ſingillatim exponeret, non dixit, in Matrimonio neceſſariò verba requiri; ſed ait regulariter verba coniugum adhiberi. Addidit verò illud (*Regulariter*) quia nonnunquam nutus adhibentur, quæ locum verborum teneant.

• Neque inuſitatum eſt, aut præter Scripturæ diuinæ morẽ, vt per nutus homines loqui dicantur, & proinde nutus verborum vicem teneant: nam Ioan. 13. *Innuit Simon Petrus Ioanni, & dixit.* quem locum enarrans Auguſtinus, ſcribit, Petrum innuendo dixiſſe, & ipſos nutus à diuina Scriptura verba appellari.

Ad ea quæ Canus obiicit, de Sacramento Pœnitentiæ, & Ordinationis, RESPONDEO, magnum eſſe diſcrimen inter ea Sacramenta, & Matrimonium. Sacramentum enim Pœnitentiæ habet formam iudicij: in iudicio autem ex tribunali ſententia pronũcianda eſt; neque vnquam eſt auditum, vt iudex mutus conſtitueretur. PRAETEREA debet Sacerdos cõfitentem audire; examinare; ſigna pœnitentiæ in ipſo cernere; propoſitum non peccandi, & pro præteritis ſatisfaciendi in ipſo cognoſcere: quæ omnia requirũt præſentiam vtriuſque, & vt Sacerdos audire, & loqui poſſit. Pari ratione Epiſcopus Ordines collaturus, debet præſentes habere ordinandos, vt eis manus imponat, & inſtrumenta ſacra tangenda offerat: debet etiam verbis formã pronunciare, vt certa poteſtas, quæ per Ordinationem confertur, exprimatur. DENIQVE (ſi nihil haberemus aliud) Eccleſiæ vſus ſatis oſtendit, neque Abſolutionem, neque Ordinationem vel à muto, vel ab abſente conferri poſſe. At verò Matrimonium formam habet cõtractus: contractus autem ex natura ſua, & ex cõſuetudine id habet, vt etiam inter mutos, vel abſentes celebrari poſſit.

Ad illud de copula, iam antè reſpõſum eſt quæſtione ſuperiore: nam illud etiam Caluinus obiecerat.

TERTIA obiectio: *Sacramenta ſunt cæremoniæ ſacræ, & actus religionis. At Matrimonium prophanè contractum ſolis verbis coniugum, nihil habet ſacri; non igitur tale Matrimonium Sacramentum dici poteſt.*

RESPONDEO, Matrimonium ex ſe quidem res eſt naturalis, & ciuilis: tamen ex adiuncta ſignificatione, & efficientia gratiæ, planè ſacrum eſt. Quare verba illa: *Ego te accipiam in meam, Ego te accipiam in meum*, non eandem vim habent

apud

apud Ethnicos, & apud fideles: apud illos enim ſolum contractum ciuilem efficiunt, & ideò verba ſacra propriè dici nequeunt; apud Chriſtianos autem, quia vnionem ſignificant non ſolùm corporum, ſed etiam animorum, ad ſimilitudinē vnionis Chriſti, & Eccleſiæ, & ſanctificāt homines, ſacra verba meritò dicuntur, & ſunt. NEQVE obſtat, quòd interdum à coniugibus nihil ſacrum cogitantibus dicuntur. Nam etiā verba Baptiſmi aliquando ab infidelibus ſine vlla religione pronunciantur, & tamen quia ex inſtitutione ſua verba ſunt ſacra, & cum intentione faciendi quod Eccleſia facit, pronūciantur; Sacramentum efficiunt.

QVARTA obiectio: *In omnibus Sacramentis, ex declaratione Florentini Concilij, requiritur certus Miniſter, qui Sacramentum conferat: At in Matrimonio prophanè contracto nullus eſt Miniſter; non igitur tale Matrimonium eſt Sacramentum.*

RESPONDEO; Concilium Florentinum, Miniſtrū quidem requirit, ſed non negat poſſe in eundem hominem concurrere Miniſtri, & ſuſcipientis perſonā: immò hoc ipſum idem Concilium apertè docuit, cùm ait, cauſſam efficientē Matrimonij eſſe conſenſum coniugū per verba ipſorū expreſſum. NEQVE obſtat, quòd in aliis Sacramentis diſtinguatur Miniſter à ſuſcipiente. Nam vt ſuprà diximus, id propriū eſt Matrimonij, quia contractus quidam eſt: natura eīn contractus id exigit, vt ipſi contrahentes ſui contractus ſint cauſſa.

QVINTA obiectio: *Fideles non ſe exiſtimāt ſacrilegos, quo tempore ſic prophanè contrahunt, ſi fortè gratia Dei careant: in animis igitur fidelium inſcriptum eſt, eiuſmodi contractum non eſſe Eccleſiæ Sacramentum.*

RESPONDEO; non video, quemadmodum antecedens argumenti ſui Canus probare poſſit: nam contrarium eius, quod ipſe aſſumit, multò probabilius eſt. Cùm enim in Catechiſmis paſſim omnes legant, ſeptem eſſe Sacramenta, atq; vnum ex eis eſſe Matrimonium, neque vnquam vel in Catechiſmis legerint, vel in concionibus audierint, non omnia Matrimonia, ſed tantùm quædam, eſſe Sacramenta; credibile eſt fidelem populum communiter in ea ſententia eſſe; vt omnia Matrimonia legitima Sacramēta eſſe cenſeat: & proinde ſacrilegium in eius Sacramenti violatione committi non dubitet.

Neqve obſtat, quod nonnulli ad Matrimonium ſuſcipiendum accedant multis peccatorum ſordibus inquinati: nam multi etiam contra inueniuntur, qui nulla ratione audent Matrimonium contrahere, niſi peccatorum cõfeſſione antè præmiſſa. Deinde ſi tam multi ſunt, qui ſacra vaſa diripiũt, qui templa polluũt, qui alia ſacrilegia apertè committunt; etiamſi ea ſacrilegia eſſe non dubitent: quid mirum, ſi hoc ſacrilegium nonnulli facilè perpetrent, ſiue ſacrilegium eſſe ſciant, ſiue etiam fortaſſe neſciant?

Sexta obiectio: *Auguſtinus in epiſt. 23. ad Bonifacium, ſcribit, res ipſas corporeas, quibus Sacramenta cõſtant, imaginem & ſimilitudinem gerere eius ſanctificationis, cuius ſigna & cauſſa eſſe dicuntur; vt Baptiſmi lotio externa, internam purgationem, & Euchariſtiæ externa manducatio, internam refectionem deſignant, & ſuo modo efficiunt. At Matrimoniũ ciuile, et prophanum, nec ſanctificationis imaginem gerit, neq; ad ſanctificandum ſub quadam externa ſanctitatis ſpecie exhibetur: non eſt itaq; proprie Sacramentum.*

Respondeo; Matrimonium ciuile, nõ quidem vt ciuile, ſed vt à Chriſto euectum ad ordinem rerũ ſacrarum, pulcherrimè refert imaginem coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, & cum anima vniuſcuiuſq; per gratiam, & charitatẽ: id enim repræſentat externa viri, & vxoris ſocietas, quam materiam huius Sacramenti eſſe diximus, vt eſt lotio in Baptiſmo, & ſpecies panis in Euchariſtia. Ad eandem vnionem Chriſti cum anima, non ſolùm ſignificandam, ſed etiam efficiendam, Matrimonij Sacramentum adhiberi, ſuprà docuimus: quare falſa eſt aſſumptio argumenti contrarij, quam ſanè auctor probare debuiſſet; non ſimpliciter, vt fecit, aſſerere.

Septima obiectio: *Verba, ex Concilio Florentino, formæ Sacramentorum ſunt: At fieri nequit, vt res non ſacra Sacramentum perficiat: verba igitur ſacra, Sacramentorum forma eſſe debent. At in Matrimonio prophanè contracto nulla ſunt verba ſacra: non igitur tale Matrimonium Sacramentum appellari poteſt.*

Aſſumptionem, quam negandã eſſe facilè Canus animaduertit, probat; quia ſi vlla eſſent eiuſmodi verba, illa certè eſſent: *Ego te accipio in meam, &c.* Hæc autem non eſſe verba Sacramentalia, multis rationibus contendit. Primo, quia verba eius, qui ſuſcipit Sacramentum, materia eſſe poſſunt, forma

forma autem nullo modo, cùm forma ab agente in paſſum mediantibus cauſſis adminiſtris introducatur.

SECVNDO, quia licet materia Sacramentorum res aliqua naturalis eſſe poſſit, forma tamen, quæ dat eſſe Sacramento, neceſſariò ſupernaturalis eſſe debet; illa autem verba: *Ego te accipio in meam*, vndique naturalia ſunt, & ab omnibus Gentibus vſurpata.

TERTIO, forma Sacramēti ſignificat eum ſpiritualem effectum, cuius cauſſa Sacramentum eſſe dicitur. At illa verba: *Ego te accipio in meam*, nullius effectus ſpiritualis ſigna ſunt.

QVARTO, verba quæ ſunt forma Sacramenti, diuina inſtitutione determinata ſunt, nec poſſunt hominum arbitrio mutari: at verba, quibus Matrimonium contrahendum ſit, nulla ſunt omninò definita.

QVINTO, quando verba aliqua ſunt forma Sacramenti, ſi nutus, vel Scriptura, vel aliud quodlibet ſignum, eorū verborum loco ſubſtituitur, inanis actio eſt. At ſi contrahentes loco verborum, nutus vel Scripturam ſubiiciant, æquè conficiunt Matrimonium, ac ſi verbis vterentur.

SEXTO, nomen Sacramenti pro materia accipi ſolet, pro forma non item: Baptiſmus enim dicitur ablutio, nō illa verba: *Ego te baptizo, &c.* At illa verba: *Ego te accipio in meam, &c.* dicuntur Matrimonium, ſeu Matrimonij Sacramētum: eſt enim Matrimonium contractus, qui ex amborum coniugum verbis conſtituitur. Verba igitur illa, materia Sacramēti ſunt, non autem forma.

RESPONDEO, nego verba illa: *Ego te accipio in meā, &c.* non poſſe eſſe formam Sacramenti. Ad PRIMAM probationem RESPONDEO, non eſſe impoſſibile, neq; abſurdum, vt aliquando idem ſit agens, & patiens, præſertim ſecundum partes diuerſas: poteſt enim vnuſquiſq; manibus ſibi ipſe pedes ligare, vel ſoluere, vel abluere, immò & vna manu alteram ſoluere, ligare, abluere; eodem igitur modo poterit verbis, & lingua ſe ipſe alteri tradere, quod in Matrimonio ſolum requiritur. Quare ſi Cani argumentum valeret, probaret etiam Matrimonium, vt contractum ciuilem, eſſe impoſſibile: neque enim poteſt Matrimonium contrahi, quin ſe ipſi coniuges ligent; & proinde forma contractus in ipſum eundem inducatur, vt patientem, qui eam formam producit, atque inducit, vt agens. Cur autem fieri nequeat, vt quis ſe ipſe

baptizet, aut confirmet, aut ordinet, aut inungat, &c. non eſt ea cauſſa, quam hoc loco adfert Canus; facillimum enim eſſet, vt quis ſe ipſe aqua aſpergeret, ac diceret; Ego me baptizo, &c. & idem de aliis Sacramentis: ſed quia repugnat in eis ratio ſigni, vt ſuprà diximus, quæ non repugnat in Sacramento Matrimonij.

Ad SECVNDAM probationem RESPONDEO, tàm materiam, quàm formam Sacramenti eſſe rem naturalem, ſi Phyſicè conſideretur, & ſupernaturalem, ſi conſideretur Sacramentaliter. Non enim verba ſolùm, ſed etiam ablutio, inunctio, &c. ſignificationem habent ſupernaturalem ex diuina inſtitutione: id quod etiam Canus admittit, vel potiùs in argumentum aſſumpſit, obiectione ſexta; quare inanis eſt diſtinctio, qua hoc loco vtitur. Et ſicut ipſe admittit illa verba: *Ego te accipio in meam*, eſſe materiam Sacramenti, licet ſint verba aliquo modo humana, & naturalia: ita poterat admittere eſſe formam. Nam quemadmodum ille cogitur dicere, verba illa, quatenus materia Sacramenti ſunt, eſſe ſacra, & ſupernaturalia, ratione nouæ ſignificationis à Deo inſtitutæ; ita nos dicimus verba illa, vt Sacramenti formam, eſſe ſacra, & ſupernaturalia, &c.

Ad TERTIAM RESPONDEO, verba illa ex diuina inſtitutione ſignificare effectum ſpiritualem, nimirum ſpiritualem vnionem Chriſti cum Eccleſia, & cum anima; quod idem cogitur Canus dicere de iiſdẽ verbis, quatenus, ipſius opinione, materia ſunt: nam etiam materia ſignificare debet.

Ad QVARTAM RESPONDEO, verba Sacramentalia determinata eſſe quoad ſenſum, non quoad numerum ſyllabarum, vel ſonum vocis: alioqui non poſſent linguis diuerſis Sacramenta celebrari. Sic igitur in Sacramẽto Matrimonij verba determinata ſunt, quæ mutuum conſenſum ſufficienter exprimant, ſiue id pluribus, ſiue paucioribus vocibus fiat.

Ad QVINTAM RESPONDEO, tunc ſolùm non poſſe ſubiici nutus loco verborum, quando forma Sacramenti eſt ſolum verbum propriè dictum: at in Matrimonio id peculiare eſt, vt forma ſint tàm verba propriè dicta, quàm etiam impropriè, vt nutus; vt ſuprà diximus in ſolutione ſecundæ obiectionis.

Ad SEXTAM RESPONDEO, argumento illo tantùm probari, verba coniugum eſſe materiam, non autem probari

eſſe

eſſe etiam formam. Nam ſi id, quod materia eſt tantùm Sacramenti, Sacramentum nominari poteſt; quantò magis Sacramentum nominari poterit id, quod ſimul materia eſt, & forma?

DEINDE verba illa: *Ego te accipio in meam*, Matrimonium appellari, eſt omninò inauditum; Matrimonium eñ definitur, maris & fœminæ coniunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Sic definit Alexander III. cap. Illud, de præſumptione, & ante eum Iuſtinianus, Inſtitut. de pat. poteſt. in principio, & eam definitionem Theologi, & Canoniſtæ paſſim recipiunt. Quare verba illa: *Ego te accipio in meam*, cauſſa Matrimonij ſunt, ſed non ſunt ipſa Matrimonium; proinde argumentum contra auctorem ſuum pugnat, probat eñ illa verba: *Ego te accipio in meam*, non eſſe materiam huius Sacramenti, ſed potiùs formam, cùm Sacramentum de materia dicatur, de his autem verbis non dicatur.

VLTIMA obiectio ſumitur ex auctoritate Theologorum, Patrum, ac Pontificum: contendit enim Canus, non eſſe ſententiam noſtram communem omnibus Theologis. Atque ex tanto numero Doctorum, producit ſolùm tres, aut quatuor, ac deinde addit multa loca Pontificum, & Patrum ex iure Canonico deprompta, quæ nihil ad rem faciunt. Reſpondeamus ad ſingula.

PRIMO adducit Gulielmum Pariſienſem, qui in libro de Sacramentis, tractat. de Matrimonio. cap. 9. quæſt. 1. negat Matrimonium veri nominis Sacramentum eſſe, & Sacramẽtalem virtutem habere, niſi ſacerdotali miniſterio conſecratum fuerit. Huic teſtimonio ſimiles ſunt nonnullorum Canoniſtarum ſententiæ, qui Sacramentum Matrimonij gratiam conferens conſtituunt in benedictione ſacerdotali, & precibus, quæ ſuper coniugatos fundi ſolent, quorum Canoniſtarum ſentẽtiam affirmat Canus hoc loco probabiliorem eſſe, quàm ſententia Theologorum ſit.

RESPONDEO, duplex eſt benedictio ſacerdotalis in Matrimonio. VNA, quæ datur in contractu de præſenti, cùm Sacerdos dicit: *Ego vos coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, & hæc ferè in domo priuata dari ſolet. ALTERA eſt benedictio, quæ datur in templo tempore Miſſæ, cum adiunctis variis precibus.

Si de priore loquatur Canus, de qua ſanè loqui viſus eſt in

tota ſuperiore diſputatione, nullum habet auctorem, quem pro ſua ſententia proferat: nam Gulielmus Pariſienſis, & Canoniſtæ, loquuntur de benedictione, & precibus, quæ adhibentur tempore ſacrificij in templo. Si de poſteriore loquatur, habet quidem auctores prædictos, ſed illi & pauci ſunt, & nullo modo cum omni Schola Theologorum conferendi. Et præterea in manifeſto errore verſantur: nam illam benedictionem poſteriorem, exploratum ac certum eſt, Sacramentale quid eſſe, non autem Sacramentum, cùm in ea benedictione nulla ſint verba, quæ forma Sacramenti eſſe videatur; & cùm ea benedictio ſecundis nuptiis non detur, quæ tamen omnium iudicio vera Sacramenta ſunt; & cùm abſque peccato omitti poſſit, modò negligentia & cõtemptus abſit, vt patet ex canon. Noſtrates. 30. quæſt. 5.

ADDE quod fundamentum Canoniſtarum debiliſſimum eſt; probant enim ſententiam ſuam ex cap. In Eccleſiæ. de ſimonia, vbi prohibentur Sacerdotes accipere pecunias pro benedictione nubentium, quia ea benedictio Sacramentum eſt. Sed eo loco vocatur benedictio nubentium, Sacramentum largo modo; vt etiam ibidem Sacramenta vocantur, id eſt, cęremoniæ ſacræ, exequiæ defunctorum, officium ſepulturæ, deductio Epiſcopi ad ſuam ſedem, & alia id genus.

SECVNDO obiicit Canus Patres Concilij Colonienſis, qui aliam formam Sacramenti requirunt, quàm Scholaſtici requirere ſolent. SED ad hoc ſuprà reſpondimus cùm Kemnitium refutaremus: oſtendimus enim ex verbis ipſis Enchiridij, nomine Concilij Colonienſis editi, formam huius Sacramenti eſſe verba, quibus coniuges mutuum conſenſum exprimunt.

TERTIO obiicit Canus Petrum Paludanum, qui in 4. diſt. 5. q. 2. ſcribit, non peccare coniuges, qui Matrimonium contrahunt in peccato mortali exiſtentes. Ex qua ſententia colligitur, Matrimonium ciuiliter contractum, non eſſe Sacramentum: neque enim auctor ille tam imperitus erat, vt neſciret Sacramentum Matrimonij ſine ſacrilegio ſuſcipi non poſſe ab iis, qui in peccato mortali exiſtunt.

RESPONDEO, Petrus Paludanus in illo ipſo loco quem Canus citat, apertis verbis docet, Sacramentum Matrimonij miniſtrari ab ipſis coniugibus, conſenſum ſuum inuicem exprimentibus, cùm in eo conſenſu ſignis expreſſo eſſentia Matrimo-

trimo-

trimonij conſiſtat. Quare mirum eſt, cur Canus velit nos potiùs ex conſequentia quadam ipſius, colligere Paludani ſententiam, quam ex propriis verbis illius. Porrò Paludanus eo loco non loquitur de coniugibus, vt Sacramētum Matrimonij recipiunt, ſed vt illud miniſtrant: ſiquidem probare volebat, non ſemper peccare Miniſtrum, qui in peccato exiſtens Sacramentum diſpenſat, vt in caſu neceſſitatis. Sed quidquid ſit de hac eius ſententia, dubitari non poteſt de mente eius in quæſtione, quam nunc tractamus.

QVARTO obiicit S. Thomam, quem duobus in locis ſententiæ ſuæ ſubſcribere Canus affirmat. VNVS locus eſt in 4. diſt.1.q.1.art.3. vbi S. Thomas docet, ad Pœnitentiam quatenus virtus moralis eſt, & ad Matrimonium, vt eſt in officium naturæ, non requiri determinata verba; ſed ſigna, & nutus quoſlibet ſufficere. At verò vt Pœnitentia, & Matrimonium Sacramenta ſunt, in diſpenſatione Miniſtrorum Eccleſiæ cōſtituta, requiri determinata verba. ALTER locus eſt lib.4.cōtra Gentes, cap.78. vbi S. Thomas probat, Matrimonium eſſe Sacramentum, quia per Miniſtros Eccleſiæ diſpenſatur, & quædam benedictio nubentibus datur.

RESPONDEO, prior locus ſi quid probat, probat ſolùm ad Sacramentum Matrimonij non ſufficere nutus, ſiue quæcūque alia ſigna, ſed neceſſaria eſſe verba, vt in omnibus aliis Sacramentis; at non probat, Matrimonium non eſſe Sacramentum, niſi verba illa à Miniſtro Eccleſiaſtico proferantur, cùm idem S. Thomas diſt.26.q.2.artic.1.ad 1. diſertis verbis dicat, formam Sacramenti eſſe verba coniugum: benedictionem autem Sacerdotis non eſſe de eſſentia huius Sacramenti. ADDE, quod idem S. THOMAS in ſecundo ſcripto in quartum, diſt.1. q.1. artic.3. cùm poſuiſſet verba ſuprà ſcripta, quæ habentur etiam in primo ſcripto, addidit: *Vel dicendū, quod in his, vt Sacramenta ſunt, requiruntur aliqua ſigna loco verborum*, ex quo loco intelligimus S. Thomam non certum fuiſſe prioris opinionis.

In poſteriore loco S. Thomas probat Matrimonium eſſe Sacramentum à ſigno, & coniecturis, vt etiam nos ſuprà fecimus: eſt enim ſignum huius rei, quod Matrimonium ſacerdotali benedictione ornetur, & quod ad Eccleſiæ Miniſtros pertineat cauſſas Matrimoniales iudicare.

QVINTO profert teſtimonia grauiſſimorū auctorum. Eua-

riſti in epiſt.1.Calixti, in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ. Syricij in epiſt.ad Himerium. Hormiſdæ apud Gratianum 30. quæſt. 1. can. Nullus. Nicolai apud eundem Gratianum 31. q.2. can. Lotharius. Ambroſij, lib. 9. epiſtol. 70. ad Vigilium. Iſidori, lib.2.de officiis Eccleſiaſt.cap.19. DENIQVE teſtimonia Cõciliorum quorundam, vt Carthaginenſis IV. can. 13. Lateranenſis, vt habetur cap. In Eccleſiæ corpore. extra. de ſimonia. Viennenſis, vt habetur in Clementina Religioſi, de priuilegiis. Lugdunenſis 35. q.3. can. Nulli. & Conſtantienſis in fine ipſius Concilij. Quæ ſanè teſtimonia, ſi quid haberent cõtra ſententiam noſtram, meritò nos terrerent.

AT nihil omninò habent, (vno Euariſti teſtimonio excepto) niſi, in Matrimonio adhiberi ſolere, vel debere benedictionem ſacerdotalem, & alias eiuſmodi cæremonias: quod etiam nos libentiſſimè accipimus, & contra hæreticos defendimus. Eſſe autem eas cæremonias de eſſentia Sacramẽti, aut Matrimonium per verba de præſenti inter fideles contractũ, non eſſe Sacramentum; in nullo eorum teſtimoniorum inuenitur: immò in Concilio Lateranenſi, vnde ſumptum eſt illud caput, In Eccleſiæ, de ſimonia. vocatur quidem benedictio nubentium, Sacramentum, ſed tale Sacramentum, quale eſt etiam officium ſepulturæ, exequiæ defunctorum, deductio Epiſcopi ad ſuam ſedem, & ſimilia.

Vnus eſt Euariſtus, qui in epiſtol.1. & apud Gratianum, 30. q.5. can. Aliter, Matrimonia ſine Sacerdote contracta videtur dicere, non eſſe Matrimonia, ſed adulteria, vel ſtupra, vel fornicationes.

SED hoc teſtimonium rectè exponitur à Theologis, & Canoniſtis, qui docent, loqui Pontificem de Matrimonio legitimo in foro exteriore. Eccleſia enim non iudicat Matrimonium legitimum, ſed fornicationem in foro exteriore, niſi teſtibus probari poſſit: tametſi ſciat in foro conſcientiæ eſſe veriſſimum Matrimonium, ſi vtriuſque coniugis conſenſus interuenerit. Quod autem Euariſtus Matrimonia clandeſtina iudicet illegitima, quia præſumitur defuiſſe mutuus conſenſus in cõiugium, perſpicuum eſt ex vltimis verbis epiſtolæ, vbi legimus Matrimonium eſſe illegitimum, niſi voluntas propria ſuffragata fuerit, & vota ſuccurrerint legitima.

Hanc autem ſolutionẽ admittere cogitur Canus, niſi velit cõtra decretum Tridentini Concilij credere, Matrimonia clande-

clandeſtina non fuiſſe vera coniugia, ſed adulteria, vel ſtupra, aut fornicationes. Euariſtus enim Matrimonia illa occulta non ſolùm negat eſſe Sacramenta, quod Canus audire cupit, ſed etiam affirmat eſſe adulteria, ſtupra, fornicationes; quod niſi intelligatur in foro exteriore tantùm, manifeſtum errorem continet, vt Concilium generale, cui Canus, vt verè Catholicus, parendum eſſe non dubitabat, apertiſſimè definiuit.

CONTROVERSIA TERTIA.

De vnitate coniugij.

CAPVT NONVM.

De polygamia multarum vxorum ſucceſſiuè.

SEQVITVR controuerſia TERTIA, de vnitate Matrimonij, ſiue de polygamia, quæ vnitati opponitur. Duæ ſunt partes principales huius controuerſiæ. VNA, de polygamia multarum vxorum ſucceſſiuè. ALTERA, de polygamia multarum vxorum ſimul.

De polygamia multarum vxorum ſucceſſiuè, quarum videlicet vna alteri ſuccedat, duo ſunt, quę nobis hæretici huius temporis obiiciunt. PRIMVM eſt, quod polygamos non admittamus ad ſacros Ordines.

SED de hac re diſſeruimus in primo libro de Clericis, vbi oſtendimus, Paulum, vnius vxoris virum, id eſt, qui non plures vxores habuerit, Epiſcopum, Preſbyterum, & Diaconum ordinari voluiſſe, 1. Tim. 3. & Tit. 1.

ALTERVM eſt, quod prohibeamus Chriſtianis iſtam polygamiam. Kemnitius enim in 2. par. Examinis, pag. 1226 ſcribit, Catholicos exiſtimare, ſecundas nuptias non debere benedici, eo quòd Sacramento careant, & fornicationes ſint, & proſtitutiones; & allegat decretum Gratiani, can. Hac ratione. & can. Quomodo. 31. quæſt. 1.

Sed hæc eſt manifeſta calumnia. Fuit quidem antiquus error Montani, vt refert S. Auguſtinus in lib. de hæreſibus, cap. 26. & Tertulliani, vt patet ex lib. eiuſdem de Monogamia, & Nouatianorum, teſte Theodoreto, lib.3. de fabulis hæreticorum, ſecundas nuptias eſſe illicitas: Catholici verò, & verbo, & facto docent ſecũdas nuptias, immò etiam tertias, & quartas, & alias deinceps eſſe licitas, & vera Matrimonia, atq; adeò Sacramenta.

Id quod ex Apoſtolo manifeſtè colligitur, qui Rom.6. affirmat; Mulierem viro ſuo mortuo non fore adulteram, ſi alteri viro nupſerit: & 1.Cor.7. dicit: *Si dormierit vir eius, cui vult nubat, tantùm in Domino.* Quem locum diligenter expendit Auguſtinus lib. de bono viduitatis, ca.12. vbi obſeruat, B. Paulum non dixiſſe: Si dormierit primus vir, aut ſecundus, aut tertius, ſed indefinitè; *Vir eius.* Proinde ſemper nubere licet mortuo marito, quotus tandem fuerit. Idem Apoſtolus, 1. Tim.5. viduas iuniores hortatur, vt ſecundò nubant, ob incontinentiæ periculum.

Praeterea Concilium Nicænum can.8. iubet Nouatianos non recipi, cùm ad Eccleſiam redeunt, niſi polliceantur ſe communicaturos etiam cum iis qui fortè ſecundas nuptias experti fuerint.

Huc accedunt teſtimonia Patrum, Ambroſij in lib. de viduis, Hieronymi in epiſtola ad Gerontiam, Auguſtini in libro de bono viduitatis, Chryſoſtomi hom.20. in epiſtolam ad Epheſ. & aliorum, qui ſecundas nuptias apertè probant, licet illis continentiam præferant.

Denique Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum (iuxta fidem eius, qui ſummam Conciliorum collegit) non ſolùm ſecundas, & tertias, ſed etiam quartas, & alias deinceps nuptias, licitas eſſe declarauit.

Ad id, quod obiicitur de benedictione, Respondemus, veriſſimum eſſe, ſecundas nuptias non benedici; ſed cauſſam huius rei, non eſſe, quia ſecundæ nuptiæ careant Sacramento. Nam illud primum, id eſt, ſecundas nuptias non debere benedici, affirmant grauiſſimi auctores, Patres Concilij Neocæſarienſis, can.7. Ambroſius, ſiue quicunque fuit auctor, in 7.cap. prioris ad Corinthios, & in 3. cap. prioris ad Timoth. Auguſtinus ſerm.243. de tempore. Iſidorus lib.2. de officiis diuinis, cap.19. Alexander III. & Vrbanus III. extra, de ſecundis nuptiis,

nuptiis, cap. Capellanum, & cap. Vir autem. At ideò ſecundas nuptias non benedici, quod Sacramento careant, Patres citati non dicunt, neque eſt verum: benedictio enim illa ad Sacramenti eſſentiam non pertinet, vt ſuprà oſtendimus. Cauſſa autem, cur ſecundæ nuptiæ non benedicantur, eſt, quia benedictio in primis nuptiis data non perit, neque debent iterum benedici, qui ſemel benedicti fuerunt, vt Vrbanus docet loco notato.

Ad loca, quæ obiecit Kemnitius, facile eſt reſpõdere. Nam vel Canonum illorum auctores Kemnitius reprehendit, vel Gratianum collectorem. Si auctores Canonum; cum antiquiſſimis Patribus bellum gerit, non cum Scholaſticis, vel recentioribus Doctoribus: tres enim Canones, qui in ſecundarum nuptiarum reprehenſionem eo loco citantur, deprompti ſunt ex auctoribus, qui ante mille & centum, vel mille & ducentos annos vixerunt. Si collectorem Kemnitius accuſat; iniquus, & improbus eſt, cùm eodem loco Gratianus apertè contrarium aſſerat, & multa teſtimonia Hieronymi, & Auguſtini adducat, vt probet non ſolùm ſecundas, ſed etiam quartas, & vlteriores nuptias licitas eſſe.

Sed expendamus etiam Canones à Gratiano citatos. PRIMVS eſt Concilij NEOCAESARIENSIS ante annos M. CC. celebrati: nam in eo Concilio, can. 7. prohibentur Preſbyteri intereſſe celebritati ſecundarum nuptiarum, cùm pœnitentia iniungenda ſit iis, qui ſæpius nubunt.

Hunc canonem aliqui intelligunt de iis, qui ſimul plures vxores habere volunt: quod eſſe contra Euangelium, in ſequenti capite demonſtrabimus. Alij eundem canonem de iis intelligunt, qui ſæpius nuptias contrahunt ſucceſſiuè, atque hos non peccare affirmant, quod ſæpius nuptias appetant; ſed quod in ſecundis nuptiis eam celebritatem adhiberi velint, quæ ſolùm in primis de more Eccleſiæ adhibenda eſt; & ideò pœnitentiam iniungendam illis eſſe à Preſbyteris, à quibus ad eam celebritatem inuitantur. Poteſt etiam fieri, vt antiqui illi Patres, qui aliis etiam in rebus ſeueriores erant, ob ſignum incontinentiæ notandos aliqua pœnitentia eſſe voluerint eos, qui ſæpe Matrimonia contrahunt: nam Concilium Laodicenum, canone primo fatetur, legitimas eſſe ſecundas nuptias, & tamen iniungit certi temporis pœnitentiam iis, qui ſecundas nuptias appetunt. Sed quæcunq; fuerit

eorum

eorum Patrum mens, Concilium fuit particulare, cui rectè opponi poteſt Concilium Nicænum generale, can. 8. in quo ſecundæ nuptiæ apertiſſimè approbantur.

SECVNDVS Canon tribuitur CHRYSOSTOMO, ſed reuera non S. Ioannis Chryſoſtomi, ſed alterius cuiuſdam eſt, cuius exſtat opus imperfectum in Matthæum: quod opus aut eſt hominis hæretici, aut eſt ab hæreticis corruptum, ſiquidem multa continet cum doctrina Orthodoxa pugnantia.

Verba pręſentis Canonis habentur ſerm. 32. in cap. 19. Matthęi, vbi auctor ille ſcribit, ſecundas nuptias ab Apoſtolis pręcipi ob incontinentiam hominum, ſed reuera fornicationem eſſe. Quæ verba nonnulli ita exponunt, vt velint eum auctorem per hyperbolē vocaſſe fornicationem ſecundas nuptias, non quòd reuera fornicatio ſit, ſecundò nubere, ſed aliquid minus bonum, quàm in viduitate permanere. Sed quidquid ſit de auctoris illius mente, certum eſt eius verba non habere in dogmatibus auctoritatem: præſertim, cùm verus Chryſoſtomus, homil. 20. in epiſtolā ad Epheſios, dicat, ſecundas nuptias non poſſe damnari.

POSTREMVS Canon S. HIERONYMI eſt, in lib. aduerſus Iouinianum, vbi tam multa ſcripſit, in laudem virginitatis, & continentiæ, vt viſus ſit nonnullis non modò polygamiam, ſed etiam nuptias abſolutè damnare.

Ceterùm in Apologia ad Pammachium pro libris aduerſus Iouinianum, diſertis verbis ſcripſit: *Non damno bigamos, immò nec trigamos, et ſi dici poteſt, octogamos, etc.* & in comment. cap. 1. ad Tit. dicit, librum de Monogamia Tertulliani, vbi ſecundæ nuptiæ damnantur, eſſe hæreticum: & in epiſtola ad Gerontiam de Monogamia: *Quid igitur?* inquit, *damnamus ſecunda Matrimonia? minimè; ſed prima laudamus: abiicimus dę Eccleſia Digamos? abſit; ſed Monogamos ad continentiam prouocamus.* Itaque S. Hieronymus non illicitas ſecundas nuptias eſſe cenſebat; ſed ſi quando vehementius ad Monogamiam hortabatur, id faciebat tum amore pudicitiæ, quo ſanctiſſimus ille vir mirè ardebat, tum ob incontinentiam multorum, qui non contenti ſecundo, aut tertio, vel etiam quarto Matrimonio, vſq; ad viceſimum aliquando progrediebantur: refert enim in eadem epiſtola ad Gerōtiam, Damaſi tempore fuiſſe Romę par coniugum, quorum alter viginti vxores ſepelierat, altera maritos viginti, & vnum.

Vnus

Vnus tamen adhuc ſcrupulus remanere videtur. Nam cùm Catholici doceant, Bigamos defectu Sacramenti non poſſe ad ſacros Ordines promoueri, videtur ſecundum Matrimonium apud Catholicos, vt Kemnitius dicebat, Sacramento carere.

RESPONDEO, Bigami, defectu Sacramenti, ſacris initiari nequeunt, non quod eorum Matrimonium Sacramentum non ſit, ſed quod perfectione quadam Sacramenti careat. Qui enim Monogamus eſt, ſignificat Chriſtum ita eſſe vnum vnius coniugis virum, vt nunquam alteram habuerit: qui autem Bigamus eſt, ſignificat quidẽ Chriſtum eſſe vnum vnius, quod ad Sacramẽtum ſufficit: ſed non ſignificat ita eſſe vnius, vt nõ fuerit alterius; & tum defectu huius ſignificationis, tum ob alias cauſſas, de quibus egimus in diſputatione de Bigamia Clericorum, Bigami ad ſacros Ordines non aſſumuntur.

CAPVT DECIMVM.

De polygamia multarum vxorum ſimul.

NVNC, vt ad ALTERAM partem huius controuerſiæ veniamus; primus qui inter Chriſtianos polygamiæ aditũ patefecit, videtur fuiſſe Valentinianus Imperator, alioqui pius & Catholicus Princeps. Is enim (vt Socrates refert, lib. 4. hiſt. cap. 27.) cùm amore captus eſſet Iuſtinæ cuiuſdam, eamq; in Matrimonium ducere vellet, retenta priore coniuge Seuera, ex qua Gratianum filium iam ſuſceperat: vt colore aliquo intemperantiam ſuam tegeret; legem promulgauit, vt liceret vnicuique duas ſimul coniuges habere.

Noſtro tempore Martinus Lutherus, vt alios errores innumerabiles, ita etiam hũc errorem, cuius ferè nulla memoria apud fideles exſtabat, ab inferis reuocare conatus eſt. Nam in propoſitionibus de Bigamia Epiſcoporum, quas edidit anno M.D.XXVIII. ita ſcripſit, propoſitione 65. & 66. *Nota ſunt iura Moſayca, de fratris defuncti vxore, & de filia corrupta inuito patre, quæ cogunt plurium eſſe vxorum virum: quæ non magis ſunt abrogata, quàm reliqua omnia, id eſt, libera, nec prohibita, nec præcepta.* & ſuprà in propoſitione 62. & ſequentibus, dicit, apud Ethnicos fortaſſe ſcandalum fore, ſi Chriſtianus plures vxores habeat: tamen inter Iudæos non eſſe

ſcanda-

ſcandalum,& ideò non poſſe oſtendi id eſſe illicitum. Et quia in tota Europa, & Africa vix vlli ſunt cum Chriſtianis Ethnici, ſed tantùm Iudæi, & Mahumetani, quibus vxorum multitudinem Pſeudopropheta ſuus conceſſit; ſecundum Lutheri ſententiam liceret in his omnibus regionibus vxores multas ducere. Quid? quod idem Lutherus in explicatione Geneſeos, quam anno M.D.XXV. edidit, in commentario ad cap.16. non obiter, ſed ex profeſſo diſputat, vtrum Chriſtianis liceat exemplo Abrahæ plures ſimul vxores habere: ac tandem reſpondet, id neq; eſſe præceptum, neque prohibitum, ſed liberum; & ſe quidem nolle hanc nouam conſuetudinem introducere, ſed nec improbare poſſe, cùm exempla Patrum adhuc ſint libera.

Hanc Lutheri ſententiam Anabaptiſtę ſequuntur, vt Kemnitius in 2.parte Examinis, pag.1229. teſtatur; vbi fatetur rectè à Concilio Tridentino damnari hunc errorem de polygamia plurium vxorum ſimul. Quare fateri debet, rectè etiam damnari Archiprophetam Lutheranorum, qui in eodem errore fuit; vt reuera damnatur in 2.can. Concilij TRIDENTINI, ſeſs.24. his verbis: *Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.* Hæc enim verba Concilij, quæ à Kemnitio approbantur, propriè in Lutherum diriguntur, cuius eſt illa ſententia, polygamiam non eſſe à Deo præceptam, nec prohibitam.

Neque eſt noua hæc definitio Concilij Tridentini. Idem enim definiuit olim Syricius in epiſtola 1. & Innocentius I. in epiſt.9. & Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuor. ac deniq; multi alij, in toto titulo de ſponſa duorum, & apud Gratianum 24.quæſt.3.can. Annon.

Poteſt autem hæc veritas his argumentis confirmari. PRIMO, Chriſtus Matthæi 19. reuocat Matrimonium ad primam inſtitutionem, ac vult eam deinceps valere. Sed prima illa inſtitutio excludit polygamiã: igitur polygamia à Chriſto prohibita eſt. Maior propoſitio probatur; nam Dominus interrogatus à Phariſæis, an liceret vxorem repudiare, reſpondit non licere: *Quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit; Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit,*

xit,

xit: homo non ſeparet. Et cùm inſtarent Phariſæi, Moſem permiſiſſe libellum repudij: Dominus iterum reuocans totam cauſſam ad primam inſtitutionem, ait: *Ad duritiam cordis veſtri Moſes permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic, &c.*

Quod autem Matrimonium initio inſtitutum omninò excludat polygamiam multarum vxorum ſimul, probatur PRIMO ex modo loquendi; illa enim verba in numero ſingulari: *Maſculum, & fœminam fecit eos.* &; *Adhærebit vxori ſuæ.* &; *Erunt duo in carne vna.* apertè indicant, Deum voluiſſe Matrimonium eſſe coniunctionem vnius cum vna, non vnius cum multis.

SECVNDO ex illa explicatione Chriſti: *Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.* hęc enim verba ſignificant Matrimonij initio inſtituti eum eſſe effectum, vt qui coniungũtur, fiant vna caro: at ſi vnus multis iungatur, non erit vna caro, ſed multæ; nec tàm fiet vnio, quàm diuiſio per tale Matrimonium.

TERTIO patet ex ipſa prima creatione hominis. Nam ſi Deus voluiſſet Matrimonium eſſe vnius cum multis, creaſſet Adamo non vnam tantùm, ſed multas fœminas, quas in vxores ducere potuiſſet. Nam non poterat Adam vxorem habere, niſi quę cum illo creata fuiſſet à Deo; repugnat enim omninò naturæ, vt pater ducat filiam, aut neptem: omnes autem fœminæ, præter Euam, filiæ, aut neptes fuerunt. Itaque coëgit Deus Adamum Monogamum eſſe.

Accedat VLTIMO conſenſus Patrum. Nam Hieronymus, Chryſoſtomus, Beda, Theophylactus, & Anſelmus in commentario, ad cap. 19. Matth. Ambroſius in lib. de viduis extremo, & Auguſtinus lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap. 9. docent Matrimonium initio inſtitutum, excludere polygamiam; immò rationes paulò antè allatæ, ex his Patribus depromptæ ſunt ferè omnes.

SECVNDO, Chriſtus Matthæi 5. & 19. Marci 10. & Lucæ 16. declarat eum, qui dimiſſa vxore aliam duxerit, mœchari. Ex quibus teſtimoniis colligitur, polygamiam iure Euangelico eſſe omninò illicitam; nam ideò mœchari dicitur, qui dimiſſa priore aliam ducit; quia prior non poterat dimitti, & licet videatur dimiſſa coram hominibus, tamen adhuc verè eſt vxor illius, qui eam primò duxerat. Nam ſi per dimiſſionem deſiiſſet eſſe vxor, non mœcharetur vir eius, aliam ducens; quem-

quemadmodum non mœchatur, qui priore vxore mortua aliam ducit. Quod ſi mœchatur qui aliã ducit viuente priore, non licet igitur plures coniuges habere, niſi adulteria licita eſſe velimus; & ſi non licet aliam ducere, dimiſſa priore, multo minus, priore retenta. Nam non licet priore dimiſſa aliam ducere, quia prior adhuc eſt vxor; at multò magis eſt vxor quę non eſt dimiſſa: quare viuente priore vxore, ſiue dimiſſa, ſiue retenta, illicitum eſt ducere aliam.

Hoc argumentum non videtur Caietano ſatis ſolidũ: ſcribens enim Caietanus in cap. 19. Matt. dicit hoc argumentum non carere ſcrupulo, propter verba quædam Marci. Deinde ſcribens in cap. 10. Marci, explicat ſcrupulum antea notatum: eſt autem hic ſcrupulus, quoniam Marcus referens verba Domini, non dixit; Qui aliam duxerit, mœchatur, ſed: *Qui aliam duxerit, mœchatur ſuper eam.* Ex quo vult Caietanus intelligi (ſi tamen ego rectè illum intelligo; obſcurius enim loquitur, more ſuo) ſecundum illud coniugium non vocari à Chriſto adulterium ſimpliciter, ſed adulterium in iniuriam prioris vxoris, id eſt, adulterium impropriè, & ſecundum aliquid, non abſolutè, & propriè.

Sed iſte ſcrupulus facilè eximi poteſt. Nam INPRIMIS illa verba: *Super eam*, non habentur apud Matth. cap. 19. & Lucam cap. 16. iſti enim Euangeliſtæ abſolutè dicunt, mœchari eum, qui aliam duxerit.

NEQVE obſtat, quod Caietanus dicit, debere exponi Matthæum & Lucam, per Marcum, qui addidit quod alij omiſerunt. Nam Euangeliſtæ licet interdum omittant aliquid, quod ab aliis ſuppletur, tamen ſemper verum dicunt, & ita ſufficienter, vt poſſint intelligi etiam ab iis, qui non legerint alios Euangeliſtas: alioqui ij, qui ſolùm vnum aliquando habebant, decepti fuiſſent. Quare expoſitio vnius Euangeliſtæ per aliũ, non debet eſſe talis, vt ſine ea reddatur falſum, quod aliquis eorum dixit. Oportet igitur, vt perſpicuè verum ſit quod Matthæus, & Lucas dicunt, videlicet abſolutè mœchari eum, qui ſecundam vxorem ducit, prima viuente: alioqui decepti fuiſſent, qui Matthæum, aut Lucam ſine Marco legiſſent.

PRAETEREA illa verba: *Mœchatur ſuper eam*, non tollunt adulterium, ſed ponunt, & aliquid præterea addunt. Mœchari enim ſuper dimiſſam vxorem, eſt verè mœchari, ſed cum iniuria

iniuria addita iniuſtæ dimiſſionis: & aliter exponere, eſt ſine vlla cauſſa relinquere propriam, & germanam verborum ſignificationem, & fingere tropos ad arbitrium, quod ſi liceret, liceret etiam Scripturas omnes corrumpere, & deprauare.

ADDE, quod Auguſtinus lib.1. de adulterinis coniugiis, cap. 11. & Beda in commentario ad caput 10. Marci, ita Marcum exponunt, vt nos diximus: & Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuortiis, totum argumentum, quod hactenus explicuimus, habet, & ante eum Innocẽtius I. in epiſt.3. ad Exuperium, cap. 6. & omnes alij Patres, quos in ſequenti quæſtione citabimus, qui affirmant verè eum mœchari, qui viuente priore vxore, etiam dimiſſa per repudium, alteri iungitur.

SED fortè Caietanus dicere voluit, mœchari ſuper eam, eſſe verum adulterium, quia ducitur tunc alia vxor, inuita priore, quæ iniuſtè dimiſſa eſt: at retenta, & conſentiente priore, non eſſe adulteriũ, ſi ducatur alia; proinde non apertò colligi ex verbis Domini, prohibitionem polygamiæ.

RESPONDEO conſenſus vxoris neque ſufficit, neque requiritur ad polygamiam licitam reddendam. Nam tempore Chriſtiano, quo interdicta eſt polygamia, etiamſi prior vxor maximè vellet, vt maritus aliam duceret, non tamen id ei liceret: tempore autem Patriarcharum, quo polygamia licita erat, non requirebatur conſenſus; vt patet de vxoribus Iacob. Non enim veriſimile eſt, conſenſiſſe Liam, vt Iacob acciperet Balam Rachelis æmulæ ſuæ ancillam in vxorem; neque contra conſenſiſſe Rachelem, vt Iacob acciperet Zelpham ancillam Liæ: ſed Iacob iure ſuo vtebatur. Sic etiam Dauid multas vxores accepit, prioribus id ignorantibus; neque vſquam legitur, maritum petiiſſe vxoris prioris conſenſum, vt ei liceret aliam ducere. Quare non facit adulterium, inuita vxore aliam ducere, ſed aliam ducere priore viuente, & vxore permanente.

TERTIO probatur ex Apoſtolo. Nam INPRIMIS Apoſtolus vbicunque loquitur de Matrimonio, ſemper loquitur de vxore in numero ſingulari, vt 1. Corint.7. *Vnuſquiſq; ſuam Vxorem habeat.* &; *Alligatus es Vxori, noli quærere ſolutionem, &c.* DEINDE idem Apoſtolus apertiſſimè ſcribit, vxorem non poſſe, viuente marito, alicui alteri nubere. Rom.7. *Viuente Viro Vocabitur adultera, ſi fuerit cum altero Viro.* Et 1. Corinth.7. *Iis qui Matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego,*

ſed Dominus, Vxorem à Viro non diſcedere; quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut Viro ſuo reconciliari. Et infrà: *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore Vir eius Viuit: quòd ſi dormierit Vir eius, liberata eſt à lege; cui Vult nubat.* Quæ loca prohibent polygamiam ex parte fœminarum expreſsè, id eſt, prohibent ne fœminæ ſæpius nubant, viuentibus viris prioribus. Sed prohibent etiam conſequenter polygamiam ex parte virorum, id eſt, ne viri plures ſimul vxores ducant. Nam licet minus repugnet rationi, ac naturæ, vt vir plures vxores, quàm vxor plures maritos habeat, vt inferius demonſtrabimus: vtrumq; tamen rationi repugnat.

Et PRAETEREA quidquid ſit de iure naturæ, iure Euangelico pares ſunt, vir, & fœmina, quantum ad fidem, & debitum coniugale, vt ipſe idem Paulus explicat 1. Corinth. 7. cùm ait: *Vxori Vir debitum reddat, & Vxor Viro. Mulier ſui corporis poteſtatē non habet, ſed Vir: ſimiliter autem & Vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Quibus verbis Apoſtolus ſignificat, in contractu Matrimonij Chriſtiani, quod eſt Sacramentum vnius Chriſti cum vna Eccleſia, ita coniungi virum vxori, vt ſe totum illi tradat, ſicut ſe totam viro mulier tradit: ex quo ſequitur, vt ſicut non poteſt mulier ſine iniuſtitia ſe tradere alteri viro; ita nec poſſit vir ſine iniuſtitia ſe tradere alteri fœminæ.

Quare S. Auguſtinus licet in libro de bono coniugali, cap. 17. ſcripſerit, magis abſurdum eſſe, ſi vna mulier multis viris, quàm ſi vnus vir mulieribus multis iungatur: tamen in libro primo, de adulterinis coniugiis, capite octauo, docuit parem eſſe in Matrimonio Chriſtiano fœminam viro, quod attinet ad monogamiam; & ideò ſicut, Apoſtolo teſte, mulier adultera erit, ſi viuente marito fuerit cum altero viro, ita etiam è contrario vir adulter erit, ſi viuente vxore fuerit cum alia fœmina.

Colligimus igitur ex Apoſtolo hanc rationem; Mulier non poteſt iuxta Apoſtoli doctrinam plures viros habere; Sed iuxta eundem Apoſtolum pares ſunt, vir & mulier, in hac re; Non igitur poteſt iuxta Apoſtolum vnus vir plures vxores habere.

QVARTO polygamia tum ex parte viri, tum ex parte vxoris, iuri naturæ, & rationi Matrimonij repugnat; non igitur licita

licita eſt, præſertim in lege Euangelica, quæ ſuſtulit permiſſiones omnes quæ erant in lege veteri. Antecedens, quod attinet ad polygamiam, qua vna mulier multis ſimul viris nuberet, apud omnes certum, & exploratum eſt: nam talis polygamia repugnat omnibus Matrimonij finibus.

Poſſunt autem diſtingui quatuor fines Matrimonij, doctrinæ cauſſa. Finis PRIMARIVS eſt, ſuſceptio & educatio prolis. At cùm vna mulier non niſi ſemel in anno parere poſſit, ab vno viro ſufficienter fætari poterit. Si verò pluribus iungatur, non ſolùm non pariet ſæpius, ſed rarius, aut nunquam pariet: experientia enim teſtatur, meretrices infœcundas eſſe. Deinde nemo virorum illorum, quibus eadem vxor communis eſſet, filios ſuos noſſet, quod ſanè educationi liberorum plurimum noceret.

ALTER finis Matrimonij eſt, domeſtica ſocietas, & communicatio operum, quæ ad vitam neceſſaria ſunt. Nam vt Ariſtoteles docet libro 8. Ethic. capite 12. vir & vxor non iunguntur ſolùm ad procreandum, vt animalia cetera, ſed etiam ad cohabitandum, vt ſimul familiam regant, & officia domeſtica inter ſe partiantur: alia enim munia viro, alia vxori conueniunt. Hic autem finis omninò impediretur per multitudinem virorum in eadem familia: eſſent enim multa capita vnius corporis. Quocirca ſicut multi ſerui poſſunt eſſe vnius Domini; non tamen poteſt vnus ſeruus multis dominis rectè ſeruire: ſic etiam poteſt aliquo modo vnus vir multas coniuges ſimul habere, nullo autem modo poteſt vna fœmina multos ſimul habere maritos.

TERTIVS finis eſt, vt ſit coniugium in remedium contra concupiſcentiam. At iſtud coniugium vnius fœminæ cum multis viris, non modò remedium non adferret contra concupiſcentiam, ſed etiam iras, rixas, & diſcordias implacabiles excitaret inter riuales, vt notum eſt, quas diſcordias non poſſet vxor vlla ratione compeſcere, cùm ei conueniat ſubiici, & obedire, non præeſſe, & dominari.

QVARTVS finis eſt, vt ſit Sacramentum Chriſti & Eccleſiæ, cui fini maximè repugnat iſta polygamia. Vnus enim Deus eſt, cui Eccleſia iungitur, non multi: nec poteſt Eccleſia, ſiue anima quæuis multis Diis coniungi, niſi fornicando.

Sunt autem hæ rationes S.Auguſtini li.3.de doctrina Chriſtiana,cap.12.& lib.de bono coniugali,cap.17.vbi etiam hanc ipſam ſententiam probat exemplo veterum Sanctorum. Inueniuntur enim quidam Sanctorum, qui plures vxores habuerunt, ſed quæ maritis pluribus iuncta fuerit, nullam omninò ſanctarum legimus fœminarum.

Quod verò ad polygamiam illam attinet, qua vnus vir multas vxores habet, non eſt omninò extra controuerſiam, an talis polygamia iuri naturæ repugnet. Durandus enim in 4.diſt.33.quæſt.1. & Alphonſus Epiſcopus Abulenſis in cap.19. Matth.quæſt.30.docent,non repugnare: Innocentius tamen Pontifex cap. Gaudemus. de diuortiis,& Theologi pleriq; in diſt.33. libro 4. ſententiam contrariam tuentur. Nam etiamſi coniugium vnius viri cum multis vxoribus, non repugnet PRIMO fini Matrimonij, id eſt, prolis propagationi, & educationi; cùm facile poſſit vnus vir ex multis fœminis liberos procreare,& alere;tamen aliis finibus apertè repugnat.

Nam SECVNDVS ille finis, qui eſt ſocialis cohabitatio, & domus gubernatio, non parum impeditur per vxorum multitudinem. Siquidem vxor, licet ſit viro ſubiecta, non tamen vt famula, ſed vt ſocia, & collateralis: & ideò ipſa quoque in domo principatum habet, vt fusè tradit Chryſoſtomus hom. 20.in epiſtolam ad Epheſios:& idem probat S.Thomas 1.par. quæſt.92. art.3. ex ipſa productione mulieris: ideò enim non ex capite,neque ex pedibus,ſed ex latere formata eſt,vt neque dominetur viro,neque ſubiiciatur inſtar ancillæ,ſed ſocia ſit, & collateralis.Quod etiam teſtantur honorum vocabula:Regum enim vxores Reginæ, & Auguſtorum Auguſtæ dicuntur. Iam verò omnis principatus ſua natura diligit ſingularitatem,vt Auguſtinus docet lib.de bono coniugali cap.17.repugnat igitur Matrimonio, vt vnius viri plures ſint coniuges.

Atque hinc intelligimus argumentum Auguſtini loco citato,quo ipſe probat,non ita eſſe contra rationem,ſi vnus vir plures vxores habeat, quemadmodum eſt contra rationem,ſi vna mulier multos viros habeat; quia non eſt contra rationem,vt vnus Dominus multos ſeruos habeat; cùm ſit contra rationem vt vnus ſeruus multos habeat Dominos. Intelligimus, inquam, hoc argumentum non probare,non eſſe abſolutè contra rationem,vt vnus vir multas vxores habeat:ſiquidem magnum eſt diſcrimen inter ſubiectionem ſeruorum ad

domi-

dominum, & ſubiectionem vxoris ad virum; ſed tantùm probare, minus eſſe abſurdum, vt vnus vir plures vxores, quàm vt vna mulier plures viros habeat, cùm vir ſit caput mulieris, non contra mulier viri.

TERTIVS finis, qui eſt remedium contra concupiſcentiam, impeditur etiam per iſtam polygamiam vnius viri cum multis vxoribus. Nam ſine dubio non poteſt vnus vir ita debitum reddere multis vxoribus, atque redderet vni: & videtur, vt in tertia ratione diximus, iniquitas quædam, vt vxor ſe totam viro tradat, vir autem non ſe totum vxori. Et PRAETEREA cùm vix fieri poſſit, vt non magis vna diligatur, quàm altera, inde rixę, & contentiones ex hac polygamia facile naſcuntur: ſicut etiam inter ſanctas fœminas, Saram & Agar; Liam, Rachelem natas eſſe, Scriptura teſtatur, Geneſ.16. & 30. & inter Annam & Phenennam, 1.Reg.1. NEQVE verum eſt, quod ſcribit Durandus, eiuſmodi rixas per accidens oriri, ex prauitate ſcilicet fœminarum. Nam è contrario potiùs per accidens fieret, ex bonitate fœminarum, ſi eæ non orirentur, cùm eas polygamia ſecum adferat.

QVARTVS deniq; finis, nimirum Sacramentum, ſine controuerſia polygamiæ repugnat.

His ACCEDIT prima inſtitutio: ſi enim polygamia naturę conformis eſſet, ſine dubio Deus initio illam inſtituiſſet, cùm & eſſet eo tempore maximè neceſſaria ad propagandum genus, & naturalis origo tunc formaretur. At è contrario Deus initio monogamiam inſtituit, vt in prima ratione oſtendimus; non eſt igitur polygamia ſecundum naturam.

QVINTVM argumentum ſumi poteſt ex Eccleſiæ conſuetudine. Si enim polygamia Chriſtianis licita eſſet, aliquod exemplum proferretur probatorum Chriſtianorum, qui plures ſimul coniuges habuiſſent. Mirabile enim eſt, exempla Patriarcharum, vt Lutherus dicit, ſemper fuiſſe libera, & licita: & tamen nullum probum virum nominari poſſe, qui in totis M. D. annis exempla illa imitatus cum laude fuerit.

Quid? quod non ſolùm Chriſtiani ſemper monogamiam coluerunt, ſed etiam Ethnici apud Romanos. Nam in Iure ciuili ab Imperatoribus Gentilibus infamiæ nota, aliiſque pœnis polygami afficiuntur, vt patet, ff. de his, qui notantur infamia, leg.1. item C. de inceſtis nuptiis, leg. Neminem. & ad legem Iuliam, de Adulteriis, leg. eum qui. Ariſtoteles etiam

tum in Politicis, tum in vtroq; Oecumenico, monogamiam præcipit. Sed de his hactenus.

CAPVT XI.

Soluitur argumentum aduerſariorum ex Patriarcharum exemplo ductum.

SED argumentum ſoluendum eſt Lutheri, & Anabaptiſtarum, quod ab exemplo Abrahæ, Iacob, Dauid, aliorumq; Patriarcharum ſumitur, quos & vxores multas habuiſſe & ſimul Deo gratos, atque acceptos fuiſſe conſtat. Quod argumentum variis modis diſſolui ſolet.

Quidam enim docent, Patriarchas vnam tantùm vxorem legitimam habuiſſe, ceteras verò, concubinas eorum fuiſſe. Id quod probant, PRIMVM ex illis verbis Iudæorum Ioan. 8. *Nos ex fornicatione non ſumus nati;* videntur enim ſignificare voluiſſe Euthymio interprete, ſe non deſcendere ex Agar concubina Abrahæ, ſed ex legitima eius vxore Sara.

DEINDE, quia Scriptura paſſim concubinas appellat mulieres illas, quæ præter vxorem Patriarchis adhærebant; neq; filios earum hæredes fuiſſe docet, vt patet ex illis verbis Gen. 25. *Dedit Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac; filiis autem concubinarum largitus eſt munera.*

VLTIMO ex Patribus; nam AMBROSIVS lib. 1. de Abraham, cap. 4. cùm factum Abrahæ defendere vellet, qui ex ancilla filium quæſierat, viuente Sara vxore, tres adfert excuſationes. PRIMA eſt, quod eo tempore nondum adulterium lege prohibitum eſſet. SECVNDA, quod amore poſteritatis, non ardore libidinis id fecerit, & de conſenſu vxoris; & tandem eius rei pœnitentiam egerit. TERTIA, quod id egerit ad aliquid futurum ſignificandum, iuxta Apoſtolum ad Galat. 4.

Sanctus etiam Auguſtinus libro 2. contra aduerſarios legis & prophetiæ, cap. 9. lib. 22. contra Fauſtum, cap. 30. & libro 16. de ciuitate Dei, cap. 25. idem crimen Abrahæ à Manichæis obiectum excuſat, quod non libidine, ſed prolis gratia, idque vxore cogente fecerit. Potuiſſet autem vno verbo crimen diluere, ſi exiſtimaſſet Agar veram coniugem Abrahami fuiſſe.

Denique ſanctus Leo epiſtola 92. ad Ruſticum Narbonenſem, cap.4. diſtinguit inter vxorem, & concubinam, ac docet concubinam non eſſe veram vxorem, ita vt ſi quis habens concubinam, ducat aliam in vxorem, ille non cenſeatur duplicare coniugium: ponit autem exemplum de Sara, & Agar. Quare videtur ſenſiſſe, Agar non veram fuiſſe Abrahæ coniugem.

SED hæc ſententia eſt improbabilis, nec difficultatem ſoluit. Nam quidquid ſit de Sara, & Agar, certè Lia, & Rachel duę veræ coniuges erant Patriarchæ Iacob, vtraque enim libera erat, & vtraque vxor perpetuò nominatur: & idem dici poteſt de Anna, & Phenenna vxoribus Helcanæ, & aliis permultis.

DEINDE, quis credat Patriarcham Abraham virum ſapientiſſimum, & ſanctiſſimum, immò parentem omnis ſanctitatis, & in Scripturis ab Apoſtolis, & Prophetis, & ab ipſo Chriſto ſemper cum honore nominatū, vel ignoraſſe adulterium eſſe peccatum, vel adigi potuiſſe conſenſu coniugis, aut alia vlla de cauſſa ad id perpetrandum, quod peccatum eſſe non ignoraret?

ADDE, quod ſi non fuiſſent illæ veræ vxores Patriarcharum, oporteret dicere Patriarchas non tantùm ſemel, aut iterum ex humana fragilitate, ſed toto ferè vitæ tempore, idque palam, & ex profeſſione peccaſſe: illas enim mulieres perpetuò, & publicè retinebant.

PRAETEREA Deus ipſe dicit Dauidi, 2.Reg.12. *Dedi Vxores Domini tui in ſinum tuum:* at quomodo, quæſo, Deus adulterij auctor eſſe poteſt?

DENIQVE B.Paulus ad Galat.4. ſcribit, duos filios Abraham ſignificaſſe duo Teſtamenta, ſiue duos populos; & ſicut Abraham vnum filium habuit ex libera, id eſt, Sara, alterum ex ancilla, id eſt, Agar: ita Deum duos habuiſſe populos, vnum ex Synagoga ſerua, alterū ex Eccleſia libera. Significauit igitur Agar Synagogam. At Synagoga non fuit adulterina coniunctione Deo copulata, ſed legitima; ergo & Agar, ſi vera eſt ſignificatio, non fuit adultera concubina, ſed legitima coniunx Abrahæ.

NEQVE argumenta illa concludunt; nam illud: *Nos ex fornicatione non ſumus nati*, intelligi debet de fornicatione ſpirituali, quæ eſt idololatria, non de fornicatione carnali, vt hunc locum ſanctus Auguſtinus rectè exponit: ideò enim illi

addunt: *Sed vnum patrem habemus Deum.* ac ſi dixiſſent; Nos non deſcendimus ex gentibus idololatris, qui cum multis Diis fornicantur, ſed ex Patriarchis vnius Dei cultoribus.

DEINDE idem patet ex verbis ſuperioribus: ſuprà enim dixerant, ſe Patrem habere Abraham, & inde concludunt poſtea, ſe non eſſe ex fornicatione; ita vt idem ſit eſſe ex Abraham, & non eſſe ex fornicatione. At ſi ageretur de fornicatione carnali, & per fornicationem intelligeretur coniunctio cum Agar: fuiſſent ex fornicatione, etiamſi fuiſſent ex Abraham. Si verò agatur de ſpirituali fornicatione, id eſt, de idololatria, veriſſimè dicuntur non eſſe ex fornicatione, qui ſunt ex Abraham, quia Abraham idololatra non fuit, ſed vnius Dei fideliſſimus cultor.

Neq; SECVNDVM argumentum concludit. Nam in Scriptura etiam veræ, & legitimæ vxores aliquando dicuntur concubinæ, & ipſæ concubinæ dicuntur vxores. Siquidem Gen. 16. Agar dicitur vxor: Geneſ. 21. Cethura dicitur etiam vxor, & paulò pòſt tàm ipſa, quàm Agar dicuntur concubinæ: & Iudic. 19. vxor vera, & legitima, immò & vnica cuiuſdam Leuitæ, nunc vxor, nunc concubina nominatur.

Erant autem duo genera vxorum, tum apud Hebræos veteres, tum etiam apud Gentiles. QVAEDAM, quæ ducebantur non ſolùm ad procreandos liberos, ſed etiam ad ſocietatem omnium bonorum, & totius domus gubernationem; atque harum tantùm filij erant hæredes; & hæ propriè dicebantur Matresfamilias. QVAEDAM erant legitimæ etiam vxores, ſed non admiſſæ ad ſocietatem bonorum, & domus gubernationem; & hæ neque Matresfamilias dicebantur, neque earum filij hæredes erant; & hæ tum vxores, tum concubinæ nominabantur.

Id in vſu fuiſſe apud Hebræos, patet ex cap. 25. Geneſ. ſuprà citato. Apud Gentiles autem id fuiſſe in more poſitum, perſpicuum eſt ex Gellio lib. 18. cap. 6.

Et hoc modo exponit Gratianus diſt. 34. can. Omnibus, canonem vltimum Concilij Toletani, vbi dicuntur admitti poſſe ad Communionem ij, qui vna muliere contenti ſunt, ſiue ea ſit vxor, ſiue concubina: dicit enim concubinam vocari eam, quæ verè eſſet vxor, ſed priuatim ducta, ſine legalibus inſtrumentis.

Ad

Ad TERTIVM argumentum ex Patribus deſumptum, RESPONDEO, Ambroſium variis modis Abrahamum defendere conatum eſſe, ſed in vltima reſponſione veram defenſionem poſuiſſe. In vltima enim reſponſione apertè ſcripſit, coniugium Abrahæ cum Agar non fuiſſe peccatum, ſed myſterium: Deus enim ita fieri voluit ad aliquid futurum ſignificandum, vt Apoſtolus exponit Galat. 4. Ex quo intelligimus, Ambroſium exiſtimaſſe, cõiugium cum pluribus vxoribus alioqui illicitum, Dei diſpenſatione factum eſſe licitũ: quæ eſt ſolutio, quam poſtea Innocentius III. & Scholaſtici ſequuti ſunt.

Porrò S. Auguſtinus in locis citatis non dicit, Agar non fuiſſe vxorem, aut coniunctionem Abrahami cum ipſa fuiſſe adulterium, ſed ſolùm dicit, eum non peccaſſe peccato libidinis, quia ſolùm ob amorem prolis, & ex conſenſu vxoris aliam mulierem cognouit.

AT, inquiunt, potuiſſet vno verbo crimen depellere, ſi dixiſſet, Agar veram coniugem fuiſſe, & eo tempore licitã fuiſſe polygamiã. RESPONDEO, hoc alibi dixit Auguſtinus. Nam in lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 38. apertè ſcripſit, Iacob Patriarcham quatuor vxores habuiſſe, quia eo tempore nulla lex id prohibebat; & lib. 22. contra Fauſtum, cap. 47. dicit eo tempore id non fuiſſe contra leges, neque contra conſuetudinem, & ideò fuiſſe licitum. Sed quia Manichæi præcipuè obiiciebant Patriarchis libidinem, ac petulantiam, idcircò ſanctus Auguſtinus, & ſæpius, & fuſius demonſtrare conatur, Patriarchas non lubrico carnis, ſed amore poſteritatis operam vxoribus dediſſe.

Quod ad ſanctum Leonem pertinet, diſtinguit ille vxorem à concubina, & liberam ab ancilla: & cõcubinam ita accipit, vt ea non vera vxor intelligatur: ſed cùm exemplum adfert Saræ, & Agar, de libera, & ancilla loquitur. Neque neceſſariò ſequitur, vt velit eſſe omninò eandem, ancillã & concubinam; liberam, & vxorem: nam & multæ ſunt concubinæ, quæ tamen ſunt liberæ; & multæ ſunt ancillæ, & tamen vxores. Quare ad exempli à ſancto Leone allati veritatem, ſatis eſt, ſi Agar ancilla fuerit Abrahæ, quod eſt veriſſimum: non autem neceſſe eſt, vt eadem vxor non fuerit. Fateor tamen Leonẽ obſcurius, & duriuſculè loqui: vnde lib. 2. de Conciliis, cap. 8. cùm explicarem canonem 17. Concilij Toletani I.

 dixi,

dixi, Agar ex ſententia S. Leonis nõ fuiſſe veram Abrahæ vxorem, ſed concubinam tantùm; ſequutus nimirum Gloſſam in canone; Non omnis. 32. quæſt. 2. ſed in re dubia, pium exiſtimo, Leonem exponere, vt iam feci.

Eſt igitur ALIA ſententia aliorum, qui non ſolùm docēt, fœminas illas Patriarcharum veras, & legitimas vxores fuiſſe, ſed etiam affirmant id non eſſe prohibitum, niſi iure poſitiuo Euangelico. Quam ſententiam eſſe volunt ſanctorũ Patrum Hieronymi, & Auguſtini.

HIERONYMVS enim in epiſtola ad Oceanum de Monogamia clericorum, ſic loquitur: *Sciebat*, Apoſtolus, *lege cõceſſum, & exemplo Patriarcharum, ac Moyſi, familiare populo nouerat in multis vxoribus liberos ſpargere.* Hæc ille: non igitur contra legem vllam, ſed potiùs ſecundum legem erat polygamia, temporibus Hebræorum.

AVGVSTINVS lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 12. *Sufficiendæ*, inquit, *prolis cauſſa, erat vxorum plurium ſimul vni viro habendarum inculpabilis conſuetudo.* Et lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 38. *Eo tempore multiplicandæ poſteritatis cauſſa multas vxores habere lex nulla prohibebat.* Denique lib. 22. contra Fauſtum, cap. 47. *Peccata alia ſunt contra naturam, alia contra morem, alia contra præceptum. Quæ cùm ita ſint, quid tandem criminis eſt, quòd de pluribus vxoribus ſimul habitis obiicitur ſancto viro Iacob? Si naturam conſulas, nõ laſciuiendi, ſed generandi cauſſa illis mulieribus vtebatur: ſi morem, illo tempore, & in illis locis hoc factitabatur: ſi præceptum, nulla lege prohibebatur.* Hæc ille.

Hæc tamen ſententia, repugnat Innocentio III. cap. Gaudemus, de diuor. vbi dicit nulli vnquam fuiſſe licitum ſine diuina diſpenſatione, plures ſimul vxores habere: repugnat etiam Chryſoſtomo homil. 56. in cap. 30. Geneſeos, vbi dicit, conſuetudinem plurium vxorum habēdarum fuiſſe malam, & ideò à Chriſto abolitam; ſed Patribus antiquis fuiſſe licitã, quia à Deo permiſſam: repugnat quoq; Ambroſio, qui vt ſuprà vidimus, non potuit Abrahamum excuſare ab adulterij crimine niſi ratione myſterij, nimirum, quia Deus diſpenſauerat in lege Monogamiæ ab initio inſtitutæ.

PRAETERRA ſi ſolo iure Euangelico poſitiuo, nõ autem iure naturali prohibita eſſet polygamia, liceret hoc tempore infidelibus plures vxores habere: neque enim illi tenentur

particu-

particularibus legibus Euãgelij, antequam Chriſtiani fiant. At poſt Chriſti aduentum, & prædicationem, omnibus hominibus illicita eſt polygamia; vt ex eo patet, quod ſi infidelis polygamus ad Baptiſmum veniat, cogitur dimittere vxores omnes, præter primam; quia iudicat Eccleſia ſolum coniugium cum prima verũ eſſe Matrimonium, vt patet ex cap. Gaudemus. de diuort.

Nec reſponderi poteſt, eiuſmodi infidelem cogi poſt Baptiſmum dimittere vxores præter vnam, quia lex Chriſtiana prohibet, ne quis habeat plures ſimul vxores, etſi id in Gentilitate licitum fuerit. Nam lex Chriſtiana prohibet etiam dirimi vera Matrimonia: ac proinde ſi illa fuiſſent vera Matrimonia, non dirimerentur ab Eccleſia, ſed ſolùm præciperetur eiuſmodi homini, ne deinceps alias vxores duceret, niſi omnibus illis mortuis, quas antè duxiſſet: quemadmodum fieri videmus in Matrimoniis contractis ab infidelibus, in gradibus ab Eccleſia prohibitis. Nam quia lex Eccleſiæ non obligat infideles, Matrimonia cenſentur legitima, nec dirimuntur, cùm illi veniunt ad fidem, etiamſi dirimerentur, ſi poſt Baptiſmum acceptum fierẽt; quod totum ex eodem cap. Gaudemus. cognoſcere licet.

Denique refellitur argumentis omnibus, quæ in quarta ratione facta ſunt.

Neque Hieronymus, & Auguſtinus nobis aduerſantur: eorum enim ſententiæ veriſſimæ ſunt, poſita diſpenſatione diuina, quam nos cum Innocentio, & Scholaſticis ponimus. Ea enim diſpenſatione poſita, non erat contra legem, immò erat ſecundum legem Moyſis ſcriptam, Matrimonium cum pluribus ſimul vxoribus: conſuetudo quoque illius temporis erat inculpabilis, vt Auguſtinus dicit. Et denique eadem diſpenſatione vigente, non erat contra naturam, plures vxores ducere, ſed tantùm eas ducere laſciuiendi cauſſa; & ideò rectè dicit Auguſtinus, coniugia Patriarcharum non fuiſſe contra naturam, quia non fiebant laſciuiendi, ſed gignendi cauſſa.

Eſt igitur Tertia ſententia Scholarum communis, Patriarchis ex diuina diſpenſatione licuiſſe plures vxores ducere. Sed quoniam de hac etiam re variæ ſunt opiniones, & alij quidem volunt ſingulis Patribus peculiarem adfuiſſe diuinam inſpirationem, qua intelligerent licere ſibi diuina diſpen-

diſpenſatione pluribus vxoribus iungi: alij volunt ſatis fuiſſe, ſi primis Patriarchis diuina inſpiratione innotuerit ea diſpenſatio: & rurſus alij hãc diſpenſationem tantùm cum populo Dei; alij cum omnibus Gentibus factam docent: exponam paucis propoſitionibus, quid mihi in hac re probabilius videatur.

PRIMA propoſitio: *Circa polygamiã tàm vxoris cum multis viris, quàm viri cum multis vxoribus, nullus homo diſpenſare poteſt, & maximè poſt Euangelium prædicatum.* Patet; quia polygamia prohibita eſt primùm iure diuino naturali, & deinde iure diuino Euangelico: non poteſt autem inferior diſpenſare in lege ſuperioris, proinde nec homo in lege Dei.

SECVNDA: *Poteſt Deus diſpenſare circa polygamiã vnius viri cum pluribus vxoribus, non autem vnius vxoris cum multis viris.* Ratio eſt, quia duo genera præceptorum ad ius naturæ pertinent. QVAEDAM vniuerſalia, & communiſſima quæ ſunt veluti principia prima iuris naturæ. QVAEDAM alia, quæ ex primis tanquam concluſiones deriuantur. Et quidem priora illa, continent ita vniuerſaliter regulam rectitudinis, vt in nullo caſu mutatione vlla indigeant, & ideò ſunt omninò indiſpenſabilia; qualia ſunt præcepta Decalogi. Poſteriora autem continent quidem regulam rectitudinis: ſed aliquando mutatis circumſtantiis rerum, & perſonarum, vtile eſt legem mutari; ſed tamen etiam tunc mutari non poteſt niſi ab eo, qui illam poſuit.

Iam igitur polygamia fœminæ vnius cum multis viris, pertinet ad prima illa principia iuris naturæ, nec per vllam mutationem circumſtãtiarum poteſt fieri bona, quia repugnat, vt ſuprà oſtendimus, omnibus finibus Matrimonij; ideò in illam nulla cadit diſpenſatio.

DICES, quid ſi ſola eſſet vna mulier inter homines, & ea eſſet nupta viro ſterili: nónne oporteret cum ea diſpenſare, vt nuberet alteri viro, ne mundus interiret?

RESPONDEO, Non eſſe periculum vt talis caſus accidat: Deo enim curæ eſt prouidentia generis humani. Alioqui etiam quærere poſſemus num deberet pater filiam vxorem ducere, aut filius matrem, ſi nulli alij inter homines ſupereſſent. Sed dato etiam illo caſu, potiùs diſpenſandum cum ea eſſet, vt ſol-

vt ſolueret vinculum cum priore marito, quàm vt duos maritos haberet.

Porrò polygamia vnius viri cum multis vxoribus, ad poſterius genus præceptorum pertinet: quia vt diximus, non repugnat primario fini, ſed ſecundario tantùm; & fieri poteſt, vt aliquando vtile ſit ad conſequendum primarium finem, contemnere ſecundarium: & idcircò in illam legem cadere poteſt diſpenſatio, ſed Dei tantùm, vt diximus, non hominum.

TERTIA propoſitio: *Vt Deus dicatur diſpenſare circa polygamiam, non requiritur externa aliqua loquutio, vel Scriptura; nec ſufficit quod recta ratio dictet alicui illam eſſe licitam: ſed requiritur peculiaris inſpiratio Dei.*

PRIMA pars probatur, quia qualis eſt lex, talis etiam requiritur diſpenſatio. Lex autem prohibens polygamiã tempore Patriarcharum, non erat ſcripta in vllo libro, ſed ſolùm impreſſa in mentibus: libros enim Scripturæ ſacræ à Moyſe initium habuiſſe certum eſt.

SECVNDA pars probatur, quia lex prohibẽs polygamiã, non erat ſolùm naturalis, quia conformis rationi rectæ; ſed quia Deus ſpeciali inſpiratione docuerat Adamum, quæ eſſet natura Matrimonij à ſe inſtituti, & proinde ſe velle vt monogamiam contineret. Nam ſecundaria iſta præcepta iuris naturæ, non habent vim coactiuam, niſi ſpecialiter à Deo, vel ab aliquo Principe ſanciantur: ſed ſolùm obligãt quatenus recta ratio docet ita eſſe faciendum, vel non faciendum, vt S. Thomas docet in 4. ſentent. diſt. 33. q. 1. art. 1. ad 2. Sicut igitur ſpeciali inſpiratione ſancita fuerat à Deo lex Monogamiæ, ita ſpeciali inſpiratione opus erat in eius diſpenſatione.

QVARTA propoſitio: *Diſpenſatio circa polygamiam, indicata eſt à Deo primis aliquot Patribus; deinde illorum verbo, aut exemplo ad ceteros peruenit.*

Probatur, quia iam tempore Abrahæ, & deinceps poſteà res erat omnibus nota, adeò, vt Sara Abrahamum induceret ad ſecundam vxorem ducendam. Neq; enim credibile eſt, Saram fœminam ſanctiſſimam hoc facturam fuiſſe, niſi id licitum eſſe ſciuiſſet: neque veriſimile eſt, illi primùm hoc à Deo indicatum. Pari ratione Laban obtulit Iacobo duas filias; & rurſus illæ obtulerunt eidem duas alias vxores; neq; ipſe miratus eſt, aut dixit, non licere. Et deniq; Moyſes in Deuteronomio

nomio, tãquam de re nota, & paſſim licita loquitur, cùm ait: *Si fuerint alicui duæ vxores, vna dilecta, altera odioſa, &c.* Deuter.21. nõ igitur neceſſe erat, vt ad ſingulos fieret inſpiratio diuina; ſed ſatis erat, ſi primis Patribus facta fuerit: & fortaſſe ſoli Noë facta fuit, & deinde ipſe alios docuit.

QVINTA propoſitio: *Probabile eſt diſpenſationem conceſſam omnibus Gentibus, non autem ſolis Hebræis.* Dico id eſſe probabile, quia non ignoro multos exiſtimare, ſoli populo Dei id eſſe conceſſum, nimirum ad propagandam eam Gentem, vnde Meſſias naſciturus erat.

Probatur PRIMO ex Auguſtino, qui in lib.16.ciuit. cap.38. & lib.22.contra Fauſtum, cap. 47. ſcribit, in terris vbi Iacob vxores quatuor duxit, fuiſſe morem ducendi plures vxores, poſteritatis cauſſa, & eum morem fuiſſe inculpabilem, quia eo tempore polygamiam lex nulla prohibebat. Quo loco Auguſtinus indicat, diſpenſationem fuiſſe generalem, tum quia abſolutè dicit, eo tempore nullam fuiſſe legem prohibentem polygamiam, quia nimirum lex naturalis propter generalem diſpenſationem nuſquam obligabat, tum etiam, quia dicit in eo loco, & in illis terris, vbi Iacob tunc erat, id fuiſſe licitum. Locus autem ille Gentilium erat, non Hebræorum: ſiquidem Laban, cuius filias Iacob accepit vxores, idololatra erat, vt patet Geneſ. 31. tum denique quia cauſſa cur polygamia tunc eſſet licita, dicitur ab Auguſtino fuiſſe propagationis generis, ſeu ſufficiendæ prolis: nec vſquam dicit, quod ſciam, propagandi populi Dei tantùm.

SECVNDO probatur, quia Scriptura narrat, non ſolùm Abraham, & Iacob, & eorum poſteros, ſed etiam Eſau, qui ad populum Dei non pertinebat, multas vxores duxiſſe. Geneſ. 26. & 28. neque dubium videtur, quin Eſau ad imitationem Abrahæ id fecerit; neque Scriptura eum reprehendit. Iſmahelitas quoque, qui vſque ad hanc diem conſuetudinem polygamiæ retinent, ab Abrahamo, aliiſq; Patribus eam accepiſſe credibile eſt: & cũ Scriptura Gentiles non reprehendat, quòd eo tempore plures vxores haberent, probabile eſt omninò generalem fuiſſe permiſſionem.

SEXTA propoſitio: *Probabile eſt, diſpenſationem hãc ante Chriſti aduentũ ceſſaſſe; ſed ſi non antè ceſſauerit, certum eſt à Chriſto omninò eſſe ſublatã, ita vt iam non ſolùm Chriſtianis, ſed etiam aliis Gentibus omnibus polygamia prohibita ſit.*

Quod

Quod à Chriſto ſublata diſpenſatio ſit, ſi qua tūc erat, ſatis probatū eſt in primo argumento capitis ſuperioris. Quod aūt probabile ſit, anteà per ſe ceſſaſſe, inde colligimus, quod iam anteà ceſſauerat cauſſa diſpēſationis: cauſſa enim fuerat paucitas hominū. Nam quia poſt diluuium homines pauciſſimi erant, & non diu viuebant, vt ante diluuium, idcircò Deus ad faciliorem propagationem generis humani, indulſit polygamiam: ſed antequam Chriſtus veniret, iam pleniſſimus erat mundus hominibus; quare ceſſauerat cauſſa diſpenſationis.

Id quod homines etiam intellexiſſe videntur: nam nec apud Iudæos, nec apud Romanos erat in vſu polygamia tempore Chriſti, niſi fortè apud pauciſſimos. Siquidem in Euangelio ſiue diſcipuli, ſiue Phariſæi, ſiue alij loquātur, ſemper de vxore in numero ſingulari loquuntur; & quod eſt manifeſtū indicium huius rei, Zacharias pater Ioannis, cùm vxorem ſterilem haberet, non tamen aliam vxorem accepit, ſed cum illa vna vſq; ad ſenectutem vixit, vt patet ex 1. cap. Lucę.

Vnum adhuc ſolui poſſet argumentum ex epiſtola Gregorij III. ad Bonifacium, vbi vxorem ſecundam conceſſiſſe videtur cuidam ob ægritudinem primæ. Sed de hac re diſſeruimus lib. 4. de Pontifice, cap. 12. SOLVTIO communis eſt, illā primam non fuiſſe veram coniugem ob impedimentum perpetuum; atque id Gregorium declaraſſe.

CONTROVERSIA QVARTA.

De Matrimonij firmitate.

CAPVT XII.

Matrimonium infidelium ſolubile eſſe, etiam quoad vinculum.

SEQVITVR controuerſia QVARTA, quę eſt de Matrimonij firmitate. Vbi eſt initio OBSERVANDVM, aliud iudicium eſſe debere de coniugio fidelium, aliud de coniugio infidelium: & rurſus aliud de con-

de coniugio fidelium rato, & non conſummato, & aliud de coniugio fidelium rato, & conſummato: deniq; aliud de cõiugio fidelium conſummato quoad diuortium, aliud quoad repudium. Ex quo quatuor quæſtiones exiſtunt de Matrimonij firmitate; ſed vltima eſt huius loci maximè propria, & præterea grauis admodum, & difficilis: ideò priores tres breuiter perſtringemus.

PRIMA igitur quęſtio de coniugio infidelium, breuiſſima erit. Coniugium enim infidelium ſolui poſſe, etiã quoad vinculum, ſi alter coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit ei cohabitare ſine iniuria Creatoris: extra controuerſiam eſt, ex doctrina B. Pauli, 1. Corinth. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat, &c.* Et ex doctrina Eccleſiæ 28. q. 2. can. Si infidelis, & cap. Quanto, & cap. Gaudemus, de diuortiis.

NEQVE obſtat illud: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Matth. 19. neque illud: *Qui dimiſerit vxorem, excepta cauſſa fornicationis, &c.* Ibidem: neque illud, quòd propter hæreſim non ſoluitur vinculum Matrimonij, cùm tamẽ hæreſis ſpecies infidelitatis ſit.

Nam ad PRIMVM reſponderi debet, hoc Matrimonium non dirimi ab homine, ſed à Deo, cuius interpretem habemus Apoſtolum Paulum.

Ad SECVNDVM Caietanus in commentario cap. 7. prioris ad Corinth. reſpondet, Chriſtum dediſſe libertatem ſolis viris, dimittendi cauſſa fornicationis vxores; non autẽ vxoribus dimittẽdi viros. Paulum autem loquutum eſſe de cauſſa, quæ ſit communis viro & vxori, & hanc eſſe voluiſſe, conuerſionem alterius coniugis ab infidelitate.

SED hæc ſolutio non videtur ſatisfacere argumento. Nam inprimis (vt infrà oſtenſuri ſumus) Dominus loquitur de dimiſſione quoad thorum, non quoad vinculum: in illa autem re pares ſunt vir, & vxor: poteſt enim, & vir vxorem adulterã, & vxor virum adulterum relinquere.

SED neq; hæc loca rectè conciliat Kemnitius, qui ſcribit in 2. part. Exam. pag. 1248. Chriſtum loqui de eo, qui dimittit iniuſtè, Paulum autem de eo qui iniuſtè dimittitur. NAM vt Auguſtinus notat in libro de adulterinis coniugiis, cap. 2. & 3. Paulus nõ tantùm permittit coniugi deſerto ab infideli, aliud Matrimonium inire, ſed etiã permittit ſimpliciter, dimittere infidelem, etiamſi cohabitare velit: ſolùm enim conſulit,

non

non autem pręcipit, vt coniunx fidelis non dimittat coniugem infidelem, ſi is velit cohabitare; & ideò ſi quis dimittat, volentem cohabitare, nõ peccat contra vllum præceptum. PRAETEREA. Si infidelis non deſerat fidelem, ſed velit ei cohabitare cum iniuria Creatoris, perpetuò ſcilicet perſuadendo reditum ad infidelitatem, & Chriſtum blaſphemando: certè poterit à fideli dimitti, iuxta illud: *Qui non odit patrem, & matrem, vxorem, filios, &c. propter me.* Luc. 14. Hæc igitur eſt Apoſtoli ſententia. Si infidelis diſcedit, nimirum nolens cohabitare, aut nolens ſine iniuria Creatoris, diſcedat, &c.

Dicendum eſt igitur cum Auguſtino lib. 1. de adulterinis coniugiis, ca. 1. & 2. Chriſtum loqui de Matrimonio inter fideles, Paulum de Matrimonio contracto inter infideles, id quod Paulus ipſe ſatis declarat. Nam cùm dixiſſet: *Præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere,* ſubiungit: *Ceteris autem ego dico, non Dominus; ſi quis habet vxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam, &c.* Vbi per ceteros, intelligit eos, qui Matrimonium ante fidem contraxerunt, de quibus Dominus nihil præceperat: de his ergo Paulus conſilium dat, vt vir non dimittat vxorem infidelem, ſi ea velit cohabitare ſine iniuria Creatoris. Sed quia hoc ęſt cõſiliũ, non præceptum, ideò licet etiam dimittere vxorem infidelem, & tunc maximè, ſi nolit cohabitare.

Ad TERTIVM dicendum, magnũ eſſe diſcrimen inter coniugia contracta in infidelitate, & coniugia cõtracta poſt Baptiſmũ. Priora enim, etſi rata ſint & firma ex natura ſua: tamen Sacramenta non ſunt, & ideò deeſt illis potiſſima ratio inſolubilitatis. At poſteriora, Sacramenta ſunt, & proinde duplicem habent rationẽ inſolubilitatis. Quod ergo Apoſtolus docuit de Matrimoniis in infidelitate cõtractis, non debet extendi ad Matrimonia contracta poſt Baptiſmum: & idcirco ſi alter coniugum conuertatur ab hæreſi, & alter nolit cohabitare ſine iniuria Creatoris, non ſoluitur Matrimonium quoad vinculum, non quia hæreſis non ſit ſpecies infidelitatis, ſed quia Matrimoniũ illud poſt Baptiſmũ contractum fuerat, & ea de cauſſa Sacramentum erat: & ſimiliter ſi alter coniugum Chriſtianorum, fiat nõ tantùm hæreticus, ſed etiam apoſtata, Ethnicus, atheus, tamẽ nunquam ſoluitur vinculum Matrimonij, quia Sacramentum eſt.

Et hinc ſoluitur etiam dubitatio, quæ naſci poſſet, cur videlicet ſi coniunx fidelis nolit cohabitare cum coniuge etiam fideli, niſi cum iniuria Creatoris, eum ſcilicet perpetuò ad malum ſollicitando, cur, inquam, non poſſit Matrimonium ſolui: cauſſa enim iam reddita eſt, quod eiuſmodi Matrimonium in Eccleſia contractum, Sacramentum ſit.

CAPVT XIII.

Matrimonium ratum non conſummatum, ſolui etiam quoad vinculum, per ingreſſum in religionem.

ALTERA quæſtio, de Matrimonio fidelium rato non autem conſummato, tractata eſt à nobis in 2. lib. de Monachis, cap. 38. Itaque ad eam Lectorem remittendum putauimus.

CAPVT XIV.

Matrimonium conſummatum ſolui poſſe quoad thorum, & cohabitationem.

TERTIA quæſtio eſt de ſolutione Matrimonij conſummati quoad thorũ, & cohabitationem, manente vinculo coniugali, quę ſolutio propriè dicitur diuortium à Theologis: & diſtinguitur à repudio, quod eſt ſolutio etiam quoad vinculum. Quamuis Iureconſulti paulò aliter accipiant iſtas voces: nam repudium vocant dimiſſionem tum ſponſæ, tum etiam vxoris; diuortium autem, dimiſſionem ſolius vxoris poſt Matrimonium, ſiue quoad thorum, ſiue quoad vinculũ, vt patet ex l. inter ſtuprum, & l. inter diuortium, ff. de verb. ſignific. vnde tàm in iure canonico, quàm ciuili, in titulo de diuortiis, agitur de ſolutione Matrimonij, ſiue quoad thorum tantùm, ſiue etiam quoad vinculum.

Sed quidquid ſit de vocibus, Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. ca. de Matrimonio, Philippus in locis Theologicis tit. de coniugio, Kemnitius in 2. par. Exam. Concilij Tridentini, & alij paſſim, non agnoſcunt diuortiũ manente vinculo coniugali. Kemnitius autem non ſolùm negat, vllum

eſſe licitum diuortium eiuſmodi, ſed etiam Eccleſiam reprædendit, quod pluribus de cauſſis, & non ſola cauſſa fornicationis, diuortium quoad thorum concedat.

At nihilominus ſententia Theologorum, & Eccleſię totius eſt, poſſe Matrimoniũ conſummatum inter fideles ſolui quoad thorum, & cohabitationem, duabus de cauſſis.

Primo ex conſenſu, propter maiorem, atque altiorem ſtatum acquirendum, vt ſi vterque coniugum continentiam perpetuam voueat, & ad religionem tranſeat; cuius rei plurima exempla Sanctorum extant, vt in diſputatione de votis oſtendimus, & habemus teſtimonium Chriſti Matth. 19. *Omnis qui reliquerit domum, vel agrum, vel vxorem, &c.* vbi loquitur de dimiſſione vxoris, vt Apoſtoli fecerant, nimirum cauſſa ſequendi ipſum.

Secvndo ſine conſenſu, ob crimen, idq; triplex. Primvm eſt, adulterium alterius coniugis, de quo Matth. 5. Deinde ſi alter coniugum à fide Catholica recedat; & de hoc habemus Apoſtolicum præceptum, ad Tit. 3. *Hæreticũ hominem poſt vnam, & ſecundam correctionem deuita.* vbi Apoſtolus de omnibus generatim loquitur, neq; coniuges, aut parentes excipit. Et de his etiam intelligũtur verba Domini Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, &c.* Deinde ſi alter coniugum impellat alterum ad peccatum, ita vt nõ poſſit alter cum eo cohabitare ſine periculo Deum offendendi; & de hoc loquitur Dominus cùm ait: *Si oculus tuus ſcãdalizat te, erue eum,* Matth. 18. in quem locum ſcribens Hieronymus, docet ſententiã Domini eſſe, vt ſi ij, qui nobis coniuncti ſunt, & chari inſtar oculorum, vt parentes, filij, vxor, cauſſa ſint ruinarum; ab iis recedamus.

Atque hæc omnia habentur in decretis Eccleſiæ in titulo de diuortiis; & nuper Concilium Tridentinvm contra Lutheranos idipſum his verbis confirmauit, ſeſſ. 24. canone 8. *Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſſas ſeparationem inter coniuges quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem ad certum, incertumúe tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.*

Sunt autem antequam ad obiectiones aduerſarij reſpondeamus, observanda tria. Primvm eſt, libertatem diuortium faciendi ob crimen, parem eſſe viro, & vxori: licet enim Dominus Matth. 19. de viro tantùm loquatur, quia ordinariè viri vxores dimittunt, rarò autem ab vxoribus dimittun-

mittuntur viri; tamen quod Dominus de viris dixit, etiam ad fœminas pertinet. Nam Apoſtolus 1. Corinth. 7. vtrumque dixit: *Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, & vir vxorem non dimittat*; nimirum ſine licita cauſſa. Et idem docent Concilium Mileuitanum, canone 17. Innocentius I. epiſt. 3. cap. 4. Hieron. in epiſt. ad Oceanum de obitu Fabiolæ, & Auguſtinus libro de adulterinis coniugiis 2. cap. 8.

SECVNDVM eſt, diuortium quoad thorum tantùm, propria auctoritate poſſe fieri, modò verè nouerit coniunx cõiugis adulterium. At verò diuortium quoad cohabitationem, quia res eſt publica, & quæ ſcandalizare poteſt ceteros; non poſſe fieri, niſi Eccleſiæ iudicio, vt habemus cap. Porrò, de diuortiis.

TERTIVM eſt, diuortium in cauſſa fornicationis quatuor de cauſſis poſſe fieri illicitũ. PRIMO ſi fornicatio fuerit ſine crimine, & proinde non fuerit niſi materialis, vt ſi mulier vim paſſa fuerit, aut ex ignorantia cum eo rem habuerit, quem virum ſuum eſſe credebat, cùm tamen eſſet alienus. SECVNDO ſi vterque coniunx eodem crimine teneatur. TERTIO ſi poſt cognitum adulterium coniugis, cum eo rem habuerit. QVARTO ſi auctor fuit coniugi, vt fornicaretur. Vide Sotum in 4. diſt. 36. q. vnica, art. 1.

Sed Kemnitij obiecta diluenda ſunt, quæ aduerſus hunc canonem propoſuit in 2. parte Exam. pag. 1268. & ſequentibus. PRIMA obiectio: *Definitio illa diuortij, quod ſit ſeparatio Matrimonij quoad thorum, manente vinculo coniugali, noua eſt, & ex verbis Pauli malè intellectis perperam fabricata: nam ex illis verbis deducta eſt, Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Sed Apoſtolus hoc loco nõ loquitur de iuſto diuortio, quod fieri poteſt in cauſſa fornicationis: non enim præciperet vxorem à viro non diſcedere, ſi de diuortio iuſto loqueretur. Agit igitur de diſsidiis quibuſdam leuibus, quæ interdum inter coniuges oriuntur, & proinde de illicito diuortio, quo à ſe inuicem diſcedunt, ſed paulò pòſt reconciliantur. Quare perperam ex hoc loco Catholici diuortium deduxerunt, quod manente vinculo in Eccleſia licitè fiat.*

RESPONDEO, Catholici ex hoc loco veriſſimè diuortium iuſtum & licitum, manente tamen vinculo didicerunt, quamuis non ex hoc loco ſolùm, ſed etiam ex multis aliis,

aliis, vt ſuprà oſtendimus. Nam vt ſanctus Auguſtinus libro 1. de adulterinis coniugiis, cap. 1. 2. 3. & 4. rectè vidit, & monuit, non loquitur B. Paulus de eadem diſceſſione, cùm ait: *Præcipio vxorem à viro non diſcedere*. & cùm ait: *Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam:* Nam in priore loco agit de iniuſta diſceſſione, in poſteriore de iuſta. Si enim Apoſtolus ageret de ſeparatione illicita ob leues cauſſas, cùm ait *Quod ſi diſceſſerit, &c.* non daret coniugibus optionem, vt poſt ſeparationem, aut innuptę manerent, aut viris ſuis reconciliarentur, ſed ſimpliciter præciperet, vt viris reconciliarentur. Si enim Dominus vxorem a viro diſcedere prohibuit, nimirum ſine iuſta cauſſa, vt ipſe Apoſtolus teſtatur, quomodo fieri poteſt, vt idem Apoſtolus ibidem permittat, contra Domini præceptum, vxorem à viro ſine iuſta cauſſa ſeparatam manere? Quare hic erit ſenſus Apoſtoli, Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, nimirum ſine iuſta cauſſa; quod ſi diſceſſerit, cauſſa nimirum iuſta inuenta, manere innuptam, &c. Errant igitur manifeſtè Eraſmus, Kemnitius, Caluinus, Beza, & omnes alij, qui hunc locum exponunt de iniuſta diſceſſione; & iuſtum diuortiũ ex hoc loco colligi poſſe negant.

SECVNDA obiectio: *Christus Matth. 5. & 19. dimiſſionem coniugis niſi propter cauſſam fornicationis pronunciat eſſe illicitam, & illegitimam. Contra hanc Christi ſententiã, Pontificij decernunt præter fornicationem, multas alias eſſe cauſſas, propter quas licita, & legitima coniugum ſeparatio fieri poſſit.*

RESPONDEO, conſtat ex Euangelio, alias eſſe cauſſas præter fornicationem carnalem, cur coniugium ſeparari poſſit, quoad thorum, vt ſuprà oſtendimus ex variis locis: ſed ille INPRIMIS eſt inſignis, qui habetur Matth. 19. Nam vbi Dominus iuſſerat, non dimitti vxorem, niſi ob fornicationem; in eodem capite, promiſit centuplum in hoc ſeculo, & vitam æternam in futuro iis, qui vxores dimiſerint propter Euangelicam perfectionem. Quare ne ipſum Euangelium ſecũ pugnet, adhibenda eſt explicatio, & limitatio aliqua.

PRAETEREA ex Apoſtolo 1. Corinth. 7. didicimus, poſſe infidelem coniugem à fideli dimitti, etiamſi fornicatio non interceſſerit: non igitur verba Domini vniuerſaliter, & ſine limitatione accipienda ſunt.

Vt igitur Domini ſententiam exponamus, PRIMO limitanda eſt ad Matrimonia contracta inter fideles, vt detur

locus Apoſtolo permittenti ſolutionem coniugij contracti inter infideles. SECVNDO ſententia Domini intelligenda eſt de dimiſſione ratione criminis, non ratione maioris perfectionis adipiſcendæ. Nam ratio cur Dominus prohibet coniugem dimitti, eſt quia qui iniuſtè dimittit, eſt alteri coniugi cauſſa mœchandi. At qui dimittit cauſſa maioris perfectionis, non eſt cauſſa mœchandi, quia vel Matrimonium eſt conſummatum; & tunc non poteſt fieri talis ſeparatio, niſi ex conſenſu libero vtriuſque partis; vel eſt ratum tantùm, & tunc fit ſeparatio quoad vinculum, & ideò poteſt coniunx relicta alteri nubere: quare nullum eſt adulterij periculum.

Cur autem dimiſſionē ob crimen Dominus dixerit non poſſe fieri, niſi cauſſa fornicationis, cùm tamen poſſit fieri etiam ob alia crimina: S. Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Domini in monte, cap. 26. 27. & 28. dicit rationem eſſe, quia nomine fornicationis intelligi poſſunt omnia crimina. Nam etiam idololatria, & omnis ſuperſtitio, eſt fornicatio quædam ſpiritualis cum falſis Diis: & rurſus ſecundum Apoſtolum, auaritia eſt idolorum ſeruitus; & ſicut auaritia eſt idolorum ſeruitus, & proinde fornicatio quædam, ita etiam omnis alia praua cupiditas eſt quædam fornicatio.

SED hæc diſputatio Auguſtini, ipſi etiam Auguſtino ſuſpecta fuit: nam ad literam non eſt dubium quin Dominus loquatur de ſola fornicatione carnali. Et præterea falſum eſt, ob quodlibet crimen poſſe dirimi Matrimonia, etiam quoad thorum: ſolùm enim, vt ſuprà oſtendimus, dirimuntur ab Eccleſia ob crimina, quæ vergunt in detrimentum alterius coniugis. Quare idem Auguſtinus lib. 1. retract. c. 19. non vult nos hanc ſuam ſententiam abſolutè ſequi.

Dicendum eſt igitur, Dominum ob duas cauſſas excepiſſe ſolam fornicationem. PRIMA cauſſa eſt, quia ſola fornicatio eſt propria ratio ſolutionis Matrimonij; ceteræ autem communes ſunt Matrimonio cum aliis omnibus confœderationibus: nam propter hæreſim, vel inductionem ad peccandum, non ſolùm ſeparari debet coniunx à coniuge, ſed etiam filius à patre, frater à fratre, ſeruus à domino, &c. Quocirca Dominus iſtas cauſſas non excluſit quas ſciebat eſſe communes, ſed excluſit eas omnes, ob quas ceteræ confœderationes non dirimuntur, excepta fornicatione. Ratio autem huius eſt, quia ſola fornicatio directè opponitur fidei coniu-

coniugali, & ſubſtantiæ ipſius Matrimonij, cetera autem crimina per accidens ſe habent ad Matrimonium.

SECVNDA cauſſa eſt, quia Dominus loquebatur de dimiſſione non ad certum tempus, ſed perpetua: nam de hac loquebantur, qui eum interrogauerat. Porrò cauſſa perpetui diuortij nulla eſt, niſi fornicatio: propter fornicationem enim coniugis, etiamſi tantùm ſemel ea perpetretur, & mox qui peccauerat, reſipiſcat, liberatur alter coniunx à debito reddendo per omnem vitam. At propter alia crimina non liberatur, niſi pro eo tempore, quo durant ea crimina: ſi enim coniunx, qui coniugem ad peccandum inducebat, reſipiſcat, & ſeriò conuertatur, tenetur coniunx eum recipere, eique affectu maritali cohabitare, quia iſta crimina, vt diximus, per accidens opponuntur Matrimonio, at fornicatio per ſe opponitur; & ideò ſtatim, atque coniunx fornicãdo frangit coniugi datam fidem, quia non ſtat promiſſis, cadit à iure coniugij, nec habet amplius in coniugem vllum ius.

TERTIA obiectio: *Separationem, quæ 1. Corinth. 7. extra cauſſam fornicationis deſcribitur, Paulus nec ſuadet, nec decernit, ſed docet eam pugnare cum præcepto Domini, qui præcipit non diſcedere: quando verò coniuges contra illam Apoſtoli doctrinam priuata contumacia ſe ſeparant, tunc Paulus ſuadet reconciliationem, aut ſi hoc nolint, pronunciat ipſos debere ſine coniugio manere. Sed octauus hic canon, dicit, ipſam Eccleſiam ob multas cauſſas, præter fornicationem, decernere poſſe ſeparationem.* Hæc Kemnitius: volui enim eius verba ponere, ne queratur obiectionem ſuam non eſſe fideliter recitatam.

RESPONDEO, tunc ſoluta eſt hæc obiectio cùm ad primam reſpondimus: falsò enim Kemnitius aſſumit illa verba Pauli: *Si diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*, eſſe accipienda de illicita diſceſſione, vt ibi ex Auguſtini inuictiſſima demonſtratione docuimus. Itaque falsò dicit Kemnitius, deſcribi 1. Corinth. 7. ſeparationem extra cauſſam fornicationis, & eam à Paulo improbari. Sed etiamſi hoc eſſet verum, exponeremus Pauli ſentẽtiam, vt iam iam Domini ſententiam expoſuimus.

QVARTA obiectio: *Christus Matth. 5. ideò prohibet vxorem dimitti extra cauſſam fornicationis, quia eiuſmodi dimiſſio obiicit periculis vſtionis, fornicationis, & adulterij. Sed de his*

periculis Pontificij non ſunt ſolliciti; liberè enim decernunt ſeparationem ad certum, incertumue tempus.

Respondeo, quando iuſta eſt dimiſſio; periculũ fornicationis, cui obiicitur dimiſſus, nõ imputatur dimittenti, qui vtitur iure ſuo, ſed ei, qui dedit cauſſam cur dimitteretur. Nam certè qui dimittit vxorem cauſſa fornicationis, quia iuſtè dimittit, non dicitur obiicere vxorem periculo fornicationis, etiamſi illa ſic dimiſſa meretriciam artem exercere incipiat. Iuſtam autem eſſe dimiſſionem, quam Eccleſia decernit, ſuprà probauimus, quia eſt conformis Euangelio, & rectæ rationi. Nam cùm duo immineant pericula: Vnvm coniugi innocenti, ſi ſinatur habitare cum coniuge hæretico, aut impellente ad flagitia; periculum videlicet in hæreſim, aut in flagitia labendi: Altervm coniugi nocenti, ſi ſeparetur; periculum ſcilicet fornicandi: Eccleſia recto iudicio cenſet potiùs conſulendum innocenti, quàm nocenti, & ideò Matrimonia illa dirimit quoad cohabitationem. Quare Pontificij non ideò ſeparationem decernunt, quod de periculis fornicationis & adulterij non ſint ſolliciti, ſed quod magis ſolliciti ſint de periculis aliis grauioribus.

Qvinta obiectio: *Contendunt tale debere eſſe diuortiũ, in quo vinculum Matrimonij ſaluum maneat. Atqui ſic Pontificia illa ſeparatione vinculum coniugij multis, & varijs modis ſoluitur. Nam quid ſit vinculum Matrimonij, docent hæ ſententiæ; Et adhærebit vxori ſuæ; Faciamus ei adiutoriũ, quod ſit coram ipſo; Mulier non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir; Iterum conuenite, ne tentet vos Satan; Non ſunt duo, ſed vna caro; & ipſum Matrimonium definitur indiuidua vitæ conſuetudine. At hæc omnia vincula ſoluit diuortium quoad thorum, & cohabitationem; ergo homines ſeparant, quod Deus coniunxit.*

Respondeo, tota obiectio nititur falſa vinculi coniugalis explicatione. Vinculum enim coniugale dicitur mutua quædam obligatio, qua vir ita efficitur maritus vnius fœminæ, vt non poſſit eſſe alterius, illa viuente; & fœmina ita efficitur vxor vnius viri, vt non poſſit eſſe alterius, illo viuente: Sic enim explicat Apoſtolus Roman. 7. & 1. Corinth. 7. Cohabitatio autem, & ſocietas lecti, ac menſæ, de quo loquuntur Scripturæ allegatæ à Kemnitio, non vinculũ ipſum efficiunt, aut ſunt, ſed ex illo conſequuntur: alioqui quotieſcunq; vir, & vxor, etiam iuſta de cauſſa, in diuerſas

regiones abirent, atq; inter ſe diſtarent, coniugij vinculum ſolueretur; quod ſanè abſurdiſſimum eſt. Sicut igitur vir, & vxor, vinculum matrimonij retinent, quando vnus in Oriente, altera in Occidente degit, quia non poteſt vir alteri fœminæ, neq; vxor alteri viro ſine adulterio iungi, cùm adhuc ſint veri coniuges, licet non cohabitent, neq; ſibi inuicem adhæreant: ita etiam vinculum coniugij retinent vir & vxor, per diuortium ſeparati, quia adhuc ille huius ſolius fœminæ vir, & illa huius ſolius viri vxor eſt.

Illa autem verba: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*; de vero vinculo intelligenda ſunt, non de cohabitatione aut lecti communione, niſi velimus coniuges ipſos toties ſoluere quod Deus coniunxit, quoties à ſe inuicem abſunt.

CAPVT XV.

An Matrimonium fidelium conſummatum, ſolubile ſit, quoad vinculum, variæ ſententiæ adferuntur.

PERVENTVM eſt tandem ad QVARTAM & vltimam quæſtionem de ſolutione Matrimonij conſummati, quoad vinculum: in qua quæſtione multos habemus aduerſarios, Græcos, Latinos, Hæreticos, & Catholicos.

Sentiunt enim, in cauſſa fornicationis poſſe coniugem innocentem non ſolùm ſeparari quoad thorum, ſed etiam quoad vinculum, à coniuge, & aliud Matrimonium inire, inprimis Græci, qui ſe iamdudum à Romana Eccleſia ſeparauerunt. Id enim inter eorum errores numerat Guido Carmelita, in ſua ſumma de hæreticis; & in Concilio Florentin. ſeſſ. vltima, Pontifex ipſe Eugenius Græcis dixit, eos grauiter à Latinis accuſari, quòd Matrimonia diſſoluerent: neq; illi negare auſi ſunt, ſed rationes ſuas ſe habere responderunt. Denique notum eſt, hoc tempore Græcos reipſa Matrimonia diſſoluere, & coniugibus alia Matrimonia ineundi poteſtatem facere in cauſſa adulterij.

Ex Latinis Lutherani omnes, & Caluiniſtæ, atque Anabaptiſtæ in eodem errore verſantur: ſed alij magis, alij minus errant.

Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio,
 nihil

nihil ſtatuere audet: tamen cupit vehementer definiri non ſolùm in cauſſâ fornicationis, ſed etiam quando alter coniunx recedit in aliam regionem, poſt decennium, aut nunquam reuerſurus, licitum eſſe aliud Matrimonium contrahere. Vbi obiter ANNOTANDA eſt Lutheri contradictio in eadem pagina. Nam ſcribit Papam errare, cùm diuortium concedit extra cauſſam fornicationis, quam ſolâ Dominus excepit: & ſtatim adiungit, optare ſe vt definiatur, licere diuortium facere ob abſentiam diuturnam alterius coniugis. Si enim error eſt, diuortium facere ob aliam cauſſam, quàm fornicationis; errorem igitur definiri cupit Lutherus cùm ob abſentiam coniugis diuortium eſſe licitum definiri cupit.

ADDIT autem, ſe nolle quidquam definiri ſola Papæ, & Epiſcoporum auctoritate; ſed ſi duo eruditi & boni viri in nomine Chriſti conſentirent, & in ſpiritu Chriſti pronunciarent, eorum iudicium ſe Conciliis prælaturum: quæ ſanè mera fatuitas eſt. Nam vnde ſciemus, duos illos homines in nomine Chriſti magis conſenſiſſe, & in Spiritu ſancto pronunciaſſe, quàm tot Epiſcopos, qui ex diuerſis prouinciis vnum in locum legitimè conueniunt ad fidem Chriſtianam explicandam? certè his mille, & quingentis annis, nunquam Eccleſia duorum quorumlibet hominum iudicia Epiſcoporum Conciliis antepoſuit.

Idem Lutherus poſt annos tres, anno videlicet M. D. XXIII. doctior factus (nam priorem librum anno M.D.XX. ediderat) ſcripſit librum in cap. 7. prioris ad Corinthios, vbi multas ob cauſſas Matrimonium ſolui, & aliud iniri poſſe cenſet: vt, ſi non modò Ethnicus Chriſtianam, ſed etiam falſus Chriſtianus Chriſtianam coniugem deſerat; vel ſi coniunx coniugem ad furtum aut aliud peccatum inducat, vel ſi ob frequẽtes rixas moleſta ſit cohabitatio cum priore coniuge; vel ſi diu abſit alter coniunx. In libr. quoq; de cauſſis Matrimonialibus, edito anno M. D. XXX. Si pauper cum diuite Matrimonium contrahat, & conſumet; ac deinde pauper diuitem coniugem retinere non poſſit, quod amici, vel affines diuitis impediant, iudicat Lutherus, poſſe pauperem ad aliud Matrimonium ſe transferre.

Martinus Bucerus in cap. 19. Matth. Lutherum ipſum impudentia ſuperat. Contendit enim Matrimonium ſolui poſſe, & aliud iniri, quoties vxor non ſe commodam viro,

aut

aut vir non ſe commodum vxori præbet: quacunque videlicet de cauſſa ſibi inuicem coniuges diſpliceant. Ex quo rectè colligit Tapperus in explicatione art. 18. Louan. facilius diſſolui Matrimonia auctore Bucero, quàm ciuiles contractus: neque enim contractus ciuiles ob ſolam malitiam contrahentium vnquam dirimuntur.

Philippus Melanchthon in locis Theologicis, tit. de Coniugio, in duobus tantùm caſibus permittit aliud Matrimonium iniri, nimirum ſi alter coniugum fornicetur, vel ſi iniuſtè coniugem deſerat; vult parti innocenti licere aliud coniugium celebrare: tamen in annotat. ad cap. 5. Matth. idem Melanchthon non ſolùm parti innocenti, ſed etiam nocenti aliud Matrimonium concedit, quia (vt ipſe dicit) non eſt vlli imponenda pœna, quam ferre non poſſit.

Ioan. Brentius in Confeſſ. VVirtenbergenſi, ca. de Coniugio, in fine illius capitis, ſperare ſe dicit, pios Epiſcopos, & Principes conceſſuros ius contrahendi aliud Matrimonium iis, qui ob adulterium alterius coniugis iuſto diuortio ſeparati ſunt.

Ioan. Caluinus, lib. 4. inſtit. cap. 19. §. vlt. tyrannicam legem vocat, quæ non permittit aliud coniugium ei, qui ab adultero coniuge diuortium fecit: & in cap. 19. Matthæi, vult quidem vinculum Matrimonij dirimi in cauſſa adulterij, ſed non admittit alias cauſſas; niſi deſertionem fidelis à coniuge infidele.

Martinus Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 1249. Caluinum apertiſſimè ſequitur. Nam duos tantùm caſus eſſe voluit, in quo liceret aliud Matrimonium inire, nimirum adulterium alterius coniugis; & deſertionem infidelis, vbi per infidelem non intelligit quemlibet iniuſtum deſertorem, vt Lutherus, & Philippus intelligebant, ſed ſolùm eum qui Chriſtianus non eſt, ſed Gentilis, de quo caſu nulla eſt quæſtio, vt ſuprà vidimus. Deinde in ſequenti pag. 1250. explicat ſe tantùm loqui de parte innocente, cùm aliud Matrimonium ob adulterium concedit. Quare neq; Philippus cum Luthero, neq; Kemnitius cum Philippo, aut Luthero in ſententia conuenit.

Eandem ſententiam ſequutus eſt Eraſmus, qui in annotationibus ad 7. cap. prioris ad Corinth. fuſiſſimè probare conatur, propter fornicationem licere coniugi innocenti ad alias nuptias tranſire. Edidit autem Eraſmus primùm

has

has annotationes anno M. D. XV. biennio ſcilicet antequã Lutheri factio exoriretur: ex quo intelligimus, non Eraſmum à Luthero, ſed Lutherum potiùs ab Eraſmo hunc errorem hauſiſſe.

Ex Catholicis duo ſunt, qui eodem errore tenentur, Caietanus in commentario ad cap. 19. Matthæi, timidè tamen, & breuiter rem attingens: & Ambroſius Catharinus, qui lib. 5. annotationum in commentaria Caietani, in fine, diſputat quæſtionem iſtam, ac tandem concludit, ex Euangelio, & Apoſtolo non poſſe colligi, non licere in cauſſa fornicationis aliud Matrimonium inire; id tamen variis canonibus eſſe prohibitum, & ideò non debere fieri niſi ex Eccleſiæ auctoritate.

Porrò tres iſti, Eraſmus, Caietanus, Catharinus in hoc multùm ab hæreticis ſuprà nominatis diſtant, quod ſe Eccleſiæ iudicio diſertis verbis ſubiiciunt. Et quia Eccleſia ſententiam ſuam iam apertiſſimè protulit, vt patet ex can. 6. & 7. ſeſſ. 24. Trident. Concilij, vbi anathema dicitur iis, qui ſentiunt Matrimonium quoad vinculum vlla de cauſſa ſolui poſſe; ideò iſti quoque, ac præſertim duo poſteriores, à reliquorum omnium Theologorum Catholicorum communiſſima ſententia ſeparandi minimè eſſe videntur.

CAPVT XVI.

Matrimonium inſolubile eſſe quoad vinculum, probatur ex verbo Dei, traditione, & ratione.

PROBANDVM igitur iam nobis eſt, Matrimonij inter fideles contracti, & conſummati vinculum adeò eſſe inſolubile, vt neque cauſſa fornicationis dirimi poſſit; & ideò viuente priore coniuge nunquam eſſe licitum ad alias nuptias aſpirare.

PRIMVS locus ſit ille, qui eſt apud Matthæum cap. 5. *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam excepta fornicationis cauſſa, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Verba illa: *Et qui dimiſſam duxerit, adulterat,* vel vniuersè accipienda ſunt, vel cum exceptione, niſi ob fornicationem. Si vniuersè, ergo qui dimiſſam duxerit, etiã ob fornicationem, mœchatur, ergo non fuerat dimiſſa quoad vinculum, ſed

ſolùm

ſolùm quoad thorum: non enim mœcharetur qui illam ducit, niſi adhuc eſſet priori viro alligata. Si cum exceptione, ergo qui fornicariam à viro dimiſſam duxerit, non mœchatur. Ergo melior eſt conditio fornicariæ, quàm innocentis, & caſtæ: nam fornicaria libera eſt, & nubere poteſt; innocens autem iniuſtè dimiſſa, nec priorem virum habere poteſt, nec alteri nubere. Atqui hoc abſurdiſſimum eſt, vt lex Chriſti iuſtiſſima dimiſſam iuſtè meliori loco eſſe velit, quàm dimiſſam iniuſtè.

Respondent aliqui, ſententiam illam eſſe generalem, ſed fornicariam non poſſe nubere alteri; nō quòd non ſit diremptum vinculum Matrimonij, ſed quia in pœnam peccati lex prohibet illam nubere.

Sed hæc ſolutio nulla eſt. Si enim prohiberetur nubere in pœnam peccati, ſed verè tamen libera eſſet, ac ſoluta vinculis prioris coniugij, peccaret quidem nubendo, & fortè Matrimonium eſſet irritum, ſed non mœcharetur neque ipſa, neque qui eam duceret: non enim eſt adulterium, niſi cum coniuge alterius. Dominus autem diſertis verbis pronunciat: *Et qui dimiſſam duxerit, adulterat.*

Secvndvs locus eſt apud Marcum, cap. 10. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.* Et ſimilia habentur, Lucæ 16. *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur. & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Hæc verba vniuerſaliter docent nunquam ita diſſolui Matrimonium inter fideles contractum, & conſummatum, vt liceat ad alias nuptias tranſire.

Respondent aduerſarij, loca iſta debere exponi ex c. 19. Matth. vbi habetur exceptio fornicationis. Nam niſi in verbis Marci, & Lucæ ſubintelligamus, excepta cauſſa fornicationis, pugnabunt Marcus, & Lucas cum Matthæo: iſta enim contradicentia ſunt: *Omnis qui dimiſerit, &c, mœchatur*; &, Non omnis qui dimiſerit, &c. mœchatur. Iſta autem poſterior ſententia ex Matthęo colligitur; idem enim eſt dicere: *Omnis qui dimiſerit excepta fornicationis cauſſa*; &, Non omnis qui dimiſerit: prior verò propoſitio apud Marcum, & Lucam habetur, niſi ſubintelligatur eadem exceptio.

At contrà. Nam vt ſuprà diximus in quæſtione de polygamia, Euangeliſtæ omittunt quidem interdum aliquid, aut addunt, quod alij Euangeliſtæ non omiſerunt, aut non addide-

addiderunt, ſed nunquam ita omittunt, vt ſententia reddatur falſa, nam alioqui Euãgeliſtæ homines decepiſſent, quibus Euangelia ſua tradiderunt, nulla mentione facta aliorum Euangeliſtarum.

Certè quando Marcus Romæ ſcripſit Euangelium ex prædicatione Petri acceptum, non remiſit Romanos ad Euangelium Matthæi tanquam ad commentarium: immò ſi tunc Romæ Matthæi Euangelium in manibus fidelium fuiſſet, credibile eſt Marcum ſcripturum non fuiſſe. Non enim ſcripſit Marcus, vt Matthæo aliquid adderet, quod poſteà fecit Ioannes, ſed tantùm vt haberẽt Romani ſcriptum, memoriæ cauſſa, quod ſola voce B. Petrus Apoſtolus illis tradiderat: hanc enim cauſſam referunt Irenæus lib. 3. cap. 1. Euſebius lib. 2. hiſt. cap. 15. & Hieron. in lib. de viris illuſtrib. in Marco.

Atq; idem dici poteſt de Luca, qui Euangelium ſcripſit his Gentibus, quibus prædicauerat Paulus, & ad quos nondum peruenerant Matthæi, & Marci volumina; ſed tantùm falſa quædam ſcripta Pſeudoeuangeliſtarum, vt ipſe breuiter indicat in principio Euangelij, & clarius colligitur ex Ambroſio in commentario primi capitis Lucæ, & ex Euſebio lib. 3. hiſt. cap. 24. & ex Hieron. in lib. de viris illuſtrib. in Luca. Oportet igitur vera eſſe abſolutè, quæ Marcus & Lucas dicunt, neque pendere à verbis Matthæi, niſi velimus deceptos fuiſſe eos, qui ſine Matthæo, Marcum aut Lucam legebant.

SED obiicies, quia S. Auguſt. lib. 1. de adulter. coniug. c. 11. dicit locum Matthæi eſſe obſcurum, & eſſe ambigendum de eo, donec veniamus ad alios Euangeliſtas.

AT Auguſtinus non dicit ambigendum de eo quod Matthæus dicit, ſed de eo quod non dicit. Matthæus enim dicit eum mœchari, qui extra cauſſam fornicationis vxore dimiſſa, aliam ducit: & hoc eſt ſimpliciter verum. Sed non dicit, an hic tantùm ſit mœchus, an etiam is, qui dimiſſa vxore ob fornicationem, aliam ducit: id quod alij Euangeliſtæ dixerunt apertiſſimè. Aduerſarij autem noſtri volunt nos ambigere de eo, quod Marcus, & Lucas dicunt, an ſit accipiendum vt ſonat, non de eo quod non dicunt. Quare idem S. AVGVSTINVS libr. 1. de adulterinis coniugiis cap. 9. grauiter inuehitur in eos, qui horum Euangeliſtarum verba, non accipiunt vniuerſaliter, vt ſonant: *Qui ſumus*, inquit,

nos, vt

nos, vt dicamus; eſt qui mœchatur vxore dimiſſa alteram ducens, & eſt, qui hoc faciens non mœchatur: cùm Euangelium dicat omnem mœchari qui hoc facit?

Ad obiectionem autem illam reſpondemus, non eſſe repugnantiam inter Euangeliſtas; illa enim propoſitio; Non omnis qui dimittit vxorem, & aliam ducit mœchatur, non inuenitur apud Matthæum, vt aduerſarij exiſtimant. Illa enim ſunt verba Matthæi: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* ex quibus non debet inferri, Ergo non omnis qui dimiſerit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur.

Cur autem id non debeat inferri, cùm planè ſequi videatur, multę cauſſæ reddi ſolent. Durandus in 4. diſt. 35. quęſt. 1. ad vltimum, dicit Chriſtum loqui apud Matthæum præſuppoſita lege veteri, quę iubebat adulteras occidi; hac enim lege ſeruata, licebat in cauſſa fornicationis vxorem dimittere, & aliam ducere, quia nimirum propter adulteræ ſupplicium extremum, dirimebatur vinculum coniugij.

Non probatur mihi hæc ſolutio, Primo, quia Dominus non tradidit legem ſolis Iudæis, ſed etiam Chriſtianis: non iubet lex Euangelica adulteros occidere, immò Ioan. 8. Dominus adulteram liberauit à morte. Nec ignorabat Chriſtus, in Eccleſia ſua varias fuiſſe futuras leges Principum, quibus interdum occiderentur, interdum non occiderentur adulteri; quare non eſt credibile Chriſtum eſſe loquutum præſuppoſita lege de occidendis adulteris.

Praeterea, ſi ita eſſet, Chriſti ſententia eſſet valde imperfecta. Nam potuit multis modis impediri mors adulteræ, aut quia fugeret in aliam regionem, aut quia non poſſet probari teſtibus duobus adulterium, etiamſi viro exploratum eſſet; quid ergo tunc fieret ſecundum Chriſti doctrinam?

Adde, quod tradere vxorem lapidandam, non eſt propriè illam dimittere, & ducere aliam: non enim dimittitur qui occiditur, neque dicitur alia duci priore dimiſſa, quando prior non viuit.

Deniqve non poterat eſſe quæſtio, an liceret vxore lapidata ob adulterium, aliam ducere: non igitur oportebat magis excipere cauſſam fornicationis, quàm cauſſam mortis.

Hac

Hac ergo ſolutione omiſſa, aliqui dicunt verbum *Mœchatur*, referendum eſſe diuiſim ad vtramq; partem ſententię, hoc modo; Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, mœchatur, & qui aliam duxerit, mœchatur: bis enim mœchatur, qui vxorem ducit priore dimiſſa, extra caſum fornicationis, ſemel quidem, adulterio vxoris, cuius ipſe cauſſa fuit per iniuſtam dimiſſionem; & ſemel, adulterio proprio, per nouæ vxoris viuente priore coniunctionem.

Et hanc ſolutionem indicat breuiter THEOPHYLACTVS in cap. 19. Matth. vbi dicit ſententiam huius loci eſſe, quod qui dimittit vxorem extra cauſſam fornicationis, mœchatur, id eſt, auctor eſt illi, vt mœchetur. Et idem antè docuerat AVGVSTINVS lib. contra Adimantum, cap. 3. vbi ſic enarrat locum iſtum Matth. 19. *Quicunq; dimiſerit vxorem, niſi ob fornicationem, facit eam mœchari, & qui aliam duxerit, mœchatur.* Eſtque hæc ſolutio valde conformis eiuſdem Matthæi verbis, cap. 5. vbi ait: *Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, facit eam mœchari:* Videtur igitur Matth. 19. ad eandem ſententiam: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem*, referendum eſſe verbum: *Mœchatur*, in illo ſenſu, id eſt, facit eam mœchari.

ALII dicunt, nec minus probabiliter, illud: *Niſi ob fornicationem*, non pertinere niſi ad dimiſſionem, cum qua immediatè coniungitur, & eſſe per parentheſim pronunciandum, & aliquid ſubintelligendum, hoc modo; Quicunque dimiſerit vxorem (quod non licet, niſi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur. Et certè non ſine cauſſa Dominus non adiecit illam exceptionem poſt illa verba: *Et aliam duxerit*, ſed immediatè poſt illa: *Quicunq; dimiſerit*, & ſimiliter, non temerè Dominus tum Matth. 5. tum Matth. 19. cùm adiunxit: *Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, non addidit: *Niſi ob fornicationem*, vt nimirum indicaret, cauſſam fornicationis ſolam dimiſſionem licitam facere, non autem noui coniugij celebrationem. Hæc mihi videtur S. Thom. ſententia in 4. diſt. 35. quęſt. vnica, art. 5. ad vltimum, & eandem obſcurè ſubindicat Hieronymus in Commentario huius loci.

Sunt & aliæ explicationes minus probabiles, quas Abulenſis, Alphonſus de Caſtro, & alij excogitarunt: Sed optimá eſt S. Auguſtini lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 9. vbi docet, Matthæum, vel potiùs Dominum apud Matthæum, acce-

accepiſſe illud: *Niſi ob fornicationem*, negatiuè, non exceptiuè; vt ſenſus ſit, Quicunq; dimiſerit vxorem, niſi ob fornicationem, id eſt, extra cauſſam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius, qui vxore dimiſſa extra cauſſam fornicationis aliam duxerit: ſed nihil dicitur de eo, qui duxerit aliam priore dimiſſa ob fornicationem.

At contrà inſtant aduerſarij, & maximè CAIETANVS, & CATHARINVS. Si iſta eſt ſententia Domini, ergo fruſtra, & ſuperuacaneè additur illud: *Niſi ob fornicationem*, poterat enim Dominus generatim, & facilius dicere; Omnis qui dimiſerit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur.

RESPONDEO, immò diuina prudentia Dominus ita loquutus eſt, id enim poſtulabant locus & tempus. Nam Dominus eo loco reſpondebat Phariſæis, qui venerant parati, vt eum tentarent, & in ſermone caperent: & quia iam audierant, eum in monte quædam diſſeruiſſe contra libellum repudij à Moſe in lege conceſſum, & conſequenter etiam contra polygamiam, interrogauerunt eum, an liceret vxorẽ dimittere quacunq; ex cauſſa, vt nimirum, ea interrogatione impellerent eum ad pronunciandum aliquid apertè contra legem, & exempla Patrum. Quare Dominus cùm videret auditores incapaces eſſe; reſpondit eis præciſè ad interrogata. Quæſierant illi, an liceret vxorem dimittere, nimirũ quoad vinculum, quacunq; ex cauſſa: reſpondit Dominus, non licere quacunq; ex cauſſa; idq; probauit, quia non licet dimittere non fornicariam, & aliam ducere, id quod tam perſpicuè verum erat, vt nullo modo negari poſſet. Vtrum autem liceat dimittere fornicariam quoad vinculum, & aliam ducere, Dominus tunc apertè dicere noluit, quia hoc altius erat, quàm vt ab eis tunc capi poſſet. Quanquã ex iis quę Dominus dixerat de prima origine inſtituti Matrimonij, facile poterat hoc etiam intelligi; ſed ne daret illis Dominus anſam calumniandi verba ſua, voluit, vt ipſi per ſe id colligerẽt, quemadmodum fecit in parabola vineæ, & aliàs ſæpè: & nihilominus domi paulò pòſt (vt Marcus ſcribit cap. 10.) apertè pronunciauit, omnem qui dimittit vxorem, & aliam ducit, mœchari. Vides igitur quemadmodum verba Domini nihil ſuperuacanei contineant, nec pugnent inter ſe verba diuerſorum Euangeliſtarum.

Vnum duntaxat contra hanc expoſitionem obiici poſſet,

quòd nimirum ſi ità exponamus, non habebimus ex hoc loco licitum eſſe diuortium quoad thorum, ob fornicationem alterius coniugis. SED parum id refert: nam ad hoc dogma ſtabiliendum, ſufficit teſtimonium Matth, c. 5.

TERTIVS locus habetur in epiſt ad Roman. cap. 7. *An ignoratis fratres (ſcientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore viuit? Nam quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro, ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro,* & ſimilis locus habetur in epiſt. 1. ad Cor. c. 7.

Ex his autem locis colligimus nunquam ſolui vinculum coniugale, niſi per mortem: & quia non ſoluitur, manere etiam poſt diuortium quacunq; de cauſſa factum. Quod argumentum tanti fecit S. AVGVST. vt libr. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 4. clamauerit: *Hæc verba Apoſtoli toties repetita, toties inculcata, vera ſunt, viua ſunt, ſana ſunt, plana ſunt. Nullius viri poſterioris mulier eſſe incipit, niſi prioris eſſe deſierit: eſſe autem deſinet vxor prioris, ſi moriatur vir eius, non ſi fornicetur, licitè itaq; dimittitur coniunx ob cauſſam fornicationis, ſed manet vinculũ prioris, propter quod ſit reus adulterij, qui dimiſſam duxerit, etiam ob cauſſam fornicationis.* Hæc ille.

SED reſpondet Caietanus, verba Apoſtoli accipienda eſſe regulariter, non autem in caſu, vt ſenſus ſit; vinculum viri cum vxore ordinariè, & regulariter, niſi ſcilicet aliunde ſoluatur, durare vſq; ad mortem, & tunc demùm ſolui. Idem ferè reſpondet Eraſmus, Caluinus, Martyr, & Bucerus in hęc loca, & pręſertim Petrus Martyr vult intelligi exceptionem: *Niſi ob fornicationem,* quæ in Euangelio habetur. Et ſimiliter docet Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 1257.

Poteſt autem id probari PRIMO, quia Paulus ait: *Scientibus legem loquor*, lex autem permittebat libellum repudij in quibuſdam caſibus, & proinde ſecundum legem regulariter quidem, ſed non ſemper, mors expectabatur ad vinculi coniugalis diremptionem. SECVNDO, quia Paulus ait: *Quæ ſub viro eſt, mulier*; & non dicit ſimpliciter Vxor. Quare loquitur de ea tantùm, quæ nondum eſt repudiata, ſed adhuc viro cohabitat. TERTIO videtur Apoſtolus non tàm contendere, vinculum permanere vſque ad mortem, quàm non durare poſt mortem: id enim ſolùm ille cupit oſtendere,

poſt

poſt mortem coniugis liberum eſſe alterum coniugem, ſiue ad mortem vſq; vinculum permanſerit, ſiue non permanſerit. ADDE vltimò, quod cùm hæc ſit quædam ſimilitudo, non eſt neceſſe vt in omnibus conueniat.

SED falſam eſſe hanc expoſitionem, teſtantur PRIMVM ipſa verba, quæ vt Auguſtinus rectè dicit, plana ſunt. Quid enim planius illo: *Mulier viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro?* Rom. 7. & *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit?* 1. Corinth. 7. Et certè mirum eſſet Apoſtolum nunquam addidiſſe exceptionem, ſi ea addenda eſſet, cùm tam ſæpe hæc repetiuerit, & inculcauerit.

DEINDE teſtantur Interpretes; Ambroſius, Chryſoſtomus, Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius, Primaſius, Anſelmus, & alij, in vtrumque locum Pauli, & præterea Origenes in cap. 19. Matth. Auguſtinus loco citato, & Hieronymus in epiſt. ad Amandum, vbi interrogatus, an liceret mulieri dimiſſo viro adultero, alij nubere, reſpondit, non licere, ob hæc Pauli loca, quæ (vt ipſe dicit) omnem excuſationem excludunt.

DENIQVE idem teſtatur ratio ſimilitudinis, quam eo loco Paulus adducit: volebat enim probare, legem veterem obligaſſe vſque ad Chriſtum, ſed iam non amplius obligare: vtitur autem ad hoc probandum ſimilitudine ducta ex Matrimonio. Quemadmodum enim vir, & vxor tamdiu ſibi inuicem obligantur, donec alter eorum, vel vterque moriatur, ſic etiam tamdiu homines legi ſubiecti ſunt, donec vel ipſa lex abrogetur, & ſic quodammodo moriatur, vel homines translati in alium ſtatum, à lege eximantur, & eo modo legi moriantur. Per Chriſti autem mortem vtrumque factum eſt: nam & lex eſt abrogata, & nos translati in ſtatum filiorum Dei, legi illi veteri, quæ erat ſeruorum, mortui ſumus.

Vbi obiter eſt NOTANDVM, legem comparari viro, vt Chryſoſtomus exponit, & hominem comparari vxori, quia ſicut vir dominatur vxori, non vxor viro, ita lex dominatur homini, cui data eſt, non homo legi. Et quamuis debuiſſet Apoſtolus concludere, homines liberos eſſe à lege, quia lex mortua eſt, ſicut dicit vxorem liberari, quando moritur vir: tamen ne Iudæos offenderet, maluit inuertere concluſionem, ac dicere, nos mortuos eſſe, quàm legem eſſe mortuam, quamquam vtrumque dicere potuiſſet, & perinde

eſt ad id de quo agitur, vtrum vir, aut vxor, aut vterque moriatur.

Porrò hæc ſimilitudo B. Pauli omninò requirit, vt vir & vxor nullo diuortio, aut repudio, ſed ſola morte liberari queant à vinculo coniugij. Nam quamdiu lex vetus vigebat, nunquam poterant Iudæi iugum eius à ſe excûtere, etiamſi illi repudium dare, & ab ea diuortium facere conarentur, fornicando cum variis legibus falſorũ Deorum; ergo eodem modo, quanto tempore maritus viuit, nunquam poteſt vxor à vinculo coniugij liberari, quamuis cum multis aliis viris fornicetur.

Neq; argumenta in contrarium conuincunt. Ad PRIMVM Reſpondeo, illud: *Scientibus legem loquor*, à Theodoreto, & Ambroſio exponi de lege naturæ, vel Euangelica, non de lege veteri, vt ſenſus ſit: Loquor hominibus peritis, & qui benè norunt naturam legis, & coniugij, &c.

Et PRAETEREA aut repudium in lege veteri ſoluebat reuera vinculum coniugij, aut non ſoluebat. (eſt enim controuerſia inter Doctores) Si non ſoluebat, & tantùm permittebatur, vt minus malum, non autem vt licitum, vt communior habet opinio Doctorum, quam etiam ſequuntur Caluinus, & Beza in cap. 19. Matth. tum parum refert de qua lege Paulus loquatur, vt patet. Si verò ſoluebat vinculum, & permittebatur vt licitum; tum non poteſt Pauli locus de lege Moſis intelligi, quia falſum eſſet quod Paulus dicit: *Viuente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum altero viro*; neq; enim vocabatur adultera quæ viuente viro erat cum altero viro, ſi repudium licitum erat, & vinculum coniugij diſſoluebat.

Ad SECVNDVM RESPONDEO, illud: *Quæ ſub viro eſt, mulier*, ſimpliciter coniugatam ſignificare; quod nomen non minus conuenit mulieri poſt diuortium, quàm ante diuortium, ſi diuortium non ſoluit vinculum, vt nos contendimus. Et hoc perſpicuum eſt tum ex concluſione generali, quam Apoſtolus infert: *Igitur viuente viro vocabitur adultera, &c.* non enim dixit, Igitur dum eſt ſub viro, vel dum non repudiatur, ſed dum vir eius viuit, vocabitur adultera, ſi fuerit cum altero viro: tum ex 1. Cor. 7. vbi generatim Paulus dicit: *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit.*

Ad TERTIVM RESPONDEO, non ſolùm voluiſſe Paulum oſtendere, vinculum coniugij non durare poſt mortem;

tem; ſed etiam durare toto tempore vitæ alterius coniugis. Nam illud non durare poſt mortem, apertiſſimum erat, nec fuiſſet opus ad id perſuadendum allegare legem, ac dicere: *Scientibus legem, loquor.*

Praeterea concluſio ab Apoſtolo intenta, non erat ſolùm, non obligari Chriſtianos ad legem Moſis, ſed etiam obligari ad non recipiendam vllam aliam; ſicut etiam Hebræi obligabantur legem Moſis ſeruare toto tempore, quo ea viuebat, nec poterant vllo prætextu eam deſerere, donec moreretur per abrogationem, aut ipſi morerentur illi per translationem in alium ſtatum, vt diximus.

Ad vltimum Respondeo, non debere quidem ſimilia in omnibus eſſe ſimilia: tamen debere ſimilia eſſe in eo, in quo eſt vis argumenti ex illa ſimilitudine ducti. Requirit autem vis argumenti Paulini, vt ſicut vinculum legis nullo modo diſrumpi poteſt, quacumq; intercedente præuaricatione, donec ea lex viuit: ita vinculum Coniugij perſeuerat, quacunq; interueniente fornicatione, donec maritus aut vxor viuit.

Adde quod 1. Cor. 7. non per modum parabolæ ad illud illuſtrandum, ſed abſolutè pronunciatur: *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit: quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt; cui vult, nubat, &c.*

Qvartvs locus eſt in epiſt. priore ad Cor. cap. 7. *His, qui Matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Quem locum tractauimus in quæſtione ſuperiore de diuortio quoad thorum.

Habemus autem hinc argumentum planè inſolubile. Nam vel mulier, de qua dicitur: *Si diſceſſerit, &c.* diſceſſit ex cauſſa iuſti diuortij, vt fornicationis, hæreſis, & quæcunq; ſit alia; vel ſine tali aliqua cauſſa. Hoc poſterius dici non poteſt, nam Paulus non diceret de tali fœmina, Maneat innupta; aut viro ſuo reconcilietur; ſed diceret, Maneat innupta donec viro ſuo reconcilietur, & omninò ad virum ſuum redeat: non enim poterat Paulus permittere iniuſtum diuortium contra expreſſum Domini præceptum. Et ſi in eodem capite Paulus non permittit coniuges abſtinere à carnali commercio ob orationem, & ad tempus, niſi ex conſenſu, quomodo permitteret coniugem inuito marito ſine vlla cauſſa iuſti diuortij ſeparatam à viro manere? Loquitur

ergo ſine vllo dubio de muliere, quæ diſceſſit ob iuſtam aliquam diuortij cauſſam. Atqui iſta non poteſt alteri nubere, vt Paulus apertiſſimè dicit; ergo etiam cauſſa iuſti diuortij non ſoluit vinculum coniugij, neq; licet coniugibus iuſto diuortio ſeparatis ad alia tranſire coniugia.

Vnum eſt tantùm quod obiici poſſet, quod etiam ab Eraſmo obiectum fuit. Nam videtur Apoſtolus loqui de muliere adultera, quæ diſcedit à viro non ſponte ſua, ſed ab illo eiecta: id enim ſignificari videtur, cùm dicitur: *Aut viro ſuo reconcilietur.* nam reconciliari propriè ad reos pertinet, qui per reconciliationem redeunt in gratiam cum iis, quos offenderunt. Quod ſi Paulus agat de adultera, non eſt mirũ, ſi velit eam manere innuptam: ſoli enim parti innocenti conceduntur ſecundæ nuptiæ.

At nullo pacto defendi poteſt, Paulum loqui de muliere adultera, & eiecta: nam cùm præcipitur mulieri, à viro non diſcedere, præcipitur ne ipſa ſit auctor diuortij, ac ne deſerat virum, non autem ne eiiciatur, & coacta diſcedat. Id enim præcipitur, quod eſt in poteſtate eius, cui præcipitur: non eſt autem in poteſtate mulieris ne eiiciatur, neq; poteſt marito expellente non diſcedere.

Deinde paulò pòſt ait Apoſtolus: *Et vir vxorem non dimittat*; quod eſſet omninò idem cum priore præcepto, & proinde ſuperuacaneum, ſi mulierem diſcedere à viro nihil eſſet aliud, niſi eiici, & dimitti à viro.

Denique ſi Apoſtolus ſolùm de adultera dimiſſa loqueretur, valde imperfectam doctrinam traderet: adhuc enim quæri poſſet, quid ſit faciendum mulieri, quæ ſeparatur à viro ob adulterium viri, non ob culpam ſuam propriam. Ergo Paulus generatim loquitur de omni muliere, quæ iuſti diuortij auctor eſt. Dicit autem: *Mulier non diſcedat*, non autem dicit, Mulier non dimittat virum, ſicut poſteà dicit: *Vir non dimittat vxorem*; quia ordinariè vxor eſt in domo viri, & ideò diuortium facit diſcedendo ab eo, non eum ex domo eiiciendo; contrà maritus, quia eſt in domo ſua, diuortium facit dimittendo, non recedendo.

Illud autem quod obiicitur de verbo, Reconcilior, quod etiam pag. 1259. notauit Kemnitius, vt probaret culpa ſua vxorem diſceſſiſſe, nullam vim habet. Reconciliari enim dicitur tàm is, qui læſit, quàm is, qui læſus eſt: nam reconciliantur propriè, qui alienati ſunt. Vnde M. T. C. libro 1. epiſt.

epiſt. 2. ad Lentulum, dicit reconciliatam eſſe voluntatem Senatus, quæ tamen non culpa ſua, ſed aliorum, abalienata à Lentulo fuerat. Et in hoc ſenſu dicitur Deus reconciliari hominibus, lib. 2. Machab. cap. 1. *Exaudiat Deus orationes veſtras, & reconcilietur vobis*; & cap. 7. *Reconciliabitur Deus ſeruis ſuis.* & illud Matth. 5. *Reconciliare fratri tuo,* exponit Chryſoſtomus, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè frater ſe offenſum dicat.

Eadem veritas SECVNDO ex traditione probari poteſt: extant enim omnibus ætatibus teſtimonia Patrum. Ac PRIMO quidem ſæculo habemus teſtimonium CLEMENTIS, in Canonibus Apoſtolorum can. 48. vbi ſine vlla exceptione excommunicari iubetur, qui vxore dimiſſa aliam ducit.

Deinde SECVNDO ſæculo, id eſt, poſt annum Domini C. habemus teſtimonia IVSTINI, & ATHENAGORAE. Vterque in Apologia pro Chriſtianis, ad Imperatorem Antoninum, inter dogmata Chriſtiana ponit adulterium eſſe, Si quis dimiſſam ab alio ducat: & Athenagoras addit etiam, ſi quis priore dimiſſa aliam ducat, non eſſe coniugium, ſed adulterium. Eodem ſæculo CLEMENS Alexandrinus lib. 2. Stromatum extremo: *Adulterium,* inquit, *exiſtimat Scriptura coniungi Matrimonio, viuo altero ex ſeparatis,* & paulò antè dixerat, non poſſe fieri ſeparationem, niſi ob fornicationem.

Sæculo TERTIO, poſt annum Domini CC. TERTVLLIANVS lib. 4. in Marcionem, vltra medium, obiicienti Marcioni Chriſtum contrarium eſſe Moyſi, quia prohibuit diuortium, quod ille conceſſerat, reſpondet his verbis: *Dico illum conditionaliter nunc feciſſe diuortij prohibitionem, ſi ideò quis dimittat vxorem, vt aliam ducat, &c.* vbi docet Chriſtum non prohibuiſſe diuortium, ſi cauſſa iuſta adſit, ſed prohibuiſſe alterum coniugium poſt diuortium. Eodem ſęculo ORIGENES tract. 7. in Matth. explicans caput 19. dicit quoſdam Epiſcopos permiſiſſe mulieri nubere viro priore viuente, & addit, contra ſcripturam fecerunt.

Sæculo QVARTO, poſt annum Domini CCC. in Concilio Elibertino can. 9. Mulier quæ ob viri adulterium alteri nupſit, non recipitur ad Communionem niſi poſt mortem prioris mariti: ex quo intelligimus, illicitum fuiſſe Matrimonium illud iudicatum, etiam ex parte innocentis, & in

cauſſa adulterij. Eodem ſæculo S. Ambroſius in cap. 16. Lucæ multa ſcribit contra eos, qui vxore dimiſſa aliam ducunt, & paſſim adulterium vocat id coniugium: neq; in tota illa diſputatione vnquam excipit cauſſam fornicationis. S. item Hieronymus Ambroſij æqualis, in epiſt. ad Oceanum de obitu Fabiolæ ſcribit, Fabiolam dimiſſo viro non ſolùm adultero, ſed etiam omnibus flagitiis cooperto, alteri nupſiſſe; ſed addit id eam feciſſe, quia ignorabat rigorem Euangelij: & ibidem ſcribit, eam poſt mortem ſecundi mariti publicã pœnitentiam ſibi ab Epiſcopo impoſitam, ſumma humilitate egiſſe. Ex quo intelligimus, eo tempore publicum crimen habitum in Eccleſia Catholica fuiſſe, ſi quis viuente coniuge ad alias nuptias tranſiret, etiam cauſſa fornicationis. Idem Hieronymus in epiſt. ad Amandum, de hac ipſa quæſtione interrogatus, ſimpliciter reſpondit, eſſe illicitum, etiam cauſſa fornicationis, viuente coniuge ad alias nuptias tranſire. Eodem ſæculo ſanctus Ioann. Chryſoſtomus homilia 17. in Matthæum, enarrans caput quintum idem docet.

Sæculo QVINTO, poſt annum Domini CD. Concilium Mileuitanum, can. 17. definiuit ſecundum Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam, nunquam licere viuente coniuge ad alias nuptias tranſire: & idem habetur in Concilio Africano can. 69. Eodem ſæculo Innocentius I. in epiſt. 3. ad Exuperium can. 6. interrogatus, an intercedente diuortio liceret aliud inire coniugium, reſpondit nullo modo licere, ſed eſſe vtrumq; adulterum, tàm virum, quàm vxorem, ſi poſt diuortium ad alias nuptias tranſeant. Eodem tempore S. Auguſtinus ex profeſſo hoc docuit, tum in duobus libris de adulterinis coniugiis, tum in libro de bono coniugali.

Sæculo SEXTO, poſt annum Domini D. Primaſius in Commentario cap. 7. prioris ad Cor. in illud: *Si diſceſſerit, manere innuptam*, idem habet.

Sæculo SEPTIMO, poſt annum Domini DC. Iſidorus idem docet, lib. 2. de officiis diuin. cap. 19.

Sæculo OCTAVO, poſt annum Domini DCC. Beda in cap. 10. Marci idem affirmat.

Sæculo NONO, poſt annum Domini DCCC. Concilium Foroiulienſe can. 10. idem apertiſſimè definiuit; & eodem ſæculo Theophylactus in cap. 19. Matth. & in cap. 7. prioris ad Corinth.

Sæcu-

Sęculo Decimo, poſt annum Domini CM. Concilium Nannetenſe, quod ſub Arnulpho Imperatore celebratum creditur, can. 12. idem declarauit.

Sæculo Vndecimo, poſt annum M. Anſelmus in cap. 5. & cap. 19. Matth. idem habet.

Sæculo Dvodecimo, poſt annum MC. idem definiuit Alexander III. Papa, cap. Ex parte, de ſponſalibus, & Matrimoniis.

Sæculo Decimotertio, poſt annum MCC. idem definiuit Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuortiis: & eodem ſæculo, idem docuerunt Theologi omnes, qui ſuper diſt. 35. quarti Sententiarum ſcripſerunt, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alij.

Sæculo Decimoqvarto, poſt annum MCCC. plurimi Doctores Scholaſtici, Scotus, Durandus, &c.

Sæculo Decimoqvinto, poſt annum MCD. idem ſtatuit Concilium Florentinum, in inſtruct. Armenorum, quod ſanè mirum eſt non aduertiſſe Caietanum & Catharinum.

Sæculo denique Decimosexto, poſt annum MD. idem definiuit Concilium Trident. ſeſſ. 24. can. 7.

Accedat Vltimo argumentum ex ratione petitum. Primo Matrimonium fidelium, ſignum eſt coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, vt Apoſtolus docet cap. 5. ad Epheſ. At illa vnio indiſſolubilis eſt; igitur & vinculum coniugale indiſſolubile eſt. Et quamuis tota ſimul Eccleſia à Deo fornicari non poſſit, tamen aliquæ partes Eccleſiæ, nonnulli videlicet fideles, fornicantur interdum ſpiritualiter, & diuortium faciūt, ſed non propterea licet illis mutare Deum, aut Deus ita illos abiicit, vt nolit reconciliari, immò ſemper hortatur ad reconciliationem. Tale igitur debet eſſe coniugium Chriſtianorum, vt nunquam tale diuortium fiat, quin ſpes maneat reconciliationis. Et hanc rationem à Sacramento ductam, valde vrget Auguſtinus lib. de bono coniugali, cap. 7. 15. 18. & 24.

Secvndo, ſi licitum eſſet aliud Matrimonium, iniuria afficeretur proles: nam filiis iam natis malè conſuleretur, qui pro patre vitricum, pro matre nouercam habere inciperent. Et hæc eſt ratio S. Ambroſij in cap. 16. Lucæ, vbi etiam dicit, propter filios debere patrem matris culpæ ignoſcere.

Tertio, ſi eſſet licitum eiuſmodi coniugium viuente altero coniuge, aperiretur aditus infinitis repudiis etiam

iniuſtis. Nunc enim quia ſciunt fideles, debere ſe, aut cœlibes viuere, aut priori coniugi reconciliari, non facilè ad diuortium adducuntur: at ſi ſcirent, mox repudiata vxore poſſe aliam duci, facillimè diuortia fierent, & quærerent occaſiones aliquando diſſidiorum, & criminum, &c. Et hanc rationem attingit Hieronymus in cap. 19. Matthæi, vbi ſcribit; quia periculum erat, ne mariti ob deſiderium alterius coniugij, calumniam ſtruerēt priori vxori, ſic Dominum voluiſſe dimitti vxorem ob fornicationem, vt tamen ea viuente non liceret aliam ducere.

QVARTO, ſi poſt diuortium in cauſſa fornicationis, liceret parti innocenti aliud Matrimonium inire, vel id liceret etiam nocenti, vel non liceret. Si liceret, ergo commodum ex peccato ſuo adulter reportaret, & ſæpè etiam viri dedita opera adulterium committerent, vt poſſent ab vxore liberari, & aliam vxorem ducere. Si nō liceret, quæro inprimis, quare? nam cùm ea perſona ſit à vinculo prioris coniugij ſoluta (neque enim potuit pars innocens aliud Matrimonium inire, niſi vinculo prioris dirempto) neque vlli faciat iniuriam, quare non poteſt Matrimonium contrahere?

DICES, quia lex prohibet. SED vbi eſt lex prohibens? neq; enim vlla lex exſtat, quod ſciam, quę ſoli innocenti nuptias concedat. DEINDE, cur prohiberet lex cōiugari hominem ſolutum, & procliuem ad vitia, quando nulla reſtat amplius ſpes reconciliationis cum coniuge priore? Diuino igitur, prudentiſſimo, iuſtiſſimoque iudicio Chriſtus ſanxit, coniugium quoad vinculum omninò indiſſolubile eſſe debere.

Adde VLTIMO, quod etiam apud Ethnicos, vbi morum diſciplina vigebat, nulla fiebant repudia. Scribit enim Tertullianus in Apologet. cap. 6. Romæ per annos fermè DC. ab Vrbe condita, nullum ſcriptum fuiſſe repudium: deinde autem euerſa diſciplina, cum aliis vitiis etiam repudia introducta.

CAPVT XVII.

Soluuntur argumenta aduerſariorum.

PROPONAM, & ſoluā argumenta Martini Kemnitij, tum quia ipſe poſt alios omnes ſcripſit, & eorum argumenta collegit, tum quia nemo ei reſpondit; cum Eraſmo, Gaietano, Catharino, Luthero,

Luthero, Bucero, Brentio, Caluino, & Philippo reſponderint Ioan. Eckius, Ruardus, Alphonſus de Caſtro, & alij ex Catholicis multi.

PRIMA obiectio Kemnitij pag. 1250. *Lex Pontificia negans coniugi innocenti in cauſſa adulterij aliud coniugium, priuat innocentem iure ſuo abſque eius culpa, contra regulas Iuris.*

RESPONDEO, Lex iſta nō eſt Pontificis Romani ſolius, ſed etiam Chriſti. Et malè Kemnitius regulā Iuris allegat: hæc enim eſt REGVLA in SEXTO de regul. Iuris, can. ſine culpa. *Sine culpa, niſi ſubſit cauſſa, non eſt aliquis puniendus.* Vbi non ſolùm culpam, ſed etiā cauſſam abeſſe oportet, vt quis nullo modo puniri poſſit: alioqui, quàm ſæpè filij priuātur hæreditate paterna ob peccata patris? quàm ſæpe ob indicia aliqua iure torquentur homines à Iudicibus, ſine vlla propria culpa? quàm ſæpe ob incurabilem coniugis morbum ſine culpa ſua priuatur alter coniunx debito coniugali, & (quod eſt grauius) fructu nuptiarum, id eſt, prole? Sic igitur vxore per diuortium ſeparata, priuatur vir vſu coniugij ſine culpa, ſed non ſine cauſſa: cauſſa enim ſubeſt maxima, quia vinculum prioris manet, & quia Chriſtus prohibet, & quia fieret iniuria proli, &c.

SECVNDA obiectio pag. 1251. *Si non liceret vxorem ducere homini innocenti, diuortium à Filio Dei conceſſum in cauſſa fornicationis, nihil eſſet aliud, niſi laqueus conſcientiæ, coniiciens homines in vſtiones, & fornicationes, in iram, & iudicium Dei: nam fortè perſona illa innocens non habebit donum continentiæ, & ideò in perpetua vſtione verſabitur, quæ impedit inuocationē Dei; aut etiam in fornicationes, & adulteria præcipitabitur. Quare melius Eccleſiæ ſuæ Chriſtus conſuluiſſet, ſi diuortium nullum conceſſiſſet: tunc enim perſona innocens cogeretur vti remediis à Deo ordinatis.*

RESPONDEO, aut perſona innocens poteſt non dimittere coniugem, vel certè poſt dimiſſionem poteſt reconciliari; aut cogitur dimittere, nec poteſt reconciliari. Si detur PRIMVM, quod accidit vt plurimum, tum nullus conſcientiæ laqueus metuendus eſt: habet enim perſona innocens remedium paratum, ſi continere non poteſt, nimirū vt coniugem non dimittat, aut dimiſſæ reconcilietur, ad quod Apoſtolus hortatur, 1. Cor. 7. & poſt Apoſtolum Ambroſius in cap. 16. Lucæ, & Auguſtinus lib. 2. de adulterinis coniug. cap. 6. 7. 8. & 9.

Et

Et non debere durum videri maritis, culpis vxorũ ignoſcere, probat AVGVSTINVS loco notato multis modis. PRIMO, quia ſi Deus per Sacramentum Pœnitentię purgat peccatum adulterij, & ex adultera facit ſanctam, & eam ſibi reconciliat, cur graue debet eſſe viro, mulierem Deo reconciliatam, & non amplius adulteram, ſed iuſtam exiſtentem ſibi reconciliare? nam non minus illa Deum offenderat adulterio ſpirituali, quàm virum adulterio carnali.

SECVNDO, Chriſtus remittit viris, quoties ipſi reconciliari volunt, adulteria ſpiritualia; ergo debent etiam viri remittere vxoribus adulteria carnalia, ſi reconciliari illæ cupiant. Nam eadem menſura, qua menſi fuerimus, remetietur nobis, Matth. 7. & Luc. 6. & metuendum eſt, ne dicatur nobis: *Nónne oportuit te miſereri conſerui tui, ſicut ego tui miſertus ſum?* Matth. 18.

TERTIO, ſæpe accidit, vt vir qui vxorem ob adulterium dimiſit, ſit etiam ipſe adulter, ſi non opere, certè voluntate. Coram Deo autem, & in rei veritate: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, Matth. 5. Sicut ergo viri cupiunt non deſeri ab vxoribus, etiamſi fidem eis non ſeruauerint; ita debent eas non deſerere, aut certè reducere ſi dimiſerint, licet ipſis aliquando fidem non ſeruauerint: licet enim ſecundum leges mundi impares videantur vir & vxor in cauſſa adulterij, tamen ſecundum legem Chriſti pares ſunt.

QVOD ſi non liceat, aut non expediat vxorem retinere, aut reuocare poſt crimẽ admiſſum: tunc etiam remedium non deeſt in diuino auxilio, quod nemini petenti negatur, iuxta illud: *Petite, & accipietis*, Matth. 7.

Et non eſſe hoc nouum, vt quis cogatur ſine ſua culpa ad perpetuum cœlibatum, oſtendit AVGVSTINVS lib. 2. de Adulterinis coniug. cap. 11. & ſequentibus, multis exemplis. Nam ſi fortè vxor ab initio Matrimonij in morbum incidat, & in eo perduret vſque ad mortem viri; vel ſi captiua ducatur, & viro ſciente, in carcere, vel alibi apud hoſtes perpetuò viuat; vel iuſti negotij cauſſa multos annos in longinqua regione vir ab vxore diſiunctus maneat, quid tunc faciet vir ille, ſi fortè vſtionem pati incipiat; cùm neque vllam diuortij iuſtam cauſſam habeat, neque vxore ſua vti poſſit? nónne oportebit à Deo auxilium ad continendum piis precibus impetrare?

Ex

Ex his perſpicitur quàm inconſideratè Kemnitius ſcripſerit, melius Chriſtum Eccleſiæ conſulturum fuiſſe, ſi diuortium nullum conceſſiſſet. Nam ſi id non conceſſiſſet, coëgiſſet homines ad pericula apertiſſima, & maxima ſubeunda, vt vitarētur pericula minora, & quæ fortè nunquam accident: quod extremæ dementiæ fuiſſet. Nam ſi fortè alter coniugum fiat hæreticus, & perpetuò alteram ad hæreſim ſuam nitatur attrahere, quis non videt, ſi illicitum ſit diuortium, in aperto diſcrimine amittendæ fidei miſeram illam coniugem lege cogente eſſe futuram?

Tertia obiectio, pag. 1252. & 1253. Phariſæi Chriſtum interrogantes, Matthæi 19. an liceret vxorem dimittere, loquebantur de dimiſſione quoad vinculum, & non quoad thorum tantùm, neque enim illi aliam dimiſſionem nouerant, niſi quæ in lege permittebatur. Illa autem talis dimiſſio erat, vt liceret aliam ducere, vt colligitur ex Deuter. 24. Leuit. 21. Ierem. 3. & Ezech. 44. Chriſtus igitur eis reſpondens, loquitur etiam de dimiſſione quoad vinculum: nam alioqui non reſpondiſſet ad propoſitum. Vnde ſemper Dominus coniungit dimiſſionem vnius cum acceptione alterius, dicens: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, &c.* Matth. 19. Marc. 10. & Luc. 16. Sed Chriſtus de iſta dimiſſione quoad vinculum loquens, Matth. 5. & 19. excipit cauſſam fornicationis; ergo voluit poſſe dimitti vxorē quoad vinculum in cauſſa fornicationis.

Et confirmatur argumentum à contrario ſenſu. Nam ſicut Chriſtus dicit: *qui dimittit vxorem excepta cauſſa fornicationis, & aliam ducit, mœchatur*, ergo qui propter cauſſam fornicationis dimittit vxorem, & aliam ducit, non mœchatur: Sunt autem hæc argumenta à contrario ſenſu, omnium & manifeſtiſſima, & firmiſſima.

Secvndo confirmatur, ex eo, quod Auguſtinus, qui contrarium ſenſit, non potuit explicare iſtum locum, niſi miſerè torquendo textum Euangelij. Dicit enim hunc eſſe ſenſum exceptionis, quod illi grauius quidem peccant, qui ſine cauſſa fornicationis diuortium faciunt, ſed tamen & illos adulterij reos eſſe, qui propter cauſſam fornicationis, dimiſſa priore vxore aliam ducunt. At inſpiciatur textus, & manifeſtum erit, Chriſtum hoc non dicere.

Praeterea particulæ παρεκτὸς, & εἰ μὴ illam Auguſtini contorſionem non admittunt: nam in Scripturis paſ-

ſim

„ ſim accipiuntur exceptiuè, vt patet 1. Reg. 20. *Puer hoc non* „ *ſciebat, niſi tantùm Dauid, & Ionathas*, 1. Reg. 21. *Non eſt* „ *hic alius gladius, præter hunc*, 3. Reg. 3. *Nemo adfuit, niſi nos* „ *duæ*, Actor. 26. *Optarim omnes fieri tales, qualis ego ſum, ex-* „ *ceptis his vinculis*. In his enim ſententiis ineptiſſima eſſet in- „ terpretatio de magis, & minus, cùm ſimpliciter ſint exclu- „ ſiuæ exceptiones, ſicut & particula Nisi, quæ Matth. 19. v- „ ſurpatur.

Respondeo, ad hoc argumentum Duplex ſolutio adhiberi poteſt, iuxta ea, quæ diximus cap. ſuperiore. Nam verba illa Matthæi: *Niſi ob fornicationem*, poſſunt accipi exceptiuè, vel negatiuè, vt ibi diximus: & ſi quidem accipiantur exceptiuè, tum reſpondendum eſt Chriſtum non loqui de dimiſſione quoad vinculum, ſed ſolùm quoad thorum, quando concedit dimiſſionem in cauſſa fornicationis.

At Phariſæi interrogauerant de dimiſſione quoad vinculum, ergo & Dominus de eadem reſpondit. Concedo Phariſæos de dimiſſione quoad vinculum interrogaſſe, ſed nego, Dominum de eadem reſpondiſſe: *Ergo*, inquit aduerſarius, *non ſatisfecit Dominus propoſitæ quæſtioni.* neganda eſt conſequentia. Nam cùm in dimiſſione perfecta, quæ eſt quoad vinculum, duo contineantur, dimiſſio vnius, & poteſtas ducendi aliam: Dominus hæc duo ſeparauit, ac vnum quidem conceſſit, dimiſſionem videlicet, cum reſtrictione ad cauſſam fornicationis, alterum verò omninò ſuſtulit. Et hæc eſt cauſſa, cur ferè ſemper Dominus illa duo diſtinctè poſuerit: *Quicunq; dimiſerit, &c.* &, *Aliam duxerit*, vt nimirum explicaret repudium in lege permiſſum, & partim approbaret, partim improbaret.

Ad argumentum illud à contrario ſenſu Respondeo, nihil illud concludere. Nam ſi exponamus, vt cap. ſuperiore diximus, verba Domini, hoc modo: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, id eſt, mœchatur illam dimittendo, quia facit eam mœchari, & mœchatur aliam ducendo, quia propriè adulterium committit, atque ita bis mœchatur: tunc à contrario ſenſu inferendum eſt; Ergo qui propter fornicationem dimittit vxorē, & aliam ducit, non mœchatur bis, ſed tantùm ſemel, id eſt, non mœchatur dimittendo, ſed ſolùm aliam accipiendo: & hoc eſt veriſſimum. Sic etiam ſi accipiamus

alteram expoſitionem, quæ talis erat: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem*, id eſt, quod non licet, niſi ob fornicationem: *& aliam duxerit, mœchatur*: à contrario ſenſu non poteſt inferri, niſi hoc, Ergo qui propter fornicationem dimittit vxorem, & aliam ducit, non peccat dimittendo, ſed ſolùm mœchatur aliam ducendo. Atque hæc de prima ſolutione.

Si verò cum S. Auguſtino accipiamus illa verba: *Niſi ob fornicationem*, non exceptiuè, ſed negatiuè: tunc ad argumentum principale admittimus, Chriſtum loqui de dimiſſione quoad vinculum, vt Kemnitius contendit: ſed negamus, concedi iſtam dimiſſionem in cauſſa fornicationis, quia illud: *Niſi ob fornicationem*, non eſt exceptio, ſed negatio; negat enim Dominus licitam eſſe talē dimiſſionem ſine cauſſa fornicationis, ſed non dicit eſſe licitam ſi adſit cauſſa fornicationis.

Ad PRIMAM confirmationem RESPONDEO, argumentū à contrario ſenſu non concludere, niſi rectè accipiantur contraria. Iam in propoſito cùm dicimus negatiuè; Quicunque ſine cauſſa fornicationis dimiſſa vxore aliam ducit, mœchatur; non rectè infertur, Ergo qui propter fornicationem vxore dimiſſa aliam ducit, non mœchatur: ſed tantùm inferri poteſt, Ergo minus grauiter mœchatur. Nam qui ſine cauſſa fornicationis vxore dimiſſa aliam ducit, non ideò mœchatur, quia ſine tali cauſſa aliam ducit; ſed quia aliam ducit. Quòd autem ea cauſſa abſit, non facit eum mœchari, ſed facit eum mœchari cum iniuria prioris coniugis; & idcirco qui propter fornicationē priore dimiſſa aliam ducit, mœchatur quidem, ſed minus grauiter, quia ſine iniuria prioris coniugis.

Ponit exemplum AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis coniugiis, c. 9. ex epiſt. Iacobi, c. 4. *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi*. Neq; enim à contrario ſenſu debet inferri, Ergo, ignoranti bonum, & non facienti, peccatum non eſt illi; nam ſunt etiam peccata ignorantiæ: ſed inferri debet, Ergo ignoranti bonum, & non facienti, minus peccatū eſt, quam ſi ſciēs peccaſſet. Quemadmodū ſi quis diceret; Qui, niſi ob inopiā furatur, peccat, non poſſet inde inferre; Ergo qui ob inopiam furatur, non peccat: Sed, Ergo qui ob inopiam furatur, minus peccat; niſi fortè ſit extrema neceſſitas, quia tunc non modò non peccatum, ſed nec furtum appellandum eſſet.

Ad

Ad Secvndam confirmationem Respondeo, Kemnitium ſemper ſui eſſe ſimilem, id eſt, fraudulentum, & mendacem: neque enim S. Auguſtinus vſquã ſcripſit, exceptionis illius: *Niſi ob fornicationem*, ſenſum eſſe, quòd illi grauius peccent, qui ſine cauſſa fornicationis diuortium faciunt, quaſi quæſtio propoſita fuiſſet, ex illicitis diuortiis quodnam eſſet grauius. Nihil, inquam, tale vſquam ſcribit Auguſtinus, ſed ſolùm Chriſtum in Euangelio B. Matthæi, expreſſiſſe vnam ſpeciem adulterij, eamque grauiſſimam, aliis prætermiſſis, quia id requirebat locus & tempus illius diſputationis habitæ cum Phariſæis, vt nos ſuprà capite ſuperiore expoſuimus.

Ad illud quod vltimò Kemnitius de particula exceptiua obiecit, Respondeo, negari non poſſe, illas particulas παρεκτὸς, & εἰ μὴ ſæpè accipi exceptiuè, vt loca à Kemnitio allata demonſtrant: ſed tamen poſſe etiam aliter accipi. Nam Apocalyp. 9. vbi legimus: *Et præceptum eſt illis, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, niſi tantùm homines, qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis*. Illud Nisi, Græcè εἰ μὴ, non poteſt accipi exceptiuè, ſed aduerſatiuè, niſi quis velit homines inter arbores connumerare. Et cap. 21. vbi legimus: *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ*, non poteſt accipi particula Nisi εἰ μὴ Græcè, exceptiuè: nã ſenſus eſſet, aliquos coinquinatos intraturos eſſe in regnum cœlorum.

Deinde etiamſi in teſtimonio Matth. 19. vox Nisi accipiatur exceptiuè, tamen poterit eſſe exceptio negatiua, & id ſufficiet ſententiæ S. Auguſtini. Cùm enim dicitur: *Quicunque dimiſerit vxorem, excepta cauſſa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur*, poteſt excipi cauſſa fornicationis, vel quia cùm ea cauſſa adeſt, non eſt adulterium aliam ducere; & hæc eſt exceptio affirmatiua: vel quia de ea cauſſa nihil in præſentia determinatur, an ſufficiat excuſare adulterium, nec ne; & hæc eſt exceptio negatiua, quam S. Auguſtinus rectè amplexus eſt. Cur autem Dominus nihil determinauerit eo loco de iſta cauſſa, oſtendimus capite ſuperiore.

Qvarta obiectio, pag. 1259. & 1260. *Cùm Apoſtolus dicit, 1. Corinth. 7. Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non*

ro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari; intelligit mulierem debere innuptam manere, ſi diſceſſerit excepta cauſſa fornicationis viri, ob culpam nimirum ſuam; Ergo ſi cauſſa fornicationis adſit, non tenebitur manere innupta.

Antecedens probat. PRIMO, quia in verbo illo: *Præcipio, nõ diſcedere*, intelligitur exceptio à Domino poſita de cauſſa fornicationis; ergo etiam in verbo ſequenti: *Quod ſi diſceſſerit, manere innuptã*, debet intelligi eadẽ exceptio: alioqui erit æquiuocatio intra paucas lineas in verbo, Diſcedo. SECVNDO, probat ex verbo illo Reconciliari, quod propriè ad reos pertinet: qui enim læſit, debet reconciliari, qui fuit læſus, placari. Quare loquitur Paulus de muliere diſcedente iniuſtè ſine cauſſa liciti diuortij. TERTIO, paulò pòſt idẽ Apoſtolus concedit fideli deſerto ab infideli, nubendi libertatem, ergo oſtendit priorem illam ſententiã: *Non diſcedere*, vel: *Si diſceſſerit, &c.* non eſſe accipiendam ſine exceptione. QVARTO, Chryſoſtomus, Theophylactus, Oecumenius, & Ambroſius hunc locum exponentes, excipiunt cauſſam fornicationis.

RESPONDEO, iam ſatis oſtẽdi capite ſuperiore, Paulum non poſſe exponi niſi de diſceſſione ob iuſtã cauſſam, cùm ait; Quod ſi dimiſerit, &c. quia alioqui, & cũ Euangelio, & ſecũ ipſe pugnaret, ſi daret optionem coniugi, vt ad coniugẽ rediret, vel non rediret, etiamſi iniuſtè ab illo receſſiſſet.

Ad PRIMAM probationem RESPONDEO, non eſſe æquiuocationem in verbis Pauli, ſed eclypſim ipſi Paulo freqnẽtiſſimam, eſt enim ſenſus: *Præcipio non diſcedere*, ſcilicet ſine iuſta cauſſa; *quod ſi diſceſſerit*, videlicet cauſſa inuẽta, &c.

Ad SECVNDAM ſuprà reſpondi, verbum Reconciliari, eſſe commune, & ei qui læſit, & ei qui læſus eſt: nam ſecundum Scripturas, & nos reconciliamur Deo, & Deus reconciliatur nobis.

Ad TERTIAM RESPONDEO, argumentum non eſſe ad rem. Nam quando Paulus permittit libertatem nubendi, fideli deſerto ab infideli: loquitur de coniugio contracto inter infideles, de quo Dominus nihil præceperat; vnde ait: *Ceteris ego dico, non Dominus, &c.* At quando iubet, vxorem à viro non diſcedere, & ſi diſceſſerit, manere innuptã, loquitur de Matrimonio contracto inter fideles, quod Chriſtus inſolubile eſſe pronunciauit.

Sed inſtabit aliquis, Si fornicatio ſpiritualis, nempe infidelitas, ſoluit vinculum coniugij, cur non magis fornicatio corporalis?

Respondent nonnulli, fornicationem ſpiritualem eſſe maius peccatum, quàm corporalem, & ideò non eſſe conſequens, vt ſi ob maius peccatum ſoluitur vinculum cõiugij, ſoluatur ob minus peccatum. Sed non eſt ſolida ſolutio. Nam etiamſi fornicatio ſpiritualis ſit maius peccatum abſolutè, tamen magis repugnat coniugio fornicatio corporalis, quàm ſpiritualis: & ideò ſi fornicatio ſpiritualis ſolueret vinculum, ſolueret etiam corporalis.

Vera igitur ſolutio eſt, vinculum non ſolui ob fornicationem ſpiritualem abſolutè, quia tunc ſolueretur etiã quando alter Catholicorum coniugum fieret infidelis: ſed ſolui tamen vinculum coniugij inter infideles contracti, quando alter conuertitur ad fidem, quia coniugium illud Sacramentum non erat, vt ſuprà diximus.

Ad Qvartam Reſpondeo, Patres illos non ponere exceptionem in illa ſententia: *Si diſceſſerit*; ſed in illa: *Præcipio, non diſcedere*; in qua nos etiam eandem exceptionem ponimus. Porrò iidem Patres in illa ſententia, *Si diſceſſerit, &c.* ponunt incluſionem, vt ſic loquar, potiùs quàm exceptionẽ fornicationis, quod eſt manifeſtè contra aduerſariũ. Chryſoſtomus enim, & Theophylactus dicunt, ob continentiæ deſiderium, vel ob alias cauſſas fieri diuortia, ſed cùm fiunt, oportere coniuges non tranſire ad alia cõiugia: inter illas autem cauſſas quis prohibet fornicationem alterius coniugis numerare?

Commentarius autem Ambroſij, ſiue quicunque fuerit auctor, dicit (vt Kemnitius citat) Apoſtolum loqui de muliere, quæ accedit ob malam conuerſationem viri. Per malam autem conuerſationem nihil conuenientius intelligi poteſt, quàm ſi vir vxori fidem non ſeruet, aut eam ad peccandum ſollicitet, quæ duæ ſunt cauſſæ iuſtiſſimi diuortij. Et de his cauſſis ſe loquutum auctor ille paulò pòſt oſtendit: dicit enim, ideò debere innuptam mulierem manere poſt diuortium, quia non licet ei alteri nubere, ſi ob fornicationem, aut apoſtaſiam viri ab illo diſceſſerit. Verba igitur à Kemnitio allegata, contra ipſum Kemnitium maximè pugnant, quippe qui contendit Paulum de ea muliere loqui, quæ ſine iuſta cauſſa à viro recedit.

Obiectio QVINTA, pag. 1263. *Origenes tract. 7. in Matt. etiamſi dicat, Epiſcopum, qui permittit mulieri ſecundas nuptias, poſt diuortium cauſſa adulterij factum, id permiſiſſe contra Scripturam: tamen ibidem dicit eum non ſine cauſſa permiſiſſe; & comparat hanc permiſſionem, cum illa quæ exſtat* 1. *Cor.* 7. *Bonum eſt homini mulierem non tangere, ſed propter fornicationem &c. Non igitur intelligit permiſſionem criminis mortalis vaſtantis conſcientiam, & effundentis gratiam.*

RESPONDEO, peruertit more ſuo hæreticus ſcripta Patrum. ORIGENES enim loco notato, cùm ait, illos Epiſcopos non ſine cauſſa permiſiſſe; ſignificat eos permiſiſſe rem malam, & illicitam, vt ex duobus malis eligerent minus malum; ſic enim ait: *Peiorum comparatione quæ mala ſunt, permiſerunt.* Neque comparat Origenes hanc permiſſionem cum illa Pauli: *Bonum eſt homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem vnusquiſque vxorem ſuam habeat;* niſi in eo, quod vtraque eſt permiſſio quædam conceſſa ob infirmitatem hominum. Nam ſi omnes Chriſtiani perfecti eſſe vellent, ſequerentur id, quod Apoſtolus ſimpliciter bonum appellat, cùm ait: *Bonum eſt mulierem non tangere;* tamen quia non omnes capiunt verbum hoc, conceduntur vxores. Sed tamen Origenes non dicit, hanc Pauli permiſſionem eſſe contra Scripturam, aut eſſe rei malæ, ſicut loquitur de permiſſione ſecundi coniugij poſt diuortium.

Quod autem Kemnitius addit; ex ſententia Origenis ſecundum illud coniugium nō eſſe crimen lethale; falſum eſt. Quomodo enim non eſt crimen lethale, quod eſt Origene teſte, expreſsè contra Scripturam illam Pauli Rom. 7. *Viuēte viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro?* an fortè adulteriū non eſt crimen lethale? Sed ad cetera trānſeamus.

Obiectio SEXTA, pag. 1264. *Concilium Neocæſarienſe, can. 7. contrahentibus ſecundas nuptias poſt diuortium, iniungit aliquam pœnitentiam, ſed non dirimit contractum Matrimonium. Veteres igitur cenſebant eiuſmodi coniugia non eſſe prorſus damnanda, licet optaſſent non fieri.*

RESPONDEO, non tractat Concilium de nuptiis poſt diuortium, neque vlla eſt in toto illo Concilio diuortij mentio, ſed de ſecundis nuptiis, quæ contrahuntur mortua priore vxore, quas licitas quidem eſſe ſciebant veteres, ſed tamen ob ſignum incontinentiæ aliqua pœnitentia notabāt, vt clarius perſpicitur in Concilio Laodiceno, can. 7.

Obiectio Septima ibidem: *Hieronymus in epiſt. ad Oceanum, narrat publicam pœnitentiam Fabiolæ, quæ nupſerat alteri viro, priore viuente, poſt diuortium factum cauſſa fornicationis; ſed addit, illam hoc non vt peccatum mortale commiſiſſe, neque tantùm Papiniani leges ſequutam, ſed feciſſe hoc iuxta dicta Pauli; Melius eſt nubere, quàm vri; &, Volo iuniores viduas nubere. Neq; publica pœnitentia Fabiolæ efficit, peccatum eſſe ſimpliciter mortale: nam & illis qui adulteram ſine diuortio retinebant, duorum aut trium annorum pœnitentia tunc imponebatur. 32. q. 1. can. Si quis.*

Respondeo. Rectè dixit Auguſtinus frontem hæreticorum non eſſe fronte, lib. 4. in Iul. cap. 8. quis enim crederet hominem, qui vllo pudore teneretur, tam impudenter potuiſſe mentiri? Nam illa verba Kemnitij: *Addit Hieronymus, illam hoc non vt peccatum mortale commiſiſſe*, aut ſignificant, illud non fuiſſe peccatum mortale opinione Fabiolæ, aut non fuiſſe opinione Hieronymi. Si dicat primũ, ad rem non loquitur: quid enim curamus, quam opinionem habuerit Fabiola? de ſententia enim Hieronymi, non Fabiolæ diſceptamus. Si dicat ſecundum, vt debet, apertè mentitur. Nuſquam enim in tota illa epiſt. ſcribit S. Hieronymus Fabiolam in ſecundo illo coniugio non peccaſſe mortaliter; neque id ſcribere poterat, niſi ſecum ipſe pugnare vellet.

Neque dicit Fabiolam eſſe ſequutã legem Papiniani, & Pauli, imò potiùs dicit illam contra Papiniani legem feciſſe. Papinianus enim viris frena libidinis laxat, nõ mulieribus: Fabiola autem fœmina erat, non vir: *Aliæ ſunt*, inquit Hieronymus, *leges Cæſarum, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit, &c.* Quod autem Hieronymus in excuſationem aliquam Fabiolæ adducit verba Pauli: *Melius eſt nubere, quàm vri*; &, *Volo adoleſcentiores nubere*; eò pertinet, vt oſtendat illam partim ex infirmitate, partim ex ignorantia peccaſſe. Exiſtimauerat enim illa ad ſe pertinere illas ſententias, tum quia ignorabat vigorem Euangelij, tum quia concupiſcentiæ ardore ſe ipſa fallebat.

Sed quòd nihilominus teſte Hieronymo, & propria Fabiolæ conſcientia, mortaliter ipſa peccauerit, facilè probari poteſt. Primo, quia Hieronymus ſcribit factum illud Fabiolæ fuiſſe contra Chriſti præceptum: *Præcepit Dominus*, inquit, *vxorem non debere dimitti excepta cauſſa fornicationis,*

nis, & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas. Hęc ille: vbi apertiſſimè factum Fabiolæ indicat cõtra expreſſam Chriſti legem, & conſequenter peccatũ mortale ex genere ſuo fuiſſe.

Secvndo, probatur ex illis verbis eiuſdẽ Hieronymi: *Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat à ſe virum iure dimiſſum; nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuerſa cautio, viuentibus viris fœminis amputatur: dum multa Diaboli vitat vulnera, vnum incauta vulnus accepit.*

Tertio probatur ex illis: *Sed quid ego in abolitis, & antiquis moror, quærens excuſare culpam, cuius pœnitentiam ipſa confeſſa eſt?* Qualis autem pœnitentia fuerit, his verbis explicat: *Tota vrbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ in Baſilica quondã Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, ſtetit in ordine pœnitentiũ, Epiſcopo, preſbyteris, & omni populo collachrymantibus: Sparſum crinem, ora lucida, & ſqualidas manus, ſordida colla ſubmiſit.* Et infrà: *Aperuit cunctis vulnus ſuũ, & decolorẽ in corpore cicatricem flens Roma conſpexit: diſſuta habuit latera, nudum caput, clauſum os, non eſt ingreſſa in Eccleſiam Domini, ſed extra caſtra cum Maria ſorore Moyſi ſeparata conſedit, vt quã ſacerdos eiecerat, ipſe reuocaret.* Hæc ille.

Quis autem vnquam audiuit eiuſmodi pœnitentiam publicam pro veniali culpa poſtulatam, aut conceſſam, ne dicam impoſitam, & iniunctam in Eccleſia? quem vnquam Epiſcopus expulit ex Eccleſia ob veniale delictum, vt Fabiolam eiectam ſcribit Hieronymus?

Porro canon ille, quem citat Kemnitius, quo pœnitentia trium annorum iniungitur ei, qui adulteram retinet, intelligi debet de eo qui in adulteriũ vxoris conſenſit, vt Doctores exponunt, quod quidem mortale crimen eſſe, nemo dubitare poteſt. Nam alioqui adulteram tolerare poſſe, & maximè emendari cupientem eſſe retinendam, fusè docet Auguſtinus lib. 2. de adulterinis coniugiis.

Obiectio Octava, p. 1265. *Ambroſius in Cõmentario, cap. 7. prioris ad Corinth. obſeruat Apoſtolũ non dixiſſe de viro, vt maneat ſine vxore, aut vxori reconcilietur, ſi eã dimiſerit: ſed tantùm, vt vir vxorem non dimittat. Ex quo ipſe colligit, ſoli mulieri prohiberi ſecundum coniugium, non autẽ viro poſt diuortium.*

Respondeo, Gratianus 32. quæſt. 7. & Petrus Lombardus libro 4. ſentent. diſt. 35. contendunt ea verba inſerta ab aliquo falſario fuiſſe commentario huius auctoris.

Alij reſpondent loqui auctorem iſtum de lege politica Cæſarum, quòd videlicet liceat viris, non autem fœminis per leges Cæſarum repudiata coniuge aliam ducere: & ideò Paulum, ne offenderet Cæſarem, non voluiſſe expreſsè dicere, Si vir dimiſerit vxorem, maneat ſic, aut vxori reconcilietur.

Si tamen hęc minus probentur, in promptu eſt reſpõſio, auctorem eorum cõmentariorum non eſſe Ambroſiũ, quod eruditi non ignorant, neq; aliquem ex celebratis Patribus: proinde eius vnius ſententiam nõ poſſe omnibus aliis præiudicare; præſertim cùm eius ſententia de impari iure coniugum apertè ipſi vero Ambroſio aduerſetur, vt videre eſt, lib. 1. de Abraham, cap. 4.

NEQVE argumentum ex Paulo ſumptum ab hoc auctore, concludit; cùm enim Paulus dicit: *Et vir vxorem non dimittat*; intelligit ſine dubio, eum non debere dimittere vxorem ad eum modum, quo explicatum eſt de muliere, non debere illam recedere à viro.

Obiectio NONA, pag. eadem: *Pollentius quidam Auguſtini ſententiæ, de illicito coniugio poſt diuortium, apertè contradixit; non igitur erat hoc eo tempore Catholicum dogma.*

RESPONDEO, Pollentius non contradixit Auguſtino, ſed eum conſuluit circa quæſtionem obſcurã, & loca Scripturę difficilia, vt ex principiis vtriuſq; libri intelligi poteſt. Neq; mirum eſt, ſi Auguſtinus Pollentiũ non vocauit hæreticum, neq; acriter increpauit. nòn enim hæretici ſunt quicunque errant in fidei doctrina, ſed qui pertinaciam ad errorem adiungunt, quod Pollentius non legitur feciſſe. Quare idem Auguſt. in epiſt. ad Voluſianum tertia, non reprehẽdit Voluſianum, ſed modeſtè admonet & inſtruit, licet quęſtiones ei propoſuerit planè impias, an Deus relicta mundi cura, ad vnius corpuſculi anguſtias ſe coëgerit, an Chriſti mater fuerit ſemper virgo, an ſit credibile Deum eſſe, qui in vtero clauſus iacuit menſibus decem, &c.

ADDE, quòd tempore Auguſtini non erat hoc dogma ab alioquo generali Concilio explicatum, & ideò faciliùs excuſari poterant, ſi qui in hac re erraſſent. Quare idem Auguſtinus lib. de fide, & operib⁹, cap. 19. dicit venialiter falli, qui ob Scripturæ obſcuritatem exiſtimant non eſſe adulterum eum, qui dimiſſa vxore cauſſa fornicationis, aliã ducit.

Obiectio DECIMA, pag. 1266. *Concilium Mileuitanũ, can. 17. pro-*

17. prohibet quidem, ne poſt diuortium aliud Matrimonium ineatur: ſed neque apertè negat parti innocenti in cauſſa fornicationis licitum eſſe aliud Matrimonium; & prætere a addit Concilium petendam eſſe de hac re legem ab Imperatore. Vnde colligimus, non fuiſſe eo tempore vllam apud Chriſtianos legem, quæ dirimeret eiuſmodi Matrimonia.

RESPONDEO, Canones Concilij Mileuitani, Auguſtino præcipuè auctore (vt etiam fatetur Kemnitius) compoſiti, editique fuerunt. Quare cùm Auguſtinus integris libris diſputauerit, in nullo caſu, ne fornicationis quidem, licitū eſſe viuente coniuge ad aliud tranſire coniugium; dubium eſſe non debet, quę ſit Canonis illius ſententia. DEINDE hoc ipſo, quod ille Canon nullam cauſſam excipit, generatim accipiendus eſt.

LEGEM autem imperialem Patres illi deſiderabant, non qua declararetur illicitum eſſe nouum coniugium poſt diuortium, vtroque adhuc viuente coniuge: id enim ex Euāgelio, & Apoſtolo conſtare Patres illi affirmant: ſed qua punirentur ſeuerè etiam à temporali poteſtate, qui crimen illud admitterent.

Obiectio VNDECIMA, pag. eadem: *Leo epiſt. 85. aliàs 87. ad Epiſcopos Africæ, cap. 1. ſacerdotem, qui dimiſſa vxore aliā duxerat, tantùm ab ordine remouet, nō autem Matrimonium eius dirimit, aut eum ab Eccleſiæ communione expellit.*

RESPONDEO, Non loquitur Leo de ſacerdote, qui poſt ſuſceptum ſacrum ordinem, vxorem duxerit; neque enim id vnquam factum eſt, ante hæreſim Lutheranam: ſed de quodam, qui cùm vxorē accepiſſet, priore dimiſſa, poſtea ad ſacerdotium promotus fuerat. Hunc autem S. Leo ab ordine remouet; nihil autē addit de Matrimonio eius, ratúmne, an irritum eſſet, tum quia non erat ei propoſita quęſtio, niſi de ordinatione, an ſcilicet talis homo ad ſacerdotiū ꝓmoueri potuiſſet; tum quia ibidem addit, ſalua eſſe debere decreta prædeceſſorum ſuorum. Vnum eſt autem inter ea decretum Innocentij I. epiſt. 3. quo declarantur adulteri, qui priore dimiſſa, etiam per legitimum diuortium, aliam ducunt.

Obiectio DVODECIMA, p. 1266. & 1267. *In decreto Gratiani 32. q. 7. referuntur quatuor Canones. Quod propoſuiſti. Quadā. Concubuiſti. Si quis eum. quibus conceditur aliud Matrimoniū poſt diuortium; & duo quidem eorum Canonum ex Conciliis ſumpti ſunt, duo ex epiſtolis Pontificum Zachariæ, & Gregorij.*

RESPONDEO, PRIMVS Canon ſumptus eſt ex epiſtola Gregorij III. ad Bonifacium; vbi legimus, Gregorium conceſſiſſe ſecundum Matrimonium cuidam viro, ob ægritudinem coniugis prioris. SED Canonem iſtum intelligunt Doctores de ægritudine, quæ reddat mulierem ineptā ad coniugium, & proinde ſit impedimētum dirimens contractum Matrimonium.

SECVNDVS Canon depromptus eſt ex Concilio quodam, cuius ne nomen quidem exſtat, vnde facilè contemni poſſet. SED exponitur tamen rectè à Doctoribus, de coniugio ineundo poſt mortem prioris coniugis. Hæc ſunt verba Canonis: *Quædam cum fratre viri ſui dormiuit: decretum eſt, vt adulteri nunquam coniugio copulentur; illi verò, cuius vxor ſtuprata eſt, licita coniugia non negentur.* Sententia autem huius Canonis colligitur ex Canone ſimili, qui habetur paulò pòſt in eadem quæſtione, & incipit: *Hi verò.* vbi ſtatuitur, vt mortua coniuge adultera, vir eius ducat quam voluerit: mulier verò adultera, ne marito quidem mortuo nubere poſſit. Quod tamen intelligunt de adultera, quæ cum propinquo aliquo ſuo peccauerit, & ideò ſimul inceſtuoſa ſit: nam alioqui ſimplex adulteriū non impedit Matrimonium poſt mortem coniugis.

TERTIVS Canon eſt Zachariæ, vbi ſcribitur, eum, qui cum ſorore vxoris ſuæ dormiuit, neutrā habere poſſe, vxorem tamen ipſius poſſe nubere, cui voluerit. Et in eandem ſententiam loquitur Canon 4. qui eſt Concilij Triburienſis. SED intelliguntur omnes eiuſmodi Canones de coniugio, quod parti innocenti conceditur poſt mortem coniugis prioris. Atque hactenus Kemnitij argumenta diſſoluimus. Nunc adducemus alia ex aliis.

Obiectio DECIMATERTIA Lutheri in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Matrimonio: *Chriſtus diuortium permiſit in cauſſa fornicationis, Matth. 5. & nullum cogit eſſe cœlibem, cùm dicat; Qui poteſt capere, capiat, Matth. 19. Ergo permittit aliam vxorem duci facto diuortio. Et confirmatur ex Paulo, qui ait; Melius eſt nubere, quàm vri, 1. Corinth. 7.*

RESPONDEO, Chriſtus abſolutè neminem cogit eſſe cœlibem, quia cœlibatum inter conſilia, non inter præcepta numerari voluit: tamen cogit hominē ſtare promiſſis, & conſequenter ſæpe accidit, vt cogat eſſe cœlibem. Qui enim vouit continentiam, cogitur reddere vota ſua, & ſic

cogi-

cogitur eſſe cœlebs: & qui duxit vxorem, promiſit ſe illa viuente nulli alij adhæſurum; id enim requirit vinculum Matrimonij, quod eſt omninò inſolubile; & ideò ſi à ſua ſe continet, cogitur eſſe cœlebs.

PORRO Apoſtolus rectiſſimè dixit, melius eſſe nubere, quàm vri; ſed non dixit, vt notat Auguſtinus li. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 12. in fine, melius eſſe mœchari, quàm vri: mœchari autem eum, qui viuente priore aliam ducit, idem Apoſtolus docet Rom. 7.

Obiectio DECIMAQVARTA eſt Buceri in comment. c. 19. Matth. *Iudæis permiſſum erat ob duritiam cordis, dimittere vxores, & alias ducere: ergo idem licere debet Chriſtianis, quando eadem inuenitur in eis cordis duritia, vt ſimul commodè habitare nequeant. Probatur conſequentia.* PRIMO, *quia ſi cauſſa legis illius durat, æquum eſt, vt etiam lex ipſa duret.* SECVNDO, *quia Chriſtus filius Dei non damnauit quidquam eorum, quæ Pater ipſius præcepit: Pater autem cœleſtis iuſsit duris corde, ſi nollent maritali æquitate vxores tractare, vt eas liberè dimitterent, vt nuberent aliis.* TERTIO, *adeò neceſſariæ ſunt nuptiæ, vt ſi qui, aut quæ exiſtat, cui nullus ſit coniunx, coniugem illi concedere oporteat. Non enim Deus creauit hominem maſculum, & fœminam, vt ſeorſim viuant; ſed dixit, Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, Gen. 2. & Paulus 1. Corinth. 7. Vnusquisq; ſuam vxorem habeat. Ergo ſi impetrari poſsit, vt coniuges non ſeparentur, aut ſeparati reconcilientur, id quidem optandum eſt, & procurandum: ſi autem obſtiterit cordis duritia, non poterit infringi verbum Domini. Vnusquisq; ſuam, & vnaquæq; ſuum.*

RESPONDEO, quæſtio eſt apud Doctores, vtrum repudium Iudæis conceſſum, ita vt aliud Matrimonium poſt repudium iniri poſſet, permiſſum fuerit vt licitum, an verò vt minus malum.

Et quidem ſententia communior Magiſtri diſt. 33. libr. 4. & ibidem Bonauent. Richardi, Dominici à Soto & aliorum id habet, vt illicitum ſemper fuerit, ſed permiſſum tamen vt impunè fieret, cauſſa maioris mali euitandi. Nam Deut. 24. Scriptura teſtatur, mulierem repudiatam ſi alteri nupſerit, fieri pollutam, & abominabilem coram Domino; ex quo intelligimus, non licuiſſe illi ſecundò nubere, ſed coniugium illud, non tàm coniugium, quàm adulterium coniugij nomine tectum fuiſſe. Et Hierem. 3. ſic legimus:

Vulgò dicitur, ſi dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab ea duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltrà? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Quo loco non ſolùm polluta dicitur, quę alteri nupſerit, ſed etiam apertè fornicaria eſſe ſignificatur, id enim requirit comparatio inducta.

Et ſi quidem hæc opinio ſit vera, Buceri argumentum facilè ſoluitur: ſi enim Iudæis, non obſtante permiſſione repudij, peccatum erat, poſt repudium ſeu diuortium nubere; quantò magis Chriſtianis peccatum erit?

Sed fortè contrariam opinionem quis malit amplecti; quæ (vt verum fatear) mihi ſemper probabiliſſima viſa eſt. Primo, quia ſi vinculum non fuiſſet ſolutum per libellum repudij, fuiſſet illa permiſſio valde inæqualis, ne dicam, iniqua. Nam viris permittebatur alias vxores ducere, cùm eſſet eo tempore licita polygamia vnius viri cum multis vxoribus: fœminæ autem, quæ tamen ſunt infirmiores, coactæ fuiſſent perpetuò continere, & aliquando ſine vlla culpa. Non enim licebat fœminis habere ſimul plures viros: quare debuiſſent, aut adulteræ fieri, aut perpetuò continere. Quis autē credet, in lege veteri fuiſſe coactas mulieres perpetuum cœlibatum eo tempore inuſitatum tolerare?

Secundo, quia lex vetus non puniebat nuptias repudiatarum cum aliis viris, vt patet Deut. 24. ergo ſi illæ nuptiæ adulteria erant, lex toleraſſet publica, & continua adulteria? At quis facilè ſibi perſuadeat, eam legem, quæ iubebat lapidari mulierem, quæ ſemel in adulterio deprehenſa eſſet, ſimul toleraſſe tot adulteria, quæ publicè patrata fuiſſent à multis toto vitæ tempore?

Tertio, quia lex prohibebat, ne repudiata poſt mortem ſecundi mariti, poſſet vnquam reduci à priore marito: & quidem ita prohibebat, vt ſimul indicaret graue eſſe peccatum ſi id fieret, vt patet expendenti textum, cap. 24. Deuteronomij. At ſi per repudium non ſoluebatur vinculum coniugij, non erat peccatum, nec prohibendum, immò valde bonum, & optandum, vt vxor rediret ad ſuum verum maritum.

Qvarto, quia mirum eſſet, neq; Moſem, neq; Prophetas, qui alia vitia populi reprehendebant, nunquam palam reprehendiſſe iſta adulteria, quæ fiebant cum repudiatis.

Qvin-

Qvinto, Leuitic. 21. prohibetur ſacerdos non ducere vxorem viduam, nec repudiatam, nec meretricem, ſed virginem tantùm: ex qua lege videtur omninò colligi, licuiſſe aliis ducere repudiatam, quemadmodum licebat ducere viduam, & meretricem.

Sexto, Abraham iubente Deo repudiauit Agar, quam duxerat in vxorem; neq; probabile eſt, fuiſſe coactam illam deinceps colere cœlibatum. Sicut ergo Deus diſpenſauit cum Abraham ratione myſterij circa vinculum Matrimonij: cur non potuit diſpenſare cum populo ſuo ob eorum infirmitatem circa idem vinculum? &c.

Septimo, Exod. 21. lex diuina cõſtituit, vt ſi Dominus ſeruo dederit vxorem, & ea pepererit filios; año ſeptimo ſeruus egrediatur liber, ſed vxor, & filij Domini ſint; atq; ita priuabatur vir ille vxore, & filiis. Quod ſi vinculum non ſoluebatur, cogebatur mulier illa ſine vlla ſua culpa perpetuò continere; quod cùm improbabile ſit, dicendum videtur, Deum eo tempore facilè diſpenſaſſe circa vinculum, ſicut etiam diſpenſauerat circa polygamiam.

Neqve argumentum illud prioris opinionis conuincit. Nam in Deut. cap. 24. ſecundum Hebræos, & Græcos codices, legimus: *Quoniam abominatio eſt coram Domino*, & eſt hic ſenſus verborum: Repudiata non debet redire ad primum virum; quando polluta eſt cum altero, id eſt, quando cum altero rem habuit, quia abominabile eſt coram Domino, vt mulier toties mutet maritos, & quaſi commodata fuerit alteri, iterum redeat ad primum. Sed iuxta editionem Latinam, quæ habet de muliere: *Et abominabilis facta eſt coram Domino*; ſenſus eſt. Quia maritus eius publicè, & proinde coram Domino eam pollutam & abominabilem iudicauit, cùm illam eiecit, quia mulier iſta à marito ſuo notata eſt publica infamia, & ab eo facta eſt abominabilis, & polluta; non eſt æquum vt illam amplius habeat, etiamſi fortè cupiat eam ducere.

Neqve locus etiam Hieremiæ concludit: nam Dominus argumentatur à minori, Si vir non recipit repudiatam, ſi ea nupſerit alteri, quantò magis deberem ego non te recipere, quæ non nupſiſti alteri, ſed fornicata es cum amatoribus plurimis?

Quod ſi hæc ſententia admittatur, quam defendunt S. Thomas, Scotus, Durandus, & Paludanus, in 4. diſt. 33. Abulenſis

lenſis in Matth. cap. 19. quæſt. 49. & 50. Eckius homil. 74. de Sacramentis, & Petrus à Soto lect. 13. de Matrimonio, tunc ad argumentum Buceri neganda erit conſequentia. Dominus enim conceſſionem Iudęis factam apertiſſimè reuocauit, cùm ait Matth. 5. *Qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Et Matth. 19. *Ab initio non fuit ſic.* Et: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et Marc. 10. *Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam; & ſi vxor dimiſerit virum, & alij nupſerit, mœchatur.*

SED reſpondet Bucerus, debere intelligi iſta omnia de iis, qui dimittunt, vel dimiſſam accipiunt in fraudem prioris coniugij. Vult enim ipſe, non poſſe aliud Matrimonium iniri, donec poſt diuortium tentata ſit reconciliatio; & ſi quis aliam ducat dimiſſa ſua, aut dimiſſam ab alio accipiat, antequam tentauerit, an poſſet cum ſua pacificè habitare, hunc dicit in fraudem prioris coniugij Matrimonium contrahere, & iuxta Domini ſententiam mœchari: ſed ſi alter coniugum duro corde ſit, vt nullo modo velit pacificè cum coniuge habitare, de hoc dicit Chriſtum nihil præcepiſſe.

AT ſi iſta ita ſe haberēt, Dominus noſter nulla in re à Phariſæis diſſenſiſſet. Neque enim Phariſæi volebant Matrimonia dirimi, quando coniuges pacificè habitabant, ſed ſolùm quando alter nolebat cum altero concorditer viuere: neque lex ipſa Moſis, libellum repudij dari permiſit, niſi ob duritiam cordis. Quòd ſi Domino cum Phariſæis tam benè conueniebat, quid ſibi volunt illa: *Dictum eſt antiquis, &c. Ego autem dico vobis, &c.* Matth. 5. Non igitur dubitandum eſt, quin Dominus abſolutè repudium illud in lege conceſſum aut permiſſum, omninò ſuſtulerit, & ad primam originem coniugium reuocauerit.

Ad PRIMAM probationem RESPONDEO, cauſſam illam non durare vniuerſaliter: & ſi duraret, non tamen eſſe tolerandam. Maior enim eſt gratia Teſtamenti noui, quàm veteris, ſiue cognitionem, ſiue Sacramenta, ſiue exempla conſideres: immò proprium eſt noui Teſtamenti, auferre cor lapideum, & dare cor carneum, Hier. 31. & Ezech. 36. Nec ſolùm in Teſtamento nouo durum non iudicatur, vni tantùm coniugi inſolubiliter alligari, ſed etiam mulierem omninò non tangere, & vſque ad vitæ finem cælibatum colere. Deniq; ipſum etiam coniugium in Teſtamento nouo Sacramentum eſt, & peculiarem gratiam confert, qua moleſtiæ con-

coniugij facile tolerentur, qua gratia Hebræi in veteri Teſtamento carebant. Quare multa in Iudæis tolerari poterant, quorum ſtatus puerorum erat, quæ in Chriſtianis toleranda non ſunt, quorum profeſſio maiorem perfectionem requirit, & adiumenta ad eam acquirendam, & conſeruandam ſuppeditat.

Deinde etiamſi nihil horum haberemus, quod reſpondere poſſemus, non tamen propter duros corde, Chriſti Euangelium, quod in hac re perſpicuè ſonat, peruertere, vel mutare nobis liceret. Alioqui (vt rectè monet S. Auguſtin. lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 10.) lex Chriſti omnibus incontinentibus diſplicet, nec tamen propter eos immutanda eſt.

Ad Secvndam concedo Chriſtum non damnaſſe quidquam eorum, quæ Pater præceperat: is enim damnare dicitur, qui reprehendit tanquam iniuſtè, vel imprudenter facta. Chriſtus autem nihil eorum quæ Pater præceperat, non rectè imperatum fuiſſe vnquam pronunciauit, ſed contrà potiùs Matth. 5. ait: *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Et: *Iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* At nihilominus plurima Dei præcepta, quæ pro tempore data erant, quæq; ſtatui Synagogæ tantùm conueniebant, Chriſtus immutauit: & qui id vel ignorat, vel negat, Chriſtianus non eſt. Vbi enim nunc eſt in populo Dei Circumciſio? vbi Sabbathum? vbi ſacrificia pecudum? vbi ceteri ritus innumerabiles, qui in Leuitico per Moſem à Deo præcipiuntur? Talis igitur cùm fuerit libellus repudij, mirum eſſe non debet, ſi eum ſublatum de medio Chriſtus voluerit.

Ad Tertiam probationem, quæ Epicurum magis, aut potiùs equum, & canem, quàm hominem, & maximè Chriſtianum deceret, Respondeo, non eſſe neceſſarium, vt vbicunq; eſt vir aut mulier ſine coniuge, continuò detur ei coniunx; alioqui falſa eſſent Apoſtoli verba: *Bonum eſt homini, mulierem non tangere.* Et: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem.* Et: *Qui non iungit Matrimonio virginem ſuam, melius facit.* Et: *Beatior erit ſi ſic permanſerit.* 1. Cor. 7. & B. Ioannes, B. Maria, Chriſtus ipſe, non rectè feciſſent, quod ſine coniuge eſſe voluerunt.

Porro Deus hominem maſculũ, & fœminam eſſe voluit, vt propagari poſſet genus humanum, non autem, vt cogerẽtur omnes cum coniuge viuere.

Illvd

Illvd verò: *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum:* ſignificat non fuiſſe bonum ad propagationem generis, vt ſolus maſculus crearetur, ſed neceſſariam fuiſſe etiam fœminæ creationem: non autem ſignificat non licere, aut non eſſe melius ipſi homini, cęlibatum colere, quàm Matrimonio iungi, prçſertim genere ſatis propagato; alioqui pugnaret verbum Dei: *Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum,* cum alio verbo Dei: *Bonum eſt homini, mulierem non tangere.*

Deniqve illud Pauli: *Vnusquisq; ſuam,* dicitur illis tantùm, qui liberi ſunt, & fornicationis periculum timēt. Nam alioqui, ſi quæ mulier vinculo coniugij cum viro ligata ſit, & per diuortium ab eo diſcedat, non dicitur ei, vnaquæq; ſuum; ſed dicitur: *Manere innuptam, aut viro reconciliari.* Et ſi quæ per votum continentiæ Deo ſit alligata, & nubere velit, non dicitur ei, vnaquæq; ſuum; ſed: *Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt.* 1. Tim. 5. Deniq; ſi quæ ſoluta ſit, & de Deo ſperans, fornicationis periculum non metuat, non dicitur ei, vnaquæque ſuum; ſed: *Beatior erit, ſi ſic permanſerit.* 1. Cor. 7. Atq; hactenus de Matrimonij firmitate.

CONTROVERSIA QVINTA.

De impedimentis Matrimonij.

CAPVT XVIII.

De impedimentis Matrimonij in genere.

Disservimvs de Matrimonij contracti firmitate: nunc de impedimentis contrahendi diſſerendum eſt. Sunt autem duo genera impedimentorum. Qvaedam enim impediunt contrahendum, ſed non dirimunt contractum. Qvaedam & impediunt contrahendum, & dirimunt contractum.

Dicuntur impedire, & non dirimere, ea, quæ non aduerſantur eſſentiæ Matrimonij, ſed ſolennitati, aut ornamento alicui

to alicui accidentario; & & ideò ſi cum eo impedimẽto Matrimonium contrahatur, peccant, qui ita contrahunt, ſed Matrimonium eſt firmum, & ratum.

Ea verò dicuntur impedire, & dirimere, quæ ipſi eſſentiæ Matrimonij contraria ſunt, adeò, vt neceſſariò aliquid eſſentiale Matrimonio deſit, proinde nec ſit verum Matrimonium, ſi cum eo impedimento fuerit celebratum. Quare nõ dicuntur iſta impedimenta dirimere contractum Matrimonium, quaſi Matrimonium verum dirimant; ſed quia Matrimonium de facto, non de iure contractum, irritum reddũt. Impedimenta huius generis numerantur omninò duodecim, quæ his verſiculis continentur.

Error, conditio, Votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, Vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,
Hæc ſocianda Vetant connubia, facta retractant.

Sed vt huius numeri ratio intelligatur, SCIENDVM eſt, omnia impedimenta reuocanda eſſe ad conſenſum coniugum, vel ad perſonas contrahentes. Nam cùm tria ſint neceſſaria ad omnia Sacramenta, materia, forma, & intentio Miniſtri; in hoc Sacramento materia ſunt perſonę legitimę, vt ſuprà diximus: ex conſenſu autem pendent forma, & intentio. Eſt enim conſenſus cauſſa efficiens Matrimonij, ſigna verò exprimentia conſenſum, forma: vnde ſi conſenſus adſit, etiam ſigna erunt vera, ſi conſenſus non adſit, ſigna erunt falſa; & ſimiliter ſi conſenſus adſit, intentio aderit, ſi conſenſus abſit, intentio aberit. Itaq; ad Matrimonij Sacramentum nihil aliud requiritur eſſentialiter, niſi conſenſus ſigno expreſſus inter legitimas perſonas.

Iam igitur ex parte conſenſus ſumuntur duo generalia impedimenta, ignorantia, & coactio: hæc enim duo faciũt inuoluntarium. Ad ignorantiam pertinet error perſonæ, quod eſt PRIMVM impedimentum: neq; enim conſentire cẽſetur in Matrimonium, qui vni perſonæ iungitur, exiſtimans eſſe aliã. Item conditio perſonæ, quod eſt ſecundum impedimentũ, vt, cùm quis ſeruam accipit, quam liberã eſſe credebat. Huc etiam pertinet, carentia vſus liberi arbitrij; neq; enim pueri, furioſi, amentes, contrahere poſſunt, cùm deliberatum conſenſum habere nequeant: & hoc impedimentũ non eſt inter illa duodecim numeratũ, ſed reducitur ad errorẽ. Ad coactionem pertinet vis, ſeu metus, quod eſt impedimentum OCTAVVM.

Ex

Ex parte perſonarum contrahentium ſumuntur cetera omnia, quorum Alia reddunt perſonam inhabilem abſolutè, & proinde reſpectu cuiuſcunq; Matrimonij; Alia reddunt inhabilem ſolùm reſpectu alicuius Matrimonij cum certa perſona contrahendi, non autem abſolutè.

Ex his, quæ reddunt perſonam inhabilem abſolutè, alia ſunt naturalia, alia voluntaria. Naturale impedimentum eſt, frigiditas, & impotentia quæuis coeundi perpetua, ſiue innata, ſiue maleficio procurata: & hoc eſt impedimentum Dvodecimvm. Voluntaria impedimenta ſunt, votum ſolenne continentiæ, Ordo ſacer, & Ligamen cum alio coniuge; quæ ſunt impedimenta III. VIII. & IX. qui enim alligati ſunt Deo per vota Monaſtica, aut per ſacros Ordines, vel coniugi per Matrimonium, non poſſunt nouum coniugij vinculum accipere.

Ea verò, quæ inhabilem faciunt reſpectu certi Matrimonij, non autem abſolutè, tria ſunt, crimen, nimia coniunctio, & nimia diſiunctio. Crimen eſt impedimentum Qvintvm, & per crimen intelligitur adulterium mixtum homicidio, cum ordine ad futurum coniugium. Non enim poteſt, qui cum aliqua adulterium commiſit, & eius viro necem molitus eſt, illam vnquam ducere in vxorem, vt infrà explicabitur: quocirca hoc impedimentum dirimit certum aliquod Matrimonium, non autem omne abſolutè. Nimia diſiunctio vocatur cultus diſparitas, & eſt impedimentum Sextvm, non enim poteſt fidelis cum infideli contrahere Matrimonium. Nimia coniunctio eſt cognatio, ad quam tria impedimenta reuocantur, nimirum, cognatio naturalis, quæ dicitur propriè conſanguinitas, & eſt impedimentum Qvartvm, & ad illud reducuntur cognatio ſpiritualis, qualis eſt inter baptizantem ſeu confirmantem, & baptizatum, ſeu confirmatum; & cognatio legalis, quæ fit per adoptionem. Huc etiam pertinet affinitas, quæ per carnalem copulam acquiritur, quæ eſt impedimentum Vndecimvm. Et denique publica honeſtas, quæ eſt, affinitas orta ex ſponſalibus; & eſt impedimentum Decimvm.

Impedimenta autem quæ contrahendum impediunt, ſed non dirimunt contractum, duo numerari ſolent: vnde exiſtunt verſiculi.

Eccleſia vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Per

Per Eccleſiæ vetitum, intelligunt prohibitionem, ne Matrimonia clam fiant, cùm debeant in facie Eccleſiæ, & coram teſtibus celebrari. Per tempus feriatum, intelligunt certa tempora ſacra, vt Aduentus, & Quadrageſimæ, quibus Eccleſia nuptias celebrari prohibuit. Sed primum horum impedimentorum iam poſt Concilium Tridentinum non eſt amplius tantùm impediens coniugium contrahendum, ſed etiam dirimens contractum; quare vel reducendum eſt hoc impedimentum ad crimen, quod erat vnum ex impedimentis dirimentibus, vel certè erit impedimentũ XIII.

Sunt PRAETEREA quædam alia impedimenta non dirimentia, vt votum continentiæ ſimplex, ſponſalia, inſtructio Catechumeni per traditionem Catechiſmi, & ſex crimina; inceſtus, raptus alienæ ſponſæ, coniugium ſacrilegum cum ſanctimoniali, cædes vxoris, homicidium presbyteri, & Baptiſmus proprij filij. Sed hæc non ponuntur in numerum ſeorſim cum illis duobus primis, quia duo illa ſunt impedimenta diſtincta omninò à dirimentibus: hæc autem nouem reducuntur ad dirimentia, & cum illis explicari ſolent. Nam ſex crimina, reducuntur ad crimen, Catechiſmus ad cognationem ſpiritualem, votum ſimplex ad votum ſolenne, & ſponſalia ad Ligamen.

PORRO aduerſarij impedimenta tria, quæ ſumuntur ex parte conſenſus, admittunt, nimirum errorem, conditionem, & vim, ſeu coactionem; vt patet cùm ex aliis, tùm ex Philippo in locis, tit. de coniugio. Sed vnum ipſi addunt impedimentum, nimirum defectum conſenſus paterni; & ideò PRIMA quæſtio erit, vtrum ad Matrimonium filiorum familias, ita neceſſariò requiratur parentum conſenſus, vt ſine eo irritum ſit coniugium.

Ex impedimentis autem, quæ ſumuntur ex parte perſonæ, duo admittunt ſimpliciter, nimirum impotentiam reddendi debitum coniugale: & Ligamen: Duo alia admittunt ex parte, non ſimpliciter, vt, conſanguinitatem, & affinitatem; hæc enim admittunt, quoad gradus, qui prohibentur in Leuitico; quoad alios, reiiciunt.

Reliqua omnia ſimpliciter damnant: vnde eſt illa vox Lutheri in ſermo. de Matrimonio: *Duo de viginti cauſſas in ſuo iure effinxit Papa, quibus omnibus Matrimonium vel diſſipet, vel impediat, quas tamen ferè omnes, & reiicio, & condemno.* Hæc ille. Itaque tot ferè nobis quæſtiones explicandæ

NN erunt,

erunt, quot ſunt impedimenta. De his igitur impedimentis, ſeptem tantùm ſunt cum Hæreticis huius temporis quęſtiones.

CAPVT XIX.

Non requiri ad eſſentiam Matrimonij, conſenſum parentum.

PRIMA igitur quæſtio eſt, an requiratur neceſſariò ad Matrimonium filiorum, conſenſus parentum. Contendunt enim aduerſarij, Matrimonium irritum eſſe, niſi fiat cum parentum conſenſu: ſed quia non omninò inter ſe conueniunt, eorum ſententias breuiter referemus. Primus videtur fuiſſe Eraſmus, qui rem in controuerſiam reuocauit: nam in colloquio de Matrimonio, in quo Eubulum, & Catharinam loquentes inducit, ſic ait: *Definiunt quidam Matrimonium eſſe ratum, quod inſciis, aut etiam inuitis parentibus, inter puerum & puellam per verba de præſenti contractum eſt. Atqui iſtud dogma nec naturæ ſenſus approbat, nec veterum leges, nec Moyſes ipſe, nec Euangelica, aut Apoſtolica doctrina.* Hæc ille.

Martinus Lutherus in ſerm. de Matrimonio, cum diſtinctione loquitur: nam aut nata eſt proles ex coniugio contracto ſine parentum conſenſu, aut nondum eſt nata. Si nata eſt, firmum eſſe debet Matrimonium: ſi nondum eſt nata, in poteſtate parentum erit, confirmare vel irritare coniugium. Idem docet Philip. in locis, tit. de coniugio.

Bucerus in cap. 19. Matthæi reuocari optat in vſum leges ciuiles, quibus id caueri dicit, ne nuptiæ filiorum ratæ ſint ſine conſenſu patris, aut aui, aut proaui. Ioann. Brentius in Catechiſmo, exponens quartum præceptum; ſi Matrimonium ſine parentum conſenſu celebratum ſit, iubet id referri ad Magiſtratum, atque eius iudicio confirmandum, vel irritandum eſſe. Nam etiamſi generalis regula ſit, quòd liberi debeant inire coniugia cum parentum conſenſu, tamen nonnulli ſunt caſus, in quibus licet etiam ſecus agere. In eandem ſententiam deſcendit Martinus Kemnitius in 2. p. Examinis Concilij Tridentini, pag. 1273. & ſequentibus, vbi tamen non rectè confundit Matrimonia filiorum ſine conſenſu parentum, cum Matrimoniis clandeſtinis; poteſt enim fieri & matrimonium, cùm ſit clandeſtinum, & tamen

cum

cum parentum conſenſu contractum: & contrà vt non ſit clandeſtinum, ſed publicum, & coram Eccleſia, & tamen inſciis, & inuitis parentibus celebratum. Ioan. Caluinus libr. 4. Inſtit. cap. 19. §. vlt. enumerans leges Pontificum Romanorum de Matrimonio (vt ipſe loquitur) vel in Deum impias, vel in homines iniquiſſimas, primo loco iſtam ponit: *Quales ſunt,* inquit, *vt coniugia inter adoleſcentulos, parentum iniuſſu contracta, firma, rataq; maneant.* Hæc illi. Catholici verò Doctores adeò non dubitant ea Matrimonia firma, ac rata eſſe, vt neque vnquam inter impedimenta Matrimonij numerauerint defectum conſenſus paterni, & nuper Concilium TRIDENTINVM ſeſſ. 24. in decreto de Matrimoniis clandeſtinis, in hæc verba ſtatuerit: *Sancta Synodus anathemate damnat eos, qui falsò affirmant Matrimonia à filiis familias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.* Sed vt breuius, & facilius quæſtio explicetur, propoſitiones aliquot ſtatuemus.

PRIMA propoſitio: *Solo conſenſu parentum, Matrimonium inter filios celebrari non poteſt: & ideò non poteſt pater filium ad coniugium cogere.* Hanc propoſitionem admittit Philippus loco notato, neq; alij eam negant.

Probatur PRIMO exemplo Scripturæ diuinæ. Nam in Geneſi, cap. 24. cùm pater, & frater Rebeccæ de Matrimonio eius cum procuratore Abrahæ, qui eam in vxorem filio Abrahæ petebat, tractaſſent, dixerunt: *Vocemus puellam, & inquiramus eius voluntatem.*

SECVNDO patet ex iure canonico, canon. Sufficiat 27. quæſt. 2. & can. Vbi non eſt, 30. quæſt. 2. ca. Tuas dudum, de ſponſa duorum; & cap. vnico de deſponſatione impuberum in VI.

TERTIO patet ex ratione. Nam illorum neceſſariò conſenſus requiritur, qui Matrimonij formam pronunciant; eſſent enim falſa verba illa: *Ego te accipio in meam, Ego te accipio in meum,* ſi conſenſus pronunciantium ea verba deeſſet. At formam pronunciant ipſi qui contrahunt; ipſorum igitur conſenſus neceſſariò requiritur. DEINDE coniugium eſt ſummus amicitiæ gradus, ſecundum Philoſophum; repugnat igitur naturæ coniugij, vt contrahatur inter inuitos.

SECVNDA propoſitio: *Filiorum conſenſus, etiamſi ſolus ſit, ad Matrimoniũ firmum, ac ratum efficiendum ſufficit: nec poteſt*

à parentibus, vel Magiſtratu eiusmodi Matrimonium irritari. Hæc eſt contra Eraſmum & Lutheranos.

Probatur PRIMO exemplis Scripturæ diuinæ. Geneſ. 26. ESAV duxit vxores duas, quæ ambæ offenderant animum Iſaac, & Rebeccæ parentum eius: proinde inuitis parentibus eas accepit. Et rurſus capite 28. accepit tertiam, contra eorundem parentum voluntatem: nec tamen Iſaac ea coniugia irritauit, & Scriptura ſimpliciter vxores vocat, quæ ita ductæ fuerant. Deinde IACOB Geneſ. 29. & 30. duxit vxorem vnam iuxta conſilium parentum ſuorum; ſed alias tres, & præſertim duas ancillas duxit, parentibus omninò inſciis: nec tamen Iacob ſanctiſſimus Patriarcha id feciſſet, ſi crediſſet neceſſarium eſſe conſenſum parentum. TOBIAS quoque, vt legimus cap. 7. libri Tobiæ, vxorem duxit in aliena regione, parentibus ignorantibus: nec tamen Angelus Raphael, qui cum ipſo erat, eum admonuit, vt parentum conſenſum exſpectaret, neque ipſe religioni ſibi duxit, inſciis parentibus id facere.

SECVNDO probatur ex Iure canonico. Nam cap. Cùm virum, de regularibus, ita loquitur CLEMENS III. de puella nubili: *Tunc*, inquit, *quia liberum habet arbitrium, in electione propoſiti, parentum ſequi non cogitur voluntatem.* Et huc pertinet quod ait ſanctus AMBROSIVS in libro de Virginibus: *Cui licet*, inquit, *maritum eligere, non licet Deum præferre?* vbi docet licere puellæ virgini, patre etiam inuito, continentiam Deo vouere: ſicut eidem licet virum eligere. Et idem Ambroſius in epiſt. 43. ad Syſinnium, qui filio indignabatur, quòd ſine ſuo conſilio vxorem duxiſſet, dicit, culpam aliquam ab eo filio admiſſam, tamen ſatis apertè indicat, Matrimonium fuiſſe ratum, & Syſinnium laudat, quòd facilè culpam ignouerit filio.

TERTIO probatur ratione. In eiuſmodi coniugio nihil eorum deeſt, quæ ad eſſentiam Matrimonij pertinent; verum igitur, & ratum, atq; adeò inſolubile Matrimonium erit. Probatur antecedens. Nam conſenſus contrahentium adeſt, & proinde intentio Miniſtri; adeſt materia, quæ ſunt perſonæ ad Matrimonium idoneæ; adeſt forma, id eſt, verba ſeu ſigna mutui conſenſus: quid igitur deeſt? DICENT, conſenſus non eſt plenus, ac ſufficiens; nam cùm filij ſint in poteſtate parentum, non poſſunt in re tam graui ſine parentum facultate aliquid conſtituere. RESPONDEO, vel conſen-

ſenſus filiorum non eſt plenus, quia deeſt vſus liberi arbitrij, vel quia deeſt cõſilij maturitas, vel quia ita ſubiiciuntur filij parentibus, vt ius non habeant de ſtatu vitæ ſuæ diſponendi. PRIMVM dici non poteſt, quia tunc etiam cum parentum conſenſu, coniugium non eſſet. Nec SECVNDVM dici poteſt. Nam ad Matrimonium contrahendum non exigitur neceſſariò conſilij maturitas, ſed ſolùm vſus liberi arbitrij, qualis etiam requiritur ad peccandum, ad merendum, ad vouendum, &c. alioqui daretur occaſio Matrimonia paſſim dirimendi. Quocirca ſolam pubertatem in contrahentibus Canones exigunt. Deinde ſæpe accidit, vt qui parentes adhuc habet, ſit vir maturioris conſilij, quàm multi alij, qui parentibus, aliiſque maioribus orbati ſunt; ſi igitur hi poſteriores vxorem eligere poſſunt, ſine vllius alterius conſilio, cur non etiam priores illi, qui ſunt his, vt iam ponimus, prudentiores? Sed neque TERTIVM dici poteſt. Nam filius licet patri obedientiam, & reuerentiam debeat, tamen quando vſum liberi arbitrij habet, liber eſt, & ſui iuris, non minus quàm pater, in his quæ ad ſtatum vitæ pertinent. Quare poterit quidem peccare, dum non ſequitur patris directionem in ſtatu eligendo, tamen quod facit, ratum & firmum erit, quia de re ſua, non de aliena diſpoſuit. PRAETEREA coniugium ſeruorum inuitis dominis, firmum ac ratum eſſe, Theologi rectè docent; & habetur in Iure canonico, capite primo de coniugio ſeruorum: non enim Ius gentium, quo ſeruitus introducta eſt, id potuit auferre quod Ius naturæ conceſſit. Ergo multò magis coniugium filiorum inuitis parentibus erit ratum: maior enim ſubiectio eſt ſeruorum ad dominum, quàm filiorum ad parentes. Confirmatur argumentum ex teſtimonio aduerſariorum. Nam Lutherus, & Melanchthon contendunt, Matrimonium filiorum inuitis parentibus contractum, ſi per copulam carnalem conſummatum ſit, non poſſe amplius à parentibus irritari. At copula illa carnalis non facit filium prudentiorem, neque eximit à patria poteſtate; ergo etiam ante copulam Matrimonium contractum à parentibus irritari non poterat, vel ſi tunc poterat, etiam poſt copulam poterit, quod ipſi negant. SED, inquit Melanchthon, *quando Matrimonium eſt conſummatum, non amplius agitur de futuro, ſed de præſenti; & iniuria fieret coniugi, ſi poſt violationem deſereretur.* AT etiam Matrimonium contractum per verba de præſenti,

non eſt futurum, ſed præſens coniugium, & donatio coniugalis iam peracta eſt; illa igitur ratione non poterit irritari Matrimonium vllum, ſiue conſummatum, ſiue non conſummatum. PRAETEREA Matrimonium conſummatum inuitis parentibus, vel iure conſummatum eſt, vel non. Si iure conſummatum; ergo & iure contractum ante conſummationem: non enim iure conſummari poteſt Matrimonium, non iure contractum; Ergo etiam ante conſummationem Matrimonium inuitis parentibus contractum, ratum erat, ac firmum. Sin autem non iure conſummatum fuit, iure poſt conſummationem irritari poterit, neque vlla fiet iniuria coniugi: non enim vlli facit iniuriam, qui vtitur iure ſuo. Alioqui ſi iſta ratio vniuersè vim haberet, non poſſent dirimi Matrimonia vlla poſt conſummationem, quamuis nullo iure, immò contra omnia iura contracta. Et eadem ratione, per ſtuprum virgini illatum, non poſſet dirimi illa coniunctio; cuius tamen contrarium legimus in Exod. cap. 22. vbi, qui virginem nulli deſponſatam vitiauerit, cogitur eam habere vxorem, ſi pater eam dare voluerit, ſin minus, cogitur ſaltem dotare.

TERTIA propoſitio: *Peccant filij quando ſine iuſta, & rationabili cauſſa parentibus inſcijs, vel inuitis Matrimonia contrahunt.* DIXI: *Sine iuſta, & rationabili cauſſa,* quia poteſt aliquando fieri, vt filius non peccet inſcio patre vxorem ducendo; quia nimirum credit patrem id ratum habiturum; & hoc modo Tobias inſcio patre vxorem duxit. Poteſt etiam fieri, vt non peccet filius inuito patre vxorem ducendo, vt ſi pater iniuſtè prohibeat filium à coniugio; vel cauſſa maioris dotis, non niſi indignam mulierem, aut etiam hæreticam ei dare velit. Vt plurimum tamen peccant filij, cùm non ſequuntur in hac re parentum voluntatem; nam vt plurimum parentes ſunt prudentiores, neque periculum eſt vt filiis malè conſultum velint, cùm eos naturaliter diligant. PRAETEREA parentum eſt, filiis proſpicere, eoſque dirigere; ergo filiorum eſt, ſinere ſe à parentibus regi, ac duci. Et habemus exempla, ac teſtimonia in Scripturis perſpicua. Geneſ. cap. 24. Iſaac accepit vxorem, quam pater ei dedit, & Rebecca vxor ipſius, conſilium patris ſui ea in re ſequuta eſt: de qua re diſputans Ambroſius, libro primo de Abraham, capite vltimo, multa ad hoc propoſitum adfert, & inter alia laudat verſus EVRIPIDIS, qui virginem ita loquen-

quentem introducit: *Sponſaliũm quidem meorum pater meus curam ſubibit; hoc enim non eſt meum.* & in epiſtola quadrageſima tertia ad Syſinnium, dicit eum iuſtè indignatum, quòd ſe inſcio filius vxorem ducere voluiſſet.

Exodi 34. & Deuteronomij 7. præceptum de Matrimonio filiorum, parentibus potiùs datur, quàm filiis, ne iungantur videlicet cum Chananeis: *Filiam tuam non dabis filio eius; nec filiam illius accipies filio tuo.* Et Iſaac apertè iuſſit filio ſuo Iacob, vt non acciperet vxorem de filiabus Paleſtinorum, ſed aliquam ex filiabus Laban; quod & ille obedienter fecit. Geneſ. 28. Dices, ſi poteſt pater filio imperare, vt vxorem, & talem vxorem ducat; ergo poteſt cogere, vt ducat, vel non ducat vxorem, quod eſt contra primam propoſitionem. Respondeo, tribus modis poteſt intelligi, vt pater dicatur filium cogere ad Matrimonium. Primo, vt filium planè diſſentientem & inuitum pater cogat viuere cum aliqua, quam velit eius vxorem eſſe: & hoc non poteſt fieri, & ſi fiat, Matrimonium eſt nullum. Et hoc propriè in prima propoſitione aſſertum eſt. Secundo, vt filium aſſentiri cogat, iniecto metu mortis, aut alio, cadente in conſtantem virum; & hoc etiam patri minimè licet. Neque Matrimonium illud eſſet ratum: quoniam ad Matrimonium non ſolùm conſenſus, ſed etiam conſenſus liberrimus contrahentium exigitur, cùm Matrimonium ſit vinculum perpetuum, & natura ſua beneuolentiam, & amicitiam, eamq́ue ſummam requirat. Tertio, vt filium ad aſſentiendum inducat auctoritate paterna imperando, quando reuera filio id conducit, ita vt ſecundum rectam rationem diſſentire non poſſit: & hoc patri licet, & filius obedire tenetur. Quemadmodum etiam cum filio expedit comedere talem, aut talem cibum, & à tali, vel tali abſtinere, poteſt parens iubere, & filius tenetur parere. Et licet hoc etiam ſit ſuo modo cogere, & metum incutere mortis æternæ: non tamen propterea Matrimonium illud diceretur coactum, neque irritum eſſet; quia metus ille gehennæ non propriè incutitur ad hoc, vt iſte vxorem ducat; ſed per ſe conſequitur præcepti tranſgreſſionem.

CAPVT XX.

Soluuntur argumenta Kemnitij.

SED iam argumenta Kemnitij diſſoluamus, qui ex Luthero, Bucero, Caluino, & aliis ſectariis ea collegit.

PRIMO obiicit teſtimonium ſaniorum Pontificiorum, qui agnoſcunt & fatentur, Matrimonia inſciis & inuitis parentibus contracta, non eſſe legitimam, aut diuinam coniunctionem; & allegat Ioannem Gropperum in inſtitutione Colonienſi.

RESPONDEO, multis modis fallitur Kemnitius. PRIMO, quia ex vno Groppero colligere conatur mentem ſaniorum Catholicorum, cùm nos contra proferre poſſimus omnes antiquos Theologos, & in eis ſanctum Thomam in 4. diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. & recentiores plurimos doctiſſimos, vt Ruardum, Petrum, & Dominicum à Soto, & alios, qui apertiſſimè docent, Matrimonium, ſiue clandeſtinum, ſiue inſciis parentibus contractum non eſſe ſolùm Matrimoniũ verum, ſed etiam verum Sacramentum.

SECVNDO, quia Ioannes Gropperus eo loco non loquitur de Matrimonio, cui ſolùm deeſt parentum conſenſus, de quo nos in præſenti quæſtione tractamus, ſed de Matrimonio, quod inſciis parentibus contrahitur, & ſimul clandeſtinum eſt. Matrimonium enim, quod in facie Eccleſiæ celebratur, licet parentibus inſciis, vel inuitis, nunquam Gropperus verum eſſe Sacramentum denegaſſet. Quare in quæſtione præſenti præcisè accepta, nulla eſt inter Catholicos diſſenſio.

TERTIO, quia Gropperus Matrimonium clandeſtinum negat quidem eſſe Sacramentum, in quo manifeſtè fallitur, ac S. Thomę, & ſanioribus Theologis repugnat: tamen admittit eſſe verum Matrimonium, & ab Eccleſia longo tempore toleratum, ſed optat ab Eccleſia irritari; quod iam factum eſt in Concilio Tridentino. Concilium enim dum aſſeruit Matrimonia clandeſtina, quamdiu ab Eccleſia irrita non erant, fuiſſe vera Matrimonia, & tamen deinceps illa irritauit, ac perſonas inhabiles fecit ad ſic contrahendum; planè ſatisfecit deſiderio Gropperi, & aliorum multorum, qui ob incommoda grauiſſima, quæ ex clandeſtinis coniugiis oriuntur, ea omninò ſublata cupiebant. Nulla igitur in re, ſi quæſtionem de Sacramento ſepares à quæſtio-

quæſtione de veritate Matrimonij, de qua ſola nunc agimus, Gropperus à nobis, atque à ceteris Theologis Catholicis diſſentit.

Secvndo, Kemnitius argumentum ducit ex iure diuino (profitetur enim ſe probaturum ſententiam ſuam ex iure diuino naturali, ciuili, & canonico) *Matrimonium talis debet eſſe coniunctio, ut eius auctor, & conciliator Deus ipſe haberi poſſit. At eiuſmodi non ſunt Matrimonia, quæ inſciis, vel inuitis parentibus contrahuntur: non igitur ſunt vera Matrimonia. Propoſitio certa eſt ex illo Matthæi 19. Quod Deus coniunxit, &c. Aſſumptio probatur. Non eſt Deus auctor, & conciliator Matrimonij, quod cõtra eius verbum, & præceptum contrahitur. Matrimonium inſciis vel inuitis parentibus, contra Dei verbum, & mandatum contrahitur: non eſt igitur eius auctor, & conciliator Deus. Aſſumptio probatur (nam propoſitio certiſſima eſt) nam in quarto præcepto Decalogi iubentur filij obedire parentibus: & explicat Apoſtolus ad Coloſſ. 3. id in omnibus rebus eſſe intelligendum; Filij, inquit, obedite parentibus per omnia.*

Et quia poſſet fortaſſe reſponderi, ab ea lege, quæ iubet obedire parentibus, excipi cauſſam Matrimonij, dicente Scriptura: *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ*; probat Kemnitius iſtum locum Scripturæ debere intelligi de Matrimonio conſummato, non de deſponſatione, & proinde in Matrimonio contrahendo debere filios parentibus obedire. Nam Scriptura tradit præcepta parentibus, de filiabus in Matrimonio collocandis, Deuter. 7. Hierm. 29. & 1. Corinth. 7.

Praeterea exſtat lex diuina Exodi 22. & Deut. 22. vt ſi quis virginem ſtuprauerit, det patri eius certum numerum ſiclorum, & eam vxorem habeat, ſi pater voluerit, vel non habeat, ſi noluerit. Ex quo intelligimus, patriæ poteſtatis eſſe, coniugium filiæ ratum vel irritum facere.

Ad haec, ſi puella Deo vouerit aliquid, poteſt pater votum illud irritare, Num. cap. 30. ergo multò magis irritare poterit idem parens, promiſſionem homini factam de coniugio.

Denique Deus coniungit virum vxori in legitimo Matrimonio: ſed non coniungit immediatè, vt olim Adamum Euæ; ergo per aliquod medium. Quod ſit autem medium, ipſe explicat in traditione quarti præcepti, vbi iubet filios

parentibus obedire; ergo qui his mediis ſpretis Matrimonium contrahunt, non poſſunt certò pronunciare, coniugium illud eſſe diuinam, & legitimam coniunctionem: *Hæc ratio*, inquit Kemnitius, *grauiſſima eſt, ex iure diuino deſumpta.*

Respondeo, non probat hoc argumentum, Matrimonium eſſe irritum, aut irritari poſſe, ſi fiat inſciis, aut inuitis parentibus; quod ſanè probandum erat: ſed tantùm, non debere Matrimonium inſciis aut inuitis parentibus contrahi, & malè facere, qui ita contrahunt, de quo nulla quæſtio eſt. Sed vt res tota perſpicuè intelligatur, ſingulas argumenti partes inſpiciamus.

Ad Primam igitur primi ſyllogiſmi propoſitionem Respondeo, dupliciter poſſe Deum auctorem dici Matrimonialis coniunctionis. Vno modo ex parte ipſius coniugij. Altero modo ex parte contrahentium.

Erit auctor Deus Matrimonij ex parte ipſius coniugij, ſi ipſa coniugij eſſentia à Deo ſit inſtituta: erit autem auctor Matrimonij ex parte contrahentium, ſi ipſis contrahentibus Deus inſpiret vt Matrimonio iungantur. Id quod in omnibus Sacramentis facilè reperimus. Cùm enim quis Baptiſmum, aut Ordinationem, aut Sacramentum aliud ab alio percipit, poteſt Deus auctor dici eius actionis, vel quia ipſe Sacramentum inſtituit, quod ille percipit, vel quia ipſe mouet tum Miniſtrum ad Sacramentum conferendum, tum alium ad Sacramentum recipiendum. Et poteſt ſæpe accidere, vt priore modo ſit auctor Deus, poſteriore Diabolus; ſi videlicet verum Sacramentum tradatur, & percipiatur, ſed & qui tradit, & qui percipit, nō ob Dei gloriam, & animæ ſalutem, ſed ob lucrum, aut commodum aliquod turpe, ac ſordidum moueatur.

Sic igitur in coniugio, auctor coniugij vno modo erit Deus, ſi materia, & forma adſint, qualia Deus inſtituit: & hoc ſolùm requiritur, vt Matrimonium ſit verum, firmum, & ratum. Altero modo auctor erit etiam Deus, ſi coniuges ad prolem ad Dei gloriam gignendam, maturo conſilio, de ſententia maiorum, aliiſque circumſtantiis debitis obſeruatis, Matrimonium contrahant: & hoc requiritur, vt Matrimonium ſine peccato, immò verò cum merito, & laude celebretur; non autem vt ſit verum, firmum, & ratum. Si enim tantùm ad explendam libidinem, temerè, ſine

ſine conſilio parentum, coniugium ineatur, non erit au-ctor Deus, ſed Diabolus eius coniugij, quod attinet ad voluntatem ſuſcipientium: licet eiuſdem coniugij auctor ſit Deus, quod attinet ad Sacramenti eius eſſentiam, quę tota in eo coniugio reperitur; vt de Baptiſmo, aliiſque Sacramentis omnibus dici poteſt.

Ad aſſumptionem eiuſdem primi ſyllogiſmi RESPONDEO, iuxta poſitam diſtinctionẽ, Matrimonia, quæ inſciis, vel inuitis parentibus contrahuntur, ſæpe nõ habere Deum auctorem ſecundo modo, habere tamen primo modo, ſi nihil aliud obſtet; & ideò vera, ac rata Matrimonia eſſe, licet ſine peccato vt plurimum non contrahantur.

Ad probationem aſſumptionis, quæ erat: *Deus non eſt auctor Matrimonij quod contra præceptum ipſius contrahitur*; per eandem diſtinctionem RESPONDEO. Aut enim præceptum Dei, contra quod Matrimonium aliquis contrahit, ad eſſentiam Matrimonij pertinet, aut ſolùm ad circumſtantias Matrimonio accidentarias explicandas, vt ad voluntatem contrahentium perficiendam, vt bonum benè quærat, & appetat, &c. Si priore modo quis contra præceptum Dei faciat, non habet Deum auctorem coniugij, quoad eſſentiam ipſius coniugij, proinde irritum, & illegitimũ eſt coniugium. Si poſteriore modo contra præceptum faciat, non habet Deum auctorem ſuæ voluntatis in coniugio ſuſcipiendo, neque præmium, ſed pœnam operis meretur; tamen Deum habet coniugij ſui, quod pertinet ad eius eſſentiam, auctorem, & conciliatorem.

Ad probationem aſſumptionis ſecundi ſyllogiſmi, quæ ducebatur ex quarto præcepto Decalogi, quod explicatur à Paulo Coloſſenſ. 3. RESPONDEO, præceptum illud ad mores informandos, non ad Sacramenta miniſtranda pertinere. Quare obediendum eſt patri per omnia, etiam in contrahendo cõiugio, ſi iuſtè, & ſecundum Deum præcipiat: & ideò qui id non facit, peccat, ſed non continuò Matrimonium eſt irritum. Nam non minus Epiſcopo, & Eccleſiæ obediendum eſt per omnia, quàm patri carnali; & tamen ſi quis laicus contra Epiſcopi, & Eccleſiæ præceptum baptizet, Baptiſmus erit ratus, & verus, ſed laicus ille baptizando peccabit. Neque ſolùm Matrimonium vt Sacramentum, eſt ratum, ſed etiam vt ciuilis contractus, licet contra præceptum patris contrahatur. Nam filius, vt ſu-

prà

prà expoſuimus, etſi teneatur patris directionem ſequi, cùm de ſtatu vitæ ſuæ diſponit; tamen de re ſua, non de aliena diſponit, rem̀que ſuam, non alienam donat: quare diſpoſitio ac donatio rata, & firma eſt, quamuis non ſine peccato tranſacta ſit.

Ad illa teſtimonia, quæ aduerſarius producebat, vt probaret Scripturam dare patri præcepta de filiabus in Matrimonio collocandis, nihil opus eſt reſpondere, cùm nos minimè negemus, ad parentum curam & prouidentiam, filiorum coniugia maximè pertinere.

Ad illud autem, quod ex cap. 22. Exodi, & 22. Deuteronomij adfertur, ad probandum, penes patrem eſſe, coniugium filiæ ratum, vel irritum facere. RESPONDEMVS, non agi eo loco de Matrimonio iam contracto, ſed de futuro, cauſſa ſtupri præcedentis. Non enim illa cōiunctio viri cum puella, quæ inſcio patre in duobus illis capitibus facta deſcribitur, copula coniugalis erat, ſed ſtuprum, vt Scriptura loquitur. Non enim ſtuprator vxorem habere voluit, ſed libidinem tantùm explere: quare in pœnam iniungitur ei, vt puellam ducat vxorem, ſi eam pater dare voluerit. Itaque non eſt exemplum illud coniugij à patre irritati, ſed tantùm coniugij futuri, vel non futuri pro arbitrio patris, à quo tamen non excluditur puellæ conſenſus. Sed quid futurum eſſet, ſi pari conſenſu vir, & fœmina inſcio patre Matrimonium contraxiſſent, Scriptura non habet.

ADDE, quod ſi in illis capitibus Moſes loqueretur de irritatione Matrimonij iam contracti inter virginem & ſtupratorem eius, eſſet hoc exemplum contra Lutherum, & Philippum, & contra ipſum etiam Kemnitium, qui dicunt, coniugium filiorum inuitis parentibus dirimi non poſſe, ſi conſummatum ſit. Quomodo enim potuiſſet pater filiam ſuam à ſtupratore illo ſeparare (vt Moſes apertè concedit) ſi ſtuprum illud conſummati coniugij fuiſſet?

Ad illud de irritatione votorum, quæ habetur in lib. Numer. cap. 30. RESPONDEO, legem illam de filiabus determinare, quæ adhuc non peruenerunt ad pubertatem; vt ex eo perſpicuum eſt, quod Scriptura in eo capite bis repetit, patrem irritare poſſe vota filiæ, quæ in domo parentum habitat, & adhuc eſt in ætate puellari. Cui lege diuinæ ſimilis eſt LEX canonica, quæ habetur Canone Puella viceſimo, quæſt. 2. in hæc verba: *Puella ſi ante duodecimum ætatis annum*

num

num ſponte ſua velamen ſibi ſacrum aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes, vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. Si verò in fortiori ætate adoleſcentula, vel adoleſcens ſeruire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentibus prohibendi. Ratio autem legis tum diuinæ, tum canonicæ, eſt, quia ante annos pubertatis non habent homines plenum iudicium rationis, ideoque nec ſunt domini actuum ſuorum: at poſt annos pubertatis, ſui iuris efficiuntur, & de perſona ſua, & actibus, qui naturaliter liberi ſunt, pro arbitrio diſponere poſſunt.

Ad VLTIMVM de mediis, per quæ Deus coniungit homines in Matrimonium RESPONDEO, ad hoc vt Matrimonium ſit verum & ratum, non requiri alia media, præter coniugum liberum conſenſum. Vt enim alia Sacramenta Deus per Miniſtrum diſpenſat: ſic etiam Matrimonium; Miniſter autem Matrimonij eſt vterque coniunx, vt alibi explicuimus. Vt autem coniugium ſit Deo gratum, & ipſis coniugibus vtile, media à Deo inſtituta ſunt, parentum, & amicorum conſilia, matura deliberatio, Sacerdotis benedictio, & alia id genus: quæ qui ſpernit, non poteſt certò pronunciare ſuum coniugium Deo placere, aut ſibi vtile futurum; licet eodem tempore poſſit non ambigere, quin ſit verum, & firmum, atque à Deo certiſſimè inſtitutum.

TERTIA obiectio Kemnitij ducitur ſimul ex Iure naturali, & ciuili. Nam quod Matrimonia filiorum inuitis parentibus contracta, irrita ſint, ex Iure ciuili probat, ex L. Nuptiæ ff. de ritu nuptiarum, & ex L. 1. & 2. C. de nuptiis, & ex inſtit. de nuptiis §. iuſtas autem. Quod autem irrita ſint etiam Iure naturæ, probat ex lege proximè citata. Nam in ea lege, poſteaquam ſancitum eſt requiri in nuptiis conſenſum parentum, ſubiunguntur hæc verba: *Nam hoc fieri debere & ciuilis, & naturalis ratio ſuadet, in tantum vt iuſſus parentum præcedere debeat.*

RESPONDEO, ratio naturalis docet nuptias non debere iniuſſu parentum celebrari. Et hoc verè aſſerit eo loco Iuſtinianus: ſiquidem Iure naturæ filius patri ſubiicitur, & ab eo regendus eſſet, à quo accepit vt eſſet: tamen Ius naturæ non docet, irritum eſſe Matrimonium ſi iniuſſu parentum fiat. Lex autem ciuilis non multum refert, quid in hac parte ſtatuerit: nam vt ſcribit Lucius Lapa III. cap. Clerici, de Iudiciis, Imperator ipſe fatetur, non dedignari leges ſacros

Cano-

Canones imitari; & habemus hanc Imperatoris confeſſionem in Authentic. Vt Clerici apud Epiſcopos, §. penult. Cùm igitur ſacri Canones, & nuper generale Concilium definierit, Matrimonium inuitis parentibus contractum, modò non ſit clandeſtinum (hoc enim idem Concilium irritauit) ratum eſſe; non poſſunt leges contrarium definire, & ſi fortè definierint, abrogatæ iudicandæ ſunt.

QVARTA obiectio ex Iure canonico plures Canones continet, ad quorum ſingulos reſpondebimus. PRIMVS eſt EVARISTI in epiſtola decretali, qui ſic loquitur: *Aliter legitimum non ſit coniugium, niſi ab his qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, vxor petatur, & à parentibus, & propinquis ſponſetur, &c.*

RESPONDEO, decretum Euariſti, quod eſt etiam in corpus Iuris canonici relatum, can. Aliter, 30. quæſt. 5. multas conditiones requirit, vt Matrimonia cenſeantur legitima, quarum conditionum nonnullæ aduerſariis nullo modo placere poſſunt. Quare hoc decretũ non minus cum aduerſariis, quàm nobiſcũ pugnat; requirit enim inter cetera, vt vxor cum precibus, & oblationibus (id eſt, cum ſacrificio Miſſæ) à Sacerdote benedicatur: item vt coniuges biduo, vel triduo orationibus vacent, & caſtitatẽ cuſtodiant. Quæ conditiones ſi neceſſariæ ſunt, vt cõiugia legitima ſint, nulla erunt inter Lutheranos legitima coniugia; neque enim oblationem Deo pro nupturis offerunt, neque biduo, vel triduo continentiam ſeruant.

PRAETEREA multæ ex illis conditionibus, ita ſunt extrinſecę & accidentarię, vt ſtultũ ſit, credere, ſine illis coniugium irritum eſſe; quales ſunt, vt vxorẽ paranymphi cuſtodiant, vt propinqui comitentur, vt ea legitimè dotetur, & ſolenniter accipiatur, &c. Quare cogimur dicere, Euariſtum non voluiſſe ſignificare, eas omnes conditiones eſſe neceſſarias, ita vt ſi vna vel altera deſit, irritum ſit Matrimonium: ſed ita legitimum eſſe coniugium, ſi illa omnia adſint, vt è contrario ſi nulla earum adſit, & coniugium occultè ſine teſtibus, & ſine vlla celebritate contrahatur, legitimum haberi non poſſit; non quidem in conſcientia, ſed in foro externo, & apud Eccleſiam, quæ non iudicat de occultis.

SECVNDVS canon deſumptus eſt ex libro 1. de Abraham ſancti Ambroſij, & habetur apud Gratianũ can. Honorantur

tur, 32. quæſt. 2. SED nihil in eo Canone contra ſententiam noſtram habetur: ſolùm enim Ambroſius hortatur puellas, vt ad exemplum Rebeccæ, permittant parentibus iudicium de nuptiis ſuis. Si autem ſecus fiat, ſintné legitimæ nuptiæ an non, Ambroſius eo loco nihil definit.

TERTIVS Canon eſt Concilij IV. CARTHAGINENSIS apud Gratianum 30. quæſt. 5. can. ſponſus. SED neq; iſte Canon quidquam habet cui reſpondẽdum ſit. Iubet enim Canon, vt cùm ſponſus, & ſponſa benedicendi ſunt à Sacerdote, offerantur Eccleſiæ à parentibus, & paranymphis; quod quidem faciendum eſſe nos minimè negamus. Sed non inde ſequitur, coniugium eſſe irritum, ſi iſta non fiant, quia dubium non eſt, iſta ad ſolennitatem, non ad eſſentiam coniugij pertinere.

QVARTVS Canon, qui Leoni tribuitur, eſt apud Gratianum, can. Qualis, 30. q. 5. VBI non ſolùm nihil eſt contra Catholicam ſententiã, cùm ſolùm deſcribat ille Canon ritum nuptiarum, non autem definiat, irritum eſſe coniugium, ſi ritus illi non ſeruentur: ſed eſt aliquid expreſſè contra aduerſarios. Sic enim concluditur ille Canõ: *Si fornicata fuerit vxor, dimittenda eſt, ſed illa viuente, altera non ducenda, quia adulteri, regnum Dei non poſſidebunt.* Hanc ſententiam admittere deberet Kemnitius, ſi Canones veneratur.

QVINTVS Canon eſt Concilij Toletani III. apud Gratianum, can. Hoc ſanctum, 32. q. 2. vbi hoc ſolum legimus, vt nulla virgo extra voluntatem parentum, vel ſuam, cogatur maritũ accipere. QVOD quidem ſi rectè inſpiciatur, aliquid habet contra Lutheranos, contra Catholicos prorſus nihil: pugnat enim Concilium aduerſus eos, qui virgines à propoſito continentiæ impedire, atq; eis maritos obtrudere nitebantur, quod ſanè Lutherani frequenter faciunt. Statuit igitur Concilium, vt non cogatur virgo virum accipere, niſi quem ipſa elegerit, aut certè pater eius, ipſa cõſentiente: ſed nunquid hinc ſequitur, vt ſi patre inſcio virum duxerit, irritum ſit coniugium?

SEXTVS Canon eſt Nicolai Papæ, & habetur can. Noſtrates, 30. quæſt. 5. vbi inter alios ritus nuptiarum ponitur, vt fiant de conſenſu parentum. SED nihil inde ſequitur. Enumerat enim Nicolaus varios nuptiarum ritus, & in fine Canonis adiungit, non eſſe peccatum, ſi nõ omnes ſeruentur: ex quo intelligimus, nõ omnes eſſe eſſentiales, neq; declarat

declarat

clarat ipſe eo loco, qui ſint eſſentiales, qui verò accidentarij.

Septimvs Canon eſt Concilij Aurelianenſis apud Gratianum, 36. quæſt. 1. can. De raptoribus, vbi legimus puellam raptam reddendam eſſe patri, etiamſi raptori ipſa conſenſerit.

Octavvs eſt Gregorii, vel potiùs Gratiani ipſius, eadem cauſſa, 36. quæſt. 2. can. Apud. vbi dicitur: *Cùm rapta patri fuerit reſtituta, ſi voluntas parentis vtriuſque in vnum conuenerit, non prohibentur inuicem copulari.*

Respondeo, aliud eſt raptus, aliud coniugium inuito patre celebratum: raptus enim ad eam pertinet, quæ nondum eſt propria vxor, neque ſponſa. Qui enim violenter ſponſam ſuam patri eiuſdem ſponſæ aufert, non dicitur raptor; quia rem ſuam, non alienã capit, vt patet ex Gelaſio, cap. Lex illa, 36. quæſt. 1. Rectè igitur volunt Canones raptam puellam, etiamſi ipſa conſenſerit rapi, reddendam eſſe patri; quia qui rapuit, iniuriam fecit patri, violenter eius filiam abducendo, licet iniuriam puellæ non fecerit. Sed ſi puella rapta iuxta decretum Trident. Concilij, ſeſſ. 24. cap. 6. extra raptoris poteſtatem conſtituta, & in loco tuto, libero conſenſu cum raptore coniugium contraheret, Matrimonium eſſet ratum, nec poſſet à patre irritari. Raptus enim eſt impedimentum impediens contrahendum coniugium, ſed non dirimens contractum, vt docent Theologi, & in iis S. Thomas, 2. 2. quæſt. 154. art. 7. ad 3. vbi oſtendit Concilium Meldenſe, quod contrarium ſtatuerat, eſſe abrogatum.

CAPVT XXI.

De impedimentis quæ inhabilem ſimpliciter faciunt contrahentẽ, id eſt, de Voto, & Ligamine.

Diximvs de impedimentis, quæ ſumuntur ex parte conſenſus: nunc de iis dicendum eſt, quę ſumuntur ex parte perſonarum cõtrahentium. Et Primvm de illis, quæ ſimpliciter inhabilem reddunt: Deinde de aliis.

Impedimenta quæ ſimpliciter reddunt inhabilem perſonam, quatuor ſunt (vt ſuprà diximus) Impotentia coëundi, Votum ſolenne Monachorum, Ordo ſacer, & Ligamẽ cum vxore

vxore iam ducta. Ex quibus primũ, & vltimum, extra controuerſiam ſunt: tametſi Lutherus de Ligamine ex ſponſalibus orto nouum errorem excogitauerit, quem paulò pòſt obiter refutabimus. Duo media ad vnum reuocari poſſunt, nimirum ad Votũ ſolenne: ſiquidem Ordo ſacer ideò cenſetur impedimentum, quia ex decreto Eccleſiæ annexum habet Votum ſolenne caſtitatis.

Quæſtio igitur ſolùm ſupereſt, vtrum ſolenne votũ continentiæ ſit impedimentum dirimens Matrimonium. Et quidem Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. De Matrimonio, admiſit, votum continentiæ eſſe impedimentum legitimum: ſed in aliis libris poſtea ſcriptis, ſemper negauit, & re ipſa ducta vxore ſanctimoniali ſententiam ſuam declarauit. Quod idem omnes eius diſcipuli, & verbis, & factis docent.

Apud Catholicos nunquam dubium fuit, quin votum continentiæ ſimplex, ſit impedimẽtum impediens contrahendum, non tamen dirimens contractum: votum autem ſolenne ſit impedimentum impediens contrahendum, & dirimens contractum, quod vltimum ſub anathemate definitum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. can. 9.

Quare tria probanda ſunt. PRIMO, Votum ſimplex caſtitatis, eſſe impedimentum impediens Matrimonium contrahendum. SECVNDO, Votum ſimplex caſtitatis, non eſſe impedimentum dirimens contractum. TERTIO, Votum ſolenne caſtitatis, eſſe impedimentum, & impediens, & dirimens.

Sit igitur PRIMA propoſitio: *Votum ſimplex impedit Matrimonium contrahendum.* Hæc facilè probari poteſt ex fundamento iacto in 2. libro de Monachis, vbi oſtendimus ex Scripturis, Conciliis, Patribus, & ex ipſa ratione, votũ perpetuæ continentiæ eſſe licitum, ſanctum, & Deo gratiſſimũ. Inde enim ſic ratiocinari poſſumus ad id, quod eſt huius loci, Votum perpetuæ continentiæ eſt licitum, ergo ſeruandum eſt; cùm Scriptura dicat: *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere.* Eccleſiaſt. 5. & Deut. 23. At reddi non poteſt votum continentię ab eo qui vxorem ducit, cùm teneatur illi petenti debitum reddere: non igitur licet iis, qui votum eiuſmodi habent, Matrimonio iungi.

PRAETEREA, 1. Timot. 5. B. Paulus de viduis, quæ continentiam vouerant, ita pronunciat: *Cùm luxuriatæ fue-*

rint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Vbi Apoſtolus non damnat viduas illas, quia poſteaquam luxuriatæ fuerant, nubere voluerunt: id enim laudandum erat, non vituperandum: ſed quia nubere volentes, primam fidem, Deo videlicet datam de ſeruanda continentia, irritam faciebant. Et hoc modo hunc locum intellexerunt omnes interpretes Græci, & Latini, & præterea Concilium Carthaginenſe IV. can. 104. & Toletanum IV. can. 55. Item Tertullian. in lib. de Monogamia. Baſilius in lib. de virginit. Epiphanius hæreſi 48. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum. Innocentius I. epiſt. 2. cap. 13. Auguſtinus lib. de bono viduitatis, cap. 8. & 9. Gelaſius epiſt. 1. cap. 23. Fulgentius epiſt. 1.

SECVNDA propoſitio: *Votum ſimplex non dirimit Matrimonium poſt ipſum votum contractum.* Hanc aduerſarij non negant: & eandem ex profeſſo docet Auguſtinus in lib. de bono viduitatis, cap. 9. & 10. eandem inuenimus in iure declaratã ab Alexandro III. Celeſtino III. & Bonifacio VIII. cap. Conſuluit. Qui clerici, vel vouentes. & cap. Rurſus eodem. & cap. Vnico, de voto in VI. Et ratio declarationi huic apertiſſima ſuffragatur. Promiſſio enim qualis eſt votum ſimplex, obligat quidem in conſcientia, tamen non transfert dominium rei promiſſæ ab eo, qui promiſit, in eum cui promiſſa eſt: & ideò ſi is, qui promiſit, ſententiam mutet, & rem alteri re ipſa donet, ille quidem peccat, tamen donatio vim ſuam habet.

Et hinc refellitur alius error Lutheri, qui in lib. de captiuit. Babylon. cap. De Matrimonio, diſputans de impedimento Ligaminis, admittit quidem cum Catholicis, Ligamen cum vxore iam ducta, eſſe impedimentum dirimens omnia alia Matrimonia, ſed addit contra omnes Theologos, debere etiam Ligamen ſponſaliorum dirimere ſequẽs Matrimonium: *Hic,* inquit, *concludunt, ſi poſteriorem quis cognouerit, prioris ceſſare ſponſalia: quod planè non capio. Ego arbitror eum eſſe iam non ſui iuris, qui vni ſeſe addixerit, ac per hoc prohibente iure diuino, &c.*

SED error iſte Lutheri damnatus iamdudum fuit, cap. De illis. & cap. Si inter virum. & cap. Adoleſcens, de ſponſalib. & Matrimonio. & cap. 1. de ſponſa duorum, quod caput S. Auguſtino tribuitur: & ratio eadẽ eſt, quia per ſponſalia non fit donatio, ſed promiſſio.

Neque

Neque argumenta Lutheri concludunt. PRIMO ſic obiicit: *Nemo poteſt dare quod non habet. Qui ſponſalia cum vna contraxit, non eſt amplius ſui iuris; ergo non poteſt ſe ipſe alteri dare: ergo ſecundum coniugium irritum iudicandum eſt.* RESPONDEO, negatur aſſumptio. Nam qui ſponſalia cum vna contraxit, adhuc eſt ſui iuris, cùm ſe nulli donauerit, licet donaturum promiſerit. Quare ſi relicta ſponſa cum alia contrahat per verba de præſenti, Matrimonium tenet, ſed peccauit, qui fidem fregit.

SECVNDO obiicit: *Deus prohibet ne quis in negotio fratrem ſuum circumueniat, quod ſeruandum eſt vltra, & ſupra omnes humanas traditiones.* RESPONDEO, verum eſt, quod aſſumitur: ſed quorſum tendit? Fatemur enim peccare eum, qui fratrem ſuum circumuenit, fidem ei datam nõ ſeruans, ſed non ideò irritum erit Matrimonium cum eo peccato commiſſum. Nam is etiam, qui vxorem alicui diuitem, aut nobilem, aut benè moratam promittit, ſi ea talis nõ ſit, illum ſine dubio circumuenit, grauiterq; in proximũ ſuum peccauit: neq; tamen Matrimonium irritum erit, ſi per verba de præſenti contractum fuerit.

Obiicit TERTIO: *Si votum Religionis facit alienum, cur non etiam fides data, & accepta; cùm hæc ſit præcepti, & fructus ſpiritus, Galat. 5. illud autem arbitrij humani?* RESPONDEO, ſi comparemus, fidem dare ſponſæ, cum eo quod eſt vouere, vtrumque eſt arbitrij humani: neque enim cogitur quiſquam iure diuino hoc aut iſtud vouere, aut vxorem iſtam, vel illam ducere. Si conferamus autem id, quod eſt, ſeruare fidem ſponſæ, cum eo, quod eſt implere votũ Deo factum; vtrumque eſt præcepti, & fructus ſpiritus: ſiquidẽ implere votũ, eſt fidem ſeruare Deo. NEQVE Apoſtolus inter fructus Spiritus ſancti numerat, ſeruare fidem homini, & non ſeruare fidem Deo: quare Lutherus grauiter errat, cùm vota arbitrij humani, ſponſalia autẽ iuris diuini eſſe docet. Cur autem vota religionis ſolennia Matrimonium dirimant, paulò pòſt explicabimus.

Obiicit QVARTO: *Licet vxori virum ſuum repetere, voto Religionis facto non obſtante, cur ergo non liceat ſponſæ ſponſum ſuum repetere, etiam ſequuta copula cum altera?* RESPONDEO; Magnum eſt diſcrimen inter vxorem, & ſponſam, cùm illa iam habeat, & poſſideat vt rem ſuam, corpus viri ſui, vt Apoſtolus docet, 1. Corinth. 7. iſta autem nondum

 habe-

habeat,nec poſſideat viri corpus,niſi in ſpe, & promiſſione. Sed de his ſatis.

TERTIA propoſitio: *Votum ſolenne dirimit Matrimonium poſt ipſum votum celebratum.* Probatur auctoritate, & ratione. Ac PRIMO eſt auctoritas veterum Conciliorum.

TOLETANVM I. celebratum circa annum Domini CD. can. 16. ſtatuit deuotam fœminã,ſi fortè nupſerit,non poſſe recipi ad Eccleſiam,niſi viuente illo, cui ſe coniunxerat, caſtè viuat,aut non niſi poſt mortem eius. Ex quo intelligimus nuptias illas non fuiſſe habitas veras nuptias, quia poſt Monaſticam profeſſionem contractæ fuerant : alioqui enim ſi veræ nuptiæ fuiſſent, cur illam continere oportuiſſet ab illo ipſo,qui in maritum fuerat acceptus ?

CHALCEDONENSE Concilium generale, ante annos MC. celebratum,can. 16. *Virginem*, inquit, *quæ ſe Domino conſecrauit, ſimiliter & Monachum non licere nuptialia iura contrahere: quod ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur.*

NEQVE reſponderi poteſt, Concilium prohibere nuptias celebrandas,ſed non iudicare irritas celebratas. Nam INPRIMIS Concilium Triburienſe,can. 23. hunc ipſum Canonem Concilij Chalcedonenſis allegauit,vt probaret non eſſe verum Matrimonium,quod poſt ſolennia vota contrahitur. DEINDE,nunquam fuit dubium inter Chriſtianos, an peccarent qui votum continentiæ Deo non redderent; ſed non defuerunt, qui dubitarent, an Matrimonia eſſent vera,& rata,quæ ab ipſis contrahuntur, qui continentiam vouerant. Quare Concilium declarare voluit id quod dubium erat,atq; aſſeruit,non eſſe legitima Matrimonia poſt ſolenne votum,quale eſt Monachorũ, & ſanctimonialium.

Concilium FOROIVLIENSE ante annos DCCC. can. 11. de ſacris virginibus : *Si publicè*, inquit, *nupſerint, dignis quidem mundano iudicio corporalibus coërcitæ vindictis, ſegregentur ab inuicem, & agant cunctis diebus vitæ ſuæ pœnitentiam.*

Conciliũ TOLETANVM VIII. ante annos CM. can. 6. Subdiaconos,ſi vxores duxerint,in monaſteriis includi iubet.

TOLETANVM IV. ante annos CML. can. 51. *Nonnulli*, inquit, *Monachorum egredientes à Monaſterio, non ſolum ad ſeculum reuertuntur, ſed etiam vxores accipiunt. Igitur reuocati in eodem Monaſterio, vnde exierant, pœnitentiæ deputentur.*

TVRO-

TVRONICVM II. ante annos M. can. 16. *Si qui*, inquit, *in Monaſterio conuerſi ſunt, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi; nec (quod abſit) vllus eorum coniugem ducere poſsit; & ſi vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malæ ſocietatis conſortio, etiam iudicis auxilio ſeparetur.*

TRIBVRIENSE Concilium ante annos circiter DCC. can. 23. apertè iubet ſeparari eos, qui poſt votum ſolenne Matrimonio coniunguntur.

SECVNDO eſt auctoritas Pontificum veterum, ac ſanctiſſimorum. SYRICIVS in epiſt. 1. cap. 6. Monachos, & ſanctimoniales, ſi Matrimonia contrahere præſumant, iubet non ſolùm excommunicari, ſed etiam in ergaſtulis vſque ad finem vitæ pœnitentiam agere.

INNOCENTIVS I. in epiſt. 2. cap. 12. & 13. diſtinguit apertè inter votum ſolenne, & ſimplex. Nam cap. 2. dicit, eam, quæ velum ſacrum acceperat, ac proinde ſolenne votum emiſerat continentiæ, ſi fortè nupſerit, non poſſe admitti ad pœnitentiam, donec vixerit is, cui ſe coniunxit: quemadmodum cum illa agitur, quæ viuente viro alteri iungitur. Capite 13. dicit, eam, quæ promiſerat continentiam perpetuam, ſed velum ſacrum nondum acceperat, id eſt, quæ votum ſimplex, nõ ſolenne emiſerat, ſi poſtea nupſerit, ad pœnitentiam admitti poſſe.

GELASIVS I. in epiſt. 1. cap. 22. & 23. ſimilem diſtinctionem habet, ac diſcrimen magnum agnoſcit inter nuptias virginum profeſſarum, quarum eſt ſolenne votum; & nuptias viduarum, quę votum habent ſimplex. Nam virginum ſacrarum nuptias vocat inceſta fœdera, & excommunicari eas iubet: inceſta autem fœdera illegitimum cõiugium ſonant. Viduas autem illas dicit debere Deo per pœnitentiam ſatisfacere: ſed nec vocat earũ nuptias inceſta fœdera, neque eas iubet excommunicari.

GREGORIVS I. lib. 1. epiſt. 40. ad Anthemium, ſcribit, Monachos, qui vxores duxerint, ſeparandos à coniugibus eſſe, atque ad Monaſteria remittendos.

In eandem ſententiam exſtant multa reſponſa Alexandri III. Celeſtini III. & Innocentij III. in titulo, Qui clerici, vel vouentes.

TERTIO eſt auctoritas ſanctorum Patrum. CYPRIANVS lib. 1. epiſt. 11. ad Pomponium ſcribit, virgines ſacras, quæ cum viris dormierant, adulteras Chriſti eſſe, & à viris illis

omninò ſeparandas,& coniunctionem illam inceſtam appellat. Et quamuis ij, cum quibus illæ dormierant, non ſe maritos earum dicebant;tamen idem iudicium de illis Cyprianus feciſſet, ſi ſe maritos earum profiteri voluiſſent. Nam illas adulteras Chriſti vocat, quia fidem Chriſto non ſeruant: fidem autem non ſeruant,ſi alteri ſe iungant, ſiue eum maritum,ſiue alio nomine appellent. Et inceſtã coniunctionem viri cum ſacra virgine Cyprianus vocat,propter relationem ad Chriſtum,qui frater noſter fieri voluit: quæ relatio non minus inueniretur in ea coniunctione, quę cum viro fieret ſub nomine coniugis,quàm in ea, quæ fieret ſine tali nomine. Vnde quod in eadem epiſt. Cyprianus dicit, eas virgines admonendas eſſe, vt ſi perſeuerare nolint, aut non poſſint,apertè nubant: intelligendum eſt de illis, quæ nondum vouerunt. Alioqui cùm Cyprianus ſub diſiunctione dicat, vt nubant, ſi perſeuerare nolint, aut non poſſint; permitteret illis, vt nuberent poſt votũ, etiamſi poſſent continere,modò tantùm nolint,quod eſt abſurdiſſimum, & ne ab ipſis quidem Lutheranis concedendum.

BASILIVS in lib. de virginitate,parum vltra medium: *Cùm*, inquit, *virginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodum voluptate malè blanda delinitæ,ac deuictæ, ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiuſmodi,quamuis ignorantiam ſimulent; quæ ſponſi dextram, & fœdera prauaricata ſit, eam nec vllius vltrà eſſe ſponſam, quem dereliquit; neque eius vxorem per vllas leges dici poſſe, cui ſe, deſerto ſponſo, libidine incitata coniunxit.* Et infrà copioſè hoc idem oſtendit,nunquam illam dici poſſe vxorem viri mortalis,ſed ſemper Chriſti,viri immortalis adulteram.

AMBROSIVS in lib. ad virginem lapſam, capit. 5. *Quæ ſe ſpopondit Chriſto,& ſacrum velamen accepit,iam nupſit; iam immortali iuncta eſt viro, & iam ſi voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat.*

Ioannes CHRYSOSTOMVS in epiſt. 6. ad Theodorum: *Honorabiles*, inquit, *nuptiæ, ſed te iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum: quamuis frequenter hoc ipſum nuptias voces, ego tamen adulterio illud peius exiſtimo.*

HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianũ: *Certè confiteris*, inquit, *non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioqui ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur.*

NEQVE

NEQVE obſtat, quod quidam obiiciunt de S. Malcho, qui teſte S. Hieronymo in eius vita, poſteaquam multos annos Monachus fuerat, vxorem duxit, & cum ea vſque ad finem vitæ permanſit. Nam coniugium nullum fuit inter Malchum, & eam fœminam, quam coactus ſe ducere finxit in vxorem: ſiquidem illa virum alterum habuit viuentē, vt idem Hieronymus refert, quando à Domino ſuo nubere Malcho compellebatur. Itaq; ſocietas quædam ſpiritualis & ſancta inter eos fuit, ſub nomine nuptiarum.

Nunc vt ratione ducta ex verbo Dei, probemus, votum ſolenne eſſe impedimentum dirimens Matrimonium, præmittendum neceſſariò eſt, quæſtionem eſſe inter Catholicos, quo iure votum ſolenne dirimat Matrimonium, quod poſt eiuſmodi votum celebratur: naturali ne, ac diuino, an ſolùm Eccleſiaſtico, ac poſitiuo.

Et quidem multi, iiq; grauiſſimi Theologi, S. Thomas, S. Bonauentura, Albertus, Richardus, Durandus, & Dominicus à Soto in 4. diſt. 38. contendunt, votū ſolenne iure diuino, ac naturali dirimere Matrimonium. Quorum hæc eſt potiſſima ratio, quia votum ſolenne nō eſt ſimplex promiſſio Deo facta, vt eſt votum, quod dicitur ſimplex: ſed eſt traditio de præſenti ſui ipſius in perpetuū Chriſti obſequium; & ea traditio à Chriſto per Miniſtros ſuos accepta ac ꝓbata eſt. Quare differt votum ſolenne à ſimplici, vt coniugium de pręſenti contractum à ſponſalibus de futuro. Sed iure diuino, ac naturali, nemo poteſt alteri dare quod ſuum non eſt, & ſi dederit, irrita eſt donatio: igitur iure naturali, & diuino irritum eſt coniugium poſt votum ſolenne.

Et quidem ſi ex Scripturis, aut euidenti aliqua ratione demonſtrari poſſet, votum ſolenne differre à ſimplici, quòd in illo ſit donatio de præſenti, in iſto verò promiſſio tantùm de futuro; non oporteret aliam quærere rationem. Tamen quia principium illud multi negant, vt Scotus, & Paludanus in 4. diſtinct. 38. & Caietanus in 2. 2. quęſt. 88. artic. 7. & omnes interpretes iuris Canonici, vt Panormitanus teſtatur in cap. Rurſus, qui clerici, vel vouentes. & contrà potiùs exiſtimant, ſolo Eccleſię decreto factum eſſe, vt votum ſolenne dirimat Matrimonium: ideò probādum ſupereſt, Eccleſiam potuiſſe hoc impedimentum Matrimonij conſtituere.

Sed hoc facilè probatur. PRIMVM ex eo ipſo quod fecit

Eccleſia enim ab antiquiſſimis temporibus, vt ex teſtimoniis citatis perſpicuum eſt, tum in Conciliis, tum per ſummos Pontifices hoc ſtatuit. Fortaſſe etiam hoc de Apoſtolica traditione deſcendit. Nam Cyprianus, Baſilius, & Ambroſius, qui hoc impedimentum agnoſcunt, ante ea Concilia, eoſque Pontifices vixerunt, à quibus hoc decretum factum videtur: & ideò Concilia, & Pontifices non tàm noui aliquid ſtatuiſſe, quàm vetus decretum innouaſſe, aut declaraſſe cenſendi ſunt. Quòd autẽ Eccleſia antiqua, quam veram fuiſſe Chriſti Eccleſiam hæretici negare nõ poſſunt; fecit, & ſæpius repetiuit, ſtultum, atque impium eſt dicere, non eſſe iure factum.

Deinde probatur, quia illegitimas facere perſonas ad Matrimonium, non eſt mutare Sacramenti eſſentiam, vt ſuprà diximus, ſed ratum, vel irritum facere contractum humanũ, qui in Sacramento Matrimonij prærequiritur. Non enim Chriſtus declarauit, quis contractus humanus ſit habendus legitimus, quis illegitimus, ſed ea declaratione præſuppoſita, voluit contractum humanum legitimum inter virum, & fœminam Sacramentum eſſe.

Poſſe autem Eccleſiã eiuſmodi contractus legitimos vel illegitimos decreto ſuo reddere, perſonas habiles vel inhabiles efficiendo; probatur. Nam Inprimis huc pertinent omnia illa Scripturæ loca, ex quibus diſcimus, curã Eccleſiæ gubernãdæ Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus eſſe commiſſam, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum.* Ioan. vltimo: *Paſce oues meas.* nam ad eum, qui iure præeſt, pertinet leges condere de actibus humanis, eoſque regere, & ratos, vel irritos facere.

In Teſtamento veteri, præter Ius diuinum naturale, erant etiam certæ leges poſitiuæ iudiciales accommodatæ illi populo, tum circa Matrimonia, tum circa alios contractus humanos: Illæ autem leges abrogatæ ſunt, neq; habemus alias à Chriſto præſcriptas; ergo neceſſe eſt in Eccleſia eſſe poteſtatem ſimilium legum pro locis, & temporibus, ſanciendarum, alioqui Chriſtiana Reſpub. imperfectiſſima, ac planè miſerrima eſſet.

Praeterea poſſunt Reges politici, qui Reipub. præſunt, circa humanos contractus humanas leges ferre, eoſque certo modo factos, ratos, ſecus autẽ, irritos eſſe decernere, ob cõmunem pacem, & concordiam populorum; ergo pote-

poterunt etiam id principes Eccleſiaſtici ob ſalutem æternam animarum.

Dices, ſi ita eſt, non ſolùm Eccleſia, ſed etiam Principes politici poterunt impedimenta Matrimonij conſtituere: nã ex contractu Matrimonij non tantùm ſalus animarum, ſed etiam pax, & concordia temporalis pendet.

Respon. ſi Matrimonium eſſet ſolùm contractus ciuilis, poſſent ſine dubio politici Principes impedimenta cõſtituere, perſonas legitimas vel illegitimas efficiẽdo, ſicut etiam fecerunt ſępe Imperat. præſertim Ethnici, vt patet ff. de ritu nuptiarũ. & C. ad legem Iuliam de adulteriis, vbi ſunt multę leges de contractu Matrimonij. Tamen quia nunc apud Chriſtianos Matrimonium eſt Sacramentum, & ex contractu illo ciuili Sacramentum Eccleſiæ pendet, & Sacramentorum diſpenſatio ad Eccleſiam pertinet; ideò poteſtas impedimenta Matrimonij conſtituendi, maximè propriè ad Principem Eccleſiaſticum pertinet. Ad politicum autem nõ pertinet, niſi cum conſenſu, & ſubordinatione ad Principem Eccleſiaſticum: non enim eadem poteſtas ad duo diuerſa tribunalia æquè imẽdiatè, & propriè pertinere poteſt.

Quare S. Thomas, quamuis in 4. diſt. 34. q. vnica, art. 1. ad 4. conceſſerit Matrimonium, vt eſt ciuilis contractus, pendere poſſe à lege ciuili, tamen diſt. 42. q. 2. art. 2. ad 4. id ita explicat, vt locum habeat lex ciuilis, ſi auctoritas etiam acceſſerit Eccleſiæ: *Prohibitio*, inquit, *legis humanæ non ſufficeret ad impedimentum Matrimonij, niſi interueniret auctoritas Eccleſiæ, quæ idem etiam interdicit.*

Qvod autem Eccleſia non ſolùm potuerit votũ ſolenne, impedimentũ dirimens Matrimonij conſtituere: ſed etiam cauſſam habuerit id conſtituẽdi, facilè probari poteſt. Nam qui vota ſolennia continentiæ ſuſcipiunt, illi ſtatum vitæ mutant, & ab imperfecto ad perfectum aſcendunt: abſurdum autem eſſet, ſi iidem poſtea iterum redirent ad ſtatum imperfectiorem. Deinde, qui hæc vota faciunt, magna deliberatione, & præcedente probatione diuturna faciunt: incongruum autem eſt, vt id, quod maturo conſilio factũ eſt, iterum mutetur. Adhaec vota ſolennia regulariter publicè, & coram teſtibus multis, imò populo inſpectante fiunt; ergo non poſſunt ſine ingenti ſcandalo violari. Quare decuit Eccleſiam prouidere, ne id mutari poſſit: medium autem efficaciſſimum prouidendi fuit, irritare Matrimonia poſt eiuſ-

modi vota contracta. Deniqve, qui vota ſolennia faciunt, non ſolùm Deo ſe obligant, ſed etiam ſpontè ſe ſubiiciunt Eccleſiæ, vt ab ea cogi poſſint, etiam per viã iudicij: proinde queri non poſſunt, ſi eos inhabiles ad Matrimonium Eccleſia facit.

Atq; eædem iſtæ rationes oſtendũt, cur noluerit Eccleſia, vota ſimplicia eſſe impedimenta dirimentia. Qui enim vota ſimplicia faciunt, nec ſtatum propriè mutant, & ſæpe ſine magna deliberatione; & priuatim, ac ſine teſtibus illa faciunt, neq; ſe Eccleſiæ ſubiiciunt magis quàm anteà ſubiecti eſſent: vnde cogi non poſſunt ad votum ſeruandum per viam iudicij, ſed per viam correctionis fraternæ.

CAPVT XXII.

De impedimento Criminis.

Svperſvnt impedimẽta illa, quę perſonã inhabilem reddunt ad Matrimoniũ cum certa perſona, non autem vniuersè cũ omnibus. Ea verò ſunt, vt ſuprà notauimus, Crimen, Cultus diſparitas, & Cognatio: de his igitur breuiter diſſerendum eſt, ac Primvm de crimine.

Iubent Canones impedimentũ eſſe dirimens Matrimonium, ſi quis cum ea coniugium contrahat, quam polluit per adulterium: de qua re eſt integer titulus in epiſtolis Decretalibus. Sed tamen obſeruant Doctores, non ſemper Matrimonium eſſe irritum, cùm quis ducit eam, quam polluerat per adulterium, ſed ſolùm in tribus caſibus.

Primvs caſus eſt, cùm adulter procurat mortem coniugis ſuæ, vel mariti adulteræ, vt cum adultera coniugium celebrare poſſit: vel contrà, ſi adultera procuret mortẽ viri ſui, vel vxoris adulteri, vt adulterũ in maritum accipiat; & habetur definitio huius rei, cap. Super hoc, de eo, qui duxit in Matrim. quam poll. per adulter. & intelligitur caſus, ſi mors reuera ſequatur.

Secvndvs eſt, ſi adulteri dederint ſibi inuicem fidem, de Matrimonio inter ſe contrahendo poſt mortem vxoris adulteri, vel mariti adulteræ: nam qui ita ſibi fidem dederunt, videntur omninò procuraturi mortem alterius coniugum. Et habetur deciſio huius, can. Relatum, 31. quæſt. 1.

Tertivs eſt, ſi de facto adulteri inter ſe contraxerint, viuentib. prioribus coniugibus, vt habetur cap. Finali, de eo qui duxit in Matrimonio.

Sed

Sed intelliguntur duo iſti caſus, ſi vterq; adulter ſit conſcius vitæ coniugis alterius. Alioqui enim, ſi vir adulteram decipiat, affirmans coniugem ſuam eſſe mortuam; vel contrà, mulier adulterum decipiat, affirmans virum ſuum eſſe mortuum: tunc Matrimonium non eſt irritum, vt patet ex cap. Propoſitum, de eo qui duxit in Matrimonium.

Extra hos caſus non dirimi Matrimonium inter adulteros contractum, docet Auguſtinus in lib. de bono coniugali, cap. 14. & in lib. 1. de nuptiis, & concupiſ. cap. 10. & relata ſunt hæc teſtimonia Auguſtini inter Canones Eccleſiaſt. 31. q. 1. can. Deniq;. Et hæc de crimine adulterij.

Crimen autem homicidij ſine adulterio, in vno tantùm caſu dirimit Matrimonium, quando videlicet in morte alterius coniugum procuranda conueniunt tàm vir, quàm fœmina, qui inter ſe coniugium inire cupiunt; vt habemus, c. Laudabilem, de conuerſione infidelium. Alioqui enim, ſi alter tantùm homicidium procuret, altero inſcio, & adulterium non præceſſit, non dirimitur Matrimonium.

Reprehendunt Eccleſiam ob hoc impedimentum Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, & Philippus Melanchthon in locis tit. de coniugio: & argumentum ipſorum eſt, exemplum Dauidis, qui Bethſabeā vxorem duxit, cùm & ipſam antea per adulterium polluiſſet, & virum eius occidiſſet, 2. Reg. 11.

At ſententia Eccleſiæ nititur grauiſſimis teſtimoniis, Pōtificum, & Conciliorum, quæ habentur, 31. q. 1. can. Nullus, qui eſt S. Leonis, & can. Illud, & can. Relatum, quæ ex Conciliis deprompta ſunt, & cap. Super hoc, & cap. Propoſitum, de eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium. Et praeterea grauiſſima ratione. Quid enim atrocius in coniugio fingi poteſt, quàm vt alter coniugum non ſolùm fidem coniugi non ſeruet, ſed etiam vitæ eius inſidietur, cum quo ſummum amicitiæ gradum colere debuiſſet?

Neque exemplum Dauidis ad rem facit. Hoc enim impedimentum non eſt de iure diuino, ſed Eccleſiaſtico: & in Teſtamento veteri multa permittebantur, quæ in noua lege, quæ perfectior eſt, optimo iure interdicuntur, vt polygamia, libellus repudij, & alia id genus multa.

Adde, quod etiam ſecundum Eccleſiaſticam legem peccatum illud Dauidis, & Bethſabeę, fortaſſe non fuiſſet impedimen-

dimentum dirimens. Non enim adulterium ſolum, neque coniugis homicidium quocunq; animo patratum, dirimens impedimentum iudicari ſolet, ſed illud ſolum homicidium coniugis, quod ea intentione committitur, vt eius vxore quis poſtea potiatur. Iam verò Bethſabea in adulterium quidem conſenſit, ſed in mortem viri nullo modo quidquam legitur machinata: proinde ex parte eius non fuit impedimentum, quo minus coniugium cum Dauide contrahere poſſet. Dauid autem adulterio, homicidium Vriç adiunxit, ſed non eſt certum an eo animo, vt vxore eius potiretur: nam antea ſæpe conatus erat inducere Vriam, vt ad vxorem rediret, vt eo modo adulterium tegeretur.

CAPVT XXIII.

De Cultus diſparitate.

ALTERVM impedimentum eſt Cultus diſparitas. Catholici enim communi conſenſu docent, Matrimonia fidelium cum infidelibus non baptizatis, non ſolùm eſſe illicita, ſed etiam irrita: cum hæreticis autem baptizatis illicita eſſe, non tamen irrita.

Lutherus autem in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, hoc impedimentum non admittit, nec tamen aliud argumentum adfert, niſi quia Deus hæc Matrimonia Chriſtianis prohibuiſſe non legitur; & quia B. Monica S. Auguſtini mater virũ habuit infidelem. Idem etiam repetit, cùm in ſerm. de Matrimonio, tùm in expoſitione 7. cap. 1. ad Corinth. Philippus etiam Melanchthon in locis, tit. de coniugio, licet fateatur bono animo ab Eccleſia hæc Matrimonia fuiſſe prohibita: vellet tamen non adeò rigidè hæc obſeruari, vt Catholici poſtulant.

Sit igitur propoſitio PRIMA: *Non licet fidelibus cum infidelibus, aut etiam hæreticis Matrimonia iungere.* Probatur PRIMO ex verbo Dei, Deut. 7. Deus prohibuit populo ſuo Matrimonia iungere cum Gentilibus. Et quamuis præceptum illud ſit iudiciale, & ſolos Iudæos propriè obligauerit, tamen habet aliquid etiam moralis, & ad omnes pertinet, ſi cauſſa inſpiciatur: nam cauſſam reddit planè moralem, quæ etiam nunc locum habet: *Quia ſeducet,* inquit, *filium tuum nè ſequatur me, & vt magis ſeruiat Diis alienis.* & 3. Reg. 11. vbi idem præceptum repetitur, addit Deus: *Certiſſimè auertent*

corda

corda veſtra, vt ſequamini Deos alienos. & ibidem additur, Salomonem contra hoc præceptum egiſſe, & illi continuò accidiſſe, quod Deus prædixerat: deprauatus enim per vxores illas Ethnicas, adorauit earum idola. Et ſanè ſi vir ſapientiſſimus, & qui multas alias vxores habebat, per noua illa coniugia cum Gentilibus ita peruerti potuit, vt ſingularum Deos coleret: quantum periculum iis imminet; qui vnam tantùm, eamq; ethnicam, vel hæreticam ducunt, & qui nullo modo ſunt cum Salomone in prudentia, & ſapientia comparandi?

DEINDE verbum illud B. Pauli, 1. Cor. 7. *Cui vult nubat, tantùm in Domino*; præceptum eſſe de Matrimonio non iungendo, niſi cum fidelibus, docent interpretes huius loci ferè omnes, vt Ambroſius, Theodoretus, Theophylactus, Anſelmus, Sedulius, S. Thomas, Caietanus, & alij: & præterea Tertul. in lib. 2. ad vxorem, & Hieronymus libr. 1. aduerſus Iouinianum.

Deniq; AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 25. hanc expoſitionem admittit, licet etiam aliter exponi poſſe dicat. ſic enim ait, illud: IN DOMINO, *duobus modis poteſt intelligi, aut Chriſtiano nubens, aut Chriſtiana permanens. Sed poſterior expoſitio non videtur ita probabilis vt prior:* " *non enim dubium eſſe poterat, quin illicitum eſſet, nubendo apo-* " *ſtatare à fide; immò id tam perſpicuum, & notum eſt omnibus, vt* " *planè ſuperuacaneum videatur de ea re Chriſtianos monere.* "

EST etiam alius locus, 2. Cor. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus*, quem S. Hieronymus, cùm in lib. 1. in Iouinianum, tum in epiſt. ad Gerontiam de Monogamia, exponit de coniugio cum infidelibus non iũgendo. Neq; huic expoſitioni repugnant Theophylactus, & alij, qui generatim exponunt de commercio vitando cum infidelibus: ſi enim cõmercium cum infidelibus interdicitur, certè coniugium, quod eſt commercium omnium maximum, & periculoſiſſimum, interdicitur.

SECVNDO probatur ex Conciliis. Exſtat can. 13. Concilij generalis Chalcedonenſis, vbi prohibentur coniugia cum Hæreticis, Iudæis, & Paganis. Exſtat item Concilij AGATHENSIS, can. 67. vbi habentur hæc verba: *Non oportet cum hominibus hæreticis miſcere connubia, & vel filios, vel filias illis dare.* Concilium item Toletanum III. can. 14. prohibet, ne Iudęi vxorem Chriſtianam habeant, & Toletanum IV. can.

61. iubet

61. iubet Hebręos cum Chriſtianis Matrimonio coniunctos, aut Chriſtianos fieri, aut ab vxoribus ſeparari. Exſtat etiam in iure ciuili C. de Iudęis, l. ne quis Chriſtianam. lex Valentiniani & Theodoſij, quæ vt adulteria, punit coniugia Iudæorum cũ Chriſtianis: & in Codice Theodoſiano, l. 3. tit. 14. ſimiliter puniuntur Matrimonia Romanorũ cum Gentilibus.

Tertio probatur ex Patribus. Tertvl. in 2. l. ad vxorem, longa diſputatione hoc agit, non oportere Chriſtianos, vel Chriſtianas cum infidelibus contrahere Matrimonia. S. Cyprianvs in ſerm. de lapſis, inter alia crimina fidelium numerat, iungere cum infidelibus Matrimonia: idq; eſſe dicit, proſtituere Gentilibus membra Chriſti. S. Ambrosivs lib. 1. de Abraham, c. 9. *Caue Chriſtiane*, inquit, *Gentili aut Iudæo filiam tuam tradere; Caue Gentilem, aut Iudæam, atq; alienigenam, hoc eſt, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, vxorem accerſas tibi.* & in epiſt. 70. quæ eſt prima, libr. 9. ad Vigilium, inſtituit nouum Epiſcopum, vt plebem ſuam doceat ſummoperè cauere Matrimonia cum infidelibus. S. Hieronym. in 1. lib. aduerſus Iouinianum: *At nunc pleraq;*, inquit, *contemnentes Apoſtoli iuſſionem, iunguntur Gentilibus, & templa Chriſti idolis proſtituunt.*

S. Avgvst. videtur in hac rè dubius hæſiſſe. Nam in lib. 1. ad Pollentium, c. 21. refert ſententiam Pollentij, quòd in vtroq; Teſtamento prohibitum ſit, Matrimonium fidelibus cum infidelibus iungere: quæ verba Magiſter in lib. 4. ſent. diſt. 39. tanquã ex Auguſtini ſententia refert, cùm reuera ex Pollentij, non ex Auguſtini ſententia accipienda ſint. Deinde, c. 25. ex ſententia ſua loquens, tantùm dicit non inueniri teſtimonium in Teſtamento nouo, in quo ſine ambiguitate eiuſmodi coniugia prohibeantur, quamuis fateatur Cyprianum nihil dubitaſſe, quin illicita eſſent ea coniugia. In libro verò de fide & operibus, c. 19. iterum repetit; in Scripturis noui Teſtamenti ſe non reperiſſe de hac re certum teſtimonium, tametſi Cyprianus inter grauiſſima crimina poſuerit, cum infidelibus iungere Matrimonia. Sed tandem concludit, omninò cauendas eſſe eiuſmodi coniunctiones, quia expedit in re dubia tutiorem partem ſequi: *Omnimodo*, inquit, *conandum eſt, ne fiant tales coniunctiones: quid enim opus eſt in tantum diſcrimen ambiguitatis caput mittere?*

Itaque ex Auguſtino habemus, vt minimùm iſta Matrimonia eſſe dubia, & proinde non contrahenda. Nec tamen ſi Au-

ſi Auguſtino dubitare licuit, nobis quoq; licebit, cùm nos Pauli ſententiam habeamus à plurimis interpretibus explicatam, multa etiam teſtimonia Conciliorum, & Patrum, quæ ipſe non viderat: & deniq; omnium Theologorum, qui poſt Magiſtrum ſcripſerunt, atq; adeò totius Eccleſiæ conſenſum teneamus,

QVARTO probatur ratione. Matrimonium fidelis cum infideli multa ſecum adfert incommoda, atq; damna; non igitur licitum cenſeri debet. Antecedens probatur. Nam INPRIMIS periculum, & quidem grauiſſimum adfert fideli, apoſtatandi à vera fide: *Et qui amat periculum, peribit in illo*, Eccleſiaſt. 3. DEINDE, proles non poterit commodè educari in vera religione. ADHAEC vix poterit in domo pax, & tranquillitas illa inueniri, quæ ad coniugium requiritur, ſiquidem diſſenſio circa religionem, contentiones, & iurgia, odium etiam, & alienationem animorum gignit. DENIQVE, vt Tertullianus copioſè demonſtrat, ſi maritus ſit infidelis, facilè impediet omnia exercitia pietatis, quæ alioqui vxor Chriſtiana exhibere tenetur.

SECVNDA propoſitio: *Matrimonium inter fidelem, & infidelem non eſt irritum iure diuino, naturali, vel poſitiuo, vel certa aliqua lege Eccleſiæ.* Quod non iure diuino, probari exiſtimat Dominicus à Soto (vt ipſe loquitur in 4. diſt. 39. q. vnica, art. 2.) euidenter ex eo, quòd 1. Cor. 7. Paulus permittit fidelem non ſeparari à coniuge infideli. Si enim iure diuino Matrimonium fidelis cum infideli irritum eſſet, quomodo B. Paulus permitteret, in tali coniunctione, quę fornicaria ſine dubio eſſet, Chriſtianos permanere?

AT iſta ratio non ſolùm non euidens, ſed nec ſolida eſſe videtur. Apoſtolus enim non permittit fidelem cum infideli contrahere, ſed Matrimonium inter fideles contractum permittit non dirimi per conuerſionem alterius coniugis. Non eſt autem conſequens, vt ſi Cultus diſparitas non dirimat Matrimonium iure diuino antea contractum: non dirimat etiam poſt contractum. Nam impedimenta dirimētia hoc proprium habent, vt dirimant ſi ipſa præcedant, non dirimant, ſi ſequantur. Impotentia enim coëundi, & votum ſolenne continentiæ, & alia id genus, ſi præcedant Matrimonium, illud ita impediunt, vt irritum reddant, ſi fiat: at ſi ſuperueniant poſt Matrimonium legitimè contractum, illud dirimere nequaquam poſſunt. Sicut etiam hoc

tempore Cultus diſparitas, ſaltem iure Eccleſiaſtico, dirimit Matrimoniū poſt contractum: & tamen ſi ſuperueniat poſt Matrimonium legitimè contractum, vt ſi alter coniugum fidelium fiat paganus, vel ſi alter infidelium conuertatur, non dirimitur coniugium, etiam iure Eccleſiaſtico, ſaltem ipſo facto.

Illa igitur ratione omiſſa, quòd non ſit Cultus diſparitas impedimentum dirimens iure naturali, probatur PRIMO, quia non tollit omninò finem Matrimonij, licet aliquo modo impediat. Nam ex tali coniugio proles naſci poteſt; & inſtitui etiam in religione, licet difficilius, &c. & aliquando accidere poteſt, vt non etiam impediatur vllo modo educatio, neq; pax, vt, ſi alter coniugum de religione nihil curet, aut benè ſit affectus erga fidem. Quo caſu, non modò non erit impedimentum aut periculum vllum coniugi fideli, ſed etiam erit magna ſpes trahendi alterum ad fidem: tunc autem (ſi non obſtet ius poſitiuum) ratio dictat coniugium eiuſmodi non eſſe malum, ſed bonum.

SECVNDO probatur exemplis Sanctorum, qui ſine dubio infidelibus coniuncti non fuiſſent, ſi id Matrimonium iure naturæ irritum eſſet. Exſtant autē exempla in lege naturæ, in lege ſcripta, & in lege gratiæ. In lege naturæ, Iacob vxores duxit filias Laban Idololatræ; Ioſeph filiam Phutipharis Ægyptiam; Moſes filiam Ietro Æthiopiſſam. In lege ſcripta Eſter nupſit Aſſuero Regi Perſarum Ethnico; & Salomon vxorem duxit filiam Pharaonis, & Dauid accepit filiam Regis Geſſur, 2. Reg. 3. In lege gratiæ teſtantur Hieronymus, lib. 1. in Iouinianum, & Auguſtinus lib. de fide, & operibus, cap. 19. ſuo tempore fuiſſe frequentiſſima in Eccleſia eiuſmodi coniugia; & quamuis à Patribus reprehendebātur, tamen non dirimebantur, nec eſt probabile fuiſſe tolerata, ſi vera Matrimonia non fuiſſent.

PRAETEREA, S. Monica virum habuit paganum, teſte Auguſtino, lib. 9. Confeſſ. cap. 9. & Clotildis Chriſtiana nupſit Clodoueo Regi Francorum Ethnico, teſte Gregorio Turonico, lib. 2. hiſt. cap. 28. Vtraq; autem pia erat, & virum ad fidem conuertit: non poteſt autem fieri vt piæ fœminæ eſſent, & in perpetua fornicatione viuerent.

Quod non ſit etiam impedimentum dirimens iure diuino poſitiuo, probatur: nam in Teſtamento nouo non exſtat tale præceptum. Verba enim Pauli: *Tantùm in Domino.* Et:

Nolite

Nolite iugum ducere cum infidelibus, non probant, niſi nō eſſe contrahendum cum infidelibus: non autem probant, Matrimonium eſſe irritum.

In Teſtamento autem veteri non inuenitur præceptum ita prohibens coniugia cum infidelibus, vt ea redderentur irrita, niſi apud Eſdram, lib. 1. cap. 9. & 10. Ibi enim legimus, Eſdra interpretante legem Domini in Deuteronomio à Moyſe latam, ſeparatos fuiſſe filios Iſraël à coniugibus infidelibus, quas duxerant. Sed illud præceptum, quatenus irritans Matrimonia, iudiciale fuit, non naturale, & ideò ceſſauit cum ceteris, neque ad Chriſtianos pertinet. Fuiſſe autem iudiciale, ex eo colligitur, quod ſolùm prohibuerit coniugia Iudæorum cum infidelibus habitantibus in terra Chanaam, quos Deus omninò interfici, & deleri volebat: non autem cum infidelibus ceteris. Vnde Eſter legitimè nupſit Aſſuero Gentili, & Salomon accepit in vxorem filiam Pharaonis. NEQVE obſtat, quòd lib. 1. Eſdræ, c. 9. inter Gentes, quarum connubia Iudæis erant prohibita, numerantur Ægyptij: loquitur enim Eſdras de Ægyptiis, qui habitabant in terra Chanaam, non de aliis, vt Caietanus annotauit.

Iam verò quòd non ſit Cultus diſparitas impedimentum dirimens, ob certam aliquam legem Eccleſiæ, probatur, quia nulla exſtat talis lex. Quæ enim nos ſuprà citauimus ex Conciliis, non probant Matrimonium eſſe irritum, ſi fiat inter fidelem, & infidelem, ſed tantùm non eſſe faciendum. Nam Concilium Chalcedonenſe, & Agathenſe inter infideles nominatim ponunt etiā hæreticos, & tamen communi conſenſu Catholicorum, Matrimonium cum hæretico non eſt irritum. Concilium autem Toletanum IV. iubet quidem ſeparari coniuges, ſed non loquitur niſi de Iudæis, & in Hiſpania: neque enim Concilium illud vniuerſale, ſed nationale fuit, quare legem toti Eccleſiæ dare non potuit.

TERTIA propoſitio: *Matrimonium inter fidelem, & infidelem non baptizatam, irritum eſt ex more populi Chriſtiani, vim legis obtinente.* Probatur; nam ab annis, vt minimum CD. ſine vlla controuerſia creditum eſt in Eccleſia Chriſtiana, iſta Matrimonia eſſe nulla. Nam & Magiſter ſententiarum in lib. 4. diſtinct. 39. & Gratianus, 28. quæſt. 1. & deinceps omnes Theologi, & Canoniſtæ tanquam rem exploratam, & à maiorib. acceptam hoc tradiderunt. Cùm igitur

tota Eccleſia à multis iam ſeculis id crediderit, & ſeruauerit, & tamen certa aliqua lex non inueniatur, neceſſe eſt, vt id paulatim ſit introductum, & conſuetudo vim legis obtinuerit.

Non poſſe autem hunc morem, ſiue hanc legem improbari, duobus argumentis demonſtrari poteſt. PRIMO, exemplo legis veteris. Si enim in lege veteri Cultus diſparitas erat impedimentum dirimens ſaltem intra certas nationes, certè maiori ratione potuit fieri Cultus diſparitas impedimentum dirimens apud Chriſtianos: nam lex Chriſtiana perfectior eſt. Et PRAETEREA maior eſt Cultus diſparitas inter Chriſtianos, & infideles, quàm inter Iudæos, & infideles. Nam Chriſtiana lex omnibus eſt ad ſalutem neceſſaria; & qui Chriſtiani non ſunt, alieni ſunt à Deo, & ab Eccleſia, ac religione diuina. At lex Hebræorum non erat omnibus neceſſaria, multique inter Gentes ſaluari poterant, dum lex vigeret: quare non erant Gentiles extra Eccleſiam Dei per hoc ſolum, quod ad populum Iſraël non pertinebant.

SECVNDO, Matrimonium apud Chriſtianos Sacramentum eſt, ergo non debet à Chriſtianis, illis perſonis tribui, qui Sacramenta ſuſcipere nequeunt. Ergo maxima fuit cauſſa irritandi Matrimonia fidelium cum infidelibus: non enim infidelis non baptizatus vllius Sacramenti capax eſt. Et hæc etiam ratio eſt, cur Matrimonia cum hæreticis irritata non ſint, quia videlicet Sacramenta eſſe poſſunt ratione præcedentis Baptiſmi in vtroque coniuge.

QVARTA propoſitio: *Poteſt ſummus Pontifex, ſi cauſſa id poſtulet, cum fideli diſpenſare, vt cum infideli Matrimonium contrahat.* Hæc propoſitio ex ſuperioribus ſequitur. Si enim agatur de præcepto irritante eiuſmodi Matrimonia, dubium non eſt, quin in eo ſummus Pontifex diſpenſare poſſit, cùm id præceptum non ſit naturale, nec diuinum poſitiuum, ſed planè Eccleſiaſticum.

Si verò agatur de præcepto ſimpliciter prohibente, de quo diximus in prima propoſitione, id præceptum vel eſt poſitiuum, vel naturale. Si eſt naturale, non obligat niſi quatenus recta ratio dictat id non eſſe faciendum, vel ob periculum ſubuerſionis, vel ob alias cauſſas. Quare ceſſantibus illis cauſſis, non eſt contra ius naturæ eiuſmodi coniugium, præſertim accedente declaratione ſummi Paſtoris: vnde

etiam Eſter, (vt ſuprà diximus) & Ioſeph, Iacob, Moyſes, & alij viri ſancti cum infidelibus Matrimonio iūcti ſunt, quia ceſſabat ratio periculi, &c. Si verò eſt præceptum poſitiuum humanū, vt Apoſtoli Pauli, & Conciliorum, ac Pontificum; poteſt ſine dubio Apoſtolorum, & Pontificum aliorum ſucceſſor in eo diſpenſare, ceſſante periculo, & iuſta cauſſa id poſtulante. Præceptum autem poſitiuum diuinum, nullum eſt, vt ſuprà oſtendimus: illud enim Deuter. 7. quatenus poſitiuum, iam eſt abrogatum; quatenus autem aliquo modo naturale erat, non obligat, vt diximus, niſi quando ratio recta iudicat ineſſe periculum illud, ob quod præceptum datum eſt.

Atque hinc ſoluuntur omnia argumenta, quæ fiunt ab hæreticis, vel etiam fieri poſſunt: nihil enim adferre poſſunt, neque adferunt, niſi exempla eorum fidelium, qui vel in lege antiqua, vel in lege noua, Matrimonia cum infidelibus contraxerunt.

Ad quæ vno ex quatuor modis reſpondendum eſt. VEL enim exempla ad eos pertinent, quibus nulla lege particulari, ſed ſolùm lege naturæ ſecundum rectam rationem in certis caſibus talia Matrimonia prohibebantur, & tales fuerunt Iacob, Ioſeph, Eſter, &c. VEL ad eos, qui vxores Gentiles quidem, ſed quæ ad fidem conuertebantur, duxerunt: id enim ſemper fuit licitum. Et hoc modo Salmon duxit Raab meretricem ex Palæſtina, & Booz Ruth Moabitidem, &c. illę ſiquidem ad fidem, & religionem Iudaicam acceſſerunt, licet alioqui eſſent ex Gentibus, cum quibus non licebat Iudæis contrahere Matrimonia. VEL ad eos, qui apertè reprehenduntur, quod contra legem cum Gentilibus coniugia celebrauerint. Et in his fuit Salomon, qui 3. Regum 11. valde arguitur à diuina Scriptura, quòd vxores Moabitidas, Ammonitidas, & Chananitidas contra legem duxerit: in his etiam numerandi ſunt Chriſtiani, qui propterea grauiter à ſanctis Patribus reprehenduntur, vt ex Cypriano, Ambroſio, & Hieronymo ſuprà demonſtrauimus. VEL deniq; ad eos, quos ignorantia, & introducta conſuetudo fortaſſe excuſabat. Et in hoc numero ponenda videtur ſancta Monica mater beati Auguſtini: nam eius tempore ita inualuerat conſuetudo, vt peccatum non putaretur cum Gentilibus iungere Matrimonia, vt Auguſtinus teſtatur lib. de fide, & operibus, cap. 19.

Itaque ſancta Monica, cuius exemplum hæretici tanti faciunt, ignorantia, & more patriæ à peccato fortaſſe excuſabatur; vel certè pœnitentia, & lachrymis illud purgauit: neque debuit Matrimonium ſemel contractum dirimere, quia nondum mos populi fidelis Cultus diſparitatem inter impedimenta dirimentia repoſuerat, vt poſtea fecit.

CAPVT XXIV.

De impedimento Cognationis: quid ſit cognatio, & quot eius gradus.

RESTAT impedimentum Cognationis, de quo grauiſſima controuerſia eſt: quæ vt ordine explicari poſſit; PRIMO exponendum erit, quid ſit cognatio, & qui, & quot eius gradus. SECVNDO, quid de hac re hæretici ſentiant. TERTIO, probanda erit veritas, & ſoluenda argumenta ipſorum.

Vt igitur à PRIMO incipiamus, Iureconſulti diſtinguunt inter cognationem, & agnationem. Cognatos enim vocant, qui ex eodem ſanguine per matrem deſcendunt, agnatos, qui per patrem; tametſi cognatos etiam interdum omnes conſanguineos appellent. Itaque cognatio aliquando eſt nomen generis, aliquando ſpeciei; agnatio autem ſemper eſt nomen ſpeciei: qui enim agnati ſunt, cognati etiam dici poſſunt, non contrà, vt perſpicuum eſt ex leg. Inter agnatos, ff. vnde legitimi, & l. Iureconſultus, ff. de gradibus, & affinibus: & ex Ambroſio in epiſt. 66. ad Paternum, extrema, vbi negat dici poſſe agnatos, qui per patrem non deſcendunt, vt fratres vterinos ex diuerſo patre natos. Quare deceptus eſt Dominicus à Soto in 4. diſtinct. 40. quæſt. vnica, articulo 1. vbi dicit, agnationem eſſe genus, & cognationem eſſe ſpeciem.

In iure CANONICO, tùm cognatio, tùm agnatio ſimpliciter dicitur conſanguinitas, quæ in hoc differt ab affinitate, quod conſanguinitas eſt vinculum eorum, qui ab vno aliquo per ſanguinis propagationem deſcendunt; ita vt omnes eundem ſanguinem participent, & ad vnum ſtipitem reducantur: affinitas autem inter eos eſt, qui non per propagationem, ſed per vnionem duorum in carnem vnam coniunguntur. Quia enim per carnalem copulam vir, & fœmina

mina fiunt vna caro, inde eſt quod conſanguinei vnius ex illis, efficiuntur proximi, & affines alterius. Itaque parentes, & fratres, & ceteri conſanguinei vxoris, efficiuntur affines mariti, & contrà parentes, & fratres, & ceteri conſanguinei mariti, eodem modo efficiuntur affines vxoris: non tamen conſanguinei vnius coniugis, ſunt affines conſanguineis alterius coniugis, ſed ſolùm ipſi coniugi. Et quidem in eo gradu fiunt affines alteri coniugum, in quo gradu ſunt conſanguinei alteri: pater enim ſponſæ efficitur quodammodo pater ſponſi, & frater ſponſæ efficitur frater ſponſi, &c. Quare ſi quis nouerit gradus conſanguinitatis, facilè colliget gradus affinitatis.

Quantum igitur ad gradus, SCIENDVM eſt, aliter numerari in iure ciuili, aliter in iure canonico. In iure ciuili, vt patet ex titulo de gradibus, in Pandectis Iuſtiniani, duplex ordo conſtituitur. VNVS rectus, vt patris, filij, nepotis, &c. vel ſurſum verſus, patris, aui, abaui, &c. ALTER tranſuerſus, fratrum, conſobrinorum, &c.

Et quidem in ordine recto tot ſunt gradus, quot ſunt perſonæ, omiſſo ſtipite, verbi gratia; Filius eſt in primo gradu, nepos in ſecundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto, &c. neq; in hac re diſcrepat ius canonicum.

In ordine autem tranſuerſo Ius ciuile nullum ponit primum gradum, ſed incipit à ſecundo, qui eſt fratrum inter ſe. Et ratio eſt, quia in tranſuerſo etiam ordine, tot ponit Ius ciuile gradus, quot ſunt perſonæ dempto ſtipite, fratres autem vt minimùm duo eſſe debent. Si enim vnus tantùm ſit alicuius patris filius, is non dicitur frater, ſed filius tantùm: proinde non facit ordinem tranſuerſum, ſed tantùm propagat ordinem rectum. Fratres igitur qui duo ſunt vt minimùm, ſecundum efficiunt gradum: tertium autem faciunt patruus, vel auunculus cum filiis fratrum, vel ſororum; nam tunc tres perſonæ inueniuntur dempto ſtipite. Sint, exempli gratia, duo fratres: ſi alteri eorum filius naſcatur, iam erunt tres, & incipiet dici alter fratrum patruus, reſpectu filij fratris ſui; atque ita in tertio gradu ſunt patruus, & filius fratris. Et eadem de auunculo, amita, matertera, ratio eſt. Quartum faciunt filij fratrum, qui inter ſe patrueles dicuntur, vel conſobrini, ſi filij ſororum ſint. Neque enim eſſe poſſunt patrueles, ſiue conſobrini, niſi quatuor perſonæ dempto ſtipite numerentur; duo videlicet fratres, &

duo ipſorum filij. Quintus porrò gradus erit inter patruelem vnius, & filium alterius. Sextus gradus inter duos filios patruelium; & ſic deinceps.

Vbi illud obiter eſt NOTANDVM, ſecundum gradum eſſe æqualiter diſtantium à ſtipite, tertium autem eſſe inæqualiter diſtantium: & ad eundem modum, quartum, ſextum, octauum, &c. eſſe æqualiter diſtantium; quintum, ſeptimum, nonum, &c. eſſe inæqualiter diſtantium.

NEQVE iſtum ordinem graduum confinxit Iuſtinianus in Authenticis, neque eum reprobauit Alexander Secundus, in Concilio Lateranenſi (vt ſuſpicatur Dominicus à Soto, in quartum, diſtinct. 40. articulo ſecundo) ſed erat in antiquiſſimis legibus Romanorum, vt patet ex Paulo Iureconſulto in ff. de gradibus, qui Paulus trecentis annis Iuſtinianum præceſſit: floruit enim tempore Alexandri Imperatoris, circa annum Domini C C. X X X. & ex ſancto Ambroſio in epiſtol. *66.* ad Paternum, vbi iuxta hunc ordinem numerandi gradus, affirmat duos conſobrinos eſſe conſanguineos in quarto gradu; patruum autem, & filium ſororis, in tertio. Scripſit autem Ambroſius annis ſupra centum antequam naſceretur Iuſtinianus.

Alexander autem II. Papa, in Concilio Lateranenſi, vt patet ex canon. Ad ſedem, 35. quæſt. 5. non refellit Iuſtinianum, ſed errorem quorundam malè intelligentium Iuſtinianum: vnde ibidem Alexander bis terúe repetit, legem ciuilem rectè ſe habere, licet alium ordinem ſeruet. Ius enim ciuile reſpicit numerum perſonarum, Ius autem canonicum diſtantiam à ſtipite. Igitur ſecundum Ius canonicum in ordine recto primus gradus eſt filiorum, qui proximè à ſtipite deriuantur, ſecundus nepotum, tertius pronepotum, &c. in ordine tranſuerſo, primus gradus eſt fratrum germanorum, ſecundus patruelium, ſeu conſobrinorum, & ſimul patrui, & filij fratris, tertius eſt filiorum duorum fratrum patruelium; & ſimul patruelis, & filij alterius patruelis, & ſic deinceps. Ex quo deducit Alexander Papa, ex duobus gradibus ſecundum ius ciuile, vnum conſtitui ſecundum Ius canonicum; & proinde eum qui eſt ſecundus Iure ciuili, eſſe primum Iure canonico; & qui eſt tertius & quartus Iure ciuili, eſſe ſecundũ Iure canonico; & qui eſt quintus & ſextus Iure ciuili, eſſe tertium Iure canonico; & qui eſt ſeptimus & octauus Iure ciuili, eſſe quartum Iure canonico, & ſic deinceps.

Ratio

Ratio autem Canonicæ ſupputationis redditur optima à Theologis, & Canoniſtis, & habetur etiam cap. Quod dilectio, de conſanguinitate, & affinitate, & cap. Finali, eodem: quia nimirum cùm perſonæ in ordine tranſuerſo non coniungantur, niſi ratione ſtipitis, à quo procedunt, non poſſunt inter ſe magis, aut minus diſtare, quàm à ſtipite diſtent: neceſſariò igitur efficitur, vt eo gradu inter ſe coniungantur, vel diſtent, quo ſtipiti coniunguntur, vel ab eo diſtant. Quare duo fratres in primo gradu erunt, quia vterque in primo gradu eſt cum ſtipite: conſobrini in ſecundo erunt, quia vterq; in ſecundo gradu eſt cum ſtipite. Quòd ſi inæqualiter à ſtipite diſtent, vt patruus, & filius fratris, tunc eo gradu inter ſe diſtabunt, quo diſtat à ſtipite ille, qui eſt remotior. Cùm enim per ſtipitem coniungantur, fieri non poteſt, vt vllus propinquior ſit conſanguineo ſuo, quàm ſtipiti: non igitur filius fratris minus diſtare poteſt à patruo, quàm ab auo. Licet igitur patruus vno tantùm gradu diſtet à ſtipite, tamen quia filius fratris duobus gradibus diſtat ab eodem ſtipite, ideò patruus, & filius fratris in ſecundo gradu ſunt; non minus quàm duo filij fratrum.

Et hoc eſt, quod Alexander Papa ſignificauit, cùm ait, ex duobus gradibus ciuilibus fieri vnum Canonicum. Siquidem Iure ciuili patruus & filius fratris, faciunt vnum gradum; duo filij fratrum faciunt alterum, quia vna perſona additur ad numerum, & Ius ciuile numerum perſonarum reſpicit: at Iure canonico idem eſt gradus patrui, & filij patris, qui duorum patruelium; quia Ius canonicum, non numerat perſonas, ſed diſtantiam à ſtipite conſiderat.

Eſt autem illud OBSERVANDVM, graduum ſupputationem non extendi in infinitum. Nam virtus paterna in filium traducta, per quam eſt filius patri ſimilis, non ſolùm in ſpecie, ſed etiam in indiuiduo, vt complexione, moribus, colore, lineamentis, ob quam exiſtit peculiaris affectio inter conſanguineos; paulatim minuitur, ita vt maior ſit in filio, quàm in nepote, maior in nepote, quàm in pronepote, &c. & tandem poſt aliquot generationes penitùs euaneſcit. Alioqui ſi ſemper duraret, id ſequeretur, vt omnes homines, qui ab vno Adamo, primo ſtipite generis humani deſcendunt, conſanguinei eſſent; cùm tamen è contrario experiamur, non modò non omnes homines, ſed neque ciues vnius oppidi eum affectum retinere, quem natura conſanguineis inſeuit.

Quia tamen non facilè ſciri poteſt, quouſq; virtus illa eiuſdem ſanguinis perſeueret, & probabile eſt, non æqualiter ſemper, ſed nunc in pluribus, nunc in paucioribus generationibus conſeruari, prout in vno potentior eſt virtus, quàm in alio: ideò, vt certi aliquid haberemus, Legiſlatores certum numerum graduum præfixerunt.

Et quidem Moyſes in Leuitico, cap. 18. præfixit duos gradus tantùm, primum videlicet, & ſecundum. Prohibuit enim in recta linea, coniugium patris cum filia, & cum nepte, & ſimiliter matris cum filio, & cum nepote: in tranſuerſa, prohibuit coniugium fratris cum ſorore, ſiue ex vno, ſiue ex vtroque parente; & nepotis cum amita, vel matertera; non tamen prohibuit coniugium è contrario patrui, vel auunculi cum filia fratris, vel ſororis. Et hæc quoad conſanguinitatem, vbi ſunt duo gradus ſecundum Canones, & tres ſecundum leges. Quoad affinitatem, prohibuit coniugium filij cum nouerca, & patris cum nuru, & rurſus patris cum priuigna, vel cum eius filia: & hæc in recto ordine. In tranſuerſo autem, prohibuit coniugium cum vxore fratris, & cum ſorore vxoris, vxore viuente; & cum vxore patrui. Vbi etiam ſunt duo gradus ſecundum Canones, primus, & ſecũdus, & tres ſecundum leges: nam filia priuignæ eſt in ſecundo gradu cum patre, & vxor patrui eſt in ſecundo gradu cum eius nepote.

Quare errat Lutherus in captiuitate Babylonica, cap. de Matrimonio, vbi dicit, in lege diuina non prohiberi, niſi primum gradum affinitatis, & primum, & ſecundum conſanguinitatis.

Quod etiam S. Ambroſius in epiſt. 66. dicit, in lege diuina prohiberi coniugium patruelium, qui ſunt in quarto gradu ſecundum leges, non video quomodo verum eſſe poſſit: ſicut etiam quod idem Ambroſius ibidem, negat in lege expreſsè prohiberi coniugium patris cum filia, fortè lapſus eſt memoriæ. Nam prima illa prohibitio: *Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non diſcooperies*; nihil aliud ſignificat, niſi ne filia patri nubat, & ne filius matrem accipiat in vxorem.

Sed quanquam lex diuina his paucis gradibus contenta fuerit: tamen lex ciuilis prohibuit etiam coniugia conſobrinorum, qui ſunt in quarto gradu ſecundum leges, vt Ambroſius teſtatur epiſt. 66.

Lex

Lex autem Eccleſiaſtica longiùs progreſſa eſt. Eccleſia enim olim ſeptimum gradum definierat, vltra quem non eſſet vlla conſanguinitas, vt patet ex Alexandro Secundo, ſuprà citato: ſed poſtea in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. reſtricta eſt tum conſanguinitas, tum affinitas ad quartum gradum, vt patet ex cap. Non debet, de conſanguinitate, & affinitate.

Ex quo intelligimus, id quod communiter dici ſolet, in linea recta in infinitum prohiberi connubia, quod primus fortè ſcripſit Caius L. nuptię 2. ff. de ritu nuptiarum: à multis negari vidimus.

Quanquam non eſt cur de hac re valde ſolliciti ſimus, cùm vix contingere poſſit, vt cupiant aliqui Matrimonium inire in gradu quinto, aut vlteriore in recta linea. Aut enim non inueniuntur homines viui, aut ſunt ita inæquales quoad ætatem, vt abſurdiſſimum ſit eos inter ſe Matrimonium velle contrahere. Nam, vt demus, in aliqua linea ſingulos gignere cùm primùm per ætatem licet, id eſt, cùm ad annum dicimum quintum peruenerint, quod tamen rarò, aut nunquam accidit; ſi deberent in quinto gradu cōiungi, haberet vnus annos *90.* alter 15. & ſi in octauo gradu, haberet vnus annos 135. alter 15. Immò ipſe Adam, qui vixit *930.* annos, non ſuperuixit tamen niſi vſque ad octauam generationem: quo tempore, ſi extra conſanguinitatem ſuam, vxorem ducere voluiſſet, debuiſſet vir decrepitus, annorum ferè *900.* puellam annorum 15. vxorem accipere.

Addidit PRAETEREA Eccleſia duas alias ſpecies cognationis, quæ in Leuitico non continentur, nimirum cognationem ſpiritualem, quæ oritur ex Baptiſmo, & Confirmatione: & cognationem legalem, quæ oritur ex adoptione. ITEM addidit duas alias quaſi ſpecies affinitatis; vnam, quę oritur ex ſponſalibus, quæ Publicæ honeſtatis iuſtitia appellatur; & alteram, quæ oritur ex copula carnali fornicaria, quamuis hæc vltima ex Leuitico iuxta quoſdam non difficulter eruatur. PORRO iuxta Concilij Tridentini decreta, ſeſſ. 24. Cognatio ſpiritualis, & Publica etiam honeſtas intra primum gradum tantùm Matrimonia dirimunt: Affinitas autem ex copula fornicaria, intra primum, & ſecundum.

EST etiam alia quædam affinitas, quæ oritur ex Matrimonio rato, ſed nondum conſummato, quæ quamuis Pu-

blica iuſtitia dici ſoleat: tamen haud dubiè eſt quid perfectius, & ideò Pius V. Papa declarauit, reſtrictionem Concilij Publicæ iuſtitiæ ad primum gradum nō habere locum, niſi in ſponſalibus de futuro.

CAPVT XXV.

Sententiæ adferuntur de impedimento cognationis.

HIS PRAEMISSIS, quæſtio eſt, intra quos gradus cognatio, ſiue etiam affinitas Matrimonij contractũ iure impediat: impedire enim intra gradum aliquem nemo eſt, qui neget. Quinque inuenio de hac re ſententias hæreticorum.

PRIMA eſt Ioannis VViclephi, qui in 4. lib. Trialogi, ca. 20. affirmat cognationem in primo ſolùm gradu impedire coniugium, idque in recto ordine, in tranſuerſo autē nullam eſſe prohibitionem: ex quo colligit, inter fratres & ſorores Matrimonium poſſe coniungi, quia id non eſt prohibitum iure diuino, ſed tantùm per humanam inuentionem.

Quare deceptus eſt Dominicus à Soto in 4. ſentent. diſtinct. 40. artic. 3. vbi refert, VViclephum ſenſiſſe, prohibitiones quæ habentur in Leuitico, vim ſuam iure diuino etiam apud Chriſtianos retinere. Non enim id ſenſit VViclephus, ſed planè contrarium. Hæc enim ſunt verba in libro ipſius, quem apud me habeo: *Nec delector in multitudine cauſſarum diuortij, cùm multæ ſint infundabiliter humanitùs ordinatæ, vt patet ſpecialiter de cognatione. Nam tempore primi hominis, fratres & ſorores fuerunt ex ordinatione diuina taliter coniugati: & tempore Patriarcharum, vt Abraham, Iſaac, & talium; ſatis propinquæ. Nec supereſt ratio, quare non liceret hodie, niſi humana ordinatio.* Hæc ille: & ideò Thomas VValdenſis, tom. 2. de Sacramentis, cap. 134. (quem etiam Sotus citat) contra VViclephum contendit, præcepta Leuitici iure diuino ad Chriſtianos etiam pertinere.

ALTERA ſententia eſt Lutheri in libro de captiuitate Babylonica, cap. de Matrimonio, & in ſerm. de Matrimonio, edito anno M. D. XXV. Argentinæ; & Martini Buceri in comment. cap. 19. Matthæi; qui ſolos gradus cognationis, qui habentur in Leuitico, cap. 18. vt Matrimonij impedimenta agnoſcunt, ceteros ab Eccleſia additos omninò reiici-

reiiciunt. Itaque nolunt in gradibus in Leuitico expreſſis, vllo modo licere Matrimonia contrahere, neque vllam admittunt Eccleſiæ diſpenſationem, cùm lex illa diuina ſit, non humana: & contrà volunt, in omnibus aliis gradibus liberè poſſe contrahi, non obſtante humana lege, vel conſuetudine, cùm Deus optimè nouerit quid prohibendum, quidúe non prohibendum fuerit.

Et hanc ſententiam ſequebantur, qui perſuaſerunt Henrico Regi Anglorum, non potuiſſe Romanum Pontificem cum ipſo diſpenſare, vt acciperet vxorē fratris ſui defuncti; quod id videlicet expreſsè prohibeat lex diuina, Leuit. 18.

Tertia ſententia eſt Philippi Melanchthonis in locis, tit. de coniugio: & Martini Kemnitij in 2. part. Exam. Concilij Trident. pag. 1230. & ſequentibus; qui conueniūt cum Luthero, & Bucero, quod pręcepta Leuitici circa gradus cognationis naturalem iuſtitiæ normam contineant, & per hoc etiā apud Chriſtianos vim habeant, & omninò immutabilia ſint: ſed diſcrepant, quoad alios gradus in Leuitico non expreſſos. Dicunt enim aliquos alios gradus ab Eccleſia antiqua rectè fuiſſe prohibitos, & nunc etiam poſſe prohiberi, modò id fiat ſeruata libertate conſcientiæ, id eſt, vt non ſit peccatum in conſcientia ſi ſecus fiat.

Sed tres ſunt in diſputatione Kemnitij contradictiones. Primvm enim pag. 1231. dicit, præcepta Leuitici de gradibus cognationis, eſſe mandata naturalia, quę ad omnes homines, & ad omnia tempora pertineant, tanquam normæ iuſtitiæ, in mente & voluntate diuina immutabiles: & tamen pag. 1230. proximè præcedenti dixerat, Deum diſpenſaſſe cum filiis Adami, vt fratres ſororibus copularētur; qui eſt gradus primus in linea tranſuerſa, in Leuitico expreſsè prohibitus. Si lex illa Leuitici ad omnes homines, & omnia tempora ſe extendit, & eſt norma iuſtitiæ in mente diuina immutabilis, quo pacto ab ipſo Deo ſtatim initio mundi mutata eſt?

Deinde pag. 1238. affirmat Kemnitius, omnia Matrimonia, quæ nō pugnant contrā diuinas prohibitiones, eſſe à Deo coniuncta, & ideò dirimi non poſſe, cùm Chriſtus dixerit: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*; & tamen in eadem pagina, & ſuperiore, conceſſerat poſſe Eccleſiam cum Magiſtratu, gradus aliquos conſtituere iis proximos, quos lex diuina conſtituerat; & pag. 1234. & 1235. approbauerat

ex Am-

ex Ambroſio & Auguſtino, legem ciuilem prohibentem coniugia conſobrinorum, licet ea non prohibuerit lex diuina. At ſi omnia Matrimonia, quæ non pugnant cum diuina prohibitione, ſunt à Deo, & dirimi nequeunt; ergo nulla Matrimonia prohiberi poſſunt, quæ Deus non prohibuit, neque vlli gradus conſtitui, quos Deus non conſtituit, niſi prohibere velimus, ac dirimere Matrimonia, quæ Deus coniunxit. Quomodo ergo poſſunt homines gradus conſtituere, qui non ſunt in Leuitico, vt de conſobrinis?

Postremo pag. 1237. vult Kemnitius, poſſe conſtitui per leges humanas certos gradus, intra quos non ſint legitima Matrimonia; ſed tamen ſalua libertate conſcientię. At iſta manifeſtè pugnant. Nam vel Matrimonia intra gradus lege humana præſcriptos contracta, erunt legitima, vel illegitima. Legitima eſſe non poterunt, cùm ſint contra legem, aut certè lex ipſa iniqua erit, & mala, cuius contrarium Kemnitius aſſerit; ergo erunt illegitima. Ergo in conſcientia malum erit illa contrahere; niſi fortè non ſit malum, in conſcientia nomine coniugij fornicationem committere: ergo lex illa, quamuis humana, in conſcientia obligat, cuius contrarium Kemnitius affirmabat.

Adde etiam manifeſtum Kemnitij mendacium, pag. 1238. dicit enim Romanum Pontificem velle conſcientias Pontificiis prohibitionibus non minus teneri, quàm diuinis. At hoc mendacium eſſe, perſpicuum eſt, quia ſummus Pontifex in Pontificiis prohibitionibus ſæpe diſpenſat; in diuinis nunquam. Nam quæ videntur Kemnitio diuinæ prohibitiones, & in quibus aliquando Papa diſpenſat, eas nos paulò pòſt, non eſſe diuinas apud Chriſtianos, Deo volente, manifeſtè probabimus.

Qvarta ſententia Brentij eſt, qui in Confeſſ. VVirtemberg. cap. de coniugio, & in Apologia pro eadem Confeſſione, vult in gradibus cognationis legem ciuilem Imperatorum ſeruandam eſſe. Sed fuſiùs hoc tractat in commentariis in Leuiticum ad cap. 18. quæ autem eo loco habet, ad quinque capita reuócari poſſunt.

Primo affirmat legem diuinam, quæ in Leuitico habetur, ad Chriſtianos non pertinere, quatenus Moſayca & Leuitica iudicialis eſt, cùm ſit per Chriſtum abrógata: ſed ſolùm quatenus continet aliquo modo legem naturæ. Lex enim naturæ iubet, diſcrimen eſſe inter perſonas in contra-

trahendis Matrimoniis, ſed quod ſit illud diſcrimen, non expreſsè docet.

SECVNDO addit, non eſſe relinquendum in arbitrio vniuſcuiuſque, vt diſcrimen perſonarum, & proinde gradus cognationis conſtituat, ſed opus eſſe aliquo Legiſlatore.

TERTIO dicit, tres eſſe Legiſlatores, qui de his gradibus leges poſuerunt, Moyſem, Romanum Pontificem, & Cæſarem, ſed nullum horũ ſimpliciter admitti poſſe. Moyſes enim ad nos non pertinet, cùm eius politia per Chriſtum abrogata ſit. Romanus Pontifex non habet auctoritatem leges ferendi. Cæſar eſt quidem verus Legiſlator, ſed quia in hoc negotio de Matrimonio, ſubiecit leges ſuas canonibus Pontificiis, ideò ipſe quoque auctoritatem amiſit.

QVARTO dicit, cùm nulla ſit reliqua lex de nuptiis, ſectandam eſſe legem naturæ, & ad cognoſcendum qui gradus ſint prohibiti iure naturæ, obſeruari iubet, in quibus gradibus conueniãt lex Moſis, & lex Imperatoris Romani. Nam qui gradus prohibentur ab vtraque lege, ij ſine dubio cenſeri debent prohibiti iure naturæ; & in iis nulla diſpenſatio admittenda eſt: qui autem prohibentur à lege Moſis tantùm, aut à lege Romani Imperatoris tantùm, ij habendi ſunt prohibiti lege politica, non iure naturæ.

QVINTO denique addit, non ſolùm ſeruandam eſſe legem naturæ in gradibus cognationis, quod attinet ad Matrimonia, ſed etiam legem Romani Imperatoris, & conſuetudinem loci, & arbitrium etiam prudentium virorum. Licet enim lex Romani Imperatoris auctoritatem perdiderit, cùm ſe canonibus Pontificiis ſubiecit; tamen alioqui iuſta erat: & quemadmodum quidam appellauit à Rege ſomnolento ad vigilantem, & alius ab ebrio ad ſobrium, ita nos appellabimus à deceptis fraude ad rectè edoctos, aut à legum adminiſtratoribus ad ipſas leges.

In qua ſententia Brentij, primum & ſecundum pronunciatum veriſſima ſunt; tertium & quartum, falſa, & in ſequenti capite refutanda; quintum abſurdiſſimum eſt, & cum tertio manifeſtè pugnans. Nam ſi leges ciuiles Romanæ amiſerunt auctoritatem, vt apertiſſimè in tertio pronunciato Brentius ait, nullum iam obligare poſſunt, ac per hoc nulla erunt illegitima Matrimonia, niſi quę prohibentur lege naturali; cuius contrariũ habet quintum pronunciatum.

NEQVE

NEQVE obſtat illa appellatio Brentij, à deceptis fraude, ad melius edoctos. Nam Imperatores Romani adhuc ſunt, quales olim fuerunt, nimirum Catholici, & adhuc ſubiiciunt leges ſuas Canonibus; neque enim vllus adhuc fuit Imperator Lutheranus: ad quem igitur Imperatorem Brentius appellabit?

SED ideò fortaſſe addidit, ſe appellare ab adminiſtratoribus legum ad ipſas leges. AT hoc inauditum, & abſurdiſſimum eſt, vt quis à Iudice ad legem appellet: & quamuis vtcumque tolerari poſſet, vt appellaretur à Iudice aliquo inferiore ad legem: tamen vt à Principe, qui legem condidit (hunc enim vocat Brentius legis adminiſtratorem) appelletur ad legem, omninò intolerabile eſt, cùm lex à Principe, non Princeps à lege auctoritatē habeat, nec poſſit Princeps auctoritate priuari, quin & ipſius leges continuò deſinant eſſe leges.

SED fortaſſe Brentius leges Romanas eſſe cenſet, non vt leges coactiuas, ſed vt prudētes admonitiones, ad quem modum etiam leges Platonis, vel Ariſtotelis de Republica, vel Marci Tullij de officiis ſeruari poſſent. AT neque hoc dici poteſt. Nam leges iſtæ, quæ carent Principis auctoritate, non faciunt legitima, vel illegitima Matrimonia, ac præſertim in foro externo. Brentius autem de iis legibus loquitur, quæ faciunt legitima, vel illegitima Matrimonia: ſcribit enim politicas leges Romanorum ſeruandas eſſe, non ſolùm propter conſcientiam, ſed etiam propter ſucceſſiones, & hæreditates, quæ ad legitimos filios tantùm pertinent; & ij ſunt filij legitimi, qui ex legitimo Matrimonio procreantur. Cogitur ergo Brentius duo iſta pugnantia admittere; leges Romanas de gradibus cognationis perdidiſſe auctoritatem, & tamen obligare, ac neceſſariò, vt veriſſimas leges eſſe ſeruandas. Sed de Brentio ſatis.

Ioannes Caluinus non ſatis explicat ſententiam ſuam. Solùm enim lib. 4. Inſtitutionum, cap. 19. §. vltimo, reprehendit Eccleſiam, quòd gradus cognationis conſtituerit præter aliarum Gentium, & ipſius etiam Moſis politiam: & quòd Spiritualem cognationem impedimētum Matrimonij eſſe voluerit. Sed ex ſententia Theodori Bezæ primarij Caluini diſcipuli, ſententiam Caluini cognoſcere licebit.

Eſt igitur QVINTA ſententia Theodori Bezæ in libro de repudiis, & diuortiis, qui PRIMO reprehendit modum ſuppu-

ſupputandi gradus, quo vtuntur Canonici doctores, tanquam abſurdum; & ſolùm ſequendum eſſe contendit modum ſupputandi, quo vtuntur Iureconſulti ciuiles.

DEINDE affirmat gradus, qui numerantur in Leuitico, iure diuino ſeruandos eſſe, & Matrimonia in illis gradibus contracta eſſe omninò nullá.

TERTIO docet, non ſolùm gradus illos, qui expreſsè habentur in Leuitico, iure diuino ſeruandos eſſe, ſed etiã eos, qui à ſimili colliguntur. Vt, quia in Leuitico ꝓhibetur coniugium nepotis cum amita, vel matertera, aſſerit Beza, prohibitum etiam intelligi debere cõiugium patrui, vel auunculi cũ nepte ex fratre, vel ſorore: & quia in Leuitico prohibetur coniugiũ patris cum filia, & aui cũ nepte, colligit ipſe, ꝓhibita intelligi omnia coniugia in linea recta, quia ſemper maior in linea recta habet locum patris reſpectu iunioris, & eadem ratione vult eſſe prohibitũ coniugium patrui nõ ſolùm cum nepte, ſed cum pronepte etiam, & cum abnepte, & cũ omnibus inferioribus. Itaq; multos gradus iure diuino ſeruari iubet, quamuis expreſsè in Leuitico non habeantur.

QVARTO docet, leges etiam ciuiles de gradibus cognationis ſeruandas eſſe, ſic tamen vt Matrimonia in his gradibus non contrahantur, ſed ſi contracta fuerint, non dirimantur. Quod tamen reuera non eſt legem ciuilem ſeruare: lex enim ciuilis irritat Matrimonia intra gradus prohibitos contracta. Sed de his poſtea diſſeremus.

Illud hîc obiter eſt OBSERVANDVM, Bezam, vt hæreticum decebat, in eo libro calumniis, & mendaciis ſatis inſtructum incedere: è quibus duo annotare placuit. Pag. 44. depingit hanc figuram:

Ioannes

Petrus	Paulus
Iacobus	Rachel
Andreas	Suſanna
	Iohanna.

ac dicit: *Concedunt Canonici Iohannam fratris abneptim ducere Petro patruo maximo, quæ ab eo, ſi rectam ſupputationem ſequamur, ſex gradibus diſtat: Iacobo verò Iohannam non item, quamuis totidẽ, id eſt, ſex gradibus diſtent; immò ne Iohannam quidem Andreas accipere ex illorũ Canonibus poterit, à qua tamen ſeptẽ diſtat gradibus. Itaq; intra ſextum gradũ concedunt*

nuptias

nuptias etiam cum eo, qui parentis loco ſit, vt modò diximus: intra eundem, qui parentis loco non ſit, non concedunt, nempe inter Iacobum, & Iohannam: nec in ſeptimo quidem gradu, vt inter Andream, & Iohannam. Vſque adeò procul eos à recto cogit deflectere ſecunda illa regula commentitia de gradibus in tranſuerſa linea inæquali numerandis. Hæc ille. In quibus paucis lineis tot ſunt fermè errata, quot verba; adeò vt dubitare cogar, dormiénsne an vigilans illa ſcripſerit.

PRIMO falsò affirmat Canonicos doctores concedere patruo maximo, vt abneptim ex fratre ducat vxorem: nam cùm inter hos, ſecundum Canones ſit quartus gradus conſanguinitatis, nemo Canonicorum diceret, inter eos coniugium eſſe licitum. Notiſſimum enim eſt, & ſuprà etiam ab ipſo Beza citatum, in quarto gradu Matrimonium prohiberi, cap. Non debet, de conſanguin. & affinit.

SECVNDO falsò affirmat inter hos eſſe gradum ſextum, ſecundum rectam ſupputationem. Nam per rectam, intelligit legalem, vt ex ſuperioribus conſtat: ſemper enim pro legali contra Canonicam pugnat. At ſecundum legalem ſupputationem, inter Petrum & Ioannam, ſunt gradus quinque, non ſex: tot enim ſunt perſonæ dempto ſtipite.

TERTIO falsò affirmat nuptias Iohannæ, quæ concedebantur Petro, negari Iacobo, & Andreæ. Nam omnibus quidem negantur, quia ſunt omnes cum ea in quarto gradu: at ſi Petro concederentur, concederentur etiam conſequenter Iacobo & Andreæ, qui in eodem gradu ſunt reſpectu Iohannæ. Neque vllum Beza Canoniſtam inueniet, qui ſecus doceat.

QVARTO falsò affirmat ſecundum legum ſupputationem, totidem gradibus diſtare Iohannam à Iacobo, quot ea diſtat à Petro, nimirum ſex; id enim falſum eſſe, nemo dubitare poteſt, cùm ſecundum leges vno gradu ſit propinquior Petrus Iohannæ, quàm Iacobus eidem Iohannæ. Itaque Petrus quinque gradibus ab ea diſtat, Iacobus ſex, Andreas ſeptem, ſi legum ſupputationem ſequamur: ſecundum Canones autem, omnes tres in quarto gradu cum Iohanna ſunt.

Ex his autem quatuor manifeſtis erroribus ſequitur, vt tota illa concluſio ſit falſa; qua concludit, Canonicos doctores concedere nuptias intra ſextum gradum legalem ei, qui loco patris ſit, & intra eundem non concedere ei, qui

loco

loco patris non ſit: eiuſmodi enim hæc ſunt, vt vix per febrim deliranti excidere potuerint.

DEINDE pag. 49. Beza ſcribit Martinum V. non puduiſſe, Matrimonium cum ſorore germana cuidam relaxare, idque ſceleratiſſimum factum appellat. AT Martinus V. Pontifex omnium conſenſu ſapientiſſimus, & optimus, non permiſit coniugium cum ſorore ſua germana, vt Beza mentitur, ſed cum ſorore eius, quam antea cognouerat per fornicationem, vt ſanctus Antoninus refert, tertia parte ſummæ Theologicæ, tit. 1. cap. 11. hanc autem affinitatem non expreſsè legimus in Leuitico. NEQVE negare poſſunt aduerſarij, longè tolerabilius eſſe, ducere affinem ex copula fornicaria factam, quàm affinem, ex legitimo Matrimonio, vel conſanguineam in primo gradu: & tamen hoc ipſum non permiſit Pontifex (vt rurſus mentitur Beza) ob pecunias ſibi datas; ſed ob ſcandalum ingens, quod ex illius cõiugij ſeparatione timebatur, cùm caſus eſſet occultus; idque ex maturo conſilio, & longa diſceptatione multorum Theologorum, vt ex eodem ſancto Antonino, qui eodem tempore vixit, intelligi poteſt.

CAPVT XXVI.

Rationem Canonicam ſupputandi gradus, optimam eſſe, defenditur contra Bezam.

ADVERSVS omnes ſuperiores errores, ſtatuam aliquot ſententias, ſeu propoſitiones, vt per partes faciliùs veritas explicetur.

PRIMA propoſitio: *Ratio ſupputandi gradus cognationis, qua vtuntur ſacri Canones, optima eſt.* Hanc aſſero contra Bezam in libro citato de repudiis. Nam cùm cognatio ſit vinculum eorum, qui propagantur ab vno, non poteſt fingi melior ratio ſupputandi gradus, quàm penes diſtantiam ab illo vno. Et confirmatur, quia licet ratio ciuilis ſupputandi gradus ſit etiam bona, tamen non poteſt negari, quin Canonica ſit melior, cùm in linea tranſuerſa primum gradum ponat: videtur enim neſcio quid abſurdi præ ſe ferre, quòd detur ſecundus gradus ſine primo, vt reuera datur in ratione ſupputandi ciuili. Et quamuis ipſi reſpondere poſſint, non poſſe dari primum in illa ratione

ſupputandi: tamen quis negabit, rectè feciſſe Canoniſtas, qui aliam rationem excogitarunt, qua illi etiam incommodo mederentur?

Sed videamus argumenta Bezæ contra rationem ſupputandi Canoniſtarum: *Tres,* inquit, *ſunt regulæ quibus comprehenditur tota ſententia Canoniſtarum: nulla illarum eſt, quæ non ſit inepta, & abſurda: ergo tota ſententia ipſorum eſt abſurda.*

Probat maiorem propoſitionem; & Primo quoad primam regulam. Nam Prima regula eſt: [*In recta linea tot numerandos eſſe gradus, quot ſunt perſonæ, vna dempta.*] *Hæc verò regula,* inquit Beza, *etſi nihil efficit à veritate alienum, tamen non rectè concepta eſt; relinquit enim ſuſpenſum animum, cur demenda ſit vna, & quænam ſit demenda.*

Respondeo, cur ſit demenda vna, & quòd demenda ſit prima, dubium eſſe non poterat inſpiciēti arborem, ſiue lineas cognatorum. Nam cùm gradus ſit diſtantia vnius ab alia, prima perſona non poteſt gradum facere, cùm nec à ſeipſa, nec ab vlla ſuperiore diſtet, alioqui nō eſſet prima: ſed ſecunda, quę primò incipit diſtare, & ſeparari ab alia, primū gradum facit. Itaq; prima perſona eſt veluti punctū, à quo ducitur linea, per quam diſtat ſecunda perſona à prima: & illa linea intermedia, eſt primus gradus, qui incipit à prima, & terminatur in ſecundā; proinde non poteſt dici gradus, niſi cùm producta fuerit ſecunda perſona.

Probat deinde Beza idem de Secunda regula, quæ eſt talis: [*In ordine tranſuerſo ſi duo æquidiſtent à ſtipite, tot gradibus inter ſe diſtāt, quot à ſtipite quiuis illorum diſtat.*] *Atqui,* inquit Beza, *ineptam, & falſam eſſe hanc enumerationem, vel ipſe communis ſenſus dictare potuit: natura enim ipſa oſtendit, tot eſſe oportere gradus, quot ſunt generationes; nec poſſe perueniri à fratre ad fratrem, niſi tranſitu per patrem cōmunem facto.*

Respondeo, decipitur Beza, quia fingit ita à fratre ad fratrem tranſeundum eſſe per patrem, ac ſi in aliqua linea per medium punctum, duo fratres, duo extrema tenerent: ſic enim haud dubiè vnus frater ab alio duobus gradibus diſtaret. Sed falſa iſta imaginatio eſt: non enim vltra patrem eſt progreſſio ad aliam perſonam, niſi ad illam à qua pater ipſe procedit, nimirum ad auum. Et ſic in linea recta per vnam perſonam tranſitur ad aliam, quia vna perſona procedit ab alia: vt, nepos duobus gradibus diſtat ab auo,

quia

quia non poteſt à nepote ad auum aſcendi, niſi per patrem. At à fratre ad fratrem non tranſitur per patrem, cùm nulla ſit proceſſio fratris à fratre, nec immediata, nec mediata, ſed frater vterque in patre coniungitur; nec habet coniunctionem frater cum fratre, vel habitudinem, niſi quatenus eſt vnum cum patre. Quare ſi quis diſtantiam inter fratres cognoſcere cupit, debet id ſolùm attendere, quantum diſtet alter eorum à patre; tantum enim inter ſe etiam diſtabunt, cùm non habeat alter habitudinem ad alterum, niſi vt eſt vnũ cum patre ſuo, vt iam diximus: quòd enim etiam ipſe à patre diſtet vno gradu, per accidens eſt, reſpectu diſtantiæ ab altero fratre.

Dicet aliquis, Filius patri propinquior eſſe videtur, quàm fratri; nam & amor vehementior, & obligatio etiam iuſtitiæ maior eſt inter patrem & filium, quàm inter duos fratres. At filius à patre vno gradu diſtat, ergo frater à fratre magis, quàm vno gradu diſtat; ergo duobus diſtat, niſi gradus dimidiatos quis iam fingere velit.

Respondeo, maior eſt propinquitas filij ad patrem, quàm fratris ad fratrem, ſi ſic loqui licet, intenſiuè, non extenſiuè: non enim longiùs diſtat frater à fratre, quàm filius à patre; ſed in æquali diſtantia maior eſt coniunctio, & proinde maior amor, & obligatio. Et ratio eſt, quia non ſunt gradus illi eiuſdem rationis. Filius enim cum patre iungitur, vt effectus cum ſua proxima cauſſa, & ideò illi ſimilis eſt ex vi productionis, vnde oritur amor; & ab illo pendet, vnde oritur obligatio. At frater cũ fratre coniungitur, vt effectus à communi cauſſa procedens: inter duos autem effectus ab vna cauſſa procedentes non eſt ea dependentia, quæ inter cauſſam, & effectum, licet diſtantia non ſit maior.

Tandem probat Beza tertiam regulam eſſe falſam, & intolerabilem errorem continere. eſt autem hæc regula Tertia: [*In linea tranſuerſa inæquali, tot gradibus inter ſe diſtant, quot gradibus diſtat à ſtipite illẽ, qui eſt remotior.*] *Hæc verò regula*, inquit Beza, *tam craſſum, & pudendum errorem prodit, vt vel ſola manifeſtè oſtendat, iſtos Antichriſtos verè fuiſſe vertiginis ſpiritui mancipatos, vt Dominus per eos vlciſceretur in vniuerſo mundo ſuæ veritatis contemptũ. Cui enim, obſecro, niſi prorſus mente capto, venire in mentẽ potuit, vt exiſtimaret, data duplici ſerie cognatorũ, vna ad dexteram,*

altera ad ſiniſtram, conſpici quidem ex vna parte diſcrimen generationum, in altera non item? Hæc ille.

Vis autem argumenti in hoc ſita eſt, quod ex noſtra tertia regula ſequatur hoc abſurdum, vt vna perſona ęqualiter diſtet à multis inæqualiter diſtantibus. Nam ſi à ſtipite, qui ſit Thare, deſcendant ab vna parte Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph; ab altera Nachor, Bathuel, Laban: ſi quæras quoto gradu diſtet Ioſeph à Nachor, reſpondebitur, quarto: ſi quæras quoto diſtet idem Ioſeph à Bathuel, reſpondebitur item quarto, & idem dicetur de Laban. Abſurdum autem omninò videtur, vt idem Ioſeph æqualiter diſtet ab illis tribus, qui inter ſe ſingulis gradibus diſtant.

RESPONDEO, hoc argumentum, ſi quid probat, probat etiam contra ſecundam regulam: nam etiam in linea tranſuerſa æquali, qui eſt poſtremus in vno latere, diſtat æqualiter ab omnibus, qui ſunt in altero latere. Quare fruſtrà adducitur hoc argumentum propriè contra tertiam regulam.

SED argumentum reuera contra neutram regulam vllam vim habet. Nam qui ſunt in vno latere, non habent habitudinem ad eos, qui ſunt in altero, niſi ratione ſtipitis, in quo vniuntur, & ideò per accidens eſt, quod inter ſe diſtent, vel non diſtent; quantum ad habitudinem ad perſonas alterius lateris. Quare non eſt abſurdum, ſed planè conueniens, immò & neceſſariũ, vt Ioſeph tantùm diſtet à Nachor, quãtum à Bathuel, vel etiam à Laban, licet illi inter ſe ſingulis gradibus diſtinguantur: nam tres illi Ioſephum reſpiciunt, ſolùm quatenus omnes tres vniuntur in Thare primo ſtipite, à quo Ioſeph quatuor gradibus diſtat.

SED petet aliquis fortaſſe, vnde fiat, vt ſi conſideremus perſonam remotiorem à ſtipite, inueniamus illam æqualiter diſtare ab omnibus perſonis alterius lateris, vt diximus de Ioſeph: ſi verò conſideremus propinquiorem, inueniamus illam diſtare inæqualiter à ſingulis alterius lateris. Nam certè Abraham, qui eſt proximus ſtipiti, id eſt, Thare, diſtat à Nachor, qui eſt primus in altero latere, vno gradu; à Bathuel, qui eſt ſecundus, duobus; à Laban, qui eſt tertius, tribus.

RESPONDEO, rationem huius eſſe, quia quando conſideramus perſonam remotiùs diſtantem, vt Ioſeph, tunc attendimus diſtantiam ipſius à ſtipite, & in ſtipite intelli-

guntur

guntur omnes, qui ſunt in altero latere: & ideò tantum diſtat perſona illa remotior à ſtipite, quantum ab omnibus perſonis alterius lateris. At quando conſideramus perſonam propinquiorem, vt Abraham, tunc non attendimus diſtantiam eius à ſtipite; ſed diſtantiam ſtipitis ad perſonas alterius lateris, & in ſtipite tunc intelligimus perſonam illam propinquiorem: & quia ſtips diſtat inæqualiter à perſonis alterius lateris, ideò etiam perſona illa propinquior, id eſt, Abraham, inæqualiter diſtat ab omnibus perſonis alterius lateris.

Dices rurſus, quare conſiderando perſonam remotam, vt Ioſeph, attendimus diſtantiam eius à ſtipite; & non etiam id facimus, quando conſideramus perſonam propinquam, vt Abraham?

Respondeo, quia ſi conſiderando perſonam propinquam, attenderemus diſtantiam eius à ſtipite, ſequeretur perſonas aliquas alterius lateris eſſe propinquiores ſuo collaterali, quàm ſtipiti, quod eſt omninò impoſſibile; cùm non coniungantur collaterales, niſi per ſtipitem. Hoc autem abſurdum, & impoſſibile ſequi, perſpicuum eſt. Nam ſi attendamus diſtantiam Abrahæ à Thare, & in Thare intelligamus omnes perſonas alterius lateris; tunc diſtabit Abraham ab omnibus perſonis alterius lateris vno tantùm gradu, quemadmodum vno tantùm gradu diſtat à ſtipite, qui eſt Thare. Ergo Abraham, & Laban erunt in primo gradu. Ergo Laban propinquior erit ipſi Abrahæ, quàm ipſi Thare: nam ab Abraham diſtabit vno gradu, à Thare tribus, quod eſt impoſſibile, cùm per Thare Laban coniungatur cum Abraham.

Atque hoc eſt fundamentum tertiæ regulæ Canonicæ, nimirum, tot gradibus in linea inæquali diſtare inter ſe collaterales, quot gradibus diſtat remotior à ſtipite; non autem quot gradibus propinquior diſtat ab eodem ſtipite: ex cuius regulæ ignoratione proceſſit inanis illa iactantia, atque temeritas Bezæ.

CAPVT XXVII.

Non omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis, eſſe de iure naturæ.

SIt iam SECVNDA propoſitio: *Non obligant iure diuino Chriſtianos præcepta omnia, quæ de gradibus habentur in Leuitico.* Hæc eſt contra Lutherum, Bucerum, Melanchthonem, Kemnitium, Caluinum, & Bezam.

Sed eſt INPRIMIS OBSERVANDVM inter nos, & aduerſarios conuenire, præcepta Leuitici non obligare Chriſtianos, quatenus propriè Leuitica, id eſt, poſitiua, & iudicialia ſunt, ſed tantùm, quatenus naturalia. Sed tota controuerſia eſt, an omnia illa præcepta, quæ habentur in Leuitico de gradibus cognationis, ſint naturalia; an aliqua, vel omnia iudicialia. Et quidem aduerſarij volunt, omnia eſſe naturalia, & proinde per Eccleſiam indiſpenſabilia: nos autem docemus, non eſſe omnia naturalia, & ideò in quibuſdam poſſe per Eccleſiam diſpenſari, vt Concilium Tridentinum affirmat, ſeſſ. 24. can. 3.

ADVERTENDVM eſt SECVNDO, naturalia præcepta illa eſſe, quæ ſolo lumine naturali ſine aliquo diſcurſu, aut certè per diſcurſum rationis facillimum cognoſcuntur, & apud omnes ſunt eadem, tum quoad notitiam, tum quoad rectitudinem. Nam quæ indigent lumine ſupernaturali, dicuntur diuina poſitiua; quæ per diſcurſum humanum à Principe conſtituuntur, dicuntur humana, & talia non ſunt eadem apud omnes.

Poteſt autem tribus modis aliquod præceptum prohibens dici naturale. PRIMO, quia ſit de re intrinſecè mala, ita vt ſemper, & apud omnes ſit mala, nec poſſit per mutationem circumſtantiarum fieri bona: qualia ſunt mentiri, mœchari, odiſſe Deum, &c. & hæc propriè vim legis habēt, & ſunt omninò indiſpenſabilia.

SECVNDO, quia ſit de re mala ſemper, & apud omnes, excepta extrema neceſſitate: quale eſt, tollere alienum inuito domino. Id enim apud omnes, & ſemper eſt malum, excepta vltimâ neceſſitate: tunc enim quod erat alienum, deſinit eſſe alienum, & fit commune. Et tale etiam eſſe videtur, Matrimonium cum propria ſorore: nam vbiq; apud

homi-

homines, qui recta ratione vtuntur id iudicatur malum, niſi extrema omninò cogente neceſſitate, qualis fuit initio mundi. Et hæc etiam præcepta vim habent legis naturalis, & ſunt indiſpenſabilia, niſi ceſſet obligatio, extrema neceſſitate adueniente.

Tertio modo, quia ſit de re mala, ſi res illa nudè, & abſolutè ſumatur; quæ tamen poſſit mutatis circumſtantiis variis modis honeſtari, ac fieri bona: quale eſt occidere hominem. Nam homicidiũ abſolutè & nudè ſumptum, quid malum ſonat apud omnes, & hoc modo habetur in decalogo: *Non occides*; tamen ſi addantur variæ circumſtantiæ, vt, quod fiat publica auctoritate, ob bonum commune, in eum qui pernicioſus eſt Reipublicæ; iam non ſonat malum, & ideò in eadem lege Moſis, ſæpe iubentur occidi homines, vt malefici, adulteri, homicidæ. Et tale etiam eſt iuramentum: ſiquidem nudè ſumptum, quid malum ſonat, cùm ſit quoddam ſignum incredulitatis, & fraudum humanarum. Si enim inter homines fides vigeret, & ſuſpicio fraudum ceſſaret, nemo expeteret iuramentum. Et ideò Dominus Matth. 5. prohibet iuramentum, nimirum nudè ſumptum: & tamen dubium eſſe non poteſt, quin iuramentum ſuis circumſtantiis ſeu comitibus, vt vocant, ornatum, ſit bonum & licitum.

Hoc igitur Tertio modo præcepta naturalia vim habent legis, ſi agatur de re nudè ſumpta. Si autem agatur de re adhibitis variis circumſtantiis, non habent vim legis, quia tunc res illæ mutabiles ſunt, neque ſunt apud omnes eædem, & ideò neceſſe eſt, vt ſanciantur ſpeciali lege poſitiua, ſi omninò prohibendæ ſint: ac præſertim ſi non ſolùm Matrimonium impedire, ſed etiam dirimere debeant. Nam multa ſunt, quæ ſi fiant contra rectam rationem, mala ſunt, & tamen facta tenent, niſi ſpeciali lege irritentur, vt ſuprà diximus de coniugio filiorum inuitis parentibus.

Iam igitur cùm in concluſione negamus, omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis, eſſe naturalia, intelligimus primo & ſecundo modo: nam tertio modo poſſet concedi, omnia eſſe naturalia, vt concedunt pleriq; Theologorum veterum, in 4. diſt. 40. vt Bonauentura, Richardus, Paludanus, & alij. Sed non inde ſequitur, omnia illa præcepta vim legis habere; niſi agatur de gradib⁹ nudè ſumptis. Proinde multi ex illis gradibus, ſi conſiderentur, vt va-

riis circumſtantiis mutari poſſunt; non eruntiure naturali prohibiti; neque dirimunt iure naturæ Matrimonium.

Observandvm eſt Tertio, nos in concluſione non dicere, nulla præcepta Leuitici eſſe naturalia, ſed non omnia eſſe naturalia, quia de aliquibus id libenter fatemur, vt de primo gradu conſanguinitatis; ſed de omnibus id non concedimus. Vnde etiam Concilium Tridentinum, non dixit Eccleſiam poſſe diſpenſare in omnibus, ſed tantùm in aliquibus.

Probatur nunc propoſitio, Primo ex cap. 20. Leuitici. Nam cap. 18. feruntur leges de gradibus, in quibus Matrimonium prohibetur: capite autem 20. adduntur pœnæ iis, qui intra eos gradus coniugium fortè cõtraxerint. Colligimus autem ex pœnis illis maximam diuerſitatem inter illos gradus. Nam coniugium in primo gradu affinitatis in recta lineá, Deus punit morte, & coniungit hoc peccatum cum adulterio, & cum Sodomia, quæ ſunt manifeſtè contra Ius naturæ; & eadem eſt ratio, vel potiùs maior, de conſanguinitate in primo gradu in linea recta. Neque enim dubitari poteſt, quin ſit dignus morte, qui duxerit matrem ſuam, ſi eſt dignus morte, qui duxerit nouercam ſuam. Deinde eandem pœnam mortis lex ſtatuit in eos, qui iunguntur in primo gradu conſanguinitatis in linea tranſuerſa, vt cùm frater accipit ſororem. At coniugium in ſecundo gradu conſanguinitatis in linea tranſuerſa, vt nepotis cum amita vel matertera, non punitur morte, ſed pœna leuiori. Et ſimiliter coniugium in primo gradu affinitatis, vt qui cum vxore fratris defuncti, & in ſecundo gradu, vt nepotis cum vxore patrui, non puniuntur morte, ſed tantùm priuatione filiorum, id eſt, vt filij non adſcribantur ipſis. Quæ pœna ſatis apertè indicat, coniugia iſta non prohiberi iure naturæ, ſed iure poſitiuo, proprio Iudæorum: non enim communis ratio dictat apud omnes homines, iſtam eſſe iuſtam pœnam huius criminis.

Secvndo probatur. Nam ſi omnia illa præcepta eſſent naturalia, ſemper obligaſſent, etiam ante legem datam, quemadmodum obligabat lex de non occidendo, non mœchando, non furando, non mentiendo, antequã lex à Deo per Moſem populo ſuo daretur: ſi autem leges illę ſemper obligaſſent, nunquã ſancti viri, & amici Dei contra eas leges Matrimonia contraxiſſent. Habemus autem exempla

non

non pauca Sanctorum, qui in lege naturæ, in gradibus in Leuitico prohibitis, connubia iunxerunt.

Primvm exemplum ſit Patriarchæ Iacob, qui duas ſorores viuentes ſimul accepit vxores, Liam, & Rachelem, Gen. 29. id autem expreſsè prohibetur Leuit. 18. & eſt primus gradus affinitatis in linea tranſuerſa: immò duplex erat in eo coniugio affinitas; nam vtrique ſoror erat affinis ratione alterius.

Secvndvm exemplum eſt Iudæ Patriarchæ, qui Geneſ. 38. dedit filio ſuo ſecundogenito vxorem primogeniti defuncti, & illo etiam defuncto eandem promiſit tertio filio, qui tamen gradus in Leuitico prohibetur; & eſt etiam primus gradus affinitatis in linea tranſuerſa.

Tertivm exemplum eſt Moſis, qui natus eſt ex coniugio nepotis cum amita. Nam Exod. 6. ſic legimus: *Accepit Amram vxorem Iochabed patruelem ſuam, quæ peperit ei Aaron, & Moyſem.* eo autem loco nomen patruelis accipitur pro patrua, non pro ſorore patruele. Nam vox Hebræa דדה ad verbum ſignificat patruam, ſicut דוד ſignificat patruum: non enim habent Hebræi diſtinctum nomen pro ſorore patris, vt nos Latini nomen amitæ. Hieronymus autem ne diceret patruam, quod Latinè eſt inuſitatum, maluit dicere patruelem.

Sed præter vocem Hebræam eſt locus manifeſtus in Numeris. Propriè enim Iochabed erat amita ipſius Amram, vt patet ex cap. 26. Numeri, vbi habemus Amram fuiſſe filium Caat filij Leui, & accepiſſe vxorem Iochabed filiam Leui, quę nata eſt ei in Ægypto, vbi apertiſſimè vides, Iochabed fuiſſe ſororem Caat patris Amram, & proinde amitam ipſius Amram viri ſui.

Ad hoc argumentum reſpondent aduerſarij dupliciter. Aliqvi dicunt, coniugia iſta facta fuiſſe Deo diſpenſante, ob aliquod myſterium. Sed hæc ſolutio non eſt ſolida: nam ex cap. 28. Gen. ſatis apparet fuiſſe conſuetudinem loci, vt duæ ſorores vni viro coniungi poſſent. Nam Laban cùm decepiſſet Iacobum obtrudendo ei vnam ſororem pro alia, obtulit ei etiam alteram: ille verò nihil omninò dubitans, continuò acquieuit; neque parentes poſtea eum reprehenderunt, neq; ipſe factum purgauit. At certè ſi fuiſſet res inſolita, & ſingularis, & quæ ſcandalum gignere potuiſſet profectò vir ſanctus, aut id non feciſſet, aut facti ſui rationē

reddidiſſet. Idem apparet in facto Iudæ, qui cùm vxorem fratris alteri fratri coniunxit, non allegauit diſpenſationem, ſed rationem conſuetudinis, vt ſcilicet ſemen defuncti ſuſcitaretur. PRAETEREA nulla apparet cauſſa huius diſpenſationis. Quid enim myſterij continet, quòd affines, vel conſanguinei inter ſe coniungantur? & quæ neceſſitas erat harum nuptiarum? non poterant Iacobo ſufficere tres vxores? aut nullæ erant præterea mulieres in terra, præter duas illas ſorores?

ALIA ergo ſolutio eſt Philippi in locis, titulo de coniugio, & Bezæ in libro de repudiis, & diuortiis, quam etiam indicat eſſe Caluini; peccaſſe iſtos patriarchas, neq; in omnibus excuſandos eſſe. AT id nullo modo dici poteſt. Nam licet ſancti Patriarchæ aliquando, vt homines, peccauerint, tamen perpetuò in peccato manere, non eſt Sanctorum, & amicorum Dei, quales illi ſine dubio erant. Si autem omnia præcepta Leuitici (vt aduerſarij dicunt) eſſent iuris naturę, & Matrimonia contra illa contracta fuiſſent irrita, non ſolùm Iacob, & Amram peccaſſent, ſed in peccato ſemper manſiſſent; & eorum filij ſpurij, & illegitimi fuiſſent: atque ita pars quædam filiorum Iacob, & ipſe Moſes ex illegitimo Matrimonio nati eſſent.

TERTIO probatur. Nam ſi omnia illa præcepta Leuitici de gradibus, iure naturæ conſtituta eſſent, ſine dubio vniuerſalia eſſent, ita vt intra eundem gradum omnia Matrimonia eſſent illicita. At Moſes in Leuitico quædam coniugia prohibuit, & quædam permiſit in eodem gradu: ergo non eſt illa prohibitio iuris naturæ, ſed iudicialis, & poſitiua. Propoſitio certiſſima eſt; quod enim iure naturæ prohibetur, ſemper & vbique prohibetur; neq; id aduerſarij negant. Aſſumptio probatur. Nam lex illa Leuitici prohibet coniugium nepotis cum amita, & matertera, & non prohibet coniugium patrui, vel auunculi cum nepte ex fratre, vel ex ſorore; cùm tamen ſint in eodem gradu nepos, & amita; patruus, & neptis. Præterea lex prohibet coniugium cum vxore fratris etiam defuncti, & non prohibet coniugium cum ſorore vxoris, niſi ea viuente, ac proinde non prohibet cum ſorore vxoris iam defunctæ: & tamen eſt idem prorſus gradus affinitatis cum ſorore vxoris, & cum vxore fratris.

AD hoc reſpondet Beza in libro de repudiis & diuortiis, pro-

prohibita eſſe iſta omnia coniugia, etiamſi in Scriptura non exprimantur: nam à ſimili deducuntur præcepta ſimilia.

SED contrà. Nam INPRIMIS argumentum à ſimili in legibus prohibentibus non ſolet valere: leges enim prohibentes ſunt odioſæ; odioſæ autem leges non ſunt laxandæ, ſed reſtringendæ, vt habet regula Iuris.

DEINDE conſequentiæ, quas Beza facit, non ſunt omninò à ſimili, ſed à minori. Nam licet ſint in eodem gradu nepos cum amita, & patruus cum nepte, tamen turpius eſt coniungi nepotem cum amita, quàm patruum cum nepte: ſiquidem ordinariè amita eſt ſenior nepote, & ratione ſui gradus habet in nepotem, quaſi patriam auctoritatem. Vxor autem ſubiici, ac regi debet: quare indecens eſt, vt amita ſit vxor nepotis, quia deberet ſimul regere, & regi; ſubiici, & præeſſe. At patruus eſt ordinariè ſenior nepte, & in illam auctoritatem habet: non eſt autem indecens, vt vir ſit vxore ſenior, & illi præſit. Hac igitur de cauſſa lex vnum prohibuit, alterum conceſſit. Pari ratione ſicut turpius eſt vt vna mulier duos ſimul maritos habeat, quàm vt vnus vir duas ſimul vxores: ita ſuo modo indecentius videtur, vt vna ſit vxor duorum fratrum, etiam ſucceſſiuè, quàm vt vnus ſit vir duarum ſororum ſucceſſiuè: & ideò lex vnum conceſſit, alterum prohibuit. Sed quanquam iſta diuerſitas fuerit ſufficiens ratio, cur lege poſitiua iudiciali in eodem gradu coniugium modò prohiberetur, modò concederetur: tamen ſi gradus ille iure naturæ interdictus eſſet, profectò non ſufficeret modica illa diuerſitas ad id efficiendum, vt in eo gradu Matrimonium eſſet aliquando licitum. Non enim illa diuerſitas eſt in ipſo gradu propinquitatis, ſed in aliquo extrinſeco ſuperaddito, nimirum in ætate, vel ſexu, vel aliqua ſimili circumſtantia.

CONFIRMATVR hæc ratio. Nam Matrimonium inter patrueles non eſt prohibitum iure naturæ, vt etiam aduerſarij concedunt; & tamen in eo gradu ſunt patrueles in quo eſt amita cum ſuo nepote: omnes n. ſunt in ſecundo gradu. Non igitur ſecundus ille gradus iure naturæ prohibitus eſt: proinde coniugium nepotis cum amita prohibitum eſt in Leuitico lege poſitiua, non iure naturæ.

NEQVE obſtat, quòd iuxta ſupputationem legalem patrueles ſint in quarto gradu; & amita cum nepote in tertio. Nam licet numerando perſonas, vt iubet legalis ſupputatio, in di-

in diuerſo gradu ſint patrueles,& amita cum nepote: tamen quod attinet ad propinquitatem,vel diſtantiam, ſunt omninò in eodem. Nam vt ſuprà oſtendimus, non poteſt amita vel eius filius, cum filio fratris cognationem habere, niſi vt cum ſtipite vnitur: proinde non magis ab illo diſtat, quàm ab eodem ſtipite diſtat nepos. Nepos autem à ſtipite duobus gradibus diſtat; ergo tàm amita, quàm eius filius, à filio fratris qui amitæ nepos,& amitæ filio patruelis eſt, duobus tantùm gradibus diſtat. Porrò graduum prohibitio ſine vllo dubio propinquitatem reſpicit, non perſonarum multiplicationem; & ideò tertius, & quartus gradus legalis in ſecundum canonicum coincidunt, quod attinet ad coniugiorum prohibitionem.

Confirmatvr vltimò hæc ipſa ratio, exemplo Abrahæ,& fratris eius Nachor, qui (vt habetur Geneſ. 11.) duxerunt vxores, duas filias fratris ſui Aran. Ex quo ſequitur, non eſſe contra ius naturæ, vt patruus neptim ducat, & conſequenter non eſſe contra ius naturæ, vt nepos ducat amitam, cùm ſint in eodem gradu: & tandem ſequitur, prohibitionem, quæ habetur in Leuitico, ne quis amitam ducat, iudicialem eſſe, non naturalem.

Ad hoc Beza quatuor modis reſpondet, vt ex libro eius de repudiis colligitur. Primo Aran patrem vxoris Abrahæ, non eſſe fratrem Abraham, ſed alium quendam hominē diſtinctum ab illo Aran qui frater Abrahę fuit. Sed hoc repugnat non ſolùm communi expoſitioni interpretũ eius loci, ſed etiam cap. 20. Gen. vbi Abraham dicit, Saram vxorem ſuam eſſe ſororem ſuam, filiam patris ſui, & non filiam matris ſuæ: quod exponitur communiter, vt fuerit neptis eius ex patre, non ex matre, quòd vterini non eſſent Abraham & Aran. At ſi Aran pater Saræ alius quidam erat à fratre & patre Abrahæ diſtinctus, quomodo erat illa ſoror Abrahæ ex patre?

Secvndo dicit, fortè Saram fuiſſe priuignam Thare patris Abraham. Sed refellit ipſe idem hanc opinionem; quia ſi Sara fuiſſet priuigna Thare, non dixiſſet Abraham de illa: *Filia eſt patris mei, non filia matris meæ*; ſed è contrario, filia eſt matris meæ, non filia patris mei. Qvod ſi quis dicat, fuiſſe priuignam ex alia vxore, non ex matre Abrahami: Reſpondebimus id fieri non potuiſſe, quia tunc non fuiſſet ſoror Abrahæ, neq; vllo modo illi affinis, vt notũ eſt, & tamen ipſe ait Gen. 20. *Verè ſoror mea eſt.* Ter-

Tertio dicit, fuiſſe Saram ſororem germanam Abrahami. Sed hoc falſum eſſe, inferius demonſtrabo, vbi peruentum fuerit ad locum de coniugio fratrum, & ſororum. Hoc autem loco, non eſt opus id refellere: nam ſententia iſta maximè pugnat contra aduerſarios. Si enim Abraham ſororem ſuam germanam coniugem accepit, qui eſt primus gradus cognationis, multò magis ducere licuiſſet amitam, vel neptem, quæ ſunt in ſecundo gradu.

Ideò Qvarto dicit, Abrahamum in ea re peccaſſe: neq; id eſſe mirum, quia nondum erat fidelis, quando illam accepit. At hæc ſolutio tolerari non poteſt. Nam ſi iure naturæ irritum erat Matrimonium illud, non ſolùm peccaſſet Abraham contrahendo, ſed etiam in coniugio permanendo, nam tota ferè vita ſua in inceſtu perſeueraſſet: quod de viro ſanctiſſimo nullo modo credi poteſt. Quid? quòd Deus coniugium illud approbauit, cùm ex Sara filium illi promiſit, in quo omnes Gentes benedicendæ erant, Gen. 17.

Ex quo falſum eſſe conuincitur, quod Beza ſcribit in eo li. de repudiis pag. 48. Deum toleraſſe, ſed nunquam id coniugium comprobaſſe. Quomodo enim non comprobauit, cùm ei dixit: *Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, ſed Saram; & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus ſum?* Gen. 17. quis credat ex illegitimo, & inceſto coniugio voluiſſe Deum excitare hæredem Abrahæ, ex quo Meſſias naſciturus erat, & in quo benedicendæ erant omnes Gentes?

Probatur Vltimo noſtra propoſitio ex cap. 25. Deuteronomij, vbi præcipitur, vt ſi quis abſq; liberis moriatur, ducat frater eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Lex iſta nihil iubet contra ius naturæ: quid enim abſurdius, quã vt naturæ auctor contra naturam pugnet? Non igitur eſt contra ius naturæ, vt ob iuſtum aliquem finem quis ducat vxorem fratris ſui: ergo quod in Leuitico legimus, cap. 18. ne quis ducat vxôrem fratris ſui, non eſt naturale præceptũ, ſi intelligatur ſimpliciter, vt aduerſarij volunt.

Eſt autem observandvm multos conatos eſſe hæc duo loca conciliare, ſed intentione diuerſa. Alii enim voluerunt ex his locis efficere, coniugium cum vxore fratris non eſſe prohibitum iure naturæ, & ideò poſſe in eo Pontificem diſpenſare. Alii contrà hæc loca conciliant, vt poſſint aſſerere, non obſtante lege Deuteronomij, coniugium cum vxore fratris pugnare cum iure naturæ.

PRIMVM igitur Ioan. Maior in 4. ſentent. diſt. 40. quęſt. 3. dicit, nuſquam in lege prohibitum eſſe coniugium cum vxore fratris; in Leuitico enim illud præceptum vitio ſcriptorum ſuperadditum fuiſſe.

AT hæc conciliatio anſam præbet negandi apertiſſimas Scripturas, quando eæ cum aliis pugnare videntur: nulla enim eſt ratio, cur Maior neget, præceptum illud eſſe de textu in Leuitico, niſi quia pugnare videtur cum pręcepto Deuteronomij. Nam alioqui præcepti illius verba habentur in omnibus codicibus, Hebræis, Græcis, Chaldaicis, Latinis; neq; vlla ſuſpicio eſt, inſerta fuiſſe ab aliquo.

SECVNDO quidam dixerunt, in Leuitico non prohiberi coniugium cum vxore fratris abſolutè, ſed tantùm cum vxore fratris viuentis: quemadmodū in eodem loco prohibetur coniugium cum ſorore vxoris, & expreſsè additur: *Illa viuente.* Hæc expoſitio eſt Radulphi in commentario huius loci, & fauet cauſſæ noſtræ, id eſt, Catholicorum, qui conſtanter affirmant, Pontificem Maximum iure diſpenſaſſe cum Rege Anglorum, vt vxorem fratris ſui defuncti accipere poſſet.

TAMEN hæc ſententia non videtur vera. Nam coniugium cum vxore fratris viuentis, eſt adulterium. Adulterium autem in eodem capite expreſsè prohibitum fuerat; ergo fruſtrà hæc prohibitio de coniugio cum vxore fratris addita fuiſſet. PRAETEREA Leuit. 20. adulterium punitur pœna mortis: coniugium autem cum vxore fratris punitur pœna longè minori. Non igitur per coniugium cum vxore fratris intelligitur adulterium; ergo non intelligitur coniugium cum vxore fratris viuentis, quod ſine adulterio eſſe non poteſt. NEQVE obſtat, quod in eodem capite prohibetur coniugium cum ſorore vxoris viuentis. Nam non erat adulterium tempore Iudæorum, conſuetudo cum pluribus mulieribus, quia polygamia erat licita viri cum pluribus vxoribus, non autem vxoris cum pluribus viris.

TERTIO alij dicunt, in Leuitico prohiberi coniugium cum vxore fratris viuentis, ſed repudiata.

HAEC etiam ſententia Catholicis fauet, tamen non eſt probabilis, cùm nulla fiat in eo loco Leuitici mentio repudij, & quia ſequeretur, poſſe eodem modo reſtringi omnia illa præcepta ad repudiatam; vel confunderentur omnia illa præcepta.

QVAE-

QVARTO alij volunt, præceptum Deuteronomij non intelligi de fratre germano, ſed de proximo in alio gradu, in quo liceat ſecundum legem contrahere Matrimonium, vt de patrueli, vel de conſobrino: nam etiam iſti apud Hebræos dici ſolent fratres. Hanc ſententiam ſequitur Caluinus in comment. ad cap. 18. Leuitici.

SED eſt ſententia improbabilis, & falſa, & ab ipſo Beza Caluini diſcipulo refutatur in lib. de repudiis, pag. 76. Nam ex Scripturis conſtat, legem intelligi de fratribus germanis principaliter, licet ad alios etiam propinquos extendatur. Geneſ. 38. Iudas fratribus germanis vxorem eandem coniunxit. & RVTH. I. Noëmi hortatur nurus ſuas viduas, vt non exſpectent in coniuges, fratres virorum, quos antè habuerant, ſed aliis viris nubant. Loqui autem illam de fratribus germanis, patet ex illis verbis eius: *An adhuc in vtero meo ſunt filij, qui fiant mariti veſtri? Reuertimini, & abite filiæ meæ; quoniam ſenior ſum, quàm vt virum habere queam.* ET Matth. 22. interrogatio Sadduceorum de muliere, quæ nupſit ſeptem fratribus, videtur omninò cogere, vt de germanis fratribus lex intelligi debeat. ADDE, quòd lex ipſa DEVTERONOMII ſatis indicat de fratre germano rem eſſe intelligendam. Nam non dicit abſolutè, accipiat eam frater. Sed: *Si habitauerint,* inquit, *fratres ſimul, & vnus moriatur ſine liberis; non exibit vxor eius extra domum, ſed ducet eam frater alius.* vbi deſcribuntur fratres, qui in eadem domo habitant, quales ordinariè non ſunt, niſi fratres germani.

SED obiiciunt vocem Hebraicam; quæ habetur in Deuteronomio: non enim dicitur, accipiet eam אָח, id eſt, frater, ſed יָבָם, id eſt, cognatus.

RESPONDEO, vocem illam יָבָם propriè ſignificare leuirum, id eſt, fratrem mariti defuncti: vnde etiam verbum יָבַם in Piel, ſignificat accipere vxorem fratris. Habetur enim hæc eadem vox Geneſ. 38. verſ. 8. & Ruth. 1. v. 15. vbi ſine controuerſia agitur de fratribus germanis. PRAETEREA in hoc cap. 25. Deuter. quorſum Scriptura diceret: *Si habitauerint fratres ſimul, & vnus moriatur ſine liberis, &c.* niſi vellet per יָבָם ſignificare fratrē defuncti fratris? DENIQVE ibid. paulò pòſt Scriptura ſubiūgit: *Primogenitus, quē pariet mulier,*

erit

erit fratris defuncti. vbi expreſsè defunctum Scriptura vocat fratrem eius, quem vocauit יָבָם ergo & iſte eſt frater illius. Propriè igitur iauam eſt id, quod Latinè dicitur leuir: quamuis deriuetur etiam ad alios propinquos, ſicut etiam lex ipſa ad alios pertinebat, quando fratres deerant, aut non volebant illam accipere; tunc enim propinquior ſuccedebat in iure illam ducendi, vt hiſtoria Ruth. cap. 4. apertè declarat.

Qvinto alij volunt, legem Deuteronomij intelligi quidem de fratre germano, ſed eſſe exceptionem quandam legis in Leuitico latæ. Ita docet S. Auguſtinus, quæſt. 61. in Leuiticum, & Lyranus, & alij in commentario huius loci: eandem ſequitur Beza in libro de repudiis, pagina 78.

Qvae ſententia probabilis eſt; ſed nihil aduerſariis prodeſt. Nam exceptio iſta, ſiue lex exceptiua, & declaratiua alterius legis, apertè demonſtrat, legem illam Leuitici non fuiſſe naturalem, ſed iudicialem. Nam lex iſta Deuteronomij, quæ eſt legis Leuiticæ declaratio, ſiue exceptio; vel eſt naturalis, vel iudicialis. Non poteſt dici naturalis, quia etiam hoc tempore ſeruanda eſſet, quod tamen omnes negant, & maximè aduerſarij, & ij potiſſimùm qui diuortium Regis Henrici VIII. à Catharina Regina defendunt. Nam cùm Arturus Henrici frater natu maior ſine liberis deceſſerit, non ſolùm potuiſſet, ſed iure diuino, & naturali debuiſſet Henricus frater vxorem eius, id eſt, Catharinam coniugem ducere. Ergo coguntur fateri, vt etiam fatentur, legem Deuteronomij eſſe iudicialem, & proinde nunc per Chriſtum abrogatam. Quòd ſi exceptio iudicialis eſt, ergo & lex, à qua fit exceptio, iudicialis eſt: exceptio enim fit ab iis, quæ ſunt eiuſdem naturæ, & ordinationis. Vel ſi lex illa naturalis erat, & exceptio erit naturalis: qualis eſt illa, quòd in vltima neceſſitate liceat fratri ſororem ducere; lex enim naturalis patitur hanc naturalem exceptionem.

Praeterea qualiſcunq; ſit illa exceptio, ſiue naturalis, ſiue iudicialis; conuincit, coniugium cum vxore fratris non eſſe per ſe, & intrinſecè malum; non enim quod eſt intrinſecè malum, per vllam circumſtantiam poteſt fieri bonum. Quare habemus ex hac exceptione, legem Leuiticam non eſſe naturalem primi ordinis.

Rvrsvs iſta eadem exceptio conuincit, coniugium cum vxore fratris non eſſe malum ſemper, excepta ſola vltima neceſſi-

neceſſitate, quale diximus eſſe coniugium cum ſorore germana. Nam iſte caſus in Deuteronomio exceptus, non erat vltima neceſſitas, ſed pietas quædam in fratrem mortuum. Ergo præceptum Leuiticum non eſt etiam naturale ſecundi ordinis, ſed tantùm tertij, id eſt, earum rerum, quæ ſunt malæ ob extrinſecam aliquam turpitudinem, quæ tamen poteſt tolli per aliquam circumſtantiam, cuius honeſtas vincat priorem turpitudinem: tunc enim tale coniugium licitum redditur ſecundum rectam rationem, ceſſante lege poſitiua. Et ſicut non eſt contra rationem, immò ſecundum rationem, coniugium ob pietatem in fratrem: ita ſi fiat alia ſimilis exceptio, vel etiam maioris alicuius boni, vt, ſi modò ad pacem inter principes conſeruandam, ducat quis vxorem fratris defuncti, non erit contra rationem tale coniugium, nec vllo modo illicitum, niſi ob legem Eccleſiaſticam, in qua diſpenſari poteſt.

Dices fortaſſe, fuiſſe diſpenſationem in lege naturæ à Deo factam. At diſpenſatio non eſt lex, nec iubet aliquid fieri, ſed tantùm tollit obligationem legis in aliquo particulari caſu, & permittit ſecus fieri, quàm lex præcipiat. In Deuteronomio autem lex planè ſtatuitur, iubens vt frater vxorem fratris demortui ducat, & pœnam in tranſgreſſorem conſtituit.

Adde Vltimo, quòd licet non ſit improbabile ob Auguſtini auctoritatem, illam exceptionem eſſe: tamen probabilius eſt non eſſe. Nam exceptionem addere poſt legem conditam, & maximè alio tempore, & loco, non eſt Dei, qui omnia nouit: ſed hominum, qui experimento paulatim diſcunt, ſuas leges non poſſe ſeruari, niſi aliquid excipiatur.

Quare probabiliſſima eſt Caietani expoſitio in commentario Leuitici, & aliorum, qui volunt non prohiberi in Leuitico Matrimonium cum vxore fratris defuncti; niſi accipiendo tale coniugium nudè, & ſolitariè, quemadmodum accipitur homicidium in Decalogo, cùm dicitur: *Non occides.* Quæ lex non impedit quò minus fiant poſtea leges poſitiuæ particulares, quę coniugiũ cum vxore fratris cum aliqua circumſtantia prohibeant, cum alia iubeant: ad quem modum non impedit lex Decalogi: *Non occides,* quò minus fiant leges particulares, quæ iubeant occidi latronem, & maleficũ; & contrà iubeant non occidi eum, qui caſu, vel ſe ipſe defendendo alium occiderit, &c.

Sed iam argumenta ſoluenda ſunt, quibus Hęretici probant, omnia præcepta Leuitici de gradibus cognationis eſſe naturalia, & per hoc indiſpenſabilia.

Primvm argumentum eſt Philippi in locis, tit. de coniugio, Brentij in Leuitici cap. 18. Kemnitij in 2. parte Exam. pag. 1231. & Bezæ in libro de repudiis. Devs, Leuit. 18. & 20. pronunciat, ſe Gentes, quæ habitabant Paleſtinam, antequam eò Hebræi veniſſent, puniturum ob inceſta coniugia, quæ in iſto cap. 18. Leuitici prohibentur; & vocat coniunctiones illas Gentilium, abominationem coram Deo: ergo pręcepta Leuitici de gradibus cognationis, non ſunt iudicialia, ſed naturalia, cùm Gentes etiam obligauerint, quę ad populum Iſraël non pertinebant.

Responderet aliquis fortaſſe, Deum punire voluiſſe Gentiles, non propter tranſgreſſionem pręceptorum de gradibus cognationis, ſed propter adulteria, propter concubitum cum maſculis, & iumentis, & propter idololatriam, quam Gentes illæ exercebant cum idolo Moloch. Nam iſta quatuor ſcelera, quæ verè ſunt contra naturam, prohibentur in capite decimo octauo Leuitici, poſt prohibitionem graduum cognationis, & tandem ſubiiciuntur pœnæ in Gentiles, qui prædictis ſceleribus polluebantur. At non videtur ſolida ſolutio. Nam etiamſi capite decimo octauo Leuitici, pœnæ in Gentiles ſubiiciantur immediatè poſt illa quatuor ſcelera, tamen capite viceſimo ſubiiciuntur eædem pœnæ in eoſdem Gentiles immediatè poſt prohibitiones graduum cognationis.

Neqve poteſt reſponderi, Deum puniuiſſe Gentiles ob coniugia in primo gradu conſanguinitatis, quæ ſunt contra legem naturæ: non autem ob coniugia in aliis gradibus. Nam in illo cap. 20. poſt enumeratos gradus, habentur hęc verba: *Cuſtodite leges meas, atq; iudicia, & facite ea; ne & vos euomat terra. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulſurus ſum ante vos; omnia enim hæc fecerunt, & abominatus ſum eas.* Hæc ibi. illa autem verba poſtrema: *Omnia hæc fecerunt*, cùm ſint vniuerſalia, non poſſunt reſtringi ad certa aliqua ſcelera.

Respondeo, omnia illa præcepta de gradibus cognationis, naturalia ſunt aliquo modo, nimirum ſi nudè, ac ſolitariè ſumantur gradus cognationis, ſine circumſtantiis, quę ſufficiant ad Matrimonia in illis gradibus honeſtanda. Nam

certè

certè propoſitio illa generalis Leuit. 18. *Ad proximam ſanguinis ſui nemo accedat*, ius naturæ complectitur, & ideò etiam in ſingulis præceptis de gradibus, repetitur vocabulum, TVRPITVDO, quia turpe eſt cum cognata Matrimonium contrahere, cùm natura ipſa dictet reuerentiam quandam illis deberi, cum qua pugnat copula carnalis. Et quia Gentes illæ ſine vllo delectu miſcebantur conſanguineis, peccabant haud dubiè in ſingulis contra ius naturæ, & ideò meritò puniebantur.

Eſt tamen illud hìc OBSERVANDVM, peccaſſe quidem Gentes in eiuſmodi coniugiis contrahendis; ſed non ita grauiter, vt propter illa eiiciendæ eſſent è terra: iſta enim pœna propriè reſpicit crimen idololatriæ, & adulteria, ac flagitia illa prodigioſa cum beſtiis, & maſculis. Cùm enim Scriptura dicit: *Omnia hæc fecerunt, &c.* non intelligit tantùm coniugia in gradibus prohibitis, ſed omnia ſcelera ſuprà nominata. Nec dicit Scriptura, propter ſingula peccata fuiſſe dignos illos, qui à terra euomerentur; ſed propter omnia, quia nimirum inter illa omnia erant quædam grauiſſima, & enormia.

Veram eſſe hanc ſolutionem, confirmari poteſt exemplis Patriarcharum, vt Iacob, Iuda, & Amram, addo etiam Abraham ex opinione Theodori Bezæ, qui in gradibus prohibitis coniugia contraxerunt, & tamen à Deo puniti non ſunt, quia videlicet non temerè, ſed cum ratione id fecerunt: neq; ad iſta coniugia adiunxerunt quatuor illa ſcelera, ob quæ propriè Gentes illæ punitæ fuerunt.

SECVNDVM argumentum eiuſdem Philippi, & Kemnitij: *Corinthij prætextu Euangelicæ libertatis non ſeruabant legem Leuiticam de gradibus cognationis: quidam enim eorum cum nouerca ſua Matrimonium celebrauit. At B. Paulus acriter ob hanc rem Corinthios reprehendit, & inceſtuoſum illum Satanæ tradidit: ergo Paulo iudice, tenentur Chriſtiani ad obſeruantiam legis Leuiticæ de gradibus. Quare lex illa non iudicialis, ſed naturalis eſt.*

RESPONDEO, PRIMO probabile eſt, primum gradum affinitatis in linea recta, ſimpliciter prohibitum eſſe iure naturæ: ſed non ideò præcepta omnia de gradibus ſunt naturalia, quia vnum aut alterum eſt naturale.

SECVNDO, probabile eſt Apoſtolum loqui de aliquo, qui nouercam concubinæ loco haberet, viuente adhuc patre;

quod ſcelus non inceſtus tantùm, ſed & adulterium etiam grauiſſimum erat. Id enim colligunt ſanctus Anſelmus, & ſanctus Thomas ex illo 2. Corinth. 7. *Scripſi vobis non propter illum, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui paſſus eſt, ſed ad manifeſtandam ſollicitudinem noſtram.* nam is qui fecit iniuriam eſt filius inceſtuoſus; qui eam pertulit, eſt pater, cuius vxor violata eſt. Et quanquam poſſet intelligi, vt vult Theodoretus, patri mortuo factam eſſe iniuriam: tamen longè probabilius eſt, Apoſtolum loqui de patre viuo; nam mortuo non facit iniuriam, qui eius vxorem ducit, cùm per mortem ſoluatur vinculum coniugale.

Tertium argumentum Kemnitij: *Ioan. Baptiſta, cuius miniſterium finem impoſuit legi veteri, confirmauit præceptum Leuitici de non ducenda vxore fratris; Dixit enim Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui, Matth. 14. & Mar. 16.*

Respondeo, Primo Ioan. Baptiſta non impoſuit finem legi, ſed Chriſtus, ſi de mutatione, & abrogatione legis agatur: impoſuit tamen etiam Ioannes finem legi, quia fuit ipſe vltimus Propheta veteris Teſtamenti, iuxta illud Lucæ 16. *Lex, & Prophetæ vſq; ad Ioannem.* Quare toto tempore Ioannis, lex Moſis vigebat, & tenebatur Herodes, qui eam legem profitebatur, obſeruare. Non licebat autem ei ſecundum legem habere vxorem fratris ſui, ſiue is viueret, ſiue mortuus eſſet, quia proles ex eo Matrimonio iam nata erat, nimirum filia illa Herodiadis, quæ ſaltandi arte ita placuit Regi, vt ab eo caput ſancti Ioannis impetrauerit. Iſtã enim filiam fuiſſe Herodiadis, ex priore marito, docet Chryſoſt. homilia 49. in Matthæum. & ſatis conſtat ex eo, quòd mors Ioannis incidit in ipſum initium coniugij Herodis cum Herodiade, vt patet ex Ioſepho lib. 18. antiquit. cap. 10. Si enim eo tempore puella iam tripudiare nouerat, certè multis annis antè nata fuerat: neq; veriſimile eſt S. Ioannem exſpectaturum fuiſſe tot annos, antequam Herodem publici illius criminis reprehenderet.

Secundo reſponderi poteſt, crimen Herodis non fuiſſe inceſtum tantùm, ſed etiam adulterium: ſiquidem, vt in comment. cap. 14. Matth. refert ex antiquis hiſtoriis S. Hieronymus, Herodes viuentis fratris vxorem acceperat. Quod etiam Ioſephus ſcribit lib. 18. antiq. c. 9. quamuis in nomine diſſenſio ſit. Ioſephus enim dicit, Herodem iſtum duxiſſe Herodiadem vxorem alterius Herodis fratris ſui viuentis;

uentis: Hieronymus autem Philippum nominat fratrem Herodis, cuius vxor antea fuerat Herodias. Et quod longè maius eſt, Marcus cap. *6.* apertè vocat Philippum: quare oportet, vel falſum eſſe Ioſephum, vel hominem illum vtroq; nomine appellatum. Illud hoc loco ad rem noſtram facit, omnes conuenire, Herodem viuentis fratris vxorem habuiſſe.

QVARTVM argumentum Kemnitij: *Deus Leuit.* 18. *&* 20. *Varias pœnas, easq; grauiſſimas adiecit præceptis illis de gradibus cognationis; iuſſit enim interfici, aut deleri de populo, aut orbari filiis, aut prohiberi aditum Eccleſiæ.*

RESPONDEO, non ſequitur ex his pœnis, omnia illa præcepta eſſe naturalia: nam etiam iudicialibus, & cæremonialibus adduntur ſimiles pœnę, vt patet de tranſgreſſore legis de Circumciſione, Gen. 17. & de comedente fermentatum in diebus azymorum, Exod. 12. Deniq; pleni ſunt libri Exodi, Leuitici, & Numerorum eiuſmodi pœnis.

QVINTVM argumentum eſt Ioan. Brentij in comment. Leuitici, cap. 18. *Leges, in quibus conueniunt Moſes, & Cæſar Romanus, non poſſunt eſſe iudiciales, ſed morales. Sed conueniunt Moſes & Cæſar in multis gradibus cognationis prohibendis: ergo lex prohibens eiuſmodi gradus, non eſt habenda iudicialis, ſed moralis.* Maiorem propoſitionem probat, quia politiæ Moſis & Romanorum, ſunt approbatæ à Deo, & ſunt omnium aliarum præſtantiſſimæ; ergo non eſt dubium, ea, in quibus duæ illæ politiæ conueniunt, eſſe iuris naturæ.

RESPONDEO, non eſt verum leges omnes ad Ius naturę pertinere, in quibus Moſes, & Cæſar conueniunt, neque id ſolidè probatur à Brentio.

PRIMVM enim non allegat, neq; allegare poteſt Brentius vllum teſtimonium verbi Dei, vnde probet ſuam propoſitionem; proinde non tenemur illi credere, ſi quidquam valent apud ipſos ipſorum principia.

DEINDE non verè aſſumit, politiam Romanorum à Deo fuiſſe approbatam. Chriſtus quidem dicit Matth. 22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* & Apoſtolus Roman. 13. omnem poteſtatem eſſe à Deo, & ideò principibus eſſe parendum, & tributa præſtanda: ſed non ideò confirmauit Deus omnes leges Romanorum; alioqui confirmaſſet etiam leges de colendis idolis, & de ſoluendis vſuris. Scribit enim Auguſt. in epiſt. 54. ad Macedonium, adhuc ſuo tempore legibus Ro-

manis coactos fuiſſe homines vſuras ſoluere: nec deſunt aliæ leges iniuſtę, quas nimis impium eſt dicere, à Deo eſſe probatas. Aliud igitur eſt, parendũ eſſe Principib. iuſtè imperatib. quod Chriſtus, & Apoſtolus volunt; aliud autem, omnes Principum leges eſſe iuſtas, & à Deo probatas, quod nuſquã in verbo Dei reperitur.

ADHAEC etiamſi leges Romanorum fuiſſent omnes iuſtę, atq; adeò probatę, vt reuera erant leges Moſis: non tamen colligi poſſet, ad ius naturæ pertinere omnes leges, in quib. Moſes & Cæſar conueniunt. Poteſt enim facilè fieri, vt conueniant etiam in legib. poſitiuis; imò cùm omnes leges Cęſarum poſitiuæ ſint, neceſſe eſt, vt ſi quando conueniunt cum Moſaicis, in poſitiuis planè conueniant. Lex n. Cęſaris non prohibet id, quod ſolo lumine rationis omnes nouerũt eſſe prohibitũ, ſed pœnã conſtituit in eos qui ſecus fecerint, aut certè quod ius naturæ docet in genere, lex ciuilis determinat in particulari; vtrumq; autem poſitiuum eſt, tàm pœnæ cõſtitutio, quàm etiam determinatio iuris in particulari.

Non igitur probauit Brentius ſuam propoſitionem: ſed probemus nos modò ex eius principiis, illam eſſe falſam. Lex Cæſaris prohibet coniugiũ cum ſorore vxoris mortuę, quod coniugium non prohibet lex Moſis, vt ibidem Brentius concedit: ergo lex illa poſitiua eſt, & propriè Cæſaris, & politica, non autem naturalis, ſecundum regulam Brentij, qui vult poſitiuas eſſe, & non naturales leges, in quibus Moſes & Cęſar non conueniunt. Rurſus, lex illa poſitiua, & politica eſt, ergo etiam lex illa, quæ prohibet coniugium cum vxore fratris, poſitiua, & non naturalis erit: nam eſt idẽ prorſus gradus affinitatis cum vxore fratris, & cum ſorore vxoris. Vt enim vxor fratris mei eſt mihi ſoror affinitate, quia illa eſt vna caro cum fratre meo; ita ſoror vxoris meæ eſt mihi ſoror affinitate, quia ſoror eius & ego, vna caro ſumus. Quod ſi lex prohibens coniugium cum vxore fratris, non eſt naturalis, vt iam deduximus, ergo falſa eſt propoſitio Brentij affirmans naturales eſſe omnes illas leges, in quibus conueniunt Cæſar & Moſes: hæc enim non eſt naturalis, & tamen in ea conueniunt Cęſar & Moſes.

SEXTVM argumentum adfert Thomas VValdenſis tom. 2. de Sacram. c. 134. ex Auguſt. in lib. quæſt. ſuper Leuit. q. 53. aliàs 65. vbi Auguſt. videtur totam illam tabulam Leuiticam de gradib. prohibitis reducere ad Decalogum, tanquam in eo præconceptam. RE-

Respondeo, non diligenter attendit VValdenſis ſententiam S. Auguſtini. Is enim quæſt. *61.* & *65.* dicit, adulterium in Decalogo eſſe prohibitum, & iterum in Leuitico, capit. 18. ex eo autem deducit, reliqua præcepta Leuitici, quæ prohibent coniugium cum vxore patris, vel fratris, vel patrui, &c. non debere accipi de vxore patris viuentis, aut patrui viuentis, aut fratris viuentis, ſed mortui, quia alioqui ſuperuacanea eſſent, & cùm omnia iſta adulteria ſint, & iam in Decalogo prohibita.

Septimum argumentum addi poteſt ex Innocentio III. cap. Gaudemus, de diuortiis. vbi dicit, Matrimonium inter infideles contractum in 2. 3. & vlterioribus gradibus, eſſe ratum, nec debere diſſolui cùm illi conuertuntur ad fidem, quia non tenebantur illis legibus Eccleſiæ. Ex quo colligunt aliqui, ex ſententia Innocentij Matrimonium infidelium in primo gradu contractum, eſſe irritum, & proinde iure naturæ prohibitum. At coniugium cum vxore fratris mortui, eſt in primo gradu; ergo prohibitum iure naturæ.

Respondeo, argumentum hoc non eſt contra concluſionem noſtram. Nos enim tantùm contendimus, non omnes gradus in Leuitico prohibitos, eſſe prohibitos iure naturæ; id quod Innocentius etiam docet, dum ſecundum gradum non vult eſſe prohibitum iure naturæ, cùm tamen non ignoraret eum gradum in Leuitico fuiſſe prohibitum.

Eſt tamen hoc argumentum contra id quod ſæpe diximus, coniugium cum vxore fratris, non eſſe irritum iure naturæ. Ideò Respondeo, Innocentium de primo gradu nihil dixiſſe, ſed tantùm declaraſſe id quod ei propoſitum fuerat de ſecundo & ſequentibus. Praeterea etiamſi apertè dixiſſet primum gradum iure naturę prohibitũ eſſe, deberet hoc intelligi de primo gradu in linea recta, vel de primo gradu conſanguinitatis, non autem affinitatis. Nam vt habemus cap. fin. de diuortiis, idem Innocentius diſpenſauit, vt in Liuonia retinerent vxores fratrum defunctorum: quod certè nunquam feciſſet, ſi exiſtimaſſet, iure naturali eum gradum prohibitum fuiſſe.

CAPVT XXVIII.

Primum gradum conſanguinitatis tàm in recta, quàm in tranſuerſa linea, & primum affinitatis in recta linea, iure naturæ interdictos eſſe; & ab homine indiſpenſabiles.

SIT iam TERTIA propoſitio: *Iure naturæ interdicta ſunt coniugia in primo gradu conſanguinitatis, tàm in recta linea, quàm in tranſuerſa: & in primo gradu affinitatis in recta linea tantùm.* Docuimus in ſuperiore concluſione, non omnia præcepta de gradibus prohibitis ad ius naturæ pertinere: nunc explicamus, quæ ſint cenſenda præcepta iuris naturæ.

Eſt autem circa propoſitionem iſtam tertiam PRIMO loco NOTANDVM, nos nihil dixiſſe de ſecundo, & tertio, & ſequentibus gradibus in recta linea, non quòd eos non putemus iure naturæ prohibitos, ſed quia eadem ratio eſſe videtur de primo & de ceteris: eſt enim communis ſententia, inter aſcendentes & deſcendentes omnia coniugia eſſe prohibita. Nam etiamſi in gradib. remotioribus minor ſit propinquitas ſanguinis, tamen maior eſt inæqualitas ætatis, quæ defectum illum propinquitatis compenſat; vt, exempli gratia, inter nepotem & auiam minor eſt propinquitas ſanguinis, & proinde minor indecentia coniugij, quàm inter filium & matrem; tamen maior eſt inæqualitas ætatis, & cõſequenter maior indecentia ratione ætatis: nepos enim vix eſt adoleſcens, cùm auia iam eſt anus. Pari ratione inter pronepotem & proauiam, minor eſt propinquitas ſanguinis, tamen maior inæqualitas ætatis, quàm inter nepotem, & auiam. Et quando tam procul proceditur in gradibus, vt iam nulla ſit cõmunicatio ſanguinis, vt in quinto gradu, & ſequentibus; tunc aut mortui ſunt aſcendentes, aut omninò confecti, ac decrepiti; & contrà, deſcendentes, aut infantuli, aut tam teneræ ætatis ſunt, vt nulla ratio ferat, inter eos cõiugia copulari.

SECVNDO loco NOTANDVM eſt, nos in concluſione poſuiſſe primum gradum, ſed non omninò vniuerſaliter: nam primum gradum affinitatis in linea tranſuerſa, vt leuiri cum fratria, non putamus prohibitum eſſe iure naturæ.

naturæ, vt concluſione ſuperiore docuimus. Neque id mirum videri debet. Nam magna differentia eſt inter primum gradum in linea recta, & primum in tranſuerſa; & rurſum diſcrimen eſt non contemnendum, inter conſanguinitatem & affinitatem: immò in eodem primo gradu in linea recta, inuenitur latitudo quædam, & proinde diuerſitas.

Poſſumus autem doctrinæ cauſſa ita diſponere ordinem coniugiorum iure naturæ prohibitorum. PRIMVM, idque omnium turpiſſimum eſt, filij cum matre. Nam & ſumma coniunctio eſt inter matrem & filium, & præterea deberet mater, quæ naturæ ordine filio præeſt, eidem coniugij ratione ſubeſſe.

SECVNDVM eſt, patris cum filia. Id enim par eſt primo, quod attinet ad coniunctionem, ſed minùs turpe eſt, quia nõ inuertitur ordo regiminis, cùm & filiæ, & vxoris ſit, ſubiici, non præeſſe. Ac de his duobus omnes conueniunt, iure naturæ eſſe prohibita.

TERTIVM eſt, fratris cum ſorore germana, ex vtroque parente: nam & hîc ſumma coniunctio eſt, ſed lateralis, & ideò minor, quàm ſit ea, quæ patri cum filia intercedit.

QVARTVM eſt, fratris cum ſorore, ex altero tantùm parente: neque enim dubium eſſe poteſt, quin ſit minus turpe coniugiũ cum ſorore ex altero parente, quàm ex vtroque.

QVINTVM eſt, priuigni cum nouerca, id enim parum omninò abeſt à tertio, & fortè nihil. Nam etiamſi ex vna parte minus turpitudinis habeat, quia eſt affinitas, non conſanguinitas: tamen ex altera parte plus indecentiæ præ ſe fert, cùm ſit in recta linea, & inuertitur ordo regiminis; nouerca enim eſt loco matris, & ordinariè etiã ſenior eſſe ſolet, & in priuignum ordine naturæ poteſtatem habet.

SEXTVM, & VLTIMVM eſt, vitrici cum priuigna: hoc enim eſt in eodem gradu cum ſuperiore, ſed deeſt indecentia ex peruerſione regiminis. Priuignæ ſubeſſe conuenit vitrico, ſiue ſit loco tantùm patris, ſiue fiat etiã maritus: & quod dictum eſt de priuigno, & nouerca, intelligendum eſt etiam de genero, & ſocru; & quod dictum eſt de vitrico, & priuigna, intelligendum eſt de ſocero, & nuru. De his quatuor gradibus non deſunt qui negent eos iure naturæ prohibitos, in quibus eſt Caietanus in 2.2. quæſt. 154. art. 9. tamen ſententia communior & verior, contrarium habet.

TERTIO NOTANDVM eſt, nos in concluſione dixiſſe, con-

iugia in his gradibus indiſpenſabilia eſſe ab homine, quia putamus, à Deo diſpenſabilia eſſe coniugia omnia in quouis gradu: nullus enim eſt gradus in quo coniugium ita ſit intrinſecè malum, vt repugnet illud fieri benè. Quod ex eo patet, quia nullus gradus tollit finem Matrimonij primarium, vel ſecundarium, licet aliquo modo impediat: nam ex coniugio etiam filij cum matre, naſci poſſunt liberi, & educari, &c. neque legi vllum, qui expreſsè hoc negauerit. Nam ipſe etiam Caietanus in 2. 2. quæſt. 154. articul. 9. gradum iſtum primum in linea recta, dicit habere per ſe, & naturaliter annexum impedimentum coniugij; tamen ibidem ſcribit, coniugium in hoc gradu diſpenſabile eſſe ab auctore naturæ.

Et aliquod argumentum ad hoc probandum adferri poteſt ex facto filiarum Loth, quæ cùm exiſtimarent, nullum omninò virum in mundo ſupereſſe, crediderunt ſibi licitum eſſe, ex proprio patre liberos quærere, Gen. 19. Et quãquam à peccato non excuſentur, quia debuiſſent curã iſtam generis propagãdi patri relinquere, aut certè cum eo communicare conſilium, & ipſius exſpectare iudicium, & non præuenire, ac patrem decipere: tamen factum ipſum indicat, in tam extremo caſu non eſſe omninò contra humanam rationem eiuſmodi coniugium, præſertim ſi accederet auctoritas diſpenſantis Dei. Immò Chryſoſtomus homil. 44. in Geneſim, & Ambroſius libro 1. de Abraham, cap. 6. eas omni crimine liberant. Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum, cap. 43. peccaſſe dicit, non tàm ardore libidinis, quàm nimio amore poſteritatis.

His notatis, probatur concluſio PRIMO, quia omnia & ſola coniugia prædicta puniuntur vltimo ſupplicio in Leuit. cap. 20. cùm cetera puniantur leuioribus pœnis.

SECVNDO, quia nulla exſtant exempla Sanctorum, qui vllo vnquam tempore in his gradibus contraxerint Matrimonia, cùm tamen exſtent de aliis, vt ſuprà oſtendimus.

TERTIO, quia nulla vnquam facta eſt diſpenſatio ab Eccleſia in his gradibus: quamuis non defuerint, qui eam aliquãdo quærerent. Nam de comite Armeniaco refert Paulus Aemilius in Lodouico XI. eum falſo Pontificis diplomate ſororem germanã ſibi Matrimonio coniunxiſſe; quia nimirum verum diploma extorquere nunquam potuit à Pontifice, falſum à corrupto quodam miniſtro procurauit.

In

In gradibus autem quos diximus iure naturę non prohiberi, non ſemel factæ leguntur diſpenſationes. Facta enim legitur in primo gradu affinitatis in linea trãſuerſa, ab Innocentio III. cap. finali, de diuortiis; & à Martino V. teſte Antonino, 3. p. tit. 1. cap. 11. ſummæ Theologicæ; & rurſum in ſecundo gradu conſanguinitatis, ab Alexandro VI. teſte Caietano in 2. 2. q. 154. art. 9. Immò (vt ſuprà eſt demonſtratum) Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuortiis, apertè declarauit, in ſecundo & ſequentibus gradibus, Matrimonia inter infideles contracta, rata eſſe debere.

QVARTO, quia omnes Gentes aut à coniugiis prædictis naturaliter abhorrent, aut ſi quæ Gentes iis indulgent, ab aliis feræ, & barbaræ iudicantur.

Perſæ, qui connubia cum parẽtibus, & ſororibus permittebant, ab omnibus reprehenduntur, vt à Tertulliano in Apologetico, cap. 9. à Chryſoſt. homil. de Pentecoſte in fine, ab Auguſtino, q. 61. in Leuiticum, à Theodoreto in lib. de legibus. Ariſtoteles quoque in lib. 2. Politicorum, inde reprehendit communionem vxorum, quia ſequeretur, vt filij parentibus, & fratres ſororibus iungerentur. & in lib. 9. de Hiſtoria animalium, cap. 47. ſcribit, camelos, & equos non poſſe adigi, vt cum matribus miſceantur, & exempla duo planè admirabilia refert. Quod etiam facit Plinius lib. 8. naturalis Hiſtor. c. 42. Suetonius in Caio, inter flagitia Caij Imperatoris refert, quod ſororem Druſillam vxoris loco habere voluerit. Eutropius, & alij Scriptores in Antonini Caracallæ vita, notant eundem, quòd ob nimiam impudicitiam à nouerca Iulia non abſtinuerit.

DENIQVE Ambroſius in epiſt. 66. ad Paternum ſcribit, coniugium patris cum filia pugnare cum lege naturæ, ſcripta in cordibus ſingulorum. & Auguſt. lib. 15. ciuit. cap. 16. ſcribit, coniugia cum ſororibus, non niſi peruerſis legibus fuiſſe permiſſa. Quod enim ſemel factum eſt, compellente neceſſitate, à filiis Adæ, ita poſtea multiplicatis hominibus natura exhorruit, quaſi nunquam licuerit. POSSENT huc etiam adduci rationes aliquot naturales ex S. Thoma, & aliis auctoribus: ſed eæ commodiùs adducentur pro concluſione ſequenti.

Iam verò contra tertiam hanc propoſitionem obiici ſolent argumenta quædam. PRIMVM ſumitur ab exemplo filiorum Adæ, qui cum ſororibus ſuis Matrimonia contraxerunt.

xerunt. Si enim eiuſmodi coniugia cum lege naturæ pugnarent, non poſſent iure cõtrahi, niſi diſpenſante auctore naturæ. Nulla autem tunc facta legitur diſpenſatio; nec videtur decuiſſe diuinam ſapientiam, vt eodem tempore legem conderet, & in lege diſpenſaret: quare non erit prohibitum iure naturæ coniugium cum ſorore.

RESPONDEO, PRIMO fieri poteſt, vt Deus cum filiis Adæ diſpenſauerit, vt ſororibus iungerentur: non enim requirebatur externa aliqua diſpenſatio per vocem, aut ſcripturam, ſed ſatis erat interna inſpiratio; fortè etiam Deus per Adamum ſignificauit, ac declarauit eius filiis voluntatem ſuam. NEQVE abſurdum eſt, quòd in ipſo mundi initio in ea lege diſpenſauerit Deus, quandoquidem voluit rerum auctor omnes homines ab vno procedere, neq; bonum iudicauit, plures ſimul maſculos, pluresq; fœminas procreare.

SECVNDO, facilius dici poteſt, nulla fuiſſe opus diſpenſatione, quia cõiugium fratris cum ſorore, iure naturæ prohibetur, excepta ſumma illa neceſſitate generis propagandi: vt in ſecunda propoſitione declaratum eſt.

SECVNDVM argumentum ſumitur ab exemplo Abrahę, qui ſororem vterinam duxiſſe videtur, cùm ipſe dicat Gen. 20. *Verè ſoror mea eſt, filia patris mei, non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem.* RESPONDEO, Saram dici ſororem Abrahæ de more Scripturarum, quia conſanguinea eius erat, neptis videlicet ex patre.

Et quia non ſolùm nonnulli ex noſtris, ſed etiam Beza in lib. de repudiis contendit, Saram germanam ſororem Abrahami fuiſſe, ideò ſententiam noſtram paulò fuſiùs confirmare cupio, & ea quæ contrà obiiciuntur, refutare. Igitur neptem ex fratre, non ſororem germanam fuiſſe, probatur PRIMO auctoritate doctiſſimorum ſcriptorum, S. Hieronymi in quæſtion. Hebraicis, ad cap. 11. Gen. & in lib. contra Eluidium, S. Auguſtini lib. 16. ciuit. cap. 12. & 19. & lib. 22. contra Fauſtum, cap. 31. & Ioſephi Hebræi lib. 1. antiq. c. 14.

SECVNDO probatur ex cap. 11. Gen. vbi legimus: *Thare genuit Abram, Nachor, & Aran.* Et infrà: *Duxerunt Abram, & Nachor vxores; nomen vxoris Abram Sarai, & nomẽ Nachor Melcha, filia Aran patris Melchæ, & patris Ieſchæ.* quo loco per Ieſcham non poteſt intelligi niſi Sarai, quæ teſte Ioſepho & Hieronymo, binominis erat. Neque enim vllo modo credibile eſt, Scripturam prodere voluiſſe patrem Melchæ, & non

non patrem Sarai, perſonæ longè dignioris: & deinde quorſum mentio fieret Ieſchæ, ſi diuerſa eſſet à Sarai?

TERTIO probatur ex eodem capite, vbi ſic legimus: *Tulit itaq; Thare Abram filium ſuum, & Loth filium Aran filij ſui, & Sarai nurum ſuam, vxorem Abram filij ſui.* Quare non dixit: Et Sarai filiam ſuam; ſed ſolùm: *Nurum ſuam*? certè filia coniunctior eſt patri, quàm nurus. Sed quia non erat ꝓpriè filia, noluit eã miſcere cum iis, qui propriè erant filij.

QVARTO probatur, quia ſi Abraham, & Nachor accepiſſent ſorores germanas, id feciſſent, quia eo tẽpore per mores illarum gentium licuiſſet; vt fatentur, qui defendunt Saram fuiſſe Abrahami ſororem germanam. Neque enim recurrendum eſt ad diſpenſationem diuinam, cùm ea neceſſaria non fuerit, ſi non eſt contra Ius naturæ tale cõiugium, vt aduerſarij volunt. At ſi tunc & per legem naturæ, & per mores gentis licuiſſet tale coniugium inire; nihil profuiſſet Abrahæ dicere: *Soror mea eſt.* Id enim dixit ad tegendum coniugium, vt patet Gen. 12. & 20. quod idem poſtea fecit Iſaac, Gen. 26. interrogatus n. de vxore ſuã, ac timens propter illam occidi, dixit: *Soror mea eſt.* Oportet igitur fateri, homines locorum illorum ita horruiſſe coniugium cum propria ſorore, vt audito nomine ſororis, ſtatim crederent eam non fuiſſe vxorem.

DENIQVE quis credat Abrahamum ſine vlla neceſſitate duxiſſe propriam ſororem, cùm propter hoc crimen Deus iuſſerit, Leuit. 20. vtrumque coniugem ſimul necari?

SED reſpondendum eſt ad obiectiones Caietani, qui cõtrà ſentit in explicatione cap. 20. Gen. & cap. 18. Leuitici, & nonnullorum aliorum.

PRIMO obiiciunt verba illa expreſſa: *Verè ſoror mea eſt.* RESPONDEO, ſignificari illis verbis, verè fuiſſe conſanguineam. Nam etiam Iſaac, Gen. 26. dixit de Rebecca, ſororem ſuam eſſe, cùm tamen conſtet eam fuiſſe neptim ex patruele, id eſt, filiam Bathuelis filij Nachor fratris Abraham: itidem Abraham vocat Loth fratrem ſuum, Gen. 13. cùm tamẽ eſſet eius nepos: & Tobiæ 8. ait Tobias iunior: *Tu ſcis Domine, quia non luxuriæ cauſſa accipio ſororem meam coniugem,* & tamen non erat ſoror eius germana. Daniel. 5. vocatur Nabuchodonoſor pater Baltaſſaris, cùm tamen eſſet auus eius, vt in eum locum ſcribit Hieron. Denique Matth. 12. nominantur quidam fratres Domini, cùm tamẽ nullos habuerit Dominus germanos fratres.

Sa-

Secvndo obiiciunt; Eſto, fratres dici poſſint conſanguinei æquales, abſurdum tamen eſt, patruum dici fratrem neptis, cùm potiùs pater dici deberet. Respondeo, id non eſſe abſurdum, docét exempla allata, Iſaac vocantis Rebeccam ſororem, quæ erat neptis ex patruele: & Abrahami vocantis Loth fratrem, qui erat nepos ex fratre.

Tertio obiiciunt: *Cùm Abraham ait, filia patris mei; loquitur de patre propriè dicto, non de auo*; ergo de ſorore loquitur, non de nepte. Antecedens Caietanus probat, quia cùm addidit Abraham: *Et non filia matris meæ*, ſine dubio de matre propriè dicta loquebatur; igitur etiam cùm ait: *Non filia patris mei*, de patre propriè dicto loquebatur.

Respondeo, de patre propriè dicto loquitur Abrahã, quia de patre ſuo, non de patre Saræ loquitur; ait enim: *Filia patris mei*, non autem, filia patris eius. Is autẽ, qui propriè pater erat Abrahæ, pater impropriè, id eſt, auus erat Saræ: mater autem Abrahæ, non erat mater, neque auia Saræ, quia Aran pater Saræ, non erat frater Abrahæ vterinus, ſed ex patre tantùm, & ideò dixit: *Filia patris mei*, non, Filia matris meæ. Quare improprietas non eſt in voce Patris, ſed in voce Filia, quæ pro nepte accipitur.

At cur non dixit apertè; Neptis patris mei? vel, filia fratris mei? cur impropriè loqui maluit, quàm propriè? Respondeo, quia dixerat: *Soror mea eſt*, debuit conſequenter loqui, ac dicere: *Filia patris mei.* Praeterea quia pater Saræ obiit ante auum, vt habemus in Gen. c. 11. illa non alium patrem agnoſcebat, quàm auum, & ideò etiã Abraham ſororem illam appellare ſolebat. Et hoc eſt quod ait Chryſoſt. hom. 45. in Gen. quem perperam allegant quidam pro contraria ſententia. Dicit enim appellatam ſororẽ Abrahę, quia eundem patrẽ vocabat, quem ille; nimirũ quia patre propriè dicto amiſſo, non aliũ patrem nouerat, quam auum.

Qvarto obiiciunt: *Si non propriè ſoror erat Abrahami Sara; ergo Regem fefellit, cùm ait; Soror mea eſt.* Respondeo, non fefellit mendacio, ſed eluſit ambiguitate, quod licitum eſt, cùm aliquis interrogatur non iuridicè.

At ſaltem debuiſſet poſtea rem totam aperire, cùm periculum euaſiſſet, ne Regem illum in eam opinionem induceret, quaſi cum ſorore germana Matrimonium contraxiſſet. Respondeo, credibile eſt omninò, ſermonẽ longiorem habitũ inter Abraham, & Regem illum, & omnia fusè

explicata,

explicata, ſed Scriptura breuiter, more ſuo, rem attigit.

QVINTO, obiici poteſt argumentum paulò difficilius. Nam ſi Sara filia eſſet Aran, & vxor Abrahæ, vt nos dicimus, debuiſſet gigni, cùm pater eius Aran ſeptem eſſet annorum, quod fieri nullo modo poteſt. Id autẽ ſequi, ita probo. Abraham erat decem annis ſenior, quàm Sara, vt patet ex cap. 17. Gen. vbi ſic loquitur Abraham: *Putáſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* ergo quando naſcebatur Sara, decem annorum erat Abraham. Sed Aran erat iunior ipſo Abraham, ſaltem duobus annis, cùm eſſet tertius ab ipſo; genuit enim Thare tres filios; Abrã, Nachor, & Aran, Gen. 11. Ergo Aran erat octo annorũ, quãdo naſcebatur Sara; ergo anno ſeptimo illam genuit, ſi eſt eius filia.

RESPONDEO, Aran maior erat natu, quàm Abraham, & quàm Nachor, licet ob dignitatem primo loco ponatur Abraham. Id verò non temerè dico, neq; ſolùm ad hanc ſoluendam difficultatem excogitaui, ſed ex ipſa Scriptura didici. Nam Gen. 11. ſic legimus: *Vixit Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abram, Nachor, & Aran.* Ex quo loco habem⁹, anno ſeptuageſimo Thare, iam natos fuiſſe tres iſtos filios: non enim Scriptura ſignificat, eodem anno omnes tres genitos fuiſſe, ſed illo anno iam habere cœpiſſe ipſum Thare tres filios, vnum videlicet illo anno genitum, & alios antea. Illo autem anno natus eſt Abraham; Scriptura enim in Geneſi ſemper indicat tempus natiuitatis eorum, quorum texit genealogiam, vt ſciamus ætatẽ totius mundi, aliis prætermiſſis, qui ad iſtam Chronologiam non pertinent. Ita videmus Scripturam Gen. 4. prodidiſſe, quoto anno ætatis Adę natus ſit Seth, per quem texitur Chronologia, non autẽ quoto anno eiuſdem Adę natus ſit Abel, vel Cain: & Gen. 5. dicitur Noë, cùm quingentorum eſſet annorum, genuiſſe Sem, Cham, & Iaphet, vbi notatur præcisè annus, quo natus eſt Sem, quia per illum deducitur Chronologia: & in reliquis idem obſeruare licet. Cùm ergo ſolus Abraham ex filiis Thare, ſit is, cuius explicatur genealogia, & per quem texitur Chronologia, neceſſe eſt dicere, illo anno ipſum natum eſſe, alios autem antea. Proinde Aran non ſeptem, ſed fortè viginti ſeptem, aut triginta ſeptem annorũ erat, quando genuit Saram: quod etiam inde confirmatur, quia obiit ante ceteros, & quia etiam Nachor filiam eius accepit.

TERTIVM argumẽtum principale, ducitur ab exemplo

Thamar filiæ Dauid, quæ cùm à fratre ſuò Ammon opprimeretur, dixiſſe legitur: *Noli frater mi, noli opprimere me, noli facere ſtultitiam hanc; quin potiùs loquere ad Regem, & non negabit me tibi*, 2. Reg. 13. Ex hoc enim loco intelligimus, non fuiſſe inuſitatum, vt à fratribus ducerentur ſorores: alioqui enim, vnde conſilium illud puellæ veniſſet in mentē?

Respondent aliqui, Thamar non fuiſſe reuera filiam Dauid, ſed priuignam, atque ideò fuiſſe quidem ſororem vterinam Abſolon, ſed non ſororem vllo modo Ammon. At hoc defendi non poteſt. Nam in illo ipſo cap. 13. lib. 2. Reg. vocatur Thamar filia Regis, & ſoror Ammon, & clariſſimè lib. 1. Paralip. cap. 3. enumeratis omnibus filiis Dauid, ſubiungit Scriptura: *Omnes ij filij Dauid, abſque filiis concubinarum, habueruntque ſororem Thamar.* non potuit autem Thamar ſoror eſſe omnium filiorum Dauid, qui ex variis vxoribus, & concubinis nati fuerant, niſi eundem cum illis patrem habuerit.

Respondent igitur alij, Thamar fuiſſe quidem veram ſororem Ammon, & benè noſſe, tale coniugium eſſe illicitum, ſed tamen illa verba protuliſſe, vel quia nullum aliud conſilium in illis anguſtiis ei occurrit, vel quia putauit fratrem perturbatum illa vehementi paſſione nō animaduerſurum fuiſſe, illicitum eſſe coniugium cum ſorore. At neq; hoc dici poteſt: nam Thamar ſeriò loquutam de coniugio futuro, ſi à Rege id peteretur; indicant eius verba in eodem capite. Nam cùm vi compreſſa à fratre, in ſummum odium amore conuerſo, expelleretur, dixit: *Maius eſt hoc malum, quod nunc agis aduerſum me quàm quod antè feciſti, expellens me.* Voluit igitur illa cum eo, more coniugis permanere; atque id ſatagebat, vt Dauide conſentiente, ab Ammone in vxorem duceretur.

Quo poſito ad argumētum Respondeo, non poſſe firmum argumentum duci ab opinione, & verbis vnius puellæ, quæ etiamſi nunquam viderat tale coniugium, & ipſa etiam abſolutè id horrebat: tamen exiſtimauit minus malum eſſe à fratre duci in vxorem, quàm vi ſtuprari, præſertim ſi Regis aſſenſus accederet.

Qvartvm argumētum ſimile eſt ſuperiori; ducitur enim ab exemplo Adoniæ, qui nouercam ſuam Abiſag Sunamitidem petiit in vxorem, 3. Reg. 2.

Respondeo primo, non conſtat Abiſag fuiſſe vxorem

Dauid,

Dauid, & per hoc neque conſtat fuiſſe nouercam Adoniæ filij Dauid. Nam vt loco citato dicitur, miniſtrabat illa Dauidi ſeni, atque ad eum calefaciendum cum eo cubabat, ſed neque vocatur vxor, neque Dauid eam cognouit, vt Scriptura loquitur in eodem loco.

Secundo, cùm Adonias ob eam petitionem à Salomone pœna capitis affectus fuerit, ſignum eſt, illum rem illicitam poſtulaſſe: certè enim plus valere debet ſententia Salomonis Regis ſapientiſſimi, quàm poſtulatio Adoniæ.

CAPVT XXIX.

Rectè ab Eccleſia prohiberi coniugia, vſque ad quartum vel ſeptimum gradum conſanguinitatis, & affinitatis.

SEQVITVR ordine QVARTA propoſitio, quæ talis eſt: *Rectè Catholica Eccleſia coniugia prohibuit olim vſque ad ſeptimum, poſtea verò vſque ad quartum gradum conſanguinitatis, & affinitatis.* Hæc eſt contra omnes hæreticos ſuprà nominatos: omnes enim de hac re Eccleſiam reprehendunt.

Ac duo quidem probanda eſſent. PRIMO, Eccleſiam poſſe leges ferre de gradibus cognationis. SECVNDO, cauſſam habuiſſe cur eiuſmodi leges tulerit. Sed illud primum iam eſt probatũ ſuprà in diſputatione de impedimento voti ſolemnis: probatur igitur illud ſecundũ quatuor rationibus, quas ferè ex Patribus deſumpſit S. Thomas in 2.2. q.154. art.9.

PRIMA ratio ducitur ab honore debito conſanguineis, & affinibus: docet enim ipſa natura, parentibus, & conſequẽter aliis conſanguineis, & affinibus deberi peculiarem verecundiam, reuerentiam, ſeu cultum, & obſeruantiam. Huic autem reuerentiæ repugnat maximè coniugalis actus, qui ſine turpitudine quadam, & irreuerentia exerceri non poteſt. Quocirca Leuit. 18. cùm prohibetur coniugium cum matre, cauſſa redditur: *Quia mater tua eſt*, & cùm prohibetur coniugium cum nuru, dicitur: *Quia vxor filij tui eſt*. De qua re ſic loquitur AVGVSTINVS lib. 15. ciuit. c.16. *Neſcio quomodo ineſt humanæ verecundiæ quiddam naturale, atque laudabile, vt cui debet cauſſa propinquitatis verecundiam, ab ea contineat, quamuis generatricem, tamen libidinem, de qua*

erubeſcere videmus & ipſam pudicitiam coniugalem. Hæc autem ratio euſque valet, quouſque habetur notitia cognationis: ſolent autem homines ordinariè vſque ad quartam generationem ſe cognatos agnoſcere, deinceps autem vix vlli ſunt, qui ſe pro cognatis habeant.

SECVNDA ratio ducitur à conſuetudine, & familiaritate, quæ inter conſanguineos, & affines eſſe debet. Nam parentes, & filij, fratres, & ſorores, aui, & nepotes, nouerca, & priuigni in eadem domo habitant, & aſſiduè noctu, & interdiu ſimul verſantur: ceteri etiam propinqui, crebrò, & fidenter propinquos adeunt, & cum illis manent. Vt autẽ iſta intima cõſuetudo innoxia eſſet, oportuit omninò inter eiuſmodi perſonas coniugia interdicere: alioqui enim tria mala ex iſta aſſidua conuerſatione naſcerẽtur. VNVM, quòd nimis facilè, & nimis etiam citò, ac temerè Matrimonia cõciliarentur. DEINDE maxima præberetur inceſtibus occaſio: facilius enim peccata committuntur cum eis, cum quibus ius eſt Matrimonij contrahendi, quàm cum aliis. DENIQVE eſſent omnia plena malis ſuſpicionibus; & affabilitas, blanditiæq;, & oſcula, quę nunc inter propinquos pietatis ſunt, tunc libidinis eſſe non temerè crederentur. Atq; hanc rationem amplificat S. Ambroſius in epiſt. *66.* ad Paternum.

TERTIA ratio ſumitur à ſtudio charitatis inter extraneos dilatandæ. Nam per Matrimonia coniunguntur, & colligãtur homines vinculo neceſſitudinis. Quòd ſi inter propinquos Matrimonia contrahantur, perit hic fructus ampliſſimus propagandæ neceſſitudinis: nam ad vnam perſonam multa vincula inutiliter reſtringuntur, quæ in multas vtiliſſimè ſpargi potuiſſent. Si enim frater, exempli cauſſa, ſororem ducat vxorem; idem erit frater & maritus reſpectu vxoris; & idem erit filius, & gener reſpectu patris; & ille ſimul erit pater, & ſocer reſpectu filij. Itaq; duo vincula dilectionis reducuntur ad vnum, quæ duos vnire potuiſſent. Hanc rationem adfert idem Ambroſius in eadem epiſt. *66.* & Auguſtinus lib. 15. ciuit. cap. 16.

QVARTA ratio ſumitur ab vſu moderato officij coniugalis. Cùm enim naturaliter conſanguinei diligantur, ſi adderetur etiam amor cõiugalis, creſceret plus debito carnalis amor. Quæ ratio ex Ariſt. in 2. lib. polit. deprompta eſt.

Aduerſus hanc propoſitionem ſunt hæc aduerſariorum argumenta. PRIMO, obiicit Ioan. Brentius in cõment. Leuit.

ad

ad cap. 18. *Romanus Pontifex non eſt ſupra Chriſtum, cùm ipſe etiam non niſi Vicarium eius ſe faciat. At Chriſtus non venit leges politicas conſtituere, ſed verbum Dei annunciare; ergo nec Romanus Pontifex debet, aut poteſt eiuſmodi leges ferre.*

RESPONDEO PRIMO, Chriſtus non tulit quidem politicas leges, ſed potuit tamen ferre, ſi voluiſſet; & quod per ſe poteſt, poteſt etiam per Vicarios, præſertim cùm eæ leges ad æternam ſalutem fidelium neceſſariæ iudicantur.

SECVNDO, leges de Matrimonio non ſunt merè politicæ, ſed etiam ſpirituales, cùm Matrimonium ſit Sacramentum. Vnde Chriſtus ipſe, ſicut leges aliquas tulit de Sacramentis ceteris, ita etiam de Matrimonio, cùm ſuſtulit polygamiam, & repudium: & ſicut reliquit Eccleſiæ poteſtatem multa alia ſtatuendi circa alia Sacramenta, ita etiam circa Matrimonia. Quare plena ſunt Concilia vetera canonibus de Matrimonio, vt videre eſt in Concilio Turonenſi II. in quo multorum Conciliorum canones allegantur.

SECVNDO obiicit Lutherus in Babyl. cap. de Matrimonio, & Bucerus in cap. 19. Matth. *Deus melius nouit, quæ ſint perſonæ aptæ ad Matrimonium, & quouſque ſe extendant gradus cognationis, quàm vllus homo. At ipſe non prohibuit coniugia, niſi vſque ad ſecundum gradum in linea inæquali; ergo temerè prohibentur ab hominibus coniugia in gradibus vlterioribus.*

RESPONDEO, Deus ſapientiſſimè & planè diuinè legem dedit populo ſuo, quam tamen legem eadem ſapientia ſua noluit nobis eſſe communem, ſed illi tantùm populo peculiarem: aliud enim conueniebat illi vni populo, aliud Eccleſiæ Chriſtianę per omnes Gentes diffuſæ. Illi enim populo, non fuit admodum reſtringenda lex coniugij, tum quòd pauci eſſent, tum quòd in eadem tribu opes proprię conſeruandæ erant, tum denique, quòd illi valde proni eſſent ad vxores repudiandas. Cùm enim conſanguineæ magis diligantur, quàm externæ mulieres, quò minus illi arcebantur à Matrimoniis cum conſanguineis, eò magis claudebatur aditus ad repudia. DENIQVE ſicut ob infirmitatē illius Gentis permittebantur repudia, & polygamia; ita etiā concedebantur Hebræis coniugia in quibuſdam gradibus, in quib⁹ Chriſtianis minimè deceret concedi. Vnde S. Auguſt. lib. 15. ciuit. cap. 16. fatetur, antiquis licita fuiſſe coniugia cum conſobrinis, & ea tamen Chriſtianis rectiſſimè prohiberi.

TERTIO obiiciunt Beza, & Kemnitius, ille in libro de

repudiis, iſte in 2. par. Exam. Trid. Concil. pag. 1235. aliquot Concilia vetera, vt Epannenſe cap. 30. Turonẽſe II. can. 12. Pariſienſe I. cap. 4. in quibus non prohibẽtur coniugia, niſi vſque ad ſecundum gradum: quibus addi poteſt teſtimonium S. Gregorij in reſponſis ad interrogata Auguſtini Anglorum Epiſcopi, cap. 6. vbi docet, in tertio & quarto gradu Matrimonia contrahi poſſe, modò à ſecundo omninò abſtineatur. Ex quibus teſtimoniis colligunt aduerſarij, prohibitionem quarti gradus, & multò magis ſeptimi antiquæ Eccleſiæ fuiſſe incognitam.

Respondeo, falſum eſt antiquitati incognitam fuiſſe legem de prohibitione vſq; ad ſeptimum gradum. Nam inprimis Alexander II. qui ſedit poſt annum Domini M.LX. in Concilio Lateranenſi, vt habemus can. ad ſedem, 35. q. 5. affirmat, antiquum morem Eccleſiæ per longa tempora duraſſe, vt vſq; ad ſeptimum gradum cõiugia interdicerentur. S. Gregorius, qui anno DC. ſedebat, id eſt, 460. annis ante Alexandrum II. lib. 12. epiſt. 31. ad Felicem Epiſcopum Meſſanenſem apertiſſimè ſcribit, ſe cum ſolis Anglis ob recentem conuerſionem ad fidem diſpenſaſſe, vt in tertio & quarto gradu Matrimonia contraherent, cùm alioqui vſq; ad ſeptimum communi lege interdicantur: ex quo ſolutum manet argumentum ex Gregorio antea factum. Præterea Ivlivs Papa, qui plus ducentis annis Gregorium anteceſſit, affirmat, nullum permittendum eſſe Matrimonium contrahere intra ſeptimum gradum, vt habetur canon. Nullum, 35. quæſt. 2. & apud Iuonem lib. 7. decreti.

Exſtat etiam Concilium Toletanvm II. celebratum ante tempora S. Gregorij, vbi in 5. capite ſtatuitur, vt Matrimonium nullus contrahat cum propinquis vllis, vſquequo lineamenta affinitatis generis ſucceſſione cognoſcit: quem locum explicat Alexander II. loco citato, vt ſenſus ſit, prohibita eſſe coniugia in omnibus gradibus, & proinde in ſeptem; nullus enim vltra ſeptimum cognationem vllam agnoſcit. Simile factum eſt decretum in Germania in Concilio VVormatiensi, referente Gratiano can. in Copulatione, 35. q. 2. vbi prohibentur coniugia in propria cognatione, vſq; dum generatio agnoſcitur, aut memoria retinetur. Concilium item Agathense in Gallia celebratũ ante illa omnia, quæ aduerſarij citant, can. 61. poſt prohibitionẽ graduum aliquorum, addit generalem prohibitionem, ne quis

vllam conſanguineam ſuam ducat vxorem. Exſtat denique apud eundem Gratianum eadem cauſſa, 35. q. 2. can. Nulli; & can. Cōtradicimus, duo alia Concilia Gallicana, LVGDVNENSE, & CABYLONENSE, in quibus rurſum ad ſeptimū vſq; gradum Matrimonia prohibētur. Habemus igitur morem ſiue legem de ſeptem gradibus, non fuiſſe incognitam antiquitati, cùm in Italia, Gallia, Hiſpania, & Germania multis ſeculis viguerit, & ante annos M. initium cœperit.

Ad illa igitur tria Concilia ab aduerſariis citata, DICO, enumerari in illis Conciliis præcipuos quoſdam gradus, ſed non negari eſſe etiam alios prohibitos. Nam Conciliū Turonenſe II. remittit ſe ad ſuperiora Concilia, vt ad Epānenſe, & alia, & apertè profitetur, ſeruāda eſſe ſtatuta veterum: Epannenſe autem adducit initium can. 61. Concilij Agathenſis antea celebrati; ex quo intelligimus, omnia conuenire cum Agathenſi, vbi generaliter prohibetur cum omnibus conſanguineis Matrimonium.

ADDE quod etiamſi cōſtaret ea Concilia permiſiſſe cōiugia vltra ſecundum gradum, nihil abſurdi ſequeretur: poteſt enim in eiuſmodi rebus mutabilibus, mutatio & varietas facilè accidere.

QVARTO, obiiciunt iidem Beza & Kemnitius, rationem Lateranenſis Concilij, cur prohibitio reſtricta ſit ad quartum gradum, omninò ridiculam, & puerilem eſſe: redditur enim ea cauſſa, quia quatuor ſunt humores in corpore humano, prout ex quatuor elementis hominem conſtat eſſe compoſitum.

RESPONDEO, Concilij illius omnium frequentiſſimi, & celeberrimi ſanctio, qua cognatio ad quartum gradum reſtricta eſt, non ea ratione nititur, quam hæretici exagitādam ſuſceperunt, ſed aliis longè grauioribus, vt patet ex ca. 50. eiuſdem Concilij. Præcipua autem ratio eſt, quia experientia docet, non poſſe hoc tempore tot graduū prohibitionem ſine ingenti diſpendio conſeruari. Nam quia ætas decreuit, & charitas refrixit, & concupiſcentia aucta eſt, fit ſæpiſſimè, vt homines non recordentur tantæ multitudinis conſanguineorum, & affinium; & ſe ad illos, tanquā ad extraneos habeant, & ideò frequenter in gradibus prohibitis plurimi ex ignorantia, vel negligentia contraherent Matrimonia, ſi adhuc prohibitio illa duraret: inde autem plurima dubia, lites, & ſcandala orirentur. Quare vt rectè fece-

runt veteres, qui eos gradus ſeruarunt, quamdiu experientia docuit commodè poſſe ſeruari: ita rectè fecerunt poſteriores, qui eos gradus ad pauciores reuocarunt, quando ab eadem experientia docti, viderunt, iam non poſſe amplius ſine magno diſpendio, vt Concilium loquitur, obſeruari. In quarto autem gradu rectè fixus eſt terminus, quia cùm homines plurimi quartam generationem videant, non poteſt facilè conſanguinitas vſque ad eum gradum obliuioni mandari.

Porro ratio illa de quatuor humoribus, non vt ratio primaria, ſed vt congruentia quædam adfertur: neque tamen inepta, aut ridicula eſt, ſed planè phyſica, vt S. Thomas oſtēdit in 4. diſt. 40. q. 1. art. 4. Quia enim homo ex quatuor elementis conſtat, colligitur admodū probabiliter, in quarto gradu penitus deficere vim illam ſanguinis eiuſdem, quæ à primo ſtipite trahitur. In permiſtione enim ſanguinis à patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione; id quod eſt ſubtiliſſimum, nimirum vis ignea, 1. confunditur, & perit. 2. vis aëra. 3. aquea. 4. terrea. Quare in quarta generatione totus ille ſanguis perire videtur.

CAPVT XXX.

De Cognatione ſpirituali, & legali, deq; Publica honeſtate & Affinitate ex fornicatione.

Qvinta propoſitio: *Cognatio ſpiritualis, & legalis, Publica iuſtitia, & Affinitas ex fornicatione meritò ab Eccleſia inter impedimenta Matrimonij referūtur.* De cognatione ſpirituali & legali, integri tituli exſtant in epiſtolis decretalibus; multa etiam teſtimonia veterum legi poſſunt apud Gratianum, 30. quæſt. 1. & 3. Prẹterea rationes quatuor pro confirmatione propoſitionis ſuperioris, vim etiam habent in his duabus cognationibus. Neque aduerſarij aliquid ſolidi contra adferunt, licet has cognationes more ſuo irrideant.

Lutherus in lib. de capt. Babyl. c. de Matrimonio, & eum ſequutus Beza in li. de repudiis, illud obiiciūt, quòd omnes Chriſtiani ſint fratres, & omnes Chriſtianæ ſorores: ꝑinde omnes inter ſe ſpirituales cognati. Quocirca aut Cognationē ſpiritualem non debere cenſeri impedimentū, aut certè cum ſolis Ethnicis Chriſtianos coniugia celebraturos.

Sed facile eſt reſpondere. Nam impedimentum Cognationis ſpiritualis nõ ex iure naturæ, ſed ex Eccleſiæ arbitrio pendet: Eccleſia autem non quamlibet ſpiritualem cognationem impedimentum eſſe voluit, ſed eam ſolam, quæ ex Baptiſmo, & Confirmatione oritur. Nam vt hanc cognationem impedimentum faceret, habuit cauſſam rationabilem, quia vnus ab alio recipit eſſe ſpirituale, & ideò debet illi peculiarem reuerentiam, &c. neq; vllum abſurdum ex hac impedimenti additione ſequi videbat. At vt cognationem, quæ eſt inter omnes Chriſtianos, impedimentum faceret, neque cauſſam habuit (non enim quatuor illæ rationes in hac cognatione locum habent) & abſurdum maximum ſequi videbat, nimirum vt cogerentur fideles infidelibus copulari.

Iam verò Publica honeſtas, eſt inchoata quædam affinitas: ſicut ſponſalia Matrimoniũ inchoatum dici poſſunt; ideò ſicut perfecta affinitas impedimentum eſt Matrimonium dirimens in omnibus gradibus, ita par erat vt Publica honeſtas Matrimonium in aliquo ſaltem gradu dirimeret.

Denique affinitas ex fornicatione, vera affinitas eſt, licet paulò imperfectior, quàm ea ſit, quæ oritur ex legitimo Matrimonio: quod ſi vera eſt affinitas, nulla cauſſa eſt, cur non dirimat Matrimonium. Eſſe autem affinitatem veram eam, quæ oritur ex fornicatione, perſpicuum eſt. Nam affinitas naſcitur ex eo, quod per coniugium duæ perſonæ efficiuntur vna caro: at per fornicationem etiam duæ perſonę efficiuntur vna caro, dicente Apoſt. 1. Cor. 6. *Qui adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur. Erunt enim, inquit, duo in carnem vnam.* Praeterea ex fornicatione oritur vera cognatio, cùm ſit verè pater, qui ſic generat, & verè filius, qui ſic generatur: cur igitur ex fornicatione oriri non poſſit affinitas? Adde, quòd legimus in libro ſecundo Regum, capite viceſimo, decem concubinas Dauid, quas filius eius Abſalon violauerat, incluſas ab eodẽ Dauide fuiſſe, & nunquam amplius ab eo cognitas, quia nimirum factæ erant illæ omnes, quaſi nurus, ob coniunctionem cum filio ſuo.

CAPVT XXXI.

De duobus impedimentis non dirimentibus.

EGIMVS hucuſque de impedimentis omnibus dirimentibus Matrimonium. Nunc de duobus illis, quibus ſuprà diximus Matrimonium contrahendum impediri, non tamen dirimi contractum, breuiter agendum eſt. Impedimenta erant Eccleſiæ interdictum, & tempus feriatum.

Per Eccleſiæ interdictum intelligitur communiter Matrimonium clandeſtinum, quod ſub grauibus pœnis in iure canonico interdicitur, ac potiſſimùm in Con. Later. c. 51. & nuper in Con. Trid. ſeſſ. 24. non ſolùm prohibitum eſt, ſed etiam planè irritatum ac illegitimum redditum, vt iam qui ita contrahunt, verum non habeant Matrimonium, ſed in perpetua fornicatione maneant. Potuiſſe autem Eccleſiam hæc Matrimonia irritare, dubitare nõ poteſt qui credit, potuiſſe eandem Eccleſiam irritare Matrimonia in certis gradibus cognationis, vel ob votum ſolenne continentiæ, aut aliis de cauſſis, de quibus ſuprà diximus: eadem eſt enim omnium ratio.

Aduerſarij probant, quod nunc tandẽ Matrimonia clandeſtina pnunciemus illegitima; ſed nos reprehendũt quod ante Con. Trid. ea pro veris, & ratis haberemus; cùm tamen damnaremus, ac deteſtaremur. Itaq; Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 1280. & 1281. ſic loquitur: *Audi verò qualia ἀσύστατα Tridẽtina Synodus de hac quæſtione ſtatuat. Fatetur Eccleſiam talia clandeſtina Matrimonia ſemper deteſtatã eſſe, atq; prohibuiſſe: & tamẽ ſimul anathemate damnat, qui ea vera, & rata eſſe negant. Poteſtne igitur deteſtanda, & prohibita coniunctio facere verum Matrimonium? Hoc eſt; deteſtanda & prohibita coniunctio iuxta Tridentinum Concilium, eſt legitima, & diuina coniunctio.* Hæc ille.

SED facilis reſponſio eſt. Nam idem Matrimonium eſſe ratum, verum, legitimum, diuinum, & ſimul deteſtandum, prohibitũ, Deoq; inuiſum, non ſunt ἀσύστατα niſi in capite malè ſano Kemnitij, & eius ſodalium. Nam ſi eſſentiã Matrimonij ſpectes, ante Concil. Trid. decretum, verum, ratum, legitimum, & diuinum erat coniugium clandeſtinũ: nihil enim ei deerat eorum, quæ ad eſſentiam Matrimonij Deus requiri voluit, cùm adeſſet materia, forma, atque intentio. Si tamen ordinem, & modum ſpectes, erat deteſtandum, prohibitum, ac Deo inuiſum: neque hoc mirum videbitur, ſi animaduertas in aliis quoque Sacramentis idem

vſu

vſu venire. Nam ſi quis aqua vera cum debita forma verborum, & intentione miniſtri, ac ſuſcipientis baptizetur; ſed abſq; propoſito vitæ melioris, cum animo à Deo auerſo, & in peccatis obdurato; eiuſmodi Baptiſma verum, ratum, legitimum, ac diuinum erit, neq; repeti ſine ſacrilegio poterit: & tamen ſimul deteſtandum, prohibitum, Deoq́; inuiſum, & tum danti, tum accipienti pernicioſum. Vide quæ ſuprà diximus, cap. 19. & 20.

Alterum impedimentum quod tempus feriatum dicitur, nihil ſignificat aliud, niſi interdictam eſſe nuptiarum ſolennitatem certis anni temporibus. Et quidem antiquo iure prohibebantur ſolennes nuptiæ ab initio Aduentus vſq; ad Epiphaniam; item à Septuageſima, vſq; ad octauam Paſchæ; deniq; à diebus rogationum vſq; ad octauam Pentecoſtes. De qua re exſtant decreta Conciliorum antiquorum, & Pontificum, apud Gratianum, 33. q. 4. & inter alia, Concilij Laodicen. c. 25. quod Concil. ante annos M. CC. celebratū eſt: exſtat etiā aliud decretū, extra, de feriis, c. Capellanum.

Ratio huius prohibitionis eſt, quia toto anno feſta omnium celeberrima ſunt hæc tria, Natale Domini, Paſchæ, & Pentecoſte; atq; in his tenebantur omnes ad Euchariſtiam accedere ex Con. Agath. can. 18. Solennitas autem nuptiarum res eſt magnæ diſtractionis, cùm conuiuia, aliiq; apparatus fieri ſoleant. Vt igitur Chriſtiani homines ſine impedimento ad ea feſta ſpiritualia, & ad Sacramentum Euchariſtiæ ſuſcipiendum parati inuenirentur, optimo conſilio ab Eccleſia ſolennes nuptiæ tribus illis temporibus prohibitæ fuerunt. Quam tamen prohibitionem nuper Trid. Conc. ſeſſ. 24. c. 10. temperauit, atq; ad duo tantùm tempora redegit; ſolùm enim ab Aduentu Domini vſq; ad Epiphaniam, & à die Cinerum vſque ad octauam Paſchæ ſolennes nuptias interdixit.

Porro hanc vtiliſſimam legem ſimpliciter damnat Caluin. l. 4. Inſt. c. 19. §. vlt. Kem. autem in 2. par. Exa. p. 1271. laudat quidem vt bono zelo inſtitutam à veteribus, ſed duo quædam reprehendit. Vnum, quòd inſtitutum hoc retineatur, cùm cauſſa eius ceſſauerit: cauſſa enim fuerat, quia ter in anno populus communicabat corporis Dominici Sacramento; nunc autem ſemel tantùm ad Communionem accedere cogitur. Alterum, quòd aſſui cœperit noua opinio, quaſi ſanctitas illorum temporum non poſſet ferre commiſtio-

miſtionem carnis in copula coniugali, ſicut quondam in ſacris Bonæ Deæ cogebantur ſecubare.

Sed in vtroq; fallitur Kemn. Nam etiamſi non teneantur Chriſtiani omnes lege Eccleſiaſtica ad Cōmunionem accedere, niſi in Paſcha: tamen adhuc viget conſuetudo in tota Eccleſia communicandi in Natali Domini, adeò, vt rari ſint omninò, qui id non faciant. In Pentecoſte rarior eſt Cōmunio, & ideò etiam fortaſſe Conc. Tridentinum hoc tempore nuptias ſolennes fieri permiſit.

Adde, quòd non eſt ſola Cōmunio cauſſa illius decreti, ſed celebritas etiam principalium feſtorum, ad quę Eccleſia per ieiunia & orationes filios ſuos præparare ſatagit: non autem benè conueniunt pompæ nuptiales, conuiuia, ſaltationes, & alia ſigna lætitiæ, cum præparatione illa, præſertim, Quadrageſimæ, & Aduentus. Nec in vllo decreto eorũ quæ habentur 33. q. 4. vel in titulo de feriis, expreſsè ponitur cauſſa Cōmunionis, ſed ſolùm feſtorum celebratio.

In Altero more ſuo mentitur Kemn. nam neq; vllus eam opinionẽ aſſuit decreto, & multi contrarium expreſsè docẽt. Nam S. Thom. in 4. d. 32. q. 1. ar. 5. q. 4. ad 2. & Caietanus in ſumã de peccatis, verbo, Nuptiæ, & Nauarrus in Enchirid. c. 22. num. 71. docent, non interdici illis temporib. celebrationem Matrimonij per verba de præſenti, & etiam conſummationem; ſed ſolennem tantùm ſponſæ deductionem, & publicam illam pompam, & conuiuia, quæ in ſolennitate nuptiarum adhiberi ſolent.

Sed quanquam hoc pręcepto, de quo nunc agimus, non prohibeatur officium coniugale, tamen in pręcipuis ſolennitatibus, & maximè ſi cōmunicandum ſit corpori Domini-co, abſtinendũ eſſe à copula coniugali, multis Patrum teſtimoniis probant Gratian. 33. q. 4. & Magiſt. ſent. l. 4. d. 32.

Et habemus fundamẽta huius in diuinis literis. Nã Exod. 19. Hebręi accepturi legẽ, & celebraturi primũ feſtum Pentecoſtes, iubẽtur triduo integro pręparari, & nõ appropinquare vxorib. Et 1. Reg. 21. Achimelech ſacerdos negat Dauidi panem ſanctũ, niſi mundus eſſet à mulieribus: ex quo loco S. Hier. l. 1. in Iouin. & in Apologia ꝓ eodẽ lib. deducit, multò minus dignũ eſſe pane cœleſti, qui non ſe continet ab vxore. Deniqve B. Paul. 1. Cor. 7. vult coniuges ex conſenſu inuicẽ à copula coniugali abſtinere, vt vacent orationi. At certè in præcipuis feſtis orationi vacandum eſt: ergò & à copula abſtinendum.

Neqve

NEQVE obſtat, quod citat Kemnitius, thorum im̃aculatum à Paulo appellari coniugium. Nam etſi culpa vacat officium coniugale, ſi loco, & tempore fiat; tamen certè non vacaret culpa, ſi fieret in foro, inſpectante populo, & multò minus ſi in templo Deo ſacro. Quid ergo mirum eſt ſi Catholici dicant, in tempore ſacro, & maximè quando communicandum eſt, à coniugali copula eſſe abſtinendum?

CONTROVERSIA SEXTA.

CAPVT XXXII.

Cauſſas Matrimoniales ad Eccleſiæ iudicium pertinere.

SEXTA reſtat controuerſia de cauſſis Matrimonialib. quæ breuiſſimè poterit expediri. Multi ex aduerſariis cauſſas Matrimoniales ad politicum Magiſtratum ſimpliciter reiiciunt, vt Philip. Mel. in locis, tit. de coniugio. Ioan. Brentius in Apologia pro confeſſione VVirtembergenſi, & alij.

Martinus tamen Kemnitius in 2. parte Exam. Trident. Concilij, pag. 1272. diſtinguendum eſſe putauit. Scribit enim Eccleſiæ eſſe, non autem politici Magiſtratus, reſpondere de caſibus conſcientiæ, qui circa Matrimonium ex verbo Dei pendent; tamen ferre leges de Matrimonio, non ad Eccleſiam, ſed ad politicum principem pertinere contendit: idq; probat, tum quia legem prohibentem coniugia conſobrinorum, non Epiſcopi, ſed Theodoſius Imperator tulit, tum quia Concilium Mileuitanum legem de diuortio ab Imperatore petendam eſſe decreuit. Itaq; Kemnitius circa Matrimonium, non aliam tribuit Eccleſiæ poteſtatem, quã explicandi verbum Dei, qualem nos concionatoribus, & priuatis Doctoribus concedimus.

Catholici diſtinguunt de cauſſis Matrimonialibus. QVAEDAM enim ſunt omninò politicæ, vt de dotibus, de ſucceſſionibus, de hæreditatibus, &c. QVAEDAM ſunt omninò ſpiritu-

ſpirituales, vt de partibus Sacr. de benedictione ſacerdotali, &c. QVAEDAM partim ſunt politicæ, partim ſpirituales, vt de gradib. cognationis, de diuortiis, de impedimentis, & aliis, quæ ad ipſum contractum Matrimonij pertinent: quatenus enim contractus ille naturalis eſt, materia eſt politica, quatenus idem contractus eſt fundamentum Sacramenti, & res conſcientiæ, ſpiritualis eſt.

Et quidem cauſſas PRIMI generis non negamus ad politicum Magiſtratum ſimpliciter pertinere: vnde etiam quotidie intra Catholicam Eccleſiam coram Iudice ſeculari cauſſæ illæ aguntur.

Cauſſas SECVNDI generis nemo negare poteſt ad ſolam Eccleſiam pertinere: alioqui quo tempore nulli Principes, nulliúe Magiſtratus politici Chriſtiani erant, oportuiſſet cauſſas omninò ſpirituales ad infidelem iudicem deferre, aut ſine legitimo iudice cauſſæ illæ fuiſſent.

Potiſſima quæſtio eſt de cauſſis TERTII generis, quas quidem nos dicimus ad politicum Magiſtratum pertinere poſſe, ſed cum ſubordinatione ad Eccleſiaſticũ; ſimpliciter autem ad Principem Eccleſiaſticũ pertinere, vt in Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 12. definitum eſt. Id ſuprà breuiter eſt probatũ, in diſputatione de impedimento voti ſolennis: & nunc rurſus tribus rationibus confirmatur.

PRIMO, Matrim. eſt Eccleſiæ Sacram. neq; apud Chriſtianos ſeparatur contractus legitimus Matrimonij à Sacram. Matrimonij, cùm omnis legitimus contractus Matrimonij hoc ipſo ſit Sacram. Matrimonij. Ergo iudicare an aliquis contractus Matrimonij ſit legitimus, eſt iudicare, an ille cõtractus ſit Sacram. ſed de Sacramentis iudicare, ad Eccleſiã ſpectat; igitur & de tali cõtractu iudicare, ad Eccleſiã ſpectat.

SECVNDO, etiamſi Matrim. Sacram. non eſſet, tamẽ quia res eſt conſcientiæ, ex legib. diuinis pendens, ad paſtores animarum ſine dubio pertineret, quemadmodum quæſt. de cambiis, de cenſib. aliiſq; contractib. in quibus interdum abſconduntur vſuræ, ab Eccleſia iudicantur. Quare mera calũnia eſt illa Kemnitij in 2. par. Exa. p. 1226. vbi dicit, Catholicos ex Matrimonio Sacram. feciſſe, vt cauſſæ Matrimoniales ſoli iudici Eccleſiaſtico ſubiectæ eſſent.

TERTIO, probatur ex praxi totius Eccleſię. Nam INPRIMIS Chriſtus ipſe cauſſam de diuortio, & repudio, non remiſit ad politicum Magiſtratũ, ſed ipſe iudicauit, Matth. 5. & 19. De-

29. Deinde Apoſt. 1. Cor. 7. cauſſam coniugij inter fidelem & infidelem, ſimiliter cognouit, neq; ad Magiſtratũ eam reiecit. Denique plena ſunt Concilia, & Pontificum reſcripta legibus, & ſententiis in cauſſa Matrimonij: ſiquidem, vt ex epiſtolis decretalibus cognoſci poteſt, ſemper in Eccleſia hæc fuit conſuetudo, vt de eiuſmodi cauſſis, non Reges, ſed Pontifices conſulerentur.

Neque iſta iudicia Chriſti, Apoſtoli, Pontificum & Conciliorũ, fuerunt meræ interpretationes verbi Dei, vt Kemn. ſomniat, ſed legitimæ ſententiæ coactiuæ. Nam Chriſtus apertè legem tulit, de tollendo repudio Iudęis permiſſo: ſic n. loquitur Apoſt. de illa Chriſti lege: *Iis qui Matrimonio iuncti ſunt, præcipio nõ ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*, 1. Corinth. 7.

Praeterea in Teſtam. veteri circa dubias quæſtiones mittebantur homines ad Sacerdotem, vt verum iudicem, nõ vt ſimplicem conſiliarium: nam Deut. 17. iubebatur occidi, qui ſententiæ Sacerdotis non acquieſcebat. Et ſanè æquum non eſt, maiorem fuiſſe ſacerdotis Aaronici, quàm Chriſtiani Pontificis auctoritatem.

Denique cur non potiùs ad homines doctos, quàm ad Pontifices cauſſæ iſtæ ordinariè ferebantur, ſi conſultoris ſapientia, non iudicis auctoritas in Sacerdotibus quærebatur? Sed de poteſtate Eccleſiaſtica, ex qua particularis iſta quęſtio de Matrimonio pendet, ſatis fusè alibi diſſeruimus.

Arguměta duo Martini Kemnitij, nihil concludunt. Nam quod ad legem Theodoſij attinet, iam anteà diximus, poſſe etiã Principem politicum de impedimentis Matrimonij legem ferre, ſed principe Eccleſiaſtico approbante: ſi enim hic repugnet, lex illa irrita erit. Quod in hac ipſa lege Theodoſij cernimus. Nam cùm non diu pòſt, eam legem eius filij abrogaſſent, vt patet l. celebrandis. C. de nupt. & deinde etiam Iuſtinianus legem tuliſſet, vt licita eſſent Matrim. inter conſobrinos, §. duorum, Inſt. de nupt. S. Greg. Papa legem Honorij, & Iuſtiniani apertè reprehendit, in reſcripto ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, & contrà ſtatuit; inter conſobrinos illicita Matrimonia eſſe cenſenda: & hæc Pontificis lex, non autem illa Cæſaris, in Eccleſia robur obtinuit. 35. q. 2. can. quædam lex.

Ad illud autem Concilij Mileuitani, reſpondimus in diſputa-

ſputatione de diuortio, Patres eius Concilij non petere legem, qua decernatur, non licere poſt diuortium vxorem aliam ducere, priore viuente, ſed qua puniatur pœna æterna, qui id fecerit: iam enim Patres ipſi in Concilio rem ſatis definierant, & definitioni ſuę pœnam excommunicationis adiecerant.

CONTROVERSIA SEPTIMA.

CAPVT XXXIII.

De Cæremoniis Sacramenti coniugij.

POSTREMA controuerſia de ritibus, ac cæremoniis eſt, quibus Matrimonij Sacramentum in Eccleſia Catholica ſolet adminiſtrari. Id enim commune eſt omnibus Sacramentis, vt præter eſſentialem cæremoniam à Deo inſtitutam, in qua Sacramenti eſſentia conſiſtit, adhibeantur etiam aliqui alij ritus ex antiquo Eccleſiæ more, vel inſtituto, quo maiori cum pietate, ac deuotione Sacramentum percipiatur.

In Matrimonio igitur hæ cæremoniæ obſeruari ſolent. PRIMO, benedicuntur noui ſponſi in Eccleſia à ſacerdote. SECVNDO, offertur pro eis oblatio Euchariſtię. TERTIO, velamine obnubuntur. QVARTO, vitta partim candida, partim purpurea ſimul iunguntur. QVINTO, annulo à ſacerdote benedicto, ſponſus ſponſam donat. SEXTO, variis precibus coniugium recens contractum Domino commendatur. SEPTIMO, cohortatione ſacerdotali monentur officij, vt honeſtè in Matrimonio ſe gerant. Horum rituū duos poſtremos aduerſarij etiam ſeruant, vt ex libello Caluini de Sacramentis miniſtrandis, & ex aliis hæreticorum Agendis perſpicuum eſt.

Et ſanè mirum eſt, cur Caluinus in libello, cui titulum fecit, Formula Sacramentorum adminiſtrandorum, tam ſeriò tractet de ritu Matrimonij celebrandi, eumq; cum ritu Baptiſmi, & Euchariſtiæ coniungat, cùm tamen Matrimonium

Sacra-

Sacramentum eſſe neget. Sed ita contingit aliquando pertinacibus, vt quod ore negant, factis affirment.

Ceteros ritus, quos Catholici ſeruant, non dubito eis parum probari: tamen neque Kemnitius ad can. 11. ſeſſ. 24. Concilij Trid. vbi anathema dicitur hos ritus contemnentibus, aliquid ſcripſit contra has cæremonias; neq; apud alios auctores vllum legi aduerſus eaſdem cæremonias ſolidũ argumentum. Quare ſatis erit hoc loco, ex veterum auctoritate ritus illos confirmare.

Ac primum exſtat teſtimonium NICOLAI Papę, qui ſedit ante annos DCC. & habetur can. Noſtrates, 30. q. 5. Deinde exſtat teſtimonium ISIDORI lib. 2. de officiis, cap. 19. vbi etiam ratio ſingulorum redditur. Floruit autem Iſidorus ante annos plus CM. Adhęc SIRICIVS Papa in epiſt. 1. cap. 4. & INNOCENTIVS I. item Papa, in epiſt. 2. c. 6. benedictionis ſacerdotalis, quæ nubentibus dari ſolet, meminerunt: eiuſdem etiam mentionem faciunt Patres Con. IV. CARTHAGINENSIS, quorum vnus fuit S. AVGVSTINVS, cap. 13. S. AMBROSIVS in epiſt. 70. ad Vigilium, non procul ab initio, non ſolùm benedictionis meminit, ſed etiam velaminis, quo noui ſponſi à Sacerdote in Eccleſia operiuntur: vnde etiam nuptias dictas eſſe interpretatur idem Ambroſius libr. 1. de Abraham cap. vlt. quòd velo obnubatur ſponſa. Floruerunt autem Siricius, & Ambroſius ante annos M. CC. & Innocentius atq; Auguſtinus, ante annos paulò pauciores. Deniq; TERTVLLIANVS his omnibus antiquior, in lib. 2. ad vxorem, meminit oblationis, qua Matrimonium in Eccleſia confirmatur. Atque hæc de Sacramento Matrimonij.

Finis quinq; Controuerſiarum generalium Tomi ſecundi.

LAVS DEO, VIRGINIq; MATRI MARIÆ.

MAG 2949

Digitized by Google

Digitized by Google